

Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Socjologiczno-Historyczny

Józef Forystek

**Akowskie i poakowskie formacje dywersyjne
na terenie podrzeszowskich gmin
placówek „Świerk” i „Grab”
(1944–1947)**

Rozprawa doktorska
przygotowywana pod kierunkiem naukowym
prof. dr. hab. Grzegorza Ostasza

Pamięci mojego Dziadka podchorążego Józefa Koryła („Piły”),
zastępcy dowódcy Placówki ZWZ-AK „Świerk” (Świlcza-Trzciana),
podoficera wywiadu i kontrwywiadu Inspektoratu AK Rzeszów

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW	13
WSTĘP.....	17
1. Literatura przedmiotu	17
2. Archiwalia	30
3. Zakres terytorialny i chronologiczny i metoda badawcza	36
4. Podział i układ tematyczny.....	37
5. Cel opracowania	40
6. Podziękowania	45

CZĘŚĆ I

Rozdział 1

KONSPIRACJA WOJSKOWA W OBWODZIE AK RZESZÓW

I NA TERENIE PLACÓWEK „ŚWIERK” I „GRAB”	49
1.1. Placówka AK Świlcza–Trzciana kryptonim „Świerk”	60
1.1.1. Początki działalności placówki	60
1.1.2. Akcja „Burza” i udział w III Zgrupowaniu Zachód 24. Dywizji Piechoty AK	63
1.1.3. Obsada personalna dowództwa placówki	64
1.1.4. Placówka „Świerk” pod dowództwem Józefa Frankiewicza	67
1.1.5. Zabójstwo zastępcy dowódcy Placówki AK „Świerk” podchorążego Józefa Koryła	69

1.2. Placówka AK Głogów–Bratkowice kryptonim „Grab”, „Grusza”	84
1.2.1. Krótki zarys powstania placówki	84
1.2.2. Obsada personalna dowództwa placówki	86
Rozdział 2	
OKRES OKUPACJI NIEMIECKIEJ	88
2.1. Walka polityczna	88
2.1.1. Konspiracyjny ruch ludowy	88
2.1.2. Pozostałe partie RJN	91
2.2. Ruch komunistyczny	92
2.2.1. Gwardia Ludowa i oddział GL „Iskra”	94
2.2.2. Gwardyjska banda Józefa Augustyna i Władysława Mytycha	97
2.3. Ruch ludowy i akcja scaleniowa BCh z AK	98
2.3.1. Oddziały zbrojne SL „Rocha” i nieudana akcja scalenia „Chłosty” z AK na terenie Obwodu AK „Rozbratel” (Rzeszów)	98
2.3.2. Oddziały specjalne BCh-LSB, tzw. OS-y	103
2.4. Próba scalenia w Placówce AK „Świerk”	104
2.5. Sądownictwo Podziemnego Państwa Polskiego	106
2.5.1. Okręgowy Wydział Zamiejscowy WSS w Rzeszowie kryptonim „Ważka”	109
2.5.2. Okręgowy Wydział Zamiejscowy CSS w Rzeszowie kryptonim „Rejon”	110
2.5.3. Inspektoracki Wydział Zamiejscowy WSS w Rzeszowie kryptonim „Rzemiosło”	110
2.6. Kedyw w obwodzie AK „Rozbratel”	112
2.7. Akcje odwetowe w czasie okupacji niemieckiej: „C” – „Czyszczenie”, „Główka”, „Wrzód”, „Kośba”	113
2.8. Bojówki z terenów placówek „Świerk” i „Grab” w okresie okupacji niemieckiej	116
2.8.1. Bojówki BCh	116
2.8.2. Trzciańska placówkowa bojówka Tadeusza Dziedzica („Gruszy”) oraz przybyszowska grupa dywersyjna Józefa Gutkowskiego („Kani II”)	117
2.8.3. Głogowska bojówka dywersyjna pchor. [NN] Pawłowskiego („Zawiszy”) i Franciszka Nycza („Banity”)	118
2.9. Akcje samoobrony i odwetu w okresie okupacji niemieckiej	119
2.9.1. Sprawa Michała Marszała ze Świlczy – 28 maja 1943 r.	119
2.9.2. Potyczki z komunistycznymi oddziałami Gwardii Ludowej i PPR. ...	120
2.9.2.1. Sprawa NN (prawdopodobnie Franciszka) Kaszuby z bandy Kazimierza Macieja („Macieja”) – 8 stycznia 1944 r.	120

2.9.2.2. <i>Sprawa Władysława Szczepanika z Woli Zgłobieńskiej</i> – 24 czerwca 1944 r.	120
2.9.2.3. <i>Sprawa Władysława Mytycha i Józefa Ciebiry ze Zgłobnia</i> – 24 maja 1944 r.	120
2.9.3. <i>Sprawa Józefa Bugajskiego i Franciszka Misia</i> – 25/26 maja 1944 r., oraz jego żony Józefy Miś – 21 lipca 1944 r. – z Przybyszówki	121

Rozdział 3

OKRES DWUWŁADZY I DOMINACJI SOWIECKIEJ	125
3.1. Wyzwolenie Rzeszowa i okolic przez Armię Czerwoną	125
3.1.1. Przeciwdziałanie poborowi do „lubelskiego” Wojska Polskiego	127
3.1.2. Jesienne prześladowania akowców	128
3.1.3. Rozwiązanie i proces wygaszania działalności AK na terenie Inspektoratu AK Rzeszów	132
3.2. Rok 1945 i przyspieszony bieg wydarzeń	134
3.3. Druha konspiracja	136
3.3.1. Podjęcie działalności przez poakowskie organizacje „NIE” i DSZ ...	136
3.3.2. Powstanie Zrzeszenia WiN oraz oddziału „Straż” WiN	138
3.4. Wywiad i kontrwywiad AK-„NIE”-DSZ-WiN w okresie okupacji sowieckiej	140
3.5. Dramatyzm pierwszych lat powojnia	145

Rozdział 4

BOJÓWKI W OKRESIE DOMINACJI SOWIECKIEJ	149
4.1. Powołanie struktur samoobrony i odwetu	149
4.2. Wyroki konspiracyjnych sądów specjalnych	150
4.3. Kontrowersje wokół kary śmierci orzekanej przez sądy specjalne	152
4.4. Dyspozycyjny oddział dywersyjny Stanisława Panka („Gila”) oraz inspektoracka „Straż” Wiktora Błażewskiego („Orlika”) i Kazimierza Dziekońskiego („Bruna”)	154
4.5. Bojówki działające na terenie gmin Świlcza i Głogów Małopolski w okresie dominacji sowieckiej	159
4.5.1. Bojówka dywersyjna Józefa Gutkowskiego („Kani II”) ze Świlczy ...	162
4.5.2. Grupa (banda) Wojciecha Kocana („Maka”) z Przybyszówki	163
4.5.3. Bojówka Bronisława Migąły („Mausera”) z Dąbrowej	164
4.5.4. Grupa Stanisława Misia („Rysia”, „Pryca”) z Woliczki	164
4.5.5. Patrol dywersyjny AK-„NIE”-DSZ-WiN dowodzony przez Michała Frankiewicza („Kaczora”)	164
4.5.6. Grupa dowodzona przez Henryka Stawarza („Sępa”) z Trzciany ...	165
4.5.7. Banda Stanisława Pielu („Kościarza”) z Trzciany	165
4.5.8. Grupa Leona Słowika („Uzdy”) z Bratkowic	168

4.6. Działania grup zbrojnych bez rozkazu dowódcy placówki	169
4.7. Oddział leśny Franciszka Rejmana („Bicza”)	169
4.8. Inne okoliczne grupy zbrojne	175
4.9. Podsumowanie działalności bojówek po 2 sierpnia 1944 r.	176

Rozdział 5

AKCJE SAMOOBRONY I ODWETU ORAZ REKWIZYCJI MIENIA 179

5.1. Rok 1944	179
5.1.1. Przejęcie wykazu opornych w Świlczy – 19 października 1944 r.	179
5.1.2. Przejęcia list poborowych z Zarządu Gminnego w Świlczy – 24 października 1944 r.	179
5.1.3. Sprawa nieznanego z imienia Świdra z Woli Zgłobieńskiej – jesień 1944 r.	180
5.1.4. Przejęcia list poborowych i kenkart z posterunku MO w Świlczy – 18 listopada 1944 r.	180
5.1.5. Sprawa braci Józefa, Tomasza i Stanisława Ossaków – 2 listopada 1944 r.	182
5.1.6. Sprawa Rozalii Rączy	186
5.1.7. Sprawa Bronisława Czyża	186
5.1.8. Sprawa Zenona Kondraszczuka <i>vel</i> Kondratiuka i Jana Czyża z Przybyszówki – 24 listopada 1944 r.	186
5.1.9. Sprawa Andrzeja Doroby z Trzciany–Słotwinki – 26 listopada 1944 r.	188
5.1.10. Sprawa Władysława Kornaka z Raclawówki – 12 grudnia 1944 r.	188
5.2. Rok 1945	190
5.2.1. Sprawa Józefa Trzeciaka z Rudnej Małej – 31 stycznia 1945 r.	190
5.2.2. Sprawa Wojciecha Fury, jego żony Julii i pasierbicy Teresy Pomianek z Bratkowic – 3 lutego 1945 r.	191
5.2.3. Sprawa Stanisława Tomczyka z Bratkowic – luty 1945 r.	192
5.2.4. Sprawa Władysława Stachowicza z Raclawówki – 22 lutego 1945 r. .	192
5.2.5. Sprawa małżonków Jana i Stefanii Kurców oraz małżonków Wojciecha i Wiktorii Kawów ze Zgłobnia – 22/23 lutego 1945 r.	194
5.2.6. Sprawa Wojciecha i Wiktorii małżonków Antosów ze Zgłobnia – 22/23 lutego 1945 r.	196
5.2.7. Sprawa usiłowania zabójstwa Edwarda Misiaka	196
5.2.8. Sprawa Walentego Kaszuby ze Zgłobnia – 20 marca 1945 r.	197
5.2.9. Sprawa Andrzeja Gubernata ze Zgłobnia – 20 marca 1945 r.	197
5.2.10. Sprawa Jana Ciocha z Trzciany – 10 kwietnia 1945 r.	198
5.2.11. Sprawa Bolesława Wojciechowskiego i Jana Micała z Bzianki – 13/14 kwietnia 1945 r.	199
5.2.12. Sprawa Stanisława Szkoły z Rudnej Małej	200

5.2.13. Sprawa Wiktora Tadeusza Błazewskiego („Orlika”) z Rudnej Wielkiej – 17 maja 1945 r.	201
5.2.14. Sprawa Franciszka Fereta z Bratkowic – 23 maja 1945 r.	202
5.2.15. Sprawa Szymona Rusina z Rudnej Małej – czerwiec 1945 r.	204
5.2.16. Sprawa Wincentego Dąbrowskiego z Nosówki – jesień 1945 r.	204
5.2.17. Sprawa Józefa Lubasa z Rudnej – jesień 1945 r.	205
5.2.18. Sprawa Szymona Lubasa z Rudnej – jesień 1945 r.	205
5.3. Rok 1946	205
5.3.1. Sprawa Franciszka Świdra („Morola”) – 4 lutego 1946 r., i Władysława Zająca – 12 lutego 1946 r. (obaj z Bratkowic)	206
5.3.2. Sprawa Wojciecha Kocana („Maka”) z Przybyszówki – 8 kwietnia 1946 r.	207
5.3.3. Sprawa usiłowania zabójstwa Franciszka Mytycha i Wincentego Przywary – 16 kwietnia 1946 r.	210
5.3.4. Sprawa Stanisława Woźniaka ze Stykowa – 16 kwietnia 1946 r.	210
5.3.5. Sprawa usiłowania zastrzelenia Kazimierza Rozborskiego – 8 maja 1946 r.	211
5.3.6. Sprawa usiłowania zastrzelenia Józefa Jemioły z Poręb Kupieńskich – 16 maja 1946 r.	212
5.3.7. Sprawa Stefana Miłka z Nosówki – 18 maja 1946 r.	213
5.3.8. Sprawa usiłowania zastrzelenia Wincentego Przywary z Bratkowic – 13 czerwca 1946 r.	213
5.3.9. Sprawa zabójstwa Michała Tobiasza w Trzcianie – 4/5 lipca 1946 r. .	214
5.3.10. Sprawa Franciszka Pomianka z Trzciany – 24 lipca 1946 r.	214
5.3.11. Sprawa Jana Koczura z Kłęczan – 26 lipca 1946 r.	215
5.3.12. Sprawa usiłowania zastrzelenia Zdzisława Lorenca z Będziemyśla – 2 sierpnia 1946 r.	215
5.3.13. Sprawa Edwarda Nowaka i postrzelenia Franciszka Szarego w Trzcianie – 24 sierpnia 1946 r.	216
5.3.14. Sprawa Józefa Lewickiego z Bratkowic – 15 września 1946 r.	217
5.3.15. Sprawa usiłowania zastrzelenia Eugeniusza Porady („Kikuta”) – 15 czerwca 1946 r.	218
5.3.16. Sprawa Mariana Bieszczada, Janiny Lis i Janiny Surowiec z Bratkowic – 16 października 1946 r.	219
5.4. Rekwizycje mienia, działania dyscyplinujące i pobicia osób prywatnych	220
5.5. Niektóre akcje na obiekty publiczne: spółdzielnie, posterunki MO i inne podmioty	234
5.5.1. Magazyn cukru w Rzeszowie przy ulicy Mikołki – jesień 1944 r. ...	235
5.5.2. Gorzelnia Powiatowego Urzędu Ziemskiego w Zgłobniu – 27/28 marca 1945 r.	235
5.5.3. Młyn Władysława Stachowicza w Raławówce – 30 marca 1945 r. ..	235

5.5.4. Magazyn zboża w Bratkowicach – 14 maja 1945 r.	236
5.5.5. Rozbrojenie posterunku MO w Świlczy – 15 czerwca 1945 r.	236
5.5.6. Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” w Trzcanie – 18 października 1945 r.	237
5.5.7. Gorzelnia w Zgłobniu – 15 grudnia 1945 r.	238
5.5.8. Gorzelnia w Rudnej Małej – grudzień 1945 r.	238
5.5.9. Spółdzielnia Rolniczo-Handlowa w Świlczy – 30 grudnia 1945 r. ...	238
5.5.10. Ośrodek Szkoleniowy Dyrekcji Lasów Państwowych w Mrowli – 7 stycznia 1946 r.	238
5.5.11. Spółdzielnia w Zgłobniu – 10 lipca 1946 r.	238
5.5.12. Spółdzielnia „Siew” w Mrowli – 12 września 1946 r.	238
5.5.13. Ośrodek Szkoleniowy Dyrekcji Lasów Państwowych w Mrowli – 15 października 1946 r.	239
5.5.14. Sklep Spółdzielczy Spożyców „Zgoda” w Bziance – 15 marca 1947 r.	239
5.5.15. Spółdzielnia „Jedność” w Zgłobniu – 29 marca 1947 r.	239

Rozdział 6

DALSZE LOSY CZŁONKÓW BOJÓWEK 240

6.1. Wygaszanie działalności grup zbrojnych na terenie gmin Świlcza i Głogów Małopolski	240
6.1.1. Grupa Józefa Gutkowskiego („Kani II”) ze Świlczy	240
6.1.2. Grupa Wojciecha Kocana („Maka”) z Przybyszówki	241
6.1.3. Grupa Bronisława Migąły („Mausera”) z Dąbrowej	243
6.1.4. Grupa Stanisława Pielu („Kościarza”) z Trzcany	243
6.1.5. Grupa Leona Słowika („Uzdy”) z Bratkowic	244
6.1.6. Grupa Józefa Szyllera z Przedborza	245
6.2. Akcje MO, UB i KBW przeciwko członkom oddziału leśnego Franciszka Rejmana	245
6.2.1. Przed referendum ludowym	245
6.2.2. Po referendum, a przed wyborami parlamentarnymi	247
6.3. Dalsze aresztowania	249
6.4. Likwidacja resztek oddziału Franciszka Rejmana „Bicza” – jesień 1946 r.	251
6.5. Amnestia z 1947 r. i masowa akcja ujawniania się	253
6.6. Dalsze losy niektórych działaczy WiN	258
6.6.1. Akcje Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego o kryptonimie „Cezary” oraz „Iskra”	258
6.6.2. Tajemnica ewentualnego pozyskania Józefa Frankiewicza przez mjr. UB Jana Wołkowskiego	260

Rozdział 7**REPRESJE SĄDOWE I NAJWAŻNIEJSZE PROCESY KARNE**

CZŁONKÓW BOJÓWEK	264
7.1. Sprawa Eugeniusza Porady	269
7.2. Sprawa Stanisława Piel i Piotra Pięty	269
7.3. Sprawa Józefa Szyllera („Szczerego”)	270
7.4. Sprawa 22 oskarżonych (S. Świdra, S. Misia i innych)	270
7.5. Sprawa Leona Słowika („Uzdy)	271
7.6. Sprawa Stanisława Szeligi i Romana Jaremko	271
7.7. Sprawa Michała Frankiewicza („Kaczora”)	271
7.8. Sprawa 23 oskarżonych (E. Porady, S. Piel i innych)	273
7.9. Sprawa Bronisława Adamca i Edwarda Pukały	275
7.10. Sprawa Michała Łopatki, Jadwigi Hendzel-Rączy i Marii Hendzel	275
7.11. Sprawa Franciszka Czajaka-Rudnickiego	276

Rozdział 8**ORZECZENIA III RP W SPRAWACH REHABILITACYJNYCH.....** 277

8.1. Sprawa Władysława Lubasa	279
8.2. Sprawa Józefa Janczyckiego	280
8.3. Sprawa Kazimierza Ciebiery	281
8.4. Sprawa Józefa Pomianka	281
8.5. Sprawa Franciszka Czajaka-Rudnickiego	281
8.6. Sprawa Bronisława Adamca	282
8.7. Sprawa Edwarda Pukały	282
8.8. Sprawa Stanisława Świdra	283
8.9. Sprawa Michała Frankiewicza	283
8.10. Sprawa Leona Słowika	284
8.11. Sprawa Piotra Pięty	286
8.12. Sprawa Eugeniusza Porady	287
8.13. Sprawa Stanisława Szeligi	288
8.14. Sprawa Antoniego Chorążego	288
8.15. Sprawa Władysława Łabaja	289

ZAKOŃCZENIE	291

CZĘŚĆ II

SKŁADY OSOBOWE PLUTONÓW AK	307
Placówka AK „Świerk” (Świlcza–Trzciana)	308
Placówka AK „Grab”, „Grusza” (Głogów–Bratkowice)	316
BIOGRAMY.....	327
KALENDARIUM	390
ZAŁĄCZNIKI	409
Załącznik 1. Tabela akcji rekwizycyjnych, dyscyplinujących, w tym także „napadów rabunkowych”	410
Załącznik 2. Wykaz osób ujawnionych przed Komisją Amnestyjną	430
Załącznik 3. Tabela wyroków skazujących	433
Załącznik 4. Niektóre orzeczenia w sprawach rehabilitacyjnych (realizacja ustawy z 23 lutego 1994 r.)	441
SPIS TABEL, MAP I FOTOGRAFII	444
SPIS SKANÓW DOKUMENTÓW Z ARCHIWUM IPN	445
SKANY DOKUMENTÓW	447
BIBLIOGRAFIA	501
INDEKS NAZWISK	531
WYKAZ PSEUDONIMÓW	557

*Przysięgam być wiernym Ojczyźnie mej
[...] aż do ofiary życia mego.
Z przysięgi żołnierzy AK*

Nie daj się zwyciężyć złu, ale zło dobrem zwyciężaj.
Święty Paweł, List do Rzymian (12, 21) często cytowany przez ks. Jerzego Popiełuszkę

*Nigdy jeden przeciw drugiemu.
[...] Nie może być walka silniejsza nad solidarność.
Nie może być program walki ponad programem solidarności.*
Z homilii Jana Pawła II wygłoszonej podczas mszy świętej dla świata pracy
w Gdańsku 12 czerwca 1987 r.

*Chroń mnie, Panie, od pogardy.
Od nienawiści strzeż mnie Boże.*
*Modlitwa o wschodzie słońca, pieśń w wykonaniu Przemysława Gintrowskiego
i Jacka Kaczmarskiego, autor tekstu Natan Tennenbaum*

WYKAZ SKRÓTÓW

AAN	– Archiwum Akt Nowych
AIPN	– Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie
AIPN Rz	– Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie
AIPN Wr	– Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej we Wrocławiu
AK	– Armia Krajowa
AL	– Armia Ludowa
APR	– Archiwum Państwowe w Rzeszowie
BCh	– Bataliony Chłopskie
BW	– Brygady Wywiadowcze
Chłostra	– Chłopska Straż
CKRL	– Centralny Komitet Ruchu Ludowego
CSS	– Cywilny Sąd Specjalny
DSZ	– Delegatura Sił Zbrojnych (na Kraj)
gen.	– generał
Gestapo	– <i>Geheime Staatspolizei</i> (Tajna Policja Państwowa)
GG	– Generalne Gubernatorstwo (<i>Generalgouvernement für die besetzten polnischen Gebiete</i>)
GL	– Gwardia Ludowa
IPN	– Instytut Pamięci Narodowej
KBW	– Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego
KC	– Komitet Centralny
Kedyw	– Kierownictwo Dywersji
KG	– Komenda Główna
KOSP	– Konspiracja i Opór Społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik Biograficzny
KP	– Komenda Powiatowa
KPMO	– Komenda Powiatowa MO

KPP	– Komunistyczna Partia Polski
kpr.	– kapral
kpt.	– kapitan
Kripo	– Kriminalpolizei
KRN	– Krajowa Rada Narodowa
KW	– Kontrwywiad
LSB	– Ludowa Straż Bezpieczeństwa
LWP	– Ludowe Wojsko Polskie [w niniejszej publikacji nazwa używana w odniesieniu do wszystkich jednostek wojskowych działających u boku Armii Czerwonej i na terenie Polski w latach powojennych, poczynając od I Dywizji Piechoty im. T. Kościuszki]
KBW	– Korpus Bezpieczeństwa Publicznego
mjr	– major
MBP	– Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego
MO	– Milicja Obywatelska
MSBUDN	– Małopolski Słownik Biograficzny Uczestników Działań Niepodległościowych 1939–1956
ND	– Narodowa Demokracja
NKGD	– <i>Narodnyj Komissariat Gosudarstwiennoj Bezopasnosti</i> (Ludowy Komisariat Bezpieczeństwa Publicznego)
NKWD	– <i>Narodnyj Komissariat Wnutriennych Dieł</i> (Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych)
NN	– <i>nomen nescio</i> (imię nieznane), a także nieznane samo imię lub samo nazwisko
NOW	– Narodowa Organizacja Wojskowa
NSW	– Najwyższy Sąd Wojskowy
NSZ	– Narodowe Siły Zbrojne
NZW	– Narodowe Zjednoczenie Wojskowe
OS	– Oddział Specjalny
OP	– Oddział Partyzancki
pal	– pułk artylerii lekkiej
PAML	– Polska Akademicka Młodzież Ludowa
PCK	– Polski Czerwony Krzyż
PES	– Placówka Ekspozytury Śledczej
PKB	– Państwowy Korpus Bezpieczeństwa
PKP	– Polskie Koleje Państwowe
PKWN	– Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego
plut.	– plutonowy
pchor.	– podchorąży
płk	– pułkownik
p.o.	– pełniący obowiązki
por.	– porucznik

pp lub p.p.	– pułk piechoty
ppłk	– podpułkownik
ppor.	– podporucznik
PPR	– Polska Partia Robotnicza
PPS	– Polska Partia Socjalistyczna
PPS-WRN	– Polska Partia Socjalistyczna – Wolność-Równość-Niepodległość
PPSz	– pepesza
PRL	– Polska Rzeczpospolita Ludowa
PZPR	– Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
PUBP	– Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
PULA	– propaganda uliczna
RGO	– Rada Główna Opiekuńcza
RJN	– Rada Jedności Narodowej (tzw. podziemny parlament)
RKU	– Rejonowa Komenda Uzupełnień
RN	– Rada Naczelna
„Roch”	– Ruch Oporu Chłopskiego
RP	– Rzeczpospolita Polska
SCh	– Straż Chłopska
SB	– Służba Bezpieczeństwa
SD	– Stronnictwo Demokratyczne
sierż.	– sierżant
SL	– Stronnictwo Ludowe
„Smiersz”	– <i>Specjalnyje Metody Rozobłaczenija Szpionow (smiert’ szpionom)</i> – Specjalne Metody Wykrywania Szpiegów (śmierć szpiegom) – sowiecki kontrwywiad wojskowy
SN	– Stronnictwo Narodowe
SO	– Sąd Okręgowy
SOP	– Służba Ochrony Powstania
SP	– Stronnictwo Pracy
SPP	– Studium Polski Podziemnej w Londynie
SS	– <i>Die Schutzstaffel der NSDAP</i> (eskadra ochronna NSDAP)
SZP	– Służba Zwycięstwu Polski
TRJN	– Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej
TSL	– Towarzystwo Szkoły Ludowej
TW	– tajny współpracownik Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego
UB	– Urząd Bezpieczeństwa
UBP	– Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
UJ	– Uniwersytet Jagielloński
UJK	– Uniwersytet Jana Kazimierza
WiN	– Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość”
WKB	– Wojewódzki Komitet Bezpieczeństwa
WP	– Wojsko Polskie

WRN	– Wojewódzka Rada Narodowa
WSK	– Wojskowa Służba Kobiet
WSOP	– Wojskowa Służba Ochrony Powstania
WSR	– Wojskowy Sąd Rejonowy
WSS	– Wojskowy Sąd Specjalny
WUBP	– Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
WW	– Wywiad / Wywiad Wojskowy
ZG	– Zarząd Główny
ZMW	– Związek Młodzieży Wiejskiej
ZSL	– Zjednoczone Stronnictwo Ludowe
ZSRS	– Związek Socjalistycznych Republik Sowieckich
ZWZ	– Związek Walki Zbrojnej

WSTĘP

1. LITERATURA PRZEDMIOTU

Od zakończenia II wojny światowej upłynęło już 70 lat. Dzieli nas zatem kilka pokoleń od wydarzeń, jakie rozegrały się w latach 1943–1947 na Rzeszowszczyźnie (niekiedy zwanej też Małopolską Środkową lub Małopolską Wschodnią)¹. Badaniami postanowiono objąć jedynie niewielką część tego obszaru, mianowicie teren gminy Świlcza, na którym działały dwie placówki AK o kryptonimie „Świerk” (Trzciana–Świlcza) oraz „Grab” lub „Grusza” (Głogów Małopolski). Jeśli historia ma wypełnić swoją misję edukacyjną wobec kolejnych pokoleń, to musi być faktograficznym zapisem zdarzeń, nie zaś ich interpretacją przeprowadzaną z perspektywy przyjętej opcji światopoglądowej. Opis osób i wydarzeń dokonywany jest w różnym czasie i w oparciu o różne materiały źródłowe. Dlatego zanim nastąpi przedstawienie źródeł archiwalnych obrazujących okres okupacji na terenie objętym badaniami, pokrótce omówiono wykorzystaną przy pisaniu niniejszej rozprawy literaturę przedmiotu.

Przez wiele powojennych lat dzieje zbrojnego podziemia stanowiły białą plamę w polskiej historiografii. Problematyką tą zajmowali się bowiem niemal wyłącznie tzw. resortowi historycy i funkcjonariusze „przewodniej siły narodu” pracujący w Akademii Spraw Wewnętrznych, Wojskowej Akademii Politycznej im. Feliksa Dzierżyńskiego, Wyższej Szkole Nauk Społecznych, Wyższej Szkole Oficerskiej MSW im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie oraz w Wyższej Szkole Oficerskiej im. F. Józwiaka-Witolda

¹ Termin Rzeszowszczyzna wyparł prawie całkowicie występujące wcześniej sporadycznie w historiografii określenie Małopolska Środkowa lub Małopolska Wschodnia. Obecnie jest to termin powszechnie używany w pracach historycznych, np. B. Wilbik-Jagusztynowa, *Bataliony Chłopskie na Rzeszowszczyźnie. Dokumenty, relacje, wspomnienia*, Warszawa 1973; J. Draus, R. Terlecki, *Oświata na Rzeszowszczyźnie w latach 1939–1945*, Wrocław 1984; B. Wójcik, *Niepodległościowe organizacje młodzieżowe na Rzeszowszczyźnie w latach 1944–1956*, Rzeszów 2009; M. Krzysztofiński, *Komuniści na Rzeszowszczyźnie 1918–1944/1945*, Rzeszów 2010, natomiast terminu Małopolska Środkowa użył Stanisław Dobosz w opracowaniu *Przemiany polityczno-społeczne w Małopolsce środkowej w latach 1944–1950*, Rzeszów 1990.

w Szczycinie². Wszelkie powstające wtedy opracowania przygotowywano z pozycji ideologicznych, jedynie w kontekście ukazania zwalczania przez struktury reżimu komunistycznego (UB, MO, KBW, LWP) „zapłutych karłów reakcji”³, „band reakcyjnego podziemia”⁴ w ramach tzw. utrwalania władzy ludowej. Opracowania te, zdaniem M. Celmera, cechował „brak obiektywizmu oraz »czarny«, negatywny wizerunek zbrojnego podziemia niepodległościowego”⁵. Były głównie przeznaczone „do użytku wewnętrznego”, a jedynie ich drobna część doczekała się publikacji w pracach zbiorowych⁶.

Na temat fenomenu Polskiego Państwa Podziemnego, a zwłaszcza konspiracyjnej działalności żołnierzy SZP-ZWZ-AK podczas II wojny światowej, napisano bardzo wiele. Jednak już końcowe dzieje Armii Krajowej, przede wszystkim zbrojnego podziemia i różnych mniejszych grup będących poza strukturą wojskową, w tym wywiadu i kontrwywiadu AK w okresie od sierpnia 1944 r., tj. wkroczenia Armii Czerwonej do Rzeszowa do zakończenia letniej ofensywy wojsk sowieckich i ustalenia się frontu na linii rzeki Wiśłoki, nie zostały dotychczas dokładnie zbadane mimo mnogości publikacji na ten temat⁷, które tylko epizodycznie poruszały zagadnienia związane z funkcjonowaniem formacji dywersyjnych na terenie przedwojennej gminy Świlcza, obszarze działania akowskich placówek „Świerk” i „Grab” w okresie od 1944 r. do 1947 r.

² Przegląd tego typu opracowań dotyczących zwalczania zbrojnego podziemia zawiera rozprawa doktorska Piotra Majera, *Historiografia i stan badań nad dziejami aparatu bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz wojsk wewnętrznych*, Warszawa 1984, wydana przez Akademię Spraw Wewnętrznych [informacja za: M. Celmer, Krzysztof Kacprzak, *Podziemie zbrojne na Mazowszu północnym w walce z systemem komunistycznym 1945–1952*, Warszawa 2011 [recenzja], „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2016, nr 43, s. 271].

³ To pogardliwe określenie pochodzi z plakatu Włodzimierza Zakrzewskiego zatytułowanego *Olbrzym i zapłuty karzeł reakcji*, wydrukowanego w Łodzi w 1945 roku, a przedstawiającego biegnącego z bronią gotową do strzału żołnierza LWP i opluwającego go karłowatego człowieczka z zawieszoną na szyi tabliczką z napisem „AK”.

⁴ Na temat rodowodu pojęcia „bandy reakcyjnego podziemia” w odniesieniu do żołnierzy i oddziałów AK zob. T. Łabuszewski, *Bandy reakcyjnego podziemia czy zbrojne podziemie niepodległościowe?*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2003, nr 19–20, s. 7–34.

⁵ M. Celmer, *op. cit.*, s. 271–272 oraz C. Kuta, *Bohaterowie – „bandytami”, zbrodniarze – „bohaterami”*. Wizerunek podziemia niepodległościowego w opracowaniach z okresu PRL, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2010, nr 32–33, s. 569–591.

⁶ Przykładowo można wskazać opracowania przygotowane pod red. Marii Turlejskiej: *Z walk przeciwko zbrojnemu podziemiu 1944–1947*, Warszawa 1966, czy też *W walce ze zbrojnym podziemiem 1945–1947*, Warszawa 1972.

⁷ Por. np. *Armia Krajowa, Dramatyczny Epilog*, red. K. Komorowski, Warszawa 1994; *Armia Krajowa. Rozwój organizacyjny*, red. K. Komorowski, Warszawa 1996; *Armia Krajowa. Szkice z dziejów Sił Zbrojnych Polskiego Państwa Podziemnego*, red. K. Komorowski, Warszawa 1999; *Armia Krajowa. Rozwój organizacyjny*, red. K. Komorowski, Warszawa 1996; *Atlas polskiego podziemia niepodległościowego 1944–1956*, red. R. Wnuk, S. Poleszak, A. Jaczyńska, M. Śladecka, Warszawa–Lublin 2007; T. Balbus, *Ludzie podziemia AK-WiN w Polsce południowo-zachodniej (1945–1948)*, t. 1, Wrocław 2003; T. Balbus, Z. Nawrocki, *Rozpracowanie i likwidacja rzeszowskiego Wydziału WiN w dokumentach UB (1945–1949)*, Warszawa 2001; M. Bombicki, *AK i WiN przed sądami specjalnymi*, Poznań 1993; W. Borodziej, *Terror i polityka. Policja niemiecka a polski ruch oporu w GG 1939–1944*, Warszawa 1984; S. Dąbrowa-Kostka, *W okupowanym Krakowie*, Kraków 1972; J. Draus, R. Terlecki, *Oświata na Rzeszowszczyźnie...*; A. Fitowa, *Bataliony Chłopskie w Małopolsce 1939–1945. Działalność organizacyjna, polityczna i zbrojna*, Warszawa–Kraków 1984; P. Fornal, *Konspiracja akowska i poakowska w powiecie brzozowskim (1939–1949)*, Rzeszów 2010; W. Hap, *Kedyw Podokręgu AK Rzeszów*, Jasło 1996; K. Kaczmarek, *Pogrom, którego nie było. Rzeszów, 11–12 czerwca 1945 r. Fakty, hipotezy, dokumenty*, Rzeszów 2008; M. Krzysztofiński, *Komuniści...*; M.J. Kryczko, *Rzeszowska Kośba 25 maja 1944*,

Przemysław 2004; Z. Klukowski, *Zamojszczyzna*, t. 2: 1944–1959, Warszawa 2007; Z. Lazarowicz, „Klamra” – mój ojciec, Wrocław 2009; J. Łopuski, *Losy Armii Krajowej na Rzeszowszczyźnie (sierpień-grudzień 1944)*, Warszawa 1990; Z. Nawrocki, *Zamiast wolności. UB na Rzeszowszczyźnie 1944–1949*, Rzeszów 1998; J. Niedziela, F. Sagan, ZWZ-AK Inspektorat Rejonowy, Rzeszów 2005; G. Ostasz, *Obwód ZWZ-AK Rzeszów. Konspiracja wojskowa i „Burza”*, Rzeszów 1992; *idem*, *Okręg Rzeszowski Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”. Model konspiracji, struktura, dzieje*, Rzeszów 2006; *idem*, *Podziemna armia. Podokręg AK Rzeszów*, Rzeszów 2010; *idem*, *Z dziejów „Rozbratla” – Obwodu AK Rzeszów*, Rzeszów 2003; *idem*, *Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” Okręg Rzeszów*, Rzeszów 2000; G. Ostasz, A. Zagórski, *Podokręg AK Rzeszów. Plan zbrojnego ujawnienia w świetle dokumentów (sierpień–wrzesień 1944 roku)*, Rzeszów 1999; *Pamiętny rok 1947*, red. M.E. Ożóg, Rzeszów 2001; S. Puchalski, *Partyzanci „Ojca Jana”*, Stalowa Wola 1996; F. Sagan, ZWZ-AK Obwód Rzeszów 1939–1945, Rzeszów 2000; *idem*, *Podokręg Armii Krajowej Rzeszów*, Rzeszów 2009; *Siedem rozmów z generałem dywizji Władysławem Pożogą I zastępcą ministra spraw wewnętrznych, szefem wywiadu i kontrwywiadu*, rozm. H. Piecuch, Warszawa 1987; Z. Sokół, *Rzeszowska prasa konspiracyjna (1939–1945)*, Rzeszów 1989; T. Strzembosz, *Przestępczość i okupacja*, [w:] *Problemy bandytyzmu w okupowanej Polsce w latach 1939–1947*, red. T. Strzembosz, Warszawa 2003; *idem*, *Rzeczpospolita Podziemna. Społeczeństwo polskie a państwo podziemne 1939–1945*, Warszawa 2000; M. Surdej, *Oddział partyzancki Wojciecha Lisa 1941–1948*, Rzeszów–Mielec 2009; A. Szary, *Dzieje wsi Świlcza w czasach nowożytnych*, Świlcza 2002; P. Szopa, *Armia Krajowa w Strzyżowskim*, Rzeszów 2009; *idem*, *„W imieniu Rzeczypospolitej...” Wymiar sprawiedliwości Polskiego Państwa Podziemnego na terenie Podokręgu AK Rzeszów*, Rzeszów 2014; M. Urbanik, *Żelazne Kompanie Batalionów Chłopskich w powiecie rzeszowskim „Radło” 1939–1945*, Strzyżów 1994; M. Wieliczko, *Jasielskie w latach drugiej wojny światowej*, Warszawa 1974; *Wojna domowa czy nowa okupacja? Polska po roku 1944*, red. A. Ajnenkiel, Wrocław–Warszawa–Kraków 1998; B. Wójcik, *Niepodległościowe organizacje...*; Z.K. Wójcik, *Rzeszów w latach drugiej wojny światowej. Okupacja i konspiracja 1939–1944/1945*, Rzeszów–Kraków 1998; Z.K. Wójcik, A. Zagórski, *Na katorżniczym szlaku*, Warszawa 1994; A. Zagórski, *Inspektorat Armii Krajowej Rzeszów*, Kraków 1973; M. Zaremba, *Wielka trwoga. Polska 1944–1947*, Kraków 2012; Z. Zblewski, *Miedzy wolną Polską a „siedemnastą republiką”. Z dziejów oporu społecznego na terenie województwa krakowskiego w latach 1945–1947*, Kraków 1998.

Nie można także pominąć licznych artykułów: A. Augustyn, *Ludwikowski Stanisław*, [w:] *Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik biograficzny* (dalej: KOSP), t. 3, Kraków–Warszawa–Wrocław 2007; T. Balbus, *Ofiary agentury UB (raport Zarakowskiego do Rokossowskiego i Bieruta z czerwca 1953 r. w sprawie „V Zarządu Głównego WiN”)*, „Studia Rzeszowskie” 2000, t. 7; T. Balbus, Z. Nawrocki, *Ludzie Różańskiego. Pion śledczy rzeszowskiego UB w 1948 roku*, „Studia Rzeszowskie” 2002, t. 9; W. Bonusiak, *Ruch Oporu*, [w:] *Dzieje Rzeszowa*, t. 3, red. F. Kiryk, Rzeszów 2001; J. Borowiec, *Funkcjonariusze rzeszowskiego UB represjonowani za współpracę z podziemiem poakowskim*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2015, nr 41; D. Byszuk, *Wojewódzka Komenda Milicji Obywatelskiej w Rzeszowie. Struktura organizacyjna i obsada personalna w latach 1944–1954*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2004, nr 1, Rzeszów 2004; A. Baran, *Hieronim Dekutowski*, [w:] KOSP, t. 1, Kraków–Warszawa–Wrocław 2002; P. Chmielowiec, *Grupa Operacyjna „Smierska” na terenie powiatu Brzozów w 1944 r.*, „Wiadomości Brzozowskie” 2009, nr 3; J. Draus, *Wybory do Sejmu z 1947 r. z perspektywy półwiecza*, „Studia Rzeszowskie” 1997, t. 4; A. Fitowa, *Inspektorat AK Nowy Sącz w okresie powtórnej konspiracji (kwiecień–maj 1945). Dokumenty*, „Studia Historyczne” 2001, z. 3; P. Fornal, *Zamach na Ludwika Bojanowskiego, funkcjonariusza WUBP w Rzeszowie (24 listopada 1945 r.)*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2009, nr 30; J. Forystek, *Adwokaci w podziemnym wymiarze sprawiedliwości Podokręgu AK Rzeszów*, „Palestra” 2016, nr 13, „Palestra” 2016, poz. 11/A; *idem*, *Koryl Józef „Piła”*, [w:] MSBUDN, t. 17, Kraków 2015, *idem*, *The Underground System of Justice in the Home Army’s Rzeszów Sub-Region*, „Humanities and Social Sciences” (HSS) 2016, nr 4; Ł. Grzywacz-Świtalski, *W sprawie ruchu oporu w Rzeszowskim*, „Studia Historyczne” 1972, z. 4; J. Klon, *Jak zginął Władysław Kojder*, „Ultimatum” 1989, nr 2; M. Korkuć, *Oddziały prowokacyjne UB i KBW w Małopolsce*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1996, nr 8; M. Krzysztofiński, *Komuniści wobec ludowców na Rzeszowszczyźnie (1944–1945)*, [w:] *Represje wobec wsi i ruchu ludowego (1944/1945–1989)*, pod red. A. Indrasczyka i M. Krzysztofińskiego, t. 5, Warszawa–Rzeszów 2014; A. Kuler, *Jagusztyn Władysław*, [w:] MSBUDN, t. 1, Kraków 1997; M. Maciąga, *Żołnierze Wojciecha Lisa*, „Korso”, 6 VIII 1992; G. Mazur, *„Burza” w Podokręgu AK Rzeszów*, „Studia Rzeszowskie” 1997, t. 4; *idem*, *Podziemna produkcja broni w Okręgu AK Kraków w świetle wspomnień i relacji*, „Studia Historyczne” 1978, z. 3; *idem*, *Związek Odwetu i Kedyw. Partyzantka*, [w:] *Armia Krajowa. Szkice z dziejów Sił Zbrojnych Polskiego Państwa*

Podziemnego, red. K. Komorowski, Warszawa 1999; K. Mikosz, *Pod niemiecką władzą*, „Trzcionka” 1999, nr 11; P. Niwiński, *Czarne karty podziemia poakowskiego. Problem demoralizacji członków konspiracji niepodległościowej po 1945 r.*, [w:] *Podziemie zbrojne na Lubelszczyźnie wobec dwóch totalitaryzmów 1939–1956*, Warszawa 2002; G. Ostasz, *Augustyn Paśkiewicz*, [w:] KOSP, t. 3, Kraków–Warszawa–Wrocław; *idem*, *Błażewski Wiktor Tadeusz*, [w:] MSBUDN, t. 6, Kraków 2000; *idem*, „Burza” w Podobwodzie AK Rzeszów–Południe, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2004, nr 21; *idem*, *Kedyw i komenda Podokręgu AK Rzeszów w zeznaniach szefa sztabu*, „Prace Historyczno-Archiwalne” 1999, t. 8; *idem*, *Kim był Ludwik Bojanowski*, „A-Z”, nr 131, 7 VII 1992; *idem*, *Kogut Tadeusz*, [w:] MSBUDN, t. 8, Kraków 2002; *idem*, *Ludowcy w strukturach Delegatury Rządu po akcji „Burza”*, [w:] *Represje wobec wsi i ruchu ludowego (1944/1945–1989)*, pod red. A. Indraszczyka i M. Krzysztofińskiego, t. 5, Warszawa–Rzeszów 2014; *idem*, *Nowa taktyka konspiracji wojskowej w warunkach sowieckiej dominacji*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Rzeszowskiej” 2010, nr 275; *idem*, „Orlik”, który uniknął siateł. *Kazimierz Dziekoński (1913–1993)*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2017, nr 3; *idem*, *Poakowskie podziemie niepodległościowe w powiecie krośnieńskim*, [w:] *Krosno i powiat krośnieński w latach 1944–1945*, red. K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Cz. Nowak, Rzeszów–Krosno 2009; *idem*, *Rzasa Leopold*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1995, nr 7; *idem*, *Siatki wywiadowcze rzeszowskiej Armii Krajowej*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2005, nr 23; *idem*, *Stęga Bronisław*, [w:] MSBUDN, t. 3, Kraków 1998; *idem*, *Szymański Zdzisław Zygmunt „Wyskiel”*, [w:] MSBUDN, t. 17, Kraków 2015; *idem*, *Walka bieżąca rzeszowskich struktur ZWZ-AK. Dywersja i sabotaż*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Rzeszowskiej” 2001, nr 189; *idem*, *Wiktor Tadeusz Błażewski*, [w:] KOSP, t. 3, Kraków–Warszawa–Wrocław 2007; *idem*, *Z dziejów samoobrony konspiracji niepodległościowej w Rzeszowie*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1993, nr 4; M. Piziak, *Póki żyją świadkowie*, „Trzcionka” 2010, nr 55; E. Rączy, *Zabójstwa dokonane na Żydach w województwie rzeszowskim w latach 1944–1947 w świetle akt organów bezpieczeństwa*, [w:] *Z dziejów stosunków polsko-żydowskich w XX w.*, red. E. Czop, E. Rączy, Rzeszów 2009; Z. Sokół, *Antykomunistyczna prasa podziemna na Rzeszowszczyźnie (1944–1953)*, „Prace historyczno-archiwalne”, 1998, t. 6; M. Surdej, *Amnestie i akcja ujawnieniowa na Rzeszowszczyźnie w latach 1945–1956*, [w:] *Komunistyczne amnestie 1945, 1947 – drogi do „legalizacji” czy zagłady?*, red. W.J. Muszyński, Warszawa 2013; *idem*, *Ostatni Leśni na Rzeszowszczyźnie*, [w:] *Od Ostatnich Leśnych do Solidarności. Z dziejów oporu społecznego w Polsce południowo-wschodniej 1956–1990*, red. M. Gliwa, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2014; *idem*, *Rajd Zgrupowania Partyzanckiego Zrzeszenia WiN pod dowództwem mjr. Hieronima Dekutowskiego „Zapory” na Rzeszowszczyznę latem 1946 r.*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2016, nr 43; P. Szopa, *Stosunek żołnierzy konspiracji niepodległościowej do Żydów w świetle wspomnień i dokumentów organizacyjnych na terenie Rzeszowszczyzny*, [w:] *Z dziejów stosunków polsko-żydowskich w XX w.*, red. E. Czop, E. Rączy, Rzeszów 2009; K.A. Tochman, *Cichociemni na Rzeszowszczyźnie*, „Profile” 1987, nr 4; J. Węgierski, *Oddziały leśne „Warta” Obszaru Lwów na Rzeszowszczyźnie (wrzesień 1944–czerwiec 1945)*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1996, nr 9; R. Wnuk, *Problem bandytyzmu wśród żołnierzy antykomunistycznego podziemia w Polsce (1945–1947)*, [w:] *Komunizm. Ideologia, system, ludzie*, red. T. Szarota, Warszawa 2001; B. Wójcik, *Prześladowania żołnierzy Batalionów Chłopskich na Rzeszowszczyźnie*, [w:] *Represje wobec wsi i ruchu ludowego (1944/1945–1989)*, pod red. A. Indraszczyka i M. Krzysztofińskiego, t. 5, Warszawa–Rzeszów 2014; Z.K. Wójcik, *Czyż Józef*, [w:] MSBUDN, t. 2, Kraków 1997; *idem*, *Mieczysław Marian Kawalec*, [w:] KOSP, t. 2, Kraków–Warszawa–Wrocław 2004; *idem*, *Służba duszpasterska w Obwodzie ZWZ-AK Rzeszów*, „Prace Historyczno-Archiwalne” 1999, t. 7; A. Zagórski, *Kazimierz Putek*, [w:] MSBUDN, t. 1, Kraków 1997; *idem*, *Przysiężniak Franciszek*, [w:] MSBUDN, t. 2, Kraków 1997; *idem*, *Wochanka Bronisław*, [w:] MSBUDN, t. 1, Kraków 1997; *idem*, *Okręg Kraków Armii Krajowej*, [w:] *Armia Krajowa. Rozwój organizacyjny*, red. K. Komorowski, Warszawa 1996; *idem*, *W sprawie „Burzy” na Rzeszowszczyźnie*, „Kierunki” 14 V 1972, nr 20; *idem*, *Z badań nad strukturą organizacyjną ruchu oporu w Rzeszowszczyźnie (Związek Walki Zbrojnej – Armia Krajowa)*, „Studia Historyczne” 1968, z. 1; *idem*, *Z działalności Armii Krajowej*, [w:] *Dzieje Rzeszowa*, t. 3, red. F. Kiryk, Rzeszów 2001; *idem*, *Edward Brydak*, [w:] MSBUDN, t. 2, Kraków 1997; *idem*, *Edward Brydak*, „Studia Rzeszowskie” 1997, t. 4; *idem*, *Rzepka Józef*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1996, nr 8; G. Zamoyski, *Proces oczyszczania aparatu administracyjnego i samorządowego w województwie rzeszowskim w 1947 roku*, [w:] *Pamiętny rok 1947*, red. M.E. Ożóg, Rzeszów 2001; M. Zaremba, *Polityka strachu i jej konsekwencje. Polska 1944–1947*, [w:] *Od Piłsudskiego do Wałęsy. Studia z dziejów Polski w XX wieku*, red. K. Persak i in., Warszawa 2008; L. Żebrowski, *Działalność tzw. band pozorowanych jako metoda zwalczania podziemia niepodległościowego w latach 1944–1947*, [w:] *Skryte oblicze systemu komunistycznego. U źródeł zła...*, red. R. Bäcker, P. Hübner, Warszawa 1997.

Pierwsze publikacje dotyczące niektórych pojedynczych akcji oddziałów konspiracyjnych bazowały głównie na osobistych wspomnieniach byłego żołnierza ZWZ-AK w Obwodzie Przeworsk Andrzeja Zagórskiego („Mścisława”)⁸ oraz byłego żołnierza Kedywu i oficera dywersji Komendy Obwodu Przemyśl AK Stanisława Dąbrowy-Kostki („Dąbrowy”). Miały charakter niewielkich artykułów prasowych opublikowanych w latach sześćdziesiątych na łamach czasopism: krakowskiego „Dziennika Polskiego” oraz „Wrocławskiego Tygodnika Katolików”. Już w styczniu 1964 r. powstało opracowanie Andrzeja Zagórskiego opisujące dzieje plutonu dywersyjnego dowodzonego przez Jana Balawendra („Puchacza”) na terenie Ośrodka Kedywu⁹ Obwodu AK Przeworsk, którego żołnierzem był także jego autor. Praca ta do dzisiaj pozostaje w maszynopisie i nie została opublikowana¹⁰. Ponieważ bardzo szczegółowo opisano w niej liczne akcje oddziału dywersyjnego „Puchacza”, toteż stała się ona niejako pierwowzorem dla niniejszej rozprawy.

Dopiero na początku lat siedemdziesiątych ukazały się drukiem pierwsze wspomnienia żołnierzy ZWZ-AK: w 1971 r. *Z walk na Podkarpaciu* Łukasza Grzywacz-Świtalskiego¹¹, byłego komendanta Inspektoratu ZWZ-AK Jasło, oraz w 1972 r. książka Stanisława Dąbrowy-Kostki *W okupowanym Krakowie*, w której opisał próbę rzeszowskiego Kedywu odbicia komendanta Okręgu AK Kraków płk. Józefa Spychalskiego („Lutego”) z więzienia na Montelupich w Krakowie podjętą 26 maja 1944 r. Od czasu do czasu pojawiały się mniejsze opracowania dotyczące „ruchu oporu” na poziomie powiatów i województw¹².

W okresie PRL-u niezwykle cenną rolę odegrały osoby, które w tym czasie zajmowały się kolekcjonowaniem dokumentów historycznych, fotografii oraz relacji i wspomnień byłych żołnierzy ZWZ-AK. Największy zbiór tego typu dokumentów z terenu Rzeszowszczyzny zgromadził wspomniany Andrzej Zagórski, nieco mniejszy, a dotyczący głównie funkcjonowania Obwodu AK Rzeszów, Edward Brydak. Zagórski, na podstawie zebranych przez siebie materiałów, przygotował ok. 250 publikacji¹³ i biogramów osób

⁸ Andrzej Zagórski [1926–2007], był inicjatorem i pierwszym redaktorem naczelnym „Zeszytów Historycznych WiN-u”, których pierwszy numer ukazał się w 1993 r., i w których do dzisiaj publikowane są materiały dotyczące ruchu oporu na Rzeszowszczyźnie, a wyszedł już czterdziesty czwarty numer tego periodyku. Był także współredaktorem wydawnictwa seryjnego *Małopolski słownik biograficzny uczestników działań niepodległościowych 1939–1956* (dalej: MSBUDN), wydawanego w Krakowie przez Towarzystwo Sympatyków Historii od 1997 r., którego opublikowany został niedawno tom siedemnasty.

⁹ Na szczeblu inspektoratu AK jednostką organizacyjną Kedywu był „Rejon”, a na szczeblu obwodu „Ośrodek”. Miały one inne kryptonimy niż struktury terenowe AK.

¹⁰ A. Zagórski, *Zarys historii plutonu sabotażowo-dywersyjnego dowodzonego przez „Puchacza”* (Armia Krajowa), Kraków 1964, mps.

¹¹ Ł. Grzywacz-Świtalski, *Z walk na Podkarpaciu*, Warszawa 1971; idem, *W sprawie ruchu oporu w Rzeszowskim*, „Studia Historyczne” 1972, z. 4.

¹² S. Groblewska, *Gorlice. Konspiracyjny obwód ZWZ, AK i PSP AK*, „Studia Historyczne” 1972, z. 1; A. Daszkiewicz, *Z dziejów ruchu oporu w powiecie krośnieńskim*, [w:] „Krosno. Studia z dziejów miasta i regionu”, t. 2, red. J. Garbaciak, Kraków 1973; idem, *Ruch oporu w regionie Beskidu Niskiego 1939–1944*, Warszawa 1975; M. Wieliczko, *Jasielskie w latach drugiej wojny światowej*, Warszawa 1974; J. Sokół, *Konspiracja nad Wisłą i Sanem 1939–1944*, Warszawa 1976; idem, *Antyhitlerowski ruch oporu w województwie tarnobrzeskim*, Tarnobrzeg 1988.

¹³ Andrzej Zagórski był autorem wielu publikacji, w tym m. in. dotyczących funkcjonowania AK i WiN na Rzeszowszczyźnie. Wśród nich warto wymienić: *Bataliony Chłopskie na Rzeszowszczyźnie*, „Kierunki” 1974,

działających w konspiracji¹⁴. Był także autorem opublikowanego jeszcze w 1968 r. artykułu, w którym po raz pierwszy opisał strukturę organizacyjną ZWZ-AK na Rzeszowszczyźnie, a w 1973 r. została wydana przez Uniwersytet Jagielloński „do użytku wewnętrznego” jego historia Inspektoratu ZWZ-AK Rzeszów¹⁵. Edward Brydak zaś w oparciu o zgromadzone przez siebie materiały w 1978 r. przygotował historię wojskowego ruchu oporu na Rzeszowszczyźnie¹⁶, a później dzięki przechowanym w szybie wentylacyjnym i nieodkrytym podczas dwóch rewizji UB z listopada 1944 r. i marca 1945 r. dokumentom sztabu Podokręgu AK Rzeszów opisał pierwsze miesiące okupacji sowieckiej na Rzeszowszczyźnie¹⁷.

W pracy oprócz tych materiałów wykorzystano także archiwalia złożone do Archiwum Państwowego w Rzeszowie przez Michała Kryczkę, zwłaszcza te zawierające informacje kontrwywiadowcze AK, oraz przez Andrzeja Zagórskiego do oddziału IPN w Krakowie.

Po śmierci wyżej wymienionych ich rodziny przekazały te zbiory do krakowskiego oddziału IPN, gdzie służą jako cenne źródło wiedzy historycznej.

W tej części rozważań nie można pominąć wydawnictw emigracyjnych. Koniecznie zwrócić należy uwagę na opracowanie Komisji Historycznej byłego Sztabu Głównego dotyczące AK, które po raz pierwszy zostało opublikowane w Londynie w 1950 r.¹⁸, a także na wspomnienia: komendanta głównego AK Tadeusza Bora-Komorowskiego¹⁹, delegata Rządu RP na Kraj Stefana Korbońskiego²⁰ oraz dowódcy Inspektoratu AK Jasło Józefa Modrzejewskiego²¹. Pamiętać należy także o wydany przez Studium Polski Podziemnej w Londynie²² zbiorze dokumentów archiwalnych²³.

nr 11; *Kryptonim „Jula”*, „Panorama” 1966, nr 31; *Przywódcy i działacze WiN-u. Jan Balawender (1920–1960)*, „Miesięcznik Orzeł Biały” 1995, nr 9; *Przywódcy WiN-u. Julian Bartuś (1922–1962)*, „Orzeł Biały” 1994, nr 12, a także *Materiały do bibliografii Zrzeszenia WiN*, Wrocław–Kraków 1994; *Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” w dokumentach*, t. 6, cz. 1: *Cztery Zarządy Główny WiN przed sądami PRL*, Wrocław 1999

¹⁴ Andrzej Zagórski przykładowo opracował biogramy następujących żołnierzy ZWZ-AK i działaczy WiN z Rzeszowszczyzny: Edwarda Brydaka, Mieczysława Kawalca, Franciszka Przysiężniaka, Kazimierza Putka, Józefa Rzepki, Stefana Sieńki, Bronisława Wochanke i wielu innych.

¹⁵ A. Zagórski, *Z badań nad strukturą organizacyjną ruchu oporu na Rzeszowszczyźnie (ZWZ-AK)*, „Studia Historyczne” 1968, z. 1; *idem*, *Inspektorat Armii Krajowej Rzeszów*, Kraków 1973.

¹⁶ E. Brydak, *Wojskowy ruch oporu na Rzeszowszczyźnie*, Kraków 1989 [Rzeszów 1978], mps.

¹⁷ *Idem*, *Pierwsze miesiące okupacji sowieckiej na Rzeszowszczyźnie*, (brak daty), mps.

¹⁸ *Polskie Siły Zbrojne w drugiej wojnie światowej*, t. 3, *Armia Krajowa*, Warszawa–Londyn 1999 [Londyn 1950].

¹⁹ T. Komorowski, *Armia Podziemna*, Warszawa 1994 [Londyn 1951].

²⁰ S. Korboński, *Polskie Państwo Podziemne, Przewodnik po Podziemiu z lat 1939–1945*, Bydgoszcz 1990 [Paryż 1975]. Zob. też: *idem*, *W imieniu Rzeczypospolitej*, Warszawa 1991 [Paryż 1954]; *idem*, *W imieniu Kremla*, Warszawa 1984 [Paryż 1956]; *idem*, *Bohaterowie Polskiego Państwa Podziemnego – jak ich znałem*, Warszawa 1990 [Nowy Jork 1987].

²¹ J. Modrzejewski, *Akowcy na Podkarpaciu*, Brzozów 1990 [Londyn, 1973]; *idem*, *Od Armii Krajowej do wojny domowej*, Jasło 1996 [Nowy Jork 1985].

²² Studium Polski Podziemnej (*The Polish Underground Movement 1939–45 Study Trust*, w skrócie „SPP”) w Londynie to powołana w 1947 r. przez byłych żołnierzy AK instytucja o charakterze archiwalno-naukowym. W jej zasobach znajdują się dokumenty wytworzone w Sztabie Naczelnego Wodza i Rządzie RP, a także prywatne kolekcje dokumentów i wspomnień pozostawionych przez wybitnych oficerów AK i polityków Polskiego Państwa Podziemnego. Efektem pracy tej instytucji jest uporządkowanie i udostępnianie zasobów

Wielkim przełomem w prowadzeniu swobodnych badań nad historią konspiracji niepodległościowej podczas II wojny światowej i w okresie powojennym było zniesienie cenzury po wyborach do Sejmu Kontraktowego z 1989 r. Dopiero wówczas stało się możliwe prowadzenie nieskrępowanych badań historycznych dotyczących funkcjonowania polskiego ruchu oporu o nastawieniu antykomunistycznym. Warto przy tym odnotować, że jeszcze w warunkach cenzury, ale już po wydarzeniach sierpniowych ukazała się historia propagandy konspiracyjnej, a także opracowania dotyczące ZWZ-AK w obwodzie dębickim, przemyskim i inspektoracie jasielskim²⁴. W latach dziewięćdziesiątych powstały kolejne opracowania ogólne odnoszące się do działalności Polskiego Państwa Podziemnego (w tym krakowskich struktur Delegatury Rządu na Kraj)²⁵, zaczęła wychodzić (nieukończona) seria wydawnicza o działalności ZWZ-AK²⁶, rozpoczęto też wydawanie zbiorów dokumentów, zwłaszcza odnoszących się do okresu po wkroczeniu Armii Czerwonej²⁷.

archiwalnych oraz szeroko rozumiana działalność wydawnicza dotycząca przede wszystkim edycji materiałów źródłowych (m.in. pomnikowego dzieła pt. *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*). Po zakupieniu dla SPP budynku przy londyńskiej Leopold Road zgromadzono tam zbiory Oddziału VI Sztabu Naczelnego Wodza (ponad 60 000 dokumentów), a także kilka tysięcy relacji osób walczących o wolną Polskę, jak i materiały Podkomisji Historycznej AK Ministerstwa Spraw Wewnętrznych RP (w tym akta weryfikacyjne żołnierzy AK). Zbiór druków i broszur podziemnych jest największym zbiorem poza granicami kraju. Zob. także: A. Suchcitz, *Zarys dziejów Studium Polski Podziemnej 1947–2012*, [w:] *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, t. 1, część 1: *Wrzesień 1939–czerwiec 1941*, red. A. Suchcitz i inni, Warszawa 2015, s. 29–38.

²³ *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945. Studium Polski Podziemnej Londyn*, t. 1–6, Wrocław 1990–1991 [Londyn 1970–1989].

²⁴ G. Mazur, *Biuro Informacji i Propagandy SZP-ZWZ-AK 1939–1945*, Warszawa 1987; A. Stańko [współautorzy: K.W. Czak, S. Lachman-Nowakowski, J. Szymaszek], *Gdzie Karpat progi... Armia Krajowa w powiecie dębickim*, Warszawa 1984; E. Czerny, *Działalność ZWZ-AK na terenie pow. przemyskiego*, „Wojskowy Przegląd Historyczny” 1984, nr 4; A. Zagórski *Inspektorat Rejonowy ZWZ-AK Jasło (Krosno)*, [w:] *Kurierskim szlakiem po Beskidzie Niskim*, red. J.F. Adamski, Brzozów 1989. W okresie późniejszym ukazały się prace dotyczące wydawnictw konspiracyjnych, wśród których wyróżnić warto: T. Balbus, „*Ku Wolności*” – podziemny biuletyn Okręgu Rzeszowskiego Zrzeszenia „*Wolność i Niezawisłość*” w latach 1945–1947, [w:] *Studia i materiały z dziejów opozycji i oporu społecznego*, red. Ł. Kamiński, t. 1, Wrocław 1998; F. Mojak, *Prasa konspiracyjna w Inspektoracie AK Jasło, Krosno* 1998; Z. Sokół, *Rzeszowska prasa konspiracyjna (1939–1945)*, Rzeszów 1989.

²⁵ S. Salmonowicz, *Polskie Państwo Podziemne. Z dziejów walki cywilnej 1939–1945*, Warszawa 1994; T. Strzembosz, *Rzeczpospolita Podziemna. Społeczeństwo polskie a państwo podziemne 1939–1945*, Warszawa 2000; G. Górski, *Administracja Polski Podziemnej w latach 1939–1945. Studium historyczno-prawne*, Toruń 1995; *idem*, *Polskie Państwo Podziemne 1939–1945*, Toruń 1998; W. Grabowski, *Polska tajna administracja cywilna 1940–1945*, Warszawa 2003 [1995]; G. Ostasz, *Krakowska Okręgowa Delegatura Rządu na Kraj 1941–1945*, Rzeszów 1996.

²⁶ *Armia Krajowa, Dramatyczny Epilog*, red. naukowy K. Komorowski, Warszawa 1994; *Armia Krajowa. Rozwój organizacyjny*, red. naukowy K. Komorowski, Warszawa 1996. Zob. też. *Armia Krajowa. Szkice z dziejów Sił Zbrojnych Polskiego Państwa Podziemnego*, red. K. Komorowski, Warszawa 1999; M. Ney-Krwawicz, *Armia Krajowa. Siły zbrojne Polskiego Państwa Podziemnego*, Warszawa 2009.

²⁷ *Represje NKWD wobec żołnierzy podziemnego Państwa Polskiego w latach 1944–1945. Wybór źródeł*, wybór i oprac. F. Gryciuk, P. Matusak, t. 1–2, Siedlce 1995; NKWD i polskie podziemie 1944–1945. Z „teczek specjalnych” Józefa W. Stalina, oprac. A. Fitowa, Kraków 1998; *Teczka specjalna J.W. Stalina. Raporty NKWD z Polski 1944–1946*, wybór i oprac. T. Cariewskaja, A. Chmielarz, A. Paczkowski, E. Rosowska, S. Rudnicki, Warszawa 1998.

Różne uwarunkowania i formy konspiracji niepodległościowej na innych terenach południowej Polski (w Krakowskim, na Kielecczyźnie i w południowo-zachodniej Polsce) przedstawione zostały w pierwszej dekadzie XXI wieku w monografiach Macieja Korkucia²⁸, Ryszarda Śmietanki-Kruszelnickiego²⁹, Tomasza Balbusa³⁰ i Zdzisława Zblewskiego³¹ przygotowanych w ramach badań nad podziemiem niepodległościowym realizowanych przez krakowski oddział IPN. Pojawiło się także wiele prac na temat dziejów antykomunistycznego podziemia niepodległościowego w innych regionach Polski³².

Wojskowa część konspiracji Polskiego Państwa Podziemnego na terenie Okręgu ZWZ-AK Kraków doczekała się opracowań Grzegorza Mazura, Stanisława Piwowarskiego, Andrzeja Zagórskiego³³. Wydano także prace odnoszące się do działalności dywersyjno-sabotażowej Podokręgu ZWZ-AK Rzeszów, w maszynopisie pozostaje praca Stanisława Dąbrowy-Kostki obejmująca działalność Kedywu na szczeblu Okręgu ZWZ-AK Kraków³⁴. Ukazały się opracowania podejmujące temat konspiracji ZWZ-AK na niższych szczeblach organizacyjnych – głównie w placówkach, obwodach i inspektoriacie rzeszowskim³⁵.

²⁸ M. Korkuć, *Zostańcie wierni tylko Polsce... Niepodległościowe oddziały partyzanckie w Krakowskim (1944–1947)*, Kraków 2002.

²⁹ R. Śmietanka-Kruszelnicki, *Podziemie poakowskie na Kielecczyźnie w latach 1945–1948*, Kraków 2002.

³⁰ T. Balbus, *O Polskę Wolną i Niezawisłą (1945–1948)*. WiN w południowo-zachodniej Polsce (geneza – struktury – działalność – likwidacja – represje), Kraków 2004.

³¹ Z. Zblewski, *Okręg Krakowski Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” 1945–1948*. Geneza, struktury, działalność, Kraków 2005.

³² Wśród najważniejszych opracowań na ten temat można wymienić: K. Busse, A. Kutkowski, *Bić się do końca. Podziemie niepodległościowe w regionie radomskim w latach 1945–1950*, Lublin–Radom 2012; P. Gawryszczak, *Podziemie polityczno-wojskowe w Inspektoracie Lublin w latach 1944–1956*, Lublin 1998; K. Kacprzak, *Podziemie zbrojne na Mazowszu północnym w walce z systemem komunistycznym 1945–1952*, Warszawa 2011, *Podziemie zbrojne na Lubelszczyźnie wobec dwóch totalitaryzmów 1939–1956*, red. S. Poleszak, A. Puławski, Warszawa 2003; R. Wnuk, *Lubelski Okręg AK, DSZ i WiN 1944–1947*, Warszawa 2000.

³³ G. Mazur, *Podziemna produkcja broni w Okręgu AK Kraków w świetle wspomnień i relacji*, „Studia Historyczne” 1978, z. 3; S. Piwowarski, *Okręg Krakowski Służby Zwycięstwu Polski-Związku Walki Zbrojnej-Armii Krajowej (wybrane zagadnienia organizacyjne, personalne i bojowe)*, Kraków 1994; A. Zagórski, *Okręg Kraków Armii Krajowej*, [w:] *Armia Krajowa. Rozwój organizacyjny*, Warszawa 1996.

³⁴ W. Hap, *Kedyw Podokręgu AK Rzeszów*, Jasło 1996; G. Ostasz, *Kedyw i komenda Podokręgu AK Rzeszów w zeznaniach szefa sztabu*, „Prace Historyczno-Archiwalne” 1999, t. 8, s. 193–219; S. Dąbrowa-Kostka, *Kedyw Okręgu AK Kraków i Podokręgu AK Rzeszów*, Kraków 1965–1966, mps, kopia w zbiorach autora; *idem*, *Akcja „Burza” na terenach Okręgu AK Kraków*, cz. 1, „Sowiniec” 2001, nr 18; S. Dąbrowa-Kostka, S.M. Jankowski, *Rozkaz: zdobyć więzienie*, Tuchów 2000.

³⁵ M. Argasiński, *Armia Krajowa – Wolność i Niezawisłość Lubaczów*, Lubaczów 2002; *idem*, *Konspiracja w powiecie lubaczowskim w latach 1939–1947*, Zwierzyniec–Rzeszów 2010; A.F. Baran, *Tarnobrzęski Obwód AK w latach 1944–1945*, „Studia Rzeszowskie” 1998, t. 5; A. Brygidyn, *Kryptonim „San”. Żołnierze sanockiego Obwodu ZWZ-AK 1939–1944*, Sanok 1992; G. Brzęk, A. Gruba, *W marszu 1939–1945. Ruch oporu na Białoszczyźnie*, Kraków 1981; P. Fornal, *Konspiracja akowska i poakowska w powiecie brzozowskim (1939–1949)*, Rzeszów 2010; T. Gąsiorowski, *Obwód Przeworsk SZP-ZWZ-AK w latach 1939–1944/45*, Kraków 2009; T. Gierlach, *Armia Krajowa w Brzozowskim*, Krosno 1997; *idem*, *Historia Obwodu ZWZ-AK Jasło na tle wydarzeń II wojny światowej w regionie*, Jasło 1997; W. Hap, *Obwód ZWZ-AK Jasło*, Jasło 1997; G. Mróz-Rodek, *Wspomnienia o żołnierzach Armii Krajowej z Placówki Osiek Jasielski „Osa”*, Tuchów 1998; C. Naleziński, *Chmielnik w latach okupacji niemieckiej 1939–1945. Wspomnienia*, Chmielnik 1996; J. Niedziela, F. Sagan, *Inspektorat Rejonowy ZWZ-AK Rzeszów*, Rzeszów 2005; J. Nowakowski, *Akowskie tematy (Placówka AK Strzyżów – „Śliwa” 88 B)*,

* * *

Jednym z głównych kierunków badań historycznych po 1989 r. stały się dzieje konspiracji po wkroczeniu na ziemie polskie Armii Czerwonej, w tym represje prowadzone wobec żołnierzy AK³⁶ i działalność podziemia antykomunistycznego³⁷. Jednym z pierwszych całościowych opracowań dotyczących losów rzeszowskich żołnierzy AK była opublikowana w 1990 r. praca Jana Łopuskiego („Mariusza”)³⁸, mająca jednak w dużej mierze charakter wspomnieniowy.

Niekwestionowanym autorytetem w zakresie wiedzy o działalności żołnierzy Armii Krajowej oraz Zrzeszenia WiN na Rzeszowszczyźnie jest autor największej ilości publikacji na ten temat Grzegorz Ostasz³⁹. To jego dwie, niezwykle cenne prace stanowiły źródło informacji wykorzystanych na początkowym etapie powstawania niniejszej monografii. Pierwsza *Okręg Rzeszowski „Wolność i Niezawisłość”. Model konspiracji, struktura, dzieje* (2006) oraz druga mająca walor wręcz podręcznikowy *Podziemna armia. Podokręg AK Rzeszów* (2010). Dzięki nim możliwe było pozyskanie wstępnej bazowej informacji o działalności formacji dywersyjnych AK, a później poakowskich organizacji „Nie”, DSZ, aż wreszcie WiN, w tym przede wszystkim o działalności pozostającego w dyspozycji najpierw rzeszowskiego Obwodu, a później Inspektoratu AK oddziału dywersyjnego, którym w pierwszym okresie dowodził późniejszy rektor AWF Stanisław Panek („Gil”), po nim już jako Oddziału „Straży” legendarny Wiktor Błazewski („Orlik”) i w końcu Kazimierz Dziekoński („Bruno”, „Orlik II”).

Niezwykle wartościowe są również książki Franciszka Sagana („Grabika”)⁴⁰ ukazujące struktury, niepełne składy osobowe poszczególnych placówek, plutonów z Obwodu

Strzyżów 2006; G. Ostasz, *Obwód ZWZ-AK Rzeszów. Konspiracja wojskowa i „Burza”*, Rzeszów 1992; *idem*, *Z dziejów „Rozbratla” – Obwodu AK Rzeszów*, Rzeszów 2003; A. Rurak, *Ruch oporu w gminie czudeckiej w latach 1939–1945*, Rzeszów 1995; F. Sagan, *ZWZ-AK Obwód Rzeszów*, Rzeszów 2001; J. Sokół, *ZWZ-AK w Obwodzie Tarnobrzeg (kryptonim „Twaróg”)*, „Studia Historyczne” 1990, z. 2; P. Szopa, *Armia Krajowa w Strzyżowskiem*, Rzeszów 2009; *idem*, *Walka z osobami współpracującymi z okupantem niemieckim na terenie Placówki AK Niebylec*, „Rocznik Niebylecki” 2013, t. 1; J. Szczepke, *Placówka ZWZ-AK Tyczyn (1939–1945)*, Tyczyn 1995; K. Wilk, *Armia Krajowa w Staromieściu*, Rzeszów 2001; Z.K. Wójcik, *Rzeszów...*; A. Zagórski, *Z działalności Armii Krajowej*, [w:] *Dzieje Rzeszowa*, t. 3, red. F. Kiryk, Rzeszów 2001; S. Zwoliński, *Jarosławski Obwód Armii Krajowej w latach 1939–1945*, t. 1–4, Jarosław 2007–2009; T. Zych, *Związek Walki Zbrojnej – Armia Krajowa w Obwodzie tarnobrzelskim 1939–1945*, Tarnobrzeg 2004.

³⁶ A. Zagórski, D. Garbacz, *W kleszczach czerwonych*, Brzozów–Rzeszów 1991; A. Zagórski, Z.K. Wójcik, *Na katorżniczym szlaku*, Warszawa 1994; S. Zabierowski, *Zamek. Więźniowie polityczni rzeszowskiego Zamku w latach 1939–1944*, Rzeszów 2000; W. Bonusiak, *Więzienie na Zamku w Rzeszowie w latach 1944–1956*, „Studia Rzeszowskie”, t. 1, 1995; M.E. Ożóg, *Lista straconych i zmarłych w więzieniu na zamku w Rzeszowie (sierpień 1944–grudzień 1956)*, t. 1, 1995; D.J. Fudali, *Więziennictwo na terenie województwa rzeszowskiego w latach 1944–1956*, Rzeszów 2012, mps.

³⁷ G. Ostasz, *Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” Okręg Rzeszów*, Rzeszów 2000; *idem*, *Okręg Rzeszowski Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”. Model konspiracji, struktura, dzieje*, Rzeszów 2006.

³⁸ J. Łopuski, *Losy Armii Krajowej na Rzeszowszczyźnie (sierpień–grudzień 1944)*. *Wspomnienia i dokumenty*, Warszawa 1990.

³⁹ G. Ostasz, *Podziemna armia. Podokręg AK Rzeszów*, Rzeszów 2010.

⁴⁰ F. Sagan, *ZWZ-AK Obwód Rzeszów 1939–1945*, Rzeszów 2000; *idem*, *Podokręg Armii Krajowej Rzeszów*, Rzeszów 2009; F. Sagan, J. Niedziela, *ZWZ-AK Inspektorat Rejonowy Rzeszów*, Rzeszów 2005.

AK Rzeszów, a także opisujące działalność rzeszowskiego Inspektoratu i Podokręgu oraz publikacje Zbigniewa K. Wójcika⁴¹ prezentujące losy Rzeszowa w czasie II wojny światowej. Z kolei odnośnie do sądownictwa Polskiego Państwa Podziemnego w rzeszowskim Podokręgu AK niezwykle cenna poznawczo i obszerna (616 stron) jest monografia autorstwa Piotra Szopy⁴² – udało się z niej pozyskać nieco cennych informacji o sędzie specjalnym, którego sędziami i prokuratorem byli żołnierze AK z Placówki AK „Świerk”, oraz mające charakter popularyzatorski dwa moje artykuły zamieszczone, jeden w miesięczniku „Palestra”, a drugi w kwartalniku naukowym Politechniki Rzeszowskiej „Humanities and Social Sciences” (dawniej *Ekonomia i Nauki Humanistyczne*)⁴³.

Odrębny dział w dorobku historiograficznym stanowi literatura wspomnieniowa. W ostatnich latach ukazało się wiele tego rodzaju publikacji i w druku pojawia się ich coraz więcej. Jest wręcz moda na literaturę wspomnieniową, zwłaszcza od czasu gdy przywrócono państwową pamięć o żołnierzach wyklętych, w 2011 r. ustanawiając 1 marca ich świętem⁴⁴. Rzecz jasna, nie są one wolne od nieścisłości ani bardzo subiektywnych, czasami wręcz dowolnych, ocen. Istotne przy tym jest, że prawie wszyscy autorzy wspomnień działający na terenie gminy Świlcza (z wyjątkiem Bronisława Adamca) świadomie pomijają zarówno swój udział w akcjach dywersyjnych dokonywanych przez bojówki dywersyjne, jak i swoją rolę w podziemnym wymiarze sprawiedliwości (sądownictwie specjalnym), a także mające dość powszechny charakter rozmowy z funkcjonariuszami aparatu bezpieczeństwa prowadzone w okresie PRL-u. Nie przyznają się także do ferowania jakichkolwiek wyroków i wydawania rozkazów, w wyniku których ginęły osoby zamieszkałe na tym terenie. Nieco światła na budzący wiele wątpliwości temat wykonywania wyroków śmierci przez formacje dywersyjne AK, szczególnie w latach 1945–1946, a więc już po wkroczeniu Armii Czerwonej i zakończeniu działalności podziemnego wymiaru sprawiedliwości (sądów specjalnych), rzuciły niedawno opublikowane wspomnienia żołnierzy operujących na Rzeszowszczyźnie bojówek: *Egzekutor* Stefana Dąbskiego („Żbika I”) [1925–1993], żołnierza z Placówki AK Hyżne⁴⁵, oraz

⁴¹ Z.K. Wójcik, *Rzeszów w latach drugiej wojny światowej. Okupacja i konspiracja 1939–1944–1945*, Rzeszów–Kraków 1998.

⁴² P. Szopa, „W imieniu Rzeczypospolitej...”. *Wymiar sprawiedliwości Polskiego Państwa Podziemnego na terenie Podokręgu AK Rzeszów*, Rzeszów 2014. Oprócz tego wskazać należy bardzo cenne dwie pozycje książkowe dotyczące konspiracyjnego wymiaru sprawiedliwości autorstwa Leszka Gondka: *Polska karząca 1939–1945. Polski podziemny wymiar sprawiedliwości w okresie okupacji niemieckiej*, Warszawa 1988 oraz *W imieniu Rzeczypospolitej. Wymiar sprawiedliwości w Polsce w czasie II wojny światowej*, Warszawa 2011.

⁴³ J. Forystek, *Adwokaci w podziemnym wymiarze sprawiedliwości Podokręgu AK Rzeszów*, „Palestra” 2016, nr 13, s. 402–453; *idem*, *The underground system of justice in the Home Army’s Rzeszów Sub-Region*, „Humanities and Social Sciences” 2016, nr 4, s. 1–18.

⁴⁴ Nastąpiło to ustawą z 3 II 2011 r. o ustanowieniu Narodowego Dnia Pamięci „Żołnierzy Wyklętych” (Dz. U. z 2011, Nr 32, poz. 160).

⁴⁵ S. Dąbski, *Egzekutor*, Warszawa 2010. Stefan Dąbski („Żbik”), ur. 3 XII 1925 r. w Nosówce sąsiadującej z gminą Świlcza, wstąpił do AK w wieku 16 lat i został członkiem grupy dywersyjnej placówki AK Hyżne. Po ucieczce z Polski w lipcu 1945 r. przedostał się do USA, gdzie w 1993 r. popełnił samobójstwo, nie ukończywszy swoich wspomnień, które zaczął spisywać w latach 70. Nieco szersza informacja biograficzna zobacz w części *Biogramy*.

Wbrew losowi Mieczysława Marcinkowskiego („Kamienia”, „Kmicica”) [ur. w 1926 r.], z Placówki AK Niebylec⁴⁶. Co ciekawe, autorzy ci nigdy nie wrócili do Polski i osiedli na emigracji w USA, podobnie jak inni egzekutorzy, którym udało się wyemigrować, np. Józef Gutkowski („Kania II”).

Zagadnieniu konspiracji ZWZ-AK na terenie placówek Świlcza-Trzciana i Głogów Małopolski poświęcono do tej pory niewiele uwagi i prac. Część informacji znajduje się w opracowaniach historycznych dotyczących opisywanych miejscowości⁴⁷. Choć większość z nich powstała po 1989 r., to w niewielkim stopniu uwzględniono w nich dokumenty znajdujące się w zasobach rzeszowskiego oddziału IPN, z wyjątkiem może opracowania Marcina Maruszaka⁴⁸.

Jedną z prób przedstawienia takiego subiektywnego ujęcia historii placówki Świlcza-Trzciana stanowią wspomnienia jej dowódcy Józefa Frankiewicza („Marcina”), które pojawiły się zaledwie kilka lat po wydarzeniach sierpniowych i rewolucji Solidarności. Pierwsza wersja tego opracowania w kilku egzemplarza maszynopisu ukazała się w 1985 r., a w znacznie większym nakładzie kserokopii w 1986 r.⁴⁹ (obie wersje w formie maszynopisu obejmującego 158 stron plus *errata*). Jak wyjaśnia ich autor, miały stanowić swoisty suplement do krążących w kserokopiach wspomnień komendanta Obwodu AK Rzeszów Edwarda Brydaka („Andrzeja”)⁵⁰, który pod koniec 1980 r. wysłał do mieszkającego wtedy na Mazurach Michała Beresia, jednego z głogowskich żołnierzy AK, kopie notatek z okresu okupacji. W załączonym do przesyłki liście pisał do niego tak:

Przesyłam Panu z Archiwum „A” teczkę nr 9, plac. Głogów z dokumentami i zapiskami do napisania jej historii. [...] P. Fr. Kotula mówi mi ciągle: „piszcie o żywym człowieku, jak się zachowywał w trudnych sytuacjach, jak mu społeczeństwo pomagało w tej walce, jak przeskadzało, jak stronnictwa polityczne się zachowywały, jednym słowem piszcie o atmosferze, o tle, na którym rysuje się wyraziście sylwetka żołnierza AK [...]”. Gdyby tak jeszcze atrakcyjnie i z polotem literackim, stworzyłby Pan bestseller swoisty, rzadko spotykany⁵¹.

Przez wiele lat była to jedyna opowieść o wydarzeniach, jakie rozegrały się na terenie przedwojennej gminy Świlcza. Wspomnienia dotyczące sąsiedniej placówki „Grab”, ale bardzo wycinkowe i koncentrujące się prawie wyłącznie na osobistych przeżyciach

⁴⁶ M. Marcinkowski, *Wbrew losowi. Z partyzantki i tułaczki 1939–1945*, w oprac. G. Ostasza i M. Nalepy, Rzeszów 2014.

⁴⁷ R. Borkowski, *Głogów w czasie II wojny światowej*, Rzeszów 2016; F. Kotula, *Miasteczko na przykładzie Głogowa Małopolskiego i jego sąsiadów*, Rzeszów 1982.

⁴⁸ A. Szary, *Dzieje wsi Świlcza w czasach nowożytnych*, Świlcza 2002; idem, *W latach II wojny światowej*, [w:] *Trzciana – zarys dziejów wsi*, pod. red. Z. Dziedzic, J. Pisula, Trzciana 2007; M. Maruszak, *Antykomunistyczne podziemie zbrojne w okolicach Głogowa w latach 1945–1947*, [w:] *Dla Polski. Z tradycji niepodległościowych Głogowa Małopolskiego i okolic*, red. W. Tarnawska, Łukawiec 2014.

⁴⁹ J. Frankiewicz, *Placówka „Świerk” „37” „82” „26” w rzeszowskim Obwodzie ZWZ-AK w czasie okupacji hitlerowskiej*, Bytów 1986, mps.

⁵⁰ E. Brydak, *Wojskowy ruch oporu...*

⁵¹ *Zbiór E. Brydaka, rkps 1952*, s. 59 (Biblioteka KUL); R. Borkowski, *Głogów w czasie...*, s. 112.

autora, zwłaszcza podczas zsyłki do łagrów, spisał w 1989 r. Władysław Dynia („Dorsz”) z Rudnej⁵². Informacje na temat funkcjonowania tej placówki można znaleźć w publikacjach Franciszka Sagana, jak również w różnych artykułach i opracowaniach o charakterze bardziej ogólnym. Natomiast w 1994 r. autorskie zestawienie ofiar wojny w dawnej parafii Przybyszówka-Bzianka przygotował jeden z żołnierzy przybyszowskiego plutonu AK Bronisław Adamiec („Rak”)⁵³. Niestety, nie było ono pełne. W tym krótkim przyczynkarskim opracowaniu przygotowano szereg krótkich notek biograficznych o osobach, które zginęły w trakcie okupacji niemieckiej, a przy okazji opisano niektóre bardziej spektakularne akcje dywersyjne, w których zamordowani brali udział, jak np. akcje Antoniego Wołowca („Pantery”). Musiało upłynąć kilka lat od śmierci Józefa Frankiewicza, by w ręce mieszkańców gminy Świlcza trafiła kolejna, tym razem zasadnicza, część wspomnień Bronisława Adamca pt. *Ocalić od zapomnienia* (1999), częściowo polemiczna wobec niektórych twierdzeń dowódcy placówki, ale opisująca już wiele akcji dywersyjnych, w których brał udział „Rak”, w tym m.in. akcje dywersyjne oraz likwidację pełnomocnika PKWN ds. reformy rolnej w majątku Dąbrowa 12 grudnia 1944 r. Kolejna praca, która w maszynopisie udostępniona została w 1998 r. dzięki staraniom Klubu Placówki AK Świerk w Trzcianie i do dzisiaj pozostaje w maszynopisie, to trzecia wersja wspomnień Frankiewicza⁵⁴, nieznacznie zmieniona także w tytule i uzupełniona o przygotowane przez kolegów z konspiracji Jana Zbigniewa Nyzio („Grzmota”) i Jana Drausa („Dyma”) życiorysy autora tych wspomnień i pochodzącego z Trziciany Mieczysława Kawalca („Żbika”).

Żadne z tych opracowań w swej zasadniczej części nie dotyczyło działalności dywersyjnej prowadzonej na terenie placówek Świlcza-Trzciań i Głogów Małopolski, a jedynie przy okazji innych tematów związanych z historią AK na tym terenie epizodycznie opisywano pojedyncze wydarzenia. Rzecz jasna, ich autorzy nie mieli wówczas żadnego dostępu do materiałów archiwalnych znajdujących w zasobach służb specjalnych PRL. Obecnie można było skonfrontować fakty opisane w tych wspomnieniach z innymi źródłami archiwalnymi – i to właśnie autor niniejszej pracy starał się jak najdokładniej zweryfikować.

Wielu byłych żołnierzy antykomunistycznego podziemia swoją bezcenną wiedzę na temat zdarzeń, w których uczestniczyli, zabrało, niestety, do grobu. Tylko niektórzy pozostawili trwałą relację czy to w formie pisemnej, czy słownej (nagrania). Spora część takich wywiadów znajduje się w zbiorach prywatnych Artura Szarego, nauczyciela historii w Zespole Szkół w Bratkowicach i laureata w 2016 r. V edycji ustanowionej przez prezesa IPN narody „Świadek Historii” (odpowiednika ogólnopolskiej nagrody „Kustosza Pamięci Narodowej”), który na ich podstawie redaguje od wielu lat cykl artykułów z serii

⁵² W. Dynia, *Wspomnienia z minionych lat*, Rzeszów 1989, mps.

⁵³ B. Adamiec, *Ofiary II wojny światowej 1939–1945 dawnej Parafii Przybyszówka-Bzianka*, Przybyszówka 1994, mps.

⁵⁴ J. Frankiewicz, *Działalność Placówki AK „Świerk” w gminie Świlcza z/s w Trzcianie w latach II wojny światowej*, Trzciań 1998 [Bytów 1986], mps.

„Żywa Pamięć Historii”, na łamach regionalnych kwartalników Urzędu Gminy Świlcza „Trzcionka” i „Ziemia Bratkowicka”⁵⁵.

Pokażną ilość informacji faktograficznych na interesujący temat można znaleźć w nielicznych jak na razie publikacjach historyków młodego pokolenia: Piotra Szopy oraz Marcina Maruszaka. Ten pierwszy jedynie epizodycznie opisuje niektóre akcje egzekucyjne, które przeprowadzono na terenie gminy Świlcza, i jednocześnie w swojej bardzo wartościowej monografii na temat funkcjonowania podziemnego wymiaru sprawiedliwości przedstawia skład wydziału zamiejscowego Wojskowego Sądu Specjalnego, na czele którego miał stać Józef Kokoszka z Trziciany i w składzie którego zasiadali mieli inni mieszkańcy Trziciany oraz okolicznych miejscowości. Natomiast drugi z nich, zaangażowany społecznie w działalność na rzecz rodzin żołnierzy wyklętych (w tym zwłaszcza Hieronima Bednarskiego, Franciszka Rejmana, Leona Słowika i Piotra Pięty), zamieścił kilka artykułów dotyczących funkcjonowania wokół Rzeszowa różnych pozostających poza strukturą AK formacji zbrojnych w redagowanym przez siebie czasopiśmie internetowym „Tajna Historia Rzeszowa”⁵⁶, którego od 2013 r. jest wydawcą i redaktorem naczelnym, oraz dwa artykuły w „Zeszytach Historycznych WiN-u”⁵⁷. Jego publikacje zawierają sporą ilość cennych informacji, i co ważne – ze wskazaniem źródeł, do których zainteresowani mogą sięgnąć, celem ich ewentualnego zweryfikowania z materiałami bazowymi. Niestety, cechują się subiektywizmem i przedstawiają historię działających na tym terenie oddziałów zbrojnych w sposób dość jednostronny i zbyt uproszczony, przypisując im rolę jedynie wykonawców rozkazów płynących z rzeszowskich struktur dowódczych AK i WiN, na co jednak brak przekonujących dokumentów archiwalnych. Zdecydowaną większość ofiar okresu powojnia określa się w nich jako funkcjonariuszy

⁵⁵ A. Szary A., *Bóg, Honor, Ojczyzna... Rzecz o Bronisławie Adamcu, żołnierzu września 1939 r., dowódcy IV Drużyny ZWZ-AK z Przybyszówki, „Trzcionka”* 2007, nr 43; *idem*, *W latach II wojny światowej*, [w:] *Trzciana – zarys dziejów wsi*, pod. red. Z. Dziedzic, J. Pisula, Trzciana 2007; *idem*, *Placówka Armii Krajowej Kryptonim Świerk Świlcza–Trzciana*, portal gminy Świlcza, www.swilcza.com.pl [dostęp 27 IV 2017 r.]; *idem*, *Początek okupacji sowieckiej w Gminie Świlcza (sierpień–wrzesień 1944 r.)*, „Trzcionka” 2008, nr 47; *idem*, *Sytuacja we wsiach gminy Świlcza jesienią i zimą 1944 r. w świetle raportów sytuacyjnych Milicji Obywatelskiej*, „Trzcionka” 2008, nr 48; *idem*, *Sytuacja społeczna i polityczna we wsiach gminy Świlcza w 1946 r. w świetle raportów Milicji Obywatelskiej*, „Trzcionka” 2009, nr 50; *idem*, *Jan Zbigniew Nyzio*, „Trzcionka” 2009, nr 51; *idem*, *Władysław Łabaj i Antoni Chorąży. Ostatni epizod „Żołnierzy Wyklętych” w Świlczy (1951–1952)*, „Trzcionka” 2012, nr 61; *idem*, *Rozmowa z kpt. Kazimierzem Rzucidło żołnierzem Armii Krajowej, organizacji „Niepodległość i Delegatury Sił Zbrojnych oraz członkiem Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”, „Trzcionka”* 2016, nr 79; *Okupacja sowiecka (cz. II). Rozmowa z kpt. Kazimierzem Rzucidło żołnierzem Armii Krajowej, organizacji „Niepodległość i Delegatury Sił Zbrojnych oraz członkiem Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”, „Trzcionka”* 2017, nr 82.

⁵⁶ M. Maruszak, *Chłopi przeciw komunistom. Działalność Franciszka Rejmana ps. „Wilk”, „Bicz” na tle przemian politycznych w latach 1944–1946*, „Tajna Historia Rzeszowa” (dalej THR), 2013, nr 1; *idem*, *Podwójnie „Wyklęty”. Sprawa Piotra Pięty ps. „Vis”*, THR 2013, www.tajnahistoriarzeszowa.pl [dostęp 27 IV 2017 r.]; *idem*, *Czy Piotr Pięta „Vis” pozostanie na zawsze „wyklęty”? Skandaliczna wymowa pisma Rzecznika Praw Obywatelskich*, THR 2015, www.tajnahistoriarzeszowa.pl [dostęp 27 IV 2017 r.]; *idem*, *Człowiek, który miał zlikwidować Władysława Kruczkę*, THR 2015, www.tajnahistoriarzeszowa.pl [dostęp 27 IV 2017 r.].

⁵⁷ *Idem*, *Działalność żołnierzy AK z plutonu Zagłoby*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2005, nr 23; *idem*, *Oddział Franciszka Rejmana „Bicza” i Leona Słowika „Uzdy”. Geneza, struktury i działalność (1944–1947)*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2010, nr 32–33.

UB, PPR lub członków ich rodzin, natomiast członków zespołów wykonujących egzekucje jako żołnierzy oddziałów lub patroli „Straży”, pełniących funkcję dyscyplinującą okoliczną ludność żandarmerii.

Dopełnieniem publikowanych źródeł pozyskiwania informacji są liczne słowniki biograficzne oparte na niedostępnych wcześniej materiałach archiwalnych⁵⁸ oraz wspomnienia żołnierzy i działaczy konspiracji, których pierwsze wydania ukazały się jeszcze w tzw. drugim obiegu w latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku⁵⁹.

2. ARCHIWALIA

Ważne informacje odnoszące się do historii konspiracji niepodległościowej z okresu II wojny światowej znajdują się w dokumentacji archiwalnej wytworzonej przez komunistyczny aparat bezpieczeństwa. Była ona gromadzona praktycznie aż do 1989 r., a więc przez cały okres funkcjonowania państwa totalitarnego.

Przez lata PRL-u dostęp do tych archiwaliów był utrudniony, zwłaszcza tych, które dotyczyły zwalczania tajnej działalności niepodległościowej tak przez polski, jak i sowiecki aparat bezpieczeństwa. Punktem zwrotnym było dopiero utworzenie Instytutu Pamięci Narodowej na podstawie ustawy z 18 grudnia 1998 r.⁶⁰. Nie od razu jednak istniała możliwość korzystania z zasobów archiwalnych przekazanych tej instytucji. Stosownego czasu wymagało chociażby wstępne opracowanie przejętych materiałów historycznych i wykonanie pomocy archiwalnych. Znaczący postęp w dziedzinie dostępu do archiwaliów związany jest z digitalizacją wielu akt i dokumentów źródłowych oraz coraz łatwiejszym dostępem do informacji poprzez internet. Szybkość przesyłania danych za pośrednictwem sieci oraz możliwości związane ze skanowaniem dokumentów oraz przeszukiwaniem zbiorów archiwów państwowych znacznie ułatwiły zainteresowanym osobom dostęp do interesujących

⁵⁸ *Małopolski słownik biograficzny uczestników działań niepodległościowych 1939–1956*, t. 1–17, Kraków 1997–2015; *Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik biograficzny*, t. 1–4, Kraków–Warszawa–Wrocław 2002–2010; *Leksykon duchowieństwa represjonowanego w PRL w latach 1945–1989*, red. J. Myszor, t. 1–3, Warszawa 2002–2006.

⁵⁹ W. Kopisto, *Droga cichociemnego do łagrów Kołymy*, Warszawa 1990; P. Woźniak, *Zapluty karzele reakcji. Wspomnienia AK-owca z więzień w PRL*, Warszawa 2001 [Paris 1982]; K. Bogacz, *W służbie dla Ojczyzny. Wspomnienia dowódcy Kedywu AK Obwodu Tarnobrzeg*, Tarnobrzeg 1992; *idem*, *W służbie dla Ojczyzny. Relacje i wspomnienia z wydarzeń w latach 1939–1947*, Tarnobrzeg 1993; S. Pasterz, *Bez tytułu. Wspomnienia*, Strzyżów 1994; K. Bogacz, *Zbiór partyzanckich okruczeń. Obwód AK Tarnobrzeg*, Tarnobrzeg 2006; R. Konieczkowski, *Strzępy wspomnień*, Warszawa [1986] 1991; *idem*, *Akowskie krzyże*, Bielsko-Biała 1997; J. Sigda, *Wspomnienia Sybiraka*, Leżajsk 1996 [Wrocław 1988]; S. Socha, *Czerwona śmierć*, Stalowa Wola 1997; D.M. Sotirovič, *Euro-pa na licytacji. Od czetników Michailowicia do lwowskiej AK. Wspomnienia oficera serbskiego „Draży”*, Warszawa 2000; W. Szczepański, *Wspomnienia. Lipiec 1944–grudzień 1957*, oprac. T. Bereza, M. Gliwa, Rzeszów 2008; J. Woźniak, *Droga do wolnej Polski*, oprac. I. Klementowska, Wrocław 2011; J. Łożański, *W więzieniach PRL. Powojenne wspomnienia kuriera z Sanoka, Brzozów–Rzeszów 1991; idem*, *Orzeł z Budapesztu*, Warszawa 2012.

⁶⁰ Ustawa z 18 XII 1998 r. o Instytucji Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r., poz. 1575).

ich materiałów. Takim podstawowym źródłem wiedzy jest obecnie Cyfrowe Archiwum, które umożliwia wyszukiwania informacji dotyczących poszczególnych osób i wydarzeń historycznych. Niezwykle pomocne są także zdigitalizowane zasoby oddziałów IPN, zawierające kartoteki ogólnoinformacyjne i zagadnieniowe UB/SB.

Zachowane i znane autorowi dokumenty archiwalne dotyczące konspiracji w placówkach ZWZ-AK Świlcza-Trzciana i Głogów Małopolski są bardzo rozproszone, do tego niezbyt obszerne. Powodem tego jest zniszczenie większej ich części przez samych żołnierzy AK po wkroczeniu Armii Czerwonej i ich przechwycenie przez służby NKWD i sowiecki kontrwywiad wojskowy „Smiersz”. Przykładowo archiwum obwodu, jak i inspektoratu rzeszowskiego AK, przechowywane początkowo przez ks. Józefa Czyża („Wołysza”) na plebanii kościoła w Staromieściu, a następnie ukryte w domu rodziny Stopów w Zaczeraniu, zostało przejęte przez UB w 1948 r.⁶¹ Do dzisiaj historykom nie udało się dotrzeć do dokumentów wywiezionych z Polski po II wojnie światowej i przechowywanych w rosyjskich archiwach służb specjalnych. Część materiałów została przejęta przez komunistyczne służby specjalne, głównie Urząd Bezpieczeństwa. Obecnie większość dokumentów zagarniętych przez polską bezpiekę znajduje się w oddziałowych archiwach IPN w Rzeszowie i Krakowie oraz w warszawskiej centrali. Dotyczy to także tych dokumentów, które do końca lat osiemdziesiątych przechowywano w Archiwum KW PZPR w Rzeszowie, a później w Archiwum Państwowym. Wśród nich znajdują się rozkazy kierowane z wyższych szczebli organizacyjnych na teren Podokręgu AK Rzeszów, meldunki oraz liczne sprawozdania z funkcjonowania oddziałów pozostających w strukturach wojskowych AK. Jest to zbiór oczywiście bardzo przetrzebiony, brak w nim zwłaszcza orzeczeń podziemnych sądów specjalnych, dokumentacji związanej z realizacją orzeczonych wyroków śmierci wydanych w stosunku do konfidentów i osób w różny sposób współpracujących z okupantem niemieckim, a później z funkcjonariuszami reżimu komunistycznego. Dzięki tym źródłom udało się jednak zweryfikować w znacznej mierze wiedzę na temat wielu zdarzeń opisywanych wcześniej wyłącznie we wspomnieniach byłych żołnierzy AK. Na podstawie zachowanych dokumentów wytworzonych w sztabie Obwodu (a także w sztabach Inspektoratu i Podokręgu) AK Rzeszów można było podjąć próbę odtworzenia obsady personalnej poszczególnych plutonów z obu opisywanych placówek. Znajdują się wśród nich zestawienia stanów liczebnych i wykazy żołnierzy w pojedynczych placówkach, a także rozkazy awansowe, częściowo zaszyfrowane. Przy ustalaniu składów osobowych poszczególnych plutonów niezwykle pomocne okazały się zestawienia zamieszczone w cennych pod tym względem opracowaniach Franciszka Sagana. Zachowała się także część dokumentów odnoszących się do akcji scaleniowej, w tym protokoły zdawczo-odbiorcze Obwodu, dokumenty ukazujące ogrom pracy wykonanej w trakcie przygotowań do akcji „Burza”, w tym rozkazy mobilizacyjne. Zachowały się także sprawozdania wywiadu AK, a później WiN obrazujące skalę aresztowań wśród żołnierzy AK i członków WiN dokonanych po wkroczeniu wojsk sowieckich na teren Rzeszowa oraz listy licznych ofiar NKWD.

⁶¹ S. Sznajder, *Oddany kapelan Armii Krajowej – ks. kan. Józef Czyż*, „Niedziela. Tygodnik Katolicki”. Edycja Rzeszowska 2014, nr 34, s. 6–7.

* * *

Niezwykle wartościowe dokumenty Oddziału VI Sztabu Naczelnego Wodza odnoszące się do polskiej konspiracji niepodległościowej z lat 1939–1945 zgromadzone zostały w Studium Polski Podziemnej w Londynie. Wśród nich są dokumenty dotyczące konspiracji na terenie Podokręgu AK Rzeszów i wchodzącego w jego skład Obwodu „Rozbratel”, w tym depesze z okresu akcji „Burza” i pierwszych tygodni po wkroczeniu Armii Czerwonej (częściowo publikowane w serii „Armia Krajowa w Dokumentach”), materiały wywiadowcze, powojenne rozkazy odznaczeniowe i awansowe, jak również akta weryfikacyjne niektórych żołnierzy dywersji Inspektoratu AK Rzeszów oraz członków WiN, którym udało się szczęśliwie zbiec poza granice Polski.

Najwięcej zachowanych materiałów archiwalnych pochodzi z lat 1944–1956, kiedy to zwalczano zbrojnie działalność konspiracji antykomunistycznej. W okresie tym zainteresowania aparatu bezpieczeństwa skoncentrowane były na osobach i organizacjach kontynuujących działalność konspiracyjną w warunkach nowego ustroju, ale zbierano wówczas także informacje odnoszące się do okresu okupacji niemieckiej. Chodziło głównie o osoby pełniące funkcje kierownicze w podziemiu antykomunistycznym, jak również mające wiedzę o zachowanych magazynach broni czy też licznych akcjach likwidacyjnych. Jednym ze sposobów na zdobycie tych informacji był dostęp do informatorów i agentów wywodzących się z szeregów dawnych żołnierzy AK.

Jeśli chodzi o badane źródła archiwalne, stwierdzić należy, że wśród dokumentów o charakterze organizacyjnym (wnioski awansowe, meldunki z działań, sprawozdania okresowe itp.) niewiele dotyczyło funkcjonowania bojówek, zwłaszcza w okresie po rozwiązaniu AK (wyjątkiem są może akcje „Straży” W. Błazewskiego i K. Dziekońskiego). Brak jakichkolwiek protokołów z posiedzeń konspiracyjnego sądu specjalnego kierowanego przez Józefa Kokoszkę. Zachowały się jedynie dokumenty z okresu okupacji niemieckiej (np. dotyczące składów osobowych poszczególnych placówek, sprawozdań z akcji „Kośba” i „Wrzód”) oraz część dokumentów akowskich i winowskich z okresu okupacji sowieckiej (jak np. meldunki sytuacyjne wywiadu i kontrwywiadu). Trzeba przy tym pamiętać, że dokładność i prawdziwość zawartych w nich informacji w dużej mierze zależały od kompetencji, uczciwości i inteligencji osób je zbierających, opracowujących i przekazujących, a z tym bywało bardzo różnie. Często ocena ludzi i zdarzeń w dokumentach wywiadu była zbyt uproszczona, a w wielu przypadkach tendencyjna (np. gdy źródłem informacji były opowieści osób z nimi skonfliktowanych, co w stosunkach wiejskich nie było przecież rzadkością). Z całą pewnością brak jest jakichkolwiek dokumentów o charakterze organizacyjnym (rozkazy, meldunki, awanse, itp.) wytworzonych przez opisane w dalszej części niniejszej pracy bojówki Kocana, Dziedzica, Rejmana, Porady, Pielę, Słowika i Szyllera, co przeczy sugestiom o ich działalności w ramach struktur Podziemnego Państwa Polskiego. Dlatego też znaczna część materiałów archiwalnych wykorzystanych w niniejszej pracy to głównie materiały powstałe w wyniku działalności komunistycznych organów bezpieczeństwa (PUBP, WUBP i MO) oraz organów wymiaru sprawiedliwości (prokuratur, wojskowych i cywilnych sądów karnych), zgromadzone i przechowywane przez IPN w Warszawie, Rzeszowie, Krakowie, Wrocławiu itp., jak

również orzeczenia wydane w sprawach rehabilitacyjnych o stwierdzenie nieważności wyroków stalinowskich sądów w okresie po transformacji ustrojowej 1989 r.

Wśród zbiorów źródeł pozyskanych z aparatu bezpieczeństwa (często wybrakowanych, gdyż bardzo długo służyły jako materiał operacyjny i z pewnością część ich zagięła) wyróżnić można tzw. charakterystyki, tj. opracowania na temat konkretnej organizacji (zwanej przez funkcjonariuszy UB najczęściej „bandą”) przygotowywane przez oficerów UB na podstawie dostępnych służbie bezpieczeństwa informacji nawet wiele lat po wydarzeniach, których dotyczyły. Przykładowo: *Charakterystykę nr 14 „bandy”* Rejmana opracowano dopiero w 1977 r.⁶² *Charakterystyki* dość często zawierają jednak błędy i uproszczenia. Dużo wartościowych informacji znaleźć można w aktach śledczych UB i MO, najczęściej w protokołach przesłuchań sprawców i świadków wydarzeń, sporządzanych prawie na bieżąco, nie zapominając jednak o specyfice tego źródła związanego z częstymi przypadkami wymuszeń oczekiwanych przez śledczych zeznań. Ich uzupełnieniem są akta procesowe spraw sądowych, np. byłego Wojskowego Sądu Rejonowego (WSR) w Rzeszowie.

Cennym źródłem historycznym przechowywanym przez IPN są teżteczki funkcjonariuszy UB, MO oraz tajnych współpracowników (informatorów i agentów) UB. Przy analizie treści protokołów przesłuchań należy pamiętać, że język, którym posługiwali się zeznający, był dość specyficzny i stanowił – jak to określił Mirosław Surdej – „odbicie oficjalnej komunistycznej propagandy, tzn. zrównywał żołnierzy niepodległościowego podziemia z pospolitymi przestępcami”⁶³.

Autor podziela pogląd wyrażony przez Tomasza Balbusa, którego zdaniem dużo większą wartość źródłową aniżeli relacje „przedstawiają protokoły przesłuchań zgromadzone w aktach spraw karnych toczących się przed Wojskowymi Sądami Rejonowymi oraz w aktach kontrolno-śledczych sporządzanych przez funkcjonariuszy »bezpieczeństwa«. Powinniśmy traktować te protokoły jak zwykłą relację historyczną i stosować wobec nich normalne zasady krytyki źródeł”⁶⁴. Z mojego wieloletniego doświadczenia adwokackiego wynika bowiem, że relacje świadków w obecnie toczących się sprawach karnych, aczkolwiek składane swobodnie i w zupełnie innych warunkach, nie różnią się zasadniczo w swej treści od tych z lat czterdziestych i pięćdziesiątych. Styl i sposób formułowania wypowiedzi świadków jest podobny, albowiem treść protokołów zeznań przesłuchiowanych osób nadal redagują funkcjonariusze wymiaru sprawiedliwości (policjanci, funkcjonariusze służb specjalnych, takich jak CBA, CBŚ, BOR, prokuratorzy lub sędziowie), tak jak niegdyś czynili to śledczy UB.

Po pewnych działaniach podziemia nie został żaden ślad pisany, dlatego przy ich rekonstrukcji można było opierać się niemal wyłącznie na źródłach osobowych – relacjach

⁶² Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie (dalej: AIPN Rz) 0172/15/J, *Charakterystyka nr 14 reakcyjnej bandy terrorystyczno-rabunkowo-poakowskiej Rejmana Franciszka ps. „Wilk”, „Bicz”, opracował Piotr Zawisza, 28 III 1977 r.* [dalej też jako AIPN Rz 0172/15/J], k. 3–49.

⁶³ M. Surdej, *Oddział partyzancki Wojciecha Lisa 1941–1948*, Rzeszów–Mielec 2009, s. 15.

⁶⁴ *Aparat bezpieczeństwa publicznego w walce z polskim podziemiem niepodległościowym* [zapis dyskusji redakcyjnej], „Pamięć i Sprawiedliwość” 2004, nr 5, s. 57.

i zeznaniach ich uczestników lub nawet świadków pośrednich. Te zaś są przeważnie przejawem bardzo subiektywnego postrzegania rzeczywistości i dość często odbiegają od prawdy obiektywnej. Na skutek ułomnej pracy ludzkiej pamięci zacierają się w niej pewne daty, nazwiska, a obraz wydarzeń często ulega zniekształceniu.

Dodatkowe utrudnienie dla badacza tych dziejów stanowi okoliczność, że w konspiracji posługiwano się kryptonimami i pseudonimami, często takimi samymi przez różne osoby i w różnym czasie, co zdarzało się także w ramach tej samej placówki AK. Poza tym, jak to w warunkach wiejskich bywa, wiele osób nosiło to samo nazwisko i imię, a różniły je jedynie daty urodzeń, imiona rodziców i pseudonimy. Autor starał się ustalić rzeczywiste nazwiska i przypisane im pseudonimy oraz daty urodzin na podstawie różnych źródeł, a także – tam gdzie to tylko było możliwe – pokazywać zdarzenia z wielu perspektyw „oczami” jego uczestników, tak aby mieć jak najszerszy ogląd tych trudnych i skomplikowanych czasów.

Trzeba wszakże pamiętać, że znaczna część relacji uczestników to zeznania złożone przez podejrzanych lub świadków najczęściej w toku toczących się procesów karnych. Zeznania wymuszano (także torturami), a własnoręcznie pisane życiorysy lub oświadczenia z celi więziennej często były sporządzane pod dyktando śledczych dla ratowania własnego życia lub wolności bądź w celu ochrony najbliższej rodziny. Takie protokoły przesłuchań trudno uznać za w pełni wiarygodny materiał historyczny⁶⁵, skoro dowodem koronnym było wtedy samooskarżenie. Dlatego też analizę tego rodzaju źródeł starano się przeprowadzać z dużą dozą ostrożności, zdając sobie sprawę ze zróżnicowanego stopnia wiarygodności tych przekazów.

Z oczywistych względów w protokołach przesłuchań podejrzanych nie ma wzmianek o biciu i torturach, wyzwiskach, groźbach rozstrzelania, a takie metody przesłuchań były wówczas na porządku dziennym. W sposób sfabularyzowany ukazał to Ryszard Bugajski w 1982 r. w swoim „najbardziej antykomunistycznym filmie z okresu PRL” pt. *Przesłuchanie*, gdzie w rolę torturowanej Antoniny Dziwisz wcieliła się Krystyna Janda.

Bardzo obrazowo opisał sposób prowadzenia wymierzonego w niego śledztwa w swoich wspomnieniach jeden z żołnierzy przybyszowskiego 3. plutonu AK Bronisław Adamiec („Rak”):

Trwało dzień i noc, z krótkimi przerwami. Stosowano przede wszystkim bicie grubym kablem. Więźnia kładziono na podłodze, na brzuchu, zdejmowali buty i skarpetki, a oprawca bił kablem w stopy niezliczone razy [...]. Inne metody wymuszania zeznań, to: przysiady, stanie przy ścianie, żabki, siedzenie na nodze krzesła. Przy tej metodzie noga od krzesła wchodziła w odbytnicę, wywołując niesamowity ból [...]. Bicie po twarzy, aż do wybijania zębów [...]. Do wyrafinowanych oprawców należeli w tym czasie: sadysta Ziemiński – kierownik Działu do Walki z bandytyzmem, i Mieciu (nazwiska nie pamiętam). Dwóch oprawców, którzy nie umieli napisać protokołu przesłuchań, ale doskonale opanowali nawet najbardziej okrutne

⁶⁵ R. Śmietanka-Kruszelnicki, *Protokół przesłuchania jako źródło historyczne*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2003, nr 33, s. 199–207.

metody torturowania więźniów. [...] Feret [Stanisław Feret z Bratkowic] wraz z nieznanym mi śledziem (tak nazywaliśmy śledczych), jednej nocy wzięli mnie na przesłuchanie. Feret oświadczył mi „tej nocy sk... pęknieś”. Po dłuższym biciu kazali mi usiąść na podłodze, związali ręce, przełożyli za kolana, między ręce i kolana włożyli kołek i powiesili mnie na parapiecie okna i krzesło – głową w dół. Jeden bił mnie w stopy grubym kablem, a Feret przewiązał mi usta ręcznikiem i lał wodę do nosa. Po jakimś czasie straciłem przytomność. [...] Następnie przejął mnie [...] Ziemieński. Położył mnie na podłodze, bił w stopy, kopał po brzuchu, a przede wszystkim kopał obcasami i szpicami butów po nerkach⁶⁶.

Jak podaje J. Borowiec, stalinowskich funkcjonariuszy służby bezpieczeństwa „cechowała ordynarność z bestialstwem i sadyzmem”. W WUBP w Rzeszowie z wyjątkowego okrucieństwa słynął Florian Mederer. Do legendy przeszło jego powiedzenie: „Wy sk... porównujecie nas z gestapo, a gestapo to szczeniaki przy nas”⁶⁷.

W stalinowskim areście śledczym i ówczesnym procesie karnym samooskarżenie stanowiło kluczowy dowód winy, a śledztwo zmierzało do przyznania się do zarzutów i uzyskania informacji o pozostałych członkach grupy, w ramach której działał podejrzany. Przesłuchanie zaczynało się zwykle od życiorysu, co mogło trwać nawet kilka dni. Był to tzw. etap śledztwa operatywnego, kiedy starano się uzyskać od aresztowanego jak największą liczbę adresów, kontaktów, nazwisk, pseudonimów i innych informacji dotyczących osób podejrzewanych o działalność antypaństwową. Podczas tego etapu śledztwa zatrzymani byli bici, kopani, głodzeni, a do składania zeznań zmuszani różnymi sposobami (np. sadzanie na tzw. pal Andersa, straszenie natychmiastowym zastrzeleniem, pozorowanie egzekucji, szantaż przez wysuwanie gróźb pod adresem najbliższej rodziny). Podobną funkcję spełniał tzw. konwejer, tj. kilkudziesięciogodzinne przesłuchanie bez przerwy na sen prowadzone przez zmieniających się śledczych. Często w zamian za obietnicę zwolnienia z osobą zatrzymaną nawiązywano współpracę agenturalną⁶⁸.

Na dalszym etapie śledztwa niektórzy aresztowani próbowali podejmować „grę” ze śledczymi UB lub NKWD, polegającą na tym, że niektórymi zabójstwami obciążali ludzi przebywających już za granicą albo nieżyjących. Było to ryzykowne, gdyż ktoś inny mógł „wspać” rzeczywistych uczestników akcji – i tak najczęściej się zdarzało. Śledczy dysponowali bowiem sporą wiedzą, w tym oświadczeniami ujawniających się przed Komisjami Amnestyjnymi żołnierzy AK i członków bojówek dywersyjnych. Ponieważ przesłuchujący podejrzewali aresztantów o mataczenie, o te same rzeczy pytali wielokrotnie i różnych aresztowanych, nawet w odstępach kilkumiesięcznych. Nieraz na rozprawie głównej przed sądem oskarżeni odwoływali swoje wcześniejsze zeznania złożone przed funkcjonariuszami UB jako wymuszone niedozwolonymi metodami śledczymi (biciem i torturami). Często jednak na jawnych rozprawach sądowych, które odbywały się

⁶⁶ B. Adamiec, *Ocalić od zapomnienia*, Przybyszówka 1999, mps, s. 51–52.

⁶⁷ J. Borowiec, *Aparat bezpieczeństwa a wojskowy wymiar sprawiedliwości. Rzeszowszczyzna 1944–1954*, Warszawa 2004, s. 107.

⁶⁸ Zob. T. Balbus, *Badania dokumentacji komunistycznego aparatu represji*, [w:] *Wokół teczek bezpieki – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2006, s. 205–207.

w obecności obrońców, zeznania złożone w trakcie śledztw były podtrzymywane, z różnych powodów (w obawie o wyrok śmierci lub o los najbliższych).

Dlatego też w niniejszej publikacji tam, gdzie było to tylko możliwe, starano się weryfikować informacje zawarte w protokołach zeznań na podstawie innych dostępnych źródeł. W związku z tym niezwykle ważny był materiał porównawczy w postaci innych, bardziej obiektywnych źródeł historycznych, takich jak dokumenty AK, BCh i WiN, w tym raporty wywiadu i kontrwywiadu AK, czy też swobodnie spisane wspomnienia byłych żołnierzy podziemia, poświadczające okoliczności opisywane w trakcie przesłuchań. Potwierdzenia faktów szukano także w publikacjach historyków zajmujących się podobną tematyką, którzy już wcześniej dotarli do dokumentów opisujących interesujące nas wydarzenia na ziemi rzeszowskiej.

Przy przygotowaniu rozprawy oparto się w dużej części na materiałach nowych i dotychczas niewykorzystanych w publikacjach naukowych. Wszelkie ingerencje autora w tekst cytowanych dokumentów ograniczyły się do poprawiania błędów ortograficznych, rozszyfrowywania skrótów, kryptonimów i pseudonimów (najczęściej zaznaczone zostały nawiasem kwadratowym), aby w ten sposób jedynie ułatwić ich szybkie rozumienie. Również cytaty zostały odpowiednio oznaczone cudzysłowami.

3. ZAKRES TERYTORIALNY I CHRONOLOGICZNY I METODA BADAWCZA

Intencją autora była próba odtworzenia nieznanej części historii funkcjonowania zbrojnych formacji niepodległościowych na terenie jednej z podrzeszowskich gmin wchodzącej w skład Obwodu AK Rzeszów – gminy Świlcza, na obszarze której działały dwie placówki ZWZ-AK o kryptonimach odpowiednio „Świerk” (Świlcza) oraz „Grab” (Głógów Małopolski). Przez cały okres okupacji terytorium placówek zasadniczo pokrywało się z obszarem administracyjnym przedwojennych gmin. W przypadku przyległej do Rzeszowa gminy Świlcza było nieco inaczej, albowiem przedzielona ona była linią kolejową Kraków–Lwów, która dość wyraźnie dzieliła ją na dwie części różniące się zasadniczo ukształtowaniem terenu i jego zalesieniem. Dlatego też północna część z przewagą znacznych połąci leśnych pozostawała pod kontrolą placówki AK „Grab”, natomiast tereny bardziej zurbanizowane i gęściej zaludnione wchodziły w skład placówki „Świerk”.

Żołnierze dywersji pochodzący z tych terenów zaangażowani byli w działalność różnych zespołów dywersyjnych, których zadania realizowali na terenie całego Obwodu, a nawet Inspektoratu AK Rzeszów i poza nim (np. w Krakowie podczas nieudanej próby uwolnienia z więzienia na Montelupich komendanta Okręgu AK płk. Józefa Spychalskiego [„Lutego”]). Dlatego też niniejsza rozprawa opisuje także liczne akcje o charakterze dywersyjno-sabotażowym, które wykonano na terenie Rzeszowa i kilku sąsiednich gmin. Zasadniczo jednak koncentruje się na zdarzeniach, które rozegrały się w dawnej gminie Świlcza, a które starano się pokazać z różnych perspektyw, a więc widziane oczami sprawców, lecz także i ich ofiar oraz rodzin obu tych grup.

Jako początkową cezurę czasową przyjęto przełom lat 1943 i 1944, gdy rozpoczęto przygotowania do powszechnego powstania i akcji „Burza”. Wówczas przystąpiono do pierwszych egzekucji wyroków podziemnych sądów specjalnych oraz masowych akcji likwidacyjnych, w tym o charakterze odwetowym o kryptonimach „Wrzód”, „Wet”, „Główka” i „Kośba”. Z kolei jako datę końcową przyjęto koniec 1947 r., kiedy to ostateczny cios podziemiu antykomunistycznemu zadała ogłoszona 22 lutego 1947 r. amnestia⁶⁹. W jej wyniku większość osób działających z bronią na obszarze objętym badaniem wraz dowódcami ujawniła się przed Komisjami Amnestijnymi bądź też dzięki pozyskanym wtedy przez służbę bezpieczeństwa informacjom została aresztowana i uwięziona. Działalność bojówek faktycznie wtedy wygasła. Nie jest to jednak reguła, albowiem niektórzy ich członkowie zostali aresztowani i osądzeni już w latach pięćdziesiątych, a większość sporządzanych biogramów dotyczy dalszych losów tych osób aż do ich śmierci. Z kolei sprawy rehabilitacyjne opisane w ostatnim rozdziale merytorycznym toczyły się w latach dziewięćdziesiątych lub pierwszych dekadach XXI wieku.

Rozprawa opiera się na kryterium chronologicznym i podporządkowanym mu kryterium rzeczowym. W zasadniczej części pracy, omawiającej działalność w warunkach konspiracji, wykorzystano układ rzeczowo-chronologiczny, ułatwiający odtworzenie procesu historycznego i korzystanie z niniejszej publikacji. Wśród metod wykorzystanych w pracy jest metoda opisowa⁷⁰, potrzebna przy opisie poszczególnych wydarzeń, jak również metoda genetyczna⁷¹, za pomocą której można wyjaśnić analizowany problem i ustalić związki przyczynowe o bardziej złożonym charakterze. Posługiwano się także innymi metodami badawczymi, w tym porównawczą, a ponadto analizą dokumentów i literatury przedmiotu.

4. PODZIAŁ I UKŁAD TEMATYCZNY

Praca składa się dwóch głównych części, pierwszej, merytorycznej, i drugiej dopełniającej. Dla łatwiejszego korzystania z opracowania przed wstępem umieszczono spis skrótów.

Pierwsza część ma osiem rozdziałów, z których pierwszy zawiera szereg bardziej ogólnych wiadomości dotyczących początków konspiracji wojskowej na terenie Rzeszowa i – szerzej – Podokręgu AK Rzeszów wraz z autorskimi mapami poglądowymi obszarów działania poszczególnych struktur ZWZ-AK, a także mapami topograficznymi przedwojennej gminy Świlcza według stanu na lata 1944–1947 oraz Obwodu AK Rzeszów. Ostatnia mapa w części wstępnej tego rozdziału obrazuje schematyczny podział gminy pomiędzy dwoma działającymi placówkami „Grab” na północy i „Świerk” na południu. Rozdział ten został podzielony na dwa podrozdziały ukazujące krótki zarys powstania

⁶⁹ Problem amnestii z lat 1945 i 1947 został szeroko przedstawiony podczas konferencji naukowej IPN. Zob. *Komunistyczne amnestie lat 1945–1947 – drogi do „legalizacji” czy zagłady?*, red. W. Muszyński, Warszawa 2012.

⁷⁰ J. Topolski, *Metodologia historii*, Warszawa 1973, s. 437–488.

⁷¹ *Ibidem*, s. 512–515.

obu placówek AK działających na terenie gminy Świlcza, wraz z wykazem obsady personalnej ich dowództwa. W podrozdziale dotyczącym placówki „Świerk” dodatkowo opisano przygotowania do akcji „Burza” i udział jej żołnierzy w III Zgrupowaniu Zachód 24. Dywizji Piechoty AK, a nadto przedstawiono nie do końca wyjaśnione historie dwóch jej dowódców, tj. Józefa Frankiewicza („Marcina”) i jego zastępcy Józefa Koryla („Piły”), który w stosunkowo młodym wieku został zastrzelony przez nieustalonych do dzisiaj sprawców na progu rodzinnego domu w Przybyszówce w Wielką Sobotę 1945 r. W jednym z podrozdziałów przybliżono postać tego zapomnianego podoficera przedwojennej Policji Państwowej i zasłużonego żołnierza wywiadu i kontrwywiadu AK, a przy tej okazji zaprezentowano różne hipotezy dotyczące sprawców jego śmierci.

W rozdziale drugim zawarto informacje odnoszące się głównie do okresu okupacji niemieckiej i prowadzonej wtedy walki politycznej. W ramach kolejnych podrozdziałów opisano oddziały zbrojne SL „Roch”, w tym oddziały specjalne tego ugrupowania, jak również ruch komunistyczny i jego formacje bojowe, w tym oddział GL „Iskra”. W kolejnych podrozdziałach przedstawiono nieudaną do końca akcję scalania batalionów BCh z AK i działalność wydziałów zamiejskowych konspiracyjnych sądów specjalnych o kryptonimie „Ważka”, „Rejon” i „Rzemiosło”. Tytułem swego rodzaju wstępu do zasadniczej części pracy w podrozdziale szóstym omówiono akcje odwetowo-likwidacyjne o zasięgu ogólnokrajowym lub okręgowym o kryptonimach „C”, „Wrzód”, „Główka” i „Kośba”, przeprowadzane w ramach przygotowań do akcji „Burza”. Uzupełniono go podrozdziałem, który dotyczy działalności w okresie okupacji niemieckiej bojówek BCh oraz akowskich bojówek dywersyjnych dowodzonych przez Tadeusza Dziedzica („Gruszę”) i Józefa Gutkowskiego („Kanię II”).

Zasadniczą część pracy zawarto w kolejnych trzech rozdziałach, które rozpoczęto opisem powstania struktur samoobrony i odwetu w ramach tzw. drugiej konspiracji po zajęciu w sierpniu 1944 r. Rzeszowa i okolic przez Armię Czerwoną. W rozdziale czwartym po przedstawieniu kontrowersji związanych z orzekaniem i wykonywaniem wyroków śmierci przez oddziały dywersyjno-likwidacyjne skupiono się na ukazaniu działalności legendarnych rzeszowskich oddziałów sabotażowo-dywersyjnych dowodzonych kolejno przez Stanisława Panka („Gila”), Wiktora Błazewskiego („Orlika”) i wreszcie przez Kazimierza Dziekońskiego („Bruna”). Scharakteryzowano główne akcje bojowe, w których brali udział żołnierze dywersji. W kolejnych podrozdziałach dokonano opisu formacji zbrojnych działających na terenie gminy Świlcza pod okupacją sowiecką, w tym oddziału leśnego Franciszka Rejmana („Bicza”), i rozwoju struktur konspiracji wojskowej SZP, ZWZ, a także organizacji innych nurtów konspiracyjnych, które w kolejnych latach zostały ostatecznie scalone.

Rozdział piąty pracy ma układ rzeczowo-chronologiczny, zawarto w nim opis licznych akcji samoobrony, odwetu i rekwizycji mienia. W pierwszych pięciu podrozdziałach podjęto starania o jak najdokładniejsze i wierne opisanie 44 przypadków, w których zginęli mieszkańcy gminy lub najbliższych okolic, a w których to akcjach brali udział członkowie różnych formacji zbrojnych, zarówno ze struktur AK, jak i pozostających

poza nimi, a niekiedy przez grupy o charakterze bandyckim. W kolejnych podrozdziałach przedstawiono ponad sto kilkanaście akcji „ekspropriacyjnych”, w tym obejmujących liczne pobicia osób prywatnych oraz inne działania dyscyplinujące, jakie miały miejsce na terenie okolicznych miejscowości od stycznia 1945 r. do końca 1947 r. W ostatnim podrozdziale zaprezentowano rekwizycje mienia w obiektach publicznych, takich jak spółdzielnie, gorzelnie, sklepy i też posterunki MO, od jesieni 1944 r. do końca marca 1947 r.

W kolejnym rozdziale, piątym, skupiono się na ukazaniu losów członków bojówek, zwłaszcza w fazie wygaszania ich działalności zbrojnej w gminie Świlcza w okresie poprzedzającym referendum ludowe i po wzmożonej akcji UB, MO i KBW przed wyborami parlamentarnymi. Szczególną uwagę poświęcono skutkom ogłoszonej w 1947 r. amnestii, w tym procesowi ujawniania się osób działających z bronią w rękę po wkroczeniu wojsk sowieckich.

W rozdziale siódmym opisano śledztwa prowadzone przez komunistyczny aparat bezpieczeństwa oraz represje sądowe, które dotknęły większość nieujawnionych członków bojówek. Dotyczyło to 11 sądowych spraw karnych, w tym 2 najgłośniejszych wieloosobowych procesów karnych, w których na ławie oskarżonych zasiadło 22 sprawców (sprawa S. Świdra i innych) albo 23 (sprawa S. Pieli, E. Porady i innych).

W ostatnim, ósmym, rozdziale omówiono realizację w praktyce ustawy z 23 lutego 1991 r. „o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego”, tzw. ustawy lutowej, w oparciu o którą zrehabilitowano sporą część uczestników zbrojnego podziemia na terenie gminy Świlcza. Wśród starających się o stwierdzenie nieważności wyroków byłego Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie było bowiem sporo takich osób, którym odmówiono rehabilitacji, uznając, że ich czyny nie były związane z działalnością na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego, a sprawcy działali najprawdopodobniej z pobudek czysto kryminalnych. Sądy wolnej Polski zwracały przy tym uwagę, że często poświęcone dobro, tj. życie ludzkie, pozostawało w rażącej dysproporcji z dobrem, jakie zamierzano osiągnąć, tj. zlikwidowaniem osób o innej orientacji politycznej.

Druga część publikacji zawiera autorski aneks mieszczący składy osobowe poszczególnych plutonów AK w obu placówkach „Świerk” i „Grab”, jak również zestawienie osób, które działały w różnych formacjach zbrojnych na tym terenie, ale dotychczas nie udało się potwierdzić, czy byli zaprzysiężonymi żołnierzami AK, czy też pozostawali poza strukturą Polskiego Państwa Podziemnego. Obejmuje także liczne pomocne tabele, w tym: zestawienie akcji rekwizycyjnych, dyscyplinujących i napadów rabunkowych, zestawienie wyroków sądów komunistycznych skazujących członków różnych grup zbrojnych na kary długoletniego więzienia lub kary śmierci; wykaz części osób ujawnionych przed Komisjami Amnestyjnymi z lat 1945 i 1947, jak również wykaz niektórych orzeczeń sądów III RP zapadłych w tzw. sprawach rehabilitacyjnych. Rozprawa zawiera także obszerną bibliografię, spis tabel, map i fotografii oraz użyteczne kalendarium, jak również indeks osobowy i pomocny indeks pseudonimów.

W końcowej części opracowania przygotowano zestawienie ponad 125 not biograficznych, wiele po raz pierwszy sporządzonych i publikowanych, a dotyczących osób, które w sposób różnorodny powiązane były z gminą Świlcza. Najczęściej byli to żołnierze AK lub członkowie miejscowych oddziałów BCh, działacze społeczni lub partyjni z tego terenu albo osoby urodzone lub mieszkające na jej terenie. Rozważano ich pogrupowanie w różnych kategoriach, np. żołnierzy AK, członków organizacji paramilitarnych i nieformalnych grup zbrojnych, bandytów, urzędników czy też funkcjonariuszy reżimu. Z pomysłu tego jednak zrezygnowano świadomie, albowiem historie tych osób były skomplikowane i wielowymiarowe, tak jak czasy, w jakich przyszło im żyć. Trudno byłoby zaklasyfikować określoną osobę do konkretnej sztucznie wymyślonej kategorii, bez narażenia się na zarzut przypadkowego lub nieuzasadnionego zakategoryzowania. Zatem w celu ułatwienia korzystania z rozprawy ostatecznie rozdział *Biogramy* ułożony został wyłącznie w porządku alfabetycznym, podobnie jak indeksy zawierające ponad 2400 pozycji, w tym prawie 1700 osób i ich pseudonimów.

5. CEL OPRACOWANIA

Dzieje podstawowych jednostek AK, jakimi były placówki, a w układzie administracyjnym kraju gminy, wciąż należą do najslabiej zbadanych. Z jak największą starannością, w oparciu o dostępne źródła, podjęto próbę najwierniejszego opisu zdarzeń i osób biorących w nich udział. Dotyczyło to głównie szeregów akowskich i poakowskich formacji zbrojnych działających na terenie objętym badaniami. Głównym jednak celem niniejszej pracy było przywrócenie do społecznej pamięci prawdy o działalności wielu osób zaangażowanych w konspirację w końcowej fazie II wojny światowej, a zwłaszcza po zajęciu terenów Polski przez wojska sowieckie. Jest to bowiem podstawowe zadanie dla historyków, a równocześnie nasz obowiązek wobec tych, dzięki poświęceniu których możemy obecnie żyć w wolnej, demokratycznej i niepodległej Polsce.

Jak zauważył Jan Łopuski⁷², członek Sztabu Komendy Obwodu AK Rzeszów, pierwsze lata powojenne nie były już czasem „prostych podziałów” na Polaków i niemieckich najeźdźców, który cechował wcześniejszy okres II wojny światowej. Żołnierze Armii Krajowej musieli dokonywać wówczas wyjątkowo trudnych moralnie wyborów, mając na względzie wierność złożonej przysiędze oraz tęsknotę do normalnego życia i udziału w odbudowie kraju ze zniszczeń wojennych w narzuconych przez „sojusznika naszych sojuszników” warunkach. Chyba nikt nie ma jednak wątpliwości, że ci, którzy nie zaprzestali oporu wobec narzuconej władzy po formalnym rozwiązaniu AK w styczniu 1945 r., działający w ramach tzw. drugiej konspiracji, wykazali się wyjątkową odwagą, ryzykując życiem, bardzo często z pobudek patriotycznych. Nie dotyczyło to jednak wszystkich.

⁷² Jan Łopuski („Mariusz”), oficer broni Obwodu AK Dębica, od stycznia do października 1945 r. w sowieckim łagrze w Stalinogorsku na Uralu, później dziekan i profesor Wydziału Prawa na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

Właśnie o nich jest ta praca, która stanowi efekt badań archiwalnych przeprowadzonych przez jej autora w latach 2014–2017.

Historia lokalna tzw. małych ojczyzn ma swój specyficzny wymiar, a osoby mieszkające od pokoleń na niewielkim terenie nie są zbyt chętne do ujawniania szczegółów skrywanych przez lata dramatycznych wydarzeń dotyczących ich rodzin oraz osób im znanych z sąsiedztwa. Stąd być może brak większego opracowania dotyczącego działalności różnego rodzaju formacji dywersyjnych na terenie tej podrzeszowskiej gminy i wielu innych podobnych jednostek terytorialnych. Oprócz obszernej już literatury przedmiotu szczegółowe badania obejmowały analizę niedostępnych wcześniej archiwaliów zgromadzonych w Instytucie Pamięci Narodowej, w tym: oświadczeń byłych żołnierzy konspiracji składanych w związku z amnestiami w latach 1945 i 1947, akt wytoczonych im spraw karnych (prowadzonych przez funkcjonariuszy PUBP i WUBP oraz przed ówczesnymi sądami karnymi), w tym zeznań uczestników i bezpośrednich świadków tamtych wydarzeń, i nieznanych dotąd wspomnień z tego okresu. Jej celem było zebranie i uporządkowanie w jednym miejscu informacji, jakie na ten temat udało się w ostatnim czasie zgromadzić badaczom. Dotyczy zatem głównie losów żołnierzy tzw. bojówek, którzy za okupacji niemieckiej przeprowadzali akcje dywersyjne i ekspropriacyjne (tzw. eksy), a także wykonywali wyroki sądów specjalnych (w tym wyroki śmierci), oraz znacznie liczniejsze podobne akcje za okupacji sowieckiej. Odnosi się również do losów innych ugrupowań zbrojnych działających na tym obszarze w pierwszych latach Polski Ludowej⁷³ (podczas tzw. utrwalania władzy ludowej).

Autor skierował uwagę na zdarzenia, które rozgrywały się w okresie powojennego przełomu na terenie przedwojennej gminy zbiorowej Świlcza z udziałem różnych formacji zbrojnych, zarówno tych działających w strukturach Polskiego Państwa Podziemnego, jak i poza nimi. Jeśli opisywano działalność Placówki AK „Grab” (Głogów Małopolski-Bratkowice), to raczej koncentrowano się na miejscowościach przedwojennej gminy Świlcza (tj. na Bratkowicach, Dąbrach, Mrowli, Rudnej Wielkiej i Rudnej Małej). Znacznie mniej uwagi poświęcono natomiast akcjom zbrojnym spoza tego obszaru, a więc w takich miejscowościach, jak: Głogów Małopolski, Styków, Zabajka, Miłocin, Budy Głogowskie, Hucisko, Przewrotne, Lipie i Rogoźnica, chociaż epizodycznie też to czyniono. To samo dotyczy dowództwa Placówki „Grab”, w tym w szczególności jej komendanta Józefa Rzepki („Rekina”, „Znicza”), który ze względu na swą patriotyczną działalność i męczeńską śmierć w 1951 r. razem z pozostałymi członkami IV Zarządu Głównego WiN z pewnością zasługuje na odrębną monografię.

W żadnym razie celem tej publikacji nie jest ocena osób uczestniczących w omawianych zdarzeniach, nie jest nim też dokładne ustalenie wszystkich istotnych okoliczności faktycznych ani rzeczywistych sprawców egzekucji i dość licznych zabójstw na tym

⁷³ Większość obszerniejszych informacji biograficznych zamieszczono w końcowej części rozprawy w rozdziale *Biogramy*. „Polska Ludowa” lub „lubelska” stanowi określenie systemu politycznego funkcjonującego w okresie od powstania i ogłoszenia Manifestu PKWN w lipcu 1944 r. do momentu uchwalenia nowej Konstytucji PRL w 1952 r. Po nim nastąpił „PRL” trwający do 2 VI 1989 r. (daty wyborów do Sejmu i Senatu po obradach Okrągłego Stołu).

terenie, albowiem ze względu na długi upływ czasu, brak niebudzących wątpliwości dowodów, a także niemożność bezpośredniego wysłuchania wersji wszystkich uczestników jest to już zadanie praktycznie niewykonalne. Bez wnikliwych badań i dostępu do bardziej szczegółowych dokumentów łatwo o zbyt pochopne i uproszczone oceny, których starano się za wszelką cenę uniknąć. Jak niezwykle kontrowersyjne i wielopłaszczyznowe są to przypadki, pokazuje sprawa wykonania przez patrol dywersyjny Placówki AK Czudec w dniu 30 maja 1944 r. wyroku na rodzicach wybitnego biochemika i profesora paryskiej Sorbony Franciszka Chrapkiewicza *vel* François Chapeville'a mieszkańców Godowej koło Strzyżowa Józefie i Stanisławie Chrapkiewiczach i ich służącej Wiktorii Korzenik, osobach całkowicie niewinnych⁷⁴.

W opracowaniu zwraca się przede wszystkim uwagę na to, że zarówno domniemanymi sprawcami, jak i ich ofiarami byli przeważnie Polacy, często znajomi, sąsiedzi, członkowie dalszej rodziny, i w większości ludzie młodzi (w wieku ok. 20–30 lat), którzy gdyby nie narzucona przez Sowieców zmiana ustroju państwa, wiedliby szczęśliwe życie rodzinne. Nie mieli jednak tyle szczęścia co my i nie dane im było żyć w czasach pokoju. Czy tak duża liczba ofiar była wówczas absolutnie konieczna? Z pewnością nie, aczkolwiek obecnie trudno ocenić rzeczywiste intencje uczestników tamtych wydarzeń, nie mając dostatecznie pewnej wiedzy w tym zakresie. W niniejszym opracowaniu starano się zatem jedynie jak najwierniej przedstawić relacje osób, które opisywały te zdarzenia już w latach czterdziestych i pięćdziesiątych oraz w opublikowanych po wojnie wspomnieniach (często w maszynopisach), weryfikując, tam gdzie to tylko było możliwe, podawane przez nie informacje z innymi dostępnymi źródłami.

Warto podkreślić, że w ówczesnych czasach wobec takich samych formacji lub mniejszych grup zbrojnych wymiennie stosowano powszechnie różne nazewnictwo, jak np.: „bojówka” lub „oddział dywersyjny”. Według *Małego słownika języka polskiego* bojówka to „grupa osób działająca z użyciem siły, tworzona i kierowana przez jakąś organizację polityczną”⁷⁵. Określenie to ma jednak odcień nieco pejoratywny. Stąd w przypadku bojówek, co do których nie było wątpliwości, że działały w ramach struktur AK lub WiN, starano się używać pojęcia „bojówka dywersyjna”, natomiast tam gdzie nie było tej pewności, stosowano zamiennie różne określenia, jak: oddział, jednostka zbrojna,

⁷⁴ Posądzono ich, najprawdopodobniej całkowicie niesłusznie i jedynie wskutek niefortunnego zbiegu okoliczności, o doniesienie Niemcom na oficera dywersji Obwodu AK Rzeszów – ppor. Zygmunta Patryna („Słowika”), który zastrzelony został w dniu 7 V 1944 r. komendanta żandarmerii niemieckiej w Strzyżowie Ottona Köllera [zastrzelonego przez partyzantów 3 VII 1944 r.], nazajutrz po napadzie rabunkowym na dom Chrapkiewiczów dokonany przez Bronisława Wilusza („Ząbka”) i Mieczysława Moskala („Runo”). Wyrok został wydany także na syna Chrapkiewiczów – Franciszka (ur. 1924), któremu jednak udało się uciec z domu w trakcie egzekucji dzięki pomocy Zenona Gorzelskiego („Chojny”), żołnierza plutonu dywersyjnego Placówki AK Strzyżów. Według A. Fary, P. Szopy, R. Witalca do tragedii rodziny Chrapkiewiczów przyczynił się spłot wydarzeń, w wyniku którego ponieśli oni całkowicie niezasłużoną śmierć. Zob. A. Fara, P. Szopa, R. Witalec, *Pozyskać „Dobrego”*. Wywiad PRL wobec Franciszka Chrapkiewicza i jego rodziny, Rzeszów 2008; *Z Godowej w świat – materiały do biografii prof. Franciszka Chrapkiewicza-Chapeville*, red. J. Nowakowski, S. Urbanik, Strzyżów 2006.

⁷⁵ *Mały słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 1999, s. 58.

grupa zbrojna, najczęściej jednak bojówka bez dalszej przydawki. Tym różnym grupom przypisywano najczęściej poakowski rodowód, mimo że tylko niewielka część ich członków była wcześniej zaprzysiężonymi żołnierzami Armii Krajowej bądź wywodziła się z szeregów Batalionów Chłopskich (BCh). Dotyczy to zwłaszcza członków oddziału leśnego Franciszka Rejmana „Bicza”, który skupiał głównie byłych niescalonych członków BCh i Ludowej Straży Bezpieczeństwa (LSB), uciekinierów z MO i dezertów z wojska. Spośród byłych żołnierzy AK były to głównie osoby spalone, wywodzące się najczęściej z byłych oddziałów dywersyjnych, poszukiwane przez Urząd Bezpieczeństwa za udział w egzekucjach przeprowadzanych w okresie poprzedzającym „Burzę” podczas akcji „Wrzód” i „Kośba”. Byli to ci sami ludzie, którzy późną jesienią 1944 r. w ramach szeroko pojętej samoobrony i odwetu za masowe aresztowania przez NKWD żołnierzy podziemia akowskiego wykonywali wyroki śmierci orzeczone przez podziemne sądy specjalne wobec funkcjonariuszy komunistycznego reżimu za to odpowiedzialnych.

Sprawy niewyjaśnionych zabójstw są oczywiście tematem wyjątkowo interesującym, a zarazem bardzo trudnym do obiektywnego przedstawienia. Autor zdaje sobie sprawę, że w związku z zawodnością pamięci ludzkiej i brakiem wystarczającej dokumentacji poakowskiej przedstawiona publikacja może zawierać pewne błędy i nieścisłości. Liczy jednak na to, że kolejni badacze historii będą w stanie sprostować ewentualne niedokładności, które przy tego typu pracach dotyczących konspiracji muszą się zdarzyć. Sprawy zabójstw nie były też dotychczas przedmiotem dokładniejszych badań historyków, chociaż dostęp do materiałów na ten temat stał się znacznie łatwiejszy, odkąd szerzej otwarto archiwa IPN. Możliwe przyczyny tego stanu rzeczy to szczególnie wrażliwość tej tematyki oraz fakt, że niektórzy uczestnicy tych wydarzeń kilka lat temu jeszcze żyli, a część być może nadal żyje. Na pewno jednak żyją członkowie ich rodzin znający owe traumatyczne zdarzenia z bardzo subiektywnych relacji swoich bliskich. Trudno zatem jednoznacznie określić pobudki, jakimi kierowali się sprawcy, a zwłaszcza stwierdzić, czy ich intencje zawsze były do końca czyste i miały charakter patriotyczny. Autor zwraca przy tym uwagę, że nawet jeśli w dalszej części pracy niektóre osoby wskazywane są jako sprawcy śmierci, to są to tylko domniemani sprawcy. Nie ma bowiem obecnie możliwości obiektywnego sprawdzenia i zweryfikowania składanych w latach czterdziestych i pięćdziesiątych zeznań naocznych świadków tych wydarzeń. Autor nikomu nie przypisuje konkretnego sprawstwa, lecz jedynie wskazuje na różne źródła historyczne, które zdają się sugerować określony przebieg zdarzeń i udział w nich konkretnych osób. Autor nie przesądza jednak, że przedstawiony w oparciu o dostępne obecnie materiały źródłowe przebieg akcji tak rzeczywiście wyglądał, albowiem ich opis ma najczęściej charakter relacji pośrednich. Niektórzy żołnierze dywersji osobiście przyznali się do wykonania pewnych egzekucji we wspomnieniach opublikowanych po 1989 r. (np. Bronisław Adamiec). Ostateczną ocenę, czy przedstawiony przebieg wydarzeń odpowiada stanowi rzeczywistości, pozostawiono czytelnikom, którzy we własnym zakresie powinni ocenić wiarygodność źródeł informacji i rzetelność autorów przytoczonych w pracy publikacji.

Tam gdzie udało się ustalić dokładne daty urodzeń lub śmierci osób uczestniczących w danym zdarzeniu, wskazano je w nawiasie albo też podawano wiek w przybliżeniu.

Łatwo dostrzec, że zarówno wykonawcami egzekucji, jak i ich ofiarami byli ludzie w stosunkowo młodym wieku ok. 20–30 lat. Jak podaje w wywiadzie z 2015 r. historyk tego okresu i autor monografii na temat podziemnego wymiaru sprawiedliwości na Rzeszowszczyźnie Piotr Szopa, w rzeszowskim Podokręgu AK można mówić o ok. 200 likwidatorach, a więc wykonawcach wyroków wydanych przez podziemne sądy specjalne⁷⁶.

Autor nie zdołał potwierdzić, czy wszystkie ofiary (lub chociaż ich większość), określone przez sprawców jako członkowie PPR lub funkcjonariusze MO i UB (co zostało podtrzymane w późniejszych publikacjach, np. Marcina Maruszaka), rzeczywiście należały do tych struktur. Brak bowiem w archiwach zbiorczych list członków PPR z gminy Świlcza z lat 1944–1946, a ich poszukiwania w Archiwum Państwowym w Rzeszowie oraz IPN nie dały pozytywnego rezultatu. Informacje o rzekomej przynależności niektórych ofiar do PPR, podawane przykładowo przez Maruszaka, poza zeznaniami samych sprawców złożonymi przed funkcjonariuszami UB lub zeznaniami innych świadków, nie znalazły dodatkowego potwierdzenia w dokumentach bardziej oficjalnych, np. dokumentach partyjnych.

* * *

Ostatecznym kryterium moralnej oceny uczestników tych wydarzeń powinny być rzeczywiste motywacje ich działań. Jeśli podyktowane były altruistyczną miłością ojczyzny i walką o odzyskanie niepodległości, zasługują na najwyższe uznanie. Jeśli jednak niektórzy spośród posiadających wówczas broń uciekali się do przemocy wyłącznie we własnym interesie majątkowym lub osobistym, czerpiąc przy tym ze swych czynów korzyści dla siebie lub swojej najbliższej rodziny, ich działań nie można traktować jako dokonywanych na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego. Tego typu czyny można określić mianem pospolitych przestępstw. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na zasadniczą różnicę między działalnością organizacji niepodległościowych z użyciem broni palnej lub groźbą jej użycia a zjawiskiem „bandycenia” rozumianym jako odchodzenie od norm obowiązujących w konspiracji Polskiego Państwa Podziemnego na rzecz osobistych korzyści⁷⁷.

Był to bowiem okres dość powszechnej demoralizacji społeczeństwa i dewaluacji wartości życia ludzkiego, kiedy dostęp do broni był zbyt łatwy, a z kolei trudno było o hamulce moralne. Był to też czas zemsty i odwetu za wcześniejszy okres okupacji niemieckiej i strachu przed zdradą, więzieniem i zsyłką na Sybir. Można mieć wątpliwości, czy racja moralna była zawsze po stronie tych, którzy dysponowali bronią, i czy stosowane przez nich metody były adekwatne do celów, jakie chcieli osiągnąć. Co ważniejsze, czy istniała realna szansa, że im się to uda. Czy zachowano właściwe proporcje między dobrami, które trzeba było poświęcić (często życie ludzkie), a dobrem, jakie mogło być osiągnięte (zapobieżenie wprowadzeniu nowego ustroju politycznego oraz uzależnieniu

⁷⁶ Wywiad Piotra Samolewicz z dr. Piotrem Szopą, *Wyrok zostanie wykonany natychmiast*, „Mówią Wieki. Magazyn Historyczny” 2015, nr 8, s. 53.

⁷⁷ Szerzej na temat procesu „bandycenia” zob. P. Niwiński, *Czarne karty podziemia poakowskiego...*, s. 99–100.

od ZSRS). Czy wszystkie polskie ofiary okresu przełomu były konieczne (dzieci, małżonkowie, przypadkowe osoby)? Czy wszyscy, którzy zginęli z rąk działających wówczas bojówek, zasłużyli na śmierć? Czy sama „zdrada” interesów narodu lub zaangażowanie się w tworzenie nowych organów i struktur państwowych, bez jednoczesnego szkodenia rodakom, kwalifikowała ich czyny na karę śmierci? Jak ocenić cały ruch ludowy i działalność SL „Roch”, skoro masowo przystąpiono do odtwarzania struktur partyjnych na każdym poziomie podziału terytorialnego, a sam Stanisław Mikołajczyk wstąpił do komunistycznego rządu premiera Edwarda Osóbki-Morawskiego? Jak ocenić członków PSL, którzy przyjmowali stanowiska w organach państwowych i samorządowych, a także w organach ścigania, na co było przyzwolenie (a nawet nakaz) ze strony władz tej partii, którą trudno posądzać o działanie na „szkodę narodu polskiego”? Wiele z pytań pozostaje nadal bez odpowiedzi.

Zapadające w ostatnich latach orzeczenia sądów w tzw. sprawach rehabilitacyjnych na podstawie ustawy z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne wyroków wydanych w okresie stalinowskim (tzw. lutowej) dają pewne wskazówki co do prawnej oceny tych wydarzeń i osób w nich uczestniczących z perspektywy „wolnej i demokratycznej Polski”, aczkolwiek już nie co do ocen moralnych, których może dokonać każdy z czytelników we własnym sumieniu. Warto zwrócić uwagę, że orzecznictwo na gruncie tzw. ustawy lutowej jest rozbieżne w podobnych sprawach, tak jak i podzielona jest opinia społeczna, która inaczej ocenia wydarzenia z perspektywy kilkudziesięciu lat. Należy jednak mieć na względzie, że nie możemy przykładać żadnych norm – ani etycznych, ani prawnych – z naszej epoki do tamtych czasów. Zresztą tak naprawdę nigdy nie uda nam się do końca zrozumieć ludzi, którym wówczas przyszło żyć i którzy zaangażowali się w walkę zbrojną lub polityczną o wolną Polskę, stawiając opór nowemu okupantowi.

Z pewnością jednak nieprawdziwy jest mit o bandyckim rodowodzie powojennego podziemia. Jak ujawniono w licznych publikacjach, wielu uczestników tzw. drugiej konspiracji zasłużyło na szlachetne miano Żołnierzy Niezłomnych i winni być czczeni jako bohaterowie, jak np. gen. Emil Fieldorf („Nil”), kpt. Łukasz Ciepliński („Antek”, „Pług”, „Konrad”, „Apk” od pierwszych liter swoich poprzednich pseudonimów), rtm. Witold Pilecki („Witold”, „Druh”), por. Jan Piwnik („Ponury”), por. Jan Rodowicz („Anoda”) i setki innych, którzy działali w tym beznadziejnie trudnym pod względem politycznym okresie i oddali życie wyłącznie z miłości do ojczyzny.

6. PODZIĘKOWANIA

Powstanie tej pracy w obecnym kształcie nie byłoby możliwe bez życzliwości wielu osób. Do nich wszystkich kieruję wyrazy wdzięczności. Szczególne podziękowania należą się panu dr. hab. Markowi Nalepie, prof. UR, za jego przyjacielską pomoc naukową, korekty językowe i wszelkie porady metodologiczne; panu Arturowi Szaremu za zainteresowanie mnie problematyką powojnia na terenie rzeszowskiego Obwodu AK i udostępnienie posiadanych relacji świadków; panu dr. Piotrowi Szopie za pomoc w dotarciu do istotnych

dokumentów archiwalnych dotyczących wywiadu i kontrwywiadu AK oraz działalności Józefa Koryła („Piły”); pani Marii Koryl za udostępnienie swoich wspomnień dotyczących jej ojca i rodziny Koryłów.

Wyrazy podziękowania przekazuję przede wszystkim promotorowi przewodu doktorskiego opartego na tej dysertacji, panu prof. dr. hab. Grzegorzowi Ostaszowi, zwłaszcza za nakłonienie mnie do podjęcia trudu obrony pracy doktorskiej oraz za jego niezwykle cenne rady, uwagi i spostrzeżenia, a także udostępnienie bogatych zbiorów prywatnych, które w pełni wykorzystałem w ostatecznej redakcji pracy.

Na koniec podziękowania kieruję do mojej żony Kasi, która wspierała mnie na każdym etapie prac nad tą dysertacją, mimo że doświadczała skutków mojego zaangażowania w jej pisanie, oraz do mojego Taty, który zaszczerpił we mnie umiłowanie tej wspaniałej dyscypliny naukowej i za Cynceronem powtarzał *historia est magistra vitae*.

CZĘŚĆ I

ROZDZIAŁ 1

KONSPIRACJA WOJSKOWA W OBWODZIE AK RZESZÓW I NA TERENIE PLACÓWEK „ŚWIERK” I „GRAB”

Tuż po wybuchu wojny i wkroczeniu wojsk niemieckich na tereny II Rzeczypospolitej zaczęły się samorządnie tworzyć zręby konspiracji wojskowej i politycznej. W oblężonej Warszawie 27 września 1939 r. założono Służbę Zwycięstwu Polski (SZP), tajną organizację o charakterze polityczno-wojskowym, na czele której stanął gen. Michał Karaszewicz-Tokarzewski. Do Rzeszowa emisariusze Komendy Głównej SZP dotarli już w październiku 1939 r. Takim emisariuszem na Rzeszowszczyznę był dowódca bydgoskiego 62. Pułku Piechoty ppłk Kazimierz Heilman-Rawicz („Orzeł”, „Antoni Orłów”) [ur. w 1896 r. w Białowieży]. Razem z nim przybył wówczas jego adiutant w stopniu porucznika Łukasz Ciepliński („Antek”, „Pawłita”) [ur. w 1913 r. w Kwiliczu, pow. poznański]. Wśród pierwszych ich współpracowników znaleźli się por. Edward Brydak („Andrzej”)⁷⁸, ppor. Władysław Pańczak („Adam”) [1893–1945]⁷⁹ i jego szwagier Jan Geroń („Olek”) [1908–1979] – późniejszy pierwszy dowódca Placówki ZWZ-AK „Świerk”⁸⁰, jednej z pierwszych 3 w Obwodzie.

⁷⁸ Edward Brydak („Andrzej”, „Korab”, „Socha”), kapitan [1901–1978], szczegółowy biogram zob. A. Zagórski, *Edward Brydak*, [w:] MSBUDN, t. 2, Kraków 1997, s. 28–31; *idem*, *Edward Brydak*, „Studia Rzeszowskie”, t. 4, Rzeszów 1997, s. 182–184; J. Forystek, *Brydak Edward*, [w:] *Słownik Biograficzny Adwokatów Polskich*, t. 3, Warszawa 2017, s. 37–38 [w druku].

⁷⁹ Władysław Pańczak („Adam”), w czasie okupacji niemieckiej jeden z najbliższych współpracowników Łukasza Cieplińskiego i Edwarda Brydaka (wraz ze szwagrem Janem Geroniem), szczegółowa informacja w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁸⁰ E. Brydak, *Wojskowy Ruch Oporu...*, s. 21–31.

Rozkazem z 13 listopada 1939 r. gen. Władysław Sikorski⁸¹ powołał Związek Walki Zbrojnej (ZWZ) stanowiący „część składową Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej podlegającą Naczelnemu Wodzowi Wojsk Polskich”. Miała to być ściśle tajna organizacja wojskowa, której głównym zadaniem było „stworzenie ośrodków czynnego oporu narodowego i przygotowanie do walki orężnej w chwili wybuchu powstania, które nastąpi na rozkaz Naczelnego Wodza”. W związku z powstaniem ZWZ od początku 1940 r. dotychczasowy komendant Obwodu SZP Rzeszów ppor. Jan Tondera stawał się komendantem Obwodu ZWZ Rzeszów. W lutym 1940 r. ustalony był już zarys sztabów zarówno Inspektoratu Rzeszów, jak i wchodzących w jego skład obwodów ZWZ, a w dalszym ciągu tworzone komendy poszczególnych placówek.

Rzeszowszczyzna została włączona do Okręgu ZWZ Kraków, mimo że już wiosną 1940 r. rozważano utworzenie w Rzeszowie samodzielnego okręgu obejmującego tzw. Małopolskę Wschodnią (część województwa lwowskiego znajdującą się pod okupacją niemiecką). Początkowo w skład Inspektoratu ZWZ Rzeszów wchodziły tylko dwa obwody: Rzeszów (krypt. „Rozbratel”) oraz Dębica (krypt. „Deser”), a obwód Kolbuszowa (krypt. „Kefir”) jako trzeci włączony został dopiero w lipcu 1942 r.

Tabela 1. Komendanci SZP-ZWZ-AK⁸²

Imię i nazwisko	Pseudonim	Organizacja	Okres urzędowania
Michał Tokarzewski-Karaszewicz	„Torwid”	SZP	27 IX 1939–4/5 I 1940
Kazimierz Sosnkowski	„Godziemba”	ZWZ	13 XI 1939–30 VI 1940
Stefan Rowecki	„Grot”	ZWZ-AK	30 VI 1940–30 VI 1943
Tadeusz Komorowski	„Bór”	AK	1 VII 1943–2 X 1944
Leopold Okulicki	„Niedźwiadek”	AK	3 X 1944–19 I 1945

Pierwszym inspektorem ZWZ Rzeszów został mjr Władysław Bartosik („Broda”), a jego następcą mjr Stanisław Ruśkiewicz („Florian”) – aresztowany 25 marca 1941 r. przez gestapo na Plantach w Krakowie. Dopiero po nim rzeszowskim inspektorem został mjr Łukasz Ciepliński („Antek”, „Pług”, „Apk”)⁸³.

⁸¹ J. Czajkowski, J.M. Majchrowski, *Sylwetki polityków Drugiej Rzeczypospolitej*, Kraków 1987.

⁸² D. Bargiełowski, *Po trzykroć pierwszy. Michał Tokarzewski-Karaszewicz. Generał broni, teozof, wolnomularz, kapłan Kościoła liberalno-katolickiego*, t. 2, Warszawa 2001; J. Kirszak, *Generał Kazimierz Sosnkowski 1885–1969*, Warszawa 2012; J. Kurtyka, J. Pawłowicz, *Generał Leopold Okulicki 1898–1946*, Warszawa 2010.

⁸³ Szczegółowy biogram dotyczący płk. Łukasza Cieplińskiego („Apk”, „Pługa”) w: G. Korpik, *Płk Łukasz Ciepliński ps. „Ostrowski”, „Bogdan”, „Ludwik”, „Pług”: 55 rocznica śmierci*, „Biuletyn Informacyjny Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej Okręg Poznań” 2006, nr 2, s. 23–25; zob. także liczne publikacje na jego temat: G. Brzęk, „Dewajtis”, *Wierny przysiędze. O Łukaszu Cieplińskim „Pługu” komendancie IV Komendy Głównej WiN*, Lublin 1991; E. Jakimek-Zapart, *Nie mogłem inaczej żyć... Grypsy Łukasza Cieplińskiego z celi śmierci*, Kraków 2007, a także materiały archiwalne: AIPN BU 944/42, t. 1–5, *Akta sprawy karnej p-ko Ł. Cieplińskiemu i innym*; AIPN BU 944/45, *Dowody rzeczowe w sprawie przeciwko Łukaszowi Cieplińskiemu i innym*; AIPN BU 944/46, *Sprawa Ciepliński Łukasz i inni podejrzani o przynależność do oddziału WiN na terenie Śląska*.

Mapa 1. Podokręg AK Rzeszów z wyodrębnieniem Inspektoratu AK Rzeszów (VII 1944 r.–III 1945 r.), oprac. własne

Mapa 2. Podokręg AK Rzeszów z granicami inspektoratów i obwodów (VII 1944 r.–III 1945 r.), oprac. własne

Rozkazem Naczelnego Wodza gen. Władysława Sikorskiego z 14 lutego 1942 r. dotychczasowe ZWZ przemianowano na Armię Krajową. Nie pociągnęło to za sobą żadnych zmian w terenowej strukturze organizacyjnej. Było natomiast bardzo istotnym podniesieniem rangi sił zbrojnych w kraju ze „związku” do „armii”. Tak więc Armia Krajowa, stanowiąc część Sił Zbrojnych RP, stawała się podziemnym Wojskiem Polskim.

Struktura terytorialna AK w okresie okupacji niemieckiej była stabilna. W całym kraju wyodrębniono sześć obszarów (Obszar I Warszawa, Obszar II Białystok, Obszar III Lwów, Obszar IV Kraków dowodzony przez płk. Tadeusza Komorowskiego („Bora”), Obszar V Poznań i Obszar VI Toruń). Zostały one podzielone na okręgi, te z kolei na inspektoraty, a inspektoraty na obwody. Okręgi odpowiadały zasadniczo województwom II Rzeczypospolitej, z tym że rzeszowski Inspektorat wszedł w skład Okręgu AK Kraków, a dopiero w kwietniu 1943 r. w skład nowo utworzonego Podokręgu AK Rzeszów (kryptonimy „Woda”, „Ogniwo”, „Rezeda”, „Wschód”).

W Inspektoracie AK Rzeszów (krypt. „Rzemiosło”, „Rtęć”, „E”, „o11”, „DiR”, „10”, „100”) – złożonym z trzech obwodów (Rzeszów, Dębica, Kolbuszowa) – znajdowało się łącznie 29 placówek (z tego 12 w rzeszowskim Obwodzie „Rozbratel”) ⁸⁴. Kryptonimy literowe od „A” do „H” przypisane zostały poszczególnym inspektoratom z Okręgu AK Kraków (Kraków – „A”, Miechów – „B”, Tarnów – „C”, Nowy Sącz – „D”, Rzeszów – „E”, Mielec – „F”, Przemyśl – „G” i Jasło – „H”).

Tabela 2. Inspektorzy Inspektoratu SZP-ZWZ-AK Rzeszów

Imię i nazwisko	Pseudonim	Organizacja	Okres urzędowania
Władysław Bartosik	„Broda”	SZP-ZWZ	1939–26 IV 1940
Stanisław Ruśkiewicz	„Florian”	ZWZ	V 1940–25 III 1941
Łukasz Ciepliński	„Antek”, „Pług”	ZWZ-AK	IV 1941–II 1945
Adam Lazarowicz	„Klamra”	AK-„NIE”-DSZ-WiN	II 1945–

Jak podaje Grzegorz Ostasz, wiosną 1944 r. Obwód Rzeszowski AK (krypt. „Rozbratel”, „20”, „110”, „122”, „35”, „Ea”, „A1”, „R”, „OR8”, „I/o11”) liczył 12 placówek. Obwody stanowiły odpowiedniki powiatów, natomiast najmniejszymi strukturami AK były placówki, które zasadniczo pokrywały się z przedwojennymi gminami. Do placówek wchodziły miejscowe plutony, a w nich funkcjonowały kilkusobowe drużyny żołnierzy.

W 1944 r. nastąpiły znaczące zmiany w strukturze organizacyjnej rzeszowskiego Obwodu AK „Rozbratel”, co wiązało się z rozpoczęciem przygotowań do akcji „Burza” ⁸⁵.

⁸⁴ F. Sagan, *Podokręg Armii Krajowej Rzeszów*, s. 42, 57.

⁸⁵ Na temat akcji „Burza” w Podokręgu AK Rzeszów pisali: S. Dąbrowa-Kostka, „Burza” na terenach Okręgu AK Rzeszów; L. Kubik, „Burza” między Sanem a Wisłoką, „Więź” 1963, nr 7–8; G. Mazur, „Burza” w Podokręgu AK Rzeszów, „Studia Rzeszowskie” 1997, t. 4; G. Ostasz, *Obwód ZWZ-AK Rzeszów. Konspiracja wojskowa i „Burza”*, Rzeszów 1992; A. Zagórski, *Obwód Armii Krajowej Mielec przed i po „Burzy”*, [w:] Mielec. *Studia i materiały z dziejów miasta i regionu*, t. 3, red. F. Kiryk, Mielec 1994.

MAPA OBWODU AK RZESZÓW

„ROZBRATEL”

1944–1945 r.

Mapa 3. Obwód AK Rzeszów – mapa geograficzna z oznaczonymi większymi obszarami leśnymi, oprac. własne

W dniu 16 kwietnia 1944 r. Komenda Obwodu wyznaczyła nowe rejony placówek i zmieniła ich kryptonimy⁸⁶. Wówczas m.in. Placówka AK „Świerk” otrzymała kryptonim „26”. W innych okresach posługiwała się też kryptonimami „37”, „82”, „26/Ib”⁸⁷ i obejmowała swoim zasięgiem miejscowości z gminy zbiorowej Świlcza: Świlczę, Przybyszówkę, Trzcianę, Bziankę, Dąbrowę, Będziemyśl, Kłęczany, Błędową Zgłobieńską, Pogwizdów Nowy i Woliczkę, z tym że Błędową Zgłobieńską, Zgłobień, Nosówkę, Kielanówkę i Raclawówkę krótko na przełomie lat 1941/1942, a Będziemyśl i Kłęczany, wieś z powiatu dębickiego, jedynie latem 1940 r.

Gmina zbiorowa Raclawówka została podzielona najpierw na 2 placówki: „Brzoza” (Boguchwała) i „Świerk” (Świlcza), a następnie w okresie poprzedzającym akcję „Burza” na podplacówki AK Rzeszów o kryptonimach „22” i „22a”. Z kolei dotychczasowa Placówka AK „Grab” (Głogów) otrzymała kryptonim „28” (inne nazwy to „Grusza”, „25”, „94”, „218” i „24/Ib”) i objęła część miejscowości z gminy Świlcza: Bratkowice, Mrowlę, Rudną Wielką i Małą, a także z gminy Głogów Małopolski: Styków, Zabajkę, Miłocin, Budy Głogowskie, Hucisko, Przewrotne, Lipie i Rogoźnicę⁸⁸, aczkolwiek część miejscowości z przedwojennej gminy zbiorowej Świlcza przyłączono do tej placówki dopiero w okresie późniejszym. Dotyczyło to następujących wsi: Bratkowice, Mrowla, Pogwizdów Nowy, Rudna Mała i Rudna Wielka.

Tabela 3. Komendanci Obwodu SZP-ZWZ-AK Rzeszów

Imię i nazwisko	Pseudonim	Organizacja	Okres urzędowania
Jan Tondera	„Janek”	SZP	1939–IV 1940
Edward Brydak	„Andrzej”	ZWZ	XII 1939– V 1940
Łukasz Ciepliński	„Antek”, „Pług”	ZWZ	V 1940–VIII 1941
Edward Brydak	„Andrzej”	ZWZ-AK	IX 1941–III 1944
Władysław Składzień	„Twardy”, „Boruta”	AK	III 1944–X 1943
Mieczysław Kawalec	„Żbik”	AK	XI 1944–II 1945
Józef Rządski	„Boryna”	AK-NIE	II 1945–IV 1945
Mieczysław Kawalec	„Żbik”, „Konar”	NIE-DSZ	IV 1945–

Warto dodać, że Bratkowice były wówczas największym sołectwem w powiecie rzeszowskim⁸⁹. Liczyły ponad 4000 mieszkańców i przewyższały liczebnie takie miasteczka, jak Dynów, Lesko, Kolbuszowa, Sędziszów, Strzyżów czy Tyczyn.

⁸⁶ G. Ostasz, *Z dziejów „Rozbratla” – Obwodu AK Rzeszów*, Rzeszów 2003, s. 81.

⁸⁷ Kryptonimy placówek ze względów konspiracyjnych ulegały kilkakrotnym zmianom, m.in. na rozkaz komendanta Obwodu kpt. Brydaka w dniu 1 XI 1943 r.

⁸⁸ G. Ostasz, *Z dziejów „Rozbratla”*..., s. 81.

⁸⁹ Rzeszów przed wojną należał do województwa lwowskiego i był powiatem. Na terytorium powiatu rzeszowskiego znajdowało się pięć miast: Rzeszów, Błażowa, Głogów Małopolski, Strzyżów i Tyczyn oraz jedenaście „gmin zbiorowych”: Błażowa-wieś, Czudec, Głogów-wieś, Hyżne, Niebylec, Raclawówka, Słoci-na, Strzyżów-wieś, Świlcza, Trzebownisko i Tyczyn-wieś. Według spisu powszechnego z 1931 r. w powiecie rzeszowskim mieszkały 182 204 osoby, w tym w miastach 40 067 (tj. 22%) i reszta, czyli 145 039 osób, na wsi. Z kolei według *Rocznika statystycznego* z 1947 r. w powiecie rzeszowskim w 1946 r. mieszkało 193 800 osób, w tym w samym Rzeszowie 29 407 osób.

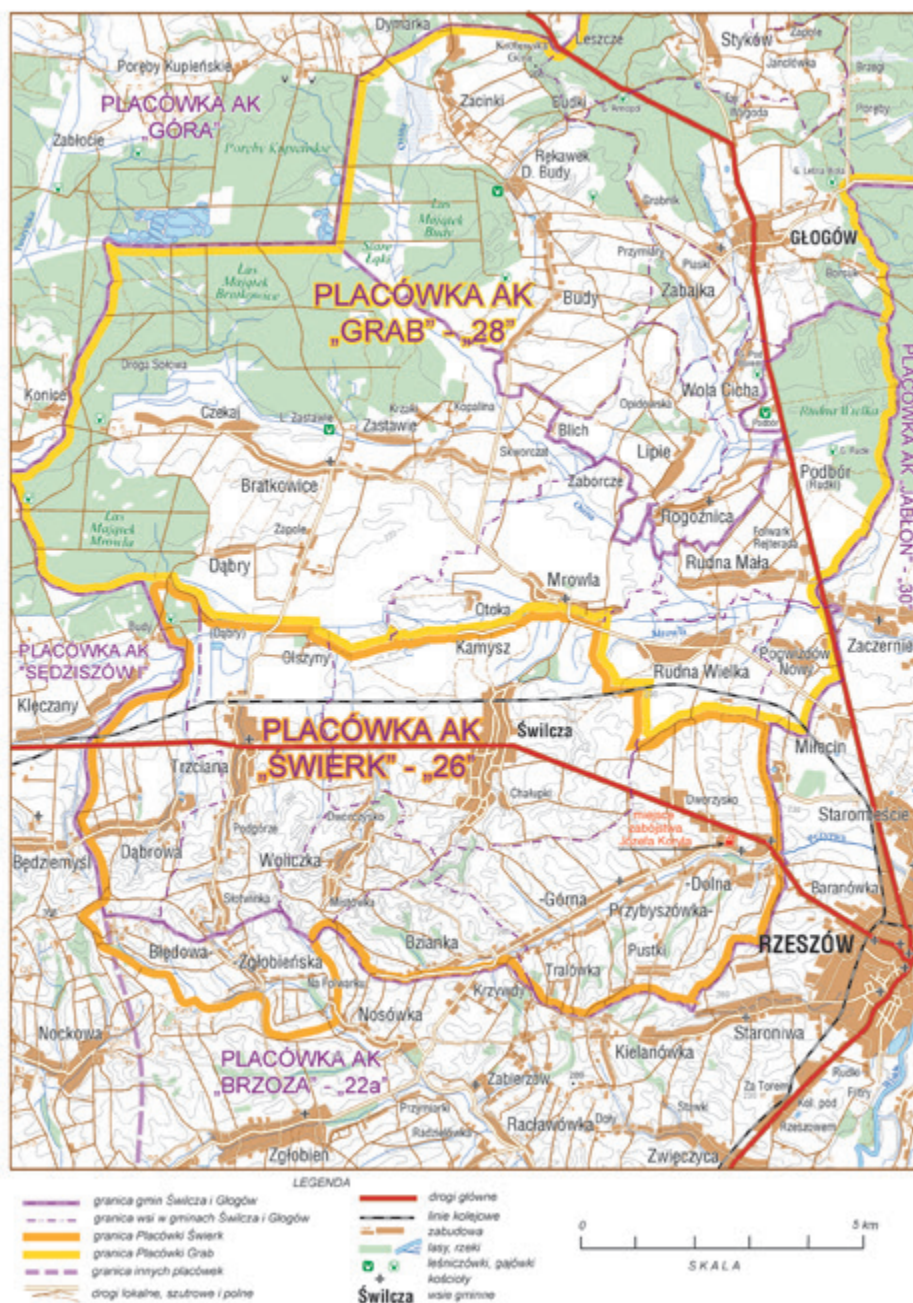
POWIAT RZESZÓW W CZASIE OKUPACJI NIEMIECKIEJ

OBWÓD AK RZESZÓW „ROZBRATEL”

Mapa 4. Obwód AK Rzeszów, oprac. własne

MAPA GMINY ŚWILCZA WEDŁUG STANU NA LATA 1944–1947

Mapa 5. Gmina Świlcza z granicami Placówek ZWZ-AK „Świerk”, „Grab” i „Jabłoń” według stanu na lata 1944–1947, oprac. własne

Mapa 6. Podział miejscowości gminy Świlcza na placówki AK „Świerk” i „Grab”, oprac. własne

Werbowanie do ZWZ-AK na początku miało charakter „trójkowy”, a następnie „piątkowy”. Raz odbywało się wolniej, innym razem szybciej, zwłaszcza w okresie poprzedzającym scalanie i akcję „Burza”. System trójkowy polegał na tym, że każdy znał tylko swojego przełożonego oraz 2 podwładnych. Miał w założeniu gwarantować bezpieczeństwo poszczególnych osób, nawet w przypadku aresztowań przez gestapo. Gdy zmieniono strukturę z „trójkowej” na „piątkową”, oznaczało to, że żołnierz ZWZ-AK miał prawo znać już 3 podwładnych.

W momencie kiedy powstawały liczniejsze plutony i drużyny, siłą rzeczy następowała faktyczna dekonspiracja w znacznie szerszym zakresie w ramach poszczególnych struktur wojskowych (drużyn, plutonów, placówek).

Tabela 4. Kryptonimy jednostek terenowych i oddziałów Inspektoratu ZWZ-AK Rzeszów

Nazwa jednostki	Kryptonimy numeryczne			Inne kryptonimy
	do 1 XI 1943 r.	od 1 XI 1943 r. do 31 XII 1943 r.	od 1 I 1944 r.	
Inspektorat Rejonowy „Rzemiosło” (Rzeszów)	34–108	E – 100		„Rtęć”, 10, 011, DiR
Obwód „Rozbratel” (Rzeszów)	35–109	a 122	20/20	R, Ea, 30, 110, I/o, A/I, OR8
Obwód „Deser” (Dębica)		b 111		„Dziekania”, D, Eb, 60, II/11, B/II
Obwód „Kefir” (Kolbuszowa)		c 113		K, Ec, 126, III I, III o, G III
Podobwód Rzeszów-Południe	110	123 ab	40/40	
Placówka „Grab” (Głogów-Bratkowice)	25	94	20/28	„Grusza”
Placówka „Jabłoń” (Jasionka)	27	92	20/30	
Placówka „Świerk” (Świlcza-Trzciana)	37	82	20/26	
Placówka „Brzoza” (Boguchwała-Račławówka)	39	80	20/22	
Inspektorat WSOP	41	78		
2. Podinspektorat WSOP (Przybyszówka-Zgłobień)	2/41			
Wywiad Wojskowy – WW	51	68	20/20/WW	
Dywersja Obwodu	53	66	20/20/D	

Tabela 5. Kryptonimy placówek ZWZ-AK z Obwodu AK Rzeszów

Nazwa placówki	Kryptonimy numeryczne			Inne kryptonimy
	do 1 XI 1943 r.	od 1 XI 1943 r. do 31 XII 1943 r.	Od 1 I 1944 r.	
Błażowa-Dynów	21	98	98 a	„Buk”
			98 b	
Czudec	23	96	20/32	„Czereśnia”
Boguchwała-Račławówka-Rzeszów	39	80	20/22	„Brzoza”
			20/22a ⁹⁰	

⁹⁰ Z dniem 16 IV 1944 r. utworzono w ramach Placówki AK Rzeszów-Boguchwała („Brzoza”) dwie nowe podplacówki: o krypt. „22a” podlegającą kpt. Adamowi Długoszowi („Dębinie”) na terenach Zgłobnia, Woli Zgłobieńskiej, Račławówki, Nosówki, Niechobrza i Mogielnicy oraz o krypt. „22” obejmującą Rzeszów Pd., Drabiniankę, Zwiczycę, Staroniwę, Kielanówkę i być może Bziankę.

Nazwa placówki	Kryptonimy numeryczne			Inne kryptonimy	
	do 1 XI 1943 r.	od 1 XI 1943 r. do 31 XII 1943 r.	Od 1 I 1944 r.		
Dynów		98 b	40/48	„Damian”	
Głogów–Bratkowice	25	94	20/28	„Grab”, „Grusza”	
Hyżne	29	90	40/44	„Jaśmin”	
Jasionka	27	92	20/30	„Jabłoń”	
Niebylec–Strzyżów	31	88	88 a	40/50	„Śliwa”
			88 b	20/34	
Słocina	35	84	20/24	„Sosna”	
Strzyżów	31	88 b	20/34	„Śliwa”	
Świlcza–Trzciana	37	82	20/26	„Świerk”	
Tyczyn	33	86	40/42	„Topola”	
Od 1 I 1944 r. w skład Podobwodu AK Rzeszów–Południe (krypt. „40/40”) wchodziły placówki: Błażowa – „40/46”, Dynów – „40/48”, Hyżne – „40/44”, Niebylec – „40/50” i Tyczyn – „40/42”.					

1.1. PLACÓWKA AK ŚWILCZA–TRZCIANA KRYPTONIM „ŚWIERK”

1.1.1. Początki działalności placówki

Założycielem konspiracyjnej organizacji wojskowej na terenie gminy Świlcza był wspomniany już Jan Geroń („Olek”)⁹¹, który pełnił wówczas funkcję kierownika Wydziału Hipotecznego Sądu Grodzkiego w Rzeszowie, bliski współpracownik mjr. Łukasza Ciepłińskiego. Zadanie zorganizowania placówki w Świlczy i Przybyszówce powierzył mu ówczesny komendant Obwodu ZWZ Rzeszów ppor. Edward Brydak („Andrzej”).

Współzałożycielami Placówki „Świerk” zwerbowanymi do ZWZ na przełomie 1939/1940 r. przez „Olka” byli: Józef Koryl i Józef Gołaś („Orkan”) – obaj z Przybyszówki – oraz Tomasz Trala („Tomasz”)⁹², Jan Worosz („Wrzos”), Józef Kokoszka („Korab”) i Tadeusz Zdun („Zemsta”) – wszyscy ze Świlczy. Zastępcą komendanta placówki został plut. Józef Koryl, który po złożeniu przysięgi przyjął pseudonim „Piła”.

⁹¹ Jan Geroń („Olek”, „Wiesław”, „Roman”), organizator pierwszych struktur podziemia na Rzeszowszczyźnie, pierwszy dowódca (komendant) Placówki AK „Świerk” (Świlcza–Trzciana), najbliższy współpracownik mjr. Łukasza Ciepłińskiego („Pługa”, „Apk”); szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁹² Tomasz Trala („Tuńczyk”), żołnierz Placówki ZWZ-AK „Świerk”, w marcu 1941 r. ukończył kurs podchorążych prowadzony w Bratkowicach przez Władysława Dynię („Dorsza”), współpracował z komendą Obwodu AK Rzeszów.

W 1940 r. Józef Frankiewicz odbywał aplikację u notariusza dr. Adama Mazurka⁹³. Ze względu na wykonywanie obowiązków aplikanta często odwiedzał rzeszowski Wydział Hipoteczny. Dzięki temu poznał „Olka”, który w styczniu 1940 r. odebrał od niego przysięgę, nadając mu pseudonim „Marcin”. Wkrótce potem komendant Obwodu AK Edward Brydak polecił przejąć mu od „Olka” dowództwo działającej już placówki. Jego zastępcą, a zarazem faktycznym dowódcą na teren Przybyszówki i Bzianki pozostał „Piła”.

Po objęciu przez „Marcina” dowództwa placówki wiosną 1940 r. do ZWZ zostali dodatkowo (jako jedni z pierwszych) wciągnięci z Trzciany: brat „Marcina” – Michał Frankiewicz („Kaczor”), Zdzisław Wiktor („Budrys”), Jan Przybyło („Marian”), Henryk Kawalec („Orwid”, „Rubin”)⁹⁴ – brat Mieczysława Kawalca („Żbika”), i Władysław Urban („Kruk”) [ur. w 1914 r.]; z Dąbrowy: Paweł Rodzoń („Jelec”) i Stanisław Kocur („Sobieśław”); z Będziemyśla: Józef Ochał („Wacek”) [ur. w 1903 r.] i Leopold Wołek („Stach”); ze Świlczy Bronisław Jabłoński; z Przybyszówki: Michał Czach („Góra”), Wojciech Pater („Przyrwa”)⁹⁵ i Walenty Bosek („Pióro”).

Po przystąpieniu do ZWZ wiosną 1940 r. Jana Przybyły („Mariana”) Józef Frankiewicz zrzekł się na jego rzecz dowództwa placówki, stając się jego zastępcą. Przyczyną tej decyzji było to, że Przybyło miał już stopień oficerski podporucznika, a Frankiewicz plutonowego podchorążego. Stopień podporucznika J. Frankiewicz otrzymał dopiero w lipcu 1940 r., mimo to Przybyło pozostał dowódcą placówki aż do połowy 1941 r.

Według Józefa Frankiewicza to on na początku 1940 r. zwerbował do ZWZ-AK swego bliskiego kolegę, też mieszkańca Trzciany i absolwenta Wydziału Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza (UJK) we Lwowie, por. Mieczysława Kawalca („Żbika”), którego miał przekazać do dyspozycji komendanta Obwodu AK Rzeszów, a ten wcielił go do służby wywiadu i kontrwywiadu. Mieczysław Kawalec nie wszedł nigdy w skład miejscowej placówki. Istnieją jednak poszlaki, że już w okresie przedwojennym został zwerbowany do wywiadu wojskowego przez Wydział II (kontrwywiad wojskowy) i w ramach „Dwójki” zajmował się sprawami ukraińskimi. Z tego właśnie powodu w okresie okupacji niemieckiej został oddelegowany do Rzeszowa, a „Marcin” o tym nawet nie wiedział. Zresztą w ZWZ-AK działał już wcześniej jego starszy brat Henryk Kawalec – też absolwent prawa na UJK.

Po wyjeździe w połowie 1941 r. Jana Przybyły („Mariana”) do Jasła dowództwo placówki ponownie objął J. Frankiewicz. Funkcję tę pełnił nieprzerwanie aż do 24 września 1944 r., tj. do chwili jego przypadkowego aresztowania przez NKWD. Następni dowódcami placówki byli kolejno: Zdzisław Tyrybon („Szpak”), Jan Długosz („Grot”) – nauczyciel z Trzciany, a od końca października 1944 r. aż do połowy 1945 r. (faktycznego rozwiązania AK) Jan Draus („Dym”) z Trzciany, syn Stanisława Drausa zamordowanego przez gestapo w 1944 r. w rodzinnym domu podczas próby aresztowania jego syna.

⁹³ Szczegółowy biogram dr. Adama Mazurka („Wojbora”) w: P. Szopa, „*W imieniu...*”, s. 554–555.

⁹⁴ Henryk Kawalec („Orwid”, „Rubin”), brat Mieczysława Kawalca („Żbika”), jeden z założycieli Placówki ZWZ-AK w Trzcianie; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁹⁵ Wojciech Pater („Przyrwa”), współzałożyciel razem z Józefem Koryłem („Piła”) i Janem Geroniem („Olkiem”) Placówki ZWZ-AK Świlcza–Trzciana; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

Jak już wspomniano, w okresie poprzedzającym akcję „Burza”, 16 kwietnia 1944 r. Komenda Obwodu AK Rzeszów dokonała reorganizacji miejscowych placówek i od tego czasu aż do rozwiązania AK Placówka „Świerk” obejmowała Świlczę, Trzcianę, Przybyszówkę, Bziankę, Dąbrowę, Woliczkę i Pogwizdów Nowy. Pozostałe miejscowości z gminy zbiorowej Świlcza: Bratkowice, Mrowla i Rudna, pozostały przy Placówce „Grab” (która wtedy przyjęła krypt. „28”), natomiast Zgłobień, Wola Zgłobieńska, Błędowa Zgłobieńska i Raclawówka weszły w skład Placówki Rzeszów, wydzielonej z dawnej Placówki „Brzoza”, która przyjęła krypt. „22a”⁹⁶.

W lipcu 1943 r. placówka liczyła 239 żołnierzy skupionych w pięciu szkieletowych plutonach oraz sekcjach: łączności, saperów, bojówki i Wojskowej Służby Kobiet (WSK). Członkiniami WSK były m.in. Maria Krupa („Tiptula”) po mężu Czajak oraz Aniela Czech („Jadzia”) po mężu Kozdrańska. Na koniec 1943 r. skład osobowy placówki zwiększył się do 301 żołnierzy, a w okresie „Burzy” od lipca 1944 r. do ok. 350. Byli to ludzie w różnym wieku. Wielu nie miało żadnego przeszkolenia wojskowego, stąd organizowano dla nich kursy i ćwiczenia wojskowe. Przeprowadzano też szkolenia podoficerskie i podchorążych. Kurs podoficerski na stopień kaprała został przeprowadzony na terenie Przybyszówki i trwał od sierpnia 1943 r. do 10 stycznia 1944 r. Jak podaje Bronisław Adamiec, kurs ten ukończyli i uzyskali stopień kaprała z jego 3. plutonu: Tadeusz Synowiec („Śmigło”), Bronisław Adamiec („Rak”, „Sokół”), Franciszek Machnica („Kania I”), Józef Gutkowski („Kania II”), Ignacy Kaszuba („Stala”), Wojciech Kaszuba („Kruk”) [ur. w 1895 r.], NN („Mazda” lub „Mazdeka”) oraz Wojciech Kubicz („Jesion”), który po egzaminie otrzymał stopień starszego strzelca⁹⁷. Natomiast kurs podchorążych piechoty (wrzesień 1943 r.–luty 1944) ukończyli przyjaciele z konspiracji: Józef Koryl („Piła”) i ks. Stanisław Wrażeń („Brzezina”)⁹⁸ oraz brat dowódcy placówki Michał Frankiewicz („Kaczor”), uzyskując stopnie plutonowych podchorążych⁹⁹. Część żołnierzy tej jednostki organizacyjnej AK ukończyła podobny kurs organizowany na terenie sąsiedniej Placówki AK Głogów, np. Tomasz Trala („Tuńczyk”).

Dowodzona przez J. Frankiewicza jednostka podczas okupacji niemieckiej nie brała udziału w większych akcjach sabotażowych. Ograniczyła się do przejęcia ksiąg meldunkowych z urzędu gminy oraz ksiąg urodzenia z urzędów parafialnych. Warto odnotować, że wiosną 1944 r. w transporcie broni z Rzeszowa do Zgłobnia (jedna z akcji przygotowujących „Burzę”) uczestniczyli żołnierze przybyszowskiego 3. plutonu. Oddziałem, który przewoził sprzęt, dowodził Antoni Czajak („Podkuwacz”).

⁹⁶ G. Ostasz, *Z dziejów „Rozbratla”...*, s. 81.

⁹⁷ B. Adamiec, *Ocalić...*, s. 9.

⁹⁸ Ks. Stanisław Wrażeń („Brzezina”) [ur. w 1913 r.], podchorąży AK, wikariusz w parafii Przybyszówka-Bzianka, kapelan Placówki AK „Świerk” (Świlcza-Trzciań). Na temat działalności księży w ruchu oporu zob.: M. Kapłon, *Diecezja przemyska w latach 1944–1964*, Rzeszów–Przemyśl 2015 oraz R. Zapart, *Kościół katolicki i Polskie Państwo Podziemne na Rzeszowszczyźnie (1939–1945)*. Geneza, zakres i zasady współdziałania, Warszawa 2012.

⁹⁹ B. Adamiec, *Ocalić...*, s. 9.

Na terenie „26” w latach 1942–1944 działała montownia broni i granatów. Nosiła kryptonim „M-8” i była prowadzona przez Kazimierza Zakrzewskiego („Lipienia”)¹⁰⁰ w jego domu rodzinnym oddalonym zaledwie 150 metrów od stacji kolejowej Trzciana oraz w „filli” w zagrodzie Juliana Zięby („Ząba”) w Bratkowicach. Zmontowano w niej ok. 3000 granatów obronnych i ok. 1000 granatów zaczepnych. Tuż przed „Burzą” rozpoczęto montowanie magazynków do pistoletów maszynowych PM i typu sten. W pracach montowni pomagali „Lipieniowi” jego brat Edward Zakrzewski („Koścień”), a także Władysław Jastrzębski („Błyskawica”), Jan Draus („Dym”) i Mieczysław Łagowski („Iskra”, „Żbik”), późniejszy oficer wywiadu Placówki AK Świlcza¹⁰¹.

1.1.2. Akcja „Burza” i udział w III Zgrupowaniu Zachód 24. Dywizji Piechoty AK

W okresie „Burzy” placówka wchodziła w skład III Zgrupowania Zachód 24. Dywizji Piechoty AK. Jej zaangażowanie w tę akcję było dość ograniczone ze względu na niekorzystne dla akcji dywersyjnych warunki terenowe (brak większych kompleksów leśnych) oraz silne obsadzenie i zabezpieczenie drogi i kolei na trasie Rzeszów–Kraków przez wojska niemieckie.

Ze strony placówki akcję koordynował Józef Frankiewicz, który na ten okres przybrał nowy pseudonim „Wapień”, a jego zastępcą mianowany został wówczas plut. pchor. Henryk Kawalec („Orwid”, „Rubin”), brat „Żbika”. Rozpoczęto ją od przygotowania i uzbrojenia oddziału w sile 30 żołnierzy oddelegowanego do miejsca koncentracji Zgrupowania. Dowódcą został st. sierż. Józef Ochał („Wacek”) z Będziemyśla, który w placówce pełnił funkcję dowódcy WSOP, a jego zastępcą Jan Długosz („Grot”) z Trzciany, dowódca 1. plutonu. Oprócz nich w skład oddziału skierowanego do miejsca zgrupowania Dywizji wchodził m.in.: z Trzciany Michał Frankiewicz („Kaczor”), Stanisław Majka („Jurand”), Władysław Urban („Kruk”), Józef Machowski („Wrona”), Edward Zakrzewski („Koścień”), Bolesław Dziedzic; z Będziemyśla Bronisław Migala („Mauser”), Franciszek Idzik („Tomek”); z Dąbrowy Edward Irzeński („Zorza”), Paweł Rodzoń („Jelec”) i Edward Rodzoń; ze Świlczy plut. Tadeusz Zdun („Zemsta”).

Żołnierze oddziału zebrali się w nocy z 28 na 29 lipca 1944 r. w lesie w pobliżu Dąbrów Bratkowickich. Ich zadaniem było dotrzeć do rejonu działania grupy „Rekina”, tj. oddziału dowodzonego przez Józefa Rzepkę („Rekina”, „Znicza”). Nie stawili się jednak na wyznaczone miejsce, gdyż zgrupowanie to zostało odcięte przez silny oddział niemiecki. Grupa ta była zbyt słabo uzbrojona do samodzielnych i większych działań

¹⁰⁰ Kazimierz Zakrzewski („Lipień”) [ur. w 1918 r. w Trzcianie], żołnierz AK, oficer uzbrojenia. Od marca 1944 r. w sztabie Inspektoratu AK Mielec. Działacz WiN. Aresztowany przez UB w grudniu 1948 r. w mieszkaniu Józefa Rzepki („Rekina”, „Znicza”). Wyrokiem WSR w Katowicach z 1 IX 1949 r. skazany na 8 lat więzienia. Karę odbywał w więzieniach we Wronkach i na Mokotowie w Warszawie (zob. T. Puc, *Wspominając tamte wrześniowe dni*, „Trzcionka” 2001, nr 19, s. 8–9).

¹⁰¹ A. Szary, *W latach II wojny światowej*, [w:] *Trzciana – zarys dziejów wsi*, red. Z. Dziedzic, J. Pisula, Trzciana 2007, s. 187.

bojowych. Wielu żołnierzy „Rekina” zginęło wówczas w potyczce z Niemcami (o czym powiemy nieco więcej w następnym podrozdziale dotyczącym Placówki AK „Grab”). W tej sytuacji dowódca wyprawy „Wacek” podjął decyzję o wycofaniu się oddziału, a odwrót odbywał się małymi już grupkami, co pozwalało łatwiej przejść przez teren silnie obsadzony wojskami niemieckimi.

Po powrocie małe, dwu- lub trzyosobowe grupki starały się jeszcze z zaskoczenia atakować wracających z frontu pojedynczych żołnierzy Wehrmachtu. W ten sposób doszło do rozbrojenia kilku z nich. Od 26 lipca do 2 sierpnia 1944 r. w Świlczy rozbrojono 2 Ukraińców i posterunek granatowej policji, w Trzcianie 4, a w Woliczce 3.

W nocy z 1 na 2 sierpnia 1944 r. na skutek ofensywy Armii Czerwonej wojska niemieckie ostatecznie opuściły teren placówki.

1.1.3. Obsada personalna dowództwa placówki

Tabela 6. Dowódcy Placówki AK „Świerk” (Świlcza–Trzciana)

Imię i nazwisko	Pseudonim	Organizacja	Okres urzędowania
Jan Geroń	„Olek”, „Wiesław”	SZP	1939–I 1940
plut. pchor. Józef Frankiewicz	„Marcin”, „Wapień”, „Korzeń”	ZWZ	I 1940–wiosna 1940
ppor. Jan Przybyło	„Marian”	ZWZ	wiosna 1940–lato 1941
plut. pchor. Józef Frankiewicz	„Marcin”, „Wapień”, „Korzeń”	ZWZ-AK	lato 1941–24 IX 1944
ppor. Zdzisław Tyrybon	„Szpak”	AK	24 X 1944– 31 X 1944
ppor. Jan Długosz	„Grot”	AK	XI 1944–XI 1944
kpr. pchor. Jan Draus	„Dym”	AK-NIE	XI 1944–IV 1945

zastępca dowódcy placówki

plut. pchor. Józef Koryl („Piła”)	1939–jesień 1944 ¹⁰²
plut. pchor. Józef Frankiewicz („Marcin”, „Wapień”, „Korzeń”)	wiosna 1940–lato 1941
plut. pchor. rez. Henryk Kawalec („Orwid”, „Rubin”)	jesień 1941–jesień 1944

dowódca plutonu WSOP

ppor. rez. Józef Kawalec („Liść”, „Sad”)	lipiec 1941–jesień 1944

I zastępca dowódcy plutonu WSOP

plut. pchor. Józef Koryl („Piła”)	lipiec 1941–jesień 1944

¹⁰² Brak informacji o odwołaniu J. Koryla („Piły”) z funkcji zastępcy dowódcy Placówki „Świerk”, a powszechnie aż do tragicznej śmierci w Wielkanoc 1945 r. uważany był on za zastępcę dowódcy placówki i faktycznego dowódcę AK na teren Przybyszówki i Bzianki (teren działania przybyszowskiego 3. plutonu), co potwierdzone zostało w obszernych zeznaniach złożonych przez dowódcę 3. plutonu Franciszka Czajaka-Rudnickiego w trakcie toczącego się przeciwko niemu śledztwa (zob. skany dokumentów nr 3.1–3.7, 4.1–4.11 oraz 5.1–5.7 w II części rozprawy).

II zastępca dowódcy plutonu WSOP

st. sierż. zawod. Józef Ochał („Wacek”) [ur. 1903 r.]

lipiec 1941–jesień 1944

dowódca 1. drużyny WSOP

plut. rez. Józef Kawalec („Sad”, „Liść”) [ur. 1903 r.]

zastępca – kpr. rez. Józef Jucha („Dubiel”) [ur. 1921 r.]

dowódca 2. drużyny WSOP

kpr. rez. Franciszek Dziedzic („Brzoza”), z BCh [ur. 9 października 1897 r.]

zastępca – kpr. („Gopło”) [ur. 1900 r.]

zastępca – kpr. Wojciech Kaszuba („Kruk”) [ur. 1895 r.¹⁰³]

dowódca 3. drużyny WSOP

Andrzej Gdowik („Jodełka”) [1906–1994]¹⁰⁴

zastępca – Andrzej Bąk

dowódca oddziału dywersyjnego

kpr. zawod. Tadeusz Dziedzic („Grusza”)¹⁰⁵

kapelan

pchor. ks. Stanisław Wrażeń („Brzezina”)

podoficer broni

ogn. rez. Henryk Molenda („Bluszcz”)

podoficer sanitarny

sierż. rez. Jan Werelusz („Maszt”)

podoficer łączności

plut. rez. Tadeusz Zdun („Zemsta”)

oficer propagandy

ppor. rez. Aleksander Szczepan („Stanisław”)

referent kolejowy

kpr. pchor. NN („Iskra”)

pluton BCh

dowódca – plut. Walenty Misiuda („Ryszard”)

¹⁰³ W zestawieniu pseudonimów zawartym w książce J. Niedzieli i F. Sagana z 2005 r. podano na s. 403, pod poz. 691, że Wojciech Kaszuba, ukończywszy szkołę podoficerską i awansując na stopień kaprała, pełnił funkcję zastępcy dowódcy plutonu WSOP. Wydaje się, że był on takim zastępcą, ale w drużynie WSOP powstałej na bazie scalonych żołnierzy BCh.

¹⁰⁴ Andrzej Gdowik („Jodełka”), dowódca 2. drużyny WSOP w Placówce AK Świlcza, działacz WiN; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

¹⁰⁵ Tadeusz Dziedzic („Grusza”), od 1943 r. w BCh, po scaleniu z AK w plutonie por. Tadeusza Lisa („Uklei”) z Bratkowic, gdzie dowodził patrolem likwidacyjnym; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

sekcyny I – plut. zawod. Michał Rząsa („Twardy”)¹⁰⁶
sekcyny II – kpr. rez. N.N. („Top”)
sekcyny III – st. strz. N.N. („Łoś”)

PLUTON 1. (TRZCIANA–BŁĘDOWA ZGŁOBIEŃSKA–DĄBROWA–BĘDZIEMYŚL)

dowódca – ppor. rez. Jan Długosz („Grot”)
zastępca – N.N. („Wydra”)

Według Sagana w skład tego plutonu wchodziło 142 żołnierzy.

dowódca 1. drużyny – plut. zawod. Władysław Urban („Kruk”)
zastępca – kpr. rez. Józef Machowski („Wrona”)
dowódca 2. drużyny – plut. pchor. Paweł Rodzoń („Jelec”)
dowódca 3. drużyny – plut. pchor. rez. Leopold Wołek („Stach”)

PLUTON 2. (ŚWILCZA–WOLICZKA)

dowódca – ppor. rez. Jan Zbigniew Nyzio („Grzmot”)
zastępca – plut. zawod. Jan Stańko („Szczupak”)
zastępca – ppor. rez. Józef Bassara („Konar”)¹⁰⁷ [ur. 12 XII 1910 r.]

Według Sagana w skład tego plutonu wchodziło 85 żołnierzy.

dowódca 1. drużyny – plut. rez. Michał Worosz („Wacek”)
zastępca – plut. rez. Tadeusz Czach („Czajka”)
dowódca 2. drużyny – kpr. rez. Stanisław Skupień („Szprot”)
zastępca – kpr. rez. Stanisław Rzucidło („Burza”)
dowódca 3. drużyny – kpr. rez. Jan Hodyr („Huzar”)
zastępca – kpr. rez. Józef Rykiel („Zamek”)

PLUTON 3. (PRZYBYSZÓWKA–BZIANKA)

dowódcy – ppor. Franciszek Czajak-Rudnicki („Lampart”, „Maczuga”)
Józef Gołaś („Orkan”)
zastępca – kpr. pchor. Walenty Bosek („Pióro”), także opiekun 1. drużyny

Według Sagana w skład tego plutonu wchodziło 122 żołnierzy.

¹⁰⁶ Michał Rząsa („Twardy”) [ur. 1905 r.], żołnierz BCh w stopniu plutonowego, dowodził grupą północną oddziałów specjalnych (OS) Ludowej Straży Bezpieczeństwa (LSB) na terenie gminy Świlcza. Aresztowany 1 III 1944 r. i po trzydziestu dniach okrutnych tortur rozstrzelany przez gestapo 31 III 1944 r.; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

¹⁰⁷ J. Niedziela, F. Sagan, *ZWZ-AK Inspektorat Rejonowy Rzeszów*, s. 403, poz. 688.

dowódca 1. drużyny (Dolna Przybyszówka) – Ludwik Koryl oraz Walenty Bosek („Pióro”) jako opiekun zastępca – kpr. rez. Franciszek Machnica („Kania I”)

dowódca 2. drużyny (Górna Przybyszówka) – Wojciech Kocan („Mak”)
zastępca – kpr. rez. Józef Gutkowski („Kania II”)

dowódca 3. drużyny (Bzianka) – Julian Czyż („Przyszłość”)
zastępca – Wojciech Kubicz („Jesion”)

dowódca 4. drużyny – kpr. rez. Bronisław Adamiec („Rak”, „Sokół”)
zastępca – Rudolf Węglarz

oddział WSK (Wojskowej Służby Kobiet)

dowódca – Maria Krupa-Czajak („Tiptula”)
zastępca – Aniela Czech-Kozdrańska („Jadzia”)

1.1.4. Placówka „Świerk” pod dowództwem Józefa Frankiewicza

Niejasne są wpływy Józefa Frankiewicza na działalność bojówek oraz innych grup zbrojnych operujących na terenie gminy Świlcza. Jak wynika z jego życiorysu, pod koniec września 1944 r. (dokładnie: 24 września 1944 r.¹⁰⁸) został przypadkowo aresztowany przez NKWD w Rzeszowie przy ulicy Jagiellońskiej, lecz udało mu się wówczas zbiec, dzięki temu, że pilnujący go wartownicy zasnęli. Z tą datą przestał formalnie i faktycznie pełnić funkcję dowódcy Placówki AK Świlcza–Trzciana. Przez przełożonych został przeniesiony na Placówkę AK „Jabłoń” (Jasionka–Zaczerwie), której rejon działania obejmował miejscowości Zaczerwie, Nowa Wieś, Jasionka i Łukawiec. Później w lutym 1945 r. na teren tej placówki w ślad za swoim dowódcą przeniesiony został szef oddziału dywersyjnego Józef Gutkowski („Kania II”).

W ramach ponownej konspiracji J. Frankiewicz przyjął wtedy nowe pseudonimy: „Pomidor” oraz „Kruczkowski”, i zaczął posługiwać się fałszywym nazwiskiem, najpierw jako Józef Janczak, a od sierpnia 1945 r. jako Józef Adamczyk. Oddelegowanie „Pomidora” do nowej placówki zbiegło się w czasie z aresztowaniami przez NKWD żołnierzy AK placówki „Jabłoń”, w tym jej dotychczasowego dowódcy por. Stanisława Wiśniowskiego („Wrzosa”, „Kłosa”)¹⁰⁹, co nastąpiło po nieudanej próbie odbicia w dniu 7/8 października 1944 r. więzionych „Na Zamku” w Rzeszowie akowców¹¹⁰.

Cały listopad i połowę grudnia 1944 r. J. Frankiewicz na skutek poparzenia przeleżał pod przybranym nazwiskiem w szpitalu PCK w Rzeszowie. Po jego opuszczeniu przez ponad miesiąc nadal pracował w Placówce AK Jasionka–Zaczerwie. Dopiero pod koniec stycznia 1945 r. otrzymał rozkaz chwilowego powrotu do dawnej Placówki „Świerk”¹¹¹.

¹⁰⁸ G. Ostasz, *Podziemna armia...*, s. 326.

¹⁰⁹ Stanisław Wiśniowski („Wrzosa”, „Kłosa”), dowódca Placówki AK „Jabłoń” (Jasionka–Zaczerwie).

¹¹⁰ Opis oraz mapa poglądowa akcji w G. Ostasz, *Podziemna armia...*, s. 264–265.

¹¹¹ AIPN Rz 00141/1886/J], *Akta operacyjne – Frankiewicz, Janczak, Adamczyk Józef* [dalej jako AIPN Rz 00141/1886/J)], *Oświadczenie-życiorys Józefa Frankiewicza złożony w Komisji Amnestyjnej*, k. 13–14; AIPN

Koresponduje to z innymi danymi, jako że komendantami Placówki AK Świlcza–Trzciana od wkroczenia wojsk sowieckich do Rzeszowa byli kolejno: od 23 września 1944 r. Zdzisław Tyrybon („Szpak”) ¹¹², później ppor. Jan Długosz („Grot”), a po nim aż do rozwiązania placówki w lutym 1945 r. kpr. pchor. Jan Draus („Dym”) ¹¹³. Co ciekawe, „Dym” posiadał wówczas niższy stopień wojskowy niż wielu żołnierzy tej jednostki.

Kto zatem w okresie od 23 września 1944 r. do rozwiązania AK i później zatwierdzał wyroki śmierci wydawane na terenie Placówek „Świerk” i „Grab”? Dotychczas nie udało się tego wyjaśnić w sposób niebudzący wątpliwości. Z życiorysu J. Frankiewicza wynika, że nie mógł robić tego samodzielnie, gdyż już we wrześniu 1944 r. przestał pełnić funkcję dowódcy placówki. Niewykluczone jednak, że pozostawał w tym czasie członkiem inspektorackiego sądu specjalnego i zasiadając w jego składzie, wydawał wyroki wykonywane później przez oddziały dywersyjne AK.

Dowódcy poszczególnych bojówek dywersyjnych działających na tym terenie w zeznaniach przed UB oraz w oświadczeniach składanych w trakcie ujawniania się przed Komisją Amnestijną twierdzili dość zgodnie, że rozkazy otrzymywali właśnie od J. Frankiewicza („Pomidora”). Ów jednak temu stanowczo zaprzeczył, zwłaszcza w swoich wspomnieniach spisanych w Bytowie już po karnawale „Solidarności” i stanie wojennym. Trudno też uwierzyć, aby wydawał tego rodzaju rozkazy grupie Stanisława Pielu („Kościana”), którą parę lat wcześniej chciał za zgodą przełożonych zlikwidować w jej pełnym składzie osobowym. Wszyscy są zgodni jedynie co do egzekucji Wojciecha Kocana („Czarnego Sędziego”, „Maka”) 8 kwietnia 1946 r., że było to wykonanie wyroku orzeczonego przez sąd specjalny działający w ramach WiN i zatwierdzonego przez Adama Lazarowicza („Klamrę”, „Pomorskiego”, „55”, „Aleksandra”) ¹¹⁴.

Józef Frankiewicz jako dowódca placówki nie brał nigdy udziału w żadnej akcji zbrojnej, tak w okresie okupacji niemieckiej, jak i za okupacji sowieckiej. Do dalszych losów „Marcina”, zwłaszcza w okresie jego działalności w ramach WiN, powrócimy jeszcze w podrozdziale dotyczącym prowadzonej przez Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego i osobiście przez oficera UB mjr. Jana Wołkwa akcji pod kryptonimem „Cezary”.

Rz 042/192; *Akta kontrolno-śledcze sprawy p-ko Józefowi Frankiewiczowi (życiorys)*.

¹¹² Zdzisław Tyrybon („Szpak”), po wkroczeniu Sowietów krótko dowódca Placówki AK Świlcza („Świerk”); szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

¹¹³ G. Ostasz, *Z dziejów „Rozbratla”*..., s. 45.

¹¹⁴ Adam Lazarowicz („Klamra”, „Pomorski”, „55”, „Orczyk”, „Zygmunt”, „Aleksander”) [ur. 14 x 1902 r.], syn Franciszka i Wandy z d. Ojak. W lutym 1945 r. przejął od Łukasza Cieplińskiego funkcję inspektora Inspektoratu AK Rzeszów w likwidacji. Pełniąc tę funkcję, posługiwał się pseudonimem „Pomorski”. W lutym 1945 r. objął funkcję inspektora Inspektoratu „NIE”, a następnie w maju 1945 r. DSZ na Kraj – Rzeszów. We wrześniu 1945 r. został kierownikiem nowo utworzonego Okręgu (Wydziału) WiN Rzeszów. W październiku 1946 r. przeniesiono go do Krakowa na stanowisko wiceprezesa Obszaru Południowego WiN. Od stycznia do listopada 1947 r. był zastępcą prezesa IV Zarządu Głównego WiN. Dnia 5 grudnia 1947 r. został aresztowany przez UB. Wyrokiem WSR w Warszawie 14 x 1950 r. został skazany na czterokrotną karę śmierci, wykonaną 1 III 1951 r. o godz. 20.25. Szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

1.1.5. Zabójstwo zastępcy dowódcy Placówki AK „Świerk” podchorążego Józefa Koryła

Początki działalności konspiracyjnej

Niezwykle ciekawą postacią akowskiego podziemia był pchor. Józef Koryl („Piła”) [ur. w 1912 r. w Przybyszówce, obecnie dzielnica Rzeszowa]¹¹⁵. W latach 1931–1932 odbył służbę wojskową w rzeszowskim 17. Pułku Piechoty¹¹⁶, stąd jego znajomości z osobami zaangażowanymi w okresie okupacji w konspirację niepodległościową. W 1933 r. ukończył podoficerską Szkołę Policijną w Sosnowcu i został najpierw kierownikiem Komisariatu Policji w Opatowie, a później komendantem Posterunku Policji Państwowej w pobliskim Ożarowie (powiat opatowski, woj. kieleckie).

We wrześniu 1939 r. jako policjant został aresztowany przez Niemców i wzięty do niewoli. Dzięki znajomości języka niemieckiego szczęśliwie uciekł z transportu jeńców i przedostał się wraz z żoną i dwiema małymi córkami do rodzinnej Przybyszówki. Jak już wspomniano, był jednym z pierwszych na Rzeszowszczyźnie zaprzysiężonych żołnierzy ZWZ i organizatorów ruchu oporu na terenie gminy zbiorowej Świlcza. Zwerbował go bowiem jeszcze w 1939 r. Jan Geroń („Olek”, „Wiesław”)¹¹⁷. Został zaprzysiężony jeszcze przed przystąpieniem do ZWZ Józefa Frankiewicza.

Od początku powstania Placówki ZWZ-AK „Świerk” był zastępcą jej dowódcy nadzorującym funkcjonowanie przybyszowskiego 3. plutonu AK. To on ponownie przyjął do ZWZ Franciszka Czajaka *vel* Rudnickiego, który na początku 1943 r. w domu Józefa Gołasia złożył przed nim przysięgę akowską i obrał sobie nowy pseudonim „Maczuga”¹¹⁸ (po wcześniejszym „Lampart”). Z uwagi na przedwojenną służbę wojskową w 53. Pułku Piechoty w Stryju i posiadany stopień podoficerski kaprała „Maczuga” na wniosek J. Koryła został niezwłocznie mianowany dowódcą 3. plutonu. Odnotować należy, że Franciszek Czajak-Rudnicki określa Józefa Koryła jako szefa komórki wywiadu i dywersji w placówce¹¹⁹.

W zeznaniach z września 1955 r. potwierdził on, że J. Koryl był faktycznym dowódcą placówki na teren Przybyszówki i Bzianki, albowiem to właśnie on wyznaczył „Maczugę” na dowódcę 3. plutonu, a potem razem z „Maczugą” ustalał i wyznaczał dowódców poszczególnych drużyn¹²⁰. Zeznał wówczas co następuje:

¹¹⁵ Józef Koryl („Piła”, prawdopodobnie też w ramach WW „507”); szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

¹¹⁶ Zob. J. Majka, *Dzieje 17 pułku piechoty (Ziemi Rzeszowskiej) 1918–1939*, Rzeszów 2009.

¹¹⁷ Informacje o Janie Geroniu („Olku”, „Wiesławie”) w rozdziale *Biogramy*.

¹¹⁸ AIPN Rz 107/1677, Akta w sprawie Franciszka Czajaka-Rudnickiego [dalej jako AIPN Rz 107/1677].

¹¹⁹ Protokół przesłuchania podejrzanego Czajak Franciszka *vel* Rudnickiego Czesława, 2 IX 1955 r., AIPN Rz 107/1677, k. 91–93.

¹²⁰ AIPN Rz 107/1677, Protokół przesłuchania podejrzanego Franciszka Czajaka, 3 IX 1955 r., k. 95.

[Z] uwagi na to, że Koryl Józef oraz ja znaliśmy dokładnie wszystkich członków organizacji z Przybyszówki, ustaliliśmy na miejscu, że dowódcami drużyn zostaną następujące osoby: Dowódcą drużyny pierwszej został Koryl Ludwik – brat Józefa, który posiadał w swej drużynie około dwudziestu ludzi. Dowódcą drużyny drugiej został w części Górnej Przybyszówki Kocan Wojciech ps. „Mak” posiadający również około 20 osób [...]. Dowódcą drużyny trzeciej mianowany został Czyż Julian z Bzianki, posiadał on pseudonim „Przyszłość”. W skład tej drużyny wchodziło około 18 osób, którzy pochodzili z gromady Bzianka [...]. Oprócz tego, kiedy uzgodniliśmy obsadę dowódców drużyn, Frankiewicz nadmienił, że w każdej drużynie musi być wyznaczony celowniczy, karabinowy [...] uzgodniliśmy, że moim zastępcą zostanie Bosek Walenty ps. „Pióro” z Przybyszówki Dolnej, który był zawodowym podoficerem w Wojsku Polskim. Propozycję taką poddał Koryl Józef, gdyż dobrze znał Boska z lat poprzednich. Ustalono jeszcze, że Bosek Walenty będzie opiekował się drużyną pierwszą i utrzymywał kontakt z drużynowym oraz Koryłem Józefem, zaś ja miałem utrzymywać kontakt z dowódcami drużyny II i III. O wszelkich niedociągnięciach i spostrzeżeniach meldować Korylowi Józefowi, a ten z kolei informacje te miał bezpośrednio przekazywać d-cy placówki Frankiewiczowi [...]. Ci, którzy zostali mianowani dowódcami drużyn, zostali poinformowani przeze mnie i Koryla Józefa w przeciągu dwóch tygodni czasu¹²¹.

Co istotne, Franciszek Czajak-Rudnicki zeznania te składał w czasie gdy prawie wszyscy żołnierze AK z terenu gminy Świlcza złożyli już przed Komisją Amnestijną obszernie oświadczenia o ujawnieniu. Osoby pragnące skorzystać z amnestii składały także szczegółowe życiorysy konspiracyjne, w których najczęściej wymieniano osoby nimi dowodzące. Urząd Bezpieczeństwa dysponował w tym czasie pełną wiedzą na temat działalności AK w okolicach Rzeszowa. Większość powojennych członków zorganizowanych grup zbrojnych (którzy nie poddali się procedurze zewidencjonowania przez UB w ramach obu amnestii z 1945 i 1947 r.) albo odbywała już kary więzienia, albo współpracowała z UB. W każdym razie obszernie zeznania akowców były łatwo dostępne dla funkcjonariuszy służby bezpieczeństwa. Czajak-Rudnicki, opisując działalność „Piły”, nie potrzebował już nikogo osłaniać. Podane przez niego informacje okazały się dla UB bez większego znaczenia, gdyż w 1955 r. (po śmierci Stalina) miały w większości charakter czysto historyczny. W każdym razie wydają się w tym zakresie w pełni wiarygodne.

Po utworzeniu na mocy rozkazu komendanta Sił Zbrojnych w Kraju z 15 lipca 1941 r. Wojskowej Służby Ochrony Powstania (WSOP), odpowiednika działającej w strukturach partyjnych SL „Roch” Ludowej Straży Bezpieczeństwa (LSB), ze względu na posiadany stopień podoficera przedwojennej Policji Państwowej „Piła” powołany został przez dowódcę placówki na pierwszego zastępcę dowódcy plutonu WSOP¹²². Dowódcą WSOP został wówczas mianowany ppor. rez. Józef Kawalec („Liść”, „Sad”). Koryl funkcję tę

¹²¹ *Ibidem*, k. 95–96.

¹²² B. Adamiec, *Ocalić...*, s. 10; A. Szary, *Placówka Armii Krajowej Kryptonim Świerk Świlcza–Trzciana*, s. 2 [portal gminy Świlcza, www.swilcza.com.pl].

pełnił także w okresie akcji „Burza”. Od września 1943 do lutego 1944 r. „Piła” odbył kurs podchorążych piechoty zakończony egzaminem i awansem na stopień podchorążego¹²³.

Józef Koryl przez łączniczkę Marię Krupę („Tiptulę”)¹²⁴, którą – jak podała w swoich zeznaniach z 30 września 1955 r. – osobiście zwerbował do AK w 1944 r.¹²⁵, otrzymywał regularnie materiały konspiracyjne, dokumenty oraz prasę podziemną przywożoną m.in. ze Lwowa, a dostarczaną mu przez oficera wywiadu AK Karola Słońskiego („Szczepcia”)¹²⁶. Z tych samych zeznań „Tiptuli” wynika, że to „Piła” poznał ją z Franciszkiem Czajakiem („Maczugą”), jej przyszłym mężem.

Działając w wywiadzie i kontrwywiadzie AK i posługując się najprawdopodobniej pseudonimem numerycznym „507”¹²⁷, J. Koryl przyczynił się do rozpracowania kontrwywiadowczego Józefa Bugajskiego (z pochodzenia Ukraińca, strażnika więziennego „Na Zamku” w Rzeszowie) oraz Franciszka Misia – jak się okazało, konfidentów gestapo, w stosunku do których akowski sąd specjalny w okresie poprzedzającym akcję „Kośba” wydał wyroki śmierci¹²⁸ wykonane 25 maja 1944 r. przez żołnierzy trzciańskiej bojówki AK (o czym szerzej w dalszej części pracy), a więc w tym samym dniu, gdy inna bojówka AK ze Słociny przeprowadziła w Rzeszowie przy ulicy Batorego udany zamach na rzeszowskich gestapowców Pottebauma i Flaschkego. O zamachu tym szerzej będzie w dalszej części rozprawy w podrozdziale opisującym akcję „Kośba”¹²⁹.

W ramach aktywności wywiadowczej podporządkowanej najprawdopodobniej bezpośrednio Komendzie Inspektoratu¹³⁰ i Mieczysławowi Kawalcowi („Żbikowi”), przygotowywał i chronił na potrzeby akcji „Burza” magazyn broni i amunicji w Przybyszówce znajdujący się w stodole braci Zbigniewa Rączego i Władysława Mieczysława Rączego („Przybysza”, absolwenta prawa UJ), rozstrzelanych 29 lipca 1944 r. przez Niemców tuż

¹²³ B. Adamiec, *Ocalić...*, s. 9.

¹²⁴ Maria Krupa („Tiptula”) vel Jadwiga Rudnicka [ur. w 1913 r. w Przybyszówce], córka Pawła i Jadwigi z d. Wołowicz, późniejsza żona Franciszka Czajaka-Rudnickiego („Maczugi”), dowódca oddziału WSK (Wojсковей Służby Kobiet) w Placówce AK Świlcza; szczegółowe informacje w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

¹²⁵ AIPN Rz 107/1677, Protokół przesłuchania świadka Krupa Maria vel Rudnicka Jadwiga, 30 IX 1955 r., k. 215.

¹²⁶ Karol Słoński („Szczepcio”), związany z wywiadem i kontrwywiadem wojskowym jeszcze przed 1939 r. oraz podczas okupacji niemieckiej z wywiadem i kontrwywiadem ZWZ-AK; przybył do Przybyszówki ze Lwowa (za: J. Frankiewicz, *Placówka „Świerk”...*, s. 39).

¹²⁷ Dotychczas nie udało się ustalić, aby ktoś inny posługiwał się pseudonimem numerycznym „507”, a z pewnością była to osoba z Placówki „Świerk”, która np. w dniach 27–28 VII 1944 r. przekazała broń J. Frankiewiczowi uzyskaną z posterunku policji w Świlczy (prawdopodobnie od Stanisława Szeligi – kolegi J. Koryla) – zob. G. Ostasz, A. Zagórski, *Akcja „Burza” w Inspektoracie AK Rzeszów*, Kraków 2003, s. 252. Wszystko wskazuje na to, że właśnie tym pseudonimem posługiwał się J. Koryl w ramach działalności w wywiadzie i kontrwywiadzie AK, przynajmniej przez jakiś czas.

¹²⁸ Za: J. Frankiewicz, *Placówka „Świerk”...*, s. 44, 136–139.

¹²⁹ Na temat akcji Kedywu na tych zbrodniarzy zob. w szczególności: M.J. Kryczko, *Rzeszowska „Kośba” 25 maja 1944. Likwidacja gestapowców Friedricha Pottebauma i Johanna Flaschki*, Przemyśl 2004, *passim*.

¹³⁰ Tak według Franciszka Czajaka, zob. AIPN Rz 107/1677, Protokoły przesłuchania podejrzanego Franciszka Czajaka, 2 IX 1955 r., k. 93 oraz 3 IX 1955 r., k. 94. Brak informacji potwierdzających podporządkowanie J. Koryla szefowi placówkowej komórki kontrwywiadu w Przybyszówce Kazimierzowi Micałowi („Wulkanowi”), który objął to stanowisko po śmierci Antoniego Wołowca („Pantery”), poniesionej w trakcie nieudanego zamachu na komendanta Kripo w Kolbuszowej Włodzimierza Halickiego.

przed wkroczeniem Armii Czerwonej¹³¹. O magazynie tym, podobnie jak i o działalności Koryla w wywiadzie AK, nie był informowany nawet dowódca placówki („Marcin”). Przy prowadzeniu składu amunicji Koryl korzystał z pomocy właśnie Władysława Mieczysława Rączego¹³², działacza ruchu ludowego z powiatowej „trójki” politycznej SL „Roch”, który z kolei w okresie okupacji ściśle współpracował z funkcjonującym w Ogniwie nr 24¹³³ powiatowym delegatem Rządu na Kraj Władysławem Martynuską¹³⁴ („Zagrodą”, „Nałęczem”), wyznaczonym na starostę rzeszowskiego.

Działalność kontrwywiadowcza „Piły” w okresie okupacji sowieckiej

Po wkroczeniu Armii Czerwonej do Rzeszowa (2 sierpnia 1944 r.) i wydaniu 10 sierpnia 1944 r. przez komendanta Inspektoratu AK Rzeszów mjr. Łukasza Cieplińskiego („Pługa”) rozkazu, aby AK obsadzała swoimi ludźmi stanowiska w instytucjach nieprzyjaciela, w tym także w strukturach MO¹³⁵, oraz po wydaniu podobnych w treści wytycznych przez komendanta Podokręgu AK Rzeszów płk. Kazimierza Putka („Zwornego”)¹³⁶, wzywającego do tworzenia „sieci specjalnej kontrwywiadu” i konieczności umiejscowienia wytyczek AK w organach MO, UB i NKWD¹³⁷, Józef Koryl, działając prawdopodobnie już w ramach „sieci specjalnej” kontrwywiadu AK, na polecenie przełożonych – podobnie jak skazany w styczniu 1949 r. na karę śmierci Michał Jan Zygo – zgłosił się 1 września 1944 r. do MO jako przedwojenny policjant. Pierwszym jego zadaniem było zorganizowanie obsady posterunku MO w Świlczy, którego został komendantem. Posterunek ten obsadził głównie żołnierzami AK, m.in. plut. Władysławem Dynią

¹³¹ B. Adamiec, *Ofiary II wojny światowej...*, s. 31.

¹³² Władysław Mieczysław Rączy („Przybysz”); szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

¹³³ Wszystkie powiatowe Delegatury Rządu w Okręgu Krakowskim nosiły wspólny kryptonim „Ogniwo”, który uzupełniał numer powiatu według porządku alfabetycznego (G. Ostasz, *Ludowcy w strukturach Delegatury Rządu po akcji „Burza”*, [w:] *Represje wobec wsi i ruchu ludowego (1944/1945–1989)*, pod red. A. Indraszczyka i M. Krzysztofińskiego, t. 5, Warszawa–Rzeszów 2014, s. 98, 105–106.

¹³⁴ Odnośnie szczegółowych danych biograficznych Władysława Martynuski zob.: AIPN Rz oo 141/919/J, Akta operacyjne dot. Władysława Martynuski; AIPN Rz o42/927, Akta operacyjne przeciwko Władysławowi Martynusce, Pismo do naczelnika Wydziału V WUBP w Opolu, 8 III 1951 r., k. 22; J. Forystek, *Martynuska Władysław*, [w:] *Słownik Biograficzny Adwokatów Polskich (SBAP)*, t. 3, z. 1, Warszawa 2017, s. 284–285, w druku; G. Ostasz, *Władysław Martynuska*, [w:] MSBUDN, t. 4, s. 123–125; W. Grabowski, *Delegatura Rządu na Kraj 1940–1945*, Warszawa 1995, s. 161; G. Ostasz, *Krakowska Okręgowa Delegatura Rządu na Kraj 1941–1945*, Rzeszów 1996, s. 263–265, 267–170, 297; *idem: Władysław Martynuska, „Studia Rzeszowskie”* 1997, t. 4, s. 170–176; A. Fitowa, *Bataliony Chłopskie w Małopolsce 1939–1945. Działalność organizacyjna, polityczna i zbrojna*, Warszawa 1984, s. 370; P. Szopa, *Wymiar sprawiedliwości...*, Rzeszów 2014, s. 270–274.

¹³⁵ G. Ostasz, *Podziemna armia...*, s. 155 oraz AIPN BU 944/46, *Sprawa Ciepliński Łukasz i inni podejrzani o przynależność do oddziału WiN na terenie Śląska* [dalej jako AIPN BU 944/46], Rozkaz w sprawie tworzenia sieci specjalnej KW, 10 VIII 1944 r., k. 213–214, zgodnie z którym: „wytypować [...] odpowiedzialnych informatorów Kw. którzy mają wejść w organizowane instytucje i urzędy państwowe. a/ NKWD [...], b/ Milicja obywatelska i instytucje policyjne, c/ Urzędy [...]”.

¹³⁶ Kazimierz Putek („Zworny”) [1891–1949], s. Wincentego i Tekli z d. Kufter, dr praw, płk WP i AK. Szczegółowy biogram zob. A. Zagórski, *Putek Kazimierz*, [w:] MSBUDN, t. 1, Kraków 1997, s. 120–122.

¹³⁷ G. Ostasz, *Podziemna armia...*, s. 155.

(„Dorszem”) [1911–1993]¹³⁸ – dowódcą plutonu AK Rudna Mała, kpr. Ludwikiem Lachcikiem („Igor”) ¹³⁹ – członkiem bojówki dywersyjnej AK z Mrowli, plut. Romanem Jaremka¹⁴⁰ – jego zastępcą, Michałem Łopatką¹⁴¹, bratem słynnego dywersanta Andrzeja Łopatki („Drzewa”) z Obwodu AK Dębica, Tadeuszem Murdzą („Osetem”, „508”) oraz Franciszkiem Świdrem („Morolem”) ¹⁴² z Bratkowic – też członkiem bojówki AK. Pod koniec września 1944 r. posterunek MO w Świlczy liczył 15 osób, w tym oficjalnie tylko jeden milicjant był uzbrojony. Taki stan liczebny utrzymywał się przez następne miesiące. Na konieczność obsadzania byłymi żołnierzami AK posterunków milicji wskazywał ówczesny dowódca Placówki AK Głogów Kazimierz Nitka („Narwał”) [1907–1944], co opisał w swoich wspomnieniach Władysław Dynia („Dorsz”) ¹⁴³, przez pewien czas funkcjonariusz posterunku MO w Świlczy.

Ostatnio potwierdził to w autoryzowanym wywiadzie z 3 czerwca 2017 r. jeden z najbardziej zasłużonych żołnierzy „Straży” Wiktora „Tolka” Błazewskiego kpt Kazimierz Rzucidło („Kowal”, „Rzuk”, „Żegota”) ¹⁴⁴, stwierdzając:

Już w szóstym dniu po wyzwoleniu Sowietci zażądali zdania broni przez akowców i podporządkowania się administracji lubelskich komunistów. Żołnierze Armii Krajowej mieli zgłaszać się do armii gen. Zygmunta Berlinga. Przyparciu do muru i postawieni przed wizją zbliżającej

¹³⁸ Władysław Dynia („Dorsz”), dowódca 3. plutonu AK Mrowla w Placówce AK Głogów do sierpnia 1943 r., za namową dowódcy placówki Kazimierza Nitki („Narwala”) od 15 VIII 1944 r. funkcjonariusz MO u Józefa Koryla („Piły”) z Placówki AK „Świerk” organizującego posterunek MO w Świlczy, zesłany do łagru Jenekijewa-Gorłówka przy kopalni węgla, do Polski powrócił 30 X 1947 r.; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

¹³⁹ Ludwik Lachcik („Igor”), żołnierz bojówki z plutonu AK Mrowla, wykonawca wyroków sądów specjalnych, od 15 VIII 1944 r. do 8 IX 1945 r. funkcjonariusz MO na posterunku MO w Świlczy, prawdopodobnie był także „wtyczką” w MO bandy Wojciecha Kocana („Maka”), według jednej z niepotwierdzonych wersji podejrzewany był o współudział w zabójstwie Józefa Koryla („Piły”); szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

¹⁴⁰ Roman Jaremkó, przedwojenny policjant, uczestnik kampanii wrześniowej, od 1940 r. do stycznia 1941 r. granatowy policjant na posterunku MO w Świlczy, później żołnierz AK, od 18 VIII 1944 r. do 30 IX 1945 r. funkcjonariusz MO, zastępca J. Koryla, komendanta posterunku MO w Świlczy, działacz WiN; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

¹⁴¹ Michał Łopatka, funkcjonariusz na posterunku MO w Świlczy, podwładny J. Koryla i świadek jego zabójstwa, za ukrywanie żołnierzy antykomunistycznego podziemia Władysława Łabaja i Antoniego Chorażego skazany wyrokiem WSR w Rzeszowie z 1952 r. na 10 lat więzienia, które opuścił na mocy amnestii dopiero 3 V 1955 r.; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

¹⁴² Franciszek Świder („Morol”), żołnierz Placówki ZWZ-AK Głogów–Bratkowice, na przełomie 1944/1945 r. wstąpił do MO, a właściwie stał się funkcjonariuszem posterunku MO w Świlczy organizowanego w tym czasie przez pchor. AK Józefa Koryla („Piłę”). Po śmierci J. Koryla (31 III 1945 r.) na jego pogrzebie wystrzałami w powietrze manifestował przywiązanie do dowódcy, zdezerterował z MO, a później jako członek oddziału Rejmana został 4 II 1946 r. zastrzelony przez funkcjonariuszy UB; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

¹⁴³ W. Dynia „Dorsz”, *Wspomnienia z minionych lat*, s. 15.

¹⁴⁴ Kazimierz Rzucidło („Kowal”, „Rzuk”, „Żegota”), ur. 27 X 1925 w Rudnej Wielkiej, s. Stefana, kapitan, żołnierz ZWZ-AK, DSZ i działacz WiN, żołnierz legendarnej „Straży” dowodzonej przez Wiktora Błazewskiego („Orlika”), jeden z najdłużej ukrywających się żołnierzy oddziałów dywersyjnych AK i WiN. Ujawnił się dopiero 13 II 1956 r. Więcej informacji w rozdziale *Biogramy*.

się konfrontacji, walki z komunistami, dowództwo AK podjęło działania uprzedzające. Polegały one na wprowadzeniu swoich ludzi i przejęciu kontroli nad powstającymi strukturami Milicji Obywatelskiej. Stąd rozkaz rzeszowskiego inspektora kpt. Łukasza Ciepłińskiego, aby żołnierze podziemia, szczególnie ci, którzy przed wybuchem wojny służyli w policji, teraz wstępowali do MO. Zgłosili się wówczas Józef Koryl, Stanisław Szeliga, Paweł Czyż¹⁴⁵, Ludwik Lachcik i inni. Mieli oni rozpracowywać od środka wroga, represyjną organizację¹⁴⁶.

Oddelegowywanie wywiadowców AK do pracy w organach bezpieczeństwa było normalną wówczas praktyką konspiracji niepodległościowej na terenie Rzeszowszczyzny. Jak opisał to w swoich wspomnieniach Edward Brydak, wówczas zastępca inspektora Ciepłińskiego, w dniu 10 sierpnia 1944 r. wydany został rozkaz specjalny inspektoratu, do którego dołączono dodatek specjalny „upoważniający Kmdtów Obw. do obsadzania pewnych funkcji swoimi ludźmi”. Jak wspomina dalej:

Chodziło nam o wtyczki w różnych instytucjach, bez których nie mogliśmy działać w wielu sprawach „na pewniaka”. Czyniłem wysiłki o takie rozwiązanie sprawy przedstawiając Zwornemu i Pługowi na odprawach doniosłość wtyczek, bez których często byliśmy bezradni. [...] Okazało się to bardzo przydatne, a chętnych do tej pracy mieliśmy wielu i wszędzie¹⁴⁷.

Stosowano ją zarówno za okupacji niemieckiej, gdy np. wtyczką AK na posterunku granatowej policji w Świlczy był Stanisław Szeliga („Stach”)¹⁴⁸, a funkcję zastępcy rzeszowskiego komisarza „polskiego Kripo” pełnił sierż. Jan Kruczek, jak i za dominacji sowieckiej, gdy na rzecz kontrwywiadu pracowali: Tadeusz Murdzia („508”, „Oset”) jako milicjant z posterunku MO w Świlczy, w KWMO w Rzeszowie zaś Michał Zygo („Szymon”) jako funkcjonariusz Wydziału Śledczego, Władysław Jabłoński („Słowianin”)¹⁴⁹, Emma Burówna („Ewa”, „Grażyna”) czy Jan Zieliński („Zagroda”), a w WUBP w Rzeszowie Lesław Gawalewicz („Bankier”) i jego żona Irena („Antoni”). Z kolei sekretarzem w rzeszowskim Wojskowym Sądzie Rejonowym (WSR) był por. Edward Buś, skazany 30 lipca 1947 r. przez ten sąd na karę śmierci za przekazanie WiN danych osobowych oficerów prowadzących sprawę¹⁵⁰.

Józef Koryl, działając równolegle w ramach wywiadu i kontrwywiadu AK, pełnił funkcję komendanta posterunku MO w Świlczy od daty wstąpienia do MO (1 września

¹⁴⁵ Paweł Czyż, były żołnierz plutonu AK Rudna Wielka.

¹⁴⁶ A. Szary, *Okupacja sowiecka (cz. II). Rozmowa z kpt. Kazimierzem Rzucidło żołnierzem Armii Krajowej, organizacji „Niepodległość” i Delegatury Sił Zbrojnych oraz członkiem Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”, „Trzcionka”* 2017, nr 82, s. 39.

¹⁴⁷ E. Brydak, *Pierwsze miesiące okupacji sowieckiej...*, s. 29.

¹⁴⁸ Stanisław Szeliga („Stach”, „Kruk”), granatowy policjant, członek wywiadu AK, rozpracowywał kontrwywiadowczo razem z J. Korylem Józefa Bugajskiego i Franciszka Misia z Przybyszówki; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

¹⁴⁹ Władysław Jabłoński („Słowianin”), zwербowany do kontrwywiadu WiN przez Stanisława (używającego imienia Mieczysław) Rzepkę („Jastrzębia”) z Czudca, brata Józefa Rzepki, przed którym 5 XI 1946 r. złożył przysięgę (za: G. Ostasz, *Stanisław Mieczysław Rzepka*, [w:] KSOP, t. 3, s. 454).

¹⁵⁰ J. Borowiec, *Aparat bezpieczeństwa...*, s. 56.

1944 r.) do listopada 1944 r. Na początku listopada 1944 r. na skutek donosu Jana Pukały z Przybyszówki (prawdopodobnie z rodziny Edwarda Pukały, członka bandy Wojciecha Kocana), złożonego w akcie zemsty za postawienie pod dozór milicji szwagierki Moniki Trzeciakowej i jej braci, J. Koryl został na krótko aresztowany przez NKWD jako podejrzany o przynależność do AK¹⁵¹. Zatrzymali go dwaj enkawudziści w trakcie niedzielnej mszy świętej, wyprowadzili z kościoła w Przybyszówce i przewieźli bryczką do aresztu w Rzeszowie. Jego aresztowanie znajduje dodatkowe potwierdzenie w meldunku kontrwywiadu AK z 14 marca 1945 r. sporządzonym przez wywiadowcę o pseudonimie „Zawisza”¹⁵² o następującej treści: „Kpt. Bieszczanin Zygmunt Stanisław, pseudo »Adam« jako naczelnik wydziału śledczego w Rzeszowie wydaje polecenia swym podwładnym bicia i katowania aresztowanych żołnierzy AK. Świadkiem tego był Koryl Józef z Przybyszówki, który jako aresztowany przebywał w więzieniu i widział to”¹⁵³.

Późną jesienią 1944 r. został mianowany najprawdopodobniej przez znanego mu osobie oficera wywiadu AK ppor. Piotra Moskwę („Spytka”), ówczesnego komendanta powiatowego MO w Rzeszowie, na stanowisko kierownika Referatu Śledczego Komendy Powiatowej MO w Rzeszowie w stopniu podchorążego. KP MO mieściła się wówczas w Rzeszowie przy ulicy 3 Maja 13.

Przez pewien czas, już po aresztowaniu Piotra Moskwy („Spytka”) przez NKWD i zesłaniu go do sowieckiego łagru w Stalinogorsku, decyzją jego następcy na stanowisku komendanta powiatowego MO kpt. Józefa Saturna¹⁵⁴ J. Koryl oddelegowany został od 14 lutego 1945 r. do pełnienia obowiązków komendanta posterunku MO w Hyżnem. Nastąpiło to po głośnym zabójstwie 19 listopada 1944 r. 4 milicjantów tego posterunku przez oddział poakowskiej partyzantki¹⁵⁵ (akcja egzekutora Stefana Dąbskiego pseudonim „Żbik I”)¹⁵⁶. Wymuszona przez J. Saturna wymiana załóg posterunków MO

¹⁵¹ AIPN BU 944/46, Sprawozdanie Kw. za okres od 12 XI do 22 XI 1944, k. 236 oraz AIPN Rz 57/30, t. 2, Raport sytuacyjny Nr 4/45 za czas od 28 I 1945 r. do 7 II 1945 r. sporządzony dla KWMO przez Powiatową Komendę MO w Rzeszowie, 7 II 1945 r., k. 36–37; według tych dokumentów 30 I 1945 r. bratkowicka bojówka AK podjęła próbę likwidacji Moniki Trzeciakowej, córki Franciszka, ale ta ukryła się i wykonano wówczas wyrok wyłącznie na jej krewnym Józefie Trzeciaku.

¹⁵² Pseudonimem „Zawisza” posługiwał się podchorąży [NN] Pawłowski, dowódca bojówki w Placówce AK Głogów. Zob. R. Borkowski, *Głogów...*, s. 130–136. Brak jednak bliższych informacji na jego temat, a także nie jest znane jego imię oraz nie wiadomo, czy to on był rzeczywistym autorem meldunku wywiadu AK dotyczącego uwięzienia J. Koryla, aczkolwiek jako szef dywersji w sąsiadującej placówce z pewnością dysponował informacjami wywiadowczymi dotyczącymi żołnierzy Placówki „Świerk”.

¹⁵³ AIPN Rz 122/322, t. 6: *Akta sprawy karnej członków WiN – Władysława Koba i innych* [dalej jako AIPN 122/322], akta sprawy przed WSR w Rzeszowie o sygn. Sr 248/48, k. 210.

¹⁵⁴ Józef Saturn („Bartek”), przybył do Rzeszowa 18 VIII 1944 r. i wkrótce po aresztowaniu przez NKWD Piotra Moskwy („Spytka”) w październiku 1944 r. zastąpił go na stanowisku komendanta powiatowego MO w Rzeszowie; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

¹⁵⁵ S. Dąbski, *Egzekutor*, *passim*.

¹⁵⁶ Więcej na temat zamachu na komendanta posterunku MO w Hyżnem zob. AIPN 05/41, *Charakterystyka* nr 23, k. 2; S. Dąbski, *Egzekutor*, s. 73–78, a także komentarze Ireny Filipowicz i Grzegorza Ostasza zamieszczone na końcu tej publikacji.

z Hyżnego i ze Świlczy stanowiła zarazem pierwszą próbę faktycznego pozbycia się J. Koryla z szeregów MO, którego akowska przeszłość powoli przestawała być tajemnicą dla nowej władzy.

Fot. 1. Ulica 3 Maja z budynkiem Komendy Powiatowej MO w Rzeszowie w 1945 r.

Istotna jest ówczesna ocena pracy milicji dokonana przez aktyw PPR, który bał się, że zostanie ona opanowana przez żołnierzy AK. Przykładowo: w sprawozdaniu KW PPR w Rzeszowie za okres 20 września–1 października 1944 r. można przeczytać: „Bałagan w milicji jest tak wielki, że tego stanu tolerować nie możemy. Zarówno w Rzeszowie, jak i na powiatach milicja jest zaśmiecona Akowcami. Są fakty, że milicjanci mają akowskie ulotki [...]. »Michał« [pseud. Franciszka Księżarczyka (1906–1991) – komendanta wojewódzkiego MO]¹⁵⁷ milicją nie pokieruje. Jest miękki jak wosk. Robi głupstwo po głupstwie [...]. Jeśli »Michał« natychmiast nie dostanie mocnego zastępcy, który za niego będzie pracował, to wtedy Wydział [Urząd] Bezpieczeństwa musiałby co najmniej połowę oficerów i podoficerów wyaresztować, ażeby akowcy nie stali się gospodarzami w milicji”¹⁵⁸. Tym „mocnym zastępcą” z początkiem kwietnia 1945 r. został Roman Orłowski (właśc. Hojzer Grosser) [1915–1986], uczestnik wojny domowej w Hiszpanii i po Księżarczyku od 29 sierpnia 1945 r. kolejny komendant wojewódzki MO w Rzeszowie.

¹⁵⁷ Franciszek Księżarczyk („Michał”, „Bruno”), w sierpniu 1944 r. przeszedł front z I Brygadą AL im. Ziemi Krakowskiej i został mianowany komendantem wojewódzkim MO w Rzeszowie; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

¹⁵⁸ Sprawozdanie KW PPR w Rzeszowie za okres 20 IX–1 X 1944, APR, KW PPR sygn. 1/V/3, k. 3.

30 marca 1945 r. (w przeddzień tragicznej śmierci) komendant powiatowy MO ppor. Jan Grzeszek¹⁵⁹ skierował do komendanta wojewódzkiego wniosek o zwolnienie J. Koryła ze służby w milicji z uwagi na „zaniedbanie czynności służbowych i lekceważenie obowiązków” oraz „uniemożliwienie śledztwa w kilku wypadkach” – w domyśle za działalność na rzecz AK¹⁶⁰.

Objęcie przez J. Koryła stosunkowo wysokiego stanowiska w nowo powstałej milicji okazało się wyjątkowo pożyteczne dla podziemia, albowiem już we wrześniu 1944 r. wyłącznie dzięki jego postawie i wstawiennictwu udało się uwolnić z posterunku MO w Świlczy aresztowanych przez NKWD braci 27-letniego Walentego Gutkowskiego i 24-letniego Jana Gutkowskiego („Harnasia”), synów Andrzeja Gutkowskiego, a jednocześnie braci poszukiwanego za akcje zbrojne znanego bojówkarza Józefa Gutkowskiego („Kani II”). Dzięki J. Koryłowi został uwolniony również 23-letni Stanisław Gutkowski („Kanion”), przetrzymywany dwie doby przez żołnierzy NKWD w piwnicach u Józefa Cyły, zamienionych tymczasowo na sowiecki areszt polowy¹⁶¹. W tym samym czasie (9 września 1944 r.) „Piła” wy dostał z rąk NKWD jeszcze 25-letniego Franciszka Chmiela, syna Tomasza¹⁶², pod pretekstem kompletowania składu posterunku MO w Świlczy. Nie byli to oczywiście jedyni, których uratował, narażając życie swoje i swojej rodziny.

Jako funkcjonariusz MO zajmował się pospolitymi przestępstwami oraz sporządzaniem cotygodniowych „raportów sytuacyjnych” przeznaczonych dla komendanta wojewódzkiego MO. Prowadził śledztwo m.in. w głośnej sprawie morderstwa dokonanego podczas okupacji niemieckiej 22 listopada 1943 r. przy cmentarzu w Słocinie koło Rzeszowa na czterech Żydach, wyprowadzonych podstępnie z rzeszowskiego getta przez braci Pyziaków (Józefa i Mieczysława) i braci Piątków (Mieczysława i Władysława). Na sprawców tego mordu konspiracyjne sądy specjalne w Rzeszowie wydały wcześniej wyroki śmierci¹⁶³.

Prawdopodobnie, bo wskazują na to jedynie poszlaki, Józef Korył przygotował też od strony wywiadowczej udaną akcję przejścia 18 listopada 1944 r. list poborowych do armii gen. Berlinga znajdujących się na posterunku MO w Świlczy. Ze wspomnień B. Adamca („Raka”)¹⁶⁴ wynika, że Edward Piątek („Orzech”, „Szczur”) [1922–1946]¹⁶⁵,

¹⁵⁹ Jan Grzeszek, od 9 II 1945 r. komendant powiatowy MO w Rzeszowie; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

¹⁶⁰ AIPN Rz 00155/1156, *Akta osobowe Józefa Koryła* [dalej jako AIPN 00155/1156], *passim*.

¹⁶¹ B. Adamiec, *Ocalić...*, s. 30–31.

¹⁶² Franciszek Chmiel, we wrześniu 1944 r. uwolniony przez J. Koryła („Piłę”) z aresztu NKWD pod pretekstem kompletowania załogi posterunku MO w Świlczy, od 9 IX 1944 do 30 IX 1945 r. funkcjonariusz MO, jeden ze świadków zabójstwa J. Koryła; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

¹⁶³ AIPN Rz 037/8, *Sprawa przeciwko Piątek Władysław i inni, Akt oskarżenia wobec Władysława Piątka i Mieczysława Piątka*, 21 I 1950 r., k. 214–216. Zob. także: E. Rączy, *Zabójstwa dokonane na Żydach w województwie rzeszowskim w latach 1944–1947 w świetle akt organów bezpieczeństwa*, [w:] *Z dziejów stosunków polsko-żydowskich w XX w.*, red. E. Czop, E. Rączy, Rzeszów 2009; P. Szopa, *Stosunek żołnierzy konspiracji niepodległościowej do Żydów w świetle wspomnień i dokumentów organizacyjnych na terenie Rzeszowszczyzny*, [w:] *Z dziejów stosunków polsko-żydowskich w XX w.*, red. E. Czop, E. Rączy, Rzeszów 2009.

¹⁶⁴ B. Adamiec, *Ocalić...*, s. 28–30.

¹⁶⁵ Edward Piątek („Orzech”, „Szczur”), żołnierz dywersji AK, zastrzelony w 1946 r. przez funkcjonariuszy MO z Raławówki i funkcjonariuszy KBW; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

który razem z nim uczestniczył w tej akcji, posiadał informacje wywiadowcze pochodzące z rzeszowskiego Inspektoratu AK, iż podczas akcji na posterunku będzie wyłącznie jeden milicjant, gdyż reszta wyjedzie na obławę. Adamiec i Piątek otrzymali ponadto fałszywe upoważnienie z pieczęciami i podpisem od komendanta wojewódzkiego MO w Rzeszowie Franciszka Księżarczyka (członka PPR). Informacje te były prawdziwe, aczkolwiek niespodziewanie w pomieszczeniach przylegających do posterunku pojawił się 17-osobowy oddział żołnierzy KBW powracający z bliżej nieustalonej akcji i niemający świadomości, co dzieje się w pokoju obok zajmowanym przez dyżurnego milicjanta. Dzięki tej brawurowej akcji oraz wcześniejszej, z 24 października 1944 r. w Zarządzie Gminy, uniknięto w gminie Świlcza poboru do LWP roczników 1911–1920.

Skrytobójczy mord w Wielką Sobotę 1945 r.

Józef Koryl został zastrzelony przez nieustalonych dotychczas sprawców w Wielką Sobotę 31 marca 1945 r. u drzwi rodzinnego domu w Przybyszówce, w którym mieszkała wówczas jego siostra Apolonia wraz z najbliższymi. Śmiertelny strzał padł z bardzo bliskiej odległości, gdy J. Koryl znajdował się na frontowym ganku domu. Rana postrzałowa była „na wskroś” wlotowa na plecach, a wylotowa po przekątnej tuż poniżej obojczyka. Koryl został zatem trafiony w plecy, gdy był pochylony. Napastnik zaatakował od tyłu ganku. Z jakiej broni strzelał, nie ustalono. Nie zachował się również protokół oględzin miejsca zbrodni.

Mapa 7. Miejsce zabójstwa pchor. Józefa Koryla, oprac. własne

WERSJA PIERWSZA – OFICJALNA

Według oficjalnej wersji zapisanej w protokole MO (redagowanym faktycznie przez Ludwika Koryła, brata zmarłego, też żołnierza AK i dowódcę przybyszowskiej 1. drużyny AK) Józef Koryl został postrzelony z automatu przez sowieckiego żołnierza – według relacji kilku osób przez sierżanta o nazwisku Błohin albo Bokien. Protokół spisywał funkcjonariusz MO kpr. Franciszek Kaszuba¹⁶⁶ (brat sołtysa Walentego Kaszuby), późniejszy kierownik Referatu Śledczego KP MO w Rzeszowie, mający na swoim koncie liczne i niechlubne „sukcesy” w zatrzymywaniu byłych członków konspiracji.

W domu rodzinnym Koryła, w którym mieszkali jego siostra Apolonia z rodziną oraz brat Ludwik, miał przebywać czerwonoarmista Błohin, a do dnia zdarzenia była tam zakwaterowana też żona starszego oficera (majora) Armii Czerwonej Nina Tretiakowa. W tym właśnie dniu wyjechała z urodzonym niedawno dzieckiem do męża stacjonującego w Tarnowie.

Wersja ta w świetle materiału dowodowego wydaje się jednak mało prawdopodobna, gdyż Błohin na polecenie męża Niny Tretiakowej często ją odwiedzał i znał domowników. Pojawił się na miejscu zbrodni razem z Jąskiem Chmielem, bratem Franciszka Chmiela (podwładnego J. Koryła z posterunku MO w Świlczy), dopiero po usłyszeniu strzałów i miał stać w znacznej odległości od domostwa, podczas gdy śmiertelny strzał padł z bardzo bliska.

Jeszcze później na miejscu zdarzenia pojawił się przełożony Błohina z Armii Czerwonej lejtnant (porucznik) Wołoszyn, który przyszedł zabrać ze sobą podpitego już sierż. Błohina (Bokiena). Według relacji 15-letniego wówczas Kazimierza Szarego (syna Apolonii i naocznego świadka) już po zabójstwie J. Koryła, gdy Błohin mierzył z pepeszy i chciał rzekomo „dobić” rannego uczestnika strzelaniny Ludwika Lachcika („Igora”), to właśnie lejtnant Wołoszyn poderwał mu broń i obaj szybko opuścili zagrodę Szarych, oddalając się z miejsca zdarzenia.

W sprawie tej toczyło się postępowanie przed Komendanturą Wojenną I Frontu Ukraińskiego (NKWD), ale Błohin, jak podają naoczni świadkowie, w tym Kazimierz Szary¹⁶⁷, już w dniu pogrzebu Koryła swobodnie chodził po Przybyszówce.

WERSJA DRUGA

Jedna z prawdopodobnych wersji zakłada, że Koryl mógł zostać zamordowany na zlecenie Wojciecha Kocana („Maka”, „Czarnego Sędziego”) dowodzącego wówczas kilkuosobową grupą złożoną z byłych, zbandyconych żołnierzy AK¹⁶⁸. Józef Koryl jako jego akowski dowódca kilkakrotnie upominał Kocana i wzywał do zaprzestania rabunków

¹⁶⁶ Franciszek Kaszuba – szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

¹⁶⁷ Relacja ustna Kazimierza Szarego z 1 XI 2015 r.

¹⁶⁸ Na temat zjawiska „zbandycenia” pisali: R. Wnuk, *Problem bandytyzmu wśród żołnierzy antykomunistycznego podziemia w Polsce (1945–1947)*, [w:] *Komunizm. Ideologia, system, ludzie*, red. T. Szarota, Warszawa 2001; R. Śmietanka-Kruszelnicki, *Problem bandycenia się podziemia na przykładzie Kielecczyny, Polska 1944*, *Studia i Materiały*, t. 4, Warszawa 1999 oraz G. Motyka, *Bandytyzm na pograniczu polsko-ukraińskim*

na okolicznej ludności. Według tej wersji z grupą Kocana współdziałać mógł kpr. Ludwik Lachcik („Igor”), znany „Makowi” i prawdopodobnie będący jego wtyczką w MO były żołnierz bojówki dywersyjnej z sąsiedniego plutonu AK Mrowla. W bandzie Kocana działali bowiem pochodzący z Mrowli bliscy znajomi Lachcika: Tadeusz Feret („Dąbczak”)¹⁶⁹ oraz Tadeusz Grzesik („Franciszek”) [1923–1959]¹⁷⁰.

W akcji likwidacji zastępcy komendanta placówki Lachcik mógł być wyznaczony jako tzw. cynk wyprowadzający, a nawet jako jeden z zamachowców. Kocan jeszcze za czasów okupacji niemieckiej dokonywał podobnie zorganizowanych likwidacji i akcji rekwizycyjnych, także wspólnie z bojówką AK z Mrowli, w której aktywnie działał Lachcik. Tak więc „Piła” mógł zostać zamordowany przez przydzielonego mu do obstawy i towarzyszącego mu nieprzerwanie od kilku dni „Igora”. Jak opisywał w swoich wspomnieniach Stefan Dąbski („Żbik I”), tak mniej więcej wyglądały akcje likwidacyjne przeprowadzane przez członków innych bojówek, np. z Placówki AK Niebylec–Hyżne, w Hyżnem i okolicy.

Uwzględniając taką wersję wydarzeń J. Koryl zostałby wywabiony przez L. Lachcika z domu (zgodnie z relacją naocznych świadków razem wyszli na zewnątrz „za potrzebą”, z tym że Lachcik wyszedł z sieni tylnym wyjściem, a Koryl frontowym przez ganek), a następnie zastrzelony przez niego lub przez innych nieustalonych dotychczas współzamachowców, być może dla niepoznaki przebranych w mundury sowieckich żołnierzy.

Co istotne, Koryl został trafiony kulą w plecy z bardzo bliskiej odległości. Zastrzelony leżał w rogu ganku¹⁷¹. Według ustnej relacji z 13 marca 1996 r. Władysława Kota („Lina”), też członka AK¹⁷², to właśnie Lachcik mógł być sprawcą zabójstwa Koryla, a Kocan i jego towarzysze mieli go asekurować i wkroczyć do akcji, gdyby mu się nie powiodło. Zdaniem Kota to sam Koryl zdążył jeszcze w obronie własnej postrzelić Lachcika w oba uda. Należy jednak mieć na względzie, że Władysław Kot¹⁷³ nie był naocznym świadkiem zastrzelenia „Piły”, a jedynie uczestniczył w zdarzeniach jakie miały miejsce tuż po tej zbrodni.

Oficjalna informacja kierownika Referatu Śledczego Komendy Powiatowej MO w Rzeszowie z 1 kwietnia 1945 r. głosi, że po wyjściu Lachcika i Koryla na podwórze „padła seria strzałów z automatu, od których został zabity na miejscu Koryl Józef, a kpr. Lachcik

w dawnym województwie rzeszowskim w latach 1943–1947, [w:] *Problem bandytyzmu w okupowanej Polsce w latach 1939–1947*, red. T. Strzembosz, Warszawa 2003.

¹⁶⁹ Tadeusz Feret („Dąbczak”) [ur. 25 X 1921 r. w Mrowli], syn Walentego, żołnierz plutonu AK Mrowla, członek bandy Wojciecha Kocana („Maka”), ujawnił się przed Komisją Amnestijną przy PUBP w Rzeszowie 29 III 1947 r.

¹⁷⁰ Tadeusz Grzesik („Franciszek”) [ur. 14 IV 1923 r. w Mrowli], syn Franciszka, żołnierz plutonu AK Mrowla, członek bandy Wojciecha Kocana („Maka”), po śmierci Kocana w oddziale leśnym Franciszka Rejmana („Bicza”), ujawnił się przed Komisją Amnestijną przy PUBP w Rzeszowie 29 III 1947 r.

¹⁷¹ Relacja ustna Kazimierza Szarego z Przybyszówki sporządzona 21 IV 2014 r. w obecności Artura Szarego – w zbiorach autora.

¹⁷² Relacja ustna Władysława Kota z Przybyszówki z 13 III 1996 – w zbiorach autora.

¹⁷³ Władysław Kot („Lin”) [ur. 2 II 1915 r. w Rudnej Małej], syn Szymona i Agaty, służbę wojskową odbył w latach 1936–1937, w 1944 r. aresztowany przez NKWD, zbiegł z niewoli i ukrywał się na terenie Nysy pod fałszywym nazwiskiem Władysław Pisarek, ujawnił się przed Komisją Amnestijną przy PUBP w Rzeszowie 28 III 1947 r.

został trafiony w obie nogi – uda”. Z kolei Kazimierz Szary stwierdził, że strzały padały pojedynczo – zresztą brak było na ganku śladów po rzekomej „serii strzałów z pepeszy”, np. potłuczonego szkła i innych zniszczeń. W zachowanych aktach archiwalnych brakuje szczegółowego protokołu oględzin miejsca zbrodni, co znacznie utrudnia rekonstrukcję tego zdarzenia. Nie zabezpieczono żadnych łusek, a broń osobista J. Koryła (dwa pistolety) zniknęła – według jednych świadków wrzucona do „gnojowiska”, a według innych do studni. Gdyby ją odnaleziono, udałoby się ustalić, czy właśnie z tej samej broni co Koryl postrzelony został Lachcik i czy faktycznie była to pepesza.

Choć wersja ta wydaje się dość prawdopodobna, to jednak nikt jej nie potwierdził w zachowanych dokumentach. Warto dodać, że nieznani sprawcy próbowali zabić Koryła już kilka dni wcześniej. Jak podaje Władysław Kot, strzelano do niego w Rzeszowie w pobliżu Zamku. Przemawia za nią także i to, że Koryl doskonale znał Wojciecha Kocana, który w czasie okupacji niemieckiej był jego bezpośrednim podwładnym w strukturze AK, i kilkakrotnie na niego naciskał, by ten zaprzestał rabunków oraz terroryzowania ludności Przybyszówki i okolic. W. Kocan w odpowiedzi zagroził Koryłowi śmiercią. Według relacji Wojciecha Salacha z Przybyszówki dom Koryła, w którym mieszkał z żoną i trojgiem dzieci i strzegącym domowników wilczurem, był obserwowany na kilka dni przed zdarzeniem właśnie przez Wojciecha Kocana i jego ludzi przebranych w sowieckie mundury¹⁷⁴. Praktyka zakładania na akcje mundurów żołnierzy Armii Czerwonej była dość powszechna na tym terenie. Mieszkańcy Przybyszówki potwierdzają też, że członkowie bandy Kocana na „akcje” często zakładali sowieckie płaszcze wojskowe. Mogło to w pewien sposób korespondować z oficjalną wersją o udziale rosyjskich żołnierzy w zabójstwie Koryła. Wizyta podpitego Błohina byłaby wtedy nieprzypadkowa – a miała uwiarygodnić wobec mieszkańców Przybyszówki udział w morderstwie czerwonoarmistów, a nie grupy Kocana.

Za tą wersją może przemawiać i ta okoliczność, że już w kwietniu 1945 r. (tuż po zabójstwie J. Koryła) Wojciech Kocan został wyrzucony z AK¹⁷⁵ (dokładnie z powstałej po jej rozwiązaniu organizacji „NIE”), a rok później, 8 kwietnia 1946 r., wykonany został na nim wyrok śmierci (przez grupę przybyszowskiego 3. plutonu, dowodzoną przez podległego Koryłowi Franciszka Czajaka-Rudnickiego – „Maczugę”), wydany przez działający przy rzeszowskiej Komendzie WiN sąd specjalny, zatwierdzony przez Adama Lazarowicza („Klamrę”), szefa rzeszowskiej Rady (Powiatowej) WiN.

¹⁷⁴ M. Koryl, *Korylowie...*, s. 24.

¹⁷⁵ AIPN Rz 107/1677, Protokół przesłuchania świadka Świder Genowefy-Kocan, 29 VII 1955 r., k. 48, która tak opisała to wydarzenie: „ten [jej mąż Wojciech Kocan] poinformował mnie, że w naszym domu odbędzie się zebranie czł. AK. Na zebranie to przygotowano beczkę piwa. Na spotkanie to przyszedł jakiś osobnik o nazwisku Frankiewicz z Trzciany, pow. Rzeszów, Czajak Franciszek, który w tym czasie ukrywał się, Wdowik [po winno być Gdowik – J.E.] z Przybyszówki i Gniewek Józef z Bzianki. Czajak Franciszek w tym czasie posiadał pistolet, który dał mi do przechowania, który przechowałam mu pod kanapą na czas zebrania. Po zebraniu na którym nie byłam obecna, gdy wszyscy rozeszli się, mąż Kocan Wojciech oświadczył mi, że został wyrzucony, czyli wykluczony z organizacji AK, lecz z jakich przyczyn tego mąż mi nie powiedział, a ja go o to nie pytałam, gdyż byłam zadowolona, że go wykluczono z org.”. Termin tego spotkania – jako połowę kwietnia 1945 r. – wskazuje z kolei Józef Frankiewicz w zeznaniach złożonych 17 VIII 1955 r. w tej samej sprawie, k. 58–59.

Taki sam wyrok wydany został też na pozostałych głównych współników Kocana, tj. Edwarda Pukałę („Lisa”) i Antoniego Rączego („Raka”)¹⁷⁶, którzy jednak po śmierci swego przywódcy zaprzestali działalności rabunkowej, ukryli się i być może to uratowało im życie. Wyroki na nich nie zostały wykonane. Antoni Rączy stał się konfidentem UB, a Edwarda Pukałę skazano na kilkuletnie więzienie m.in. za udział w zabójstwie Władysława Kornaka (o czym szerzej w dalszej części rozprawy).

WERSJA TRZECIA

Śmierć Koryła mogła też być wreszcie wynikiem rywalizacji o wpływy w nowym aparacie bezpieczeństwa (milicji) pomiędzy ludźmi akowskiego WSOP (Koryl był zastępcą dowódcy plutonu WSOP na tym terenie) a przedstawicielami utworzonej przez SL „Roch” Ludowej Straży Bezpieczeństwa (LSB). Jak twierdzi Mariusz Krzysztofiński, „ludowcy postanowili »posiadać wpływ« na proces przejmowania władzy”, wierząc w możliwość trwałego usytuowania się w jej strukturach¹⁷⁷. Z kolei A. Fitowa podkreśla, że „zadania LSB były identyczne z zadaniami akowskiej WSOP [...]. Starcie więc między tymi organizacjami w momencie przełomu byłoby chyba nieuniknione”¹⁷⁸. Zresztą w poufnym piśmie do komendantów okręgowych „Chłostry” z 10 czerwca 1943 r., wysłanym w ślad za rozkazem scaleniowym nr 13, komendant główny BCh Franciszek Kamiński wprost zalecał:

Z uwagi na konieczność posiadania w swych rękach aparatu bezpieczeństwa państwa, jak największą ilość zorganizowanych członków oddz. terytorialnych „Chłostry” w wieku poborowym przeznaczyć do policji państwowej i Straży Samorządowej wyłączanej automatycznie z ogólnej mobilizacji¹⁷⁹.

Wówczas śmierć J. Koryła byłaby w interesie dowodzącego LSB w Przybyszówce, Świlczy i Trzcianie Henryka Stawarza („Sępa”) oraz jego podwładnego z LSB Franciszka Rejmana („Bicza”), współdziałającego w wielu akcjach właśnie z Wojciechem Kocanem („Makiem”, „Czarnym Sędzią”). Nie da się wykluczyć, że Kocan z Rejmanem wymieniali się informacjami, skoro obaj mieli swoje wtyczki w jedynym działającym na „ich terenie” posterunku MO dowodzonym przez J. Koryła. Przy przyjęciu takiego założenia grupa Kocana mogła zostać wykorzystana do rozgrywki politycznej między akowskim WSOP i „ludowym” LSB.

WERSJA CZWARTA

Koryl mógł zostać zastrzelony na rozkaz UB lub nawet komendy MO, gdyż wyszła na jaw jego działalność w kontrwywiadzie AK i tym samym zagrożone było bezpieczeństwo niektórych funkcjonariuszy, którzy przejęli nad nią kontrolę po aresztowaniu i wywiezieniu

¹⁷⁶ AIPN Rz 107/1677, Protokół przesłuchania podejrzanego Franciszka Czajaka, 9 IX 1955 r., k. 120.

¹⁷⁷ M. Krzysztofiński, *Komuniści wobec ludowców na Rzeszowszczyźnie (1944–1945)*, [w:] *Represje wobec wsi i ruchu ludowego (1944/1945–1989)*, pod red. A. Indraszczyka i M. Krzysztofińskiego, t. 5, Warszawa–Rzeszów 2014, s. 175–176.

¹⁷⁸ A. Fitowa, *Bataliony Chłopskie w Małopolsce 1939–1945*, Warszawa 1984, s. 130.

¹⁷⁹ *Ibidem*, s. 128.

do sowieckiego łagru w Stalinogorsku dotychczasowego komendanta powiatowego Piotra Moskwy („Spytka”) – w rzeczywistości oficera kontrwywiadu AK. Mam tu na myśli kolejnych „lubelskich” komendantów powiatowych MO w Rzeszowie i ich zastępców: Leopolda Dziedzica, kpt. Józefa Saturna, ppor. Jana Grzeszeka, Zygmunta Bieszczanina i innych. Mogli się oni obawiać, że informacje o ich życiorysach (w tym przeszkoleniu przez NKWD na kursie w Kujbyszewie) i metodach śledczych zostaną przekazane przez Koryła dość silnej jeszcze wtedy konspiracji. Na przełomie października i listopada 1944 r. J. Koryl z donosu Jana Pukały został bowiem aresztowany przez NKWD i osadzony w więzieniu „za przynależność do AK”¹⁸⁰.

W tej sytuacji mógł zostać zamordowany przez przydzielonego mu do obstawy przez nowego komendanta powiatowego MO i towarzyszącego mu zaledwie od kilku dni kpr. Ludwika Lachcika. Koresponduje to z podaną wcześniej informacją Władysława Kota, że na krótko przed śmiercią J. Koryła strzelano do niego także koło Zamku. Dodatkowo NKWD przeprowadziło w jego domu rewizję, a w przeddzień zabójstwa (30 marca 1945 r.) komendant powiatowy MO wystąpił z oficjalnym wnioskiem o usunięcie Koryła z szeregow MO za „zaniedbanie czynności służbowych i lekceważenie obowiązków” oraz „uniemożliwienie śledztwa w kilku wypadkach”.

PODSUMOWANIE

Żadna z podanych wyżej wersji nie została dotychczas potwierdzona we wspomnieniach ewentualnych sprawców ani osób, które mogły znać rzeczywistych zleceniodawców. Powyższe rekonstrukcje są zatem jedynie niepotwierdzonymi hipotezami i nie można im przypisywać waloru prawdy historycznej. Mimo upływu 70 lat od tego zdarzenia nikt dotychczas nie przyznał się do zabójstwa. Było przecież tak wielu naocznych świadków (Karol Szary, Apolonia Szara, Kazimierz Szary, Emilia Szara, Hanna Bąk, Ludwik Lachcik „Igor”, Roman Jaremko, Michał Łopatka, Franciszek Chmiel, sierż. Błohin/Bokien, lejtnant Wołoszyn, Jan Chmiel i inni), a mimo to żaden z nich nie był w stanie kategorycznie stwierdzić, kto dokładnie strzelił i z jakiej broni.

Bracia zmarłego – też żołnierze konspiracji niepodległościowej (AK i BCh), Ludwik i Walenty Korylowie – nie pozostawili żadnych pisemnych wspomnień, w których ujawniliby swoją wiedzę na temat okoliczności tej zbrodni. Nie dokonali też ani nie próbowali przeprowadzić we własnym zakresie żadnej akcji odwetowej na rzeczywistych sprawcach. Za akt wymierzenia sprawiedliwości można by jedynie uznać likwidację Wojciecha Kocana przez grupę przybyszowskich żołnierzy AK dowodzoną przez Franciszka Czajaka-Rudnickiego („Maczugę”), podwładnego J. Koryła w AK, oczywiście gdyby inspiratorem tej zbrodni był rzeczywiście Kocan.

Mimo wielomiesięcznej pracy w milicji na kierowniczych stanowiskach Józef Koryl pozostał wierny przysiędze akowskiej i w tym czasie nikogo nie zdradził ani nie wydał organom UB lub NKWD. Wręcz przeciwnie, wydość z aresztów NKWD i MO wielu

¹⁸⁰ AIPN Rz 122/322, Akta w sprawie Władysław Koba i inni [dalej jako AIPN Rz 122/322], Raport wywiadu WiN dotyczący funkcjonariuszy Wydziału Śledczego, k. 222.

żołnierzy AK i członków ich rodzin. Być może właśnie z tego powodu komendant powiatowy MO ppor. Jan Grzeszek podjął w przeddzień zabójstwa J. Koryła decyzję o zwolnieniu go z szeregów MO¹⁸¹. Ostatecznie pchor. Józef Koryl za służbę na rzecz swoich rodaków i Armii Krajowej zapłacił najwyższą cenę.

Według świadków na mszy rezurekcyjnej w niedzielę wielkanocną ks. Stanisław Wrażen („Brzezina”) powiedział, że „w nocy wydarzyła się wielka tragedia, gdyż zastrzelony został Józef Koryl”¹⁸². Tymi słowami przerwał kazanie, bo ze wzruszenia nie dał rady nic więcej powiedzieć, i tylko się rozpląkał. Przypomnieć należy, że „Piła” był przyjacielem z konspiracji ks. Wrażenia, z którym ukończyli akowski kurs podchorążych. Mszę pogrzebową odprawili wspólnie dwaj ówcześni kapelani AK – pchor. ks. Stanisław Wrażen („Brzezina”) oraz ks. Józef Czyż („Baltazar”) [1908–1985]¹⁸³ ze Staromieścia, główny kapelan rzeszowskiego Obwodu AK i późniejszy wieloletni proboszcz parafii w Przybyszówce. Na pogrzebie było kilka tysięcy osób. Józef Koryl został pochowany na cmentarzu parafialnym w Rzeszowie-Przybyszówce, kilka kwater dalej od grobu rozstrzelonych przez Niemców Władysława i Zbigniewa Rączych. Osierocił troje dzieci: Irenę – 11 lat (ur. w 1934 r.), Marię – 6 lat (ur. w 1939 r.), oraz Adama – pół roku (ur. w 1944 r.).

1.2. PLACÓWKA AK GŁOGÓW–BRATKOWICE KRYPTONIM „GRAB”, „GRUSZA”

1.2.1. Krótki zarys powstania placówki

Najlepiej zorganizowaną placówką rzeszowskiego obwodu była Placówka „Grab” (inne krypt. „Grusza”, „94”, „28” i „25”). Już wiosną 1944 r. liczyła 7 plutonów i miała 486 żołnierzy, gdy w tym samym czasie sąsiednia Placówka „Świerk” po zakończeniu scalania miała zaledwie 3 plutony i 205 żołnierzy, a ponadto za stan przygotowań do „Burzy” otrzymała negatywną ocenę dowództwa Obwodu¹⁸⁴. Według Edwarda Brydaka placówka głogowska była jedną „z najprężniejszych [...] i taką pozostała do końca”¹⁸⁵. Z pewnością miało na to wpływ jej położenie między dużymi kompleksami leśnymi (lasami bratkowickimi i borami głogowskimi), które umożliwiały przeprowadzanie znacznie liczniejszych szkoleń.

Z jej terenu rekrutowała się też dyspozycyjna bojówka dywersyjna Inspektoratu AK Rzeszów. W placówce było 4 oficerów, 10 podchorążych, 94 podoficerów i 254 strzelców,

¹⁸¹ AIPN Rz 00155/1156, Wystąpienie komendanta powiatowego MO w Rzeszowie do komendanta wojewódzkiego MO z wnioskiem o zwolnienie J. Koryła z szeregów MO, 30 III 1945, k. 5.

¹⁸² M. Koryl, *Korylowie...*, s. 25.

¹⁸³ Ks. Józef Jan Czyż („Baltazar”, „Wołysz”), 16 IX 1944 r. został kapelanem Obwodu AK Rzeszów i zastępcą kapelana Inspektoratu AK Rzeszów, w 1968 r. został proboszczem w Przybyszówce k. Rzeszowa. Zmarł 28 IX 1985 r. w Przybyszówce; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

¹⁸⁴ *Protokół zdawczo-odbiorczy K.O. „20”, oddający – „Andrzej” [Brydak], odbierający – „Twardy” [Składzień], zbiory W. Składzienia.*

¹⁸⁵ E. Brydak, *Wojskowy Ruch Oporu...*, s. 51.

a jej żołnierze często posługiwali się pseudonimami stanowiącymi nazwy ryb: „Dorsz”¹⁸⁶, „Karas”¹⁸⁷, „Ukleja”¹⁸⁸, „Lin”¹⁸⁹, „Okon”¹⁹⁰, „Tuńczyk”¹⁹¹, „Karp”¹⁹². Dowodzona była przez ppor. Józefa Rzepkę („Rekina”, „Znicza”)¹⁹³, późniejszego adiutanta rzeszowskiego inspektora Ł. Cieplińskiego, a po nim od kwietnia 1943 r. przez ppor. Romualda Heilmana („Sandacza”)¹⁹⁴ [1910–1964]. Od 1 grudnia 1943 do jesieni 1944 r. na jej czele stał por. Kazimierz Nitka („Narwał”, „Jerzy”) [1907–1944]¹⁹⁵.

Placówka Głogów w początkowej fazie organizacji, z uwagi na siedzibę dowództwa, nazywana była bratkowicką i obejmowała miejscowości: Budy Głogowskie, Głogów (miasto i gminę), Hucisko, Lipie, Miłocin, Pogwizdów Stary, Przewrotne, Rogoźnicę, Styków, Widelkę, Poręby Kupieńskie, Wysoką Głogowską, Zabajkę. Później dołączono do niej wsie, które pod względem administracyjnym należały do gminy zbiorowej Świlcza: Bratkowice, Mrowię, Pogwizdów Nowy, Rudną Małą i Rudną Wielką.

Konspirację wojskową na terenie gminy zbiorowej Głogów zaczęli organizować w marcu 1940 r. na polecenie komendanta obwodu oficerowie por. Franciszek Lang („Lampart”), ppor. Józef Rzepka („Znicz”) i lekarz ppor. Stanisław Krzyś („Stęp”) [ur. w 1903 r.]. Do nich dołączył sierż. zaw. Antoni Białek („Brzana”) z Zabajki. Organizacją pracy placówki zajął się przede wszystkim ppor. J. Rzepka, który został mianowany jej pierwszym komendantem. Wkrótce zainicjował rozmowy z miejscowymi oficerami oraz podoficerami: ppor. rez. Władysławem Pałką („Karasiem”)¹⁹⁶, lekarzem ppor. rez. Stanisławem Krzysiem („Stąpem”), sierż. Antonim Białkiem („Brzaną”), kpr. Władysławem Dynią („Dorszem”)¹⁹⁷, kpr. Janem Surowcem („Rydzem”) i kpr. Bronisławem Świdrem („Rygorem”). Po zapoznaniu ich ze strukturą i celami ZWZ wszyscy wyrazili zgodę na wejście w szeregi konspiracji. Wtedy Rzepka dokonał ich szybkiego zaprzysiężenia, nadał pseudonimy i wydał rozkaz dalszego werbowania do ZWZ-AK.

¹⁸⁶ Plut. Władysław Dynia.

¹⁸⁷ Ppor. Władysław Pałka – późniejszy oficer wywiadu Inspektoratu AK.

¹⁸⁸ Tadeusz Lis, w październiku 1943 r. objął stanowisko zastępcy dowódcy Placówki AK Głogów, awansował do stopnia podporucznika, zginął w nocy z 7 na 8 X 1944 r. podczas nieudanej próby uwolnienia żołnierzy AK więzionych „Na Zamku” w Rzeszowie; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

¹⁸⁹ Ppor. Władysław Kot, zaprzysiężony do ZWZ-AK w grudniu 1941 r.

¹⁹⁰ Franciszek Stopa oraz Władysław Orbaczewski z Rudnej Wielkiej.

¹⁹¹ Tomasz Trala.

¹⁹² Kpr. Leon Rzepka, ur. 1913, krewny Józefa Rzepki („Rekina”), zginął podczas akcji „Burza” w trakcie zdobywania samochodu. Zob. APRz, WUSW w Rzeszowie, sygn. 124, s. 124, 128, Lista poległych żołnierzy w czasie akcji „Burza” z głogowskiej placówki AK, za: R. Borkowski, *Głogów...*, s. 219.

¹⁹³ Józef Rzepka („Znicz”, „Rekin”, „Krzysztof”, „Bogusław”, „Stefan”) [1913–1951]; szczegółowe hasło osobowe na końcu publikacji w rozdziale *Biogramy*. Zob. J. Pisuliński, *Józef Rzepka (1913–1951)*, [w:] KOSP, t. 2, s. 469–471; A. Zagórski, *Rzepka Józef*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1996, nr 8, s. 209–210.

¹⁹⁴ Romuald Heilman („Sandacz”); szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

¹⁹⁵ Kazimierz Nitka („Narwał”), od 1 XII 1943 r. dowódca Placówki AK Głogów, zabity przez UB jesienią 1944 r. na lotnisku w Jasionce; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

¹⁹⁶ Szczegółowy biogram Władysława Pałki („Karasia”) zob. J. Forystek, *Adwokaci w podziemnym wymiarze sprawiedliwości*, s. 402 i n.; G. Ostasz, A. Zagórski, *Akcja „Burza”...*, s. 630; P. Szopa, „W imieniu...”, s. 555–556; *Nekrolog Władysława Pałki*, „Nowiny”, 21–23 XII 2012 oraz hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

¹⁹⁷ Władysław Dynia („Dorsz”); szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

1.2.2. Obsada personalna dowództwa placówki

Tabela 7. Dowódcy Placówki ZWZ-AK „Grab” (Głogów Małopolski–Bratkowice)

Imię i nazwisko	Pseudonim	Organizacja	Okres urzędowania
ppor. Józef Rzepka	„Rekin”, „Znicz”	ZWZ-AK	III 1940–IV/V 1943
ppor. Romuald Heilman	„Sandacz”	AK	V 1943–31 XII 1943
por. Kazimierz Nitka	„Narwał”, „Jerzy”	AK	I 1944–VIII 1944
ppor. Tadeusz Lis	„Ukleja”	ZWZ-AK	VIII 1944–8 X 1944

Losy dowódców

ppor. Józef Rzepka („Rekin”, „Znicz”),
od maja 1943 r. był adiutantem w Sztabie Inspektoratu AK Rzeszów,
ppor. Romuald Heilman („Sandacz”),
od stycznia 1944 r. przeniesiony na stanowisko oficera dywersji Obwodu AK Kolbuszowa,
por. Kazimierz Nitka („Narwał”, „Jerzy”),
w sierpniu 1944 r. zginął, zastrzelony na lotnisku w Jasionce,
ppor. Tadeusz Lis („Ukleja”),
8 października 1944 r. poległ w czasie nieudanej próby odbicia więźniów AK z więzienia „Na Zamku” w Rzeszowie

zastępcy

por. Władysław Pałka („Karaś”, „Zbigniew”), do 4 listopada 1943 r.;
na początku 1944 r. został przeniesiony do Inspektoratu AK Rzeszów na stanowisko oficera wywiadu, w miejsce Mieczysława Wałęgi („Jura”),
por. Tadeusz Lis („Ukleja”) od listopada 1943 r. do sierpnia 1944 r.

dowódca 1. kompanii tzw. południowej (obejmującej 4 plutony: 2 bratkowickie, Mrowla i Rudna Wielka)

ppor. Władysław Dynia „Dorsz”

dowódca 2. kompanii

ppor. Jan Rasz („Łupacz”)

dowódca plutonu WSOP

Jan Beres („Rzepak”) [ur. 3 czerwca 1888 r.]

dowódca drużyny dywersyjnej

pchor. N. Pawłowski („Zawisza”) [ur. 1921 r.]

PLUTON¹⁹⁸ (BRATKOWICE I)

plut. Jan Surowiec („Rydz”), zastępca Andrzej Franczyk („Czczuga”)

Według Sagana w skład plutonu wchodziło 61 żołnierzy.

PLUTON (BRATKOWICE II)

plut. Bronisław Świder („Rygor”), zastępca Leon Rzepka („Karp”), ostatnim dowódcą był Józef Lis („Tajfun”)

¹⁹⁸ Autor celowo zrezygnował z podawania numerów poszczególnych plutonów, albowiem numeracja podawana w pracach J. Niedzieli i F. Sagana oraz R. Borkowskiego jedynie częściowo się pokrywa.

zastępca: kpr. pchor. Stanisław Stankiewicz („Szermierz”)¹⁹⁹
Według Sagana w skład plutonu wchodziło 77 żołnierzy.

PLUTON (MROWLA)

kpr. Ludwik Pałka („Jutrzenka”), wcześniej NN („Pokusa”), zastępca Henryk Czach („Litwos”) [ur. 13 marca 1915 r.]
plut. Władysław Dynia („Dorsz”), do czasu przekazania dowództwa „Jutrzence” we wrześniu 1943 r.
Według Sagana w skład plutonu wchodziło 48 żołnierzy.

PLUTON (RUDNA MAŁA)

kpr. Walenty Boczkaj („Kłos”) – z BCh, NN „Lis” (najprawdopodobniej Stanisław Trzeciak „Lis” lub Władysław Gotkowski o tym samym pseudonimie)
plut. pchor. Franciszek Grzesik („Stonka”)²⁰⁰
Według Sagana w skład plutonu wchodziło 87 żołnierzy.

PLUTON (RUDNA WIELKA)

ppor. Henryk Wojton („Bogumił”) z Mrowli do lipca 1943 r., kpr. Władysław Orbaszewski do stycznia 1945 r.
Według Sagana w skład plutonu wchodziło 90 żołnierzy.

PLUTON (GŁOGÓW MIASTO)

plut. Edward Kotula („Zuch”), Roman Rożkiewicz („Czarny”), kpr. Marian Kryda („Boryna”)
Według Sagana w skład plutonu wchodziło 43 żołnierzy.

PLUTON (BUDY GŁOGOWSKIE)

sierz. Antoni Białek („Brzana”), zastępca kpr. Tadeusz Rausz („Sum”)²⁰¹
plut. Kazimierz Kłeczek („Zaręba”)
Według Sagana w skład plutonu wchodziło 27 żołnierzy.

PLUTON ŁĄCZNOŚCI

kpr. Marian Nitka („Kiełb”)

Pozostała kadra

adiutant: Władysław Kot („Lin”)
lekarz: ppor. Stanisław Krzyś („Stęp”)
oficer dywersji i wyszkolenia: ppor. Jan Rasz („Łupacz”) [ur. w 1912 r.]
zastępca oficera dywersji: Władysław Dynia („Dorsz”)
oficer gospodarczy: Franciszek Stopa („Okoń”)
kapelan placówki: ks. kpt. Michał Sternal („Morski”, „Łęg”)

Wśród żołnierzy Placówki ZWZ-AK Głogów, podobnie jak w innych jednostkach, przeważali ludzie młodzi, bez żadnego przeszkolenia wojskowego. W związku z tym prowadzone były liczne kursy, głównie przez dowódców drużyn i plutonów, którzy mieli za sobą służbę wojskową i przeszli odpowiednie szkolenia konspiracyjne²⁰².

¹⁹⁹ Za: J. Niedziela, F. Sagan, *ZWZ-AK Inspektorat Rejonowy Rzeszów*, s. 424, poz. 1301.

²⁰⁰ *Ibidem*, s. 423, poz. 1297.

²⁰¹ *Ibidem*, s. 423, poz. 1299.

²⁰² R. Borkowski, *Głogów Małopolski w czasie II wojny światowej*, Rzeszów 2016, *passim*; *idem*, *Placówka AK Głogów, „Ziemia Głogowska”* 2016, nr 2.

ROZDZIAŁ 2

OKRES OKUPACJI NIEMIECKIEJ

2.1. WALKA POLITYCZNA

2.1.1. Konspiracyjny ruch ludowy

Na terenie Rzeszowszczyzny w okresie okupacji niemieckiej działały 3 reprezentowane w podziemnym parlamencie, czyli w utworzonej w styczniu 1944 r. Radzie Jedności Narodowej, stronnictwa polityczne: Stronnictwo Ludowe (kryptonim „Trójkąt”), PPS (kryptonim „Koło”) i Stronnictwo Narodowe (kryptonim „Kwadrat”). Nie było wśród nich przedstawicieli Stronnictwa Pracy (kryptonim „Romb”). Funkcję rządu w państwie sprawowała Delegatura Rządu na Kraj (a od 1944 r. Krajowa Rada Ministrów)²⁰³. Najsilniejsze wpływy miało oczywiście Stronnictwo Ludowe, którego duchowym przywódcą pozostawał trzykrotny przedwojenny premier Polski Wincenty Witos²⁰⁴ [1874–1945]. Warto zwrócić uwagę, że ruch ludowy, począwszy od kongresu zjednoczeniowego²⁰⁵, przez całą dekadę poprzedzającą wybuch wojny, a właściwie już od zamachu majowego pozostawał w ostrym konflikcie z rządzącym obozem sanacyjnym, z którym rywalizował. Walka polityczna dotyczyła różnych obszarów aktywności. Przykładowo: SL wezwał do bojkotu niedemokratycznych wyborów parlamentarnych z września 1935 r. i kolejnych z 1938 r. W czerwcu 1936 r. zorganizowano wielką (120 tysięcy ludzi) manifestację chłopską w Nowosielscach, a w sierpniu 1937 r. 10-dniowy Wielki Strajk Chłopski, który zakończył się starciami z policją i śmiercią kilkudziesięciu chłopów w trakcie pacyfikacji

²⁰³ G. Ostasz, *Krakowska Okręgowa Delegatura Rządu na Kraj 1941–1945*, Rzeszów 1996; *idem*, *The Polish Government Delegation. The main part of the Polish Underground State*, „Humanities and Social Sciences” (HSS) 2016, nr 4, s. 223–230.

²⁰⁴ J. Czajkowski, J.M. Majchrowski, *Sylwetki polityków Drugiej Rzeczypospolitej*, Kraków 1987.

²⁰⁵ 13 III 1931 r. na kongresie zjednoczeniowym w Rzeszowie doszło do zjednoczenia trzech ugrupowań chłopskich: PSL „Piast”, PSL „Wyzwolenie” i Stronnictwa Chłopskiego, a w konsekwencji do powstania Stronnictwa Ludowego, którego Prezesem Rady Naczelnej został Wincenty Witos.

niektórych strajkujących wsi. Od tego momentu SL stał się niekwestionowanym liderem opozycji wobec władz sanacyjnych. Młodzież wiejska skupiona była wówczas w Związku Młodzieży Polskiej RP „Wici”. Pod wpływem kryzysu gospodarczego lat trzydziestych działacze ZMP „Wici” coraz bardziej się radykalizowali. Nastąpiło nawet zbliżenie wiciowców i komunistów. Grupa działaczy ZMW w lutym 1936 r. podpisała *Deklarację praw młodego pokolenia Polski*²⁰⁶, mimo że Zarząd Główny ZMW RP potępił założenia frontu ludowego i współpracę z komunistami. Wpływy komunistyczne z lat trzydziestych znalazły swoje odzwierciedlenie w okresie powojennym, gdy część działaczy ludowych o poglądach bardziej radykalnych i lewicowych opowiedziała się za utworzeniem konkurencyjnego wobec PSL tzw. lubelskiego SL na bazie okupacyjnego SL „Wola Ludu”.

Zachowując zasady konspiracji, cały ruch ludowy na obszarze Okręgu Krakowskiego określano kryptonimem „Las”²⁰⁷. Poszczególne jednostki terenowe nosiły nazwy leśnych struktur gospodarczo-administracyjnych, stąd każdy powiat był „nadleśnictwem”, gmina „leśniczówką”, a gromada wiejska „gajówką”. Od 1940 roku Stronnictwo Ludowe na terenach okupowanych kierowane było przez Centralne Kierownictwo Ruchu Ludowego (CKRL) i formalnie w konspiracji przybrało nazwę SL „Roch” (nazwa „Roch” pochodziła od „Ruchu Oporu Chłopskiego”). Powstało ono na bazie przedwojennych ZMW RP „Wici” i SL. Ustalono także zasadę, że w sieci konspiracyjnej SL „Roch” obowiązywać będzie system trójkowy (tzw. trójek politycznych) na wszystkich szczeblach kierowniczych od centrali po województwa (okręgi), powiaty (obwody) aż do najniższych komórek gminnych i gromadzkich. Każdy powoływany zarząd trójkowy (od stycznia 1943 r. poszerzony o sekretarza i komendanta BCh) wymagał akceptacji instancji wyższej, z tym że wybór kierownika zarządu powiatowego („nadleśnictwa”) wymagał jednomyślności.

Pierwsze trójki polityczne „Rocha” powołano w połowie 1940 r. (najwięcej w lipcu). Przykładowo: w skład rzeszowskiej (o kryptonimie „Radło”) obwodowej – powiatowej trójki politycznej „Rocha” wchodził kolejno jako przewodniczący (kierownicy): Roman Złotek („Wyrwa”) z Łętowni Strzyżowskiej, Andrzej Koń („Młotek”) z Łąki, Jan Zięba

²⁰⁶ *Deklaracja praw młodego pokolenia Polski* zawierała krytykę systemu kapitalistycznego i apelowała o poparcie idei frontu ludowego lansowanego przez Komunistyczną Partię Polski.

²⁰⁷ Na temat ruchu ludowego podczas okupacji wydano już wiele publikacji. Do najczęściej przywoływanych w literaturze historycznej należą: K. Banach, *Z dziejów Batalionów Chłopskich. Wspomnienia–rozważania–materiały*, Warszawa 1984; M. Bułaka, *Polskie Stronnictwo Ludowe w województwie rzeszowskim 1945–1947. Geneza i działalność*, Rzeszów–Warszawa 2015; A. Daszkiewicz, *Polskie Stronnictwo Ludowe na Rzeszowszczyźnie 1945–1947. Lata walki*, Rzeszów 1993; A. Fitowa, *Bataliony Chłopskie w Małopolsce 1939–1945. Działalność organizacyjna, polityczna i zbrojna*, Warszawa–Kraków 1984; idem, Stanisław Mierzwa „Słomka” na tle swoich czasów, Wierzbosławice 1994; A. Mieczkowski, *Geneza i działalność polityczna Stronnictwa Ludowego 1944–1949*, Lublin 1987; D. Półciwarteł, *Strajk chłopski w województwie łwowskim w 1937 r.* [w:] *Wielki Strajk Chłopski w 1937 roku. Uwarunkowania i konsekwencje*, red. W. Wierzbieniec, Rzeszów 2008; M. Urbanik, *Żelazne Kompanie Batalionów Chłopskich w powiecie rzeszowskim „Radło” 1939–1945*, Strzyżów 1994; W. Wilbik-Jagusztynowa, *Bataliony Chłopskie na Rzeszowszczyźnie. Dokumenty, relacje, wspomnienia*, Warszawa 1973; J. Hampel, *Geneza i przebieg strajku*, [w:] *Strajk Chłopski w Małopolsce w sierpniu 1937 roku*, Warszawa 1988; G. Ostasz, *Ludowcy w strukturach Delegatury Rządu po akcji „Burza”*, [w:] *Represje wobec wsi i ruchu ludowego (1944/1945–1989)*, pod red. A. Indraszczyka i M. Krzysztofińskiego, t. 5, Warszawa–Rzeszów 2014; B. Wójcik, *Prześladowania żołnierzy Batalionów Chłopskich na Rzeszowszczyźnie*, [w:] *Represje wobec wsi i ruchu ludowego (1944/1945–1989)*, pod red. A. Indraszczyka i M. Krzysztofińskiego, t. 5, Warszawa–Rzeszów 2014.

(„Góra”) z Chmielnika, i jako członkowie: Władysław Mieczysław Rączy („Przybysz”) [1913–1944] z Przybyszówki²⁰⁸ w okresie od lipca 1940 do połowy 1943 r. oraz Mieczysław Urbanik („Sęk”) z Gbisk, Wincenty Koń („Kosa”) z Łukawca, Marcin Niemiec („Górski”) z Wysokiej Strzyżowskiej, Jan Ruszel („Niewidomy”) z Chmielnika i Jan Wiercioch („Cios”) ²⁰⁹ [ur. w 1904 r.] z Łukawca (późniejszy TW „Jeleń”).

Władysław Mieczysław Rączy („Przybysz”), wywodzący się z organizacji Polskiej Akademickiej Młodzieży Ludowej (PAML), był zarówno członkiem pierwszej trójki pod przewodnictwem Romana Złotka („Wyrwy”), jak i później zastępcą przewodniczącego drugiej trójki kierowanej już przez Andrzeja Konia („Młotka”). Zrezygnował jednak z uczestnictwa w kolejnej trójce, której przewodniczącym został radykalny działacz „Wici” Jan Zięba („Góra”) ²¹⁰. Z kolei w skład trójki dla gminy Świlcza („Leśnictwa”) wchodził: Walenty Kawalec („Tomek”) z Trzciany, Bronisław Jabłoński ze Świlczy i Henryk Stawarz też z Trzciany, a dla gminy Głogów: Andrzej Kamiński z Wysokiej Głogowskiej, Józef Rzszoś z Rogoźnicy oraz Andrzej Ślapiński ze Stykowa. Z kolei do trójki politycznej w gminie Raclawówka weszli: Michał Bembenek z Woli Zgłobieńskiej²¹¹, Stanisław Pomianek z Błędowej Zgłobieńskiej i Stanisław Róg ze Zgłobnia²¹².

Ruch ludowy z jego konspiracyjną organizacją SL „Roch” był najliczniejszą organizacją polityczną na Rzeszowszczyźnie i miał największy wpływ na jej mieszkańców. Ludowców z tego terenu postrzegano na szczeblu krajowym jako bardzo radykalnych. Okolice Rzeszowa stanowiły dla nich naturalne środowisko ze względu na znaczne nadwyżki rąk do pracy na wsi, zacofanie skarlłowaciących gospodarstw rolnych i ich wielkie rozdrobnienie. To na tym terenie w latach 1936–1937 niezadowolenie z rządów sanacji było wśród chłopów największe, tutaj też doszło do największych strajków chłopskich, w których jako jeden z organizatorów brał udział Władysław Kojder [1902–1945]²¹³, późniejszy pierwszy „kierownik ruchu ludowego” i pełnomocnik OKRL „Roch” w Krakowie na 9 zachodnich powiatów dawnego województwa lwowskiego położonych po zachodniej stronie granicznej rzeki San, która zgodnie z tajnym paktem Ribbentrop–Mołotow z 23 sierpnia 1939 r. odgradzała ZSRS od III Rzeszy²¹⁴.

²⁰⁸ Władysław Mieczysław Rączy („Przybysz”), od lipca 1940 do połowy 1943 r. członek trójki politycznej Obwodu SL „Roch” Rzeszów (tj. „Nadleśnictwa Radło”), wraz z młodszym bratem Zbigniewem został rozstrzelany przez Niemców 28 VII 1944 r. w Przybyszówce, tuż przed zakończeniem okupacji niemieckiej; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

²⁰⁹ Jan Wiercioch („Cios”, TW „Jeleń”) [1904–1994]; szczegółowe hasło osobowe [w:] P. Szopa, „*W imieniu ...*”, s. 563.

²¹⁰ M. Urbanik, *op. cit.*, s. 35–36.

²¹¹ Michał Bembenek [ur. 19 VI 1916 r. w Błędowej Zgłobieńskiej], syn Franciszka i Marii z d. Baran (AIPN Rz 0172/15/J), Kwestionariusz osobowy, k. 257).

²¹² M. Urbanik, *op. cit.*, s. 37.

²¹³ Władysław Kojder („Trzaska”, „Zawieja”, „Grab”), na zjeździe okręgowym PSL w Krakowie 16 IX 1945 r. wybrany wiceprezesem Zarządu Okręgowego na Małopolską i Śląsk, uprowadzony z rodzinnego domu w Grzāsce k. Przeworska i zamordowany najprawdopodobniej przez funkcjonariuszy PUBP 17 IX 1945 r. w lasach bratkowickich k. Rudnej Małej; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

²¹⁴ Na temat paktu Ribbentrop–Mołotow zob. P. Wiczorkiewicz, *Historia polityczna Polski 1935–1945*, Warszawa 2014, s. 91–95 wraz z tłumaczeniem autorskim z fotokopii tekstu rosyjskiego zamieszczonego w: *Diariusz*

Przez wielu ludowców działających w konspiracji AK postrzegana była jako organizacja rządowa będąca pod kontrolą przedwojennych ugrupowań tzw. sanacyjnych i generalnie, jak określiła to A. Fitowa, chłopcy byli przeświadczeni, że oni walczą „o inną Polskę” niż AK. Między AK, organizacją apolityczną i ściśle wojskową, a ruchem ludowym o charakterze typowo politycznym z oczywistych powodów już w okresie konspiracji istniał spór o wpływy obu tych organizacji po zakończeniu wojny.

2.1.2. Pozostałe partie RJN

W powiecie rzeszowskim pozostałe partie zasiadające w podziemnym parlamencie (RJN) miały znikome znaczenie. W pierwszych latach II wojny światowej wielu działaczy Stronnictwa Narodowego (SN) zginęło lub znalazło się na terenie okupacji sowieckiej²¹⁵. W pierwszej połowie 1940 r. nastąpiły masowe aresztowania członków SN – ze względu na programową antyniemieckość tej partii. Wśród aresztowanych i zamordowanych znaleźli się m.in. aplikant adwokacki Zbigniew Urzyński i bracia Stanisław i Józef Mirochowie. Od lata 1940 r., mimo istnienia formalnie Okręgu SN Rzeszów, z prezesem Kazimierzem Mireckim²¹⁶ [1910–1999] i wiceprezesem Józefem Kobą²¹⁷, partia ta nie odgrywała na terenie Obwodu AK Rzeszów żadnej większej roli. Co ciekawe, podziemną prasę tej partii redagowali i kolportowali młodzi narodowcy z legendarnej akowskiej „Wedety”, tj. Ludwik Naleziński i Ludwik Bałda.

Jak podaje Mirosław Surdej, działacze SN zaraz po klęsce wrześniowej przystąpili do tworzenia konspiracji zbrojnej – NOW (Narodowej Organizacji Wojskowej). NOW,

i teki Jana Szembeka, t. 4, s. 759–760, a także: K. Grünberg, J. Serczyk, *Czwarty rozbiór Polski. Z dziejów stosunków niemiecko-radzieckich w okresie międzywojennym*, Warszawa 1990; M. Kornat, *Polska wobec Paktu Ribbentrop–Mołotow*, Warszawa 2003; P. Zaremba, *Historia Dwudziestolecia 1918–1939*, [Paryż 1981], Wrocław 1991, s. 487–497.

²¹⁵ Na temat ruchu narodowego na Rzeszowszczyźnie zob. K. Kaczmarzski, *Podziemie narodowe na Rzeszowszczyźnie 1939–1944*, Rzeszów 2003; *idem*, *Okręg Rzeszowski (IV C) Narodowych Sił Zbrojnych w latach 1942–1944*, „Studia Rzeszowskie” 2002, t. 8; *idem*, *Okręg Rzeszowski Narodowych Sił Zbrojnych w latach 1942–1944*, [w:] *Annales Academiae Pedagogicae Cracoviensis. Studia ad Educationem Defensorum Partinentia I*, Kraków 2005; *idem*, *Okręg Rzeszowski Stronnictwa Narodowego i Narodowego Zjednoczenia Wojskowego (Narodowej Organizacji Wojskowej) w latach 1944–1947. Zarys problematyki*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2004, nr 21; *idem*, *Wojskowe i cywilne podziemie narodowe na Rzeszowszczyźnie w latach 1944–1947*, „Studia Rzeszowskie” 2002, t. 9; K. Komorowski, *Polityka i walka. Konspiracja zbrojna ruchu narodowego 1939–1945*, Warszawa 2000; M. Surdej, *Okręg Rzeszowski Narodowej Organizacji Wojskowej/Narodowego Zjednoczenia Wojskowego 1944–1947*, Rzeszów 2017; A. Daszkiewicz, *Struktura organizacyjna konspiracji Narodowej Organizacji Wojskowej po sierpniu 1944 r. na terenie Polski południowo-wschodniej*, „Studia Historyczne” 1995, t. 38, z. 1; *idem*, *Zarys zbrojnej działalności Narodowej Organizacji Wojskowej w województwie rzeszowskim w latach 1944–1948*, „Prace Historyczno-Archiwalne” 2002, t. 12; S. Janicki, *Działalność i likwidacja Rzeszowskiego Okręgu „Narodowej Organizacji Wojskowej” w latach 1944–1947*, [w:] *W walce ze zbrojnym podziemiem 1945–1947*, red. M. Turlej-ska, Warszawa 1972; M. Samborski, *Działalność Narodowej Organizacji Wojskowej oraz oddziału „Ojca Jana” w strukturach Narodowych Sił Zbrojnych na terenie ziemi leżajskiej*, „Rocznik Przemyski” 2010, t. XLVI, z. 4.

²¹⁶ K. Kaczmarzski, *Kazimierz Mirecki*, [w:] *KOSP*, t. 2, s. 348–350, *idem*, *Podziemie narodowe na Rzeszowszczyźnie 1939–1944*, Rzeszów 2003, s. 286–287.

²¹⁷ Józef Koba, s. Józefa i Rozyny [28 x 1909 – 20 VI 1970], prezes zarządu powiatowego SN, komendant NOW w powiecie jarosławskim (zob. K. Kaczmarzski, *Podziemie narodowe na Rzeszowszczyźnie...*, s. 273–274).

odrzucając podporządkowanie Służbie Zwycięstwu Polski i później ZWZ-AK, uznawała zarazem zwierzchnictwo władz RP i Naczelnego Wodza na uchodźstwie. Oficerowie przeciwni włączeniu NOW do AK, niechętni wiązaniu się z obozem sanacji, doprowadzili do rozłamu, który nastąpił 1 lipca 1942 r. na odprawie Komendy Głównej NOW. Doprowadzili oni do powstania NSZ (Narodowych Sił Zbrojnych) w wyniku połączenia podporządkowanej sobie części NOW z innymi organizacjami o charakterze narodowym. W skład nowej formacji weszły: część NOW, Organizacja Wojskowa Związek Jaszczurczy (ONR), Narodowo-Ludowa Organizacja Wojskowa. Oficjalny rozkaz tworzący NSZ wydano z datą 20 września 1942 r. Dowództwo nad NSZ objął płk Ignacy Oziewicz.

Po upadku Powstania Warszawskiego w obliczu nowej okupacji działacze SN w listopadzie 1944 r. powołali NZW (Narodowe Zjednoczenie Wojskowe). W strukturze NZW Okręg Rzeszowski wchodził w skład Obszaru II Lubelskiego, jako Okręg V NZW. Według ogólnych szacunków Komendy Głównej NZW Okręg Rzeszów NZW był drugim co do wielkości (po białostockim) okręgiem NZW w Polsce²¹⁸.

NOW została utworzona w październiku 1939 r. Od marca 1942 r. rozpoczęła się akcja scaleniowa z AK. Z pozostałej części niescalonej utworzono organizację wojskową – Narodowe Siły Zbrojne (NSZ), do której weszło według szacunków ok. 10 000 żołnierzy NOW. Komendzie AK podporządkowało się ok. 70 000 żołnierzy NOW. Podobnie niewielkie były tutaj wpływy PPS „WRN” (Wolność, Równość, Niepodległość). Odnosić jednak należy, że przedwojennym działaczem PPS był były komendant Obwodu AK Rzeszów Edward Brydak, który podczas okupacji sowieckiej pełnił funkcję zastępcy rzeszowskiego inspektora AK. Zbrojnym ramieniem tej partii była Gwardia Ludowa WRN, przekształcona w maju 1944 w Oddziały Wojskowe Pogotowia Powstańczego Socjalistów (OW PPS), oraz partyjna formacja milicyjna Milicja Robotnicza PPS-WRN.

Na temat prześladowań działaczy politycznych Stronnictwa Pracy (podczas okupacji krypt. „Romb”) przez rzeszowski Urząd Bezpieczeństwa pisał Jan Draus²¹⁹. Partia ta, na czele której stał prezes Karol Popiel choć mająca niewielu członków odgrywała znaczącą rolę w konspiracji, albowiem powiązani z nią byli gen. Władysław Sikorski i gen. Józef Haller. Nie miała jednak swojej organizacji wojskowej. Pewną rolę odgrywała jedynie paramilitarna Kadra Polski Niepodległej (KPN) działająca w ramach powstałego na bazie działaczy Stronnictwa Pracy – Stronnictwa Zrywu Narodowego (SZN).

2.2. RUCH KOMUNISTYCZNY

Oprócz 4 wymienionych partii wchodzących w skład podziemnej Rady Jedności Narodowej istniały ugrupowania o zabarwieniu komunistycznym. Ich wpływy na

²¹⁸ M. Surdej, *Okręg Rzeszowski Narodowej Organizacji Wojskowej/Narodowego Zjednoczenia Wojskowego 1944–1947*, s. 14–15, podobnie K. Kaczmarek, *Podziemie narodowe na Rzeszowszczyźnie...*, s. 60–71.

²¹⁹ Zob. J. Draus, *Stronnictwo Pracy w województwie rzeszowskim 1945–1946–1950. Z dziejów regionalnej chadecji*, Rzeszów 1998.

Rzeszowszczyźnie do jesieni 1944 r. były marginalne, głównie za sprawą antysowieckiego nastawienia zdecydowanej większości mieszkańców tego rejonu, a także z powodu przedwojennej delegalizacji Komunistycznej Partii Polski (KPP)²²⁰, która dążąc do utworzenia polskiej republiki sowieckiej, odrzucała suwerenność Polski (nawet hymn KPP kończył się słowami: „Niech żyje Polska Republika Rad”). Trzeba pamiętać, że ZSRS w pierwszej fazie II wojny światowej był współagresorem i okupantem prawie połowy Rzeczypospolitej. Sytuacja tych ugrupowań zmieniła się z chwilą wybuchu w 1941 r. wojny niemiecko-sowieckiej. 5 stycznia 1942 r. wysłannicy Kominternu (tzw. Międzynarodówki Komunistycznej, utworzonej przez Lenina w 1919 r., zrzeszającej 19 partii komunistycznych) powołali antyfaszystowską Polską Partię Robotniczą (PPR). Polską jedynie z nazwy, bo w rzeczywistości całkowicie podporządkowaną Stalinowi. Jej głównym zadaniem było organizowanie dywersji na tyłach frontu i w ten sposób wspieranie Armii Czerwonej. Pierwszą trójkę stanowili: Marceli Nowotko („Marian”)²²¹, Bolesław Mołojec („Edward”) i Paweł Finder („Paweł”)²²². PPR budowała swe znaczenie na konflikcie ideologicznym z polskimi partiami działającymi w ramach RJN i była jedną z niewielu organizacji konspiracyjnych w kraju, które nigdy nie uznały władz Rzeczypospolitej na uchodźstwie²²³.

Okręg Rzeszowski PPR obejmował formalnie tereny powiatów rzeszowskiego, kolbuszowskiego, łańcuckiego i przeworskiego, wchodząc w skład Obwodu IV Kraków jako Okręg PPR nr 12. W połowie stycznia 1942 r. szefem Komitetu Organizacyjnego PPR w Rzeszowie został pochodzący ze Związczycy Władysław Kruczek [ur. w 1910 r.], były członek KPP²²⁴. Po aresztowaniu Kruczka przez gestapo nowym sekretarzem Komitetu Okręgowego PPR Rzeszów został pochodzący też ze Związczycy Augustyn Micał („Kuba”) [ur. w 1912 r.], uczestnik wojny domowej w Hiszpanii w ramach Brygad Międzynarodowych. Ogólnie PPR na Rzeszowszczyźnie była partią nieliczną, zrzeszającą głównie weteranów wojny domowej w Hiszpanii oraz wywodzących się z KPP i przeszkolonych w ZSRS funkcjonariuszy. W marcu 1942 r. powołana została organizacja zbrojna PPR zwana Gwardią Ludową (GL). Wszyscy członkowie PPR automatycznie stawali się gwardzistami.

²²⁰ Od 1919 r. KPP (do 1925 r. posługiwała się nazwą Komunistyczna Partia Robotnicza Polski) była partią nielegalną, albowiem w czasie wojny polsko-sowieckiej opowiedziała się po stronie Rosji sowieckiej. Została rozwiązana w 1938 r. przez Józefa Stalina.

²²¹ Marceli Nowotko został zamordowany 28 XI 1942 r. najprawdopodobniej przez Zygmunta Mołojca – brata Bolesława Mołojca, jednego z dowódców Brygady im. Jarosława Dąbrowskiego walczącej w Hiszpanii (którego kierownictwo PPR uznało za sprawcę zabójstwa). Miesiąc później (29 XII 1942 r.) na rozkaz nowego kierownictwa PPR na czele z Pawłem Finderem zastrzelony został Bolesław Mołojec, a kilka tygodni później jego brat Zygmunt. Na temat powstania PPR i KRN oraz mordów politycznych wewnątrz rodzącej się PPR zob. P. Gontarczyk, *Polska Partia Robotnicza. Droga do władzy 1941–1944*, Warszawa 2003; K. Kersten, *Narodziny systemu władzy. Polska 1943–1948*, Warszawa 1984; W. Roszkowski, *Historia Polski 1914–1998*, Warszawa [1991] 1999, s. 116–117.

²²² Po zamordowaniu Marcelego Nowotki [1893–1942] przez Zygmunta Mołojca I sekretarzem PPR został Paweł Finder [1904–1944], a po jego aresztowaniu 14 XI 1943 r. przez Niemców funkcję tę objął 23 XI 1943 r. pochodzący z Białobrzegów koło Krosna (obecnie dzielnica Krosna) Władysław Gomułka („Wiesław”) [1905–1982].

²²³ K. Kersten, *Narodziny systemu władzy. Polska 1943–1948*, Paryż 1986, s. 21–23.

²²⁴ Już w kwietniu 1942 r. aresztowany przez gestapo i osadzony w obozie koncentracyjnym.

2.2.1. Gwardia Ludowa i oddział GL „Iskra”

W latach 1943–1944 w Okręgu Rzeszowskim, a zwłaszcza w północno-wschodniej części gminy Głogów Małopolski, działało jako „zbrojne ramię” PPR od 408 do 700 żołnierzy z Gwardii Ludowej (GL). Pierwsze struktury GL, które powstały na wiosnę 1942 r. na terenie gromady Przewrotne, bazowały na przedwojennych działaczach „Wici”. Interesująca jest zatem reakcja Komendy Głównej BCh, która wydała w związku z tym specjalną odezwę, w której zwracała uwagę ludowcom, że „PPR to wróg i siewca anarchii, zmierzający do zniszczenia naszych narodowych zorganizowanych sił. PPR to agentura Moskwy dybiącej na naszą wolność i niepodległość. Rozsiewając kłamstwo o współpracy i połączeniu z BCh, PPR wie, że w naszych zorganizowanych szeregach wyłomu nie zrobi”²²⁵. Komendantem w Rzeszowskim Okręgu GL był wówczas Stanisław Szybisty („Stefan”)²²⁶, co ciekawe przedwojenny działacz chłopski, który do czasu powstania PPR był zaprzysiężonym żołnierzem ZWZ-AK w stopniu kaprała²²⁷.

Na nieco szersze omówienie zasługuje oddział „Iskra”, bo taką nazwą posługiwała się grupa gwardzistów dowodzona do lipca 1943 r. przez pochodzącego ze Stobiernej Józefa Bielendę („Wiernego”)²²⁸, tj. do jego aresztowania przez Niemców i uwięzienia w obozie koncentracyjnym Auschwitz. Po nim komendantem tej formacji aż do czasu jej rozbicia przez Niemców 3 listopada 1943 r. był Jan Paduch („Janek”)²²⁹. W rzeczywistości „Iskra” – według wywiadu AK – miała głównie charakter bandy rabunkowej. Okradała okoliczną ludność, a najczęściej napadała na leśniczych (np. w Jasionce, w Budach k. Głogowa), dwory (dwukrotnie Tyszkiewiczów w Weryni i Kamila Jana Bieniaszewskiego w Wysokiej oraz w listopadzie 1942 r. dwór Stanisława Politańskiego w Przewrotnem) czy plebanie (w Trzebosi oraz w Trzebusce i Wysokiej²³⁰). Zgładziła także kilka rodzin

²²⁵ *Bataliony Chłopskie w strukturach Polskiego państwa Podziemnego. materiały z konferencji naukowej*, red. J. Gmitruk, J. Mazurek, Warszawa 1999, s. 85, cyt. za: R. Borkowski, *Głogów...*, s. 138.

²²⁶ Stanisław Szybisty („Stefan”) [ur. 19 IX 1901 r. w Stobiernej], biogram [w:] M. Krzysztofiński, *Komuniści na Rzeszowszczyźnie 1918–1944/1945*, Rzeszów 2010, s. 197.

²²⁷ R. Borkowski, *Głogów...*, s. 140.

²²⁸ Józef Bielenda („Wierny”) [ur. 12 I 1912 r. w Stobiernej], szczegółowe hasło osobowe [w:] M. Krzysztofiński, *Komuniści na Rzeszowszczyźnie...*, s. 193; *idem*, *Dziś a nie jutro trzeba atakować wroga. „Szlak bojowy” grupy GL „Iskra” na Rzeszowszczyźnie*, „Biuletyn IPN” 2006, nr 62–63, s. 59–67; *Księga pamięci. Transporty Polaków do KL Auschwitz z Krakowa i innych miejscowości Polski południowej 1940–1944*, t. 2, red. F. Piper, I. Strzelecka, Warszawa–Oświęcim 2002.

²²⁹ Jan Paduch („Janek”), od lipca 1943 r. dowódca oddziału GL „Iskra”, od października 1944 r. p.o. kierownika PUBP w Kolbuszowej odpowiedzialny za liczne aresztowania akowców; AIPN Rz 0048/2130, Akta osobowe Jana Paducha; *Twarze bezpieki w Polsce południowo-wschodniej 1944–1990*, red. J. Izdebski, K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2007, s. 292; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

²³⁰ Napad na księdza w gromadzie Trzeboś opisał Wojciech Szetela w zeznaniach złożonych w toczącej się po wojnie sprawie karnej. Według jego zeznań brali w nim udział oprócz niego także: Jan Paduch, Stefan Ożóg, Sebastian Przebieradło, Walenty Nędza, Franciszek Dziągwa i Stanisław Pomykała; zob. AIPN Rz 050/181, t. 1, Akta kontrolno-śledcze w sprawie przeciwko Józefowi Bielendzie i innym, *Protokół przesłuchania Wojciecha Szeteli*, s. 124.

żydowskich. W nocy z 23 na 24 lutego 1943 r. pod dowództwem Józefa Bielendy dokonała najścia na Głogów Małopolski, w trakcie którego z niezrozumiałych dla mieszkańców powodów spalono urząd gminy, pocztę, magistrat i posterunek²³¹. Według Roberta Borkowskiego gwardziści „Iskry” zaatakowali posterunek policji granatowej w ramach swoistej zemsty, ponieważ służyli w niej przedwojenni policjanci, którzy wtedy zwalczali zakazaną antypaństwową działalność komunistyczną. Niecały miesiąc później „Iskra” dokonała bowiem kolejnego napadu na posterunek granatowych w Grodzisku Dolnym, której policjanci zasłynęli aresztowaniem w okresie międzywojennym kierownictwa komitetu podokręgowego KPP²³².

Wskutek działań oddziału „Iskra” Niemcy dokonali licznych akcji odwetowych, podczas których zginęło wielu niewinnych mieszkańców okolicznych wiosek²³³. Zaliczyć do nich należy pacyfikacje Przewrotnego (dwukrotnie: 13/14 marca i 19 maja 1943 r.), Stykowa koło Głogowa Małopolskiego (4 maja 1943 r.), Trzebosi (5 czerwca 1943 r.), Zwięczycy (dwukrotnie: 8 i 12 czerwca 1943 r.), Huciska (12 czerwca 1943 r.), Nienadówki (21 i 23 czerwca 1943 r.), Stobiernej (8 lipca 1943 r.), Staniszewskiego k. Raniżowa (13 lipca 1943 r.) i Woli Zgłobieńskiej (19 lipca 1943 r.)²³⁴. W obu pacyfikacjach Przewrotnego zamordowano 65 osób, w Stykowie zastrzelono 9 osób, a w Hucisku 28²³⁵.

Komunistyczna partyzantka pośrednio przyczyniła się do śmierci wielu niewinnych ludzi, którzy stali się ofiarami niemieckich pacyfikacji. Mimo bezmyślnych akcji, które powodowały zmasowany odwet, gwardziści dalej w nie brnęli. Odpowiedzialnością za prześladowania ludności Przewrotnego i Huciska próbowali obciążyć „wrogów klasowych”. 30 lipca 1943 r. gwardziści „Iskry” dokonali zamachu na dziedzica Przewrotnego Stanisława Politańskiego na szosie Głogów–Rzeszów, a na wójta gminy zbiorowej Głogów Andrzeja Pacynę w jego domu. Jak podaje Franciszek Kotuła, zabójstwa wójta Pacyny miał dokonać [Józef] Kogutek z Trzebownika, którego rzekomo rozpoznała na fotografii wójtowa. Według Kotuli „Pacyna, chłop z Przewrotnego [...]. Miał opinię bardzo dobrego i uczynnego człowieka, starał się o ludzi, interweniował w ich sprawach, itp. Był lubiany i naprawdę miał dobrą opinię”²³⁶. Podobną opinię wyraził Jan Selwa opisujący przebieg egzekucji Pacyny. Jego zdaniem „brak jest podstaw obarczania Pacyny i Politańskiego odpowiedzialnością za wszystkie nieszczęścia Przewrotnego”²³⁷.

²³¹ R. Borkowski, *Spalenie ratusza w 1943 r.*, „Ziemia Głogowska” 2015, nr 11; *idem*, *Głogów...*, s. 144–146.

²³² M. Krzysztosiński, *Komuniści na Rzeszowszczyźnie...*, s. 237.

²³³ W odwiecie za atak na Głogów Małopolski Niemcy zastrzelili pięciu starców. Akcje dywersyjne Gwardii Ludowej (m.in. oddziału leśnego „Iskra” pod dowództwem Jana Paducha „Janka”) i ich skutki dla miejscowej ludności, zwłaszcza z Woli Zgłobieńskiej, Przewrotnego i Stobiernej, opisali Z.K. Wójcik, *Rzeszów...*, s. 227–231, oraz M. Krzysztosiński, *Komuniści na Rzeszowszczyźnie...*, s. 196–206.

²³⁴ Szerzej na temat pacyfikacji wsi na tym terenie zob. T. Kowalski, *Eksterminacja ludności na Rzeszowszczyźnie w okresie II wojny światowej (1939–1945)*, Rzeszów 1987, *passim*.

²³⁵ R. Borkowski, *Pacyfikacje Przewrotnego, Huciska i Stykowa w 1943 r.*, „Ziemia Głogowska” 2015, nr 12; szczegółowe listy ofiar tych niemieckich pacyfikacji zamieszcza w swojej publikacji z 2016 r. R. Borkowski, *Głogów...*, s. 71–81.

²³⁶ Zob. P. Szopa, „W imieniu...”, s. 421, przypis 221, cytat z dziennika Franciszka Kotuli.

²³⁷ J. Selwa, *W Przewrotnem na Podkarpaciu...*, s. 353–355.

Oddział „Iskra” został ostatecznie zlikwidowany przez Niemców 3 listopada 1943 r. w lasach niedaleko Trzebuski. Od tego czasu byli już gwardziści „Iskry” jedynie sporadycznie zwoływali się na konkretne wypadki rabunkowe. Według por. Łukasza Kuźmicha, prowadzącego w 1950 r. sprawę karną Józefa Bielendy, przez cały okres istnienia oddziału jego grupa nie zabiła ani jednego Niemca i była sterowana przez agentów gestapo. Została rozwiązana, ponieważ agentura wewnątrz nie miała już kogo rozpracowywać²³⁸. Śledczy twierdził nawet, że Bielenda był kolaborantem pomagającym tworzyć listy, na podstawie których rozstrzeliwano ludzi w czasie pacyfikacji, a dowodem na to miał być fakt, że po pacyfikacji Stobiernej rozstrzelano wszystkich miejscowych członków „Iskry” za wyjątkiem Bielendy²³⁹.

Według ustaleń Mariusza Krzysztofińskiego komendantem Podokręgu GL-AL Rzeszów do końca okupacji niemieckiej pozostawał Zdzisław Basak („Sztorm”, „Zdzich”, „Basza”) [1920–1993]²⁴⁰. Na terenie południowej części powiatu rzeszowskiego wiosną 1942 r. zawiązał się sztab dzielnicowy GL Czudec–Raławówka, którego komendantem został Władysław Mytych ze Zgłobnia, członkami zaś Józef Augustyn („Ludwik”) [1911–1979] z Niechobrza²⁴¹ i Piotr Moskwa z Czudca²⁴² (oddelegowany do pełnienia tej funkcji przez kontrwywiad AK).

W gromadzie Zgłobień–Nosówka 5-osobową sekcją Gwardii Ludowej (a właściwie mniejszą bandą) dowodził karany przed wojną więzieniem Kazimierz Maciej. Założycielem komórki PPR w Bratkowicach, według meldunku wywiadu AK²⁴³, był natomiast Wincenty Przywara²⁴⁴, a na terenie gromady Hucisko: Adam Baran, Jakub Baran, Jan Dworak, Piotr Drąg i Stefania Drąg. Jak podaje w spisanych w 1959 r. swoich wspomnieniach Jakub Baran z Huciska „Komórka pod przewodnictwem Baran Adama, organizowana przez Szybistego Stanisława ze Stobiernej, Kogutka Józefa z Trzebowniska, do której następnie przyszli działacze polityczni, jak Bielenda Józef, Osetek z Górna i inni, którzy w roku 1942, w maju na terenie Huciska zorganizowali cztery piątki Gwardii Ludowej”²⁴⁵.

²³⁸ Cyt. za: M. Krzysztofiński, *Komuniści na Rzeszowszczyźnie...*, s. 205; AIPN Rz 050/181, *Akta kontrolno-śledcze w sprawie przeciwko Józefowi Bielendzie i innym*, t. 2, k. 81–82.

²³⁹ M. Krzysztofiński, *Komuniści na Rzeszowszczyźnie...*, s. 205; R. Borkowski, *Głogów...*, s. 164–165.

²⁴⁰ Zdzisław Basak („Sztorm”, „Zdzich”, „Basza”), od 1942 r. w PPR i GL, od tego czasu do końca okupacji niemieckiej komendant podokręgu GL-AK Rzeszów, do stycznia 1945 r. sekretarz KP PPR w Rzeszowie; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

²⁴¹ Józef Augustyn („Ludwik”), od 1943 r. formalnie szef wywiadu okręgu Gwardii Ludowej Tarnów–Rzeszów, w 1944 r. członek KW PPR w Rzeszowie, poseł na Sejm Ustawodawczy; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

²⁴² Życiorys Piotra Moskwy w części końcowej w rozdziale *Biogramy*.

²⁴³ AIPN Rz 122/322, Meldunek wywiadowcy o pseudonimie „Jan”, k. 28.

²⁴⁴ Wincenty Przywara („Marian”, „Michał”), s. Jana i Marii z d. Rusin [ur. 28 VI 1901 r. w Bratkowicach–Sitkówce], członek KPP oraz PPR, uczestnik akcji „Burza” w oddziale ppor. Józefa Lisa („Tajfun”) z Placówki AK Bratkowice. Zob. M. Maruszak, *PPR-owiec w akcji „Burza”*, www.tajnahistoriarzeszowa.wordpress.com [dostęp 14 VII 2017 r.]; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

²⁴⁵ APRz, Komitet Wojewódzki PZPR w Rzeszowie, sygn. 13651, *Wspomnienia Jakuba Barana*, s. 3.

2.2.2. Gwardyjska banda Józefa Augustyna i Władysława Mytycha

Według kontrwywiadu AK grupa komunistycznych gwardzistów dowodzona przez Józefa Augustyna z okolic Czudca, Raławówki i Zgłobnia organizowała liczne napady rabunkowe na miejscową ludność. Opis grupy Augustyna zawarł w zeznaniach własnych spisanych 27 stycznia 1951 r. Piotr Moskwa („Spytek”), który występował w charakterze informatora UB o pseudonimie „12”. Według niego „Augustyn miał swoją partyzantkę złożoną z różnych ludzi, jak Żydzi, Sowietci, Polacy i inni. Jednak działalność tej grupy miała niejednokrotnie charakter rabunkowy”²⁴⁶, a ponadto „grupa ta nie była zdyscyplinowana. Jak słyszałem, chodzili po weselach, bawili się, tak że swoim postępowaniem zdradzali swój pobyt [...] członkowie jej dopuszczali się rabunków. Opinią dobrą się nie cieszyła”²⁴⁷.

Zastępcą Józefa Augustyna był Władysław Mytych ze Zgłobnia. Według dokumentów akowskich do bandy tej należeli: Władysław Lubas z Bzianki, dwóch Maciejów (Kazimierz, starszy – dowodzący też tzw. bandą „Macieja”, i jego młodszy brat Tadeusz), Maciej NN z Rzeszowa-osiedle Piastów, NN Sanocki, złodziej z Rzeszowa-Czekaja, Władysław Kalandyk z Zabierzowa, Józef Ciebiera i NN Madej ze Zgłobnia, NN Pieniek z Trzebownika lub Jaworówki.

Banda ta 16 lipca 1943 r. w Błędowej Zgłobieńskiej połączyła się z partyzantami bolszewickimi²⁴⁸. Na czele grupy sowieckiej stał niejaki „Aleksander”, a jej członkami byli: „Michał I”, „Michał II”, „Stanisław”, „Piotr”, Jaksan z Zawadki i Jan Władek. Na 11 członków tej grupy 4 pochodziło ze Związku Sowieckiego²⁴⁹. Na drugi dzień po połączeniu, tj. 17 lipca 1943 r., grupa ta została w Woli Zgłobieńskiej otoczona i rozbita przez Niemców. W odwecie hitlerowcy dodatkowo spacyfikowali pobliską miejscowość Zgłobień, podczas której dokonano egzekucji 38 mieszkańców wsi (zastrzelono wówczas 30 mężczyzn, 6 kobiet i 2 dzieci). Zamordowanych pochowano w zbiorowej mogile w przysiółku zwanym Ścieżki. Po wojnie zwłoki przeniesiono na cmentarz parafialny w Zgłobniu.

Wśród ocalonych z zasadzki w Woli Zgłobieńskiej gwardzistów byli: Józef Augustyn, Izaak Bloch, Michał Pączek, jak również Hieronim Bednarski („Nawrócony”)²⁵⁰ ze Zwięzycy, późniejszy bojówkarz z poakowskiego oddziału „Zagłoby”. W płomieniach zasadzki zginął Józef Bieniek²⁵¹.

Według notatki inspektora Biura ds. Funkcjonariuszy MBP z 1 lipca 1952 r.:

²⁴⁶ AIPN 0087/5, *Teczka personalna informatora o pseudonimie „12” dot. Piotra Moskwa*, Protokół przesłuchania świadka Piotra Moskwy, 15 III 1950 r., k. 23.

²⁴⁷ *Ibidem*, Zeznania własne Piotra Moskwy, 27 I 1951 r., k. 40–41.

²⁴⁸ AIPN Rz 051/32, Wykaz aktywu komunistycznego oraz osób współpracujących i podejrzanych z powiatu Rzeszów według podziału administracyjnego GG, k. 15; M. Krzysztofiński, *Komuniści na Rzeszowszczyźnie...*, s. 194–196.

²⁴⁹ M. Krzysztofiński, *Komuniści na Rzeszowszczyźnie...*, s. 194; B. Uliasz, *Cmentarze, kwatery i mogiły wojenne na Podkarpaciu. Opisy*, t. 1, Rzeszów 2006, s. 331–332.

²⁵⁰ Szczegółowy biogram Hieronima Bednarskiego zob. M. Maruszak, *Hieronim Bednarski (1921–1953), ps. „Nawrócony”*, [w:] *Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik biograficzny*, Kraków–Warszawa–Wrocław 2007 (dalej KSOP), t. 3, s. 16–21.

²⁵¹ M. Krzysztofiński, *Komuniści na Rzeszowszczyźnie...*, s. 194.

oddział ten za okres swego istnienia faktycznie nie prowadził walki z okupantem niemieckim, a jego członkowie zajmowali się rabunkiem, zabierając samowolnie, w razie oporu – chłopom miejscowym żywność, jak: chleb, masło, kury itp. Na skutek czego wynikały niezadowolenia wśród ludności [...] oddział ten, za który odpowiedzialnym był z ramienia partii Buda Andrzej, został okrążony przez gestapo w Woli Zgłobieńskiej i w czasie walki zginęło kilku członków z wyjątkiem Augustyna i czterech innych, którzy przed tym udali się do swych miejsc zamieszkania. Ponadto zginęło wówczas dwóch jeńców radzieckich, którzy włączyli się po ucieczce z obozu. Okoliczności zlikwidowania oddziału wskazują na możliwość wskazania miejsca jego zakwaterowania ew[entualnie] przez osoby związane bliżej z oddziałem²⁵².

Według innych wiadomości zdobytych przez kontrwywiad AK (trzeba pamiętać, że do sztabu GL na tym terenie należał wówczas oficer wywiadu AK Piotr Moskwa) w skład tego oddziału mieli też wchodzić Tadeusz Maciąg i Kazimierz Maciąg z okolic Bzianki oraz Franciszek Kaszuba²⁵³.

2.3. RUCH LUDOWY I AKCJA SCALENIOWA BCH Z AK

2.3.1. Oddziały zbrojne SL „Rocha” i nieudana akcja scalenia „Chłostry” z AK na terenie Obwodu AK „Rozbratel” (Rzeszów)

W związku z istniejącym na emigracji konfliktem politycznym między ludowcami i tzw. rządowym blokiem sanacyjnym, który miał swoje źródło jeszcze w latach trzydziestych, CKRL „Roch” postanowił utworzyć alternatywną w stosunku do ZWZ-AK organizację o charakterze zbrojnym, tj. Straż Chłopską (w skrócie „Chłostę”). Nastąpiło to po klęsce Francji, czyli po tzw. przesileniu lipcowym 1940 r. w rządzie emigracyjnym, gdy działacze skupieni wokół gen. Sosnkowskiego wraz z prezydentem Władysławem Raczkiewiczem postanowili odwołać z funkcji premiera sprzyjającego ludowcom gen. Sikorskiego.

Ludowcy utożsamiali kadrę oficerską i podoficerską ZWZ-AK z przedwojenną władzą sanacyjną. Z kolei dowództwo AK traktowało SCh-BCh jedynie jako partyjną organizację paramilitarną. Ruch ludowy postanowił stworzyć własną realną siłę, przy pomocy której po dojściu do władzy w wyzwolonej już Polsce dokona gruntownej przebudowy istniejącego ustroju. Jako element walki politycznej ze strony zdominowanej przez sanacyjnych polityków ZWZ i zagrożenie dla własnej władzy SL „Roch” postrzegał

²⁵² AIPN Gd 214/1331, *Akta personalne Andrzeja Budy*. Według zeznań Piotra Barana miejsce zakwaterowania oddziału GL Józefa Augustyna miał wyjawic Niemcom podczas aresztowania niejaki Sanecki [Władysław] z Czekaja, którego zlikwidowała 28 III 1945 r. grupa Hieronima Bednarskiego „Nawróconego”, cyt. za: M. Krzysztofiński, *Komuniści na Rzeszowszczyźnie...*, s. 195–196, 204, 286, oraz AIPN Rz 00105/18, *Charakterystyka bandy* (Bednarskiego i Miki), 1 X 1948 r., k. 12.

²⁵³ AIPN Rz 051/32, Wykaz aktywu komunistycznego oraz osób współpracujących i podejrzanych z powiatu Rzeszów według podziału administracyjnego GG, k. 15.

tworzenie przez ZWZ zmilitaryzowanej administracji państwowej (tzw. Teczki²⁵⁴) oraz jednostek Służby Ochrony Powstania (przemianowanej w 1943 r. w Wojskową Służbę Ochrony Powstania). Służba Ochrony Powstania (SOP) została powołana do życia 15 lipca 1941 r. przez komendanta Sił Zbrojnych w Kraju w porozumieniu z delegatem Rządu na Kraj. Najczęściej żołnierzami SOP-ów byli mężczyźni ze starszych roczników (1891–1903) oraz przedwojenni policjanci. Utworzenie SOP-ów miało zapobiec próbom tworzenia milicji partyjnych (jak np. późniejszych oddziałów LSB, czy PPR-owskiej milicji ludowej). Głównym ich zadaniem miało być utrzymanie ładu i porządku w okresie działań powstańczych, w tym ochrona mienia państwowego i ludności cywilnej. Przykładowo: w sprawozdaniu z 19 stycznia 1942 r. małopolskiego OKRL za rok 1941 donoszono: „ZWZ politykuje więcej niż przedtem i chcą narzucić swoją supremację. Od sierpnia [1941] organizują milicję zwaną SOP, na co też się nie możemy zgodzić”²⁵⁵. Stąd późniejsza, w dużej mierze nieudana, akcja scalania oddziałów BCH – zwłaszcza LSB – z AK, o czym szerzej w dalszej części opracowania.

Zbrojnym ramieniem „Trójkąta” (SL „Roch”) były bardzo liczne, ale słabo wyszkolone i marnie uzbrojone, do tego niezdiscyplinowane oddziały formacji partyjnej „Chłopskiej Straży” (stąd ich kryptonim konspiracyjny „Chłostr”), utworzonej w sierpniu 1940 r. (w zasadzie miały one charakter „milicji partyjnej”). Organizacja ta przekształcona została wiosną 1941 r. w Bataliony Chłopskie (BCh), chociaż formalnie decyzję o zmianie nazwy podjęła Komenda Główna dopiero w maju 1941 r. Ludowcy decyzję o utworzeniu odrębnej, samodzielnej organizacji paramilitarnej podjęli już wcześniej, bo w 1940 r., co spotkało się z dużym poparciem środowiska chłopskiego (i było wyrazem jego emancypacyjnych dążeń) oraz krytyką wojskowych z ZWZ-AK. Przeciwni tworzeniu chłopskiej formacji zbrojnej byli „starzy” działacze ludowi, tacy jak Władysław Kiernik i Zygmunt Lasocki, stojący na straży agraryzmu, okazujący pełną lojalność wobec rządu RP na emigracji, w skład którego jako wicepremier wchodził ludowiec prof. Stanisław Kot. Zwyciężyło jednak stanowisko frakcji radykalnych „młodych” działaczy, m.in. Stanisława Mierzwę i Józefa Marcinkowskiego, zgodnie z którym ugrupowania zbrojne miały zapewnić chłopom wpływ na charakter podziemia oraz stworzyć szansę współdecydowania o społeczno-ustrojowym kształcie przyszłego powojennego państwa polskiego. Komendantem głównym „Chłostry”, a później BCh od 8 października 1940 r. do końca wojny był Franciszek Kamiński („Zenon Trawiński”). Na przełomie 1942/1943 r. struktura „Chłostry” zaczęła rozdzielać się na 2 odrębne piony:

²⁵⁴ Mianem „Teczki” określano tworzoną przez Komendę Główną AK i jej podlegającą zmilitaryzowaną administrację państwową, a to z uwagi na brak współpracy w jej tworzeniu ze strony konspiracyjnych partii politycznych i administracji cywilnej (tzw. zastępczej). Na wszystkich szczeblach ZWZ od marca 1941 r. powstawały biura wojskowe. Administracja ta podjąć miała działania administracji cywilnej. Nazwa pochodzi od szefostwa Biur Wojskowych przy KG AK kryptonim „Teczka”. Równoległe z organizowaniem „Teczki” postępowało budowanie cywilnych struktur administracji zastępczej. Rozkazem gen. Tadeusza Komorowskiego („Bora”) nastąpiło scalenie „Teczki” z administracją zastępczą. W Obwodzie AK Rzeszów nastąpiło to na podstawie umowy z 9 XI 1943 r. i od tej daty sześciu członków „Teczki” zasiłowało powiatową Delegaturę Rządu w Rzeszowie.

²⁵⁵ A. Fitowa, *Bataliony Chłopskie w Małopolsce...*, s. 70.

- 1) oddziały terytorialne (LSB), tj. straże gromadzkie, załogi gminne i powiatowe oraz
- 2) oddziały taktyczne (na wzór wojskowy), tj. drużyny, plutony, kompanie.

Zawiązanie „Chłostry” na terenie gminy Świlcza nastąpiło na bazie przedwojennych działaczy ZMW RP „Wici” Walentego Kawalca („Tomka”) i Henryka Stawarza („Sępa”), do których wkrótce dołączyli Stanisław Piątek („Gruby”) i Piotr Rogala²⁵⁶ oraz z Dąbrowy Julian Wilk i niejaki Malisiewicz²⁵⁷.

Przypomnieć należy, że na przełomie kwietnia i maja 1941 r. władze ruchu ludowego zerwały na pewien czas współpracę z ZWZ-AK, nazywanym przez niektórych radykalnych młodych działaczy ludowych „pańskim wojskiem”. Wywarło to wpływ na późniejszą akcję scaleniową, albowiem część działaczy BCh z oddziałów taktycznych, którzy odeszli z ZWZ, miała ponownie wrócić pod rozkazy AK, co spotykało się ze zdecydowanym oporem tych, którzy podsycali niechęć do AK, mimo że w jej szeregach zdecydowanie przeważali mieszkańcy wsi. Stąd na przełomie 1943/1944 r. nastąpiło masowe przechodzenie z oddziałów taktycznych do oddziałów terytorialnych (LSB). W świetle danych szacunkowych (obarczonych możliwym błędem) w październiku 1943 r. w oddziałach taktycznych BCh rzeszowskiego Inspektoratu było 5785 członków, a w oddziałach LSB 3118. Według W. Wilbik-Jagustynowej w połowie 1944 r. „oddziały terytorialne nie przekazane AK, pozostając w gestii Trójkąta, stanowiły w podokręgu rzeszowskim siłę równą oddziałom taktycznym”²⁵⁸. Członkowie LSB wywodzili się głównie z przedwojennych „Wici”, i to z młodszych roczników.

Gmina Świlcza znajdowała się w VI Okręgu Kraków BCh dowodzonym przez Narcyza Wiatra („Zawojnę”) ²⁵⁹, w Podokręgu BCh Rzeszów, którego komendantem był najpierw przedwojenny wiciowiec Władysław Jagustyn („Oracz”) [1915–1969]²⁶⁰, w jednym z ośmiu obwodów w tym podokręgu – Obwodzie („Nadleśnictwie nr 23”) Rzeszów (kryptonim „Radło”, „Rąb” – od rąbać).

Dowódcami „Radła” (komendantami) byli kolejno: Tomasz Wójcik z Rudnej Wielkiej, Antoni Borowiec („Pal”) z Siedlisk, Mieczysław Urbanik („Sęk”, „Łoza”) z Gbisk²⁶¹,

²⁵⁶ A. Szary, *W latach II wojny...*, s. 187.

²⁵⁷ AIPN 046/58, *Akta śledcze p-ko Henrykowi Stawarzowi* [dalej jako AIPN Rz 046/59], Wyciąg z doniesienia inf. o pseudonimie „Wawel”, 6 VII 1954 r., k. 25, z tym że być może informator UB miał na myśli Władysława Malisiewicza z Będziemyśla, a nie z Dąbrowy.

²⁵⁸ W. Wilbik-Jagustynowa, *op. cit.*, s. 284.

²⁵⁹ Narcyz Wiatr („Zawojna”) [ur. 19 I 1907 r. w Stróżach Niżnych], absolwent Uniwersytetu Poznańskiego, adwokat, komendant Okręgu VI Sch-BCh na Małopolskę i Śląsk, zamordowany na krakowskich Plantach 21 IV 1945 r. przez funkcjonariuszy PUBP w Myślenicach, członków SL; więcej zob. B. Dereń, *Narcyz Wiatr „Zawojna” (1907–1945)*, „Rocznik Dziejów Ruchu Ludowego” 1992, nr 27, s. 95–96.

²⁶⁰ Władysław Jagustyn („Oracz”, „Kuźma”), działacz ruchu ludowego, od kwietnia 1945 r. p.o. komendanta okręgu VI BCh (woj. krakowskie, rzeszowskie i śląskie), w XII 1945 r. wybrany na członka ZG ZMW RP „Wici”; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

²⁶¹ Mieczysław Urbanik („Sęk”, „Łoza”, TW „Prędkie”, TW „Jan Kępski”) [21 XII 1916–10 V 2005], działacz ludowy i organizator SL „Roch”, powiatowy dowódca LSB w Rzeszowie. Z dniem 17 I 1953 r. zwerbowany do współpracy z PUBP w Rzeszowie przez st. referenta Wacława Salamona, jako TW „Prędkie”. Już w grudniu

ppor. rez. Tadeusz Szeliga („Gryf”, „Sęp”)²⁶², odpowiedzialny za proces scaleniowy, i w początkach 1944 r. Jan Jankowski („Biały”, „Kruk”, „Giewont”). Szefem wywiadu do końca lata 1943 r. był Michał Bembenek („Oset”, „Halny”) z Trzciany²⁶³, a po nim Józef Baran („Motor”) z Wysokiej Strzyżowskiej.

Pod naciskiem władz emigracyjnych 30 marca 1943 r. pierwszą wersję umowy scaleniowej podpisał samodzielnie członek CKRL Józef Niećko („Grabowski”, „Zgrzebniak”), a ostateczna umowa scaleniowa z AK zatwierdzona została przez CKRL dopiero 2 miesiące później, po kwietniowej konferencji komendantów okręgowych „Chłostry”, 30 maja 1943 r.²⁶⁴.

Wypełniając polecenie CKRL, komendant główny BCh Franciszek Kamiński rozkazem nr 13 z 10 czerwca 1943 r. zarządził powiązanie oddziałów „Chłostry” z siłami zbrojnymi RP²⁶⁵, co z drugiej strony potwierdził komendant AK gen. Stefan Rowecki („Grot”) rozkazem nr 90 z 30 maja 1943 r., w którym jako datę scaleniową wskazano 1 lipca 1943 r.²⁶⁶. Scaleniu podlegały głównie najsłabiej przygotowane oddziały taktyczne BCh przeznaczone w przyszłości do ogólnonarodowego powstania. Jesienią 1943 r., a więc już po podpisaniu umowy, Komenda Główna BCh podjęła jednak decyzję o utworzeniu znacznie lepiej uzbrojonych i przeszkolonych oddziałów specjalnych LSB, niepodlegających scaleniu z AK.

Akcja scaleniowa na szczeblu krajowym nie powiodła się, albowiem ludowcy zarzucali AK, że jest powiązana z sanacją i reprezentuje program polityczny obcy interesom wsi. Z liczących 112 000 ludzi oddziałów taktycznych BCh tylko niecałe 40 000 weszło w skład AK, reszta zachowała samodzielność organizacyjną.

Umowę scaleniową między Komendą Obwodu AK Rzeszów a Komendą Obwodu BCh w Rzeszowie podpisano dopiero 8 grudnia 1943 r.²⁶⁷ Trzeba podkreślić, że Bataliony Chłopskie (podobnie jak NOW – Narodowa Organizacja Wojskowa podlegająca Stronnictwu Narodowemu) prowadziły głównie działalność partyjną, stąd oczywiste trudności w całkowitym ich złączeniu. Mimo to pod koniec 1943 r. było już ok. 9800 zaprzysiężonych członków BCh²⁶⁸. Akcja scaleniowa zakończyła się formalnie w obwodzie rzeszowskim wiosną 1944 r. Według danych z 1 czerwca 1944 r. ruch ludowy przekazał do

1953 r. wyeliminowany z sieci agenturalnej. Po wydarzeniach czerwcowych 3 x 1958 r. ponownie włączony w sieć agenturalną SB, tym razem przez oficera operacyjnego Wydziału III KW MO w Rzeszowie kpt. Jana Filara. Honorowy obywatel Strzyżowa (AIPN Rz 0094/643, Teczka personalna TW „Jana Kępskiego”). A. Fara, P. Szopa, R. Witalec, *Pozyskać „Dobrego”...*, s. 75; M. Urbanik, *Żelazne kompanie...*, *passim*.

²⁶² Również Tadeusz Szeliga został 29 VII 1946 r. informatorem UB o pseudonimie „Groch” (AIPN Rz 00124/424, Teczka personalna informatora pseudonim „Groch”).

²⁶³ W. Bonusiak, *Ruch Oporu*, [w:] *Dzieje Rzeszowa*, t. 3, red. F. Kyrk, Rzeszów 2001, s. 660.

²⁶⁴ *Ibidem*, s. 367.

²⁶⁵ Tekst rozkazu cytuje W. Wilbik-Jagusztynowa, *Bataliony Chłopskie na Rzeszowszczyźnie. Dokumenty, relacje, wspomnienia*, Warszawa 1973, s. 248–250.

²⁶⁶ *Ibidem*, s. 250–251.

²⁶⁷ Protokół wcielenia SCh do PAK, 8 XII [19]43, CA MSW, tecz. 27. Cyt. za: A. Fitowa, *Bataliony Chłopskie w Małopolsce...*, s. 198.

²⁶⁸ M. Buwała, *Polskie Stronnictwo Ludowe w województwie rzeszowskim 1945–1947. Geneza i działalność*, Rzeszów–Warszawa 2015, s. 62.

AK 10 kompanii – w sumie 1408 osób. Poza AK pozostało 1378 osób – w LSB²⁶⁹, czyli prawie drugie tyle.

Tak więc wyłonienie się 2 formacji z „Chłostry”: wojska (BCh) oraz milicji (czyli LSB), wiązało się głównie z podpisaniem umów scaleniowych z AK. Rzeszowskim powiatowym komendantem „Chłostry” był najpierw Tomasz Wójcik ze wsi Rudna Wielka, który został aresztowany przez gestapo i wywieziony do obozów koncentracyjnych w Oświęcimiu, Oranienburgu i Stutthofie²⁷⁰.

Komendantem LSB na powiat rzeszowski był początkowo Antoni Borowiec („Pal”) [ur. w 1907 r.]²⁷¹, który wkrótce po tym został zmuszony do przejścia do czynnej partyzantki, albowiem podczas niemieckiej pacyfikacji jego rodzinnej wsi Siedliska-Budziwój 25 czerwca 1943 r. spalono mu dom oraz zastrzelono ojca (Pawła) i brata (Ignacego).

Jego następcą od czerwca 1943 r. został Mieczysław Urbanik („Sęk”, „Łoza”) ²⁷² [ur. w 1916 r.], autor opublikowanej w 1994 r. książki *Żelazne Kompanie Batalionów Chłopskich w powiecie rzeszowskim „Radło” 1939–1945*. Na skutek nieporozumień z Władysławem Jagusztynem („Oraczem”) złożył rezygnację z pełnienia funkcji komendanta „Chłostry”, a właściwie LSB, z dniem 1 stycznia 1944 r. Po nim stanowisko dowódcy LSB obwodu rzeszowskiego objął Jan Jankowski („Giewont”, „Biały”) ²⁷³, który wchodził w skład komendy inspektoratu rzeszowskiego jako oficer ds. specjalnych. Szefem wywiadu LSB na terenie Obwodu BCh Rzeszów został Józef Baran („Motor”).

Teren powiatu rzeszowskiego podzielony został na 4 rejony oznaczone cyframi rzymskimi. Rejon IV, którego komendantami rejonowymi LSB byli Michał Bembenek („Oset”), a po nim Henryk Stawarz („Sęp”), obejmował gminy Świlcza i Raclawówka. Z kolei gmina Głogów razem z gminami Trzebownik i Słocina wchodziły w skład Rejonu III LSB, którego dowódcami byli Marian Kopeć („Mściwój”) z Terliczki, a po nim Stanisław Głowiak („Światowid”) z Łukawca. Rejonom podlegali z kolei gminni komendanci. Na terenie gminy Świlcza dowodzącymi LSB byli Stanisław Piątek („Gruby”) z Trzciany, a po nim Piotr Rogala też z Trzciany. M. Urbanik w swojej publikacji nie podaje – z uwagi na brak danych – kto dowodził LSB w gminie Raclawówka. Wskazuje, że dowódcą LSB w gminie Głogów był kpr. Józef Kloc („Knotek”) z Głogowa, późniejszy dowódca plutonu BCh w głogowskiej placówce AK²⁷⁴.

²⁶⁹ W. Bonusiak, *op. cit.*, s. 665.

²⁷⁰ Zob. *Księga pamięci. Transporty Polaków do KL Auschwitz z Krakowa i innych miejscowości Polski południowej 1940–1944*, t. 1, Warszawa–Oświęcim 2002; *Księga pamięci. Transporty Polaków do KL Auschwitz z Krakowa i innych miejscowości Polski południowej 1940–1944*, t. 2, red. F. Piper, I. Strzelecka, Warszawa–Oświęcim 2002.

²⁷¹ Co ciekawe, Antoni Borowiec został 5 XII 1947 r. zwierzbowany do współpracy przez PUBP w Rzeszowie, przyjmując pseudonim „Wagon” (AIPN Rz 055/52, *Charakterystyka działalności PSL na terenie województwa rzeszowskiego* sporządzona przez Wydział V WUBP w Rzeszowie, t. 5, *Charakterystyka informatora*, k. 70, za: B. Wójcik, *Prześladowania żołnierzy Batalionów Chłopskich na Rzeszowszczyźnie*, [w:] *Represje wobec wsi i ruchu ludowego (1944/1945–1989)*, pod red. A. Indraszczyka i M. Krzysztofińskiego, t. 5, Warszawa–Rzeszów 2014, s. 231).

²⁷² Jak już wcześniej była o tym mowa, Mieczysław Urbanik w okresie powojennym 17 I 1953 r. został zwierzbowany do współpracy z UB jako TW „Prędkie”. Zob. A. Fara, P. Szopa, R. Witalec, *Pozyskać „Dobrego”...*, s. 75.

²⁷³ M. Urbanik, *op. cit.*, s. 50, 95.

²⁷⁴ R. Borkowski, *Głogów...*, s. 120; APRz, WUSW w Rzeszowie, zesp. 118, s. 223.

Brak zaufania ze strony ludowców do komendanta obwodu AK, przedwojennego działacza politycznego PPS kpt. Edwarda Brydaka („Andrzeja”, „Koraba”), i zbliżający się front sowiecko-niemiecki spowodowały wiosną 1944 r. zmiany personalne w sztabie obwodu AK. 15 kwietnia 1944 r. obowiązki obwodowego komendanta AK w Rzeszowie objął kpt. Władysław Składzień („Twardy”, „Boruta”), a kpt. Edward Brydak awansował na zastępcę inspektora AK Rzeszów Łukasza Ciepłińskiego. Stan liczebny przejmowanego obwodu wynosił wówczas 8086 ludzi²⁷⁵.

Według Wilbik-Jagusztynowej akcja scaleniowa nigdy się nie zakończyła, o czym ma świadczyć okólnik jej męża Władysława Jagusztyna („Oracza”) z 10 maja 1944 r., pełniącego wówczas obowiązki komendanta BCH i LSB podokręgu Rzeszów, zgodnie z którym przekazywanie oddziałów taktycznych do AK w 5 obwodach, w tym w obwodzie rzeszowskim (nr 24), miało rozpocząć się dopiero po 15 maja 1944 r.²⁷⁶.

2.3.2. Oddziały specjalne BCH-LSB, tzw. OS-y

Ponieważ BCH i LSB miały wkroczyć do walki dopiero w okresie powszechnego powstania, toteż do bieżącej dywersji SL „Roch” zorganizował oddziały ekspedycyjne. W ich skład weszły działające od końca 1942 r. oddziały specjalne zwane w skrócie „OS” oraz oddziały partyzanckie. Na terenie powiatu rzeszowskiego w latach 1943–1944 działało 8 OS-ów (według Wilbik-Jagusztynowej 6, plus 1 leśny²⁷⁷), które w szczytowym momencie (dane z 8 czerwca 1944 r.) łącznie liczyły 91 żołnierzy.

Odpowiedzialnym za działalność dywersji oraz oddziałów specjalnych na terenie powiatu rzeszowskiego był Roman Włodyka („Brzezina”, „Brzoza”) z Wysokiej Strzyżowskiej²⁷⁸. Warto odnotować, że dowódcą LSB na terenie gminy Tyczyn był Karol Grzebyk („Burza”) ²⁷⁹. Weronika Wilbik-Jagusztynowa („Błyskawica”) ustaliła, że dowódcą OS-u w rejonie Strzyżowa i Siedlisk był Piotr Włodyka („Krak”) ²⁸⁰. Najprawdopodobniej Roman i Piotr to jedna i ta sama osoba.

Całością oddziałów specjalnych (OS-ów) we wschodniej części powiatu rzeszowskiego i w tzw. północnym rejonie (tj. na północ od linii kolejowej Kraków–Lwów) dowodził Michał Rząsa („Twardy”), a po jego aresztowaniu 1 marca 1944 r. i zamordowaniu pod koniec marca przez gestapo w więzieniu „Na Zamku” w Rzeszowie²⁸¹ – Stefan Wójcik

²⁷⁵ G. Ostasz, *Z dziejów „Rozbratla”...*, s. 29 oraz *Protokół zdawczo-odbiorczy K.O. „20”*, zbiory W. Składzenia.

²⁷⁶ W. Wilbik-Jagusztynowa, *op. cit.*, s. 314–315.

²⁷⁷ *Ibidem*, s. 81, 414.

²⁷⁸ M. Urbanik, *op. cit.*, s. 51; AIPN Rz 046/58, Protokół przesłuchania świadka Karola Grzebyka przed PUBP w Rzeszowie, 27 I 1956 r., k. 29–30. W zeznaniach tych błędnie podano imię Włodyki.

²⁷⁹ Karol Grzebyk („Burza”) [ur. 21 VIII 1919 r. w Siedliskach], syn Józefa i Józefy z d. Borowiec, w latach 50. zatrudniony w Cegielni w Przybyszówce, był dowódcą LSB na terenie gminy Tyczyn.

²⁸⁰ Piotr Włodyka („Krak”) [ur. 7 III 1913 r. w Tułkowicach], skazany wyrokiem Sądu Powiatowego w Rzeszowie z 29 VI 1951 r. na karę półtora roku więzienia (AIPN Rz 05/163, *Charakterystyka nr 142 nielegalnej organizacji pod dowództwem Piotra Włodyki „Kraka”*, k. 40 oraz W. Wilbik-Jagusztynowa, *op. cit.*, s. 414–417).

²⁸¹ A. Fitowa, *Bataliony Chłopskie w Małopolsce...*, s. 518; M. Urbanik, *op. cit.*, s. 72.

z Rudnej Wielkiej, który w późniejszym okresie zaczął współpracować z grupą Stanisława Pielu („Kościarza”), rozwiązana formalnie jako oddział LSB za niesubordynację i samowolne działania na szkodę okolicznych mieszkańców.

W skład OS-u dowodzonego przez Michała Rzęsę wchodził: z Rudnej Wielkiej Stefan Wójcik (jego następca), Julian Mazur, nieznani z imienia Wąsik i Mazur oraz z Błędowej Franciszek Baran, Edward Baran oraz Władysław Tobiusz (zginął w 1944 r. podczas akcji w Tyczynie)²⁸².

Według A. Fitowej OS-em na terenie Błędowej Zgłobieńskiej i Zgłobnia dowodził bezpośrednio Michał Rzęsa, a Stanisław Piątek („Kloc”, „Gruby”) z Trziciany podobnym oddziałem specjalnym LSB, ale działającym w miejscowościach Raławówka, Świlcza i Głogów²⁸³. Jedną z bardziej spektakularnych akcji oddziału „Twardego” było zdobycie w maju 1943 r. z baraków Baudienstu (junaków) przy ulicy Szopena w Rzeszowie ok. 40 karabinów.

2.4. PRÓBA SCALENIA W PLACÓWCE AK „ŚWIERK”

Na początku 1940 r. na terenie gminy Świlcza doszło do zawązania zbrojnej reprezentacji ruchu ludowego, tj. Straży Chłopskiej („Chłostry”), której organizatorami byli Walenty Kawalec („Tomek”), Henryk Stawarz („Sęp”), a później dołączyli do nich pochodzący z Trziciany Stanisław Piątek („Gruby”) [ur. w 1901 r.] i Piotr Rogala [ur. w 1915 r.]²⁸⁴. W 1943 r. w gminie działała 9. kompania BCh (jako jedna z dziesięciu operujących w powiecie rzeszowskim). W jej skład wchodził pluton przybyszowski. Kompanię dowodził od początku aż do scalenia z AK Henryk Wojtoń („Krzem”) [ur. w 1909 r.]. Według innego źródła dowódcą w początkowym okresie miał być Jan Stawarz („Sęk”) z Trziciany, a dopiero po nim Henryk Wojtoń („Krzem”). Funkcję zastępcy „Krzema” z pewnością piastował Walenty Misiuda („Ryszard”). Obaj byli obecni przy podpisywaniu protokołu scalenia BCh z AK na terenie placówki Świlcza–Trzyciana i obaj przeszli do AK.

Według Marcina Maruszaka²⁸⁵ następcą dowódcy kompanii po „Krzemieniu” został Henryk Stawarz („Sęp”) z Trziciany, który jednak w swoim oświadczeniu o ujawnieniu przed Komisją Amnestijną podał, że dowodził powiatowym niescalonym oddziałem LSB²⁸⁶. Wydaje się to prawdą, albowiem oddziały taktyczne (a takim była 9. kompania) podlegały łączeniu z AK, podczas gdy oddziały terytorialne (tj. LSB) nie zostały tą akcją objęte. Jeśli chodzi o oddziały terytorialne BCh, to na terenie Placówki Głogów kierował taką jednostką Józef Kloc z Zaczernia, a na terenie placówki Świlcza–Trzyciana

²⁸² M. Urbanik, *op. cit.*, s. 71 i 96. Zob. też J. Szczypek, *Placówka ZWZ-AK Tyczyn*, Tyczyn 1993; M. Skotnicki, *Bitwa o Tyczyn*, Tyczyn 2004, *passim*.

²⁸³ A. Fitowa, *Bataliony Chłopskie w Małopolsce...*, s. 518.

²⁸⁴ *Trzyciana – zarys dziejów wsi*, Trzyciana 2007, s. 187.

²⁸⁵ M. Maruszak, *Oddział...*, s. 240.

²⁸⁶ AIPN Rz 046/58, *Charakterystyka Henryka Stawarza*, 28 III 1952, k. 22.

Adolf Depa z Trzciany-Słotwiny (później, niestety, działający w grupie Stanisława Pieli „Kościarza”), i dopiero po nim najprawdopodobniej Franciszek Rejman („Bicz”).

Scalana kompania BCh na terenie miejscowości Dąbrowa, Trzciana, Rudna Wielka, Woliczka, Błędowa, Nosówka, Raclawówka dysponowała łącznie 3 plutonami. W Przybyśzówce już w 1942 r. powstał pluton BCh w liczbie 27 ludzi. Jego komendantem był Andrzej Gutkowski („Sęp”), a zastępcą Stanisław Sieradzki. W większości członkami BCh byli starsi gospodarze, wśród nich Walenty Koryl, Andrzej Koryl, Bronisław Czyż, Jan Batóg, Stanisław Gutkowski i Henryk Rączy²⁸⁷.

Pierwszy nie do końca zgodny z faktycznym stanem rzeczy protokół zdawczo-odbiorczy z akcji scalenia na poziomie placówki został sporządzony 11 stycznia 1944 r. Sygnował go ze strony AK ppor. Józef Frankiewicz (posługujący się wówczas pseudonimem „Korzeń”), natomiast ze strony BCh dowódca 9. kompanii Henryk Wojtoń („Krzem”) wraz z zastępcą Walentym Misiudą („Ryszardem”). W dokumencie tym zapisano: „po zaprzysiężeniu Ryszarda, w obecności Korzenia, przez Krzema nastąpiło przekazanie i podporządkowanie IX komp. BCh do 82 [Placówka AK Trzciana]. Krzem przekazuje ogółem stan 1 + 102”²⁸⁸. Warto dodać, że ostatecznie 9. kompania BCh na wiosnę 1944 r. odmówiła scalenia się z AK i dalej działała samodzielnie jako oddział terytorialny LSB, chwilowo nadal pod dowództwem Henryka Wojtonia („Krzema”), a po jego przejściu do AK – Jana Stawarza („Sęka”) ²⁸⁹ z Trzciany, brata Henryka. Rekrutowała gospodarzy głównie z terenów Raclawówki, Nosówki, Dąbrowy, Trzciany, Woliczki i Błędowej Zgłobieńskiej. Uzgodnienia z 11 stycznia 1944 r. nie zostały zrealizowane. Już w lutym 1944 r. nastąpiła spora dezercja, gdyż placówkę AK opuścili: Piotr NN („Grubas”), Władysław NN („Zagłoba”) ²⁹⁰, Piotr NN („Kocirba”) i Franciszek NN, którzy zasilili struktury LSB. Podobnie przyłączenia do AK odmówili Henryk Stawarz („Sęp”), który dowodził plutonem LSB na tym terenie, i jego podwładny Franciszek Rejman („Wilk”, „Bicz”), który według

²⁸⁷ B. Adamiec, *Ocalić...*, s. 6–7.

²⁸⁸ G. Ostasz, *Z dziejów „Rozbratla”...*, s. 46 oraz kopia protokołu zdawczo-odbiorczego nr 82, 11 i 44, godz. 12, w zbiorach G. Ostasza.

²⁸⁹ M. Urbanik, *op. cit.*, s. 26.

²⁹⁰ Więcej informacji na temat działalności „Zagłoby” można znaleźć w artykule M. Maruszaka, *Działalność żołnierzy AK z plutonu dywersyjnego „Zagłoby” (1944–1952) w dokumentach UB*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2005, nr 23, s. 33–75. Tytuł publikacji jest mylący, gdyż „Zagłoba” (według UB Piotr Zieliński lub Zielnicki z Sosnowca) nie działał w ramach AK, a wyłącznie w ramach LSB lub może nawet samodzielnie. Brak go w szczególności w zestawieniu żołnierzy z Placówki AK „Brzoza” (Raclawówka–Boguchwała), zresztą rozwiązaną rozkazem nr 18/43 komendy Obwodu z dniem 1 i 1944 r. przez jej dotychczasowego dowódcę Jana Deręgowskiego („Sępa”). W okresie poprzedzającym „Burzę” na terenie gmin Raclawówka i Boguchwała powstały dwa Podobwoły: Rzeszów-Północ, którego komendantem został por. Julian Brydak („Borek”), oraz Rzeszów-Południe z dowódcą kpt. Józefem Maciołkiem („Żurawiem”). Z dniem 16 IV 1944 r. utworzono w ramach Placówki AK Rzeszów-Boguchwała dwie nowe podplacówki: o kryptonimie „22a” podlegającą kpt. Adamowi Długoszowi („Dębinie”) na teren: Zgłobnia, Woli Zgłobieńskiej, Raclawówki, Nosówki, Niechobrza i Mogielnicy oraz o kryptonimie „22” obejmującą: Rzeszów Pd., Drabiniankę, Zwieczycę, Staroniwę, Kielanówkę i być może Bziankę. W zestawieniu pseudonimów żołnierzy AK z Placówki Czudec zamieszczonym w książce J. Niedzieli i F. Sagana z 2005 r. pod poz. 1663 figuruje plut. Alfred Szaro [ur. w 1899 r.] jako posługujący się pseudonimem „Zagłoba” dowódca drużyny instruktorów szkolenia, który według komendanta Obwodu AK Rzeszów E. Brydaka miał pochodzić z Żarnowa i podlegać NN „Żmii”.

Marcina Maruszaka faktycznie stanął wówczas na czele bojówki LSB. Odnosić należy, że ani Henryk Stawarz, ani Franciszek Rejman nie posiadali żadnych stopni wojskowych.

Wskutek tych wydarzeń, tj. dezercji znacznej liczby rzekomo scalonych żołnierzy BCh, Henryk Wojtoń („Krzem”) został zawieszony w pełnieniu funkcji dowódcy scalonego plutonu BCh, a już 25 marca 1944 r. sporządzony został nowy protokół zdawczo-odbiorczy, również podpisany przez J. Frankiewicza, a ze strony BCh tym razem wyłącznie przez Walentego Misiudę („Ryszarda”). Dokument ten potwierdzał rzeczywiste zasilenie AK przez zaledwie 32 członków BCh, w tym „Ryszarda” i ludzi z dwóch podległych mu drużyn²⁹¹.

Po zakończeniu akcji scaleniowej Placówka AK „Świerk” liczyła 205 żołnierzy należących do 3 plutonów: 1. plutonu (trzciańskiego), 2. plutonu (świlczańskiego), najliczniejszego, i 3. plutonu (przybyszowskiego), oraz drużyny dywersji, którą dowodził kpr. Tadeusz Dziezic („Grusza”). Posiadała 3 oficerów, 4 podchorążych, 54 podoficerów i 144 strzelców²⁹².

Według M. Urbanika w powiecie rzeszowskim łącznie nie scalało się 1373 członków BCh, w tym działający głównie w ramach LSB. Poza AK pozostało w gminie Świlcza 168, w gminie Raławówka 165, a w gminie Głogów 71 członków BCh²⁹³. Z AK ponownie nie połączyła się również wywodząca się z BCh grupa Stanisława Piel („Kościzarz”)²⁹⁴, która według Józefa Frankiewicza „zeszła na manowce i dała się dobrze we znaki mieszkańcom”²⁹⁵.

Akcja scalenia nie powiodła się także dlatego, że jak podaje wybitna znawczyni tej tematyki Alina Fitowa, „chłopi istotnie byli zdecydowani co do tego, że wszelkim próbom restytucji przedwrześniowych porządków przeciwstawia się siłą. Przy czym generalnie byli przeświadczeni, że oni walczą »o inną Polskę«, zaś AK o »inną«”²⁹⁶.

2.5. SĄDOWNICTWO PODZIEMNEGO PAŃSTWA POLSKIEGO

Tuż po klęsce wrześniowej Polskie Państwo Podziemne dostrzegło potrzebę stworzenia konspiracyjnego wymiaru sprawiedliwości. Chciano w ten sposób zapobiec samowolom, zwłaszcza w okresie gdy z uwagi na stan wojny dość łatwy stał się dostęp do broni, a okupant często w sposób bestialski nadużywał władzy wobec bezbronnych obywateli

²⁹¹ G. Ostasz, *Z dziejów „Rozbratla”...*, s. 46–47 oraz kopia protokołu zdawczo-odbiorczego nr 82, 25 III 44, w zbiorach G. Ostasza.

²⁹² *Protokół zdawczo-odbiorczy K.O. „20”...*

²⁹³ M. Urbanik, *op. cit.*, s. 53.

²⁹⁴ Stanisław Piel („Kościzarz”, „Dendy”, „Kogut”), przez dwa tygodnie 1943 r. należał do AK, ale został wyrzucony przez dowódcę Placówki AK „Świerk” Józefa Frankiewicza wraz ze swoimi podwładnymi (Józefem Pypciem „Kępą”, Władysławem Gąsiorem „Wróblewskim” i Edwardem Łagowskim „Bocianem”), od 1943 r. w drużynie BCh, od połowy 1945 r. grupa Piel całkowicie się usamodzielniała i dokonywała licznych napadów rabunkowych oraz morderstw na mieszkańcach gminy Świlcza i jej okolic. Aresztowany 20 II 1947 r., skazany wyrokiem b. WSR w Rzeszowie z 20 II 1947 r. na karę śmierci, zamienioną na mocy amnestii postanowieniem b. WSR w Rzeszowie z 6 III 1947 r. na karę 15 lat więzienia; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

²⁹⁵ J. Frankiewicz, *Placówka „Świerk”...*, s. 140–142.

²⁹⁶ A. Fitowa, *Bataliony Chłopskie w Małopolsce...*, s. 300.

okupowanego kraju. Powołano w tym celu podziemne tzw. sądy specjalne mające prawo orzekać kary śmierci wobec Polaków za czyny godzące w AK lub jej żołnierzy, a także w bezpieczeństwo cywili.

Wyodrębniono dwa pion. Pion wojskowy, który działał w ramach Wojskowych Sądów Specjalnych (WSS-ów) i wydawał wyroki wobec żołnierzy AK lub za czyny wymierzone przeciwko AK, oraz pion powszechny orzekający poprzez Cywilne Sądy Specjalne (CSS) w sprawach przestępstw popełnianych przez pozostałe osoby niebędące członkami AK (cywili), które kolaborowały z okupantem lub pracowały dla niego. Generalnie sądy specjalne orzekały w sprawach konfidentów, zdrajców i szabrowników oraz działających na własną rękę band rabunkowych.

Statuty obu rodzajów sądów (tj. przepisy regulujące ich funkcjonowanie), zatwierdzone przez Naczelnego Wodza, były do siebie podobne, mimo że pion wojskowy podlegał Komendzie Głównej ZWZ-AK oraz poszczególnym dowódcom okręgów i obszarów, a pion cywilny delegatowi Rządu na Kraj. Ponieważ wyraźnie rozdzielono ich właściwości, nie było żadnych sporów kompetencyjnych między WSS-ami i CSS-ami. Sąd cywilny nie mógł sądzić żołnierzy ZWZ-AK, a wojskowy cywili. Jedynie w okresie przejściowym do czasu powołania sądów cywilnych, zgodnie ze wskazaną kwietniową uchwałą Komitetu ds. Kraju, właściwy we wszystkich sprawach był WSS.

Pierwsze CSS-y powstały pod koniec 1942 r. Miały działać na szczeblu okręgowych Delegatur Rządu, ale od lipca 1943 r. zaczęto je tworzyć także w poszczególnych inspektoratach. Po formalnym wprowadzeniu we wrześniu 1942 r. w życie statutów WSS i CSS²⁹⁷ nastąpiło znaczące uproszczenie procedury i dostosowanie jej do warunków okupacyjnych. Ze składu sądów wyłączono prokuratora, zlikwidowano instytucję sędziego śledczego. Postępowanie dzieliło się na 2 części: dochodzenie, w toku którego zbierano dowody, oraz rozprawę, po której wydawano wyrok.

To prokurator (oskarżyciel), już jako odrębny od sądu organ wymiaru sprawiedliwości, wszczynał dochodzenie na podstawie własnych informacji (najczęściej pochodzących z kontrwywiadu) lub na skutek doniesienia dowódców. Do czasu powołania prokuratora akty oskarżenia były sporządzane bezpośrednio przez kontrwywiad. Po powołaniu prokuratora wywiadowcy ZWZ-AK-BCh-LSB nadal zbierali dowody w sprawie, a prokurator samodzielnie podejmował decyzję, czy sprawę umorzyć, zawiesić, czy też skierować akt oskarżenia. W toku dochodzenia współdziałał z jednostkami kontrwywiadu, które zbierały dla niego dowody obciążające.

W przeciwieństwie do działających do listopada 1941 r. sądów kapturowych²⁹⁸ utworzone WSS-y²⁹⁹ i CCS-y posiadały znacznie szersze możliwości stosowania różnych kar:

²⁹⁷ Statut WSS-ów po zatwierdzeniu go przez Naczelnego Wodza gen. Władysława Sikorskiego przesłany został 3 IX 1942 r. do dowódcy AK.

²⁹⁸ Zob. *Kodeks Sądów Kapturowych ZWZ*, [w:] *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, t. 1, cz. 1, wyd. 2, Warszawa 2015, s. 410–413.

²⁹⁹ Statut Wojskowych Sądów Specjalnych został przesłany 26 XI 1941 r. z kraju do Sztabu Naczelnego Wodza jako załącznik do meldunku nr 88 i po poprawkach jako zatwierdzony przez Naczelnego Wodza przesłano go 3 IX 1942 r. do dowódcy AK gen. Roweckiego (zob. *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, t. 2, Wrocław–Warszawa–Kraków 1990, s. 150–151).

infamii, chłosty, upomnienia. W statutach dodatkowo wprowadzono możliwość ponownego rozpoznania sprawy, zawieszenia wykonania kary albo samego postępowania karnego, gdy karą mogło być jedynie pozbawienie wolności. Możliwe stało się zawieszenie wykonania kary śmierci do czasu zakończenia wojny. W okresie zawieszenia wykonania kary skazany mógł się zrehabilitować³⁰⁰.

Bardzo istotna była instytucja „niezatwierdzania wyroku” przez właściwego komendanta AK (w odniesieniu do WSS) i delegata rządu (odnośnie do CSS) stanowiąca namiastkę „trybu odwoławczego”, albowiem żaden ze statutów nie przewidywał instytucji apelacji. Przewodniczący sądu przysyłał bowiem wyrok skazujący lub uniewinniający wraz z aktami sprawy do zatwierdzenia, a w przypadku skazania także do jego wykonania. Wyrok WSS zatwierdzany był przez dowódcę wojskowego odpowiedniego szczebla. Po jego zatwierdzeniu wyrok stawał się ostateczny i wykonalny. W przypadku odmowy zatwierdzenia (przypadki takie zdarzały się rzadko, np. w słynnej sprawie pchor. Tadeusza Towarnickiego „de Vrana”, zastępcy dowódcy oddziału 993/W – wykonującego wyroki śmierci)³⁰¹ sprawę przekazywano do ponownego rozpoznania innemu składowi sędziowskiemu. Ponowny wyrok był natychmiast wykonalny i nie podlegał już ponownemu zatwierdzeniu. Instytucja ta stanowiła swoisty wentyl bezpieczeństwa przed skutkami ewentualnych pomyłek sędziowskich i była wykorzystywana. Przykładowo, gen. Tadeusz Bór-Komorowski skorzystał z tego uprawnienia w stosunku do oskarżonego ordynariusza podlaskiego biskupa Czesława Sokołowskiego³⁰².

Część wyroków, zwłaszcza CSS-ów wydanych po 1942 r., była podawana do publicznej wiadomości w prasie podziemnej (najczęściej w „Biuletynie Informacyjnym”, którego nakład w 1943 r. osiągnął 47 000 egzemplarzy)³⁰³. Wyroków WSS-ów wydawanych na żołnierzy AK ze względów bezpieczeństwa, rzecz jasna, nie upubliczniano.

Zgodnie ze statutem WSS przewodniczącego sądu wyznaczał właściwy komendant. Tryb postępowania, którego celem było dążenie do wykrycia prawdy materialnej, zależał wyłącznie od uznania składu sędziowskiego. Wyrok zapadał bezwzględną większością głosów, a wyrok orzekający karę śmierci – jednogłośnie. Stanowiska prokuratorów rekomendowanych zwykle przez oficerów kontrwywiadu obsadzano najczęściej przez przedwojennych prawników, podobnie jak stanowiska przewodniczących składów sądów specjalnych.

Organem pomocniczym sądów specjalnych były powołane do życia 7 lutego 1944 r. placówki ekspozytury śledczej (PES-y), które miały za zadanie wykrywać (poprzez

³⁰⁰ Przykładowo z instytucji tej skorzystał WSS pod przewodnictwem mjr. Macieja Kalankiewicza („Kotwicz”) w odniesieniu do skazanego za przyjęcie broni od Niemców potrzebnej do walki z wojskiem sowieckim – rtm. Józefa Świdy („Lecha”) z Nadniemeńskiego Zgrupowania AK.

³⁰¹ L. Gondek, *W imieniu Rzeczypospolitej...*, s. 106–107; komendant Okręgu odmówił zatwierdzenia wyroku WSS Obszaru Warszawskiego za niezgodniony z przełożonymi atak na niemiecki sklep Meinla w Warszawie, a ponownie rozpoznając sprawę, tenże WSS ją zawiesił. Bohaterski pchor. „de Vran” poległ w pierwszych dniach powstania warszawskiego. Zob. też L. Gondek, *Polska karząca 1939–1945, passim*.

³⁰² L. Gondek, *W imieniu Rzeczypospolitej...*, s. 106–107.

³⁰³ Zob. F. Mojak, *Prasa konspiracyjna w Inspektoracie AK Jasło, Krosno 1998*; Z. Sokół, *Rzeszowska prasa konspiracyjna (1939–1945)*, Rzeszów 1989.

brygady wywiadowcze) i zwalczać przejawy przestępczości pospolitej (bandytyzm, roboje, grabieże, wymuszanie haraczy na nieistniejące organizacje niepodległościowe i szantaże). Do ich zadań, realizowanych faktycznie od połowy 1944 r., należało pokrycie terenu siecią wywiadu, prowadzenie dochodzeń zmierzających do wykrycia sprawców przestępstw, przysyłanie wyników dochodzeń sądom specjalnym oraz wykonywanie wyroków sądów specjalnych. Warto dodać, że żadnej ekspozytury placówki śledczej nie udało się Niemcom zdekonspirować³⁰⁴.

Innym, podobnym organem pomocniczym był Państwowy Korpus Bezpieczeństwa (PKB), konspiracyjny załączek przyszłej policji państwowej, w skład którego wchodziłi głównie przedwojenni policjanci, a niekiedy członkowie funkcjonujących na obszarach wiejskich Ludowych Straży Bezpieczeństwa (LSB). PKB podporządkowany był jednak Delegaturze Rządu na Kraj.

Do czasu utworzenia w pierwszej połowie 1943 r. wydziałów zamiejskowych sądów specjalnych w Rzeszowie sprawy karne z terenu Rzeszowszczyzny rozpatrywane były w podziemnych sądach działających przy okręgu AK w Krakowie, tj. przez Wojskowy Sąd Specjalny kryptonim „Waga”, którego przewodniczącym był Józef Jachna („Waga”), oraz Cywilny Sąd Specjalny z pierwszym przewodniczącym Rudolfem Güntnerem („Ciupaga”, „Sylwerem”), a po nim Jerzym Nasierowskim („Jaszczurem”, „Turem”)³⁰⁵. Na terenie rzeszowskiego Podokręgu AK w okresie okupacji niemieckiej działały następujące sądy specjalne: Okręgowy Wydział Zamiejskowy WSS (Wojskowego Sądu Specjalnego) w Rzeszowie kryptonim „Ważka”, Okręgowy Wydział Zamiejskowy CSS (Cywilnego Sądu Specjalnego) w Rzeszowie kryptonim „Rejon”, Inspektoracki Wydział Zamiejskowy WSS (Wojskowego Sądu Specjalnego) w Rzeszowie kryptonim „Rzemiosło”.

2.5.1. Okręgowy Wydział Zamiejskowy WSS w Rzeszowie kryptonim „Ważka”

Przewodniczącym tego sądu od 1943 r. aż do faktycznego jego rozwiązania jesienią 1944 r. był dr Adam Mazurek („Wojbor”, „42”, „s3”) [1898–1974]³⁰⁶, notariusz najpierw prowadzący swoją kancelarię od 1934 r. w Krakowie, a od 1938 r. w Rzeszowie. Co ciekawe, aplikację notarialną odbywał u niego dowódca Placówki AK Świlcza–Trzciana Józef Frankiewicz. Za osobistą zgodą komendanta podokręgu płk. Kazimierza Putka („Zwornego”) „Wojbor” wstąpił do 2. Armii LWP. Od 1946 r. był przychylnym akowcom sędzią Sądu Okręgowego w Rzeszowie. W 1948 r. orzekał m.in. w sprawie Michała Frankiewicza („Kaczora”), brata Józefa, o czym będzie jeszcze mowa.

W skład WSS „Ważka” wchodziłi jako sędziowie: Władysław Garnowski („Lech”) [1898–1954]³⁰⁷, Mieczysław Rachwał („Dziryt”) [1909–1979]³⁰⁸, a prokuratorem (tj. oskarżycielem) był dr praw Józef Jedliczka („Rydlewski”) [1893–1955]³⁰⁹, absolwent Uniwersytetu

³⁰⁴ T. Seweryn, *Polskie sądownictwo podziemne*, „Przegląd Lekarski” 1966, nr 1, s. 216–217.

³⁰⁵ P. Szopa, „*W imieniu...*”, s. 93–94 i 242–243.

³⁰⁶ Szczegółowy biogram Adama Mazurka („Wojbora”) [w:] P. Szopa, „*W imieniu...*”, s. 554–555.

³⁰⁷ Szczegółowy biogram Władysława Garnowskiego zob. P. Szopa, „*W imieniu...*”, s. 553.

³⁰⁸ Szczegółowy biogram Mieczysława Rachwała („Dziryta”) [w:] P. Szopa, „*W imieniu...*”, s. 555.

Jagiellońskiego i długoletni przedwojenny działacz rzeszowskiego Klubu Sportowego „Resovia”.

Według Mazurka sędzią tego sądu był także Tadeusz Migdał, a drugim prokuratorem Józef Szymański. Z kolei Grzegorz Ostasz dodatkowo wymienia jako prokuratora tego sądu Adama Jagielskiego³¹⁰.

2.5.2. Okręgowy Wydział Zamiejscowy CSS w Rzeszowie kryptonim „Rejon”

W skład tego – według obecnej terminologii „karnego”, ale sądzącego cywili (czyli powszechnego) – sądu specjalnego wchodził jako sędziowie politycy: Władysław Zimny („Dumin”) [1909–1990]³¹¹, absolwent Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, Jan Mirek („Drzazga”) [1900–1971]³¹², późniejszy wicewojewoda, a od 1 sierpnia 1945 r. do 26 maja 1950 r. wojewoda rzeszowski z ramienia PPS, oraz działacz PSL „Piast” Jan Wiercioch („Cios”) [1904–1994], późniejszy informator UB o pseudonimie TW „Jeleń”³¹³. Prokuratorem, a zatem oskarżycielem w tym sądzie był działacz ludowy adwokat Władysław Martynuska („Zagroda”, „Nałęcz”) [1912–1988]³¹⁴, absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego. Z sądem tym ściśle współdziałał obwodowy szef wywiadu i informacji LSB Józef Baran („Motor”) [1920–1982] z Wysokiej Strzyżowskiej.

2.5.3. Inspektoracki Wydział Zamiejscowy WSS w Rzeszowie kryptonim „Rzemiosło”

Utworzony został właściwie już pod okupacją sowiecką. Można określić go jako WSS placówek „Świerk” i „Grab”, albowiem funkcje sędziów i prokuratora pełnili wyłącznie żołnierze tych jednostek organizacyjnych AK. O jego istnieniu świadczy m.in. meldunek z 3 listopada 1944 r., w którym nakazywano uzupełnienie „SSW przy x” z uwzględnieniem w pierwszej kolejności sędziów z „inspektorackiego SSW przy R”³¹⁵. Przewodniczącym sądu został pochodzący ze Świlczy absolwent Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie Józef Kokoszka („506”, „Korab”, „Filoncyn”) [ur. w 1914 r.]³¹⁶, a pozostałymi

³⁰⁹ Szczegółowy biogram Józefa Jedliczki („Rydlewskiego”) [w:] P. Szopa, *„W imieniu...”*, s. 554 oraz K. Kaczmarek, *Pogrom, którego nie było. Rzeszów, 11–12 czerwca 1945 r. Fakty, hipotezy, dokumenty*, Wyd. IPN, Rzeszów 2008, s. 130.

³¹⁰ P. Szopa, *„W imieniu...”*, s. 153.

³¹¹ Szczegółowy biogram Władysława Zimnego („Dumina”) [w:] P. Szopa, *„W imieniu...”*, s. 562.

³¹² Szczegółowy biogram Jana Mirka („Drzazgi”) [w:] P. Szopa, *„W imieniu...”*, s. 562.

³¹³ Szczegółowy biogram Jana Wierciocha („Ciosa”) [w:] P. Szopa, *„W imieniu...”*, s. 563.

³¹⁴ Szczegółowy biogram Władysława Martynuski („Zagrody”, „Nałęcz”) [w:] P. Szopa, *„W imieniu...”*, s. 561–562 oraz J. Forystek, *Martynuska Władysław*, [w:] *Słownik biograficzny adwokatów polskich*, t. 3, z. 1, Warszawa 2017, s. 284–285, w trakcie druku; G. Ostasz, *Władysław Martynuska*, *„Studia Rzeszowskie”* 1997, t. 4, s. 170–176.

³¹⁵ APR 108/116, *Oryginalne dokumenty AK o treści organizacyjnej* [dalej jako APR 108/116], Meldunek, 3 XI 1944 r., k. 141 (cyt. za: P. Szopa, *„W imieniu...”*, s. 211).

³¹⁶ Józef Kokoszka („Korab”, „506”), w okresie okupacji był sędzią wydziału zamiejscowego WSS przy Inspektoracie AK Rzeszów, przez pewien okres od jesieni 1944 r. szef (referent) wywiadu w Obwodzie AK

sędziami byli Józef Frankiewicz („Marcin”, „Korzeń”, „Wapień”, „Pomidor”) [1914–1994]³¹⁷, także absolwent Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, oraz Jan Draus („Dym”) [ur. w 1919 r.]. Dwaj ostatni nigdy nie potwierdzili swojego udziału w orzekaniu tego sądu specjalnego. Oskarżycielem, według autora obszernej monografii na temat sądownictwa specjalnego na Rzeszowszczyźnie Piotra Szopy, był pochodzący z Mrowli absolwent Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie Władysław Pałka („Karaś”, „Zbigniew”, „Rygor”) [1912–2012]³¹⁸.

O sądzie tym zeznał w 1946 r. w toku śledztwa prowadzonego przez funkcjonariuszy PUBP Stanisław Miś:

Wszystkie wyroki śmierci, które dokonaliśmy, były sądzone przez Kokoszkę Józefa zam. w Świlczy i tam ur[odzonego], przed wojną zamieszkiwał on we Lwowie i był sędzią, i my z jego rozkazu służyliśmy wykonywać wyroki. Kto wydawał o tych ludziach opinie i kto prowadził wywiad, tego nie wiem. W skład tego sądu wchodził Frankiewicz Józef z Trzyciany, Draus Jan z Trzyciany i Pyziak Zdzisław pochodzący z Trzyciany [...]. Wyrok na Kawę Wojciecha i jego żonę i Kurca Jana i jego żonę, Stachowicza Władysława i na Kornaka Władysława, pełnomocnika majątku w Dąbrówce, i na Kaszubę Walentego w Zgłobniu wydali rozkaz zamordowania ich ci czterech z d-ctwa [dowództwa] ww., które to wyroki zostały wykonane. Wydali oni również rozkaz zamordować rodzinę Czajkowskich w Świlczy [...]. Misiuda Jan z Woliczki [...] należał do tajnej organizacji AK, on uchylał się od brania udziału w napadach i przez to Sąd wydał wyrok śmierci, i ja dostałem rozkaz, żeby iść i wyrok na nim wykonać. Rozkaz ten dostaliśmy od Zduna i Kani, lecz ja Misiudę o tym uprzedziłem i wyroku tego nie dokonaliśmy [...]. Przypominam sobie, że w d[owódz]two tego sądu wchodził [Władysław] Pałka, student z Mrowli³¹⁹.

Jak słusznie zauważa Piotr Socha, do zeznań tych należy jednak podchodzić ostrożnie, mając na uwadze, że składał je człowiek, który wykonywał omawiane egzekucje i podczas zeznań w charakterze podejrzanego z pewnością chciał umniejszyć swoją rolę, przerzucając część odpowiedzialności na osoby ukrywające się nadal przed UB. Najczęściej podejrzeni o morderstwa odpowiedzialnością za wydawanie rozkazów likwidacji obarczali dowódcę Placówki AK Józefa Frankiewicza. Zeznania te są cenne zwłaszcza w zakresie dotyczącym składu sądu inspektorackiego, ale co do pozostałej części mogą stanowić co najwyżej jakąś wstępną poszlakę wymagającą dalszych badań. Dotychczas żaden z wymienionych przez Stanisława Misia członków tego sądu nie potwierdził swojego w nim udziału.

Rzeszów odpowiedzialny za teren gminy Świlcza; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

³¹⁷ W swoich opublikowanych wspomnieniach Józef Frankiewicz pomija milczeniem swój udział w orzekaniu w ramach inspektorackiego WSS „Rzemiosło”.

³¹⁸ Szczegółowe hasło osobowe Władysława Pałki („Karasia”) w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

³¹⁹ AIPN Rz 046/1006, t. 3: *Akta śledcze przeciwko członkom grupy poakowskiej pod dowództwem Rejmana Franciszka* [dalej jako AIPN Rz 046/1006], Protokół przesłuchania podejrzanego Stanisława Misia przez funkcjonariusza PUBP w Rzeszowie Józefa Chmiela, 22 VI 1946 r., k. 96–97.

Warto podkreślić, że o sędzie tym jest mowa także w aktach śledztwa prowadzonego w sprawie Józefa Gutkowskiego („Kani II”). W planie śledztwa z 28 sierpnia 1964 r. napisano: „Wyroki śmierci na poszczególne osoby były wydawane przez sąd przy organizacji AK. Na czele Sądu stał członek AK Józef Kokoszka zam. w Świlczy. W skład Sądu oprócz wymienionego wchodził: Józef Frankiewicz, Jan Draus, Zdzisław Nyzek”³²⁰. Podobne ustalenia powtórzył wiceprokurator Prokuratury Wojewódzkiej w Rzeszowie E. Pietras w postanowieniu z 30 października 1964 r. (sygn. II Ds. 50/64) o przekazaniu sprawy do dalszego prowadzenia przez Wydział Śledczy KWMO w Rzeszowie, w którym stwierdził:

Przed zamordowaniem wyżej wymienionych osób [Wojciecha Kawy i jego żony, Jana Kurca i jego żony, Władysława Stachowicza, Władysława Kornaka i Walentego Kaszuby] wyrok śmierci miał wydać Józef Kokoszka z Trzciany wraz z Józefem Frankiewiczem z Trzciany i Janem Drausem jako adiutantem Józefa Kokoszki oraz z udziałem Zdzisława Naziaka ze Świlczy³²¹, [Władysława] Pałki z Mrowli i Józefa Zduna ze Świlczy. Ponadto w/w wydali wyrok śmierci na rodzinę Czajkowskich ze Świlczy oraz na Juliana [lub Jana] Misiudę z Woliczki (lecz wyroki powyższe nie zostały wykonane)³²².

2.6. KEDYW W OBWODZIE AK „ROZBRATEL”

Na bazie działającego od 20 kwietnia 1940 r. Związku Odwetu³²³, Wachlarza, Tajnej Organizacji Wojskowej, Organizacji Specjalnych Akcji („OSA”), a także Grup szturmowych Szarych Szeregów w 1943 r. utworzono Kierownictwo Dywersji Armii Krajowej, czyli Kedywu³²⁴. Na czele Kedywu stał płk August Emil Fieldorf („Nil”), a po jego aresztowaniu płk Jan Mazurkiewicz („Radosław”).

Kedyw podzielony był na rejon, które działały na poziomie okręgu AK oraz ośrodki – terytorialnie zasadniczo odpowiadające inspektoratom AK. Rzeszowski rejon Kedywu posługiwał się licznymi kryptonimami: „Świteż”, „Zimorodek” lub „Zamek”. Dowódcą utworzonego w Podokręgu AK Rzeszów rejonu Kedywu został Zenon Sobota

³²⁰ AIPN Rz 052/488, *Akta kontrolno-śledcze Gutkowski Józef* [dalej jako AIPN Rz 052/488], Plan śledztwa, 28 VIII 1964 r., k. 39.

³²¹ Jest to raczej błąd w pisowni imienia i nazwiska, raz osoba ta określana jest jako „Nyzek”, innym razem „Nyziak”, a jeszcze innym jako Józef Nyzio. Najprawdopodobniej był to Jan Zbigniew Nyzio („Grzmot”), ale nie zostało to dotychczas w sposób pewny potwierdzone. Jedyne M. Maruszak na podstawie rozmów przeprowadzonych z Janem Drausem („Dymem”) i Stanisławem Świdrem („Lwem”) wskazuje, że w skład tego sądu wchodził: Józef Z. Nyzio (żoną J.Z. Nyzia była Władysława Osetkowska) i Stanisław Osetkowski („Zajac”) oraz Franciszek Czajak – zob. M. Maruszak, *Działalność żołnierzy AK...*, s. 40 i 64.

³²² AIPN Rz 052/488, Postanowienie wiceprokuratora Prokuratury Wojewódzkiej w Rzeszowie, 30 X 1964, k. 68.

³²³ Związek Odwetu powołany został rozkazem komendanta głównego ZWZ gen. Kazimierza Sosnkowskiego z 20 IV 1940 r.

³²⁴ Kedyw jako wydzielony pion organizacyjny AK przeznaczony do prowadzenia walki bieżącej z Niemcami utworzony został rozkazem komendanta głównego AK gen. Stefana Roweckiego („Grot”) z dnia 25 (22 ?) I 1943 r.

(„Świda”)³²⁵, a jego zastępcą por. Franciszek Płonka („Kubacki”). Z kolei szefem rzeszowskiego ośrodka Kedywu o kryptonimie „Aldona” latem 1943 r. mianowano ks. Floriana Szawana („Szalewskiego”), a po nim od 10 czerwca 1943 r. ppor. NN „Kwiatkowskiego”. Do listopada 1943 r. żołnierze Kedywu nie mieli formalnej łączności ani z inspektoratami, ani z obwodami AK. Dopiero gdy Zenon Sobota objął stanowisko oficera dywersji w Sztapie Podokręgu AK Rzeszów, sytuacja uległa zmianie. W ramach reorganizacji Kedywu w inspektoratach powołano także oficerów dywersji. W Inspektoracie AK Rzeszów stanowisko to objął cichociemny por. Władysław Miciek („Mazepa”, „Wojewo-da”). Podobnie na przełomie 1943 i 1944 r. powołano oficerów dywersji w obwodowych sztabach AK. Do maja 1944 r. oficerem dywersji w obwodzie „Rozbratel” był ppor. Zygmunt Patryn („Słowik”), a po nim ppor. Aleksander Gruba („Sęp”). Ich zastępcami byli Józef Jedynak („Jot”) i od 22 września 1944 r. Wiktor Błazewski („Orlik”). W styczniu 1944 r. przystąpiono do formowania plutonów dywersyjnych na terenie każdej z działających w obrębie rzeszowskiego obwodu placówek. Nie wszystkim placówkom udało się zorganizować taki pluton. Przykładowo placówka „Grab” utworzyła tylko drużynę dywersyjną³²⁶.

Jak podaje Grzegorz Ostasz, cały Inspektorat AK Rzeszów dysponował na początku 1944 r. 50 oddziałami dywersji („bojówkami dywersyjnymi”) grupującymi 603 żołnierzy³²⁷. W samym „Rozbratlu”, czyli ośrodku Kedywu „Aldona” w 13 patrolach dywersyjnych służyło 184 żołnierzy.

2.7. AKCJE ODWETOWE W CZASIE OKUPACJI NIEMIECKIEJ: „C” – „CZYSZCZENIE”, „GŁÓWKA”, „WRZÓD”, „KOŚBA”

W Podokręgu AK Rzeszów, tak jak na terenie całej okupacji niemieckiej, Armia Krajowa przeprowadziła kilka akcji likwidacyjnych o szerszym zasięgu. Wymowne są już same ich kryptonimy: „C” – „Czyszczenie”, „Wrzód”, „Wet”, „Główka” i „Kośba”.

³²⁵ Niezwykle interesującą postacią rzeszowskiego podziemia był Zenon Sobota, który w okresie okupacji niemieckiej objął stanowisko szefa sztabu Podokręgu AK Rzeszów. Dotychczas najbardziej wnikliwy artykuł na jego temat opublikował w 2004 r. Tomasz Balbus. Zob. T. Balbus, *Człowiek, żołnierz, współpracownik MBP. Sprawa Zenona Soboty „Świdy” – czyli o popłatanych życiorysach ludzi podziemia*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2004, nr 1, s. 303–331). Autor stawia tezę, że w komendzie krakowskiego okręgu AK, „na którą w czasie okupacji niemieckiej stosunkowo często spadały precyzyjne uderzenia służb bezpieczeństwa, znajdował się »protektor« Soboty”. Szczegółowe biogramy Soboty opublikowali także: G. Ostasz, *Sobota Zenon*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 39, z. 4, Warszawa–Kraków 2000, s. 607–609; A. Zagórski, *Sobota Zenon Tomasz*, [w:] *MSBUDN*, t. 2, Kraków 1997, s. 132–136; *idem*, *Zenon Sobota*, „Studia Rzeszowskie” 1997, t. 4, s. 189–192. Z kolei powojenna działalność „Świdy” opisana została przez Grzegorza Ostasza w dwóch jego artykułach. Zob. *Armia Krajowa na Rzeszowszczyźnie. Więzienne zeznanie Zenona Soboty*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Rzeszowskiej. Ekonomia i Nauki Humanistyczne” 2003, z. 12, s. 9–42; *idem*, *Kedyw oraz Komenda Podokręgu AK Rzeszów w świetle zeznań szefa sztabu*, „Prace Historyczno-Archiwalne” 1999, t. 7.

³²⁶ F. Sagan, *ZWZ-AK Obwód Rzeszów*, s. 62.

³²⁷ G. Ostasz, *Podziemna armia...*, s. 105.

Pierwsza akcja o takim charakterze, pod kryptonimem „C”, miała na celu zlikwidowanie w trybie pozasądowym zdrajców, konfidentów i agentów policyjnych oraz agentów gestapo. Odbędzie się między 20 a 25 maja 1943 r. i Niemcy myśleli, że jest kierowana przez „aliantów”, albowiem brytyjskie SOE (Kierownictwo Operacji Specjalnych) nakażało przeprowadzenie w całej Europie takiej akcji, nazwanej „miesiącem szczurów”³²⁸.

Rozkaz o rozpoczęciu kolejnej akcji, kryptonim „Wrzód”, wydał 7 września 1943 r. komendant Okręgu AK Kraków płk Józef Spychalski („Luty”). Była to typowa operacja antybandycka. W jej ramach szczególnie tępiono bandy rabunkowe, szmalcowników oraz szantażystów i denuncjatorów, których sprawy zostały odpowiednio wyjaśnione przez wywiad i kontrwywiad AK. W rozkazie do rzeszowskiego Inspektoratu AK Spychalski napisał: „stwierdziłem, że na terenie każdego obwodu istnieją bandy rabunkowo-terrorystyczne działające częstokroć pod płaszczykiem ideowym, które utrudniają nam pracę, demoralizują społeczeństwo i ułatwiają działalność okupanta [...]. W związku z powyższym rozkazuję: 1. Rozpocząć niezwłocznie akcję oczyszczania terenu z band”³²⁹. O realizacji akcji „Wrzód” rzeszowski inspektor informował w sprawozdaniu dywersyjnym do komendy okręgu, w którym opisał m.in. akcje przeprowadzone przez komendanta placówki z Bratkowic Tadeusza Lisa („Ukleję”) [1918–1944] na członkach bandy „Macieja”³³⁰. Pościg za tą grupą zakończył się zranieniem niejakiego Kaszuby z PPR. Dokonano wówczas działań dyscyplinujących w stosunku do osoby działającej pod szyldem „Trójkąta” (SL „Roch”)³³¹. W trakcie realizacji „Wrzodu” w listopadzie 1943 r. patrol dywersyjny Kazimierza Dziekońskiego walczył z bandą „Karla”.

Równolegle trwała akcja o kryptonimie „Główka”, która dotyczyła niemieckich konfidentów i kolaborantów. W jej ramach m.in. 15 marca 1944 r. został zlikwidowany przez patrol kpr. Tadeusza Rożka („Sawę”) na rynku w Kolbuszowej szef tamtejszego Kripo³³² Włodzimierz Halicki, który nieco wcześniej (3 lutego 1944 r.) zastrzelił w trakcie nieudanego zamachu na jego życie dowódcę bojówki dywersyjnej AK w Przybyśzówce, a zarazem członka elitarnego rzeszowskiego oddziału dywersyjnego „Wedeta”³³³ Antoniego Wołowca („Panterę”) [lat 23]³³⁴ i jego współtowarzysza broni Józefa Cisko („Cezara”).

³²⁸ P. Szopa, „W imieniu...”, s. 364.

³²⁹ APR 108/113, *Oryginalne dokumenty AK o treści organizacyjnej*, Rozkaz „Godła” do „Rzemiosła”, 7 IX 1943, k. 136.

³³⁰ AIPN Rz 055/48 t. 5: *Sprawa obiektowa krypt. „Kadra”. Materiały dot. osób kolaborujących z władzami niemieckimi* [dalej jako AIPN Rz 055/48, t. 5]; według raportu wywiadu AK z III 1944 r. (Raport „Kani”) w skład bandy „Macieja” z Bzianki najprawdopodobniej wchodził: jako dowódca Kazimierz Maciej oraz Tadeusz Maciej, Michał Micał, Szymon Micał, Karol Micał, Jędrzej Micał i z Nosówki Władysław Mytych – wszyscy należący do Gwardii Ludowej i PPR, k. 80.

³³¹ AIPN 1572/3557, *Armia Krajowa, Działalność na Rzeszowszczyźnie* [dalej jako AIPN 1572/3557], Do „I” Sprawozdanie dywersyjne, marzec 1944 r., k. 86.

³³² Kripo – niemiecka policja kryminalna na terenach okupowanych, razem z Geheime Staatspolizei – gestapo (tajną policją) wchodziła w skład SiPo (policji bezpieczeństwa), tj. Sicherheitspolizei, której głównym zadaniem było zwalczanie działalności podziemnej, walka z przestępczością kryminalną i wywiad polityczny.

³³³ „Wedeta” (kryptonim „Pul/B/p”, „77”) – elitarne ugrupowanie propagandowo-dywersyjne działające na terenie całego Inspektoratu AK Rzeszów. Do jego zadań należało: wydawanie i ochrona gazetki „Na Postępek”, kolportaż sygnowanej RWZW-WEDETA (Rzeszowskie Wojskowe Zakłady Wydawnicze WEDETA)

W ramach przygotowań do „Burzy” na przełomie wiosny i lata 1944 r. przeprowadzono największą masową akcją likwidacyjną, tzw. Košbę. Na terenie Obwodu AK Rzeszów życie straciło wówczas ponad stu konfidentów i zdrajców³³⁵, wśród nich sporo małżeństw lub nawet całe rodziny, jak np. w Czudcu rodzina Urbanów (Stanisław – ojciec, matka, syn Marian oraz dwie córki Janina i Czesława)³³⁶.

Warto w tym miejscu przypomnieć opisaną we Wstępie historię likwidacji w dniu 30 maja 1944 r. rodziny Chrapkiewiczów z Godowej koło Strzyżowa, tj. małżonków Józefa i Stanisławy oraz ich służącej Wiktorii Korzenik, co najprawdopodobniej nastąpiło w ramach „Košby” wskutek błędnej decyzji dowódcy placówki AK ppor. Romana Koniczkowskiego („Krzemienia”, „Szańca”), albowiem jak ustalił Piotr Szopa, w rozkazie wykonawczym do akcji „Košba” inspektor rzeszowski AK Łukasz Ciepłiński, nie mając prawdopodobnie wystarczających dowodów winy Chrapkiewiczów powzięcie ostatecznej decyzji scedował na dowódcę placówki. Przypuszczalnie była to zatem jedna z tzw. pomyłek sądowych AK³³⁷.

Najsłynniejszą akcją „Košby” było zastrzelenie 25 maja 1944 r. koło koszar przy ulicy Batorego 20 w Rzeszowie w pobliżu stacji PKP dwóch gestapowców: Friedricha

prasy konspiracyjnej, zorganizowanie patroli „PULi” (propagandy ulicznej), prowadzenie „małego sabotażu”, prowadzenie działalności dywersyjnej i wywiadowczej, którą dowodzili legendarny ppor. Jan Bałda („Piotr”), absolwent filozofii UAM w Poznaniu i dotychczasowy dowódca plutonu w Placówce AK Tyczyn (zginął 30 VII 1943 r. w Matysówce z rąk granatowego policjanta) oraz por. Ludwik Naleziński („Rys”). Do „Wedety” należało ok. 300 osób, w tym także Bronisław Adamiec („Rak”), Ludwik Mikosz („Pień”), NN. Ziółko („Walida”), Franciszek Pfeiffer, Józef Sitarz („Lupin”) [ur. 16 II 1922 r.]. W pracę drukarni zaangażowana była cała rodzina Pajdów: ojciec Stanisław oraz trzech synów: Czesław („Drukarz”), Albin („Zbigniew”) i Stefan („Funio”). Obok „Wedety” funkcjonował elitarny oddział dywersyjno-sabotażowy powstały jeszcze jesienią 1941 r. o kryptonimie „Mohort”. Wykonywał on wyroki orzeczone przez WSS. Liczył ok. 300 żołnierzy. Pierwszym jego dowódcą był ppor. Jan Bałda („Piotr”), po nim szefem został Ludwik Naleziński („Rys”), a jego zastępcą jego brat Czesław Naleziński („Arsen”), obaj z Chmielnika.

³³⁴ B. Adamiec, *Ocalić...*, s. 77. Do nieudanej akcji wyeliminowania Włodzimierza Halickiego doszło 3 II 1944 r. na drodze z Rzeszowa do Kolbuszowej w miejscowości Widelka. Halicki z tylnego siedzenia furmanki zastrzelił z automatu najpierw Józefa Cisko („Cezara”) ze Staromieścia, a później Antoniego Wołowca („Panterę”) z Przybyszówki. Antoni Wołowicz („Pantera”) był szefem wywiadu i kontrwywiadu AK w Placówce „Świerk”, a przede wszystkim członkiem oddziału sabotażowo-dywersyjnego „Wedety” i komórki dywersyjnej o kryptonimie „Mohort” zajmującej się wykonywaniem wyroków orzeczonych przez wojskowe sądy specjalne; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

³³⁵ G. Ostasz, *Podziemna armia...*, s. 113.

³³⁶ Jak podaje Piotr Moskwa w swoich doniesieniach do UB, rodzina ta została zastrzelona w maju 1944 r. przez 30-osobową bojówkę AK pochodzącą z okolic Strzyżowa (Dobrzechowa, Wysoki, Godowej) za rzekomą współpracę z gestapo, wtedy też zastrzelono żonę komendanta placówki AK – Józefę Szybkowską, a mniej więcej w tym samym czasie na terenie Czudca najprawdopodobniej z rąk AK zginęli jeszcze Ludwik Czarnik, Hus syn Andrzeja oraz Pasternak – dyżurny PKP w Czudcu. Zob. AIPN 0087/5, *Teczka personalna informatora o pseudonimie „12” dot. Piotra Moskwa*, doniesienia własne Piotra Moskwy, k. 37, 41, 50. Szerzej na temat funkcjonowania grupy dywersyjnej w Placówce AK Czudec zob. W. Borowiec, *Placówka Armii Krajowej w Czudcu kryptonim „Czereśnia”*, Rzeszów 1997; A. Rurak, *Ruch oporu w gminie czudeckiej w latach 1939–1945*, Rzeszów 1995.

³³⁷ Szerzej na temat likwidacji małżeństwa Chrapkiewiczów zob. A. Fara, P. Szopa, R. Witalec, *Pozyskać „Dobrego”, passim*, a także P. Szopa, „W imieniu...”, s. 422, 527. Autorzy ci podają różną datę wykonania tego wyroku w Godowej. W ostatnio wydanej publikacji z 2014 r. wskazują na datę 26 V 1944, podczas gdy w pozycji z 2008 r. podawano datę 30 V 1944 r.

Pottebauma³³⁸ i Johanna Flaschkego [1897–1944]. Zamach na gestapowców opisał jako naoczny świadek tego zdarzenia por. Michał Bereś („Bem”), dowódca Placówki AK Słocina. Grupa Kedywu składała się z trzech żołnierzy plutonu AK Krasne–Malawa: strz. Henryka Kunysza („Szczygła”), st. strz. Władysława Leji („Trznadla”) oraz kpr. Władysława Skubisza („Pingwina”)³³⁹. W akcji zginął „Trznadel”, a ranny w nogę został „Szczygieł”. Szczegóły operacyjne tego zamachu opracował wachm. Józef Jedynak („Jot”), zastępca obwodowego oficera dywersji, który również osobiście dał sygnał do ataku³⁴⁰. W odwecie Niemcy 27 maja 1944 r. rozstrzelali 38 osób. Dla Rzeszowa była ona jednak tym samym czym dla Warszawy zamach na Kutscherę³⁴¹. Przebieg tego zdarzenia szczegółowo opisał w 2004 r. Michał Jerzy Kryczko³⁴².

Warto dodać, że w tym samym dniu w Przybyszówce wykonano wyroki na prawdopodobnie współpracujących z gestapo Józefie Bugajskim i Franciszku Misiu.

2.8. BOJÓWKI Z TERENÓW PLACÓWEK „ŚWIERK” I „GRAB” W OKRESIE OKUPACJI NIEMIECKIEJ

2.8.1. Bojówki BCh

Funkcję bojówki BCh na terenie Błędowej Zgłobieńskiej i Zgłobnia w drugiej połowie 1943 r. pełnił, o czym już była mowa, oddział specjalny LSB dowodzony przez Michała Rzęsę („Twardego”). Po jego aresztowaniu i zamordowaniu przez gestapo w 1944 r.³⁴³ dowództwo przejął Stefan Wójcik. W innej części gminy, w takich miejscowościach jak Raclawówka, Świlcza i Głogów, oddziałem terytorialnym LSB kierował Stanisław Piątek („Kloc”, „Gruby”) z Trzciany.

Przez pewien okres oddziałem dywersyjnym BCh na terenie działania Placówki „Świerk” do czasu scalenia z AK dowodził też Tadeusz Dziedzic („Grusza”). Po wcieleniu części członków BCh do AK zadania grupy dywersyjnej „Chłostry” przejął oddział LSB pod dowództwem Henryka Stawarza z Trzciany, któremu najprawdopodobniej podlegał wówczas Franciszek Rejman („Wilk”, „Bicz”).

³³⁸ Friedrich Pottebaum, gestapowiec pracujący od 1939 r. w Rzeszowie, szef referatu IV-A gestapo ds. walki z polskim ruchem wolnościowym (zwanego też referatem politycznym) w stopniu asystenta kryminalnego, jego tłumaczem w latach 1941–1944 był st. sierż. SS Hans (Johann) Flaschke [ur. 6 XI 1897 r.], volksdeutsch ze Śląska Cieszyńskiego. Od 29 maja 1940 r. do końca okupacji funkcję komendanta niemieckiej policji w Rzeszowie, w tym też gestapo pełnił kpt. SS Hans Mack, a jego zastępcami byli ppor. SS Erich Braun, a po nim Herbert Moebel.

³³⁹ Władysław Skubisz („Pingwin”), żołnierz Kedywu AK, brał udział w zamachu na gestapowców F. Pottebauma i H. Flaschkego, sądzony na terenie Polski przez sowiecki sąd, został skazany na śmierć wyrokiem Trybunału Wojennego I Frontu Ukraińskiego; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

³⁴⁰ G. Ostasz, *Walka bieżąca rzeszowskich struktur ZWZ-AK. Dywersja i sabotaż*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Rzeszowskiej” 2001, nr 189, s. 57.

³⁴¹ A. Zagórski, *Z działalności Armii Krajowej*, [w:] *Dzieje Rzeszowa*, t. 3, s. 958–959.

³⁴² M.J. Kryczko, *Rzeszowska Kośba 25 maja 1944*, Przemyśl 2004, *passim*.

³⁴³ A. Fitowa, *Bataliony Chłopskie w Małopolsce...*, s. 518.

2.8.2. Trzciańska placówkowa bojówka Tadeusza Dziedzica („Gruszy”) oraz przybyszowska grupa dywersyjna Józefa Gutkowskiego („Kani II”)

Według Józefa Frankiewicza już w połowie 1943 r. bojówką dywersyjną w Placówce AK Świlcza–Trzciana dowodził wywodzący się z BCh Tadeusz Dziedzic („Grusza”), a jego zastępcą był Bolesław Jastrzębski („Jastrząb”)³⁴⁴. W jej skład wchodził: Michał Frankiewicz („Kaczor”), Zdzisław Wiktor („Budrys”), jego kuzyn Leszek Wiktor, Jan Bąk, Edward Piątek, Władysław Ignas („Sten”) i Adolf NN. W przededniu akcji „Burza”, 25 maja 1944 r., przejęli oni księgi meldunkowe z Zarządu Gminy Świlcza³⁴⁵.

Na tym samym terenie działała też grupa dywersyjna 3. plutonu, tzw. przybyszowska. Jak podaje w swoich wspomnieniach Bronisław Adamiec („Rak”), oprócz niego działali w niej: Józef Gutkowski („Kania II”) jako dowódca oraz Sebastian Trzeciak i Bronisław Pisarek. Pozostawali oni w dyspozycji Tadeusza Dziedzica („Gruszy”), dowódcy oddziału dywersyjnego placówki³⁴⁶.

Żołnierze dywersji operujący na terenie placówki w ramach akcji „Kośba” (a raczej „Wrzód”) wykonali kilka wyroków śmierci orzeczonych przez akowski sąd specjalny (m.in. na Józefie Bugajskim, Franciszku Misiu i jego żonie Józefie, o czym nieco szerzej w następnym rozdziale). Wcześniej patrol Józefa Gutkowskiego („Kani II”) próbował dokonać egzekucji na mieszkającej w Świlczy Marii Czach z d. Cioch za to, że na skutek całkowicie lekkomyślnego donosu jej i najprawdopodobniej także jej matki Katarzyny Cioch życie stracił Stanisław Zawisłak („Zelówka”). Według znajdującego się w archiwach IPN raportu kontrwywiadu AK obie miały prosić o interwencję komendanta posterunku policji w Świlczy Józefa Wilczyńskiego³⁴⁷ oraz jego niemieckiego przełożonego żandarma w stopniu hauptwachtmana Willego Pickarda. W efekcie 15 października 1943 r. został zastrzelony przez Pickarda (w obecności Wilczyńskiego) 25-letni żołnierz AK Stanisław Zawisłak ze Świlczy. Zmarły osierocił córkę, która urodziła się już po jego śmierci³⁴⁸. Według wywiadowców doniesienie Marii Czach miało być wynikiem drobnej sprzeczki między jej bratem Józefem Ciochem i Stanisławem Zawisłakiem, do jakiej doszło podczas zabawy przy szuflowaniu kontyngentowego zboża w szkole w Świlczy³⁴⁹. Jesienią 1943 r. bojówka Gutkowskiego, realizując wyrok WSS, nie zastała Marii Czach w domu, natomiast w połowie 1944 r., gdy przyszła ponownie w czasie „Kośby”, okazało się, że skazana jest

³⁴⁴ Bolesław Jastrzębski („Jastrząb”), od 1943 r. żołnierz AK, zwerbowany przez M. Kawalca, od jesieni 1944 r. p.o. oficera dywersji w Obwodzie AK Rzeszów, jeden z fundatorów tablicy pamiątkowej poświęconej Mieczysławowi Kawalcowi, umieszczonej w 1987 r. na fasadzie kościoła parafialnego w Trzcianie; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

³⁴⁵ J. Frankiewicz, *Placówka „Świerk”...*, s. 87–89.

³⁴⁶ B. Adamiec, *Ocaliń...*, s. 23.

³⁴⁷ Józef Wilczyński, granatowy policjant na posterunku w Świlczy, zastępca gestapowca Pickarda, znajdował się na tzw. czarnej liście granatowej policji opublikowanej w konspiracyjnej prasie „Na Posterunku” nr 65 z 1943 r., s. 3–4; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

³⁴⁸ AIPN Rz 055/48, t. 5: *Wykaz uszkodzonych z okresu okupacji niemieckiej*, k. 34–36, Wykaz granatowych policjantów sporządzony przez wywiad AK, podpisany przez „Żbika” (Mieczysława Kawalca), poz. 166.

³⁴⁹ AIPN Rz 055/48, t. 5, Raport wywiadu AK, 15 VIII 1944 r., k. 62; J. Frankiewicz, *Placówka „Świerk”...*, s. 100–102.

w zaawansowanej ciąży i z tego powodu porzeczano, jak podaje Józef Frankiewicz, jedynie na jej „ostrzyżeniu i wysmarowaniu smołą”³⁵⁰. Przykład ten pokazuje dobitnie, że w czasie okupacji niekiedy zwykły zbieg okoliczności jednym ratował życie, a innych go pozbawiał.

2.8.3. Głogowska bojówka dywersyjna pchor. [NN] Pawłowskiego („Zawiszy”) i Franciszka Nycza („Banity”)

Na terenie placówki „Grab” bojową grupą dywersyjną składającą się z 3 podoficerów i 12 szeregowych dowodził nieznany z imienia pchor. Pawłowski („Zawisza”). Wśród żołnierzy tego oddziału byli m.in.: Stanisław Sikorski („Niger”) z Przewrotnego oraz późniejszy dowódca wielu akcji dywersyjnych i likwidacyjnych, przerzucony z Krakowa Franciszek Nycz („Banita”). Jak pisał w lipcu 1973 r. Stanisław Sikorski do Edwarda Brydaka:

Z ruchem oporu nawiązałem kontakt już w 1941 r. Były to załączki organizacji Chłosty, które potem przekształciły się w BCh. Ponieważ jednak na terenie mojej rodzinnej wsi, ani w pobliżu organizacji Straży Chłopskiej, ani później BCh, praktycznie nie działały, kontakt ten został przerwany i w roku 1942 zostałem zaprzysiężony przez Franciszka Nycza ps. „Banita” oraz Stanisława Kusy jako członek i otrzymałem pseudonim „Niger”. Wiem tylko tyle, że Franciszek Nycz ps. „Banita” był dowódcą drużyny³⁵¹.

Wśród żołnierzy dywersji znaleźli się: „Koral” [pseudonimem tym posługiwał się Wincenty Kot z Rudnej Małej], „Rusin”, „Orkan” [pseudonimem „Orkan” posługiwali się Mieczysław Hadyś z Rudnej Małej, Zygmunt Cieśla z Bratkowic], „Kruk” [pseudonimem „Kruk” posługiwali się: Mieczysław Hadyś z Rudnej Małej, Franciszek Janda i Władysław Wojtoń – obaj z Rudnej Wielkiej oraz Michał Bąk z Bratkowic], „Log”, „Roja” [najprawdopodobniej to bohaterski Franciszek Lachcik z Bratkowic] i „Szabla” [najprawdopodobniej Stanisław Gąsior („Szabla”) z Bratkowic, uczestnik wielu akcji dywersyjnych, takim samym pseudonimem posługiwał się także Roman Lachcik z Bratkowic]³⁵².

„Banita” zginął podczas nieudanej próby likwidacji konfidenta w Rudnej Małej. Jak podaje w swojej książce Robert Borkowski, jego śmierć opisał Jan Selwa z Przewrotnego w następujący sposób:

Nycz należał do Armii Krajowej. Któregoś dnia doszła do niego wiadomość, że w Rudnej koło Rzeszowa żyje zdrajca, chociaż był wykonany wyrok śmierci. Zdenerwowany wsiadł na rower i w dzień pojechał do Rudnej. Zdrajcę zastał w łóżku, wyciągnął pistolet, który nie wystrzelił. W tym momencie ruszył na niego z widłami szwagier, istnieje wersja, że z siekierą. Nycz uciekał w pole między kopy zboża. [...] Była też wiadomość, że został zabity przez mieszkańców Rudnej³⁵³.

³⁵⁰ J. Frankiewicz, *Placówka „Świerk”*..., s. 100–102.

³⁵¹ Zob. *Zbiór E. Brydaka, rkps 1574*, s. 113–114; R. Borkowski, *Głogów...*, s. 131.

³⁵² R. Borkowski, *Głogów...*, s. 130–131.

³⁵³ J. Selwa, *W Przewrotnem na Podkarpaciu [...] Zbrodnie hitlerowskie na wsi polskiej w latach 1939–1945*, red. S. Durlej, J. Gmitruk, Kielce–Warszawa 2008, s. 355–356.

Nie można jednak potępiać mieszkańców wsi, albowiem stanęli w samoobronie wobec nieznanego im napastnika z bronią w ręku, ratując jednego ze swoich. Ciało „Bani ty” po kilku miesiącach pochowano na cmentarzu w Zaczeraniu. Jak podaje Władysław Pałka, grupa dywersyjna 23 grudnia 1943 r. dokonała udanej likwidacji konfidenta na pastwiskach wsi Rudna Wielka³⁵⁴. Z kolei „Niger” opisał wykonanie wyroku wydanego na dwóch agentów z Przewrotnego: Józefa Pomykałę i Czesława Drągą. W odległym od domów lesie dokonano likwidacji Czesława Drągą, natomiast Józefowi Pomykałę udało się zbiec. Wyrok ten zgodnie z obowiązującymi w AK zasadami realizowała bojówka z innej placówki, natomiast „Niger” służył jedynie jako przewodnik i osoba rozpoznająca skazanych. Warto dodać, że Józef Pomykała był po wojnie sądzony przez sąd PRL³⁵⁵.

2.9. AKCJE SAMOOBRONY I ODWETU W OKRESIE OKUPACJI NIEMIECKIEJ

2.9.1. Sprawa Michała Marszała ze Świlczy – 28 maja 1943 r.

Michał Marszał [ur. 11 czerwca 1907 r. w Nienadówce], syn Antoniego i Zofii z d. Śliz, przez kilka lat do grudnia 1939 r. był sekretarzem, a później – po odwołaniu przez Niemców Józefa Gąsiora z tej funkcji – wójtem gminy Świlcza. Po tym jak zmienił go na tym stanowisku Jan Trzeciak z Rudnej Małej (15 października 1940 r.), znowu został sekretarzem gminy Świlcza³⁵⁶.

Według Józefa Frankiewicza utrzymywał bliższe kontakty z żandarmerią niemiecką, a swoje stanowisko wykorzystywał do osiągania korzyści osobistych, a jak wynika z cytowanej ustnej relacji działacza ludowego z Trzciany Henryka Stawarza, w zamian za przyznanie kart zaopatrzenia żądał korzyści majątkowych, a „w przypadku kobiet nawet innych usług”³⁵⁷. Z tego też powodu wyrok na nim wykonała 28 maja 1943 r. bojówka BCh, a właściwie oddział specjalny (OS) LSB dowodzony przez Michała Rzęsę („Twardego”) ³⁵⁸. W metryce zgonu figuruje data 29 maja 1943 r. W chwili śmierci M. Marszał miał 36 lat. Piotr Szopa twierdzi, że podstawą wykonania egzekucji był wyrok konspiracyjnego sądu specjalnego, najprawdopodobniej okręgowego CSS³⁵⁹. Do wykonania wyroku podchodzono dwukrotnie. Pierwszym razem Marszałowi udało się zmylić egzekutorów i ująć z życiem³⁶⁰.

³⁵⁴ W. Pałka, *Placówka Głogów*, s. 28.

³⁵⁵ Zob. *Zbiór E. Brydaka, rkps 1574*, s. 113–114; R. Borkowski, *Głogów...*, s. 133.

³⁵⁶ K. Mikosz, *Pod niemiecką władzą*, „Trzcionka” 1999, nr 11, s. 5. Według tego autora sołtysem Świlczy na początku wojny był Piotr Pomprowicz, który zajmował to stanowisko do grudnia 1940 r. Po nim obowiązki te pełnił podsłtys Wojciech Depa, a od 8 grudnia 1941 r. aż do końca okupacji niemieckiej Józef Treła.

³⁵⁷ Henryk Stawarz w zeznaniach złożonych 1 VI 1946 r. przed oficerem śledczym więzienia w Rzeszowie podobnymi zarzutami obciążył sołtysa gromady Dąbrowa Wiktora Hulka, który w okresie okupacji donosił na gestapo na niektórych mieszkańców Dąbrowy (AIPN Rz 046/58, Protokół przesłuchania świadka Henryka Stawarza, 1 VI 1949, k. 15).

³⁵⁸ M. Urbanik, *op. cit.*, s. 80, aczkolwiek podaje on błędnie datę wykonania wyroku na „urzędnika gminnym w Świlczy, który był konfidentem” na pierwszą połowę 1944 r.

³⁵⁹ P. Szopa, „*W imieniu...*”, s. 400, 514.

³⁶⁰ J. Frankiewicz, *Placówka „Świerk”...*, s. 135–136, 146.

2.9.2. Potyczki z komunistycznymi oddziałami Gwardii Ludowej i PPR

2.9.2.1. Sprawa NN (prawdopodobnie Franciszka) Kaszuby z bandy Kazimierza Macieja („Macieja”) – 8 stycznia 1944 r.

Jak wynika ze sprawozdania dywersyjnego Inspektoratu AK Rzeszów do Komendy Okręgu AK Kraków, 8 stycznia 1944 r. banda rabunkowa „Macieja” (Kazimierza Macieja) napadła na leśnicówkę w Dąbrach koło Bratkowic (najprawdopodobniej należącą do Stanisława Mazurkiewicza). Był to już drugi z kolei napad, w trakcie którego wyjątkowo okrutnie potraktowano córkę leśniczego. W ramach operacji „Wrzód” oddział żołnierzy AK dowodzony przez Tadeusza Lisa („Ukleję”) przeprowadził pościg za bandą „Macieja”, w trakcie której ciężko raniono niejakiego Kaszubę (prawdopodobnie Franciszka Kaszubę)³⁶¹.

W śledztwie z 28 sierpnia 1964 r. w sprawie przeciwko Józefowi Gutkowskiemu ustalono, że „Kania II” odpowiada także za śmierć szefa bandy Kazimierza Macieja. Brak jednak jakiegokolwiek bliższego opisu tego zdarzenia³⁶².

2.9.2.2. Sprawa Władysława Szczepanika z Woli Zgłobieńskiej – 24 czerwca 1944 r.

Do kolejnej potyczki z bojówką PPR doszło w trakcie przygotowań do „Burzy” w nocy z 23 na 24 czerwca 1944 r., podczas której w bliżej nieustalonych okolicznościach zginął dowódca oddziału leśnego AK o kryptonimie „Rakiet” (włączonego w lipcu do oddziału partyzanckiego „San”³⁶³) ppor. Roman Dziadem („Kos”). Według *Charakterystyki nr 14* dotyczącej działalności oddziału „Bicza” miał też wtedy zginąć pochodzący z Woli Zgłobieńskiej Władysław Szczepanik³⁶⁴. Brak jednak szczegółowych informacji na temat tego zdarzenia.

2.9.2.3. Sprawa Władysława Mytycha i Józefa Ciebierzy ze Zgłobnia – 24 maja 1944 r.

Likwidacja przez AK Władysława Mytycha [ur. 23 grudnia 1909 r.] i Józefa Ciebierzy [ur. 19 marca 1907 r.], obu ze Zgłobnia, wyznaczona została na okres letni 1943 r., ale jak udało się ustalić w Urzędzie Stanu Cywilnego (USC) w Boguchwale, wykonana została dopiero 24 maja 1944 r. w Nosówce.

Według relacji Tadeusza Dziedzica („Gruszy”), błędnej jedynie w zakresie daty zdarzenia, do zabójstwa Mytycha i Ciebierzy miało dojść późną wiosną lub w okresie zniw 1943 r.

³⁶¹ A. Zagórski, *Z działalności Armii Krajowej*, [w:] *Dzieje Rzeszowa*, t. 3, red. F. Kuryk, Rzeszów 2001, s. 955. Jako członka oddziału gwardystów dowodzonego przez Kazimierza Macieja (dowódca bandy „Macieja”) dokumenty kontrwywiadu AK wskazywały Franciszka Kaszubę (bez bliższych informacji na jego temat). Zob. AIPN Rz 051/32, *Dokumenty AK dotyczące członków PPR na terenie Rzeszowszczyzny*, Wykaz aktywu komunistycznego oraz osób współpracujących i podejrzanych z powiatu Rzeszów według podziału administracyjnego GG, k. 15.

³⁶² AIPN Rz 052/488, Plan śledztwa w sprawie J. Gutkowskiego, 28 VIII 1964 r., k. 38.

³⁶³ G. Ostasz, *Z dziejów samoobrony...*, s. 69–71.

³⁶⁴ AIPN Rz 0172/15/J, *Charakterystyka nr 14*, 28 III 1977 r., k. 6. Z akt Komisji Amnestyjnej przy PUBP w Rzeszowie wynika, że ujawnił się w dniu 25 IV 1947 r. Szczepanik Władysław s. Matusza i Zofii, ur. 9 VI 1906 r. z Błędowej Zgłobieńskiej, posługujący się karabinem kal. 7,92 (AIPN Rz 04/32, Sprawozdanie do WUBP w Rzeszowie, 25 VI 1947 r., k. 229).

W akcji prowadzonej w ramach „Kośby”³⁶⁵ (zgadza się to z datą śmierci wskazaną przez USC w Boguchwale) brało udział ok. 25 żołnierzy. „Dowódcą całości był Lis Tadeusz z Bratkowic”, a razem z nim w likwidacji gwardzystów oprócz „Gruszy” uczestniczyli: Stanisław Gąsior, syn grabarza z Bratkowic, Franciszek Świder („Morol”) z Bratkowic, Henryk Zawisza z Głogowa, Władysław Sowa z Głogowa, Bronisław Migała („Mauser”) z Będziemyśla, Edward Piątek („Orzech”) z Trzciany, a z Przybyszówki Józef Gutkowski („Kania II”, „555”)³⁶⁶.

Bardziej szczegółowo okoliczności tego zdarzenia opisał Tadeusz Dziedzic w zeznaniach z 10 lipca 1946 r.:

do organizacji AK wpisał mnie w 1943 r. w maju Henryk Stawarz ze Trzciany. Początkowo była to organizacja B.Ch., która następnie przeszła na AK. W 1943 r. we żniwa d[owód]-ca całości sierż. „Lis” Tadeusz z Bratkowic zebrał nas około 25 ludzi z okolicznych wiosek i prowadził nas do Nosówki koło szkoły, gdzie wyznaczył czterech ludzi, którzy mieli wykonać wyrok śmierci na Mytychu Władysławie i Ciebierze Józefie, zamieszkających w Zgłobniu, a przebywających u swych żon w Nosówce. Do wykonania wyroku wyznaczeni byli: 1. Migała Bronisław, 2. Słowik Leon z Bratkowic, 3. Edward Piątek „Orzech” z Trzciany gm. Świlcza, 4. Zdun Józef ze Świlczy ps. „Kurcica” [...]. Z pod [sic!] szkoły w Nosówce Lis zabrał nas pod dom Mytycha Władysława, który obstawiliśmy, i wspomniana czwórka ukryła się w stodole i czatowała na Mytycha, ponieważ nie było go w domu. Dom obstawiliśmy około godz. 12 w nocy, a za jakąś godzinę przyszedł Mytych Władysław i chciał prawdopodobnie wejść do stodoly spać, i w tym czasie wyżej wymieniona czwórka zastrzeliła go, tzn. Mytycha Władysława. Po zabiciu Mytycha d[owód]-ca nasz Lis zabrał nas wszystkich pod dom Ciebiera Józefa w Nosówce, który obstawiliśmy i mieliśmy zrobić to samo co i z Mytychem. Ciebiera Józef jednak posłyszał nas i wybiegł z domu do ucieczki, w czasie której został zastrzelony. Kto zastrzelił Ciebierę, tego nie wiem, bo za Ciebierą uciekającym strzelaliśmy wszyscy, a także i ja. Mytycha i Ciebierę zastrzeliliśmy za to, że byli peperowcami i komunistami³⁶⁷.

2.9.3. Sprawa Józefa Bugajskiego i Franciszka Misia – 25/26 maja 1944 r., oraz jego żony Józefy Miś – 21 lipca 1944 r. – z Przybyszówki

Jak przedstawił to Piotr Szopa na podstawie wspomnień dowódcy Placówki „Świerk”, Józef Bugajski był z pochodzenia Ukraińcem, który po przyjeździe z Limanowej ożenił się w czerwcu 1939 r. z Marią Pączek i zamieszkał w Przybyszówce. W 1940 r. został

³⁶⁵ P. Szopa, „W imieniu...”, s. 425. Autor tej publikacji wskazuje, że Ciebiera i Mytych zginęli w ramach akcji „Kośba”, aczkolwiek pamiętać należy, że akcja ta prowadzona była głównie w maju i czerwcu 1944 r., a oba nazwiska, podobnie jak Bugajskiego i Misia, znalazły się w sygnowanym przez inspektora Ł. Cieplińskiego *Sprawozdaniu z akcji Kośba*, 14 VI 1944 (AIPN Rz 055/48, t. 5, k. 7–9). Z kolei w meldunku kpt. Władysława Składzienia („Boruty”) do Inspektoratu AK Rzeszów (kryptonim „10”) 20 VI 1944 r. wskazano, że zarówno Mytych z Ciebierą, jak i Bugajski i Miś zlikwidowani zostali w ramach akcji „Wrzód” (cyt. za: Raport z akcji dywersyjnej w „20” za miesiące 5/6 44, [w:] M.J. Kryczko, *Rzeszowska Kośba...*, s. 305). Autorowi udało się ustalić w Urzędzie Stanu Cywilnego w Boguchwale, że zarówno Władysław Mytych, jak i Jan Ciebiera zginęli 24 V 1944 r. w Nosówce. Odnotowane zostało to w aktach zgonów Błędowej Zgłobieńskiej.

³⁶⁶ AIPN Rz 107/1792/3, *Zeznania Tadeusza Dziedzica („Gruszy”) z 17 VII 1946 r.*, k. 45–45v.

³⁶⁷ AIPN Rz 046/1006, t. 3, *Zeznania Tadeusza Dziedzica („Gruszy”) z 10 VII 1946 r.*, k. 125.

strażnikiem w więzieniu „Na Zamku” w Rzeszowie³⁶⁸. Dodatkowo z tych wspomnień, popartych relacją Marii Krupy („Tiptuli”), późniejszej żony dowódcy 3. plutonu AK Franciszka Czajaka-Rudnickiego, wynika, że Bugajski był konfidentem gestapo. Bardzo się interesował ukrywającym się na plebanii kościoła parafialnego w Przybyszówce pod zmienionym nazwiskiem oficerem Sztabu Głównego I PAL-u Romualdem Struczkowskim (posługującym się wówczas fałszywą kenkartą na nazwisko Roman Daszyński). Według relacji „Tiptuli” latem 1943 r. Bugajski użalał się przed nią, jak „jest bardzo nieszczęśliwy, jak go Niemcy prześladowają, a nawet ostatnio był przez nich aresztowany i dotkliwie pobity”, a gdy poprosiła o pokazanie śladów pobicia, „skonfudowany, zmienił temat rozmowy i zaczął wypytywać o »pana, który jest na plebanii« i »nie zna się na gospodarstwie»”³⁶⁹. Struczkowski, którym interesował się Bugajski, przedstawiany był jako kolejarz i kuzyn proboszcza ks. Franciszka Haby, w wolnych chwilach pomagający w gospodarstwie rolnym parafii. Po tej rozmowie „Tiptula” uprzedziła Daszyńskiego *vel* Struczkowskiego, który wkrótce opuścił Przybyszówkę i wyjechał do Zakopanego odwiedzić córkę i matkę, a potem ukrywał się na innym probostwie w Kusocinie, gdzie wkrótce zmarł na zawał serca.

Żona Bugajskiego w swoich zeznaniach potwierdziła, że mąż przebywał przez miesiąc w areszcie gestapo „za kontaktowanie osób aresztowanych z ich rodzinami”³⁷⁰. Według Józefa Frankiewicza i Bronisława Adamca Bugajski bywał jednak częstym gościem gestapo. Wielokrotnie widywano go na rogatkach Rzeszowa od strony Pobitnego, jak zabierał kobietom jedzenie (jajka, sery, masło), a sam pokątnie handlował mięsem. „Zadenuncjował nawet na gestapo wuja swojej żony, że zabił krowę i spowodował tym jego aresztowanie”³⁷¹. Z kolei z *Charakterystyki nr 14* dotyczącej oddziału Rejmana wynika, że Bugajski mógł być również członkiem organizacji „Świt” i PPR. W meldunku komendanta Obwodu AK Rzeszów kpt. Składzienia („Boruty”) do Inspektoratu AK Rzeszów (kryptonim „10”) z 20 czerwca 1944 r. wskazano, że J. Bugajski i F. Miś zlikwidowani zostali w ramach akcji „Wrzód”³⁷², a nie jak podano we wcześniejszym raporcie rzeszowskiego inspektora AK z 7 czerwca 1944 r., w ramach „Kośby”.

Według zeznań dowódcy przybyszowskiego 3. plutonu w Placówce AK „Świerk” Franciszka Czajaka-Rudnickiego z 6 września 1955 r., złożonych w charakterze podejrzanego przed oficerem śledczym Wojewódzkiego Urzędu ds. BP w Rzeszowie: „W miesiącu maju 1944 r. został zastrzelony Bugajski Józef i Miś Franciszek. W zastrzeleniu tych osób brała udział bojówka AK z Trzciany, do której należeli Adamiec Bronisław, Gutkowski Józef i Pukała Edward, ale czy istotnie oni brali udział w zastrzeleniu Bugajskiego Józefa i Misia Franciszka, nie wiem”³⁷³. Przebieg zdarzenia opisała też żona Bugajskiego Maria Micał z d. Pączek³⁷⁴ w zeznaniach z 28 lipca 1955 r.:

³⁶⁸ Z.K. Wójcik, *Rzeszów...*, s. 82.

³⁶⁹ J. Frankiewicz, *Placówka „Świerk”...*, s. 56–57.

³⁷⁰ AIPN Rz 107/1677, Zeznania Marii Micał (*primo voto* Bugajskiej) z 28 VII 1955 r., k. 24.

³⁷¹ J. Frankiewicz, *Placówka „Świerk”...*, s. 136.

³⁷² M.J. Kryczko, *Rzeszowska Kośba...*, Raport z akcji dywersyjnej w „20” za miesiące 5/6 44, s. 305.

³⁷³ AIPN Rz 107/1677, Zeznania Franciszka Czajaka-Rudnickiego z 6 IX 1955 r., k. 107.

³⁷⁴ Maria Micał z d. Pączek, *primo voto* Bugajska [ur. 1 II 1917 r., zm. 13 IV 2003 r.] z Przybyszówki, córka Karola, była siostrą działających w konspiracji Józefy Markockiej („Sroczi”) z d. Pączek oraz Emilii Kuczek („Sroki”) z d. Pączek.

Około godz. 23.00, gdy już wraz z mężem i dzieckiem spaliliśmy, ja z dzieckiem w kuchni, a mąż w pokoju, oknami do pokoju wtargnęło około dziewięciu osobników, uzbrojeni w broń palną, karabiny i pistolety maszynowe oraz posiadali latarki, którymi świecili (osobnik pilnujący mnie polecił mnie wziąć dziecko i udać się do komory, gdzie zostałam zamknięta). Równocześnie męża mojego dwóch osobników poprowadziło do stajni. W międzyczasie usłyszałam dwa strzały, które oddane były w pomieszczeniach mojego domu [...]. Po wyjściu z komory zwołałam sąsiadów, którzy przyszli na miejsce wypadku, z którymi to odnalazłam męża leżącego w stajni zastrzelonego dwoma strzałami w głowę. W tym samym czasie któryś z obecnych dał znać, a raczej powiedział, że został zastrzelony Miś Franciszek zam. w Przybyszówce w odległości od naszego domu około 1 ½ km. Z osobników, którzy brali udział w morderstwie i rabunku, rozpoznałam po głosie Józefa Gutkowskiego s. Andrzeja, który stał za oknem z karabinem, wypytując mnie o nazwisko i imię mojego męża [...] po jakimś czasie po dokonanym morderstwie Kocan W. (obecnie nie żyje) ten powiedział mi, że mąż mój niesłusznie został posądzony o współpracę z Niemcami [i] z tej racji zamordowany. W rozmowie tej Kocan przyznał mi się, że brał udział w tym morderstwie [...] dał mi do zrozumienia, że w napadzie tym brał udział Czajak Franciszek. [...] Po morderstwie Misia Franciszka, rozmawiając z synem jego Stanisławem, ten powiedział, że w czasie morderstwa ojca przebywał w piwnicy i przez szparę w drzwiach rozpoznał Czajaka Antoniego³⁷⁵.

Z kolei teść Bugajskiego, a ojciec Marii, Karol Pączek [ur. w 1884 r.] zeznał w tym samym dniu, że córka „oświadczyła mi, że rozpoznała wśród sprawców po głosie Kocan Tomasza z Przybyszówki”³⁷⁶, oraz dodał, że w rozmowie na ten temat „Miś Józefa żona zamordowanego Misia Franciszka też powiedziała mi, że ma przeczucie, że ją również zamordują, ponieważ rozpoznała sprawców morderstwa w osobach Kocan Tomasza, Kocan Wojciecha, Gutkowski Józefa i Czajak Antoniego, którzy w obawie przed ujawnieniem ich mogą ją zamordować”³⁷⁷.

Według Frankiewicza „kontakt z gestapo utrzymywał także Franciszek Miś, mieszkaniec Przybyszówki. Bywał tam często, bywali u niego też i oni, naturalnie, w miarę możliwości skrycie. Myszkował po wsi i był na tyle bezczelnym, tym samym dla siebie głupim, że spotykanych na drodze znajomych witał hitlerowskim gestem i piekielnym pozdrowieniem: heil Hitler”³⁷⁸. Syn ofiary Stanisław Miś zeznał w 1955 r., że ojciec był członkiem PPR i za to miał zginąć, a z niepotwierdzonych danych z tzw. *Charakterystyki nr 14* oddziału Rejmana wynikało, że rzekomo działał w Armii Ludowej (AL).

Odnosnie do okoliczności śmierci swego ojca Stanisław Miś [ur. w 1926 r.] przesłuchiwany 28 lipca 1955 r. przed WUBP w Rzeszowie zeznał:

około godziny 24.00 w nocy, gdy spałem w domu wraz z ojcem Miś Franciszkiem i matką Józefą oraz młodszą siostrą Emilią liczącą w tym czasie około 13 lat, usłyszeliśmy szmer przed

³⁷⁵ AIPN Rz 107/1677, Zeznania Marii Micał (*primo voto* Bugajskiej) z 28 VII 1955 r., k. 24–26.

³⁷⁶ Tomasz Kocan, członek AK, później działacz ludowy; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

³⁷⁷ AIPN Rz 107/1677, Zeznania Karola Pączka z 28 VII 1955 r., k. 30.

³⁷⁸ J. Frankiewicz, *Placówka „Świerk”...*, s. 136.

domem i dobijanie się do okien. Po pewnym czasie zostało wybite okno i oddano kilka strzałów z broni palnej. Ja w tym czasie z ojcem stałem w kącie mieszkania tuż przy oknie, natomiast siostra leżała pod łóżkiem, a matka przykryta pierzyną na łóżku [...] jeden z osobników krzyczał, aby ojciec mój wyszedł na środek mieszkania, lecz ojciec tego nie uczynił z obawy przed zastrzeleniem (do mieszkania został wrzucony granat zaczepny). Po wybuchu granatu ojciec zaczął uciekać na strych i w tym momencie oddano kilka strzałów do uciekającego ojca, którego oświetlali lampką [...] ojciec zachwiał się, co wskazywało na to, że został trafiony kulą, mimo tego zdołał uciec na strych [...] w obecności matki i siostry dobito go dwoma strzałami oddanymi do niego w tył głowy [...]. Z opowiadań ob. Śledzony Piotra, który w tym czasie przy dokonanych morderstwach był obecny, [wynika,] że w morderstwie mojej matki brał udział Gutkowski Józef [...]. Po dokonanych morderstwach na ojcu i matce ukrywałem się przez okres kilkunastu miesięcy aż do chwili zamordowania herszta bandy Kocan Wojciecha ps. Mak, który wspólnie z Czajak Franciszkiem, Gutkowskim Józefem tworzyli trzon bandy³⁷⁹.

Po śmierci męża niebezpieczna dla żołnierzy dywersji AK stała się Franciszka Miś. Według Frankiewicza „postanowiła pomścić go. Ona to właśnie w związku z tym spowodowała nieudaną, na szczęście, próbę aresztowania przez gestapo w dniu 2 lipca 1944 r. »Tiptuli« i »Maczugi«. Wyrok na niej został wykonany w lipcu 1944 r. krótko przed wyzwoleniem spod okupacji niemieckiej”³⁸⁰, a dokładnie: 21 lipca 1944 r. Wraz z mężem pochowana została na cmentarzu parafialnym w Przybyszówce.

Józef Frankiewicz podkreśla, że do kontrwywiadowczego rozpracowania J. Bugajskiego i F. Misia przyczynili się kontrwywiadowcy AK pchor. Józef Koryl („Piła”) z Przybyszówki oraz pochodzący z Pogwizdowa, a zamieszkały po ślubie w Bziancie Stanisław Szeliga („Stach”), granatowy policjant z posterunku policji w Świlczy. Dodajmy, że żona Stanisława Szeligi była siostrzenicą Franciszka Misia³⁸¹.

³⁷⁹ AIPN Rz 107/1677, Zeznania Stanisława Misia z 28 VII 1955 r., k. 34–35.

³⁸⁰ J. Frankiewicz, *Placówka „Świerk”* ..., s. 136–137.

³⁸¹ *Ibidem*, s. 39, 42, 103, 139.

ROZDZIAŁ 3

OKRES DWUWŁADZY I DOMINACJI SOWIECKIEJ

3.1. WYZWOLENIE RZESZOWA I OKOLIC PRZEZ ARMIEJ CZERWONĄ

Proces wkraczania Armii Czerwonej na tereny przedwojennej II Rzeczypospolitej trwał od stycznia 1944 do wiosny 1945 r. Jednak już w połowie 1944 r. wojska sowieckie dotarły do linii Wisły. Rzeszowszczyzna praktycznie w całości znalazła się w strefie przyfrontowej po stronie sowieckiej, oddzielona od macierzystej komendy krakowskiego okręgu AK. Związek Sowiecki (ZSRS) był co prawda „sojusznikiem naszych sojuszników”, ale powszechnie wiadano o jego wyjątkowo wrogim nastawieniu do Polski, co potwierdziły pakt Ribbentrop–Mołotow i agresja na Polskę 17 września 1939 r., zbrodnia katyńska z 1940 r., a w końcu aresztowania akowców i działaczy partii opozycyjnych, zsyłki do łagrów³⁸² oraz mordowanie żołnierzy AK na Kresach.

Z tego też powodu rozkaz rozpoczęcia akcji „Burza” w Podokręgu AK Rzeszów wydany został przez komendanta okręgu płk. Edwarda Godlewskiego („Gardę”) 27 lipca 1944 r. Placówki AK Świlcza i Głogów zasiły Zgrupowanie III Zachód³⁸³ składające się z 2 grup dowodzonych przez żołnierzy Placówki AK „Grab”. Były to tzw. grupa „Rekina”, licząca ok. 240 żołnierzy, dowodzona przez ppor. Józefa Rzepkę („Rekina”, „Znicza”) i działająca na obszarze Rzeszów–Bratkowice–Trzciana–Sędziszów Małopolski–Trzciana–Bratkowice,

³⁸² Na temat żołnierzy AK zesłanych do łagrów zob. A. Paczkowski, *Powrót żołnierzy AK z sowieckich łagrów*, Warszawa 1995, *passim*.

³⁸³ W Obwodzie AK Rzeszów w związku z przygotowaniem do akcji „Burza” utworzono pięć zgrupowań działających w różnych rejonach: Zgrupowanie I Południe w rejonie Dynowa, Błażowej, Hyżnego i Tyczyna, Zgrupowanie II Wschód na prawym brzegu Wisłoka między Łańcutem a Słociną, Zgrupowanie IV Południe z południowo-zachodnim rejonie Obwodu i Zgrupowanie V Rzeszów pod dowództwem kpt. Adama Długosza („Dębiny”) w samym Rzeszowie.

oraz grupa „Uklei”, obejmująca zaledwie ok. 30 żołnierzy, dowodzona przez ppor. Tadeusza Lisa („Ukleję”), a operująca w rejonie Głogów Małopolski–Rzeszów–Głogów Małopolski–Budy Głogowskie–Bratkowice.

Rankiem 2 sierpnia 1944 r. wojska sowieckie zajęły Rzeszów. Komendę nad miastem z ramienia AK objął kpt. Adam Długosz („Dębina”), który dowodził służbą porządkową rekrutującą w większości zdekonspirowanych żołnierzy WSOP (Wojskowej Służby Ochrony Powstania). W tym samym dniu w godzinach popołudniowych rozmowy z sowieckim pułkownikiem, komendantem wojennym miasta Rzeszowa przeprowadzili „Dębina” oraz Edward Brydak (który nie ujawnił swoich danych podczas tego spotkania) wraz z tłumaczem z rosyjskiego, byłym carskim oficerem z Poręb Kupieńskich o pseudonimie „Rożan”³⁸⁴. Data ta w dziejach Rzeszowa rozdziela czas II wojny światowej na dwa okresy: okupacji niemieckiej oraz dominacji sowieckiej (według Adama Strzembosza – okupacji sowieckiej), zwany też czasem „dwuwładzy” – z jednej strony władzy „lubelskiej” (należącej do PKWN/KRN) i mającej oparcie w Armii Czerwonej, a z drugiej strony działającego nadal w konspiracji Polskiego Państwa Podziemnego (obejmującego administrację cywilną³⁸⁵ oraz AK i BCh) podlegającego rządowi polskiemu na uchodźstwie.

Z powodu sowieckich żądań już 6 sierpnia 1944 r. akowska służba porządkowa zmuszona została złożyć broń. Wówczas komendant Podokręgu AK Rzeszów płk Kazimierz Putek („Zworny”) 7 sierpnia 1944 r. wydał rozkaz o ponownym zejściu do konspiracji i odmówił dowództwu I Frontu Ukraińskiego prawa do rozbrajania żołnierzy AK. Rozmowy płk. Putka z Armią Czerwoną zostały tym samym zerwane. Powstało wówczas duże zamieszanie, nastąpiły pierwsze aresztowania i egzekucje akowców z Rzeszowszczyzny. Zawirowania potęgowało także i to, że front stanął i tym samym ustała łączność z dowództwem okręgu AK w Krakowie. Warto dodać, że zgodnie z wytycznymi Centralnego Komitetu Ruchu Ludowego (CKRL) struktury „Rocha” w momencie wejścia wojsk sowieckich miały pozostać w konspiracji. Dzięki temu zdecydowana większość żołnierzy BCh uniknęła wówczas ujawnienia.

Od sierpnia do października 1944 r. zabójstwa funkcjonariuszy UB, MO lub żołnierzy sowieckich były sporadyczne i raczej przypadkowe. W każdym razie ani komenda Obwodu AK Rzeszów, ani Inspektoratu, a tym bardziej Podokręgu AK Rzeszów nie wydały w tym czasie rozkazu zlikwidowania konkretnego funkcjonariusza „nowej władzy” lub żołnierza Armii Czerwonej. W tajnym rozkazie nr 1 rzeszowskiego inspektora AK z 18 sierpnia 1944 r. poinformowano o podziale PPR na jawną i tajną (wśród nich „ludowcy”: Mytych, Ostrowski i Augustyn) oraz zakazano likwidacji członków PPR bez

³⁸⁴ E. Brydak, *Pierwsze miesiące okupacji sowieckiej...*, s. 20–21.

³⁸⁵ Na temat funkcjonowania podziemnej administracji w okresie okupacji zob. G. Górski, *Administracja Polski Podziemnej w latach 1939–1945. Studium historyczno-prawne*, Toruń 1995; G. Ostasz, *Krakowska Okręgowa Delegatura Rządu na Kraj 1941–1945*, Rzeszów 1996; H. Izdebski, *Historia administracji*, Warszawa 2001 oraz W. Grabowski, *Polska tajna administracja cywilna 1940–1945*, Warszawa 2003, a także *idem*, *Delegatura Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na Kraj 1940–1945*, Kraków 1995; *idem*, *Policja w planach Delegatury Rządu RP na Kraj*, Kraków 1995.

specjalnego zezwolenia inspektora³⁸⁶. Okres ten wykorzystano do zmiany pseudonimów i kryptonimów oraz umieszczenia żołnierzy wywiadu i kontrwywiadu AK w powstających urzędach cywilnych, a także w organach bezpieczeństwa MO i UB. Zarówno Ł. Ciepliński, jak i płk Putek wydali na początku sierpnia 1944 r. rozkaz o stworzeniu sieci tzw. wywiadu specjalnego, który miał infiltrować tworzone struktury milicji i służbę bezpieczeństwa. Przykładowo: zastępcą komendanta powiatowego MO w Rzeszowie został działający wcześniej jako wtyczka AK w PPR Piotr Moskwa („Spytek”) [1913–1953], oficer wywiadu AK z Placówki Czudec³⁸⁷, a kierownikiem Referatu Śledczego w tej komendzie – przedwojenny policjant i członek wywiadu AK Józef Koryl („Piła”) z Przybyszówki.

Nowe komórki „wywiadu specjalnego” nie były włączane do ogólnej sieci kontrwywiadu AK, lecz nakazano „trzymać je na oddzielnych kontaktach”. Nowa sieć miała być organizowana bezpośrednio przez oficera kontrwywiadu Inspektoratu pod osobistą odpowiedzialnością komendanta Inspektoratu³⁸⁸. Z kolei w ściśle tajnym „dodatku specjalnym” do rozkazu z 10 sierpnia 1944 r. kpt. Łukasz Ciepliński wprost napisał: „Na podstawie doświadczenia ostatniej konspiracji należy stwierdzić, że wyniki naszej pracy w dużej mierze uzależnione są od posiadania wtyczek w różnych instytucjach n[ie]p[rzyjacie]la. W związku z tym upoważniam Kom[endantów] Obw[odów] do obsadzania pewnych funkcji swoimi ludźmi”³⁸⁹. Od tego momentu ludzie wywiadu stali się osobami szczególnie zaciekle tropionymi przez komunistyczne organa bezpieczeństwa.

3.1.1. Przeciwdziałanie poborowi do „lubelskiego” Wojska Polskiego

W trakcie trwania powstania warszawskiego, a po ustabilizowaniu się frontu na linii Wisły i ogłoszeniu 15 sierpnia 1944 r. Manifestu PKWN wydał dekret o częściowej mobilizacji i rejestracji ludności do służby wojskowej³⁹⁰. Dekret ten przewidywał w terminie od 20 do 31 sierpnia 1944 r. mobilizację roczników 1921–1924, oficerów i podoficerów rezerwy oraz lekarzy w wieku do lat 50, oficerów zawodowych do lat 60, a także specjalistów broni do lat 40. Z kolei od 1 do 20 września 1944 r. miała nastąpić rejestracja roczników 1911–1920 oraz kobiet lekarzy, pielęgniarek, radiotelegrafistek itp. w wieku do lat 30.

Wyrzedzając próbę werbunku do armii ludowej gen. Zygmunta Berlinga [1896–1980], już 10 sierpnia 1944 r. szef Inspektoratu AK Rzeszów wydał tajny rozkaz niszczenia

³⁸⁶ E. Brydak, *Pierwsze miesiące okupacji sowieckiej...*, s. 42, 49.

³⁸⁷ Piotr Moskwa („Spytek”), od 1942 r. działał jako oficer kontrwywiadu AK zarówno w PPR, jak i w AL i GL, po wyzwoleniu od sierpnia 1944 r. do połowy października 1944 r. był komendantem powiatowym MO w Rzeszowie, wkrótce został aresztowany przez NKWD i wywieziony do łagrów w ZSRS (do Stalinogorska), po powrocie do kraju 28 I 1951 r. na podstawie „kompromitujących materiałów” zwerbowany został do współpracy z UB pod ps. „12”; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

³⁸⁸ G. Ostasz, *Siatki wywiadowcze rzeszowskiej Armii Krajowej*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2005, nr 23, s. 23 oraz APR, Zesp. 108/115, Wytyczne „Zwornego” do pracy kontrwywiadu w okresie przejściowym, 10 VIII 1944 r., k. 75–77.

³⁸⁹ *Ibidem*, s. 23, w zakresie dotyczącym „dodatku specjalnego” do 10 punktowego rozkazu Inspektora z daty 10 VIII 1944 r. zob. także: E. Brydak, *Pierwsze miesiące okupacji sowieckiej...*, s. 29.

³⁹⁰ Dz. U. z 1944 r. nr 2, poz. 5.

wszelkiej ewidencji ludności, która mogłaby posłużyć do sporządzenia list poborowych do „lubelskiego” Wojska Polskiego. Dotyczyło to dokumentów przechowywanych zarówno w Rejonowych Komendach Uzupełnień (RKU), jak i we wszelkich urzędach gminnych³⁹¹. Od października 1944 r. podoficerem w rzeszowskiej RKU został jeden z najcenniejszych wywiadowców AK sierż. Adam Gajdek („Agata”, „Olek”, „Antek”) [1915–1949]³⁹².

Jesienią 1944 r. przeprowadzono kilka spektakularnych akcji, i tak już 17 października 1944 r. 7-osobowa bojówka dokonała udanej akcji przechwycenia spisu dokumentów dotyczących ok. 11 000 osób z magistratu w Rzeszowie³⁹³. Na terenie Świltczy podobne zadanie wypełniła trzciańska bojówka AK, która 24 października 1944 r. przejęła podobne listy z Zarządu Gminnego w Świltczy, a przybyszowska grupa dywersyjna, którą tworzyli Bronisław Adamiec i Edward Piątek, zarekwirowała 18 listopada 1944 r. spisy ewidencyjne podlegających mobilizacji znajdujące się na posterunku MO w Świltczy, o czym nieco więcej w dalszej części niniejszego opracowania.

3.1.2. Jesienne prześladowania akowców

Nie udała się próba sformowania 3. Armii Ludowego Wojska Polskiego (LWP), którą w porozumieniu z płk. Kazimierzem Putkiem („Zwornym”) usiłowano tworzyć w Rzeszowie na przełomie 1944 i 1945 r. W obawie przed aresztowaniami i zsyłką do łagrów w głąb ZSRS spora część żołnierzy AK z tzw. roczników poborowych (1921–1924) oraz „rejestranych” (1911–1920) wstąpiła do „ludowego” wojska. Pod koniec 1944 r. w związku ze zbliżającymi się działaniami frontowymi dezercje z armii gen. Berlinga stały się dość masowe. Jak donosił kontrwywiad AK w swoim raporcie za okres 2–12 listopada 1944 r., „Z wojska meldują masowe dezercje (z 31 p.p. 700 ludzi w umundurowaniu i z bronią). W związku z tym d-ców i wyższych ofic. oddaje się pod sąd, – w 18 p.p. zdezerterowało kilkudziesięciu ludzi. D-ca i oficerowie oddani pod sąd. Wg raportu d-cy pułku w oddz. Berlinga masowa dezercja”³⁹⁴. Z ustaleń Grzegorza Ostasza wynika, że w okresie tym nie dość, że masowo bojkotowano mobilizację do wojska „lubelskiego”, to jeszcze dezercja wśród sił wcielonych do armii żołnierzy była ogromna³⁹⁵.

³⁹¹ J. Łopuski, *Losy Armii Krajowej na Rzeszowszczyźnie (sierpień–grudzień 1944). Wspomnienia i dokumenty*, Warszawa 1990, s. 123.

³⁹² Adam Gajdek („Agata”, „Olek”, „Antek”), żołnierz ZWZ-AK, działacz WiN, dzięki któremu uzyskano materiały wywiadowcze dotyczące działań sowieckiego komendanta wojennego Miasta Rzeszowa płk. Reszkowa; jako szef siatki wywiadowczej o kryptonimie „Instytut Bakteriologiczny” w ramach IV ZG WiN został skazany wyrokiem WSR w Warszawie z 23 X 1948 r., sygn. akt: Sr 1188/48 na karę śmierci, wykonaną w warszawskim więzieniu przy ul. Rakowieckiej 14 I 1949 r.; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

³⁹³ AIPN Rz 105/2, *Archiwum KW PZPR w Rzeszowie. Materiały archiwalne dotyczące Armii Krajowej 1943–1945* [dalej jako AIPN Rz 105/2], Rozkaz Nr 23 „Zygmunta” [Adama Lazarowicza], 31 X 1944 r., k. 55, 97 oraz AIPN BU 944/46, *Sprawa Ciepliński Łukasz i inni podejrzani o przynależność do oddziału WiN na terenie Śląska*, Meldunek rzeszowskiego Inspektoratu AK kryptonim „O” do Podokręgu kryptonim „X”, 18 X 1944 r., k. 109.

³⁹⁴ AIPN BU 944/46, *Sprawozdanie kontrwywiadu AK za okres 2 XI–12 XI 1944 r.*, k. 235.

³⁹⁵ G. Ostasz, *Z dziejów samoobrony konspiracji niepodległościowej w Rzeszowie*, „Zeszyty Historyczne WiN-u”, 1993, nr 4, s. 51.

W związku z tak dużym oporem przeciwko wstępowaniu do armii wzmożła się akcja NKWD zwalczania struktur Polskiego Państwa Podziemnego. Więzienia zapęłniały się znacznie bardziej niż za czasów okupacji niemieckiej. Wywiad akowski donosił, że od października 1944 r. trwały egzekucje żołnierzy AK w lasach głogowskich, zwłaszcza w okolicy Turzy koło Sokołowa Małopolskiego i w więzieniu „Na Zamku” w Rzeszowie.

W takiej sytuacji akcja samoobrony, do jakiej jesienią 1944 r. władze RP upoważniły żołnierzy AK³⁹⁶, wydawała się odruchem całkowicie normalnym, wręcz koniecznym. W meldunku inspektora Cieplińskiego z 27 sierpnia 1945 r. do komendanta podokręgu płk. Kazimierza Putka stwierdzono wprost: „Wydąłem polecenie zlikwidowania konfidenta, który wyspał 2 żołnierzy »PULI« [propaganda uliczna AK]. Obaj żołnierze PULI zostali zastrzeleni”³⁹⁷. Podobnie 6 października 1944 r. meldował „Zworny” do komendanta Okręgu AK Kraków: „Czyny zbrodnicze, jak donosy, podpalenia, rozstrzeliwania, przeciw AK i społeczeństwu mnożą się. Każę kierować te sprawy do WSS i CSS, aby dopiero na mocy sądu wyrokować. Proszę o decyzję, kto ma zatwierdzać wyroki WSS, a kto wyroki CSS”³⁹⁸.

Polaryzacja nastrojów społecznych nastąpiła w związku z upadkiem powstania warszawskiego oraz dalszym wzmożeniem represji ze strony NKWD³⁹⁹ wobec żołnierzy AK. Według niektórych państwo polskie znalazło się wówczas pod okupacją sowiecką. Głównym dowodem na poparcie tej tezy zdaniem Adama Strzembosza, byłego pierwszego prezesa Sądu Najwyższego (w latach 1990–1998), było zachowanie żołnierzy Armii Czerwonej, NKWD i innych sowieckich służb na terenie Polski, typowe dla wojsk okupacyjnych w kraju zajęтым przemocą, jak np. aresztowania członków Podziemnego Państwa Polskiego i deportacje do łagrów żołnierzy Armii Krajowej, czy też dokonywane za pośrednictwem PKWN zmiany w prawie. Jego zdaniem: „Państwo polskie, mające legalne władze na emigracji i w kraju stało się pod koniec II wojny światowej przedmiotem agresji ze strony Związku Sowieckiego, której następstwem była okupacja wojenna całego jego terytorium na zachód od linii Bugu, a aneksja – na wschód od tej granicy”, przy czym zwraca uwagę, że chociaż w świetle prawa międzynarodowego publicznego zarówno okupacja zachodnich ziem Polski, jak i zaanektowanie Kresów miały charakter nielegalny (gdyż dokonały się bez udziału legalnych władz Polski), to jednak przez kraje zachodnie aneksja została uznana, a okupacja milcząco tolerowana⁴⁰⁰. W dalszej części pracy dla

³⁹⁶ 12 VII 1944 r. gen. Tadeusz Bór-Komorowski nakazywał, by „w wypadku chęci niszczenia oddziału przez Sowiety siłą fizyczną – bronić się”, a 18 XI 1944 r. Rada Ministrów RP w wytycznych do pracy konspiracyjnej pod okupacją sowiecką wyraźnie potwierdzała, że „prawo samoobrony pozostaje nadal w mocy”.

³⁹⁷ G. Ostasz, *Z dziejów samoobrony...*, s. 52.

³⁹⁸ Meldunek nr 103 płk. Kazimierza Putka do płk. Godlewskiego, AAN, Zesp. 203/XI-4, k. 92.

³⁹⁹ Pod nazwą NKWD rozumiano zarówno organa NKWD *sensu stricto*, tj. Ludowego Komisariatu Spraw Wewnętrznych (NKWD – Narodnyj Komissariat Wnutriennych Dieł), którego szefem był Ławrientij Beria, jak i organa podległego mu NKGB, tj. Ludowego Komisariatu Bezpieczeństwa Publicznego, zajmującego się rozpracowywaniem i zwalczaniem Polskiego Państwa Podziemnego (NKGD – Narodnyj Komissariat Gosudarstwiennoj Bezopasnosti).

⁴⁰⁰ A. Strzembosz, *Okupacja w prawie międzynarodowym a status prawny Polski w latach 1944–1956*, [w:] *Wojna domowa czy nowa okupacja? Polska po roku 1944*, red. J. Kawalec, Wrocław 1998, s. 17–26.

okresu od zajęcia Rzeszowa przez wojska sowieckie do końca 1947 r. terminów „pod okupacją sowiecką” lub „w okresie dwuwładzy i dominacji sowieckiej” będą używał zamiennie.

Akcje ze strony NKWD i UB nasiliły się zwłaszcza po nieudanej próbie uwolnienia 7/8 października 1944 r. osadzonych z więzienia „Na Zamku” w Rzeszowie. Już 19 października 1944 r. Trybunał Wojenny I Frontu Ukraińskiego skazał na śmierć 4 żołnierzy AK⁴⁰¹, a do 24 października 1944 r. rozstrzelano kolejnych kilkudziesięciu innych. Wyroki śmierci wykonywała w Turzy koło Sokołowa Małopolskiego specjalna komórka kontrwywiadu sowieckiego „Smiersz” (*śmierć szpionom*). Turza zyskała wówczas miano „drugiego Katynia”. O tych morderstwach sądowych donosił 116 numer konspiracyjnego „Na Posterunku”, w którym podano, że od 18 do 24 października 1944 r. rzeszowskie sądy wojskowe (w których na mocy porozumienia PKWN z dowództwem Armii Czerwonej orzekali zarówno polscy, jak i radzieccy sędziowie), w tym Trybunał Wojenny I Frontu Ukraińskiego, wydały 23 wyroki śmierci na żołnierzy AK. Wśród skazanych był pochodzący ze Świlczy Stanisław Czach („Wilczur”)⁴⁰². Kolejne orzeczenia, poczynawszy od końca października 1944 r., wydawał już komunistyczny, ale składający się z Polaków „lubelski” Garnizonowy Sąd Wojskowy w Rzeszowie, a niekiedy Najwyższy Sąd Wojskowy (NSW). Co ciekawe, jednym z pierwszych sędziów tego nowo utworzonego sądu wojskowego w Rzeszowie został Władysław Garnowski [1898–1954]⁴⁰³, który w okresie okupacji niemieckiej od maja 1943 r. do lipca 1944 r. orzekał jako sędzia akowskiego okręgowego WSS „Ważka” w Rzeszowie. Od października 1944 r. zaczął jednak służyć „nowej władzy”, najpierw jako szef Wojskowego Sądu Garnizonowego (WSG), a następnie jako sędzia Wojskowego Sądu Rejonowego (WSR) w Rzeszowie. Za zasługi dla utrwalania władzy ludowej od 4 lipca 1947 r. do 1 listopada 1950 r. już w stopniu pułkownika LWP pełnił funkcję prezesa komunistycznego Najwyższego Sądu Wojskowego⁴⁰⁴. Jak donosił kontrwywiad AK w raporcie za okres od 14 do 21 października 1944 r., „do użytku sądu

⁴⁰¹ Były to prawdopodobnie jedyne oficjalne wyroki śmierci wydane na polskich obywateli przez sowiecki Trybunał Wojenny w Rzeszowie. Kolejne wyroki wydawali już „sędziowie wojskowi w polskich mundurach” zasiadający w Najwyższym Sądzie Wojskowym (NSW) orzekającym na sesji wyjazdowej w Rzeszowie w dniach 17–20 X 1944 r. Wykaz wydanych wówczas na podstawie Kodeksu Karnego Wojska Polskiego dwunastu wyroków śmierci zamieścił w swojej publikacji Janusz Borowiec w tabeli nr 4 na s. 211–212. Orzekali wówczas m.in. gen. Aleksander Tarnowski i płk Aleksander Michniewicz. Tylko jednemu ze skazanych wówczas żołnierzy AK udało się zbiec z miejsca egzekucji – Janowi Rabczakowi („Dębowi”) [ur. 31 V 1910 r.], synowi Michała.

⁴⁰² Stanisław Czach („Wilczur”) [ur. w 1923 r.], syn Franciszka i Julii z d. Styka, podchorąży AK w Placówce AK Świlcza–Trzciana, w swoim domu na strychu przechowywał znaczny arsenał broni (dziewięć sztuk karabinów, jeden ręczny karabin maszynowy, dwa rewolwery systemu „Nagan”, osiem granatów, skrzynię naboji do karabinu maszynowego i innych), aresztowany przez NKWD w Świlczy (na Górze) 25 IX 1944 r. Skazany wyrokiem sowieckiego Trybunału Wojennego I Frontu Ukraińskiego na karę śmierci, wykonaną 24 X 1944 r. (zob. T. Żenczykowski, *Polska Lubelska 1944*, Wrocław 1989, s. 306).

⁴⁰³ Biogram Władysława Garnowskiego („Lecha”) [w:] P. Szopa, „*W imieniu...*”, s. 553. Dodać jedynie należy, że ponosi on odpowiedzialność za wydanie 22 XI 1944 r. wyroków śmierci na pięciu dezertersów z LWP skazanych przez niego jako sędziego Wojskowego Sądu Garnizonowego w Rzeszowie. Wyroki wykonano 26 XI 1944 r. W wyniku tej zbrodni sądowej zginęli Mieczysław Czyszkiewicz [ur. w 1923 r.], Zbigniew Czuryło [ur. w 1921 r.], Edward Muszak [ur. w 1923 r.], Filip Wielgosz [ur. w 1924 r.] i Adolf Gutaj *vel* Guterman [ur. w 1911 r.].

⁴⁰⁴ M. Zaborski, *Ustrój sądów wojskowych w Polsce w latach 1944–1955*, Lublin 2005, s. 203, 227, 234.

przybył z Lublina w składzie 8-miu osób. W skład jego wchodzi rzeszowski S[ędzia] O[kręgowy] Garnowski, słynny z surowych wyroków na komunistów a obecnie ultra lojalny – Jest to sąd wojsk[owy]”⁴⁰⁵.

Relacje polsko-sowieckie uległy diametralnemu pogorszeniu wraz z aresztowaniem żołnierzy obwodowej struktury AK w Rzeszowie (17 listopada 1944 r.), a później sztabu Podokręgu AK, z płk. Kazimierzem Putkiem na czele (12/13 grudnia 1944 r.).

Jak podaje Marcin Maruszak, w ramach przygotowań do aktywnej samoobrony na polecenie ówczesnego szefa Obwodu AK Rzeszów Władysława Składzienia („Twardego”) oficer jego sztabu Mieczysław Kawalec („Żbik”) przedstawił kandydaturę pochodzącego z Trzyciany Bolesława Jastrzębskiego („Jastrzębia”) na pełniącego obowiązki oficera dywersji, który miał się podjąć zadania zbudowania nowych zakonspirowanych struktur samoobrony i zorganizowania oddziałów dywersji na zajętych przez Sowieców terenie. „Jastrząb” był doskonale znany „Żbikowi”, albowiem obaj pochodzili z Trzyciany, i miał mu podlegać bezpośrednio. Na podstawie analizy zeznań Kawalca złożonych w toku śledztwa prowadzonego wobec członków ostatniego autentycznego IV ZG WiN oraz relacji Stanisława Świdra („Lwa”) Marcin Maruszak twierdzi nawet, że wyroki śmierci wykonywane w tym okresie na wniosek dowódców poszczególnych placówek zatwierdzał osobiście Mieczysław Kawalec jako kolejny szef rzeszowskiego Obwodu AK.

Od października 1944 r. B. Jastrzębski miał w sposób faktyczny, ale nie formalny, nadzorować działalność dywersji AK na terenie obu Placówek: „Świerk” i „Grab”, oraz okolic Raclawówki⁴⁰⁶. Jego bezpośrednim i formalnym przełożonym został oficer dywersji (dowódca) Obwodu AK Rzeszów Lesław Braiter („Brzoza”) ⁴⁰⁷, który – jak wynika z *Charakterystyki nr 168* przygotowanej przez funkcjonariuszy UB – zorganizował na początku 1945 r. 12-osobową bojówkę dyspozycyjną działającą w okolicach Budziwoja (gmina Tyczyn)⁴⁰⁸. Swoją magazyn broni grupa ta ulokowała w zabudowaniach Tadeusza Rozborskiego w Zgłobniu.

Jedną z form samoobrony przed masowymi aresztowaniami była ucieczka poszukiwanych przez MO i UB byłych żołnierzy AK i BCh do partyzantki. Pobyt w lasach wcześniej czy później kończył się jednak dla nich tragicznie. W odwecie za prześladowania skierowane wobec AK oddziały dywersyjne wykonały wówczas kilka wyroków śmierci na osobach podejrzewanych o współpracę z NKWD lub UB. Według Marcina Maruszaka z terenu gminy Świlcza dotyczyło to m.in. pochodzących ze Wschodu, a zamieszkałych w Świlczy braci Ossaków zastrzelonych 2 listopada 1944 r., oraz zlikwidowanego 24 listopada 1944 r., a zamieszkałego w Trzycianie Zenona Kondraszczuka *vel* Kindratiuka⁴⁰⁹, o czym będzie mowa w dalszej części pracy.

⁴⁰⁵ P. Szopa, „W imieniu...”, s. 155–156, oraz AIPN BU 944/46, Raport kontrwywiadu za czas 14–21 X 1944 r., k. 158 (zachowano oryginalną pisownię).

⁴⁰⁶ M. Maruszak, *Oddział...*, s. 243–244, 286.

⁴⁰⁷ Lesław Braiter („Brzoza”), szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁴⁰⁸ AIPN Rz 05/189, *Charakterystyka faktologii nr 168 oddziału pod dowództwem: Lesław Braiter vel Karol Brzozowski ps. „Brzoza”, Charakterystyka nr 168*, 6 IV 1988 r. opracowana przez por. Annę Kida z WUSW w Rzeszowie, k. 3–5.

⁴⁰⁹ *Ibidem*, s. 244.

3.1.3. Rozwiązanie i proces wygaszania działalności AK na terenie Inspektoratu AK Rzeszów

W nocy z 12 na 13 grudnia 1944 r. nastąpiło aresztowanie sztabu Podokręgu AK Rzeszów wraz z jego komendantem płk. Kazimierzem Putkiem („Zwornym”). Łącznie zatrzymano ok. 20 osób. Doszło wtedy do zamieszania w związku z przejściem władzy nad Podokręgiem i Inspektoratem AK Rzeszów, zwłaszcza że „Zworny” podjął w sowieckim areszcie negocjacje z przedstawicielami sztabu I Frontu Ukraińskiego w sprawie ujawnienia się żołnierzy AK i utworzenia Dywizji Piechoty AK podległej PKWN. 5 stycznia 1945 r. został nawet ustalony termin „wyjścia z konspiracji” żołnierzy AK i rozpoczęcia jawnej mobilizacji do akowskiej dywizji piechoty, co miało nastąpić 25 stycznia 1945 r. W tym celu w połowie stycznia otwarto punkt werbunkowy AK w Rzeszowie przy ulicy Sobieskiego 1a⁴¹⁰. Na skutek działań NKWD akowskie struktury zostały wówczas czasowo faktycznie sparaliżowane.

W tym samym mniej więcej czasie, 19 stycznia 1945 r., komendant główny AK gen. Leopold Okulicki („Niedźwiadek”) wydał rozkaz o rozwiązaniu Armii Krajowej, w którym zwolnił swoich żołnierzy z przysięgi. W rozkazie stwierdził: „Rozchodzimy się w tej chwili, każdy do swej pracy. Ale wybije godzina, w której stanimy znowu w bojowym ordynku z bronią i pójdziemy [...] do ostatniej walki po zwycięstwo”. Wiadomość ta dotarła do Podokręgu AK Rzeszów 5 lutego 1945 r., gdy trwała już konferencja jałtańska, która miała wtrącić Polskę pod wpływy sowieckie na kolejne ponad pół wieku. W takiej sytuacji komendant Okręgu AK Kraków płk Przemysław Nakoniecznikoff („Kruk II”)⁴¹¹ z końcem stycznia 1945 r. wyznaczył na miejsce aresztowanego „Zwornego” nowego komendanta rzeszowskiego Podokręgu AK w osobie mjr. Stanisława Pieńkowskiego („Huberta”, „Brony”) [1900–1989]⁴¹² i zarazem powierzył mu funkcję likwidatora AK.

5 lutego 1945 r. mjr Pieńkowski⁴¹³ wydał formalny rozkaz o rozwiązaniu AK na terenie Rzeszowszczyzny. Skierował odezwę do żołnierzy AK, kończąc ją słowami podobnymi do tych z rozkazu komendanta głównego: „Powstanie w Warszawie, Wilnie, Lwowie, w lasach Lubelszczyzny i nasze walki na stokach Karpat, i w widłach Wisły i Sanu przygotowały zastępy żołnierzy i obywateli, którzy na wezwanie prawdziwego Rządu RP staną gotowi do walki w każdej chwili, w każdym zakątku Polski. Żołnierze! Rozchodzimy się w tej chwili każdy do swej pracy. Ale wybije godzina, w której stanimy znowu w bojowym ordynku z bronią i pójdziemy tym razem do ostatniej walki po zwycięstwo”⁴¹⁴.

⁴¹⁰ G. Ostasz, *Podziemna armia...*, s. 272–278.

⁴¹¹ Przemysław Nakoniecznikoff-Klukowski („Kruk II”) został zrzucony do kraju jako cichociemny w nocy z 21 na 22 IX 1944 r. i objął dowodzenie nad Okręgiem AK Kraków od 22 X 1944 r. Był ostatnim komendantem tego Okręgu.

⁴¹² Stanisław Pieńkowski („Hubert”, „Brona”) [ur. w 1900 r.], działacz POW, uczestnik walk 1918–1921. Pierwszy inspektor ZWZ Jasło (do VII 1940 r.), później zastępca inspektora jasielskiego. W czasie akcji „Burza” przebywał we Lwowie, od sierpnia 1944 r. oficer (referent) do spraw politycznych Komendy Podokręgu AK Rzeszów.

⁴¹³ Szczegóły związane ze swoją służbą w AK opisał Stanisław Pieńkowski w swoich wspomnieniach dostępnych w Bibliotece Jagiellońskiej, nadal pozostających w maszynopisie: *Ludzie moich czasów*, cz. III. *Na drogach i ścieżkach Armii Krajowej*, Poznań 1966.

⁴¹⁴ G. Ostasz, *Z dziejów „Rozbratla”...*, s. 84–85 oraz A. Zagórski, *Inspektorat Armii Krajowej Rzeszów*, s. 19.

Do Placówki „Świerk” informacje o tym dotarły dopiero miesiąc później. Według Bronisława Adamca „w marcu 1945 r. dowódca Placówki »Świerk« Józef Frankiewicz (»Korzeń«) podał do wiadomości odgórny rozkaz rozwiązania Armii Krajowej. Oświadczył, że wszyscy członkowie dotychczasowi są zwolnieni z przysięgi organizacyjnej»⁴¹⁵. Co ciekawe, w związku z faktycznym zaprzestaniem jesienią 1944 r. funkcjonowania zamiejscowych wydziałów okręgowych sądów specjalnych w Rzeszowie (WSS „Ważki” i CSS) i już po rozkazie o rozwiązaniu AK (19 stycznia 1945 r.) dla Podokręgu Rzeszów dodatkowo wydano rozkaz nr 1/45 z „IV-5-R” z 23 stycznia 1945 r., w którym nakazywano komendantom rejonów (tj. najprawdopodobniej miano na myśli komendantów inspektoratów rejonowych AK)⁴¹⁶ bezwzględną walkę z bandytami i szpiclami. W rozkazie tym napisano: „Obserwacje i śledztwa przeprowadzać z wielką starannością. W wypadkach niecierpiących zwłoki – rąbać. Przeprowadzenie śledztwa i wykonanie wyroków pozostawiam wysokiej moralności i rozsądkowi komendantów rejonów. O każdym wypadku należy mi meldować. Wyrokami śmierci nie szafować. Decyzję wyroku może wydać w wypadku zagrożenia komendant rejonu. Zasadniczo decyzje wydaje Komendant Obwodu, a nawet Sąd Wojenny»⁴¹⁷.

Jak pisze Piotr Szopa, to właśnie tej nieformalnej procedury trzymano się najczęściej już z końcem 1944 r. (gdy brak było tego rozkazu, a płk Kazimierz Putek dopiero 6 października 1944 r. depeszował do krakowskiego Okręgu AK z zapytaniem, kto ma zatwierdzać wyroki WSS i CSS⁴¹⁸) oraz z początkiem 1945 r. Według jednego z uczestników tych wydarzeń, Jana Łopuskiego (oficera łączności Inspektoratu AK Rzeszów), zdarzały się przypadki likwidacji konfidentów bez zachowania tej procedury, co mogło być powodem śmierci wielu osób zupełnie niewinnych⁴¹⁹.

Zdaniem Jana Łopuskiego żołnierze AK w terenie poczuli się poważnie zagrożeni i uważali, że najskuteczniejszym środkiem samoobrony będzie fizyczne unicestwienie konfidenta. Brutalne realia walki podziemnej spowodowały zdeprecjonowanie życia ludzkiego i „nadmierne przywiązywanie znaczenia do kuli, jako najbardziej skutecznego środka na załatwienie wszelkich problemów. Znalazło to nawet wyraz w języku zbrojnego podziemia gdy mówiło się, że kogoś trzeba »załatwić«, »wykończyć«, »kropnąć«, »rąbnąć« czy »zlikwidować«, oznaczało to zawsze tylko jedno – zabić»⁴²⁰. Walka podziemna miała skutki uboczne, gdyż wyzwalała w ludziach także i złe cechy, w tym ukryte okrucieństwo, i uczyła zbyt „lekkiego zabijania”. Jak dalej pisze Łopuski w swoich

⁴¹⁵ B. Adamiec, *Ocalić...*, s. 37–38.

⁴¹⁶ Rejony (inspektoraty) powstały tuż przed akcją „Burza” w celu łatwiejszego przeprowadzania operacji w terenie, aczkolwiek nie do końca jest jasne, do jakich komendantów rejonów rozkaz ten jest kierowany: czy dotyczy rejonów inspektorackich, czy też rejonów zgrupowań z okresu „Burzy”. Wskazać bowiem należy, że Zgrupowanie III działające na terenie obu Placówek „Świerk” i „Grab” zostało rozwiązane przez jego dowódcę por. Antoniego Pawlusa („Sewera”) 3 VIII 1944 r.

⁴¹⁷ AIPN Rz 105/2, *Archiwum KW PZPR w Rzeszowie*, rozkaz nr 1/45, 23 I 1945 r., k. 65.

⁴¹⁸ Depesza komendanta Podokręgu AK Rzeszów do komendanta Okręgu AK Kraków w sprawie zatwierdzenia wyroków WSS i CSS, 6 X 1944 r., [w:] *Krakowski Okręg Armii Krajowej w dokumentach*, t. 2: *Dział łączności operacyjnej. Łączność radiowa (1943–1945)*, cz. 2, oprac. A. Zagórski, Kraków 1999, s. 148.

⁴¹⁹ J. Łopuski, *op. cit.*, s. 279.

⁴²⁰ *Ibidem*, s. 279–280.

wspomnieniach, „przy słabnącej dyscyplinie do motywu samoobrony dołączał często motyw porachunków osobistych”.

Do końca października 1944 r. wypadki zabójstw dokonywanych przez żołnierzy AK należały wciąż do rzadkości, podobnie jak za okupacji niemieckiej. Dopiero gdy dotarła w teren informacja o październikowym masowym mordzie sądowym na żołnierzach AK, zaczęły się mnożyć organizowane samoistnie i z naruszeniem dyscypliny wojskowej napady na patrole milicji i działaczy PKWN i PPR. W listopadzie i grudniu 1944 r. zabito działaczy PKWN Bronisława i Stanisława Kozów oraz Bronisława Belcera i Bronisława Boronia, co zostało potraktowane przez środowisko AK jako przyzwolenie na odwet za śmierć akowców w Turzy⁴²¹. Mimo to dowódcy zakazywali wykonywania jakichkolwiek samowolnych akcji. Znany jest rozkaz inspektora AK Nowy Sącz mjr. Adama Stabrawy („Borowego”), który „kategorycznie” zabronił jakichkolwiek likwidacji i „organizowania ludzi w lasach”, albowiem szkodzi to aresztowanym przez Rosjan przywódcom Podziemnego Państwa Polskiego. Ogłosił, że „w lesie mogą pozostać jedynie niemający innego wyjścia”⁴²². Nakazywał również zbieranie materiałów dowodowych, które posłużą złożeniu formalnych doniesień (aktów oskarżenia) do sądów specjalnych na „różnych zdrajców Polski i tym podobne kanalie”⁴²³.

3.2. ROK 1945 I PRZYSPIESZONY BIEG WYDARZEŃ

W 1945 r. wydarzenia toczyły się wyjątkowo szybko. 12 stycznia 1945 r. rozpoczęła się sowiecka ofensywa zimowo-wiosenna, a 18 stycznia 1945 r. zdobyto Kraków. Wkrótce, bo już 15 marca 1945 r., decyzję o ujawnieniu struktur „Rocha”, w tym oddziałów BCh i LSB, podjął Centralny Komitet Ruchu Ludowego (CKRL). Rozpoczęto nawet negocjacje pomiędzy kierownictwem „Rocha” a lubelskim Stronnictwem Ludowym. Zakończyły się one niepowodzeniem, co związane było z podstępym aresztowaniem i uprowadzeniem do Moskwy przez NKWD 28 marca 1945 r. przywódców Polskiego Państwa Podziemnego, których przetransportowano do podmoskiewskiego więzienia na Łubiance i osądzono w pokazowym „procesie szesnastu”⁴²⁴. W maju 1945 r. utworzono Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego (KBW) służący zwalczaniu działających na terenach leśnych oddziałów zbrojnych⁴²⁵.

⁴²¹ *Ibidem*, s. 281.

⁴²² A. Fitowa, *Inspektorat AK Nowy Sącz w okresie powtórnej konspiracji (kwiecień–maj 1945). Dokumenty*, „Studia Historyczne” 2001, z. 3, Rozkaz z 10 V 1945 r. inspektora Adama Stabrawy „Borowego” do jego I. adiutanta, s. 490–491.

⁴²³ *Ibidem*, s. 492.

⁴²⁴ Wśród podstępnie uprowadzonych 27 III 1945 r. ze spotkania w Pruszkowie byli m.in.: gen. Leopold Okulicki, dowódca AK, Jan Stanisław Jankowski, delegat Rządu na Kraj i wicepremier, Stanisław Jasiukowicz, wiceprezes SN, którzy odsiadki już nie przeżyli oraz Adam Bień z SL „Roch”, adw. Stanisław Mierzwa z SL „Roch”, Kazimierz Pużak, przewodniczący RJN, Kazimierz Bagiński, wiceprzewodniczący RJN i inni. Zob. szerzej na ten temat A. Gella, *Zagłada Drugiej Rzeczypospolitej 1945–1947*, Warszawa 1998, s. 56–66.

⁴²⁵ Zob. T.P. Rutkowski, *Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, [w:] *Encyklopedia Białych Plam*, red. H. Kiereś, Radom 2000; A.G. Kister, *Pretorianie. Polski Samodzielny Batalion Specjalny i Wojska Wewnętrzne 18 X 1943–26 III 1945*, Warszawa 2010.

Mimo to w wyniku rozmów moskiewskich 28 czerwca 1945 r. powstał Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej (TRJN), do którego weszło 4 przedstawiciele emigracji londyńskiej, w tym Stanisław Mikołajczyk jako wicepremier. Poparcie PPR uzyskało konkurencyjne wobec „Rocha”, powstałe w lutym 1944 r. radykalnie lewicowe tzw. Stronnictwo Ludowe „Wola Ludu”, na czele którego w powiecie rzeszowskim stanęli Józef Augustyn⁴²⁶ oraz przedwojenny działacz SL „Wyzwolenie” i współorganizator Wielkiego Strajku Chłopskiego Wiktor Jedliński. Faktycznie było ono jedynie przybudówką PPR. Na jego bazie w dniach 17–18 września 1944 r. na zjeździe w Lublinie powstało tzw. lubelskie Stronnictwo Ludowe⁴²⁷.

Sytuacja polityczna latem 1945 r. była wyjątkowo niestabilna, w maju zakończyła się II wojna światowa, w czerwcu do kraju przybył Stanisław Mikołajczyk, a już 5 lipca 1945 r. alianci cofnęli uznanie dla rządu RP premiera Tomasza Arciszewskiego w związku z objęciem 28 czerwca 1945 r. przez Mikołajczyka teki wicepremiera w Tymczasowym Rządzie Jedności Narodowej (TRJN). 12 lipca 1945 r. oficjalnie i jawnie wznowiono działalność statutową SL „Roch” pod nową nazwą Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL).

W celu odróżnienia się od „lubelskiego SL” działacze Rocha podjęli decyzję o utworzeniu partii chłopskiej pod nową nazwą Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL). Nastąpiło to 11–12 lipca 1945 r. w Krakowie na wspólnym posiedzeniu Naczelnego Komitetu Wykonawczego (NKW) i okupacyjnego CKRL SL „Roch”⁴²⁸. Na jej czele stanął ciężko już chory trzykrotny premier Polski Wincenty Witos [1874–1945], a jego zastępcą został Stanisław Mikołajczyk [1901–1966]. Kilka dni później, 19 lipca 1945 r., powołano tymczasowy zarząd gminny PSL w Świlczy i Głogowie. Wśród ludowców powszechnie uważano, że doszło do rozbicia ruchu ludowego „u góry” na skutek koniunkturalnej działalności bardziej lewicowej części kierownictwa SL, która nie chciała dopuścić do władzy Stanisława Mikołajczyka, lecz „w dołach” ruchu jedność pozostała.

Na czele struktur PSL w Trzcianie stanęli wówczas wywodzący się z BCh Henryk Stawarz („Sęp”)⁴²⁹, brat dowodzącego BCh na tym terenie Jana Stawarza („Sęka”)⁴³⁰, oraz zaprzyjaźniony z nim były sołtys Walenty Kawalec.

⁴²⁶ Józef Augustyn – szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁴²⁷ Według szacunkowych wyliczeń A. Mieczkowskiego w końcu 1944 r. SL „lubelskie” liczyło zaledwie ok. 3000 członków, z których znaczna część należała równocześnie do PPR, a już po referendum ludowym i konferencji jałtańskiej, końcem czerwca 1945 r. prawie 150–180 000. Próby scalenia PSL z SL „lubelskim” przed wyborami zakończyły się niepowodzeniem. Zob. A. Mieczkowski, *Geneza i działalność polityczna Stronnictwa Ludowego 1944–1949*, Lublin 1987, s. 50 oraz A. Fitowa, *Stanisław Mierzwa „Słomka” na tle swoich czasów*, Wierchosławice 1994, s. 53.

⁴²⁸ A. Daszkiewicz, *Polskie Stronnictwo Ludowe na Rzeszowszczyźnie 1945–1947. Lata walki*, Rzeszów 1993, s. 10.

⁴²⁹ Henryk Stawarz („Sęp”, „Czarny”), od 1942 r. w BCh, a od 1944 r. komendant rejonowy LSB. Aresztowany 30 IV 1946 r. za wystawienie „lewych” legitymacji PSL dla członków oddziału Stanisława Pieli („Kościorza”), w wyborach z 1947 r. do Sejmu kandydował z listy „lubelskiego” Stronnictwa Ludowego „Wola Ludu”; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁴³⁰ Jan Stawarz („Sęk”), brat Henryka Stawarza, w 1944 r. objął dowództwo nad niescalonymi żołnierzami BCh-LSB wchodzącymi w skład 9. Kompanii BCh; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

3.3. DRUGA KONSPIRACJA

27 maja 1945 r. wydana została przez przedstawicieli rządu londyńskiego *Odezwa do oddziałów leśnych*, w której nawoływano do powstrzymania się od walki zbrojnej, ostrzegając jednocześnie przed sowieckimi prowokacjami oraz działającymi samowolnie lekomyślnymi Polakami, którzy „choć patriotycznie nastawieni”, bezmyślnie ryzykując życiem żołnierzy, namawiają ich na partyzantkę, bezpodstawnie powołując się na rozkazy legalnych władz polskich. Ostatecznie odezwa ta wzywała do powrotu do pracy nad odbudową kraju⁴³¹.

W depeszy z 27 kwietnia 1945 r. do rządu londyńskiego delegat rządu RP na kraj Stefan Korboński donosił: „Nie możemy opanować żywiołowego ruchu do lasu. Przyczyna: z jednej strony masowe aresztowania i pobór do wojska, z drugiej – mistyczna wiara ludności, że przeżywany okres jest przejściowym i że wkrótce będzie Polska prawdziwie niepodległa. Ten okres młodzież chce przeczekać w lesie, przynajmniej do zimy”⁴³². Spora liczba młodych żołnierzy zdezerterowała z Ludowego Wojska Polskiego, zanim trafili na front. Nie chcieli bowiem umierać za obce, ich zdaniem, interesy ZSRS i komunistów. Wielu z nich, zwłaszcza tych, którzy zdezerterowali, zabierając ze sobą broń, zasililo leśne oddziały poakowskich ugrupowań. W tym samym mniej więcej okresie MO i UB organizowały coraz liczniejsze obławy w poszukiwaniu dezertersów z wojska i milicji oraz osób uchylających się przed poborem. Byli i tacy, którzy woleli służbę na miejscu w milicji niż w wojsku na froncie. Część zdekonspirowanych milicjantów zmuszona była do dezercji. Jako poszukiwani najczęściej trafiali do działających już w rodzinnych stronach leśnych oddziałów partyzanckich. W ten sposób próbowali doczekać końca wojny i rozstrzygnięć politycznych co do przyszłości Polski. Dla większości z nich jedyną alternatywą wobec groźby wysokich wyroków za dezercję lub za czyny dokonane w ramach oddziałów dywersji było wstąpienie do tzw. drugiej konspiracji.

3.3.1. Podjęcie działalności przez poakowskie organizacje „NIE” i DSZ

Desygnowany przez komendanta Okręgu AK Kraków na likwidatora mjr Stanisław Pieńkowski („Hubert”) zajął się rozformowywaniem struktury organizacyjnej AK na Rzeszowszczyźnie, a więc jej faktyczną likwidacją (wyplaceniem odpraw, ukryciem sprzętu i broni oraz zabezpieczeniem archiwaliów), podczas gdy mjr Łukasz Ciepliński („Pług”), ostro krytykując postawę płk. Kazimierza Putka namawiającego do utworzenia w ramach Armii gen. Berlinga akowskiej dywizji piechoty, zajął się organizowaniem struktur nowej antysowieckiej drugiej konspiracji. Po przyjęciu przez Łukasza Cieplińskiego kolejnego pseudonimu „Konrad” rozpoczął on budowę sieci nowej, aczkolwiek przygotowywanej już od początku 1944 r. konspiracyjnej i kadrowej organizacji „NIE” (Niepodległość).

⁴³¹ Odezwa pełnomocnika rządu i delegata Sił Zbrojnych na Kraj do oddziałów leśnych, 27 V 1945, [w:] *Armia Krajowa w dokumentach...*, t. 5, s. 421–423.

⁴³² S. Korboński do centrali: *chronienie się młodzieży w lasach przed poborem*, 27 IV 1945 r., [w:] *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, t. 5, red. H. Czarnocka, K. Iranek-Osmecki, W. Otockie, T. Pelczyński, Wrocław–Warszawa–Kraków 1991, s. 384.

Organizacja ta powstała na bazie starych struktur akowskich z wykorzystaniem istniejącej sieci wywiadowczej. W połowie lutego 1945 r. Ciepliński mianował komendantem Obwodu „NIE” Rzeszów pochodzącego z Trzciany por. Mieczysława Kawalca („Żbika”).

Ze względu na wzmożoną infiltrację ze strony służby bezpieczeństwa i NKWD bardzo szybko zlikwidowano „NIE”, co na wniosek gen. Rzepeckiego nastąpiło już 7 maja 1945 r. rozkazem gen. Władysława Andersa pełniącego obowiązki Naczelnego Wodza. W jej miejsce utworzono Delegaturę Sił Zbrojnych na Kraj (DSZ), tym razem organizację o charakterze ściśle wojskowym. Jednym z głównych zadań DSZ miała być kontrola nad działającą bez zorganizowanego przywództwa i żywiłowo powstającą partyzantką leśną. Chciano w ten sposób ująć w ramy organizacyjne pozbawione dowództwa liczne poakowskie oddziały zbrojne, a następnie doprowadzić do ich bezpiecznego rozwiązania.

Komendantem Podokręgu DSZ Rzeszów został mjr Łukasz Ciepliński (od końca maja 1945 r. był on także komendantem Okręgu DSZ Kraków), a mjr Adam Lazarowicz („Klamra”) pozostał inspektorem DSZ Rzeszów. Mieczysław Kawalec („Żbik”) nadal pełnił funkcję komendanta Obwodu DSZ Rzeszów.

2 sierpnia 1945 r. uchwalono dekret o amnestii, który wszedł w życie 21 sierpnia 1945 r. i miał obowiązywać tylko miesiąc. Dając szansę żołnierzom podziemia na wyjście z konspiracji, Naczelnny Wódz gen. Tadeusz Komorowski („Bór”) już 6 sierpnia 1945 r. rozwiązał DSZ. Dekret o amnestii, który tylko teoretycznie miał umożliwić żołnierzom podziemia rozpoczęcie „normalnego życia”, był świetną okazją do dalszej szczegółowej infiltracji przez organa bezpieczeństwa środowiska konspiracji. Wynikało to z tego, że aby skorzystać z amnestii, należało złożyć szczegółowe oświadczenie o swojej działalności w podziemiu i osobach współpracujących. Materiały uzyskane w trakcie ujawniania się posłużyły UB do rozpoczęcia zmasowanej akcji zmierzającej do całkowitego zlikwidowania działających nadal konspiracyjnych struktur podziemia niepodległościowego. Mimo dekretu amnestyjnego znaczna część żołnierzy konspiracji niepodległościowej zmuszona została zejść do podziemia.

Po powstaniu w dniu 28 czerwca 1945 r. Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej (TRJN) ze Stanisławem Mikołajczykiem jako wicepremierem rząd ten na początku lipca został uznany przez Stany Zjednoczone i Wielką Brytanię, co odebrało rządowi RP na uchodźstwie mandat do reprezentowania Polski na arenie międzynarodowej. Tym samym międzynarodową legitymację utraciły działające w kraju podziemne agendy tego rządu. Wobec takiej sytuacji przywódcy Podziemnego Państwa Polskiego uznali, że w tych warunkach postawa określana niekiedy jako „niezlomna”, sprowadzająca się do wierności rządowi londyńskiemu – pozbawionemu wpływów w świecie nie ma już sensu i nie służy sprawie polskiej. 6 lipca 1945 r. rozwiązała się Rada Jedności Narodowej, która z datą 1 lipca 1945 r. opublikowała słynną odezwę zatytułowaną *Testament Polski Walczącej*⁴³³. Miesiąc później 6 sierpnia 1945 r. nastąpiło formalne rozwiązanie Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj.

⁴³³ Zob. broszurę informacyjną IPN opublikowaną z okazji 75-lecia wydania odezwy przez Radę Jedności Narodowej pt.: *Testament Polski Walczącej. Ostatnie przesłanie Polskiego Państwa Podziemnego*, red. I. Gałęzowska, M. Gałęzowski, Warszawa 2015.

3.3.2. Powstanie Zrzeszenia WiN oraz oddziału „Straży” WiN

Prześladowania ze strony NKWD, UB oraz władz PKWN nie ustawały, a wręcz się nasilały. Z tego powodu już 2 września 1945 r. powołano w miejsce rozwiązanego w sierpniu DSZ kolejną organizację konspiracyjną, tym razem nie o charakterze wojskowym, lecz wyłącznie czysto politycznym, pod nazwą Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” (WiN)⁴³⁴. Program WiN-u przewidywał walkę o zapewnienie podstawowych praw i wolności obywatelskich: „wolności słowa, przekonań politycznych, zrzeszania się”.

Niedawne okręgi zastąpione zostały przez wydziały, a inspektoraty przez rejony, na czele których stali kierownicy. Komórki powiatowe dostały nazwę rad, a te z kolei podzielono na jednostki gminne – gromady wraz z podległą im siecią tzw. Trójek.

5 października 1945 r. pełniącym obowiązki komendanta Podokręgu WiN Rzeszów został mjr Adam Lazarowicz („Klamra”). W połowie października 1945 r. podokręg rzeszowski podniesiono do rangi okręgu (Wydziału WiN). Od 1 listopada 1945 r. Lazarowicz został mianowany kierownikiem (prezesem) Okręgu WiN Rzeszów, posługującego się różnymi kryptonimami: „Firma Karmański”, „Firma Karmański i Spółka”, „Wydział 33”, „W”, „Wanda”, „Czytelnia Przełom”⁴³⁵, który podlegał obszarowi południowemu WiN o kryptonimach „Montownia”, „Hurtownia”, „Zjednoczenie Przemysłu Drzewnego” lub „Paweł”⁴³⁶.

Ze struktur WiN usunięto wszelkie elementy wojskowe, a cały rzeszowski Wydział WiN (dawny podokręg) nie posiadał już ani jednego oddziału leśnego⁴³⁷. Mimo to, według Grzegorza Ostasza, w strukturach WiN jako jedna z sześciu komórek zarządu rzeszowskiego wydziału utrzymana została tzw. Straż, którą kierował ppor. Kazimierz Dziekoński („Bruno”)⁴³⁸. Służyć miała wyłącznie samoobronie i ubezpieczeniu bojowym zarządu wydziału.

Ta nowa Straż 24 listopada 1945 r. wykonała wyrok na 26-letnim, ale powszechnie znienawidzonym funkcjonariuszu WUBP w Rzeszowie ppor. Ludwiku Bojanowskim⁴³⁹,

⁴³⁴ Na temat Zrzeszenia WiN zob.: T. Balbus, *Ludzie podziemia AK-WiN w Polsce południowo-zachodniej (1945–1948)*, t. 1, Wrocław 2003; *idem*, *O Polskę Wolną i Niezawisłą (1945–1948). WiN w południowo-zachodniej Polsce (geneza – struktury – działalność – likwidacja – represje)*, Kraków 2004; T. Balbus, F. Musiał, *Dlaczego powstał WiN?*, „Biuletyn IPN” 2017, nr 3, s. 11–18; Z. Nawrocki, *Rozpracowanie i likwidacja rzeszowskiego Wydziału WiN w dokumentach UB (1945–1949)*, Warszawa 2001; G. Ostasz, *Okręg Rzeszowski Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”. Model konspiracji, struktura, dzieje*, Rzeszów 2006; *idem*, *Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” Okręg Rzeszów, Rzeszów 2000* oraz Z. Zblewski, *Okręg Krakowski Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” 1945–1948. Geneza, struktury, działalność*, Kraków 2005.

⁴³⁵ G. Ostasz, *Okręg Rzeszowski...*, s. 99–103.

⁴³⁶ P. Fornal, *Zamach na Ludwika Bojanowskiego, funkcjonariusza WUBP w Rzeszowie (24 listopada 1945 r.)*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2009, nr 30, s. 10.

⁴³⁷ G. Ostasz, *Z dziejów samoobrony...*, s. 58.

⁴³⁸ *Ibidem*, s. 58.

⁴³⁹ Ppor. Ludwik Bojanowski, tzw. kujbyszewiak, funkcjonariusz WUBP w Rzeszowie; według raportów kontrwywiadu AK „kat aresztowanych, znęcający się w straszny sposób nad nimi”, zastrzelony 24 XI 1945 r. przez „Straż” WiN Kazimierza Dziekońskiego („Bruna”) podczas pobytu w szpitalu powszechnym w Rzeszowie przy ul. Szopena 2; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

kierownika Sekcji 2. Wydziału I WUBP zajmującej się wywiadem i rozpoznaniem struktur konspiracji. Akcja miała charakter typowo odwetowy. Sposób jej wykonania poprzez zastrzelenie w łóżku szpitalnym podczas leczenia sugerował (i przez długi czas bezpieka tak uważała), że zamachu dokonała bojówka Narodowych Sił Zbrojnych (NSZ). Personalna 3 zamachowców służba bezpieczeństwa ustaliła dopiero 2 lata później, pod koniec 1947 r., po rozbiciu IV ZG WiN. W meldunku z 13 grudnia 1945 r. mjr. Łukasza Cieplińskiego do obszaru południowego WiN informowano: „zlikwidowaliśmy kierownika śledczego [WUBP] do spraw AK, por. Bojanowskiego. Wymieniony miał na sumieniu cały szereg mordów i bardzo zagrażał naszym ludziom”⁴⁴⁰.

Co ciekawe, w przygotowaniu tego zamachu winowcom pomagały zatrudnione w szpitalu dwie siostry zakonne szarytki: siostra Benigna (Helena Stańko)⁴⁴¹ oraz siostra Izabela (Zofia Maria Łuszczkiewicz⁴⁴²). Ta ostatnia została aresztowana 27 sierpnia 1948 r. i za współudział w zamachu skazana przez WSR w Warszawie na karę śmierci, złagodzoną przez NSW do kary dożywocia. Zwolniono ją z więzienia 15 czerwca 1956 r., lecz rok później (8 sierpnia 1957 r.) na skutek chorób nabytych w więzieniu zmarła.

Inny z uczestników akcji, Kazimierz Strumski, dobrowolnie ujawnił się dopiero 27 lipca 1957 r. w Prokuraturze Generalnej, przyznając się do udziału w zamachu na Bojanowskiego i jednocześnie zeznając, że to Kazimierz Dziekoński (ukrywający się już wówczas na emigracji w Wielkiej Brytanii) był bezpośrednim wykonawcą wyroku. Na skutek amnestii śledztwo w jego sprawie zostało szybko umorzone w 1957 r.⁴⁴³

Od wiosny 1946 r., gdy Dziekoński został kierownikiem rzeszowskiego Rejonu WiN (dawnego Inspektoratu), kierowana przez niego „Straż” nie wykonała żadnego nowego zadania. Nastąpiło wówczas wyraźne odcięcie się struktur WiN od podziemia zbrojnego. Działalność oddziału „Straży” całkowicie zamarła. Akcje, o ile do nich dochodziło, nie były już w żaden sposób koordynowane przez jakiekolwiek komórki WiN. Chyba jedynym znanym wyjątkiem była egzekucja zdemoralizowanego byłego akowca Wojciecha Kocana („Czarnego Sędziego”) z Przybyszówki, dokonana własnymi siłami dawnego 3. plutonu AK w Przybyszówce, o czym szerzej w dalszej części pracy.

Zbliżał się termin referendum ludowego (30 czerwca 1946 r.) i wyborów do Sejmu (19 stycznia 1947 r.). Mimo decyzji kierownictwa WiN o całkowitym wstrzymaniu działalności zbrojnej nadal dochodziło do wielu całkowicie samowolnych akcji egzekucyjnych i ekspropriacyjnych. Ich liczba dość znacznie wzrosła, choć nie było już dla nich żadnego przyzwolenia rzeszowskiej „góry” WiN.

Przypadkowo już po referendum ludowym 11 września 1946 r. w Załężu w domu Tadeusza Czarnika został aresztowany Kazimierz Dziekoński („Bruno”)⁴⁴⁴, co oznaczało ogromne zagrożenie dla całego działającego w Rzeszowie kierownictwa WiN. Szybko podjęto starania zmierzające do jego „wykupienia” z WUBP. Dzięki osobistemu

⁴⁴⁰ G. Ostasz, *Okręg Rzeszowski...*, s. 460.

⁴⁴¹ Biogram Heleny Stańko-Szymańskiej, imię zakonne siostra Benigna, [w:] KSOP, t. 3, s. 478–481.

⁴⁴² J. Żurek, *Zofia Maria Łuszczkiewicz*, [w:] KOSP, t. 2, s. 322–330.

⁴⁴³ P. Fornal, *Zamach na...*, s. 32–35.

⁴⁴⁴ Zob. G. Ostasz, „Orlik”, który unikał siateł. Kazimierz Dziekoński (1913–1993), „Biuletyn IPN” 2017, nr 3, s. 78–86.

zaangażowaniu żołnierzy wywiadu i kontrwywiadu WiN: aplikanta w Sądzie Okręgowym Leopolda Rzęsy („Wacława”)⁴⁴⁵ i członka PPS Jana Kocura-Korskiego („Tarskiego”, „Rawicza”), a także podprokuratora Tadeusza Frączka („Sępa”), i łapówce wręczonej prowadzącemu śledztwo por. Mieczysławowi Griesgraberowi⁴⁴⁶, pełniącemu obowiązki naczelnika Wydziału Śledczego WUBP w Rzeszowie, „Bruno” nie został przez ubecję rozszyfrowany. Sprawę przekazano do sądu powszechnego, dzięki czemu K. Dziekoński otrzymał niski wyrok w zawieszeniu i 20 grudnia 1946 r. opuścił areszt. Warto przypomnieć, że w ten sposób uratowano „Bruna”, ale wkrótce na skutek wyroków stalinowskich sądów śmierć ponieśli udzielający mu pomocy: Leopold Rzęsa, Tadeusz Frączek i Jan Kocur, a po procesie IV ZG WiN także Adam Lazarowicz.

Prawdopodobnie w związku z aresztowaniem „Bruna” nastąpiła zmiana na stanowisku szefa Okręgu WiN Rzeszów. Zagrożony aresztowaniem Adam Lazarowicz wyjechał do Wrocławia, a kierownictwo nad rzeszowskim wydziałem (dawnym podokręgiem AK, a obecnie okręgiem) WiN Rzeszów przejął jego dotychczasowy zastępca kpt. Bronisław Wochanke („Andrzej”)⁴⁴⁷.

3.4. WYWIAD I KONTRWYWIAD AK-„NIE”-DSZ-WIN W OKRESIE OKUPACJI SOWIECKIEJ

Powszechnie uważa się, że wywiad i kontrwywiad to oczy wojska, komórka, bez której nie może istnieć żadna organizacja o charakterze zbrojnym. Kontrwywiad AK służył ochronie własnych szeregów przed infiltracją okupantów, a potem komunistycznej służby bezpieczeństwa⁴⁴⁸.

Już w okresie okupacji niemieckiej część funkcjonariuszy rzeszowskiej policji granatowej współpracowała z wywiadem ZWZ-AK. Jednym z nich był sierż. Jan Kruczek, zastępca rzeszowskiego komisarza „polskiego Kripo”, a w okresie międzywojennym w latach 1932–1934 zastępca kierownika Wydziału Śledczego Policji Państwowej w Rzeszowie, który w AK pełnił funkcję powiatowego komendanta podziemnego Państwowego Korpusu Bezpieczeństwa (PKB)⁴⁴⁹. Należał do siatki wywiadowczej por. Mieczysława Wałęgi („Jura”, „Mata”)⁴⁵⁰, podobnie jak pochodzący z Babicy sierż. Karol *vel* Stanisław

⁴⁴⁵ Biogram zob. G. Ostasz, *Leopold Rzęsa*, [w:] KOSP, t. 2, s. 466–468; *idem*, *Rzęsa Leopold*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1995, nr 7, s. 245–248.

⁴⁴⁶ Mieczysław Griesgraber, od 15 IV do 31 VII 1944 r. uczestnik kursu NKWD w Kujbyszewie (jeden z tzw. kujbyszewiaków), funkcjonariusz WUBP w Rzeszowie od 1944 r., pełniący obowiązki naczelnika w Wydziale IVA i Wydziale Śledczym WUBP w Rzeszowie; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁴⁴⁷ P. Fornal, *Zamach na...*, s. 26.

⁴⁴⁸ Zob. *Wywiad i kontrwywiad Armii Krajowej*, red. W. Bułhak, Warszawa 2008.

⁴⁴⁹ PKB (Państwowy Korpus Bezpieczeństwa) – konspiracyjny załączek przyszłej policji państwowej, w skład którego wchodziłi głównie przedwojenni policjanci oraz członkowie funkcjonujących na obszarach wiejskich Ludowych Straży Bezpieczeństwa (LSB). PKB podporządkowany był Delegaturze Rządu na Kraj. Już z początkiem 1944 r. przygotowane zostały obsady posterunków PKB w każdej gminie powiatu rzeszowskiego.

⁴⁵⁰ Zob. G. Ostasz, *Wałęga Mieczysław Jerzy „Jur”, „Mat”*, [w:] MSBUDN, t. 16, Kraków 2012, s. 144–147.

Stachak („Róża”), komendant posterunku w Czudcu, a od 1940 r. w podziemiu komendant Placówki AK Czudec.

Inspektorackiej komórce wywiadu podlegał także Referat Wywiadu Obwodu AK Rzeszów o kryptonimie „68”. W referacie tym pracowali: st. sierż. „Sawa”, „Góral”, ogn. „Ignac”, plut. „Rozborski”, plut. „Bożęta”, strz. „Beton”, strz. „Bukowy”, strz. „Rakoczy”, strz. „Krzysztof”, strz. „Dąb”, strz. „Wojtek” oraz łączniczki⁴⁵¹. Z kolei w skład inspektorackiej siatki wywiadowczej wchodził m.in. ppor. Władysław Pałka („Karaś”), ppor. Józef Kogut („Skrzetuski”)⁴⁵², ppor. Stanisław Majcher („Komar”), ppor. Jan G. Jędrzejowicz („Ignacy”), Jerzy Biliński („Dąb”), pchor. Zbigniew Bernatowicz („Bogusław”)⁴⁵³, a z bardzo dużym prawdopodobieństwem także pchor. Józef Koryl („507”, „Piła”).

Już kilka dni po zajęciu Rzeszowa przez Armię Czerwoną w „dodatku specjalnym” do rozkazu z 10 sierpnia 1944 r. mjr Ciepliński stwierdzał, że „wyniki naszej pracy w dużej mierze uzależnione są od posiadania wtyczek w różnych instytucjach n[ie]p[r]zyjacie[ln]a. W związku z tym upoważniam Kom[endantów] Obw[odów] do obsadzania pewnych funkcji swoimi ludźmi”⁴⁵⁴. W tym samym dniu komendant podokręgu płk Putek w wytycznych „do pracy kontrwywiadu w okresie przejściowym” nakazał stworzenie „sieci specjalnej KW”, której miały podlegać akowskie wtyczki w NKWD, MO, UB i w urzędach administracji „lubelskiej”. Jednocześnie przypominał, by „komórki specjalne KW nie włączać do sieci ogólnej KW, lecz trzymać je na oddzielnych kontaktach”, a także by do „sieci specjalnej” werbować w placówkach podoficerów oraz osoby starsze, zrównoważone, posiadające stosowne „możliwości” z racji wykonywanego zawodu. Część odpraw rzeszowskiego wywiadu AK organizowano w domu sierż. Jana Mika („Brzostka”) w Zgłobniu⁴⁵⁵. Uczestniczył w nich m.in. Mieczysław Kawalec („Żbik”)⁴⁵⁶.

Zresztą już w rozkazie szefa oddziału specjalnego sztabu Naczelnego Wodza gen. Stanisława Tatara („Erazma”), datowanym na 13 listopada 1944 r., a przesłanym drogą radiową do komendanta Podokręgu AK Rzeszów dopiero 4 grudnia 1944 r., wyraźnie wskazano, że oddziały AK po stronie sowieckiej powinny ulec jak najszybszemu rozwiązaniu, a ponadto zalecono, by żołnierze AK zgłaszali się do wojska, pracy w administracji lub pracy w gospodarce nad odbudową zrujnowanego kraju. Jan Łopuski zwracał jednak uwagę, że depesza z tym rozkazem mogła w ogóle nie dotrzeć do „Zwornego” z powodu jego grudniowego aresztowania przez NKWD⁴⁵⁷.

⁴⁵¹ Wykaz pracowników referatu wywiadu kryptonim „68” komendy Obwodu AK Rzeszów o kryptonimie „122” w zbiorach Michała i Heleny Beresiów (za: G. Ostasz, *Siatki wywiadowcze...*, s. 18).

⁴⁵² Józef Kogut („Skrzetuski”, „Kmicic”, „Józef”) *vel* Józef Wojcieszynski, od 17 II 1941 r. zaangażowany do inspektorackiego wywiadu AK, podlegał bezpośrednio por. Mieczysławowi Wałędze „Jurowi”, od 1 I 1944 r. oficer wywiadu Obwodu AK Rzeszów, od 1 X 1944 r. komendant Placówki AK Rzeszów (kryptonim „rw”), zesłany do łagru w Borowiczach (ZSRS); szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁴⁵³ G. Ostasz, *Siatki wywiadowcze...*, s. 18.

⁴⁵⁴ *Ibidem*, s. 23.

⁴⁵⁵ Jan Mik („Brzostek”) [ur. 14 II 1903 r.], żołnierz AK, dowódca 2. podinspektoratu WSOP (Świltca-Zgłobień), kryptonim 2/41, brał udział w nieudanej próbie uwolnienia więźniów AK przetrzymywanych „Na Zamku” w Rzeszowie w nocy z 7 na 8 X 1944 r.; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁴⁵⁶ G. Ostasz, *Siatki wywiadowcze...*, s. 24–25.

⁴⁵⁷ J. Łopuski, *op. cit.*, s. 313–314.

Twórcą Brygad Wywiadowczych (BW) Okręgu WiN Rzeszów był Antoni Słabosz („Paweł”, „Stary”). Po nim stanowisko szefa BW przejął Józef Klus („Wacek”). Z kolei Inspektorat BW Rzeszów od przełomu sierpnia i września 1945 r. kierowany był przez Mirosława Bilińskiego („Andrzeja”), a w jego skład wchodził także wywiadowca o pseudonimie „Dąb”, który 12 marca 1946 r. przygotował formalne doniesienie na członków bandy Wojciecha Kocana z Przybyszówki opisujące kilkanaście dokonanych przez nich rabunków na terenie gminy Świlcza⁴⁵⁸. Wśród informatorów Bylińskiego byli m.in. sędziowie WSR w Rzeszowie kpt. Mieczysław Buczkowski i por. Stanisław Różycki⁴⁵⁹. Z drugiej strony należy mieć na uwadze, że w szeregach konspiracji w lutym 1947 r. na terenie województwa rzeszowskiego działało 669 konfidentów UB, a miesiąc później już 834.

Jak ustalił Marcin Zaremba, w województwie rzeszowskim były powiaty, w których akowcy stanowili nawet połowę obsady komisariatów MO⁴⁶⁰, a 70 procent funkcjonariuszy MO miało pochodzenie chłopskie. Takim właśnie akowskim posterunkiem MO był ten w Świlczy. Zresztą większość funkcjonariuszy MO z utworzonego i kierowanego przez podchorążego Józefa Koryla („Piłę”) posterunku MO stanowili żołnierze AK (np. Roman Jaremkó, Władysław Dynia, Tadeusz Murdzia, Michał Łopatka, Franciszek Świder, Edward Nowak)⁴⁶¹.

Grzegorz Ostasz zwraca uwagę, że służbę w MO z rozmysłem podjęło wówczas wielu bardzo zasłużonych członków kontrwywiadu AK, w tym: Michał Zygo („Szymon”), funkcjonariusz Wydziału Śledczego KWMO w Rzeszowie, Władysław Jabłoński („Słowianin”), Ewa Burówna („Grażyna”) czy Jan Zieliński („Zagroda”). Dużym osiągnięciem akowskiego wywiadu było mianowanie działacza PPR z gminy Czudec, a faktycznie wtyczki kontrwywiadu Piotra Moskwy („Spytka”) na stanowisko zastępcy powiatowego komendanta MO w Rzeszowie, a potem po aresztowaniu mjr. Broniewicza⁴⁶² na stanowisko komendanta. W ramach „wywiadu specjalnego” działał też wspomniany Józef Koryl,

⁴⁵⁸ AIPN Rz 122/322, Doniesienie – wykaz dokonanych rabunków na terenie gm. Świlcza, sporządzone przez wywiadowcę WiN posługującego się pseudonimem „Dąb”, 12 III 1946 r., k. 98 – w aktach sprawy karnej toczącej się przed WSR w Rzeszowie przeciwko Władysławowi Koba i Mieczysławowi Liwie o sygn. Sr 248/48. Wywiadowca o pseudonimie „Dąb” to najprawdopodobniej Jerzy Biliński z inspektorackiej siatki wywiadu specjalnego, który wrócił z zesłania do ZSRS w lutym 1946 r. Niewykluczone, że mógł nim być też inny NN wywiadowca z obwodowego referatu wywiadu w stopniu strzelca o pseudonimie „Dąb”, np. Franciszek Czajak-Rudnicki, który sporządził taką listę na polecenie kierownictwa WiN, a charakter pisma tego „doniesienia” i pisma Czajaka jest dość podobny. Nie udało się jednak potwierdzić, aby Franciszek Czajak-Rudnicki („Maczuga”) posługiwał się w konspiracji także pseudonimem „Dąb”.

⁴⁵⁹ G. Ostasz, *Kierunki prac wywiadu rzeszowskich struktur Zrzeszenia „WiN”*, „Studia Rzeszowskie” 2002, t. 8, s. 99–102.

⁴⁶⁰ Cyt. za: M. Zaremba, *Wielka trwoga. Polska 1944–1947*, Kraków 2012, s. 264–265; AIPN, KG MO 35/785, Sprawozdanie z pracy polit.-wychowawczej w MO woj. rzeszowskiego za okres od 10 I do 10 II 1946 r., k. 104.

⁴⁶¹ Zob. A. Szary, *Okupacja sowiecka (Cz. II). Rozmowa z kpt. Kazimierzem Rzucidło...*, s. 39. Ryszard Borkowski podaje, że Tadeusz Murdzia był oddelegowany do posterunku MO w Głogowie Małopolskim, a nie w Świlczy: *Konspiracja antykomunistyczna w Głogowie w latach 1944–1948*, „Ziemia Głogowska” 2016, nr 4.

⁴⁶² Według Edwarda Brydaka mjr Broniewicz został komendantem KP MO w Rzeszowie już 17 VIII 1944 r., zob. E. Brydak, *Pierwsze miesiące okupacji sowieckiej...*, s. 49.

który najprawdopodobniej na kierownika Referatu Śledczego Komendy Powiatowej MO w Rzeszowie mianowany został przez swego rówieśnika „Spytkę”.

Jak niebezpieczna była to praca, niech świadczy fakt, że Piotr Moskwa podejrzewany był przez szefostwo, w tym przez komendanta wojewódzkiego MO Franciszka Księżarczyka, o działalność w wywiadzie AK już 26 września 1944 r. Według informatora, niejakiego Franciszka Wilka, był on wtyczką AK w organach MO⁴⁶³. Zresztą niebawem (mimo że przeczuwając dekonspirację, ukrywał się w Pstrągowej), bo już w listopadzie 1944 r., został aresztowany przez NKWD i zesłany *via* obóz w podprzemysłowych Bakończycach do łagru w Stalinogorsku (ZSRS)⁴⁶⁴, natomiast „Piła”, ojciec 3 kilkuletnich dzieci, na skutek donosu Jana Pukały z Przybyszówki został w drugą niedzielę listopada 1944 r. aresztowany przez NKWD⁴⁶⁵ za ukrywanie swej przynależności do AK, a w Wielkanoc 1945 r. zginął z rąk nieustalonych do dzisiaj sprawców.

Od wiosny 1945 r. na rzecz „NIE”-DSZ działali w WUBP Lesław Gawalewicz („Bankier”) i jego żona, sekretarka Sekcji 7. Wydziału I tego urzędu, Irena Kołodziejczyk po mężu Gawalewicz („Antoni”)⁴⁶⁶. Wtyczkami kontrwywiadu WiN-u byli także oficer śledczy Marian Babiński („99”)⁴⁶⁷, kurier poczty specjalnej Stanisław Ludwikowski („98”) [1926–1991]⁴⁶⁸ z WUBP oraz Włodzimierz Brzyszczyk z KPMO w Rzeszowie. Istniała również siatka wywiadu WiN zbudowana przez ppor. Augustyna Paśkiewicza („Drozd”, „Malinowskiego”, „Ptaszora”) [1913–1969]⁴⁶⁹, byłego dowódcę likwidowanej Placówki

⁴⁶³ AIPN Rz 0087/5, *Teczka personalna informatora pseudonim „12” Piotra Moskwy* [dalej jako AIPN Rz 0087/5], Raport wywiadowcy inspektoratu AK o pseudonimie „Rzepa”.

⁴⁶⁴ G. Ostasz, *Okręg Rzeszowski...*, s. 372.

⁴⁶⁵ AIPN BU 944/46, Sprawozdanie kontrwywiadu AK za okres 12 XI do 22 XI 1944, k. 236.

⁴⁶⁶ Lesław i Irena Gawalewiczowie zostali aresztowani w 1951 r. i skazani wyrokiem WSR w Rzeszowie z 31 III 1952 r. na kary po piętnaście lat więzienia. Zofia Grochala za analogiczne przestępstwa skazana została na dwa lata pozbawienia wolności, głównie z uwagi na niedoświadczenie życiowe (miała ukończone zaledwie 19 lat). Ostatecznie po ponownym rozpatrzeniu sprawy WSR w Rzeszowie skazał ją na pięć lat więzienia, którą to karę Rada Państwa decyzyjną z 27 X 1954 r. zawiesiła z uwagi na ciężki stan zdrowia oskarżonej, natomiast Gawalewiczowie na mocy amnestii z 1956 r. opuścili więzienie 17 IX 1956 r. (AIPN Rz 122/296, Akta w sprawie karnej przeciwko Irenie Gawalewicz, Lesławowi Gawalewicz, Zofii Grochali, k. 207, 269, 309; AIPN Rz 122/297, Akta w sprawie karnej przeciwko Irenie Gawalewicz, Lesławowi Gawalewicz, Zofii Grochali, k. 25; AIPN Rz 122/298, Akta w sprawie karnej przeciwko Irenie Gawalewicz, Lesławowi Gawalewicz, Zofii Grochali, k. 110, 148–150 oraz J. Borowiec, *Funkcjonariusze rzeszowskiego UB represjonowani za współpracę z podziemiem poakowskim*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2015, nr 41, s. 100–101).

⁴⁶⁷ Marian Babiński („99”), zwerbowany do kontrwywiadu rzeszowskiego AK-DSZ-WiN przez S. Ludwikowskiego, w 1946 r. przeniósł się do PUBP w Malborku i tam w lutym 1946 r. został zabity przez oddział NSZ (zob. AIPN Rz 0048/1835, Postanowienie o pociągnięciu do odpowiedzialności karnej Stanisława Ludwikowskiego, 16 IX 1948, k. 65 oraz J. Borowiec, *Funkcjonariusze rzeszowskiego UB...*, s. 91).

⁴⁶⁸ Stanisław Ludwikowski („98”), od 30 X 1944 r. goniec w WUBP w Rzeszowie, od maja 1945 r. jako starszy kurier w poczcie specjalnej WUBP przewoził korespondencję do MBP i PUBP. W listopadzie 1944 r. zwerbowany do kontrwywiadu AK-DSZ-WiN. Do prac wywiadowczych pozyskał innych funkcjonariuszy WUBP: Mariana Babińskiego („99”), Stanisława Graczkowskiego („97”), Franciszka Topolskiego („96”) i Mieczysława Dzienniewskiego („95”); szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁴⁶⁹ Augustyn Paśkiewicz („Drozd”, „Malinowski”, „Ptaszor”) *vel* Augustyn Jurkiewicz, prowadził wywiad w więzieniu „Na Zamku” w Rzeszowie, kierował poakowską komórką wywiadu, zbierając informacje o PPR oraz odnośnie wojska, MO i UB; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

AK „Sosna” (Ślęcina–Rzeszów), a od jesieni 1945 r. kierującego Kołem WiN Raclawówka, w skład której wchodził: Aniela Doroszuk („Ada”, „Wrzos”), Zofia Ostrowska-Grochala („Jarzębina”, „Jar”), urzędnik oddziału Cenzury Wojennej WUBP w Rzeszowie oraz małżeństwo Gawalewiczów. Do 31 grudnia 1945 r. na rzecz kontrwywiadu AK-WiN działała też 19-letnia Karolina Ostrowska-Glinkowska („Elfa”), kurierka poczty specjalnej WUBP⁴⁷⁰. Dzięki takim właśnie osobom udało się uratować z rąk bezpieki Józefa Maciołka („Żurawia”) i aresztowanego 11 września 1946 r. Kazimierza Dziekońskiego („Bruna”) ⁴⁷¹.

Jak twierdzi Janusz Borowiec, w latach 1945–1956 za działalność w strukturach UB na terenie województwa rzeszowskiego skazano 403 funkcjonariuszy, w tym aż 49 za współpracę z podziemiem ⁴⁷².

Według Grzegorza Ostasza w gminie Świlcza od jesieni 1944 r. komórką wywiadu AK kierował prawnik zatrudniony wówczas w Urzędzie Wojewódzkim w Rzeszowie ppor. rez. Józef Kokoszka („506”, „Korab”). Dość szybko, bo już w grudniu 1944 r., w obawie przed aresztowaniem wyjechał on do Katowic. Do czasu opuszczenia Rzeszowszczyzny miał pod sobą ok. 7–8 ludzi ⁴⁷³. Z kolei w gminie Głogów wywiad AK podlegał milicjantowi z posterunku MO w Głogowie Małopolskim Tadeuszowi Murdzi („508”, „Oset”) ⁴⁷⁴. Murdzia dysponował zespołem 13–15 ludzi, w tym kilkoma „uloowanymi” w Rzeszowie. Jesienią 1944 r. podczas ucieczki z posterunku MO w Głogowie Małopolskim został postrzelony przez bezpiekę i zmarł w szpitalu w Rzeszowie ⁴⁷⁵.

W okresie późniejszym zdecydowana większość komórek akowskiego wywiadu w placówkach i obwodach stała się fundamentem nowo tworzonej sieci wywiadowczych poakowskich „NIE”, DSZ i wreszcie Brygad Wywiadowczych Zrzeszenia WiN.

⁴⁷⁰ Karolina Ostrowska-Glinkowska („Elfa”), została aresztowana 11 XI 1951 r., gdy była w ciąży. Wyrokiem WSR w Rzeszowie 11 III 1952 r. skazana najpierw na karę dwóch lat więzienia, a po ponownym rozpoznaniu sprawy kolejnym wyrokiem z 29 VII 1952 r. na pięć lat. Na podstawie ustawy z 1952 r. wyrok złagodniono i ostatecznie więzienie opuściła 18 I 1955 r. (AIPN Rz 107/1323, Akta w sprawie karnej przeciwko Karolinie Glinkowskiej, k. 149, 168, 244, 249–250 oraz J. Borowiec, *Funkcjonariusze rzeszowskiego UB...*, s. 101–102).

⁴⁷¹ G. Ostasz, *Kierunki prac wywiadu...*, s. 95, 97.

⁴⁷² J. Borowiec, *Funkcjonariusze rzeszowskiego UB...*, s. 107–108. Z artykułu tego wynika także, że na mocy ustawy z 23 II 1991 r. tzw. rehabilitacyjnej w okresie III RP stwierdzono nieważność stalinowskich wyroków wobec: Alicji Wnorowskiej, Marii Grzegorzczak, Ireny Szajowskiej, Stanisława Wojtowicza, Jana Wawro, Feliksa Pabisińskiego, Kazimierza Turzy, Eugeniusza Koczura, Edwarda Rudnickiego, Ireny Kołodziejczyk-Gawalewicz, Lesława Gawalewicz, Zofii Grochali, Karoliny Glinkowskiej, Edwarda Gielniaka i Kazimierza Werelusa jako skazanych za walkę na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego.

⁴⁷³ G. Ostasz, *Siatki wywiadowcze...*, s. 27.

⁴⁷⁴ W Sprawozdaniu półrocznym za pierwsze półrocze 1944 r. z pracy kontrwywiadu w „210” [kryptonim Obwodu AK Rzeszów] Mieczysław Kawalec („Żbik”) wychwalał działalność członka kontrwywiadu z Rejonu 218 o pseudonimie „Oset”, przy czym pseudonimem tym posługiwało się dwóch wywiadowców na tym terenie: Michał Bembenek z Trzciany (szef wywiadu „Chłosty” do końca lata 1943 r.) oraz Tadeusz Murdzia, szef wywiadu z Placówki AK Głogów Małopolski. Którą z tych osób miał na myśli „Żbik”, nie udało się jednoznacznie ustalić (AIPN Rz 105/2, k. 236).

⁴⁷⁵ Protokół przesłuchania M. Kawalca, Warszawa, 3 II 1948, AWL, Akta Cieplińskiego, sygn. 117/91/1754, k. 271 (za: G. Ostasz, *Siatki wywiadowcze...*, s. 27). Według Roberta Borkowskiego Tadeusz Murdzia był milicjantem posterunku MO w Głogowie Małopolskim, a nie w Świlczy, jak omyłkowo podawał Grzegorz Ostasz, zob. R. Borkowski, *Głogów w czasie II wojny światowej*, Rzeszów 2016, s. 239–240.

3.5. DRAMATYZM PIERWSZYCH LAT POWOJNIA

Marcin Zaremba w swojej monografii z 2012 r. napisał, że „po zakończonej wojnie Polacy niczego tak się nie bali jak napadu bandyckiego”⁴⁷⁶. Po zajęciu Rzeszowszczyzny przez Armię Czerwoną prawdopodobieństwo napadu i rozboju znacznie wzrosło, a poczucie bezpieczeństwa jeszcze zmalało. Zjawisko to pogłębiło się po formalnym rozwiązaniu AK i faktycznym rozpadzie struktur Państwa Podziemnego.

Tylko latem i jesienią 1944 r. na terenach „wyzwolonych”, jak podaje Rafał Wnuk, w wyniku aresztowań NKWD i UBP oraz wywózek do łagrów sowieckich AK straciła więcej oficerów niż podczas całej okupacji niemieckiej⁴⁷⁷. Zygmunt Klukowski w swoim dzienniku z grudnia 1944 r. zanotował: „Autorytet i znaczenie organizacji maleje wyraźnie z każdym dniem [...] »Bandziorka« stała się zjawiskiem powszechnym i nie widać, żeby starano się to ukrócić”⁴⁷⁸. Ludzie czuli się zatem bezsilni, gdyż w powojennym chaosie nie mieli się do kogo zwrócić o pomoc i ochronę. Wzrost przestępczości był rezultatem naruszenia w okresie wojny tradycyjnego ładu moralnego. Nastąpiło bowiem tak duże osłabienie kontroli społecznej powstrzymującej zachowania przestępcze, że osobom z bronią w ręku właściwie nikt nie stawiał oporu. Dodatkowo słabość aparatu państwowego, brak autorytetów moralnych i politycznych oraz ogólne rozchwianie w społeczeństwie norm moralnych powodowały dalszy wzrost zachowań kryminalnych, głównie na tle rabunkowym. Nie brakowało aktów zwykłej zemsty, odwetów i porachunków za zdarzenia z okresu okupacji niemieckiej. Popęłnianie przestępstw ułatwiał łatwy dostęp do broni, która w dużych ilościach niemal zalegała po akcji „Burza”, rozwiązaniu AK oraz po przejściu frontu (np. porzucona przez Niemców lub sprzedawana przez żołnierzy sowieckich za alkohol i żywność). Stałe poczucie zagrożenia z okresu okupacji sprawiło, że życie ludzkie było niewiele warte, trudno też było liczyć na empatię międzyludzką. Z chwilą opuszczenia polskich ziem przez wojska niemieckie zniknął też strach przed nieuchronną odpowiedzialnością karną czy też zbiorową, a bandytyzm okazał się w okresie powojnia łatwą drogą do szybkiego wzbogacenia się, zwłaszcza przez osoby niewykształcone i niepotrafiące odnaleźć się w nowej rzeczywistości.

Znaczny wzrost napadów rabunkowych nastąpił już wcześniej z chwilą rozpoczęcia wojny sowiecko-niemieckiej (22 czerwca 1941 r.), zwłaszcza gdy po lasach zaczęli ukrywać się zbiegli z niewoli sowieccy jeńcy wojenni. Jeszcze więcej osób trafiło do lasów po rozpoczęciu w 1942 r. po konferencji w Wannsee w stosunku do ludności żydowskiej akcji „Reinhard” (kryptonim akcji zagłady Żydów w Generalnym Gubernatorstwie)⁴⁷⁹.

⁴⁷⁶ M. Zaremba, *op. cit.*, s. 317.

⁴⁷⁷ R. Wnuk, *Problem bandytyzmu wśród żołnierzy antykomunistycznego podziemia w Polsce (1945–1947)*, [w:] *Komunizm. Ideologia, system, ludzie*, red. T. Szarota, Warszawa 2001, s. 71.

⁴⁷⁸ Z. Klukowski, *Zamojszczyzna*, t. 2: 1944–1959, Warszawa 2007, s. 145.

⁴⁷⁹ Zob. K.M. Mallmann, „Człowieku, dziś świętuję tysięczny strzał w potylicę”. *Policja Bezpieczeństwa a Shoah w Galicji Zachodniej*, [w:] *Akcja Reinhardt. Zagłada Żydów w Generalnym Gubernatorstwie*, red. D. Libionka, Warszawa 2004.

Zdarzały się przypadki, gdy „wygłodzeni i wyczerpani” uciekinierzy z obozów jenieckich i Żydzi „dopuszczali się napaści połączonych nawet z daleko posuniętą brutalnością wobec chłopów”⁴⁸⁰. Pojawiały się też przestępcze szajki złożone z samych Polaków lub działające wspólnie z ukrywającymi się po lasach żołnierzami radzieckimi i Żydami. Były to często osoby z przeszkoleniem wojskowym, byli żołnierze września lub partyzantki czy też po przejściu frontu dezercerzy z LWP, MO i UB.

Za okupacji niemieckiej apogeum strachu przed napadami nastąpiło latem 1943 r. W okresie żniw, a więc gdy docierały wiadomości o okrucieństwach rzezi wołyńskiej, odnotowywano w większości powiatów Generalnego Gubernatorstwa po kilkadziesiąt i więcej napadów rabunkowych tygodniowo⁴⁸¹. Początkowo nie były to jeszcze bandy *sensu stricto*, lecz zwoływane *ad hoc* grupki osobników żyjących podczas dnia w swoich domach rodzinnych pośród innych mieszkańców wsi, a nocą udających się na napady. Zdarzało się, że np. na Lubelszczyźnie istniały całe wsie „bandyckie”, jak określała je okoliczna ludność, albowiem większość mężczyzn z takich wsi trudniła się nocnym „zbójectwem”⁴⁸². Narażone na napady były głównie domy położone na uboczu, zamieszkane przez osoby starsze i samotne, gdyż mniejsze było prawdopodobieństwo zemsty z ich strony. Z czasem jednak następowała dalsza brutalizacja ataków, a ich ofiarami stawali się bogatsi gospodarze i chłopci posiadający większy dobytek.

Niekiedy grupy bandyckie podszywały się pod ruch oporu i rabowały pod pozorem opodatkowania na rzecz walki zbrojnej z okupantem, zabierając jednak kosztowności i odzież na własne potrzeby. Już w konspiracyjnym „Biuletynie Informacyjnym” z 26 lutego 1942 r. napisano: „Patriotyczni bandyci mnożą się w różnych częściach kraju w sposób zastraszający. Mamy na myśli bandytów podszywających się pod płaszczyk bojówek »organizacji patriotycznych«”⁴⁸³. W odpowiedzi na zjawisko bandytyzmu w 1943 r. została wydana przez komendanta głównego AK instrukcja jego zwalczania. Przewidywała zabijanie przywódców band i – o ile to będzie możliwe – „likwidowanie ich w całości”⁴⁸⁴.

Oddzielną kategorię w okresie powojnia stanowił bandytyzm funkcjonariuszy MO i UB, który wymaga odrębnego opisu, aczkolwiek należy mieć na względzie, że miał on charakter dość powszechny. Genezę i zakres tego zjawiska opisał szczegółowo Marcin Zaremba w cytowanej już monografii⁴⁸⁵.

Szczególnie narażeni na zakażenie się „bandytyzmem” byli członkowie konspiracji, a więc osoby posiadające przeszkolenie wojskowe oraz łatwy dostęp do broni. Według Tomasza Strzembosza „już w samej działalności konspiracyjnej tkwiły załączki tego, co

⁴⁸⁰ Cyt. za: M. Zaremba, *op. cit.*, s. 324, który powołał się na pracę Barbary Engelking dotyczącą losów Żydów szukających ratunku na polskiej wsi w latach 1942–1945.

⁴⁸¹ *Pro memoria (1941–1944). Raporty Departamentu Informacji Delegatury Rządu RP na Kraj o zbrodniach na narodzie polskim*, red. J. Gmitruk, A. Indraszczyk, A. Koseski, Warszawa–Pułtusk 2004–2005, s. 398–399.

⁴⁸² T. Strzembosz, *Przestępczość i okupacja, [w:] Problemy bandytyzmu w okupowanej Polsce w latach 1939–1947*, Warszawa 2003, s. 7.

⁴⁸³ M. Zaremba, *op. cit.*, s. 331.

⁴⁸⁴ *Meldunek organizacyjny nr 220 za czas od 1 III do 31 VIII 43, [w:] Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, t. 3, red. T. Pełczyński i in., Wrocław–Warszawa–Kraków 1990, s. 92, cyt. za: M. Zaremba, *op. cit.*, s. 332.

⁴⁸⁵ M. Zaremba, *op. cit.*, s. 335–353.

w sprzyjających okolicznościach łatwo mogło dać bandycki efekt”⁴⁸⁶. Słusznie zauważył Marcin Zaremba, że takie przestępstwa, jak: „zabójstwo, przemoc, oszustwo, kradzież, o ile były czynione na szkodę okupanta, nie tylko traciły ujemny znak na skali wartości, ale stawały się wręcz powodem do chwały”⁴⁸⁷. W okresie okupacji nastąpiła więc redefinicja przedwojennych norm moralnych, co ułatwiało rozprzestrzenianie się przestępczości. Zdawał sobie z tego sprawę komendant Okręgu AK Kraków płk Przemysław Nakoniecznikoff-Klukowski, który w rozkazie o rozwiązaniu AK z 18 stycznia 1945 r. napisał: „Zwrócić uwagę na skrupulatne odebranie, zakonserwowanie i zamelinowanie broni i sprzętu. Broń nie może pozostać w rękach pojedynczych żołnierzy AK ze względu na możliwość nieodróżnienia żoł[nierzy] powstania od bandytyzmu”⁴⁸⁸.

Działo się tak i z tego powodu, że coraz więcej byłych żołnierzy podziemia funkcjonowało poza jakąkolwiek kontrolą państwowych struktur konspiracyjnych i przełożonych oficerów, bez żołdu i co ważniejsze – bez perspektyw na normalne życie w cywilu. Dotyczyło to zwłaszcza żołnierzy dywersji, którzy musieli się liczyć z zemstą „nowej ludowej władzy”. Wielu z nich – a pamiętajmy, że byli to przeważnie ludzie młodzi – poza umiejętnością walki z bronią w rękę niewiele więcej potrafiło, gdyż ich prawdziwa edukacja została przerwana z chwilą wybuchu wojny. Dlatego też, jak zauważa Marcin Zaremba, pozbawieni „użytecznych funkcji” wojskowi zakładali kolejne oddziały i w celu zdobycia środków na dalsze „trwanie” w ukryciu napadali na okoliczną ludność cywilną, korzystając ze słabości władzy państwowej. „Z miesiąca na miesiąc stawali się też coraz brutalniejsi. Coraz łatwiej przychodziło im kogoś »uziemić«, niekiedy z błahego powodu. Coraz częściej stosowali też odpowiedzialność zbiorową, co podczas okupacji nie stanowiło reguły. Oprócz oskarżonych o bycie konfidentem »za Niemca« czy o poglądy komunistyczne po wojnie ginęli więc również członkowie ich rodzin: teściowie, dzieci, szwagierka. Śmierci zaś powszechnie towarzyszyła grabież. Zwykle poprzedzała wyrok wykonany przez członków podziemia. Szkoły były dwie: albo ograbić i rozstrzelać za stodołą, albo uprowadzić, by dzieci nie widziały, by nie zbiegli się sąsiedzi, i zastrzelić w pobliskim rowie, na skraju lasu [...]. Lista osób, które zginęły w podobnych okolicznościach, nierzadko z powodu niesprawdzonych oskarżeń bądź tylko odmiennych poglądów politycznych, jest bardzo długa. [...] Z dalszej perspektywy można by powiedzieć: nieważne kto, ważne, czego był posiadaczem”⁴⁸⁹.

Wśród członków band przestępczych znajdowali się jednak nie tylko byli żołnierze podziemia, ale także liczni dezterterzy z LWP i MO. Wspólnym mianownikiem dla obu tych grup, według Zaremby, była powojenna brutalizacja zachowań i radykalizacja poglądów politycznych, postrzeganie świata w manichejski czarno-biały sposób, wedle którego „czarni” to „Żydzi i komuniści”. Tak zwanych żołnierzy upadłych łączyło poczucie straszliwej klęski i krzywdy, a ich działaniom sprzyjała początkowa słabość nowo powstających

⁴⁸⁶ T. Strzembosz, *op. cit.*, s. 7–24.

⁴⁸⁷ M. Zaremba, *op. cit.*, s. 344.

⁴⁸⁸ Cyt. za: *ibidem*, s. 344.

⁴⁸⁹ *Ibidem*, s. 348–349.

instytucji porządku publicznego (np. posterunków MO⁴⁹⁰). Według Zygmunta Klukowskiego część leśnych dowódców z okolic Zamościa już w połowie 1945 r. cechował nadzwyczajny radykalizm, wręcz fanatyzm poglądów. Partyzanci „byli apodyktyczni, o przytępionej wrażliwości, nawykli do rozstrzygania spraw za pomocą siły”⁴⁹¹. Co istotne, dość powszechny wówczas „bandytyzm” przyczyniał się do zwiększenia liczby zwolenników nowego autorytarnego reżimu sowieckiego jako tego, który pragnie zaprowadzić ład i porządek oraz dać ludziom upragnione po latach wojny bezpieczeństwo.

Już w 1945 r., zwłaszcza po pokonaniu przez aliantów Niemiec hitlerowskich, znaczna część społeczeństwa nie rozumiała sensu dalszej walki. Ludzi nie obchodziły trudności aprowizacyjne czy potrzeby organizacyjne drugiej konspiracji. Wszyscy, niezależnie od poglądów politycznych, chcieli życia wolnego od strachu, tak żeby nie musieć się obawiać, że ktoś przyjdzie do nich nocą, aby brutalnie ich pobić i okraść, a być może i zabić. Sprzeciw wobec fali zbrodni i powojennego „bandytyzmu” manifestowano najczęściej masowym, często wielotysięcznym uczestnictwem w pogrzebach osób zamordowanych.

Pamiętać jednak należy, że duża część żołnierzy podziemia antykomunistycznego zasługujących na zaszczytne miano „żołnierzy niezłomnych” (w przeciwieństwie do tzw. żołnierzy upadłych) pozostała wierna konspiracyjnemu etosowi walki o wolną, sprawiedliwą i demokratyczną Polskę. Dawali temu wyraz, likwidując pospolitych przestępców i rabusiów, także, a może przede wszystkim, tych działających pod szyldem rozwiązanego AK lub podszywających się pod partyzantów podziemia antykomunistycznego. Poniżej opisany zostanie taki właśnie przypadek szefa bandy rabunkowej Wojciecha Kocana („Czarnego Sędziego”) z Przybyszówki. Podobne likwidacje przeprowadzano także w okresie okupacji niemieckiej w ramach akowskiej akcji „Wrzód”, a później „Kośba” (np. eliminacja bandy „Maciej” czy komunistycznej bandy rabunkowej Władysława Mytycha i Józefa Ciebiercy – obu ze Zgłobnia).

⁴⁹⁰ Do kwietnia 1947 r. różne grupy konspiracyjne rozbiły ok. 1300 posterunków MO. Zob. *Atlas polskiego podziemia niepodległościowego 1944–1956*, red. R. Wnuk, IPN, Warszawa–Lublin 2007.

⁴⁹¹ Z. Klukowski, *op. cit.*, s. 192.

ROZDZIAŁ 4

BOJÓWKI

W OKRESIE DOMINACJI SOWIECKIEJ

4.1. POWOŁANIE STRUKTUR SAMOOBRONY I ODWETU

Jesienią 1944 roku w celu samoobrony w ramach AK utworzono pierwsze bojówki i drużyny dywersyjne (tzw. oddziały specjalne). Z reguły ich dowódcami zostawali, jako swego rodzaju elita podziemnej armii dotychczasowi szefowie dywersji AK. Taką formacją specjalną AK w Rzeszowie kierował pochodzący z Rudnej Wielkiej licealista ppor. Wiktor Tadeusz Błażewski („Orlik”), syn dyrektora Szkoły Powszechnej w Świlczy Wiktora Błażewskiego (seniora) i brat nauczycielki z tej samej szkoły Janiny, mieszkanki Świlczy.

Gdy skończyły się zasoby własne oraz pochodzące ze zrzutów, a także po rozwiązaniu AK finansowanie ze strony struktur Państwa Podziemnego, oddziały samoobrony zaczęły pozyskiwać niezbędne zaopatrzenie poprzez akcje rekwizycji mienia (ekspropriacyjne, tzw. eksy), najczęściej u członków PPR, funkcjonariuszy MO lub UB i ich rodzin. Przy okazji dokonywano też zaboru środków pieniężnych. W latach 1944–1947 na wsiach Rzeszowszczyzny członkowie PPR stanowili zdecydowaną mniejszość, a przez ludność byli traktowani jako naturalne źródło informacji dla NKWD i UB. Działania polegające na konfiskacie ich mienia w oczach ówczesnej władzy lub jej sympatyków były zwykłym bandyckim rabunkiem, natomiast w opinii członków oddziałów dokonujących takich czynów była to zasłużona kara za kolaborację z nowym sowieckim okupantem. Według Mirosława Surdeja „rekwizycja mienia rodzinom funkcjonariuszy i działaczy narzuconej władzy była najczęściej rewanżem za kradzieże dokonywane przez aparat represji”, a „akcje na członków PPR uświadamiały także potencjalnym donosicielom o ryzyku, jakie niesie ze sobą nawiązanie współpracy z komunistami”⁴⁹². Trzeba jednak mieć na uwadze, że tego typu napady były wykorzystywane w propagandzie

⁴⁹² M. Surdej, *Oddział partyzancki Wojciecha Lisa 1941–1948*, Rzeszów–Mielec 2009, s. 92.

komunistycznej jako argument za zrównaniem oddziałów partyzanckich, działających po „wyzwoleniu” terenów przez Armię Czerwoną, z pospolitymi złodziejami i kryminalistami rabującymi „zwykłych” lub bogatszych gospodarzy. W wielu przypadkach było to prawdą, gdyż znaczna część bojówkarzy w tym trudnym powojennym okresie z czasem uległa demoralizacji, jak np. grupa Wojciecha Kocana („Maka”, „Czarnego Sędziego”) czy też podwładni Stanisława Pieli („Kościarza”). Dokonując licznych napadów na bezbronnych i niezaangażowanych ideowo chłopów bądź „zwykłych” gospodarzy, członkowie tych band dawali argumenty na rzecz zorganizowanego przez państwo zwalczania całego zbrojnego podziemia, a więc również tego o charakterze niepodległościowym i antykomunistycznym.

4.2. WYROKI KONSPIRACYJNYCH SĄDÓW SPECJALNYCH

Rozkaz wykonania wyroku orzeczonego przez sąd specjalny (WSS lub CSS) trafiał od komendanta inspektoratu lub obwodu do dowódcy dywersji w danej jednostce organizacyjnej AK albo do dowódcy placówki. Najczęściej wyroki do wykonania trafiały do komendy Inspektoratu AK, którą najdłużej kierował Łukasz Ciepliński („Pług”). W przypadku Placówki AK „Świerk” trafiały do jej dowódcy Józefa Frankiewicza („Marcina”, „Korzenia”, od października 1944 r. posługującego się pseudonimem „Pomidor”), który następnie wydawał rozkaz wykonania wyroku konkretnej bojówce dywersyjnej.

Zanim jednak zapadł wyrok, materiały obciążające daną osobę zbierane były przez wywiad i kontrwywiad AK (jak w przypadku spraw Józefa Bugajskiego i Franciszka Misia, zlikwidowanych w ramach akcji „Kośba”) i przekazywane do prokuratora, tj. oskarżyciela działającego przy danym sądzie specjalnym, który kierował akt oskarżenia do sądu działającego w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej, tj. albo do WSS-u, albo do CSS-u.

Poprawniejszą nazwą dla CSS powinno być „Powszechny Sąd Specjalny” (PPS), albowiem był to faktycznie typowy sąd karny (w obecnym znaczeniu tego słowa) rozpoznający sprawy karne „cywili”. Nazwa „sąd cywilny” może być zatem myląca, jako że w polskiej tradycji prawnej zarezerwowano ją wyłącznie dla sądów rozpoznających spory między „równymi sobie podmiotami” – najczęściej majątkowe, z zakresu prawa rzeczowego, zobowiązań, spadkowego lub też rodzinnego.

Samo wykonanie wyroku poprzedzone było najczęściej kilkudniową obserwacją osoby skazanej w celu jak najlepszego i najbezpieczniejszego dla egzekutorów ustalenia zarówno miejsca, jak i czasu wykonania wyroku. Zazwyczaj obserwacji dokonywała osobna komórka terenowa, czyli miejscowi konspiratorzy, którzy później naprowadzali wykonawców na miejsce egzekucji. Komórka terenowa zabezpieczała też całą akcję. Likwidator (mógł nim zostać każdy żołnierz dywersji) zwykle nawet nie znał swych ofiar ani nie posiadał na ich temat bliższych informacji, gdyż najczęściej wyznaczano go z innej placówki. Przykładowo kontrowersyjnej likwidacji rodziny Chrapkiewiczów z Godowej koło Strzyżowa dokonała bojówka dywersyjna z Placówki AK Czudec. Zgodnie z wytycznymi dowództwa AK egzekucja powinna była zacząć się od odczytania wyroku: „W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej sąd specjalny skazuje na karę śmierci za zdradę

Ojczyzny”, i podania, za co konkretnie zapadł wyrok. Najczęściej tuż przed strzałem po prostu wykrzykiwano samo: „W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej!”, gdyż najczęściej zwyczajnie nie było szans na odczytanie całej formuły.

Egzekucje nie powinny były odbywać się w obecności małoletnich dzieci ofiar i jeśli to możliwe, także w obecności najbliższej rodziny, która rozpoznając „likwidatorów”, mogła dążyć do odwetu. Dlatego często skazanych wyprowadzano z rodzinnych zabudowań i wyroki wykonywano w pobliskich lasach lub polach. W skład bojówek likwidacyjnych mieli wchodzić najlepsi żołnierze dywersji i, co ważne, starsi wiekiem. Aby chronić zbyt młodych żołnierzy ZWZ-AK, jak również harcerzy, zabroniono wcielania do struktur wykonawczych osób niepełnoletnich. Egzekucja mogła bowiem spowodować spustoszenia psychiczne u zbyt młodych ludzi, albowiem najczęściej wyroki wykonywano z bardzo bliskiej odległości i to wobec osób, które patrzyły na swego egzekutora. Często, choć wbrew wytycznym, skazani byli też znani egzekutorowi. W jednej ze swoich publikacji Tomasz Strzembosz stwierdził, że „nie zabija się bezkarnie i bez ciężkich konsekwencji psychicznych innego człowieka [...]”. Żołnierz oddziału egzekucyjnego, który wykonał kilka takich wyroków, już nie był tym samym człowiekiem co przedtem, był jakoś psychicznie okaleczony⁴⁹³.

Tak wyglądała teoria, a jak było w praktyce, można się dowiedzieć z przedstawionych poniżej relacji świadków oraz bezpośrednich uczestników tych wydarzeń. W monografii Piotra Szopy opisano kilka przypadków z terenów Placówek „Świerk” i „Grab” (np. Józefa Bugajskiego i Franciszka Misia). Będzie o nich jeszcze mowa. Szczegóły egzekucji wykonywanych na Rzeszowszczyźnie przez zbyt młodych żołnierzy AK podali też w swoich opublikowanych niedawno wspomnieniach Stefan Dąbski i Mieczysław Marcinkowski.

W monografii na temat rzeszowskiego Okręgu WiN Grzegorz Ostasz przywołał niektóre akcje specjalne z przełomu lat 1944 i 1945, do jakich doszło na terenie Placówki AK Świlcza-Trzciana⁴⁹⁴. Jego zdaniem⁴⁹⁵ część z nich zlecił komendant Obwodu AK Rzeszów Józef Rządcki („Boryna”), a po nim Mieczysław Kawalec („Żbik”, „Psarski”), inne zaś inspektor AK – najpierw Łukasz Ciepliński, a po nim Adam Lazarowicz („Klamra”).

Prawdopodobnie najwięcej egzekucji na terenie gminy Świlcza zleciła jednak tzw. placówkowa doraźna grupa sądząca, a według Piotra Szopy inspektoracki sąd specjalny o kryptonimie „Rzemiosło”. Jego przewodniczącym miał być Józef Kokoszka („506”), a współorzekać z nim mieli: Mieczysław Łagowski („Iskra”, „Żbik”), Bolesław Jastrzębski („Jastrząb”), Jan Przybyło („Marian”), Franciszek Litwin („Zelota”)⁴⁹⁶, Michał Frankiewicz („Kaczor”), Tadeusz Dziedzic („Grusza”) oraz Jan Draus („Dym”)⁴⁹⁷.

⁴⁹³ T. Strzembosz, *Rzeczpospolita podziemna. Społeczeństwo polskie a państwo podziemne 1939–1945*, Warszawa 2000, s. 209.

⁴⁹⁴ G. Ostasz, *Okręg Rzeszowski...*, s. 436–441.

⁴⁹⁵ *Ibidem*, s. 436–437 oraz AIPN Rz 05/32, *Charakterystyka nr 32 reakcyjnej bandy terrorystyczno-rabunkowej-poakowskiej* Rejman Franciszek pseudonim „Wilk”, „Bicz”, k. 69.

⁴⁹⁶ Franciszek Litwin („Zelota”, „Jan”, „Zareba”), żołnierz ZWZ-AK, dowódca plutonu sanitarnego w Placówce AK Głogów Małopolski, kierownik Koła WiN w gminie Głogów Małopolski, aresztowany 30 VIII 1947 r. przez UB. Wyrokiem WSR w Rzeszowie z 26 IV 1948 r. skazany na karę śmierci, zamienioną wyrokiem NSW na karę 15 lat więzienia. Więzienie opuścił w 1954 r. Zmarł na atak serca 13 IV 1961 r. W 1994 r. SW w Rzeszowie unieważnił wyroki z 1948 r. Zob. R. Borkowski, *Franciszek Litwin patronem nowego skweru*, „Ziemia

Warto zwrócić uwagę, że 18 sierpnia 1944 r. (zaledwie dwa tygodnie po zajęciu Rzeszowa przez Sowietów) rzeszowski inspektor AK Łukasz Ciepłiński wydał rozkaz następującej treści: „zabraniam likwidować PPR bez specjalnego zezwolenia”, albowiem rozstrzelanie komunistycznego konfidenta powinien wyprzedzać stosowny wyrok podziemnego sądu specjalnego (WSS lub CSS). Nieco później, 6 października 1944 r., komendant Podokręgu AK Rzeszów płk Kazimierz Putek („Zworny”) relacjonował w komunikacie wysłanym do okręgu w Krakowie: „czyny zbrodnicze, jak donosy, rabunki, podpalenia, rozstrzeliwania AK i społeczeństwa, mnożą się. Każę kierować te sprawy do »WSS« i »CSS«, aby dopiero na mocy sądowych wyroków karać [winnych]”⁴⁹⁸.

4.3. KONTROWERSJE WOKÓŁ KARY ŚMIERCI ORZEKANEJ PRZEZ SĄDY SPECJALNE

Jak zauważył w swojej monografii na temat podziemnego wymiaru sprawiedliwości Piotr Szopa, kara śmierci wywoływała kontrowersje także w okresie okupacji. W gazecie „Myśl Chłopska” z 1 sierpnia 1943 r. ukazał się artykuł na temat konieczności jej stosowania. Zwrócono w nim jednak uwagę na to, że „w czasie śmiertelnego zmagania się z okupantem tych wszystkich, którzy pomagają Niemcom w tępieniu obywateli polskich i utrudniają nam walkę o wolność Ojczyzny, należy karać śmiercią [...] zdarzają się jednak zbrodnicze jednostki, które wysługują się okupantowi. Jest ich niewiele, ale są [...]. Osobny gatunek stanowią płatni szpicle, którzy donoszą do gestapo o wszystkim, co mu jest potrzebne. Są to często pospolici przestępcy, których okupant zwalnia z więzienia pod warunkiem, że mu będą służyli. [...] Jednym ze środków naszej samoobrony i pomocą w walce z okupantem musi być stosowanie wobec zdrajców kary śmierci”⁴⁹⁹. Autor tekstu stwierdza też, że w wolnej Polsce będzie jednak dążył do zniesienia kary śmierci.

Ocena tego zagadnienia jest niezwykle trudna, zwłaszcza że w okresie okupacji nie mógł funkcjonować normalny wymiar sprawiedliwości z zabezpieczonym realnym prawem do obrony, choćby dzięki znanej w prawie kanonicznym instytucji *advocatus diaboli*. Jedyną próbą przeciwdziałania samosądom czy zwykłym zemstom było powołanie przez oficjalne władze rządu emigracyjnego w porozumieniu z konspiracyjnymi władzami (wojskowymi i cywilnymi) działającymi w kraju sądownictwa specjalnego, uprawnionego do wymierzania sprawiedliwości „w imieniu Rzeczypospolitej”. Jest rzeczą oczywistą, że musiały zdarzać się liczne pomyłki sądowe, skoro „prawo do obrony” było fikcją, do tego obowiązywało przez dość krótki okres, a niemal wszystkie wyroki śmierci zapadały

Głogowska” 2016, nr 8, s. 4–5; *idem*, *Głogów w czasie II wojny światowej*, Rzeszów 2016, s. 222–223, 250; *idem*, *Konspiracja antykomunistyczna w Głogowie w latach 1944–1948*, „Ziemia Głogowska” 2016, nr 4; G. Ostasz, (Nie) zapomniany bohater WiN-u. Franciszek Litwin, „Biuletyn Informacyjny. Okręgu Podkarpackiego Świątowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej” 2013, nr 1, s. 17–21; *idem*, *Litwin Franciszek*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2000, nr 14.

⁴⁹⁷ AIPN Rz 052/488, *Akta kontrolno-śledcze Gutkowski Józef* [dalej jako AIPN Rz 052/488], Plan śledztwa, 28 VIII 1964 r., k. 39.

⁴⁹⁸ G. Ostasz, *Nowa taktyka konspiracji...*, s. 182.

⁴⁹⁹ P. Szopa, „W imieniu...”, s. 357–358, cyt. za: *Przegląd prasy krajowej 1942–1943*, SPP, 005-V, t. 3, k. 188.

zaocznie. Pomyłki sądowe zdarzają się i dzisiaj, przy w pełni kontrydiktoryjnym procesie karnym, prowadzonym jawnie i z udziałem profesjonalnych obrońców (adwokatów). Tak więc jedynie od niezawisłości, wykształcenia, charakteru i postawy orzekających w sądach specjalnych sędziów oraz ich uczciwości i rzetelności, a także rzetelności prokuratorów (oskarżycieli) i członków wywiadu lub kontrwywiadu zbierających materiał obciążający zależało, czy śmierć poniosła osoba winna, czy też niewinna. Jak bardzo trudne do sądzenia były to sprawy, pokazuje opisany przypadek małżeństwa Chrapkiewiczów.

Jak przebiegały akcje likwidacji? Czy likwidatorzy z bojówek AK przeżywali rozterki moralne? Jak te trudne zadania wpłynęły na ich psychikę i późniejsze życie? Czy odnaleźli się w okresie pokoju? Trudno o jednoznaczne odpowiedzi, zwłaszcza że najprawdopodobniej nie wszystkie akcje wykonano z pobudek czysto patriotycznych.

Pochodzący z Przybyszówki Władysław Strumski („Brutus”)⁵⁰⁰, dowódca oddziału dywersji i bojówki dyspozycyjnej komendanta Obwodu AK Dębica, a później żołnierz „Straży” WiN dowodzonej przez Kazimierza Dziekońskiego („Bruna”), w swoich wspomnieniach opisuje, jak jeden z jego żołnierzy załamał się podczas wykonywania wyroku na agencie gestapo, czym naraził na niebezpieczeństwo siebie i kolegów. W czasie wojny nie było miejsca na tego typu refleksje i opory moralne, aczkolwiek być może właśnie ten żołnierz, według Strumskiego, pozostał do końca „człowiekiem”, mimo że koledzy uznali go za „tchórza i mięczaka”⁵⁰¹. Podobne dylematy przeżywał inny bojówkarz z Rzeszowszczyzny, 19-letni Mieczysław Marcinkowski („Kamień”) [ur. w 1926 r.], działający na terenie Placówki AK Niebylec, który w swoich dziennikach z lat 1939–1945 pisał pod datą 24 lutego 1945 r. i później:

Czekał mnie przykry obowiązek likwidacji bohaterskiego bojówkarza „Ćmy”⁵⁰², mego przyjaciela i towarzysza dywersyjnych akcji. Rzekomo miał podczas rabunku zabić pewną Ukrainkę. Wszystkie moje próby „wymigania” się od tej bratobójczej roboty spełzły na niczym. Wybrałem się więc późnym wieczorem z „Tkaczem” i „Lisem” na zasadzkę w pobliżu jego domu. Na szczęście nie zastaliśmy go⁵⁰³.

Miałem już dość bratobójstwa. Modliłem się, by do kolejnego nie doszło⁵⁰⁴.

Trudno opisać zdumienie, gdy kilkanaście lat później [w 1966 r. – J.F.], dziesięć tysięcy kilometrów od Niebyleca [w Los Angeles] [...] spotkałem swoją niedoszłą ofiarę. Jak się okazało, „Ćma” doskonale wiedział o ciąży na nim wyroku i o całym scenariuszu niedosłej sceny egzekucji [...]. Nie miał żalu o nic [...]. Co więcej, zaprosił mnie na ślub swojej córki⁵⁰⁵.

Marcinkowski, opisując egzekucję kobiety, która rzekomo była niemiecką konfidentką, argumentował:

⁵⁰⁰ Władysław Strumski; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵⁰¹ G. Ostasz, [w:] S. Dąbmski, *Egzekutor*, Warszawa 2010, s. 119.

⁵⁰² Jan Bosek („Ćma”), żołnierz 2. drużyny w plutonie Połomia z Placówki AK Niebylec, po wojnie wyemigrował do USA, za: M. Marcinkowski, *op. cit.*, s. 364.

⁵⁰³ *Ibidem*, s. 273; Kozak Władysław („Tkacz”), ur. w 1913 r., Adamczyk Stanisław („Lis”), ur. w 1921 r. w Żarnowej.

⁵⁰⁴ M. Marcinkowski, *op. cit.*, s. 191.

⁵⁰⁵ *Ibidem*, s. 194.

Moje rozumowanie było proste: jeśli sprawiedliwe jest zabicie kogoś w obronie własnej, to równie słuszne jest zabicie kogoś w obronie innych. Kobieta była oskarżona o kolaborację z wrogiem. Teraz, pół wieku później, to wszystko nie jest już tak oczywiste. Zastanawiam się, czy nie została zamordowana w odwecie przez prawdziwych złodziei, którzy obrabowali ją i później zostali przez nią rozpoznani i wskazani Niemcom jako rabusie, a nie jako żołnierze konspiracji. Dlatego moje wyrzuty sumienia mają także rysy twarzy tej kobiety, którą prowadziłem na śmierć⁵⁰⁶.

W innym miejscu swojego dziennika pod datą 13 kwietnia 1945 r. wskazał też wydarzenie, które zraniło jego uczucia jako „dywersanta i patriotę”. Była to, jak określił, „podła propozycja niebyleckiego urzędnika, abym wykonał »czarną robotę« wśród miejscowych złodziejasków, w interesy których był uwikłany”⁵⁰⁷.

Piotr Szopa twierdzi nawet, że we wszystkich wspomnieniach likwidatorów widać piętno śmierci ich ofiar. Podczas wojny wykonawcy wyroków jako żołnierze dywersji należeli do elity wojskowej i byli bohaterami, a po jej zakończeniu już nie. Najczęściej byli osobami nieustannie tropionymi i poszukiwanymi przez milicję i UB, a w związku z tym ciągle ukrywającymi się pod fałszywymi nazwiskami. Według Piotra Szopy wielu z nich popełniło samobójstwa, nie dożyli 1956 r., albowiem „wikłali się w kolejne konspiracje przeciw komunistom. Popadali w alkoholizm. Byli specyficznymi ludźmi. O ile innym żołnierzom AK zależało na zachowaniu życia, o tyle im niekoniecznie. Byli za bardzo obcy ze śmiercią”⁵⁰⁸.

4.4. DYSPOZYCYJNY ODDZIAŁ DYWERSYJNY STANISŁAWA PANKA („GILA”) ORAZ INSPEKTORACKA „STRAŻ” WIKTORA BŁĄŻEWSKIEGO („ORLIKA”) I KAZIMIERZA DZIEKOŃSKIEGO („BRUNA”)

Żołnierze drugiej konspiracji ustawicznie narażeni byli na działania agentów UB i NKWD, na donosy niektórych członków PPR oraz obławy urządzone przez MO, UB, KBW i NKWD. Znane były także przypadki denuncjacji ze strony skonfliktowanych sąsiadów. Funkcjonariuszami UB dość często stawiali się ich rówieśnicy i znajomi z okresu niemieckiej okupacji, którzy doskonale znali zdekonspirowanych podczas akcji „Burza” i tym samym spalonych żołnierzy dywersji AK lub LSB.

W 1943 r. nastąpiła reorganizacja walki bieżącej. Dotychczasowe sieci sabotażowo-dywersyjne miały być od tego czasu realizowane przez Kedyw. W każdym z inspektoriatów utworzono wówczas oddziały dyspozycyjne i plutony dywersyjne. Na czele zespołu egzekucyjnego rzeszowskiego Kedywu stanął pchor. Stanisław Panek („Gil”) ⁵⁰⁹, a jego zastępcą został pchor. Wiktor Błażewski. Ich bezpośrednim przełożonym był Zenon

⁵⁰⁶ *Ibidem*, s. 185–186.

⁵⁰⁷ *Ibidem*, s. 275.

⁵⁰⁸ Wywiad Piotra Samolewicza z dr. Piotrem Szopą, *Wyrok...*, s. 55.

⁵⁰⁹ Stanisław Panek („Gil”)

Sobota („Świda”)⁵¹⁰. Według Kazimierza Rzucidły w skład tej pierwszej inspektorackiej komórki dywersyjnej oprócz „Gila” i jego zastępcy Wiktora Błazewskiego („Orlika”) weszli: z Rudnej Wielkiej: Edward Salach („San”), Władysław Godkowski, Kazimierz Rusin („Czajka”), Franciszek Sagan („Grabik”) i Władysław Wójcik, a z Pogwizdowa Nowego: Fabian Waltoś („Sowa”), Henryk Sawuła („Jeleń”) i Józef Porada oraz z Miłocina bracia Tadeusz i Władysław Kogutowie. Jedną z pierwszych akcji egzekucyjnych, jakie zespół wykonał, było zastrzelenie na ulicy Marszałkowskiej w Rzeszowie 26 maja 1943 r. najprawdopodobniej współpracującego z okupantem Kazimierza Piotrowskiego, nauczyciela w Pobitnie i oficera rezerwy. Jak opisał to rzeszowski kronikarz czasów wojny Franciszek Kotuła, „między siódmą a ósmą weszło do mieszkania trzech ludzi, jeden stał przed domem – tam odczytali oskarżenie, obronę i wyrok wydany przez sędziego. Żona poczęła krzyczeć i wzywać policję, jego zastrzelono, ona została ranna”⁵¹¹.

Kolejnym zadaniem żołnierzy tego zespołu było rozstrzelanie dwóch szpiegów, oficerów Armii Czerwonej, podczas partyzanckich ćwiczeń szkoleniowych oddziału AK o kryptonimie „Sokół” od pseudonimu jego dowódcy por. Józefa Lutaka⁵¹². Wyrok najprawdopodobniej został wykonany między 24 a 28 czerwca 1943 r. przez „Gila” wraz z „Orlikiem”. Nie wszyscy spośród „sokołów” byli jednak gotowi do takich zadań specjalnych. Jak podaje Piotr Szopa, z prowadzonej wtedy akcji partyzanckiej zbiegli [NN] Nowina oraz [NN] Pruch⁵¹³. Kolejna likwidacja miała miejsce również w Rzeszowie. Stanisław Panek w rozmowie z Andrzejem Zagórskim opisał, jak wraz z Bronisławem Boho („Ślazem”)⁵¹⁴ wykonali egzekucję na strażniku więziennym Ludwiku Tebiku, który mieszkał przy ulicy Jagiellońskiej⁵¹⁵. Zdarzenie to Franciszek Kotuła zrelacjonował w swoim dzienniku pod datą 16 września 1943 r. Taki sam termin tej likwidacji wskazano w meldunku Okręgu AK Kraków do KG AK⁵¹⁶.

Formalnie utworzenie bojówki dyspozycyjnej Inspektoratu AK Rzeszów dowodzonej przez por. „Gila” nastąpiło rozkazem kpt. Łukasza Cieplińskiego z 9 marca 1944 r. Wówczas, jak podaje K. Rzucidło, jej skład stanowili: Edward Salach, Władysław

⁵¹⁰ Zenon Tomasz Sobota *vel* Tomaszewski („Świda”, „Korczak”), s. Dominika i Marii z d. Szybał, ur. 20 IX 1906 r. w Przysietnicy koło Brzozowa, zmarł 2 VII 1952 r. w Zwierzyńcu.

⁵¹¹ *Dziennik Franciszka Kotuli*, Zbiory Bogusława Kotuli udostępnione IPN w Rzeszowie, b.p. pod datą 26 V 1943 r., za: P. Szopa, „*W imieniu...*”, s. 360.

⁵¹² Więcej na temat działalności utworzonego rozkazem kpt. Cieplińskiego z czerwca 1943 r. oddziału partyzanckiego „Sokół” zob. G. Ostasz, *Podziemna armia...*, s. 121–122, oraz na temat historii Józefa Lutaka zob. M. Kryczko, *Oficer dywersji Inspektoratu AK Rzeszów Józef Lutak*, Przemyśl 1991, *passim*.

⁵¹³ AIPN 944/45, Dowody rzeczowe w sprawie przeciwko Łukaszowi Cieplińskiemu i innym, Sprawozdanie z 10-dniowej akcji partyzanckiej odbytej od 24 VI do 4 VII [19]43, 5 VII 1943 r., k. 34–35, za: P. Szopa, „*W imieniu...*”, s. 353.

⁵¹⁴ Boho Bronisław Krystian („Ślaz”), s. Franciszka, ur. 25 VII 1920 r. w Lutczy, rozstrzelany w obozie koncentracyjnym Pustków 27 V 1944 r. podczas masowej egzekucji, w 1939 r. otrzymał licencję pilota szybowcowego, dowódca bojówki dywersyjnej przy Placówce AK Niebylec, zob. G. Ostasz, *Boho Bronisław Krystian*, [w:] MSBUDN, t. 2, Kraków 1997, s. 26–27.

⁵¹⁵ Archiwum Andrzeja Zagórskiego, sygn. I -820, Notatka z rozmowy przeprowadzonej przez Andrzeja Zagórskiego 21 II 1970 r. ze Stanisławem Pankiem pseudonim „Gil”.

⁵¹⁶ AIPN 1558/131, Spisy zlikwidowanych konfidentów, granatowych policjantów, szpiegów, zdrajców itp., b.d., k. 1–19, za: P. Szopa, „*W imieniu...*”, s. 360.

Godkowski, Kazimierz Rusin, Fabian Waltoś, Henryk Sawuła, Józef Porada i Tadeusz Kogut⁵¹⁷.

Zespół bojowy w okrojonym składzie („Gil”, „Orlik”, „Sowa” [najprawdopodobniej Fabian Waltoś] i „Daleki”) 28 marca 1944 r. oraz 26 maja 1944 r. brał udział w nieudanej próbie odbicia z aresztu na Montelupich w Krakowie komendanta Okręgu AK Kraków, cichociemnego, płk. Józefa Spychalskiego („Lutego”). W trakcie tej ostatniej akcji, którą osobiście dowodził znany ze zdobycia w sierpniu 1943 r. więzienia w Jasle „Świda”, w rejonie ulic Botanicznej, Lubicz i ronda Mogińskiego żołnierze patrolu „Daleki” i „Sowa” zastrzelili 2 gestapowców: przodownika rezerwy *Schutzpolizei* Schönwalda i dr. Erwina Hoffa, esesmana zamieszanego w liczne zbrodnie, służącego w *Hilfspolizei*, nie ponosząc żadnych strat własnych. Warto jednak odnotować, że w odwecie za zastrzelonych wtedy Niemców w dniu następnym opodal tego miejsca rozstrzelano 40 Polaków przywiezionych z więzienia na Montelupich, w tym m.in. nierozpoznanego komendanta krakowskiej chorągwi Szarych Szeregów kpt. hm. Edwarda Heila („Jerzego”)⁵¹⁸. Po aresztowaniu Stanisława Panka przez NKWD, co nastąpiło 18 września 1944 r. dowództwo nad oddziałem przejął „Orlik”.

Po rozwiązaniu AK dowódcą dywersji w Obwodzie DSZ Rzeszów został legendarny ppor. Wiktor Tadeusz Błazewski („Orlik”), który przejął dowodzenie nad utworzonym przy Inspektoracie oddziale do zadań specjalnych (tzw. samoobrony), liczącym początkowo 8 osób (w późniejszym czasie jej skład ulegał zmianie i od końca 1945 r. zmalał do 5 żołnierzy⁵¹⁹). To właśnie tę bojówkę zaczęto wkrótce określać mianem „Straży”.

Żołnierzami „Straży” Błazewskiego przynajmniej przez jakiś czas zostali: Kazimierz Dziekoński („Bruno”), kpr. pchor. Władysław Strumski („Brutus”, „Chlebowicz”, „Laszkiewicz”, „Szeryf”) [1922–1990]⁵²⁰, jego brat kpr. pchor. Kazimierz Strumski („Tyran”, „Dan”, „Zygmunt”, „Światowy”) [1920–2005]⁵²¹, Władysław Kogut („Dźwięk”, „Dawid”, „Hubert”)⁵²² i jego brat Tadeusz Kogut („Florian”, „Kotlarczyk”, „Kalbarczyk”)⁵²³, Stanisław

⁵¹⁷ Rozmowa z kpt. Kazimierzem Rzucidło, „Trzcionka” 2016, nr 79, s. 27–28.

⁵¹⁸ S. Dąbrowa-Kostka, *W okupowanym Krakowie*, Kraków 1972, s. 135.

⁵¹⁹ AIPN Rz 05/2, *Charakterystyka nr 3*, Zrzeszenie WiN Okręg Rzeszów, k. 132.

⁵²⁰ Władysław Strumski („Brutus”, „Chlebowicz”, „Laszkiewicz”, „Szeryf”) *vel* Zygmunt Dobek, od lutego 1942 r. został szefem dywersji i dowódcą bojówki dyspozycyjnej komendanta Obwodu AK Dębica. Po akcji „Burza” działał w rzeszowskiej grupie dywersyjnej, żołnierz oddziału „Straży” DSZ-WiN dowodzonej najpierw przez Wiktora Błazewskiego („Orlika”), a po jego śmierci przez Kazimierza Dziekońskiego („Bruna”), w marcu 1945 r. brał udział w odbiciu aresztowanego przez UB kpt. Dragana Sotiroviča („Draży”), a w lipcu 1945 r. w odbiciu też z UB kpt. Józefa Maciołka („Żurawia”), 25 VII 1945 r. w ostatniej chwili wycofał się z akcji zamachu na oprawcę aresztowanych żołnierzy AK, funkcjonariusza WUBP w Rzeszowie ppor. Ludwika Bojanowskiego; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵²¹ Kazimierz Strumski („Tyran”, „Dan”, „Zygmunt”, „Światowy”) *vel* Tadeusz Orłowski, żołnierz „Straży” DSZ-WiN Wiktora Błazewskiego („Orlika”), a po jego śmierci Kazimierza Dziekońskiego („Bruna”), 25 VII 1945 r. na rozkaz Adama Lazarowicza („Klamry”) zlikwidował „kata akowców”, wychowanka szkoły NKWD w Kujbyszewie, funkcjonariusza WUBP w Rzeszowie ppor. Ludwika Bojanowskiego. Ujawnił się 31 VIII 1956 r. w Prokuraturze Generalnej w Warszawie i wrócił do własnego nazwiska; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵²² G. Ostasz, *Kogut Władysław*, [w:] MSBUDN, t. 8, Kraków 2002, s. 58–59.

Leśko („Leśniewicz”, „Ścibor”)⁵²⁴, Fabian Sebastian Waltoś („Sowa”)⁵²⁵ z Pogwizdowa Nowego i Edward Salach („Sam”, „Stanisław”)⁵²⁶.

Później i jedynie okresowo w skład tej grupy wchodził: pochodzący z Rudnej Wielkiej bracia Gąsiorowie: Kazimierz („Zamora”) [ur. 25 lipca 1920 r.] i Stanisław („Szabla”), z Bratkowic Feliks Orzechowski („Wilk”), Józef Lis („Tajfun”) [ur. w 1922 r.], brat „Uklei”, Kazimierz Rusin („Czajka”), Franciszek Sagan („Grabik”) i Kazimierz Rzucidło *vel* Chmaj („Kowal”) , z Trzciany Michał Frankiewicz („Kaczor”), a także NN („Krop”) rodem z Tarnowa, NN („Wilk”), wysiedleniec z Kresów, oraz Henryk Sawuła („Jeleń”).

Wiadomo, że grupa ta działała już wcześniej w okresie funkcjonowania organizacji „NIE”. Przykładowo: na przełomie marca i kwietnia 1945 r. przeprowadziła rozmowę ostrzegawczą z aresztowanym wspólnie z płk. Kazimierzem Putkiem, mjr. Tadeuszem Zielińskim („Obuchem”), niedawnym inspektorem AK w Mielcu działającym na rzecz akcji ujawnienia żołnierzy AK. Dzięki pomocy „Straży” udało się uwolnić ze szpitala w Rzeszowie przy ulicy Narutowicza najpierw 20 lutego 1945 r. pchor. Czesława Nalezińskiego („Arsena”) i Augustyna Ustrzyckiego, a w marcu 1945 r. mjr. Dragana Sotiroviča („Drażę”), dowódcę 14. Pułku Ułanów Jazłowieckich AK. Oddział „Orlika” próbował też bezskutecznie wydostać z aresztu WUBP kpt. Józefa Maciołka („Żurawia”, „Kazimierza”)⁵²⁸, którego ostatecznie dopiero 11 lipca 1945 r. oddział „Straży” dowodzony osobiście przez Kazimierza Dziekońskiego („Orlika II”, „Bruna”) uwolnił ze Szpitala Powołanego w Rzeszowie przy ulicy Szopena. W akcji tej oprócz dowódcy uczestniczyli Władysław Strumski („Chlebowicz”) i Stanisław Leśko („Leśniewicz”)⁵²⁹.

Poporucznik Błazewski („Orlik”), wytropiony przez UB, został zastrzelony 17 maja 1945 r. w rodzinnej Rudnej Wielkiej koło domu swojej siostry. Funkcjonariusz WUBP

⁵²³ Szczegółowy biogram Tadeusza Koguta s. Franciszka i Katarzyny, ur. 8 VIII 1921 r. w Miłocinie zob. G. Ostasz, *Kogut Tadeusz*, [w:] MSBUDN, t. 8, Kraków 2002, s. 57–58; AIPN Rz 107/1157, Akta sprawy karnej p-ko T. Kogutowi i in. [dalej AIPN Rz 107/1157], k. 10, Odpis oświadczenia ujawniającego T. Koguta, 1 IV 1947 r.; AIPN Rz 05/5, *Charakterystyka nr 3*, Zrzeszenie WiN Okręg Rzeszów [dalej AIPN Rz 05/5], kwestionariusz osobowy T. Koguta, k. 70; Tadeusz Kogut nie był bratem Władysława Koguta, s. Andrzej i Apolonii, ur. 28 III 1920 r. w Miłocinie, mimo że niektórzy akowcy określali ich jako braci (zob. G. Ostasz, *Kogut Władysław*, [w:] MSBUDN, t. 8, s. 58–59).

⁵²⁴ Stanisław Leśko („Leśniewicz”, „Wojnar”, „Ścibor”, „Lelek”), zaprzysiężony do ZWZ-AK w czerwcu 1941 r. pod pseudonimem „Ścibor”, od 5 II 1945 r. w oddziale samoobrony, tzw. Straży pod dowództwem Wiktora Błazewskiego („Orlika”), a po jego śmierci od maja 1945 r. w Straży dowodzonej przez Kazimierza Dziekońskiego („Bruna”), 11 VII 1945 r. brał udział w akcji uwolnienia mjr. Józefa Maciołka („Żurawia”) *vel* Józefa Podgórskiego, a 24 XI 1945 r. uczestniczył w udanym zamachu na ppor. Ludwika Bojanowskiego; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵²⁵ Fabian Sebastian Waltoś („Sowa”, „Krab”), od września 1946 r. do 29 V 1947 r. szef komórki „Straży” Rejonu WiN Rzeszów, która nie przeprowadziła już żadnej akcji; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵²⁶ AIPN Rz 42/837, Odpis oświadczenia ujawniającego E. Salacha z 23 IV 1947 r., 4 III 1955 r.; AIPN Rz 05/6, Kwestionariusz osobowy E. Salacha, k. 184; G. Ostasz, *Z dziejów samoobrony...*, s. 56; P. Fornal, *Zamach na...*, s. 11.

⁵²⁷ Kazimierz Rzucidło („Kowal”) *vel* Kazimierz Chmaj, zob. też. AIPN Rz 05/6, Kwestionariusz osobowy K. Rzucidło *vel* Chmaja, k. 177, AIPN Rz 107/954, *Akta sprawy karnej p-ko W. Strumskiemu* [dalej AIPN Rz 107/954], Wyciąg z zeznań A. Lazarowicza, k. 20; F. Sagan, *ZWZ-AK Obwód Rzeszów...*, s. 133; hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵²⁸ Biogram Józefa Maciołka zob.: A. Zagórski, *Maciołek Józef*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1996, nr 8, s. 203–207; G. Ostasz, *Z dziejów samoobrony...*, s. 55.

⁵²⁹ P. Fornal, *Zamach na...*, s. 12.

Mieczysław Orszulak („Jarzyna”), który go zastrzelił, otrzymał pochwałę przełożonych, a nawet awansował w latach następnych aż do stopnia pułkownika⁵³⁰. Po śmierci „Orlika” komendantem inspektorackiej „Straży” został ppor. Kazimierz Dziekoński („Bruno”, „Orlik II”, „Rolnik”)⁵³¹.

Parę tygodni później, w czerwcu 1945 r., bojówka „Straży” dowodzona przez Dziekońskiego wykonała w Rudnej Wielkiej koło Rzeszowa wyrok na osobie rzekomo, jak się tej grupie wydawało, odpowiedzialnej za śmierć ppor. Błazewskiego („Orlika”), uczestniku tej obławy, tj. Szymonie Rusinku z Rudnej. Grupa ta zlikwidowała również dwóch mieszkańców Miłocina – ojca i syna, Józefa i Eugeniusza Kozdrańskich, którzy, jak dowodzi Grzegorz Ostasz, współpracowali z WUBP, starając się wskazać miejsce ukrywania się żołnierzy „Straży” Tadeusza i Władysława Kogutów⁵³². 11 lipca 1945 r. przeprowadzono wspomnianą już udaną akcję uwolnienia aresztowanego 21 lutego 1945 r. przez UB w Albigowej (w drodze do objęcia stanowiska na czele przemyskiego inspektoratu „NIE”), kierującego w późniejszym okresie delegaturą zagraniczną WiN kpt. Józefa Maciołka („Żurawia”, „Kazimierza”)⁵³³.

25 lipca 1945 r. Dziekoński wraz z braćmi Strumskimi dokonali rekwizycji za pokwitowaniem 100 000 zł u inkasenta Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Walentego Makowskiego, przewożącego pieniądze z zakładów PZL Rzeszów do Ubezpieczalni Społecznej. Zdobyte wówczas fundusze Dziekoński przekazał Mieczysławowi Kawalcowi („Żbikowi”, „Psarskiemu”) na cele organizacyjne DSZ. 24 listopada 1945 r. (sobota) dokonano szeroko opisywanego i zakończonego pełnym sukcesem zamachu na absolwenta kursu NKWD w Kujbyszewie, funkcjonariusza WUBP ppor. Ludwika Bojanowskiego.

Według Grzegorza Ostasza „Straż” Dziekońskiego wykonywała egzekucje zawsze na wyraźny rozkaz przełożonego Adama Lazarowicza („Klamry”), po uprzednim zapadnięciu skazującego wyroku sądu specjalnego, wydanego na podstawie materiałów wywiadu, w tym otrzymane od wtyczek w WUBP, PUBP i MO.

W tym samym mniej więcej czasie na terenie Inspektoratu Nowy Sącz, którym kierował Adam Stabrawa („Borowy”), utworzony został nowy i działający pod okupacją

⁵³⁰ Mieczysław Orszulak („Jarzyna”) [ur. 23 x 1920 r. w Młodzawach Wielkich, pow. Pińczów], syn Stanisława, członek I Brygady AL im. Bartosza Głowackiego, od 17 VIII 1944 wywiadowca WUBP w Rzeszowie, od września 1945 r. w MBP; zwolniony ze służby 31 VII 1973 r. (AIPN Rz 0604/107, Akta osobowe Mieczysława Orszulaka).

⁵³¹ Kazimierz Dziekoński („Tadeusz”, „Orlik II”, „Bruno”) *vel* Jan Przewłocki, po śmierci Wiktora Błazewskiego do sierpnia 1945 r. na terenie Inspektoratu Rejonowego AK/DSZ Rzeszów dowódca tzw. Straży DSZ, od grudnia 1945 r. także kierownik Rejonu WiN Rzeszów, dowódca akcji likwidacji ppor. Ludwika Bojanowskiego; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵³² G. Ostasz, *Okręg Rzeszowski...*, s. 451. Zob. też AIPN Rz 043/395, Plan operacyjnych przedsięwzięć w sprawie ag.-poszukiwawczej na Dziekońskiego Kazimierza pseudonim „Bruno” d-cę bojówki przy obwodzie WiN w Rzeszowie sporządzony przez naczelnika Wydz. III WUBP w Rzeszowie por. Wł. Witka oraz ppor. Eug. Busza, 30 III 1956 r., k. 7–11.

⁵³³ Józef Maciołek („Żuraw”) nie posiadał dobrej reputacji wśród polskiej poakowskiej emigracji. Jak najgorszą opinię wyraził o nim Jan Jędrzejowicz, stwierdzając w liście do Grzegorza Ostasza z 22 I 1998 r.: „Na szczęście nie związałem się z nim, bo bym już nie żył” (list J. Jędrzejowicza w zbiorach G. Ostasza). Inni zwracali uwagę, że nie znał języków obcych i nie chciał ich się uczyć, a przy tym był bardzo zarozumiały. Cechy te wykorzystała do perfekcji ubecja w trakcie realizacji operacji „Cezary”.

sowiecką Cywilny Sąd Specjalny (CSS) orzekający kary wobec kolaborantów współpracujących z NKWD i UB. Jak wynika z zeznań Adama Lazarowicza złożonych w śledztwie dotyczącym IV ZG WiN, „Straż” Dziekońskiego latem 1945 r. wykonała jeszcze co najmniej trzy wyroki: na byłym żołnierzu AK, który po aresztowaniu przez WUBP stał się konfidentem udzielającym pomocy w próbie ujęcia braci Strumskich, a ponadto na 2 mieszkańcach Rudnej, ojcu i synu, współpracownikach WUBP biorących udział w aresztowaniach żołnierzy podziemia i tropiących działających w „Straży” Tadeusza i Władysława Kogutów⁵³⁴.

4.5. BOJÓWKI DZIAŁAJĄCE NA TERENIE GMIN ŚWILCZA I GŁOGÓW MAŁOPOLSKI W OKRESIE DOMINACJI SOWIECKIEJ

Po aresztowaniu 17 września 1944 r. przez NKWD ppor. Aleksandra Gruby („Sępa”), szefa dywersji Obwodu AK Rzeszów, kierownictwo poszukiwało jego następcy. Wówczas jedynie do czasowego pełnienia obowiązków dowódcy wyznaczono pochodzącego z Trzciany Bolesława Jastrzębskiego („Jastrzębia”), znajomego Mieczysława Kawalca, który jednak z uwagi na brak stopnia oficerskiego pozostał tylko p.o. Nowym i formalnym szefem dywersji obwodu od października 1944 r. był Lesław Braiter („Brzoza”)⁵³⁵, który według Marcina Maruszaka podzielił się swoimi obowiązkami z „Jastrzębiem”. Ostatecznie „Jastrzęb” w sposób faktyczny miał nadzorować dywersję m.in. na terenie placówek Trzciana, Głogów i Raławówka, a Braiter na pozostałym obszarze obwodu (m.in. w Placówkach Strzyżów⁵³⁶, Czudec, Słocina i Rzeszów).

Jak twierdzi Marcin Maruszak, „Jastrzęb” sprawował swoją funkcję nadzorczą od listopada 1944 r. do kwietnia 1945 r., kiedy to jego następcą z ramienia komendy obwodu został Michał Frankiewicz („Kaczor”)⁵³⁷, brat długoletniego komendanta Placówki AK Świlcza–Trzciana. Nie udało się jednak w sposób niebudzący wątpliwości potwierdzić, że „Jastrzęb” do kwietnia 1945 r., a „Kaczor” po tej dacie sprawowali na tym terenie rzeczywisty nadzór nad grupą dywersyjną dowodzoną przez Józefa Gutkowskiego („Kanię II”) i wydawali mu rozkazy.

⁵³⁴ G. Ostasz, *Z dziejów samoobrony...*, s. 57 – dotyczyło to najprawdopodobniej mieszkańców Miłocina, a nie Rudnej, tj. wspomnianych już wcześniej Józefa i Eugeniusza Kozdrańskich; APR, H-5, t. 3, Zeznania własne Adama Lazarowicza, k. 53 oraz APR, *Akta sprawy Władysława Strumskiego* – Sr 617/49, k. 36.

⁵³⁵ Lesław Braiter („Brzoza”) *vel* Karol Brzozowski [ur. 14 IX 1922 r. w Suche k. Żywca], syn Tadeusza i Izabeli Sies; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*; zob. też AIPN Rz 05/189, *Charakterystyka faktologii nr 168* oddziału pod dowództwem: Braiter Lesław *vel* Brzozowski Karol „Brzoza”, k. 3–5.

⁵³⁶ Działalność Placówki AK Strzyżów opisał w swoich wspomnieniach ppor. Roman Konieczkowski („Krziemień”, „Szaniec”, „Głaz”, „Skok”), który od stycznia do sierpnia 1944 r. pełnił funkcję dowódcy tej placówki: *Strzępy wspomnień*, Warszawa [1986] 1991 i *Akowskie krzyże*, Bielsko-Biała 1997. Zob. także J. Nowakowski, *Akowskie tematy* (Placówka AK Strzyżów – „Śliwa” 88B), Strzyżów 2006.

⁵³⁷ M. Maruszak, *Chłopi przeciw komunistom. Działalność Franciszka Rejmana ps. „Wilk”, „Bicz” na tle przemian politycznych w latach 1944–1946*, „Tajna Historia Rzeszowa” (THR) 2013, nr 1, s. 46.

Po zakończeniu okupacji niemieckiej i rozwiązaniu AK drastycznie wzrosła liczba samowolnych akcji zbrojnych kierowanych głównie przeciwko Polakom wspierającym nowe rządy „lubelskie”. Coraz częściej zdarzały się ekscesy o typowo bandyckim charakterze, co było rezultatem, jak określił to Grzegorz Ostasz, „działań pospolitych kryminalistów, dla których każda wojna – jako okres demoralizacji – bywa swego rodzaju wodą na młyn [...] pośród zorganizowanych szajek pojawiali się czasami – rzecz jasna, nieliczni – żołnierze AK oraz członkowie innych, paramilitarnych struktur podziemia (BCh, NSZ). Liczba grup przestępczych na Rzeszowszczyźnie wzrosła w drugiej połowie 1945 r.”⁵³⁸.

Według tego autora na rozkaz ówczesnego dowódcy Obwodu AK Rzeszów por. Mieczysława Kawalca („Żbika”, „Psarskiego”, „69”)⁵³⁹ w Placówce „Świerk” wczesną jesienią 1944 r. (po zajęciu Rzeszowa i okolic przez Armię Czerwoną) w celach samoobrony wydzielono odrębny 17-osobowy oddział dywersyjny, na czele którego początkowo stanął Kazimierz Micał („Wulkan”) z Przybyszówki, a stosunkowo szybko po nim Józef Gutkowski („Kania II”, „555”, „Barański”). Podobnie przedstawia to Marcin Maruszak, z tym że według niego od początku 1944 r., a więc jeszcze w okresie okupacji niemieckiej i przed akcją „Burza”, ale już po zakończeniu scalania z BCh, plutonem dywersyjnym dowodził wywodzący się z 9. kompanii BCh kpr. Tadeusz Dziedzic („Grusza”). Dopiero od jesieni 1944 r. jego stanowisko przejął na krótko pochodzący z Przybyszówki Kazimierz Micał, a po nim Józef Gutkowski („Kania II”)⁵⁴⁰. Znajduje to dodatkowe potwierdzenie w zeznaniach samego „Gruszy” z 17 lipca 1946 r. złożonych przed WUBP, w których stwierdził, że po „wyzwoleniu” tych terenów przez Sowietów we wrześniu 1944 r. jego oddział dywersji z okresu okupacji niemieckiej został rozwiązany, a broń zmagazynowana w mleczarni w Bratkowicach przez Wojciecha Kocana⁵⁴¹. Po upływie około miesiąca (według Grzegorza Ostasza dopiero w listopadzie 1944 r.⁵⁴²) Józef Frankiewicz próbował ponownie mianować „Gruszę” dowódcą placówkowej bojówki, na co ten jednak nie wyraził zgody.

W takich okolicznościach szefem świlczańsko-trzciańskiej bojówki mianowano Józefa Gutkowskiego („Kanię II”) z Przybyszówki, który pełnił tę funkcję przez ok. 5 miesięcy do czasu przeniesienia go do Placówki AK-„NIE” Głogów, co nastąpiło w lutym 1945 r. Tam „Kania II” przez kolejne 3 miesiące dowodził oddziałem dywersyjnym, lecz w jakim składzie i w jakich wówczas brał udział akcjach, nie udało się dotychczas ustalić.

Po przypadkowym zatrzymaniu J. Frankiewicza przez NKWD od późnej jesieni 1944 r. na tym terenie działało jeszcze kilka mniejszych grup zbrojnych i bojówek, którymi dowodzili odrębnie, ale współpracujący ze sobą od czasu do czasu, najczęściej ukrywający się przed organami ścigania byli żołnierze AK i LSB. Według Maruszaka były to

⁵³⁸ G. Ostasz, *Okręg Rzeszowski...*, s. 461.

⁵³⁹ Mieczysław Kawalec („Żbik”, „Psarski”, „69”); szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵⁴⁰ M. Maruszak, *Oddział...*, s. 239, 243.

⁵⁴¹ G. Ostasz, *Okręg Rzeszowski...*, s. 440.

⁵⁴² *Ibidem*, s. 439.

tw. patrole wchodzące w skład większego „plutonu” dywersyjnego. Funkcjonowania takich patroli nie potwierdzili jednak w swoich wspomnieniach ani Józef Frankiewicz, komendant placówki, ani sami uczestnicy tych nieformalnych ugrupowań.

Rzeczywiste powiązania organizacyjne bojówek nie zostały dotychczas wystarczająco zbadane i wyjaśnione. Wydaje się, że po rozwiązaniu AK w lutym/marcu 1945 r. każdy z dowódców, mając dostęp do broni zmagazynowanej po „Burzy” i pozostawionej po przejściu frontu, tworzył własną grupę zbrojną i działał samodzielnie. Wcześniejsze znajomości z okresu okupacji niemieckiej pozwalały jedynie na niewchodzenie sobie w drogę i nieformalne podzielenie terenów wpływów oraz wspólną koordynację niektórych bardziej spektakularnych akcji, jak np. wykonanie wyroku na Władysławie Stachowiczu (22 lutego 1945 r.) czy uwolnienie Adolfa Koczura podczas rozbiora posterunku MO w Świlczy (15 czerwca 1945 r.), albo akcje rekwizycyjne na większe zakłady państwowe, takie jak browar w Zgłobniu bądź okoliczne gorzelnie (w Zgłobniu i Rudnej Małej).

Poszczególne bojówki utrzymywały ze sobą kontakt, wymieniając się posiadanymi informacjami uzyskiwanymi najczęściej od swoich wtyczek, jednak nawzajem sobie nie podlegały. Przynajmniej brak jest w tym zakresie dokumentów organizacyjnych potwierdzających podległość lub wzajemną zależność. Nie było jednego głównego dowódcy, który rozstrzygałby powstające między nimi nieporozumienia. Nie posługiwano się stopniami wojskowymi ani nie stosowano musztry. Z pewnością grupy te nie słuchały rozkazów ostatnich dowódców placówki, tj. Jana Długosza („Grota”), którego banda Stanisława Pieli chciała zresztą w tym czasie zlikwidować, ani Jana Drausa („Dyma”), aczkolwiek podwładni Pieli to jego wskazują jako zleceńodawcę niektórych zabójstw.

Marcin Maruszak w swoich publikacjach dotyczących działalności oddziału Franciszka Rejmana („Bicza”) i Leona Słowika („Uzdy”) zdaje się twierdzić, że pełną kontrolę nad tymi niezależnymi bojówkami sprawowali z ramienia AK, a potem organizacji „NIE” i DSZ Bolesław Jastrzębski („Jastrząb”), a nawet osobiście Mieczysław Kawalec („Żbik”), którzy według niego wydawali rozkazy dowódcom poszczególnych bojówek bezpośrednio albo za pośrednictwem Józefa Frankiewicza. W ujawnionych dokumentach archiwalnych próżno jednak szukać potwierdzenia tych hipotez, a pamiętać należy, że od 24 października 1944 r.⁵⁴³ Frankiewicz przestał pełnić funkcję komendanta tej placówki i tym samym stracił kontrolę nad swoimi dotychczasowymi podwładnymi. Z kolei zastępca komendanta placówki pchor. Józef Koryl („Piła”) na liczne prośby mieszkańców Przybyszówki i okolic próbował zapanować przynajmniej nad działalnością swego podwładnego z AK Wojciecha Kocana („Maka”, „Czarnego Sędziego”), ale próba ta nie doprowadziła do żadnych skutecznych działań, a on sam został skrytobójczo zastrzelony. Groźono również Franciszkowi Czajakowi-Rudnickiemu, dotychczasowemu dowódcy 3. plutonu AK Przybyszówka. Trudno zatem zgodzić się z twierdzeniami

⁵⁴³ Jan Draus („Dym”) i Jan Zbigniew Nyzio („Grzmot”) w biografii J. Frankiewicza zamieszczonym w pośmiertnym drugim wydaniu (z 1998 r.) jego wspomnień podają datę 24 września 1944 r.

Marcina Maruszaka o formalnej podległości tychże grup rzeszowskiemu kierownictwu walki podziemnej.

Zgodnie z wytycznymi przełożonych z Podokręgu AK Rzeszów jesienią 1944 r. w każdym z jego obwodów miano utworzyć jedynie małe 4-osobowe bojówki⁵⁴⁴, które w razie potrzeby pozostawały do dyspozycji sztabu obwodu lub inspektoratu. Tylko te bojówki inspektoratu i obwodu uzyskały przymiot „Straży”, a nie – jak sugeruje w swoich publikacjach Marcin Maruszak – wszystkie, w tym nawet te najmniejsze grupki działające w ramach plutonów lub całkowicie poza organizacją, którym nadał on miano „patroli Straży”.

Zresztą od kiedy Kazimierz Dziekoński przestał pełnić funkcję dowódcy „Straży” (wiosna 1946 r.) z uwagi na objęcie stanowiska kierownika rzeszowskiego Wydziału (dawnego podokręgu) WiN, nie zapadł już ani jeden wyrok śmierci mający akceptację sztabu rzeszowskiego WiN. Pewnym wyjątkiem jest tutaj opisana dalej sprawa bandy Wojciecha Kocana („Czarnego Sędziego”). W tym jednak przypadku konspiracyjny wyrok na niego i jego podwładnych zapadł wcześniej (może nawet w połowie 1945 r.), albowiem do wykonania został zatwierdzony jeszcze przez Adama Lazarowicza i przez niektórych wiązany był także z niewyjaśnioną śmiercią „Piły”. Tak więc w latach 1946–1947 prawie wszystkie akcje likwidacyjne miały najczęściej charakter samowolny, a decyzje o ich przeprowadzeniu podejmowali dowódcy poszczególnych grup zbrojnych.

* * *

Według ustaleń autora na obszarze obejmującym Placówki AK „Świerk” i „Grab” działały w okresie pierwszych lat powojnia następujące grupy zbrojne i bojówki:

4.5.1. Bojówka dywersyjna Józefa Gutkowskiego („Kani II”) ze Świlczy

Pozostająca w strukturach AK bojówka dywersyjna „Kanii II” działała od września 1944 r. do lutego 1945 r., kiedy to jej dowódca zagrożony aresztowaniem przeniesiony został do sąsiedniej Placówki AK Głogów

Złeczone „Kani II” przez przełożonych egzekucje dotyczyły: braci Józefa, Tadeusza i Stanisława Ossaków (Świlcza–Przybyszówka) [2 listopada 1944 r.], Zenona Kindraczuka (Ukraińca, agenta NKWD) [24 listopada 1944 r.] oraz Władysława Kornaka (pełnomocnika PKWN ds. reformy rolnej) [12 grudnia 1944 r.]. Jedną z akcji dowodzonej przez niego bojówki było wykonanie wyroku na zastępcy komendanta posterunku MO w Raławówce Władysława Stachowiczu (22 lutego 1945 r.), który równolegle pełnił funkcję sekretarza (szefa) Komitetu Gminnego PPR w Raławówce⁵⁴⁵.

Zasadniczy trzon tej bojówki stanowiły osoby posługujące się pseudonimami nawiązującymi do nazw gatunków ptaków; „Kania”, „Kruk”, „Sęp”, „Narew”, „Zięba”. Podczas

⁵⁴⁴ G. Ostasz, *Z dziejów samoobrony...*, s. 55.

⁵⁴⁵ *Działalność PPR na Ziemi Rzeszowskiej (szkice, opracowania, wspomnienia)*, pod. red. B. Syzdka, Warszawa 1976, s. 298.

okupacji niemieckiej działali oni w oddziale dywersyjnym Tadeusza Dziedzica („Gruszy”), czyli: Józef Zdun („Króćica”) [ur. w 1919 r.], faktyczny zastępca Gutkowskiego, Bronisław Adamiec („Sęp”), od października 1944 r. pseudonim „Rak” [ur. w 1921 r.], Teofil Kokoszka („Kruk”) [ur. w 1924 r.], Bronisław Nowak („Narew”) [ur. w 1922 r.], Tomasz Boczkaj („Zięba”) [ur. w 1924 r.], a także Władysław Lubas („Lipa”), Stanisław Czach („Wyrwa”), Józef Świder („Flaszka”) [ur. 1914 r.], brat Stanisława („Lwa”), Walenty Żmuda („Pcil”) [ur. w 1916 r.], syn Andrzeja, przedwojenny policjant, i jego brat Józef Żmuda [ur. w 1921 r.].

Na początku czerwca 1945 r. Józef Gutkowski opuścił Rzeszowszczyznę i zamieszkał w Cieszynie, gdzie nawet był aresztowany pod fałszywym nazwiskiem. W lutym 1947 r. przedostał się do amerykańskiej strefy okupacyjnej w Niemczech, a następnie wyemigrował do USA. Za swą działalność dywersyjną „Kania II” rozkazem z 23 stycznia 1945 r. otrzymał awans na stopień plutonowego ze starszeństwem od 11 listopada 1944 r.⁵⁴⁶. Według relacji Gutkowskiego złożonej w trakcie weryfikacji w 1948 r. w obozie w Heilbronn (Niemcy) jego grupa dywersyjna wykonała „11 akcji likwidacyjnych (wyroki) oraz kilkadziesiąt innych”⁵⁴⁷. Poszukiwany przez organa bezpieczeństwa „Kania II” nigdy nie wrócił do kraju i ostatecznie jego sprawa karna prowadzona od 31 października 1964 r. została umorzona 26 lutego 1972 r. wskutek przedawnienia karalności czynów, za które był ścigany⁵⁴⁸.

W okresie najpóźniej do lutego 1945 r. (daty opuszczenia placówki przez Józefa Gutkowskiego) podlegały mu kilkusobowe grupki bojówkarzy, takie jak:

4.5.2. Grupa (banda) Wojciecha Kocana („Maka”) z Przybyszówki

Dowodził nią Wojciech Kocan („Mak”). Tak zwaną przybyszowską⁵⁴⁹ grupę dywersyjną tworzyli: Edward Pukała („Lis”) [1921–1986]⁵⁵⁰, Antoni Rączy („Rak”)⁵⁵¹ i jego brat Julian

⁵⁴⁶ *Ibidem*, s. 437.

⁵⁴⁷ SPP, KW 2, Akta weryfikacyjne Józefa Gutkowskiego, cyt. za: G. Ostasz, *Okręg Rzeszowski...*, s. 437.

⁵⁴⁸ AIPN 052/488, Akta śledztwa w sprawie Józef Gutkowski, postanowienie prokuratora Prokuratury Wojewódzkiej w Rzeszowie Eugeniusza Pietrasa o umorzeniu śledztwa wobec Józefa Gutkowskiego z powodu przedawnienia karalności, 26 II 1972 r., k. 79–80.

⁵⁴⁹ Skład grupy Wojciecha Kocana „Maka” potwierdza też M. Maruszak, *Oddział...*, s. 240, a także członek tej grupy Edward Pukała („Lis”) w oświadczeniu o ujawnieniu złożonym 31 III 1947 r. przed PUBP w Rzeszowie (AIPN Rz 107/1793, k. 19).

⁵⁵⁰ Edward Pukała („Lis”), w czasie okupacji niemieckiej żołnierz AK z 3. Plutonu AK Przybyszówka, w 2. drużynie dowodzonej przez Wojciecha Kocana brał udział w wykonywaniu wyroków konspiracyjnych sądów specjalnych, później jako członek bandy Wojciecha Kocana („Maka”, „Czarnego Sędziego”) uczestniczył w licznych napadach na mieszkańców gminy Świlcza, konspiracyjny sąd specjalny wydał na niego, jego dowódcę i współników Wojciecha Kocana i Antoniego Rączego wyrok śmierci, od tego momentu ukrywał się; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵⁵¹ Antoni Rączy („Rak”), żołnierz AK w 2. drużynie z 3. Plutonu AK Przybyszówka dowodzonej przez Wojciecha Kocana („Maka”), podczas okupacji sowieckiej stał się członkiem bandy rabunkowej Wojciecha Kocana („Maka”, „Czarnego Sędziego”) obok Edwarda Pukały („Lisa”) i Józefa Gniewka („Prędkiego”). Za udział w licznych rozbojach i kradzieżach skazany przez sąd specjalny WiN na karę śmierci. Wyrok został zatwierdzony osobiście do wykonania przez Adama Lazarowicza („Klamrę”); szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

Rączy, funkcjonujący poza AK, Tadeusz Feret („Dąbczak”) [ur. w 1921 r.] z Mrowli, Tadeusz Grzesik („Franciszek”) [ur. w 1923 r.] z Mrowli, Stanisław Sieradzki i Józef Gniewek („Prędk”) ⁵⁵². Okresowo i głównie na wcześniejszym etapie jej działań do grupy należeli także: Antoni Czajak („Podkuwacz”), Walenty Czajak („Sprytny”) [ur. w 1921 r.], Stanisław Czach („Wyrwa”) ⁵⁵³, a z Bzianki Henryk Świder („Skowron”) [ur. 29 lipca 1911 r.] oraz Ludwik Sarna ⁵⁵⁴. Z akt AIPN Rz 138/840/J wynika, że w okresie późniejszym, gdy nastąpiła degeneracja dowódcy, członkami jego bandy byli też Edward Rząsa (przedwojenny złodziej) i Antoni Siuba (jego kolega).

4.5.3. Bojówka Bronisława Migąły („Mausera”) z Dąbrowej

Działała głównie w 1944 r. Podwładnymi „Mausera” byli Kazimierz Ciebiera („Wojtek”, „Wiktor”) [ur. w 1924 r.] z Dąbrowki i Edward Zdun („Garbaty”) [ur. w 1919 r.]. Ten ostatni w późniejszym czasie współdziałał z grupą Stanisława Misia („Rysia”).

4.5.4. Grupa Stanisława Misia („Rysia”, „Pryca”) z Woliczki

Ze Stanisławem Misiem na wspólne akcje chodzili Stanisław Świder („Lew”) [ur. w 1920 r.] z Woliczki, Edward Piątek („Orzech”, „Szczur”) [ur. w 1922 r.], Stanisław Miśta („Jasion”) [ur. w 1919 r.], Tadeusz Kurzaja („Cichy”) [ur. w 1917 r.] i później Edward Zdun („Garbaty”) [ur. w 1919 r.].

* * *

Na interesującym nas terenie działały też bojówki niepodlegające „Kani II”, jak patrol dywersyjny Michała Frankiewicza podporządkowany „Orlikowi” oraz utworzone na bazie niescalonych członków BCh – zwłaszcza z członków oddziałów terytorialnych LSB i oddziału specjalnego (OS-u) Michała Rząsy („Twardego”) ze Staroniwy, zamordowanego w marcu 1944 r. przez gestapo.

4.5.5. Patrol dywersyjny AK-„NIE”-DSZ-WiN dowodzony przez Michała Frankiewicza („Kaczora”)

Według zeznań Mieczysława Kawalca z 14 kwietnia 1948 r. „na terenie wschodnim zimą 1945 dowódcą bojówki Głogów był Frankiewicz Michał (»Kaczor«)”, która oczywiście nie podlegała już „Kani II”. Potwierdził to też Michał Frankiewicz, przesłuchiwany 11 stycznia 1947 r. ⁵⁵⁵ w trakcie toczącego się przeciwko niemu śledztwa dotyczą-

⁵⁵² Józef Gniewek („Prędk”), w czasie okupacji niemieckiej żołnierz AK z 3. plutonu, z 2. drużyny dowodzonej przez Wojciecha Kocana („Maka”), po „wyzwoleniu” członek bandy Kocana, z którą uczestniczył w napadach rabunkowych na ludność gminy Świlcza, później tajny współpracownik UB o pseudonimie TW „Kapelusz”; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵⁵³ AIPN Rz 107/1677, Oświadczenie Antoniego Rączego o ujawnieniu się, 26 III 1947 r., k. 70–71.

⁵⁵⁴ AIPN Rz 052/488, Oświadczenie Józefa Gniewka o ujawnieniu się, 21 IV 1947 r., k. 11–13.

⁵⁵⁵ AIPN Rz 107/1709, t. 1, Protokół przesłuchania podejrzanego Frankiewicza Michała, 11 I 1947, k. 187–188.

cego śmierci Franciszka Fereta. Jak wówczas zeznał, we wrześniu 1944 r. skontaktował się z nim Stanisław Gąsior („Szabla”), żołnierz oddziału dyspozycyjnego Inspektoratu AK Rzeszów dowodzonego przez Wiktora Błażewskiego („Orlika”), i doprowadził do spotkania z dowódcą. Wówczas „Kaczor” otrzymał od „Orlika” rozkaz zorganizowania 6-osobowego patrolu dywersyjnego. Formowanie grupy dywersyjnej zakończyło się w marcu 1945 r. W toku przesłuchania ujawnił jedynie, że podlegał mu żołnierz z Zaczernia o pseudonimie „Kwiatek”. Najprawdopodobniej był to Tedeusz Rzesutek. Pozostałych członków patrolu „Kaczora” nie udało się ustalić. Oddział ten nie wykonał żadnego zadania, albowiem wkrótce „Orlik” został zamordowany przez funkcjonariuszy WUBP, a Michał Frankiewicz po likwidacji Franciszka Fereta musiał opuścić Rzeszowszczyznę. Właściwie dowodził on tylko raz, i to grupą Stanisława Pieli, którą do egzekucji zaangażował spoza organizacji, o czym szerzej poniżej.

4.5.6. Grupa dowodzona przez Henryka Stawarza („Sępa”) z Trzciany

W jej skład w okresie okupacji niemieckiej wchodził: Walenty Misiuda („Ryszard”), do czasu scalenia z AK wiosną 1944 r. jako zastępca dowódcy, Adolf Depa [ur. w 1918 r.] z LSB, Franciszek Rejman („Bicz”), Bronisław Rączy („Słowik”) [ur. w 1919 r.]⁵⁵⁶, prawdopodobnie również Michał Rząsa („Twardy”), który później samodzielnie dowodził oddziałem specjalnym LSB, a także następcą „Twardego” Stefan Wójcik.

4.5.7. Banda Stanisława Pieli („Kościarza”) z Trzciany⁵⁵⁷

Najdłużej istniejącą i zarazem mającą na swoim koncie najwięcej akcji była wywodząca się z szeregów trzciańskiej BCh, a już od 1943 r. właściwie samodzielnie działająca i nikomu niepodporządkowana grupa Stanisława Pieli („Kościarza”, „Koguta”) [ur. w 1909 r.]. Co prawda Marcin Maruszak twierdzi, że grupa ta stanowiła później „trzon działającego do 1945 r. oddziału specjalnego, pozostającego w dyspozycji powiatowej Delegatury Rządu na Kraj w Rzeszowie, na której czele stał Władysław Martynuska”⁵⁵⁸, to jednak okoliczność ta nie znajduje potwierdzenia w dokumentach archiwalnych, zwłaszcza dość sporej korespondencji między Martynuską, a Cieplińskim i Brydakiem. Nadto zauważyć należy, że oddziały specjalne podlegały komendzie LSB, o czym była już szerzej mowa w podrozdziale 2.3, niepodlegającej scaleniu z AK. Zresztą sam komendant Obwodu

⁵⁵⁶ Bronisław Rączy („Słowik”) *vel* Sebastian Wiśniewski, członek oddziału leśnego Franciszka Rejmana („Bicza”); szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵⁵⁷ Według Marcina Maruszaka bojówka Stanisława Pieli („Kościarza”) od lutego 1945 r. miała podlegać bezpośrednio komendantowi Obwodu AK-„NIE”-DSZ Rzeszów Mieczysławowi Kawalcowi („Żbikowi”), lecz wydaje się przeczyć temu zarówno fakt, że grupa ta nie wzięła udziału w akcji scalania BCh z AK, jak i ta okoliczność, że w stosunku do jej członków rozważano w AK wykonanie wyroku śmierci. Ponadto komendant Placówki AK „Świerk” Józef Frankiewicz w swoich wspomnieniach określił ją bardzo negatywnie jako mającą charakter bandycki.

⁵⁵⁸ Zob. M. Maruszak, *Wyklęty oddział BCh. Dlaczego ocenizowano książkę Mieczysława Urbanika o Batalionach Chłopskich w powiecie rzeszowskim?*, www.tajnahistoriarzeszowa.wordpress.com [dostęp 14 VII 2017 r.].

BCh „Radło”, a potem komendant powiatowy LSB Mieczysław Urbanik pominął tę grupę w swojej monografii dotyczącej oddziałów specjalnych BCh wydanej już po transformacji w 1994 r. pt. *Żelazne Kompanie Batalionów Chłopskich...*, a z opuszczonej części maszynopisu tej książki wynika nawet, że „oddział ten został rozwiązany na skutek nie-subordynacji pierwszych pięciu Instrukcji dot. OS oraz samowolnemu działaniu”. Według Józefa Frankiewicza w stosunku do jej członków w związku z licznymi napadami rabunkowymi na mieszkańców gminy Świlcza zapadł wyrok akowskiego sądu specjalnego, który jednak nie został wykonany ze względu na przygotowania do akcji „Burza” i rozpoczęty proces scalenia BCh z AK. Grupa ta odmówiła ponownego przyłączenia do AK. Jak stwierdził Frankiewicz:

[Z]eszła na manowce i dała się dobrze we znaki mieszkańcom i okolicy pod koniec okupacji, a w szczególnie dotkliwy sposób po jej zakończeniu grupa: Stanisław Piel, zwany powszechnie jako „Kościarz” /przywódca/, Józef Pypec, Edward Łagowski i Władysław Gąsior – wszyscy z Trzciany. Nie byli oni konfidentami gestapo i nie wysługiwali się okupantowi, ale dokonywali napadów rabunkowych na mieszkańców Trzciany i okolic, a po wyzwoleniu spod okupacji hitlerowskiej także dotkliwych pobić, a nawet mordów. Motywem ich działania nie był patriotyzm, chociaż udawali i twierdzili, że tak, ale zdobywanie środków na alkohol, libacje i gry w karty. Nie od razu stali się szkodnikami. Już w 1940 r. byli związani z konspiracją, najpierw w szeregach ZWZ, a po powstaniu w Trzcianie komórki organizacyjnej BCh w jej szeregach, by znowu po scaleniu w początkach 1943 r. znaleźć się w szeregach Placówki. Pod koniec 1943 r. zaczęły dochodzić do d[owódz]-twa Placówki sygnały o napadach rabunkowych w okolicznych miejscowościach i o tym, że sprawcami ich są członkowie właśnie tej grupy, co niebawem się potwierdziło [...]. Walenty Kawalec z Trzciany⁵⁵⁹, chociaż nie brał osobiście udziału w „skokach” tej grupy, jednak patronował jej poczynaniom, inspirował ją, był jej „duchowym przywódcą”. Łączyły go ze wszystkimi członkami tej grupy więzy koleżeńskie, towarzyskie i organizacyjne w konspiracyjnym ruchu ludowym. Na szczęblu d[owódz]-twa Placówki i komendy rzeszowskiego Obwodu AK rozważano sprawę unieszkodliwienia tej grupy, a nawet likwidację jej poszczególnych członków i ich „patrona”. Uznano jednak, że takie posunięcie mogłoby być poczytane za walkę polityczną AK z ruchem ludowym, i zrezygnowano z tego. Ograniczono się jedynie do rozmów ostrzegawczych, jakie kilkakrotnie przeprowadził „Marcin” [Józef Frankiewicz] z Walentym Kawalcem. Bez skutku. Z perspektywy minionego czasu okazało się już wkrótce, że był to błąd. [...] przyszło wyzwolenie spod okupacji hitlerowskiej i wraz z tym grupa Piel uaktywniła się na dobre. Zwiększyły się jej szeregi. Dołączyli do niej: Jan Bąk z Trzciany, Władysław Lubas ps. „Lipa” ze Świlczy [1919–1993]⁵⁶⁰,

⁵⁵⁹ Walenty Kawalec, bliski współpracownik Henryka Stawarza („Sępa”), patronował grupie Stanisława Piel („Kościarza”), według niektórych źródeł wstąpił do PPR, tak np. w Wykazie aktywu komunistycznego, cz. 2, pod poz. 197 („Tajna Historia Rzeszowa” 2014, nr 1, s. 94); szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵⁶⁰ Władysław Lubas („Lipa”, „Komar”), żołnierz AK z Placówki AK „Świerk”, uczestnik akcji przejęcia list poborowych z posterunku MO w Świlczy, od 1945 r. członek samodzielnej grupy zbrojnej pod dowództwem

Wąsik (imię NN) i Leon Słowik z Bratkowic, Rejman (imię NN) z Błędowej Zgłobieńskiej, Stanisław Miś, zwany „Pryciem” z Woliczki, Edward Zduń, ps. NN z Dąbrowej, a nawet z Kielków k. Mielca Porada (imię NN)⁵⁶¹.

Według Józefa Frankiewicza grupa „Kościarza” jesienią 1944 r. chciała zastrzelić Jana Długosza („Grota”), dowódcę 1. plutonu AK w Placówce Świlcza–Trzciana, rzekomo jedynie z powodu zatargu o wódkę i kielbasę. Od śmierci uratował go jednak działający w tej grupie były żołnierz AK Jan Bąk z Trzciany, który stanął w obronie „Grota”. Tak samo jej członkowie grozili śmiercią swojemu przełożonemu Henrykowi Stawarzowi z Trzciany⁵⁶². Nie da się wykluczyć, że to właśnie przez nich został zraniony w 1946 r., gdy próbowano dokonać zamachu na jego życie.

We własnoręcznie spisanym w 1948 r. życiorysie przekazanym w trakcie ujawniania się przed Komisją Amnestyjną PUBP w Łodzi Józef Frankiewicz napisał: „w 43 r. jeszcze za okupacji wyrzuciłem z szeregów A.K. 4 ludzi: Pypec Józefa, Pielę Stanisława, Gąsior Władysława i Łagowskiego Edwarda z Trzciany – wszyscy obecnie aresztowani, za opilstwo, i grę w karty i wiadomość może nieprawdziwą o dokonanym rabunku. Grupa ta, korzystając z mojej słabej woli, zbuntowała także i moją grupę dywersyjną już po wyzwoleniu i korzystając z posiadanej broni, zaczęli organizować napady rabunkowe celem zdobycia pieniędzy na własną rękę pod szyldem AK”⁵⁶³.

Stanisławowi Pielu podlegali i ściśle wykonywali jego rozkazy wywodzący się ze starszych roczników i mocno zzyci ze sobą: Edward Łagowski („Bocian”) [ur. w 1912 r.], Józef Pypec („Kępa”) [ur. w 1913 r.], Władysław Gąsior („Wróblewski”) [ur. w 1916 r.], Stanisław Miś („Ryś”, „Pryc”) [ur. w 1907 r.], Wojciech Miś („Sokół”) [ur. w 1911 r.] ze Świlczy, syn Walentego, oraz wspomniany Jan Bąk, syn Antoniego.

Warto też sprostować jeszcze jedną nieścisłość i sugestię Marcina Maruszaka – jakoby grupa „Kościarza” była podporządkowana strukturom Obwodu AK-DSZ Rzeszów, gdyż uczestniczyła ona 23 maja 1945 r. w likwidacji Franciszka Fereta w Bratkowicach, a akcją tą dowodził „pełniący obowiązki oficera dywersji zachodniej części Obwodu DSZ Rzeszów” Michał Frankiewicz („Kaczor”)⁵⁶⁴. Okoliczności z tym związane wyjaśnił bowiem Michał Frankiewicz, przesłuchiwany 7 i 11 stycznia 1947 r. w toku sprawy karnej⁵⁶⁵. Grupę „Kościarza” jedynie wynajął do jednorazowej „roboty”, bo nie chciał narażać żołnierzy swojego oddziału. Szerzej na ten temat będzie jeszcze mowa w dalszej części rozprawy przy opisie sprawy Franciszka Fereta.

Stanisława Pielu („Kościarza”), zrehabilitowany orzeczeniem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 22 X 1992 r.; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵⁶¹ J. Frankiewicz, *Placówka „Świerk”...*, s. 140–142.

⁵⁶² *Ibidem*, s. 143.

⁵⁶³ AIPN Rz 00141/1886/J, Oświadczenie – życiorys Józefa Frankiewicza złożony w Komisji Amnestyjnej, k. 13–14.

⁵⁶⁴ M. Maruszak, *Wyklęty oddział BCh...* [dostęp 14 VII 2017 r.].

⁵⁶⁵ AIPN Rz 107/1709, t. 1, Protokół przesłuchania podejrzanego Frankiewicza Michała, 7 I 1947 r., k. 183–186 oraz 11 I 1947, k. 187–188.

4.5.8. Grupa Leona Słowika („Uzdy”) z Bratkowic

Na terenie Bratkowic i okolicznych lasów działała dość liczna grupa zbrojna pod dowództwem Leona Słowika („Uzdy”) [ur. w 1915 r.]. Po powstaniu na wiosnę 1946 r. oddziału leśnego Franciszka Rejmana („Bicza”) Słowik został jego faktycznym zastępcą.

Podlegali mu z Bratkowic: brat Stefan Słowik („Sęk”, „Rydzel”), Juliusz/Julian Słowik („Zbula”), Wojciech Słowik, Zbigniew Słowik, Stanisław Siłka [ur. w 1923 r.], syn Józefa, Stanisław Jucha, Bronisław Kwoka, Feliks Warzocha, Stanisław Świder [ur. w 1918 r.], syn Mateusza, oraz z Czarnej koło Dębicy Piotr Pięta („Vis”) [ur. w 1909 r.].

Odnosnie tej grupy wypowiedział się ostatnio jeden z żołnierzy inspektorackiego oddziału dywersyjnego tzw. Straży „Orlika” kpt. Kazimierz Rzucidło („Kowal”, „Żegota”). W autoryzowanym wywiadzie z 3 czerwca 2017 r. jakiego udzielił na łamach „Trzcionki”, kwartalnika gminy Świlcza, przekazał dość sensacyjną informację, iż:

jeszcze w czasie niemieckiej okupacji samorzutnie wytworzyło się kilka niewielkich grup rabunkowych. Rekrutowali się oni w większości z żołnierzy podziemia (AK i BCh). Traktowali oni wojnę i przymusowe konfiskaty jako sposób na życie. Konfiskaty te przekształciły się w pospolite rabunki. O działaniu grup wspominał w swym opracowaniu por. Józef Frankiewicz ps. „Marcin” z Trzciany, dowódca Placówki AK „Świerk”. Wśród samozwańczych „oficerów” zdemoralizowanych grup wymienia on m.in. Wojciecha Kocana z Przybyszówki, Franciszka Rejmana z Błędowej Zgłobieńskiej czy Leona Słowika z Bratkowic. Pamiętam, że w kwietniu 1945 r. przyjechał do Rudnej „Tolek” [Wiktor] Błazewski [„Orlik”] z rozkazem od kpt. Adama Lazarowicza, żeby rozpracować i zlikwidować grupę Leona Słowika ps. „Uzda”. Niestety przedwczesna śmierć „Orlika” uniemożliwiła przeprowadzenie operacji w Bratkowicach i okolicznych wsiach skąd rekrutowali się członkowie oddziału „Uzdy”. Podobny rozkaz otrzymał ppor. Franciszek Czajak-Rudnicki ps. „Lampart” dotyczący oddziału Kocana. Grupę Kocana – „Czarnego Sędzi” udało się unieszkodliwić, a jego samego zlikwidować dopiero w kwietniu 1946 r. w Przybyszówce⁵⁶⁶.

W trakcie badań nie natrafiono jednak na dokumenty potwierdzające istnienie rozkazu „Klamry” likwidacji grupy Leona Słowika przez żołnierzy „Straży”. Kwestia ta wymaga dalszych wyjaśnień, zwłaszcza w oparciu o zeznania Adama Lazarowicza złożone w toku śledztwa wymierzonego przeciwko członkom IV ZG WiN. Być może jakąś bliższą wiedzę na ten temat mieli pozostali żołnierze dyspozycyjnej bojówki rzeszowskiego Inspektoratu, w tym Kazimierz Dziekoński („Bruno”) i jego ludzie. Dotychczas autorowi nie udało się zweryfikować tej informacji w żadnym innym źródle.

⁵⁶⁶ A. Szary, *Okupacja sowiecka (cz. II). Rozmowa z kpt. Kazimierzem Rzucidło...*, s. 40.

4.6. DZIAŁANIA GRUP ZBROJNYCH BEZ ROZKAZU DOWÓDCY PLACÓWKI

Józef Frankiewicz w swoich wspomnieniach spisanych w Bytowie w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku wyraźnie odcina się od działalności wszystkich wymienionych wyżej bojówek. Członków niektórych z nich oskarża nawet o zabójstwa niewinnych ludzi (np. jako niepotrzebną i niezrozumiałą określa śmierć Franciszka Pomianka i Jana Ciocha z Trzciany czy też Rozalii Rączy i Bronisława Czyża z Przybyśówki).

Według niego w okresie swojej aktywności oraz później w trakcie toczących się postępowań karnych aresztowani „rzucali na niego kalumnie” o rzekomym wydawaniu przez niego rozkazów likwidacji wielu mieszkańców gminy. Jak pisał Frankiewicz, „kalumnie” te „doszły do uszu wielu mieszkańców Trzciany. Niektórzy z nich uwierzyli im i niektórzy z tych niektórych do dnia dzisiejszego są przekonani o ich prawdziwości i do dnia dzisiejszego jeszcze żywią bepodstawnie do Józefa Frankiewicza urazy”⁵⁶⁷.

4.7. ODDZIAŁ LEŚNY FRANCISZKA REJMANA („BICZA”)

W związku z zakończeniem II wojny światowej, utworzeniem Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej ze Stanisławem Mikołajczykiem jako wicepremierem oraz ogłoszeniem 2 sierpnia 1945 r. amnestii część żołnierzy oddziałów dywersyjnych zaprzestała działalności konspiracyjnej i ujawniła się przed Komisją Amnestyjną (np. Michał Frankiewicz). Dotyczyło to zarówno żołnierzy pochodzących z rozwiązanego AK jak i z członków BCh. Ponieważ amnestia nie obejmowała czynów zagrożonych karą śmierci, w tym zabójstw funkcjonariuszy państwowych, znaczna część członków bojówek zmuszona była pozostać w ukryciu. Większość z nich przynajmniej z pseudonimu, a niekiedy i nazwiska była już jednak znana organom bezpieczeństwa i trwało ich tropienie. W związku ze wzmożoną akcją infiltracji przez organa komunistycznej służby bezpieczeństwa część ludzi szukała dowódcy, który będzie nimi kierował w okresie przejściowym poprzedzającym wybuch oczekiwanej III wojny światowej.

Po ucieczce „Kani II” z okolic Rzeszowa, jak sam podaje na początku czerwca 1946 r., przywództwo (brak informacji o formalnym mianowaniu go dowódcą tak przez BCh, jak i przez AK) nad spaloną już grupą rozproszonych, ale nadal uzbrojonych byłych konspiratorów i działającymi na obszarze gmin Świlcza i Głogów deztererami z LWP i MO, objął w sposób faktyczny wywodzący się z LSB, wówczas 23-letni Franciszek Rejman („Bicz”) z Błędowej Zgłobieńskiej⁵⁶⁸.

⁵⁶⁷ J. Frankiewicz, *Placówka „Świerk”...*, s. 143.

⁵⁶⁸ AIPN Rz 107/1792/3, s. 44.

Akcje milicji, UB i powstałego w maju 1945 r. Korpusu Bezpieczeństwa Publicznego (KBP) stawały się coraz liczniejsze i skuteczniejsze, co było wynikiem informacji przekazanych podczas amnestyjnego ujawniania się oraz infiltracji coraz większej liczby tajnych współpracowników UB. W związku z tym część osób, zwłaszcza poszukiwanych przez organa ścigania, była zmuszona opuścić dotychczasowe miejsca zamieszkania i ukryć się w pobliskich lasach. W ten sposób doszło do utworzenia największego na terenie gminy Świlcza i Głogów oddziału leśnego (OL). Nie był to jednak wbrew twierdzeniom Marcina Maruszaka oddział partyzancki WiN-u⁵⁶⁹.

Inicjatorem powołania oddziału partyzanckiego w lasach bratkowickich według niektórych miał być Henryk Stawarz („Sęp”), dowódca lokalnego LSB, który zorganizował spotkanie Franciszka Rejmana z pochodzącym z Kiełkowa koło Mielca Eugeniuszem Poradą („Kikutem”) [ur. w 1924 r.]⁵⁷⁰, Leonem Słowikiem („Uzdą”) [ur. w 1915 r.] z Bratkowic oraz Józefem Szyllerem („Szczerym”, „Dzikim”) [ur. w 1909 r.] z Przedbórz⁵⁷¹. I tak późną wiosną 1946 r. (według zeznań założycieli tego oddziału dopiero w maju 1946 r.) powstał oddział partyzantki, któremu przewodził Franciszek Rejman („Bicz”) [ur. w 1922 r.], liczący początkowo ok. 20–25 osób.

Okoliczności związane z przejściem do lasu opisał „Bicz” we własnoręcznie sporządzonym w 1947 r. oświadczeniu o ujawnieniu się:

Na wiosnę 1946 r. przyszedł do mnie do domu Stawarz Henryk zam. Trzciana [...] matka oświadczyła, że mnie szukał Stawarz Henryk, więc ja poszedł do Barana Fr, gdzie zastałem w/w z drugim osobnikiem nazw. Porada Eugeniusz, więc wtedy Stawarz Henryk oświadczył mi, żebym poszedł z Porada Eugeniuszem do lasu Bratkowice i on skontaktuje mnie z grupą „Stepka”, więc wtedy ja zabrałem ze sobą aut. PP-sza i poszedłem z Poradą do lasu [...] my czekali, grupa żadna nie nadeszła, tylko przyszedł sam Słowik Leon z Bratkowic [...] w lesie chodziliśmy wszyscy 3-ch około dwóch tygodni [...] po dwóch tygodniach przyszedł do nas do lasu Szyller Józef z Przedburza, gdzie z nami przebywał jeden dzień i coś obaj ze Słowikiem rozmawiali potajemnie, i odszedł z powrotem do Przedburza. Po upływie 3-ch dni Szyller Józef przyszedł do nas do lasu wraz z 3-ma ludźmi [...] kiedy Szyller przyszedł i zawołał Słowika Leona, uradzili, że pójdziemy do Stykowa, Szyller Józef ze swymi ludźmi i my wszyscy trzech razem nas było 7-miu [...] przez grupę Szyllera został zastrzelony żołnierz W.P. i zabrali mu aut. PPSz. i pas [...] po odpoczynku Szyller ze swą grupą odszedł do Przedburza, a my zostali dalej w lesie, po tygodniu zgłosił się do nas do lasu Janczycki Józef, po tygodniu zgłosił się do nas Miś Wojciech i Słowik Roman obaj. zam. Kamyszyn [...] wszyscy razem siedzieliśmy w lesie i od czasu do czasu przeganialiśmy ludzi tych, którzy różnili drzewo nielegalnie

⁵⁶⁹ M. Maruszak, *Wyklęty oddział BCH...* [dostęp 14 VII 2017 r.].

⁵⁷⁰ Eugeniusz Porada („Kikut”), w latach 1945–1946 jeden z zastępców dowódcy w oddziale Franciszka Rejmana, uczestnik wielu akcji dowodzonych przez „Bicza”, w tym także o charakterze rabunkowym; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵⁷¹ Józef Szyller („Szczery”, „Dzik”), w latach 1945–1946 był jednym z zastępców Franciszka Rejmana („Bicza”) w oddziale leśnym, a po ucieczce Rejmana na tereny odzyskane faktycznym dowódcą partyzantki w lasach bratkowickich; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

w lesie Bratkowic [...]. Nadmieniam, że zanim wstąpiłem do lasu, byłem jeszcze w domu, ale już byłem poszukiwany przez milicję w lutym 1946⁵⁷².

W oświadczeniu dodał: „od tego czasu kiedy skontaktowałem się z Porada Eugeniuszem i przebywałem w lesie, od kwietnia 1946 r. do czerwca 1946 r. ta grupa nie miała żadnej nazwy organizacyjnej, tylko tak jako czł. był. b. org. jeden był w B.Ch., inny z A.K., wyższej władzy nad sobą nie mieliśmy, jak również nie utrzymywaliśmy żadnych kontaktów. Czasami na dwa tygodnie Szyller Józef z Przedburza”⁵⁷³.

Inaczej okoliczności powstania OL w lasach bratkowickich w zeznaniach złożonych przed PUBP w Rzeszowie z 16 listopada 1946 r. przedstawił Eugeniusz Porada:

Za czasów okupacji niemieckiej pracowałem we firmie „Kalebak”, która to firma wyrabiała asfalt, za okupacji niemieckiej nie należałem do żadnej organizacji. Po wkroczeniu Armii Czerwonej i Polskiej na nasze tereny pracowałem na gospodarce. W kwietniu 1946 r. Rejman Franciszek wciągnął mnie do swej bandy [...]. Zaprzysiężony Rejmanowi nie byłem, legitymacji nie posiadałem⁵⁷⁴.

A w kolejnych zeznaniach z 18 grudnia 1946 r. doprecyzował wcześniejsze informacje:

Za okupacji niemieckiej nie należałem do żadnej organizacji, jak również nie należałem po wstąpieniu Armii Sowieckiej i Polskiej na nasze tereny. W Wielki Tydzień przyjechałem do mojej ciotki Kurzejowej Moniki w Świlczy, pow. Rzeszów, w tym czasie Rejman Franciszek d[owód]-ca bandy leśnej spotkał mnie na drodze, wylegitymował mnie, zabrał moje dokumenty, powiedział mi, że pójdziesz z nami. [...] W ten sam wieczór poszliśmy do Gołaś Katarzyny⁵⁷⁵ zam. w Świlczy pow. Rzeszów, obrabować ją [...]. I od tego czasu Rejman Franciszek zabrał mnie do lasu⁵⁷⁶.

Przesłuchiwany w następnych dniach jeszcze dodał:

Po powrocie do domu w Mielcu siedziałem w domu trzy tygodnie, a następnie poczęła mnie poszukiwać Milicja w Mielcu i dlatego zacząłem się ukrywać. Ponieważ nikt mnie nie chciał przyjąć, musiałem odejść do lasu do Rejmana. Przybyłem tam w pierwszej połowie lipca 1946 r.⁵⁷⁷.

⁵⁷² AIPN Rz 46/58, Oświadczenie Franciszka Rejmana „Bicza” złożone w trakcie ujawnienia się przed PUBP w Rzeszowie, 8 IV 1947 r., k. 10.

⁵⁷³ Odpis oświadczenia F. Rejmana z 8 IV 1947 r. w wersji maszynowej w w II części rozprawy (skany dokumentów nr 6.1–6.7).

⁵⁷⁴ AIPN Rz 107/1167, t. 2, Protokół przesłuchania podejrzanego Porada Eugeniusza, 16 XI 1946 r., k. 39.

⁵⁷⁵ Do napadu na Katarzynę Gołaś doszło 14 IV 1946 r. – AIPN Rz 107/1167 t. 2, wyrok Sądu Okręgowego w Rzeszowie w sprawie przeciwko... oskarżonym z grupy Fr. Rejmana, 17 I 1949 r., k. 155; AIPN Rz 0057/45, t. 2, Raporty sytuacyjne Milicji Obywatelskiej z 1946 r., k. 30.

⁵⁷⁶ AIPN Rz 107/1167, t. 2, Protokół przesłuchania podejrzanego Porada Eugeniusza, 18 XII 1946 r., k. 48.

⁵⁷⁷ *Ibidem*, Protokół przesłuchania podejrzanego Porada Eugeniusza, 21 IX 1946 r., k. 38.

Z relacją Porady zdają się korespondować zeznania pochodzącego z Przedbórza, zamieszkałego w Zabajce koło Głogowa Józefa Szyllera z 28 listopada 1946 r.:

Ja Poradę poznałem w maju 1946 r. w Bratkowicach, pow. Rzeszów, a było to tak: Gdy szedłem pewnego dnia w maju 1946 r. koło lasu Przedborskiego, zauważyłem dwóch ludzi uzbrojonych. Ja nie wiedziałem, kto to jest, i chciałem się ukryć [...] nadjechał gajowy Branaś Ludwik z Przedbórza, więc ja go zapytałem, czy nie widział dziś jakich ludzi w lesie, on odpowiedział, że nie widział nikogo. W tej to chwili trzech osobników podeszło do nas uzbrojonych. [...] W tych nieznanym mi trzech osobników poznałem jednego, a to: Słowika Leona. Nadmieniam, że Słowika Leona poznałem za czasów okupacji niemieckiej w partyzantce AK. Po upływie trzech tygodni od tego czasu [...] dowiedziałem się nazwiska tych dwóch nieznanym mi osobników, a byli to: Rejman Franciszek i Porada Eugeniusz⁵⁷⁸.

Chociaż zeznania „Bicza” i jego zastępców są zbieżne co do czasu powstania oddziału leśnego, to należy pamiętać, że nieformalne powiązania jego ludzi istniały już dużo wcześniej, gdy dokonywano egzekucji na Władysławie Stachowiczu (22 lutego 1945 r.) i rozbrajano posterunek MO w Świlczy (15 czerwca 1945 r.). Przez oddział Rejmana przewinęła się spora część byłych członków z BCh (głównie z LSB), według funkcjonariuszy UB nawet 80 procent składu oddziału, oraz znacznie mniejsza część żołnierzy z rozwiązanej AK. Wśród jego podwładnych, jak wskazał Marcin Maruszak⁵⁷⁹, lub jedynie z nim współpracujących byli: Józef Janczycki⁵⁸⁰, Władysław Gąsior, Edward Łagowski, Józef Pypec, Stefan Słowik („Sęk”, „Rydzel”)⁵⁸¹, Adolf Depa z Trzciany, Stanisław Świder („Lew”) z Woliczki⁵⁸², Roman Słowik⁵⁸³, Jan Majka („Rydz”)⁵⁸⁴, Adolf Koczur⁵⁸⁵, Józef

⁵⁷⁸ *Ibidem*, Protokół przesłuchania świadka Józefa Szyllera, 28 XI 1946 r., k. 29.

⁵⁷⁹ M. Maruszak, *Oddział...*, s. 255.

⁵⁸⁰ Józef Janczycki, od wiosny 1946 r. w oddziale leśnym Franciszka Rejmana („Bicza”); szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵⁸¹ Stefan Słowik („Sęk”, „Rydzel”), żołnierz plutonu AK Bratkowice, w latach 1945–1946 w oddziale swego brata Leona Słowika („Uzdy”) oraz w oddziale leśnym Franciszka Rejmana; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵⁸² Stanisław Świder („Lew”) z Woliczki, początkowo w BCh, a po scaleniu w oddziale dywersyjnym AK Placówki Świlcza dowodzonym przez Tadeusza Dziedzica („Gruszę”) oraz w oddziale Józefa Gutkowskiego („Kani II”), brał udział w akcjach egzekucyjnych na braciach Ossakach (2 XI 1944 r.) oraz na Zenonie Kondraszcuka i Janie Czyżu (24 XI 1944 r.), a później w oddziale leśnym Franciszka Rejmana; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵⁸³ Roman Słowik („Żagiel”) *vel* Franciszek Miś, żołnierz plutonu AK Mrowla, po „wyzwoleniu” w oddziale Leona Słowika („Uzdy”) oraz w oddziale leśnym Franciszka Rejmana; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵⁸⁴ Jan Majka („Rydz”, „Tygrys”), od stycznia 1943 r. żołnierz AK w drużynie dowodzonej przez Leona Słowika („Uzdę”), a później w oddziale leśnym Franciszka Rejmana; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵⁸⁵ Adolf Koczur, w bojówce dowodzonej przez Leona Słowika („Uzdę”), 15 VI 1945 r. uwolniony przez połączone siły bojówek z posterunku MO 15 VI 1945 r.; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

Rogała („Chmielnik”)⁵⁸⁶, Stanisław Rogala⁵⁸⁷, Stanisław Świder z Bratkowic⁵⁸⁸, Julian Słowik („Zbula”), Stanisław Zagrodnik („Łopata”)⁵⁸⁹, Feliks Warzocha, Stanisław Gąsior, Piotr Siuta, Bronisław Hul, Piotr Pięta, Stanisław Siłka⁵⁹⁰, Franciszek Kwoka⁵⁹¹ z Bratkowic, Józef Dziedzic, Wojciech Miś („Sokół”)⁵⁹² oraz Jan Bąk⁵⁹³, Jan Kurzaja i Tadeusz Kurzaja („Cichy”)⁵⁹⁴.

Funkcjonariusze organów bezpieczeństwa publicznego wskazywali różną liczbę członków oddziału Rejmana (od 75 do nawet 193). Generalnie włączali do niej wszystkich, którzy po amnestii z 1945 r. nadal działali na tym terenie z bronią w ręku.

W *Charakterystyce bandy* sporządzonej najprawdopodobniej przez Powiatową Komendę MO w Rzeszowie z 30 września 1948 r. wymieniono dodatkowo: Michała Wąsika z Bratkowic, Stanisława Misia s. Macieja ze Świlczy, Eugeniusza Dziedzica s. Wojciecha z Trzciany, Fugasa Józefa s. Szymona z Trzciany, Józefa Ostrowskiego s. Jana z Błędowej Zgłobieńskiej, Józefa Grzesika s. Franciszka z Mrowli, Stanisława Pomianka s. Wawrzyńca z Dąbrowy, Stefana Kocura s. Jana z Błędowej Zgłobieńskiej, Adolfa Kocura s. Jana z Trzciany, Włodzimierza Dłużenia s. Daniela z Kłęczan, Piotra Piętę s. Walentego z Czarnej koło Dębicy, Jana Machowskiego s. Wawrzyńca z Trzciany, Franciszka Fereta s. Jana z Bratkowic, Józefa Gubernata s. Jana z Błędowej Zgłobieńskiej, Tadeusza Bystreka s. Władysława z Czarnej koło Dębicy, Stanisława Homę s. Michała z Bratkowic, braci Józefa i Stanisława Pomianków synów Wawrzyńca z Dąbrowy, Jana Świdra s. Józefa z Błędowej Zgłobieńskiej, Józefa Świdra s. Michała ze Świlczy, Stanisława Kwokę s. Jana z Bratkowic,

⁵⁸⁶ Józef Rogala („Chmielnik”), żołnierz BCh w plutonie Walentego Boczkaja („Kłosa”). Po scaleniu w plutonie AK Bratkowice, a później w oddziale leśnym Franciszka Rejmana; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵⁸⁷ Stanisław Rogala, żołnierz AK w plutonie AK Głogów Jana Surowca („Rydz”), a następnie w bojówce Leona Słowika („Uzdy”) i oddziale leśnym Franciszka Rejmana; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵⁸⁸ Stanisław Świder syn Mateusza, początkowo żołnierz AK, a później w bojówce Leona Słowika („Uzdy”) oraz w oddziale leśnym Franciszka Rejmana; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵⁸⁹ Stanisław Zagrodnik („Łopata”), żołnierz AK w drużynie dowodzonej przez Leona Słowika („Uzdę”), w plutonie Jana Surowca („Rydz”), a później w oddziale leśnym Franciszka Rejmana („Bicza”); szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵⁹⁰ Stanisław Siłka, członek bojówki Leona Słowika („Uzdy”); szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵⁹¹ Franciszek Kwoka („Przysłów”/„Przystów”), zaprzysiężony do AK w 1944 r. przez Tadeusza Lisa („Ukleję”), a później w latach 1945–1946 w bojówce Leona Słowika („Uzdy”); szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵⁹² Wojciech Miś („Sokół”), od wiosny 1946 r. w oddziale leśnym Franciszka Rejmana; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵⁹³ Jan Bąk *vel* Józef Wojtoń, żołnierz BCh, później w grupie Stanisława Pielu („Kościarza”), według wspomnień J. Frankiewicza jesienią 1944 r. uratował życie Janowi Długoszowi („Grotowi”), komendantowi placówki i dowódcy 1. plutonu AK Trzciana, którego chciał zastrzelić Stanisław Piel, w 1946 r. działał w oddziale leśnym Franciszka Rejmana; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵⁹⁴ Kurzaja Tadeusz („Cichy”) [ur. 21 XII 1917 r. w Doledo (USA)], syn Franciszka. Ujawnił się przed Komisją Amnestijną przy PUBP w Rzeszowie 28 III 1947 r. (AIPN Rz 04/29, Raport sprawozdawczy z działalności Komisji Amnestyjnej na terenie woj. rzeszowskiego, k. 101).

Piotra Dziedzica s. Jana z Trzciany, Stanisława Lisa [ur. w 1928 r.] s. Józefa z Bratkowic, Stanisława Tomczyka s. Henryka z Bratkowic, Wojciecha Słowika s. Wawrzyńca z Bratkowic, Stanisława Sitko s. Józefa z Bratkowic, Jana Noworula s. Walentego z Błędowej Zgłobieńskiej, Henryka Stawarza s. Władysława z Trzciany, Władysława Ciocha s. Józefa z Trzciany, Juliana Surdela, Ludwika Pałkę s. Jana z Mrowli, Stanisława Wilgę s. Władysława z Mrowli, Władysława Tenderę s. Wojciecha z Boguchwały, Bronisława Chulaka s. Wiktora z Dąbrowy, Józefa Dudusia s. Wawrzyńca z Dąbrowy, Franciszka Wołowca s. Józefa z Mrowli, Stanisława Surowca s. Jakuba z Bratkowic, Romana Bąka s. Józefa z Bratkowic, Ludwika Kubicza s. Jakuba z Woliczki, Eugeniusza Kłosa s. Jana z Mrowli, Józefa Zduna („Wisłę”) s. Jana ze Świlczy, Władysława Rusina s. Franciszka z Mrowli, Edwarda Zduna („Garbatego”) s. Józefa z Dąbrowy, Zdzisława Zagrodnika s. Franciszka z Bratkowic, Henryka Chmaja s. Franciszka z Woliczki, Wawrzyńca Batoga („Ołówka”) s. Filipa ze Świlczy, Franciszka Łyszczarza s. Józefa z Godowej, Tadeusza Grzesika s. Franciszka z Mrowli oraz braci Józefa i Walentego Żmudów synów Andrzeja z Błędowej Zgłobieńskiej⁵⁹⁵.

Oprócz wskazanych powyżej osób przez oddział Franciszka Rejmana przewinęli się dodatkowo ujawnieni przed Komisją Amnestyjną w 1947 r.: Józef Dziedzic s. Jana, Bronisław Kwoka s. Stanisława, Teofil Kokoszka s. Franciszka, Edward Zdun s. Józefa, Józef Mik s. Franciszka, Roman Słowik s. Tomasza, Stanisław Jucha s. Jana, Stanisław Zagrodnik s. Franciszka, Bronisław Nowak („Narew”) s. Antoniego, Tomasz Boczkaj s. Stanisława, Stanisław Miśta s. Andrzeja, Wojciech Miś s. Walentego, Bronisław Cisko s. Jana, Jan Baran s. Michała, Eugeniusz Kłos s. Jana.

W ramach partyzantki „Bicza” funkcjonowały samodzielne podgrupy: Eugeniusza Porady („Kikuta”), Leona Słowika („Uzdy”) oraz Józefa Szyllera („Szczerego”). Poszczególne składy ulegały ciągłym zmianom osobowym w różnych okresach ich działalności (jedni odchodzili, byli zatrzymywani i aresztowani, inni przychodzili, ale też przemieszczali się między poszczególnymi podgrupami). Ich dowódcy często prowadzili wspólne akcje i wymieniali się ludźmi. Oddział Rejmana zasilany był przede wszystkim „spalonymi”, poszukiwanymi przez organa bezpieczeństwa i MO bądź ukrywającymi się z innych powodów (np. przed aktami odwetu lub zemsty). Członkowie grup bojowych rekrutowali się z poszukiwanych przez komunistyczną służbę bezpieczeństwa byłych żołnierzy oddziałów dywersyjnych, dezertów z „lubelskiej” armii gen. Zygmunta Berlinga, MO lub UB, spośród uciekinierów ze Wschodu. Tego rodzaju proveniencję członków potwierdza też sporządzona 28 marca 1977 r. przez funkcjonariuszy służby bezpieczeństwa *Charakterystyka nr 14 bandy Bicza*, przy czym zwrócono uwagę, że prawie wszyscy byli pochodzenia chłopskiego.

Po referendum ludowym (30 czerwca 1946 r.) i ucieczce Franciszka Rejmana z Rzeszowszczyzny nastąpiły masowe aresztowania jego współtowarzyszy oraz zaczęły się walki wewnętrzne o zwolnione przywództwo. W ich wyniku Józef Szyller próbował nawet zastrzelić Eugeniusza Poradę. Co ciekawe, właśnie za usiłowanie zabójstwa „Kikuta” został skazany wyrokiem WSR w Rzeszowie na 12 lat więzienia.

⁵⁹⁵ AIPN Rz 00105/18, *Charakterystyka bandy*, 30 IX 1948 r., k. 6–9.

4.8. INNE OKOLICZNE GRUPY ZBROJNE

Podobnie było z werbunkiem do innych oddziałów partyzanckich. Przykładowo: jeden z plutonów działających w widłach Wisły i Sanu, w powiatach kolbuszowskim i mieleckim, dowodzony przez Wojciecha Lisa („Mściciela”), posiadał aż 6 dezertersów z LWP i kilku z MO. Także większość podkomendnych Hieronima Bednarskiego („Nawróconego”) [1921–1953]⁵⁹⁶ ze Zwiężczy, odpowiedzialnego za wiele egzekucji w okolicach Zwiężczy i Raclawówki, to dezertersi z wojska, którzy razem z nim uciekli w przededniu świąt Bożego Narodzenia (23 grudnia 1944 r.). Na terenie sąsiedniej gminy Raclawówka działały 2 grupy zbrojne, które sporadycznie współpracowały z oddziałem Franciszka Rejmana. Chodzi tu głównie o grupę Hieronima Bednarskiego („Nawróconego”). Według Marcina Maruszaka wykonywała ona rozkazy bliżej nieustalonego NN pseudonim „Zagłoba”, który wcześniej miał dowodzić oddziałem dywersyjnym WSOP przy nowo utworzonej w ramach przygotowań do „Burzy” (od 16 kwietnia 1944 r.) Placówce AK Rzeszów-Boguchwała, a od marca 1945 r. jego „patrol” miał rzekomo podlegać bezpośrednio rozkazom Mieczysława Kawalca⁵⁹⁷, podobnie jak „patrol” „Bicza”. Brak wszakże na to jednoznacznych dowodów, zwłaszcza wśród tak wielu dokumentów organizacyjnych AK i WiN. W świetle przygotowanej przez UB *Charakterystyki nr 31* z 1976 r. pseudonimem „Zagłoba” miał posługiwać się niejaki Piotr Zieliński lub Zielnicki.

W pobliżu operowało także ugrupowanie Józefa Mika⁵⁹⁸ z Woli Zgłobieńskiej. Bardziej szczegółowy opis jego działań można znaleźć w publikacjach Marcina Maruszaka⁵⁹⁹. Grupy te dokonywały licznych akcji zbrojnych (w tym napadów), głównie na mieszkańców takich miejscowości, jak: Zwiężczyca, Nosówka, Zgłobień, Wola Zgłobieńska, Lutoryż, Błędowa Zgłobieńska, Niechobrz i Boguchwała⁶⁰⁰.

⁵⁹⁶ Hieronim Bednarski („Nawrócony”, TW „Biały”) *vel* Jan Żółtowski, początkowo działał w komunistycznej bandzie dowodzonej przez Leona Paśko ze Zwiężczy, od kwietnia do lipca 1943 r. działał w grupie GL dowodzonej przez kryptokomunistycznego działacza ludowego J. Augustyna, a później w oddziale partyzanckim GL pod dowództwem Józefa Bieńka, od jesieni 1943 r. był żołnierzem plutonu AK Zwiężczyca dowodzonego przez Adama Wróbla, a od początku 1945 r. dowódcą oddziału wykonującego na rozkaz niejakiego „Zagłoby” liczne wyroki śmierci w Zwiężczy i okolicznych miejscowościach oraz przeprowadzającego akcje rekwizycji mienia na mieszkańcach głównie gminy Raclawówka, w większości na osobach współpracujących z nową władzą komunistyczną lub będących konfidentami bezpieki, zwerbowany do współpracy przez funkcjonariuszy PUBP w Prudniku jako TW „Biały”, 31 x 1952 r. przez WSR w Opolu skazany na karę śmierci wykonaną 29 III 1953 r. w opolskim więzieniu; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵⁹⁷ M. Maruszak, *Działalność żołnierzy...*, s. 41, 65. Brak jednak na tę okoliczność dowodów pisemnych.

⁵⁹⁸ Józef Mik, żołnierz BCh i AK, później w grupie Hieronima Bednarskiego („Nawróconego”); szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁵⁹⁹ M. Maruszak, *Działalność żołnierzy AK...*, s. 65.

⁶⁰⁰ AIPN Rz 00105/18, w *Charakterystyce grupy Bednarskiego* przygotowanej przez Referat Śledczy KP MO w Rzeszowie z 1 x 1948 r. wskazano, że dokonała ona czterdziestu napadów, w tym m.in. na: Jana Jamulę z Błędowej Zgłobieńskiej, Annę Skoczył z Zwiężczy, Wiktoria Skibę z Zwiężczy, księdza Józefa Poprawskiego z parafii Zgłobień, Władysława Saneckiego ze Zwiężczy (morderstwo 28 III 1945 r.), Mieczysława Pietruchę z Kielanówki, Rudolfa Szczepanika z Błędowej Zgłobieńskiej, Michała Zarowia z Boguchwały, Leona Mikułę z Zwiężczy, Józefa Śmigła z Nosówki, Stefana Miłkę z Nosówki (morderstwo 18 V 1946 r.), Mariana

4.9. PODSUMOWANIE DZIAŁALNOŚCI BOJÓWEK PO 2 SIERPNI 1944 R.

Według Marcina Maruszaka zasadna jest teza, że w 1945 r. i później lokalne bojówki mogły wykonywać rozkazy pochodzącego z Trzciany Mieczysława Kawalca („Żbika”) pełniącego wówczas funkcję oficera dywersji i kontrwywiadu w Inspektoracie oraz szefa Obwodu AK-„NIE”-DSZ Rzeszów. Mają o tym rzekomo świadczyć zeznania M. Kawalca złożone 3 lutego 1948 r. w procesie IV ZG WiN, w których twierdził, że szereg akcji likwidacyjnych w okolicach Rzeszowa przeprowadzał przy pomocy placówkowych komórek dywersyjnych, w tym na terenie Zgłobnia i Świlczy⁶⁰¹.

Przeczą temu jednak liczne całkowicie samowolne akcje *ad hoc*, np. próba zastrzeżenia funkcjonariusza UB Kazimierza Rozborskiego, czy liczne rabunki grupy Wojciecha Kocana („Maka”), za które zresztą wykonano na nim orzeczoną przez WiN karę śmierci. Działania „Maka” zostały jednoznacznie ocenione przez kierownictwo Wydziału (dawnego okręgu) WiN Rzeszów i uznane za zwykłe zbrodnie na tle rabunkowym. Zresztą w „doniesieniu” karnym z 12 marca 1946 r. przygotowanym przez wywiadowcę Brygad Wywiadowczych WiN o pseudonimie „Dąb” (najprawdopodobniej był to Jerzy Biliński), a opartym na wcześniejszym raporcie Franciszka Czajaka-Rudnickiego wskazano, że banda „Czarnego Sędziego” z Przybyszówki odpowiada za napady rabunkowe na kilkanaście osób, w tym na: Andrzeja Krupę, Henryka Pisarka, Józefa Gołasia, Henryka Rączego, Antoniego Pączka, Andrzeja Misia, Józefa Krupę, Wincentego Świdra, Rudolfa Węgłarza, Franciszka Adamca, Józefa Raicherta – wszystkich z Przybyszówki, Józefa Dobrzańskiego, Andrzeja Sarne – z Nosówki, Antoniego Boczkaja ze Świlczy, Pawła Nowaka, NN Stykę – z Woliczki. Wśród współników tej bandy wymieniono w doniesieniu także Stanisława Piele, Józefa Pypcia i Władysława Łagowskiego⁶⁰².

Skrajnie inaczej partyzancką działalność Franciszka Rejmana ocenia Marcin Maruszak, według którego oddział „Bicza”

miał pełnić rolę żandarmerii, której zadaniem było pacyfikowanie postaw i nastrojów prokomunistycznych wśród byłych działaczy podziemia i chłopów, a także zapobieganie infiltracji

Augustyna z Woli Zgłobieńskiej, Wiktora Winiarskiego z Woli Zgłobieńskiej, Adama Wróbla ze Zwiężycy (morderstwo 9 IV 1945 r.), Józefa Rysika z Boguchwały, Wiktoria Bać z Niechobrza, Józefa Sitkę z Raclawówki, Andrzeja Marszczaka ze Zgłobnia, Mariana Nowaka ze Zgłobnia, Kazimierza Hujbana ze Zwiężycy, Wojciecha Tobiasza z Woli Zgłobieńskiej, Emilię Lip z Niechobrza, Ignacego Zielińskiego z Boguchwały, Kazimierza Habę z Raclawówki, Jana Rzepkę z Niechobrza (morderstwo 2 VII 1945 r.), Michała Karasia z Luteryża, Władysława Jakubka ze Zwiężycy (morderstwo 28 VII 1945 r.), Zofię Barcik i Wojciecha Szczepkę z Niechobrza, k. 12; zob. też AIPN Rz 05/51, *Charakterystyka nr 31 reakcyjnej poakowskiej zbrojnej terrorystyczno-rabunkowej pod d-ctwem Bednarski Hieronima ps. „Nawrucony”*, 22 XI 1976 r., k. 15.

⁶⁰¹ M. Maruszak, *Działalność żołnierzy AK...*, s. 65.

⁶⁰² AIPN Rz 122/322, „Doniesienie” wykaz dokonanych rabunków na terenie gm. Świlcza, sporządzone przez wywiadowcę WiN posługującego się pseudonimem „Dąb” (najprawdopodobniej jest to Jerzy Biliński), 12 III 1946, w aktach sprawy karnej toczącej się przed WSR w Rzeszowie przeciwko Władysławowi Koba i Mieczysławowi Liwie o sygn. akt: Sr 248/48, k. 98.

struktur WiN i PSL ze strony UB i MO. Oprócz bezwzględnego zwalczania funkcjonariuszy UB i członków PPR, do podstawowych zadań oddziału „Uzdy” i „Bicza” należało systematyczne pobieranie kontrybucji i różnego rodzaju opłat nakładanych na wysługujących się komunistom działaczy partyjnych i spółdzielczych, a także pobieranie opłat za drewno wywożone z lasu oraz udzielanie upomnień nauczycielom i działaczom młodzieżowych organizacji⁶⁰³.

W trakcie badań dokumentacji archiwalnej Komitetu Powiatowego i Komitetu Wojewódzkiego PPR w Rzeszowie autorowi nie udało się odnaleźć list członków gminnych i gromadzkich komitetów PPR w gminach Świlcza, Głogów Małopolski i Raclawówka. Jedyne na podstawie kwestionariuszy uczestników wojewódzkiej narady aktywu gminnego PPR ze stycznia 1948 r. możliwe było potwierdzenie zaangażowania w działalność partii niektórych bardziej aktywnych komunistycznych działaczy politycznych w latach 1944–1948, a zwłaszcza sekretarzy kół oraz komitetów gminnych i gromadzkich.

Byli to

- **z gminy Świlcza:** Jan Grendys [ur. w 1901 r.], sekretarz Komitetu Gminnego PPR w Świlczy, Władysław Grabowski [ur. w 1910 r.] z Bratkowic, przewodniczący Gminnej Rady Narodowej w Świlczy i członek Powiatowej Rady Narodowej w Rzeszowie, Antoni Fąfara [ur. w 1924 r.], sekretarz Koła PPR na posterunku MO w Świlczy, Julian Hul [ur. w 1915 r.] z Bratkowic, członek Gminnej Rady Narodowej w Świlczy, Bronisław Kwoka [ur. w 1911 r.] z Bratkowic, II sekretarz koła gromadzkiego PPR w Bratkowicach, Edward Molenda [ur. w 1922 r.] z Przybyszówki, sekretarz koła gromadzkiego PPR w Przybyszówce, Franciszek Migut [ur. w 1913 r.] z Bratkowic, Stanisław Rzepka [ur. w 1919 r.], I sekretarz koła gromadzkiego PPR w Bratkowicach, Stanisław Sałata, Jan Kawa, instruktor PPR z Komitetu Powiatowego PPR w Rzeszowie, Jan Kaszuba s. Pawła, Bronisław Rączy s. Wojciecha i Edward Rączy s. Antoniego – wszyscy z Przybyszówki, Władysław Micał s. Ignacego, Pięta Stanisław s. Jana z Bratkowic;
- **z gminy Głogów Małopolski:** założycielem koła PPR był Wincenty Przywara [ur. w 1901 r.], Jan Gniewek [ur. w 1901 r.], w czasie wojny w BCh, sekretarz Miejskiej Rady Narodowej w Głogowie Małopolskim, członek koła gminnego PPR w Głogowie, Stanisław Cisło [ur. w 1923 r.], sekretarz koła PPR na posterunku MO w Głogowie Małopolskim, Jan Gagat [ur. w 1900 r.], sekretarz koła gromadzkiego PPR w Stykowie, Kazimierz Zajac [ur. w 1912 r.] ze Stykowa, Andrzej Zajac [ur. w 1907 r.], sołtys gromady Styków, Wincenty Gniewek s. Wincentego i Bronisław Gniewek s. Władysława;
- **z gminy Raclawówka:** Marian Barć [ur. w 1924 r.], Franciszek Błażej [ur. w 1919 r.], sekretarz koła gromadzkiego PPR w Niechobrze, Piotr Chmiel [ur. w 1925 r.], sekretarz koła gromadzkiego PPR w Raclawówce, Franciszek Dziedzic [ur. w 1925 r.] z Woli Zgłobieńskiej, Ludwik Gieras [ur. w 1911 r.], sekretarz koła gromadzkiego w Zgłobniu,

⁶⁰³ M. Maruszak, Biogram Leona Słowika „Uzdy” zamieszczony w artykule... *O potrzebie ścisłości. Leon Słowik – „żołnierz wykłęty” z Bratkowic*, „Ziemia Bratkowicka” 2012, nr 23, s. 32–33.

Andrzej Rozborski⁶⁰⁴ [ur. w 1916 r.], sekretarz koła gromadzkiego w Boguchwale, członek Gminnej Rady Narodowej w Raławówce, Czesław Zajac [ur. w 1923 r. w Raławówce], Jan Zajac [ur. w 1904 r.] z Raławówki, Bronisława Ochab [ur. w 1926 r.] z Raławówki, Leon Zajac [ur. w 1916 r.], I sekretarz Komitetu Gminnego PPR w Raławówce, a także: Władysław Ryszel, Stanisław Rykała, Piotr Witek [ur. w 1902 r.] z Raławówki, Ludwik Król i Walenty Gil⁶⁰⁵.

Z danych statystycznych zgromadzonych podczas szkoleń dla działaczy gminnych i gromadzkich kół partyjnych PPR w powiecie rzeszowskim wynika, że zaledwie 5,2 procent uczestników tych szkoleń (na łącznie 536) było członkami PPR w czasie okupacji niemieckiej, 7 procent od 1944 r., 19,2 procent od 1945 r., 21,4 procent od 1946 r., a zdecydowana większość, tj. 47,2 procent, wstąpiła do PPR dopiero po wyborach do Sejmu z 1947 r. Z ciekawostek – wśród 536 sekretarzy było jedynie 11 kobiet. I sekretarzem Komitetu Powiatowego Ziemskiego w Rzeszowie był Władysław Kozdra, a II sekretarzem Stanisław Dronka. Kolportażem zajmował się Jan Kawa z Borku Nowego, a etatowymi instruktorami partyjnymi byli Tadeusz Mitka i Marian Żurek.

Co ważne, właściwie żadna z tych osób, może z kilkoma wyjątkami, nie była atakowana przez działające na tym terenie, a opisane powyżej przez Marcina Maruszaka „patrole” pełniące rzekomo funkcję żandarmerii.

⁶⁰⁴ Andrzej Rozborski [ur. 15 VII 1902 r. w Wyżnem], uczestnik wojny polsko-bolszewickiej, od 1932 r. członek KPP, za działalność antypaństwową skazany na dwa lata więzienia. Po ponownym aresztowaniu osadzony przez dwa miesiące w Berezie Kartuskiej. Od 1936 r. uczestnik wojny domowej w Hiszpanii, w trakcie której został ranny. Brał udział w wojnie obronnej we wrześniu 1939 r., w okresie okupacji żołnierz AK, komendant posterunku MO w Czudcu w stopniu plutonowego, zastrzelony 19 IX 1944 r. w okolicach Babicy przez działającą na tym terenie bojówkę (AIPN Rz 00155/1389, Akta osobowe Andrzeja Rozborskiego; G. Ostasz, *Okręg Rzeszowski...*, s. 552).

⁶⁰⁵ APRz 59/1194/136–147, *Archiwum Komitetu Wojewódzkiego PPR w Rzeszowie (1944–1948)*, Kwestionariusze osobowe uczestników wojewódzkiej narady aktywu gminnego PPR, styczeń 1948, mikrofilm.

ROZDZIAŁ 5

AKCJE SAMOOBRONY I ODWETU ORAZ REKWIZYCJI MIENIA

5.1. ROK 1944

5.1.1. Przejęcie wykazu opornych w Świlczy – 19 października 1944 r.

Jesienią 1944 r. doszło do przejęcia urzędowych wykazów poborowych lub tzw. osób opornych w Rzeszowie. Na terenie Placówki „Świerk” pierwsze takie zdarzenie odnotowano już 19 października o godzinie 14.30 na drodze w Świlczy. Jak opisał to jeden z raportów sytuacyjnych MO: „został napadnięty posłaniec gromady Mrowla Stopa Kaziemierz, który niósł wykazy opornych i po sterroryzowaniu bronią palną posłańca przez napastnika, który odebrał wykazy posłańcowi, udał się w kierunku Trzciany”⁶⁰⁶. Kto dokonał tej akcji, nie ustalono.

5.1.2. Przejęcia list poborowych z Zarządu Gminnego w Świlczy – 24 października 1944 r.

Z raportu sytuacyjnego komendanta powiatowego MO w Rzeszowie z 26 października 1944 r. wynika, że kilka dni później, a dokładnie: „[w] dniu 24.X.1944 r. o godz. 11.45 wszedł do Zarządu Gminnego w Świlczy NN osobnik, który przystąpił do urzędniczki Rębierz Stefanii prowadzącej rejestr stemplowanych dokumentów osobistych i po sterroryzowaniu ją rewolwerem zabrał z biurka wymieniony rejestr [...]. Opis osobnika: wysoki, blondyn, twarz owalna, w szarym ubraniu cywilnym, w butach oficerskich, czapka szara”⁶⁰⁷.

⁶⁰⁶ AIPN Rz 0057/4, t. 1, k. 24.

⁶⁰⁷ AIPN Rz 0057/4, t. 2, Raport powiatowego komendanta MO kpt. Saturna, 26 x 1944 r., k. 199.

Blondynem według świadków mógł być Bronisław Migala („Mauser”). Była to realizacja rozkazu szefa rzeszowskiego Inspektoratu AK mjr. Łukasza Ciepłińskiego z 10 sierpnia 1944 r.⁶⁰⁸, a także wydanej przez Delegata Rządu ściśle tajnej *Instrukcji o obowiązkach powiatowych władz bezpieczeństwa na wypadek okupacji Ziemi Rzeczypospolitej przez ZSRS* nakazującej „wyliminowanie kart ewidencyjnych ludności przez ich wymieszanie lub ukrycie”⁶⁰⁹. Według Frankiewicza to właśnie trzciańska bojówka pod dowództwem Michała Frankiewicza („Kaczora”) z udziałem Zdzisława Wiktora („Budrysa”), jego kuzyna Leszka Wiktora, Jana Bąka, Edwarda Piątka („Orzecha”), Władysława Ignasa („Stena”) i Adolfa NN miała przejąć „w przededniu akcji »Burza« w dniu 25 V 1944” księgi meldunkowe z Zarządu Gminy Świlcza⁶¹⁰.

Wydaje się, że Frankiewicz pomylił daty w swoich wspomnieniach, gdyż akcja ta rozegrała się podczas okupacji sowieckiej i była realizacją rozkazów szefostwa Inspektoratu z 10 sierpnia 1944 r., które miały na celu ochronę przed poborem młodzieży do LWP. Z kolei w przededniu akcji „Burza” w maju 1944 r. przejęto jedynie księgi parafialne z kościołów w Przybyszówce, Trzcanie i Świlczy⁶¹¹, chyba że do podobnego zdarzenia doszło również za okupacji niemieckiej, ale brak o tym informacji, zwłaszcza we wspomnieniach Bronisława Adamca.

5.1.3. Sprawa nieznanego z imienia Świdra z Woli Zgłobieńskiej – jesień 1944 r.

„Zabójstwo” [NN] Świdra opisane zostało w *Charakterystyce nr 14*, według której przy tej okazji pobity został brat zamordowanego. W akcji miały uczestniczyć bojówki Tadeusza Dziedzica („Gruszy”) i Wojciecha Kocana („Maka”)⁶¹². Motywy sprawców nie były znane. Bliższych informacji na temat tego zdarzenia nie udało się zgromadzić.

5.1.4. Przejęcia list poborowych i kenkart z posterunku MO w Świlczy – 18 listopada 1944 r.

Nie można pominąć kolejnej i jakże brawurowej akcji przejęcia list poborowych i kenkart, które znajdowały się zabezpieczone na posterunku MO w Świlczy. Odbyla się 3 tygodnie później, 18 listopada 1944 r., a nie w czerwcu 1945 r., jak omyłkowo podał Grzegorz Ostasz w swojej publikacji⁶¹³, prawdopodobnie myląc ją z opisany w dalszej części rozbrojeniem tego posterunku i uwolnieniem Adolfa Koczura.

⁶⁰⁸ W punkcie 5 ściśle tajnego rozkazu Inspektora AK Rzeszów z 10 VIII 1944 r. dotyczącego poboru do Wojska Polskiego (Radzieckiego) „nakazano zniszczenie wszelkiej ewidencji biur meldunkowych, urzędów pracy itp., tam gdzie to jeszcze nie zostało wykonane oraz ukrycie ksiąg parafialnych, szczególnie dotyczących roczników poborowych”. Zob. E. Brydak, *Pierwsze miesiące pod okupacją sowiecką...*, s. 27–28.

⁶⁰⁹ E. Brydak, *Pierwsze miesiące pod okupacją sowiecką...*, s. 9–10.

⁶¹⁰ J. Frankiewicz, *Placówka „Świerk”...*, s. 87–89.

⁶¹¹ *Ibidem*, s. 86–87. Księgi parafialne ze Świlczy przejął w pojedynkę Tadeusz Zduń („Zemsta”), a księgi z kościoła w Przybyszówce zostały schowane na przechowanie u Franciszka Czajaka-Rudnickiego („Maczugi”).

⁶¹² AIPN Rz 0172/15/J, *Charakterystyka nr 14*, s. 30.

⁶¹³ G. Ostasz, *Okręg Rzeszowski...*, s. 438.

Szczegółowy jej opis znajduje się we wspomnieniach Bronisława Adamca⁶¹⁴. Została przeprowadzona przez Bronisława Adamca („Raka”) z Przybyszówki i Edwarda Piątka („Orzecha”, „Szczura”) [1922–1944] z Trzciany na polecenie Władysława Lubasa („Lipy”) ze Świlczy. Po udanej akcji wydobyte dokumenty spalił zgodnie z rozkazem swoich akow- skich przełożonych Władysław Lubas i tym samym nie doszło do poboru do „lubelskie- go” WP na terenie gminy Świlcza.

Warto dodać, że uczestnicy tej akcji dysponowali szczegółowymi danymi wywia- du AK o obecności na posterunku tylko jednego milicjanta Franciszka Lubasa, syna Stanisława (z rodziny Władysława Lubasa), oraz fikcyjnym pisemnym upoważnieniem do skontrolowania posterunku z pieczęciami i podpisem ówczesnego wojewódzkiego komendanta MO w Rzeszowie Franciszka Księżarczyka („Michała”). Akcję od strony wywiadowczej mógł przygotować i najprawdopodobniej przygotował pchor. Józef Koryl („Piła”, „507”), który z polecenia szefów rzeszowskiego wywiadu AK jako przedwojen- ny podoficer Policji Państwowej objął funkcję pierwszego komendanta i zarazem or- ganizatora posterunku MO w Świlczy. W okresie tym nadal działał w strukturach tzw. sieci specjalnej wywiadu i kontrwywiadu AK, o czym nie miał pojęcia jego dowódca Józef Frankiewicz. „Piła” wiedział o przechowywaniu list poborowych, znał skład oso- bowy oraz jako jedyny żołnierz AK z gminy Świlcza był obeznany ze zwyczajami Ko- mendy Wojewódzkiej MO i właściwie tylko on mógł spowodować, aby w czasie akcji dywersji AK w budynku posterunku był wyłącznie jeden milicjant.

Akcję tę opisano w *Raporcie sytuacyjnym nr 28* z 24 listopada 1944 r. w następujący sposób:

Dnia 18 listopada 1944 około godz. 18 dwóch nieznanych osobników przyszło do Posterunku MO w Świlczy w ubraniach cywilnych z opaskami biało-czerwonymi, przedstawili się dyżur- nemu Lubasowi Franciszkowi, że są z komendy wojewódzkiej MO w Rzeszowie i przybyli dokonać kontroli posterunku. Pokazali Lubasowi pismo z pieczęcią komendy wojewódzkiej MO w Rzeszowie, upoważniające do przeprowadzenia kontroli posterunku w Świlczy i Racla- wówce. Osobnicy zakneblowali następnie usta Lubasowi jego chusteczką do nosa i kazali mu się położyć na wznak na podłodze, co Lubas uczynił. Następnie osobnicy ci zabrali wszystkie akta posterunku, akta rejestracji dowodów osobistych oraz karabin K.B. polski Nr 31714 z roku 1935, po czym zbiegli. Wszczęty natychmiastowy pościg nie dał pozytywnego rezultatu⁶¹⁵.

Przedstawił ją też bardzo szczegółowo w swoich wspomnieniach Bronisław Adamiec:

Spotkałem [w Świlczy] młodego nieznanego mi człowieka. Po wymianie hasła i odzewu oświadczył mi, że musimy przejść z posterunku milicji w Świlczy listy poborowych, ken- karty i inne dokumenty [...]. Zapewnił mnie, że na posterunku będzie tylko jeden milicjant,

⁶¹⁴ B. Adamiec, *Ocalić...*, s. 28–30.

⁶¹⁵ AIPN Rz 0057/4, t. 2, *Raport sytuacyjny nr 28*, 24 XI 1944 r., k. 300–301.

reszta wyjechała na obławę. Oświadczył mi, że ja jestem dowódcą tej akcji i że jestem za nią odpowiedzialny [...]. Kiedy weszliśmy do ganku budynku posterunku i otworzyliśmy drzwi do korytarza, usłyszeliśmy gwar i śmiech wielu młodych ludzi. Zaskoczeni nieprzewidzianą przeszkodą [...] dyskretnie wycofaliśmy się z terenu milicji. [...] Po namyśle odpowiadam, idziemy. [...] Mieliśmy fikcyjne upoważnienie wydane i podpisane z pieczęciami przez wojewódzkiego komendanta milicji w Rzeszowie Franciszka Księżarczyka. Upoważniało nas do przeprowadzenia kontroli milicji w Świlczy [...]. Weszliśmy do pokoju służbowego posterunku. Zastaliśmy tu młodego milicjanta. Wyjaśniliśmy cel naszej wizyty. Pokazaliśmy upoważnienie do kontroli posterunku [...]. Piątek [Edward z Trzciany] natychmiast zamknął drzwi na klucz i łańcuch. Ja wyjąłem pistolet i skierowałem go na milicjanta [...]. Oświadczyłem, że jesteśmy z Armii Krajowej. Zarządziłem, aby wydał nam listy poborowe, kenkarty i inne dokumenty. Zapytałem, kto jest w drugim pokoju. Odpowiedział, że żołnierze KBW. Piątek zapytał, ilu ich jest. Milicjant odpowiedział, że siedemnastu [...]. Milicjant nie stawiał oporu. My obaj nie używaliśmy żadnych masek na twarz. Piątek [...] wziął ze stojaka jeden z karabinów. Ja mu odradzałem, żeby nie brał tej broni, ale on nie posłuchał. Oświadczyliśmy milicjantowi, a był to Franciszek Lubas, s. Stanisława, mieszkaniec wsi Świlcza [...]. Wychodząc zarządziliśmy, aby nie wszczynał alarmu, aż za pół godziny. Opuściliśmy szczęśliwie posterunek [...]. Piątek oddał worek czekającemu na niego Władysławowi Lubasowi ps. „Lipa” ze Świlczy. Lubas te dokumenty zaraz spalił zgodnie z rozkazem przełożonych⁶¹⁶.

5.1.5. Sprawa braci Józefa, Tomasza i Stanisława Ossaków – 2 listopada 1944 r.

Stanisław Ossak, urodzony w 1904 r., był najmłodszym synem Walentego i Marii z d. Bąk. Jego najstarszy brat Tomasz urodził się 26 grudnia 1893 r. Obaj mieszkali w Świlczy. Trzeci z braci, Józef, urodzony w 1899 r., był z kolei, jak podają zapiski archiwów IPN, analfabetą i mieszkał w Przybyszówce. Bracia Ossakowie urodzili się w pobliskim Miłocinie i nie pochodzili z Kresów, jak powtarzano w różnych dokumentach z okresu konspiracji.

Zostali zastrzeleni najprawdopodobniej (tak przynajmniej twierdził B. Migała) za donos do NKWD na Stanisława Czacha („Wilczura”) ze Świlczy, zamordowanego 21 października 1944 r. na skutek wyroku Trybunału Wojennego I Frontu Ukraińskiego przez sowiecki „Smiersz” w więzieniu „Na Zamku” w Rzeszowie⁶¹⁷. Brak jednak dokumentów i świadków potwierdzających tę okoliczność, jak również ewentualnych pisemnych doniesień wywiadu AK na ten temat. Przynajmniej autorowi dotychczas nie udało się do takich dokumentów dotrzeć. Według danych z raportów sytuacyjnych MO przeanalizowanych przez A. Szarego wynika, że powodem zabójstwa był udział jednego z braci – Stanisława Ossaka – w tworzeniu struktur administracyjnych Polski „lubelskiej”. Swoje przekonania polityczne miał on wyrażać podczas zebrań gromadzkich i okolicznościowych wieców. Jeden z takich wieców odbył się latem 1944 r. w ogrodzie Katarzyny Bąk,

⁶¹⁶ B. Adamiec, *Ocalić...*, s. 28–30.

⁶¹⁷ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Bronisława Migały z 19 XII 1946 r., k. 272.

a brali w nim udział mieszkańcy Świlczy oraz przedstawiciele nowej „władzy ludowej”, a nawet wojska⁶¹⁸.

Według relacji Tomasza Buckiego⁶¹⁹ prawnuka Stanisława Ossaka jego pradziadek wraz z braćmi wychowywali się w sierocińcu, albowiem ich matka z d. Bąk wyjechała do Ameryki. Pradziadek Stanisław wyjechał na Kresy do Chodorowa, gdzie przez kilka lat pracował jako woźny szkolny (1929–1932), a później w nowo otwartej cukrowni. Osiedlił się w miejscowości Kremerówka, w której mieszkali już osadnicy z regionu rzeszowskiego. Tam ożenił się ze Stefanią, której matka była Polką spod Częstochowy, a ojciec Ukraińcem. Był osobą wierzącą i szanowaną w Chodorowie (miał ponad 15 chrześniaków). Wyjazd z Chodorowa 2 lutego 1944 r. spowodowany był ostrzeżeniami, że bandy UPA planują morderstwo jego rodziny, albowiem podczas jednego z wieców Stanisław Ossak powiedział, że jest Polakiem, i razem z synem Grzegorzem odmówili zdjęcia czapki z głowy podczas śpiewania hymnu ukraińskiego⁶²⁰. Podał także, że pradziadek nie był członkiem żadnych organizacji, a tym bardziej PPR. Gdy zrobiło się bezpiecznie, wrócił na chwilę do Chodorowa, gdzie brał udział w demontażu urządzeń cukrowni, i na przełomie lipca i sierpnia 1944 r. uciekł przed Sowietami niemalże ostatnim transportem przed ich wkroczeniem. W tym samym dniu, w którym został zamordowany, według relacji prawnuka, Stanisław Ossak sprzedał swinię oraz swój deputat cukry przywieziony z Chodorowa, ponadto dysponował gotówką z części spieniężonych rzeczy pozostawionych na Kresach.

Tomasz Bucki zwrócił uwagę, że podczas okupacji Polaków uciekających z Kresów przed Sowietami często niesłusznie traktowano jak Ukraińców. Podobnie jak jego pradiadka, również Zenona Kondraszcuka z Wołynia w Przybyszówce nazywano „Ukraińcem”, mimo że obaj byli Polakami⁶²¹.

Jak zeznał Edward Pukała („Lis”), na miejscu w Świlczy 2 listopada 1944 r. (Dzień Zaduszny) dowodzący całą akcją Józef Gutkowski („Kania II”) podzielił oddział na 2 grupy. Pierwsza, którą osobiście kierował i w której znalazł się Edward Pukała, udała się do domu Stanisława Ossaka, a druga, którą dowodził Wojciech Kocan („Mak”) wraz z Antonim Rączym – do Tomasza Ossaka. „Przewodnikami” egzekutorów byli odpowiednio pochodzący ze Świlczy Józef Zduń („Króćca”) oraz Bronisław Nowak („Narew”)⁶²². Po zastrzeleniu obu braci zamieszkałych w Świlczy połączone już grupy skierowały się do Przybyszówki. Tutaj jednak przybyszowscy sąsiedzi Józefa Ossaka, tj. Wojciech Kocan wraz ze swymi podkomendnymi Pukałą i Rączym, odłączyli się i wykonaniem zadania zajęli się osobiście Józef Gutkowski wraz z podległymi mu żołnierzami⁶²³. Ta informacja

⁶¹⁸ A. Szary, *Sytuacja we wsiach gminy Świlcza jesienią i zimą 1944 r. w świetle raportów sytuacyjnych Milicji Obywatelskiej*, „Trzcionka” 2008, nr 48, s. 20.

⁶¹⁹ Relacja pisemna Tomasza Buckiego z 13 III 2017 r., w zbiorach autora.

⁶²⁰ *Ibidem*.

⁶²¹ *Ibidem*.

⁶²² AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Józefa Zdunia z 18 I 1950 r., k. 125–126.

⁶²³ AIPN Rz 107/1793, Zeznania Edwarda Pukały z 14 I 1950 r., k. 118.

nie jest jednak do końca spójna, albowiem z Przybyszówki pochodził też Józef Gutkowski i biorąc udział – wbrew akowskim regułom stosowanym w dywersji – w tej egzekucji, narażał się na rozpoznanie przez sąsiadów, podobnie jak Kocan.

Jeden z uczestników tych wydarzeń, Bronisław Migala („Mauser”), zeznał 19 grudnia 1946 r. przed WUBP:

W listopadzie 1944 przyszedł do mnie Piątek Edward ps. „Orzech” ze Słotwiny p. Rzeszów⁶²⁴, który mi zaproponował, żebym zorganizował 3 chłopców pod swoją komendą w celu stworzenia bojówki [...]. Pierwszego napadu terrorystycznego dokonałem jesienią 44 r. na trzech braci nieznanych nazwisk, zam. dwóch w Świlczy, a trzeci w Przybyszówce. Osobników tych wymordowano strzałami z pistoletu i automatu. W napadzie tym brał udział ja Migala Bronisław, Zdun Edward, zam. Dąbrowa, Piątek Edward ze Słotwiny, Koczór Adolf zam. Słotwina, Depa Adolf – Słotwina, Dziedzic Eugeniusz – Słotwina, „Rak” nieznanego nazwiska zam. Przybyszówka, „Mak” nieznanego nazwiska zam. Przybyszówka, „Kania” nieznanego nazwiska zam. Przybyszówka, „Krucica” nieznanego nazwiska zam. Świlcza. Mordu tego dokonał Zdun Edward, Piątek Edward, Koczur Adolf i Kania⁶²⁵.

Z kolei Edward Pukała, składając zeznania przed WSR w Rzeszowie, dodał, że „dom Ossaka Stanisława wskazał nam nieznany człowiek [...] niejaki Zduń Józef [...]. Do mieszkania Ossaka poszedł Gutkowski i jeden czy też dwóch nieznanych mi osobników. Ja zaś zostałem na ganku domu”⁶²⁶.

Okoliczności te znajdują także potwierdzenie w publikacji Grzegorza Ostasza z 2006 r., w której wskazał, że zabójstwa braci Ossaków dokonała komórka specjalna w składzie: Bronisław Adamiec („Rak”), Edward Pukała („Lis”), Edward Piątek („Orzech”), Józef Zduń („Króćca”), Wojciech Kocan („Mak”), Bronisława Migala („Mauser”), Edward Zdun („Garbaty”) i NN „Lis II”⁶²⁷.

Z zupełnie innej perspektywy wydarzenia te zrelacjonowali członkowie rodzin zamordowanych. Żona 45-letniego Józefa Ossaka, Julia Ossak z d. Molenda [ur. w 1906 r.], 18 stycznia 1955 r. zeznała:

W nocy 2 listopada 1944 r. podczas snu zostaliśmy napadnięci [...]. Mąż mój Józef Ossak w tem momencie uciekł z mieszkania na strych. Zaraz po oddaniu strzałów przez napastnika napastnik ten wybił okno i wskoczył do mieszkania, przeszedł przez mieszkanie i poszedł do sieni za mężem. Zaraz do mieszkania przez wybite okno wskoczył drugi osobnik, który poszedł do sieni za mężem. W tem czasie słyszałam krzyk męża na strychu, jak woła ratunku, i zaraz słyszałam trzy strzały na strychu, gdzie napastnicy zastrzelili męża. [...] Po odejściu

⁶²⁴ G. Ostasz, *Okręg Rzeszowski...*, s. 438. Należy mieć na uwadze, że w chwili składania tych zeznań Edward Piątek już nie żył, gdyż w marcu 1945 r. został zastrzelony prawdopodobnie przez milicjanta ze Zgłębnia Walentego Kaszubę.

⁶²⁵ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Bronisława Migala z 19 XII 1946 r., k. 256–257.

⁶²⁶ AIPN Rz 107/1793, Zeznania Edwarda Pukały przed WSR z 17 III 1950 r., k. 240.

⁶²⁷ G. Ostasz, *Okręg Rzeszowski...*, s. 437.

napastników poszłam na strych i zastałam męża Józefa zabitego, który miał zestrzelone całe plecy i głowę strzaskaną od kul⁶²⁸.

W kolejnych zeznaniach, z 29 lipca 1955 r., dodała: „około godz. 21-ej wieczór nieznanymi osobnikami uzbrojeni w broń palną otoczyli nasz dom. Następnie wybili okna i jeden z nich wskoczył do mieszkania [...], mąż mój uciekł z mieszkania na strych domu, ja natomiast pozostałam z córką Władysławą w mieszkaniu [...]. Po chwili czasu usłyszałam krótkie serie strzałów na strychu. Po tych strzałach osobnicy ci uciekli”. Józef Ossak pochowany został obok rodziny Misiów na cmentarzu parafialnym w Przybyszówce. Prawdopodobnie nie miał nic na sumieniu, a zginął tylko z obawy egzekutorów przed ewentualną zemstą za śmierć braci.

Żona 40-letniego Stanisława Ossaka, Stefania, która wkrótce po śmierci męża wyjechała na Śląsk, określiła Edwarda Pukałę jako wysokiego, barczystego, z czerwoną twarzą, a Gutkowskiego jako niskiego i szczupłego, w swoich zeznaniach zaś opisała zabójstwo męża w następujący sposób:

W pewnym momencie przyszła niejaka Styka, kobieta również ze Świlczy. [...] Za jakieś 15 minut gdzieś przed godziną 19-tą usłyszeliśmy gwałtowne pukanie do drzwi, które zaraz się otworzyły. Weszło dwóch osobników [...]. Pierwszy [...] był wysokiego wzrostu, barczysty, twarz miał czerwoną, podłużną [...] w ręce miał pistolet: dość długi rosyjski nagan, poznałam go, pochodzi on z wioski Przybyszówka, nazwisko Pukała. Drugi osobnik był niski, chował się za jego plecami [...]. Trzeci z osobników był za progiem w płaszczu gumowym. [...] kazali mężowi wyjść do sieni i tam z nim zaczęli gadać [...] usłyszałam strzały, których było cztery. [...] Podczas zamordowania męża mego Stanisława bandyci zabrali mężowi zegarek marki „Cyma” kieszonkowy oraz 50.000 złotych. Kobiętę nazwiskiem Styka [...] podejrzewam, że była współniczką owych bandytów, gdyż przyszła przeprowadzić wywiad, czy mąż jest w domu, to jest właśnie charakterystyczne, że nigdy uprzednio do nas nie przychodziła⁶²⁹.

Żona najstarszego, 51-letniego Tomasza, Ludwika Ossak, zeznała odnośnie do okoliczności śmierci męża:

O godz. 19tej siedziałam razem z mężem Ossak Tomaszem, a dzieci moje córka i syn spali, w tym ktoś zapukał do drzwi frontowych i mąż kazał mi iść drzwi otworzyć, gdyż myślał, że są to żołnierze Armii Czerwonej, którzy u nas kwaterowali [...] otworzyłam drzwi, w tym dwóch nieznanym mi osobnikom, średniego wzrostu, weszli do mieszkania, nawet się nie odezwali, tylko jeden z nich, który miał ciemną twarz i czarne włosy oraz małego wąsika, wyjął pistolet i wystrzelił mężowi w twarz, mąż upadł na ziemię, a osobnik w/w wystrzelił jeszcze parę razy ze swego pistoletu [...] zgasili lampę i wyszli⁶³⁰.

⁶²⁸ *Ibidem*, Zeznania Julii Ossak z 18 I 1950 r., k. 128.

⁶²⁹ *Ibidem*, Zeznania Stefanii Ossak z 3 II 1950 r., k. 172–173.

⁶³⁰ *Ibidem*, Zeznania Ludwika Ossak z 5 XII 1949 r., k. 128.

Nie znamy niestety wersji dowodzącego tą akcją Józefa Gutkowskiego („Kani II”), a zatem trudno zweryfikować informacje podane przez pozostałych uczestników tych wydarzeń. W każdym razie nie przedstawiono żadnych dowodów, że bez wyjątku wszyscy bracia Ossakowie zaangażowani byli w takie propagowanie nowego ustroju, które winno było skutkować karą śmierci.

5.1.6. Sprawa Rozalii Rączy

Rozalię Rączy, żonę Henryka, poturbowała grupa Wojciecha Kocana („Maka”, „Czarnego Sędziego”) tak dotkliwie, że odbili jej nerki, skutkiem czego wkrótce potem zmarła⁶³¹. Rozalia Rączy była ciotką Antoniego Rączego, członka bandy Kocana, a jej śmierć w swoich wspomnieniach Józef Frankiewicz uznał za zupełnie niezasłużoną.

5.1.7. Sprawa Bronisława Czyża

Z powodu pobicia przez bandę „Maka” po kilku miesiącach zmarł także absolwent II Gimnazjum Państwowego w Rzeszowie Bronisław Czyż⁶³².

5.1.8. Sprawa Zenona Kondraszczuka *vel* Kondratiuka i Jana Czyża z Przybyśzówki – 24 listopada 1944 r.

Podobnie jak w poprzednich przypadkach, także i w tym wyznaczony został tzw. cynk (przewodnik), którego zadaniem było doprowadzenie do domu ofiary i wskazanie egzekutorom skazanego, na którym miał być wykonany wyrok. Był nim, jak sam zeznał, Teofil Kokoszka („Kruk”), który tak opisał swój udział:

„Kania” podzielił nas na dwie grupy. Jedna grupa składała się z Boczkaja Tomasza, Misia Stanisława i jeden nieznany mi osobnik, a „Kania” został na miejscu. Druga grupa składała się: ja, tj. Kokoszka Teofil, i dwóch nieznanych mi osobników. [...] „Kania” mówił, że ja mam zabrać ze sobą Pukałę [...] i Świder Stanisława z Woliczki i mam ich doprowadzić tam, gdzie mieszka osobnik i zamieszkuje u ob. Czyża w Świlczy. Druga grupa z przewodnikiem w osobie Tomasza Boczkaja („Zięby”) była u Lubasa Stanisława z Świlczy i chcieli go zamordować, lecz nie spotkali go w domu, bo im uciekł⁶³³.

Zdarzenie to z perspektywy sprawców opisał przed śledczymi Edward Pukała. Zeznał wówczas:

osobnik, który pozostał następnie jako obstawa, objaśnił nas o rozkładzie mieszkania oraz o położeniu pokoju, gdzie mieszka osobnik, którego szliśmy zamordować, orientując nas, iż

⁶³¹ J. Frankiewicz, *Placówka „Świerk”* ..., s. 144.

⁶³² *Ibidem*.

⁶³³ AIPN Rz 107/1793, Zeznania Teofila Kokoszki z 19 i 1950 r., k. 132.

jest to pokój znajdujący się na wprost sieni wejściowej [...] równocześnie tenże osobnik przestrzegał nas, [byśmy] mieli się na baczności, gdyż osobnik, którego mieliśmy zabić, posiada broń, podał nam także rysopis jego⁶³⁴.

A kiedy indziej wyjaśnił:

„Kania” powiedział do mnie i drugiego osobnika, który siedł ze mną, że daje nam rozkaz zamordować osobnika [...]. Po przybyciu do tego w Świlczy osobnik, który prowadził nas, wskazał nam dom, gdzie mieszka osobnik, którego mamy zamordować, wtedy ja i ten drugi [Stanisław Świder „Lew”] po wejściu na korytarz spotkaliśmy gospodarza, zaraz osobnik, który był ze mną, wystrzelił z automatu, zabijając chłopą na miejscu. Po wystrzale kobieta zaczęła krzyczeć i płakać, mówiąc, że zabiliśmy męża [...], kobieta ta powiedziała, że nazywa się Czyż. Tak osobnik ten powiedział mi, że zaszła pomyłka, został zabity niewinny człowiek, i zapytał się od razu tej kobiety, gdzie mieszka u niej ten osobnik, który przyjechał ze wschodu, wskazała nam drzwi obok [...] zaznaczam, że Czyż został zamordowany przez omyłkę, gdyż mieliśmy rozkaz zamordować tylko tego osobnika ze wschodu⁶³⁵.

Elżbieta Czyż, żona „omyłkowo” zastrzelonego wtedy kowala Jana Czyży [ur. w 1888 r.], syna Tomasza i Marii z d. Olszewskiej, tak opisała to wydarzenie:

W dniu 26 listopada 1944 r. około godziny 19.30 [...] wszedł do kuchni, był on ubrany w pelerynę koloru zielonego, kapiszon miał naciągnięty na głowę, w kuchni osobnik ten, stojąc niedaleko drzwi, wyciągnął automat spod peleryny, mąż mój Czyż Jan w tym czasie stał na środku mieszkania, osobnik nic nie mówił do męża, strzelił w stronę męża, zabijając go na miejscu [...], osobnik ten [...] pytając się mnie, gdzie mieszka wysiedlony, ja pokazałam ręką, że przeciwne drzwi. Osobnik ten sam poszedł do mieszkania Kindarczuk Zenona, którego zastrzelił na miejscu. Kindarczuk w maju 1944 r. wraz z żoną i 4 dziećmi przyszedł do mego mieszkania i mieszkał w moim domu jako lokator⁶³⁶.

Zastrzelony został uciekinier z Wołynia Zenon Kondratiuk lub Kondraszczuk (w dokumentach pojawia się różna pisownia jego nazwiska), ur. 25 listopada 1912 r. w Ilkowicach, pow. sokalski (woj. lwowskie), a jego żona Maria Kondratiuk została raniona w prawy bok. Nie udało się ustalić, czy związany był z jakimikolwiek organizacjami komunistycznymi. Jak twierdzi Grzegorz Ostasz za relacją „Kani II”, złożoną przez niego w 1948 r. w obozie Heilbronn w Niemczech, Zenon Kondratiuk, narodowości ukraińskiej, jako agent NKWD miał współpracować z sowieckim komendantem wojennym Świlczy⁶³⁷. Z kolei według relacji prawnuka Stanisława Ossaka, uciekając przed Ukraińcami i wojskiem sowieckim z Wołynia, przybył do Świlczy z trzema końmi, których użyczał do prac polowych, a konie

⁶³⁴ *Ibidem*, Zeznania Edwarda Pukały z 24 I 1950 r., k. 156.

⁶³⁵ *Ibidem*, Zeznania Edwarda Pukały z 19 I 1950 r., k. 140–141.

⁶³⁶ *Ibidem*, Zeznania Elżbiety Czyż z 26 I 1950 r., k. 159.

⁶³⁷ G. Ostasz, *Okręg Rzeszowski...*, s. 437 oraz podobnie A. Szary, *Sytuacja we wsiach gminy Świlcza...*, s. 20, który dodaje, że Kondratiuk współpracował z sowieckim aparatem władzy.

te parę dni przed śmiercią sprzedał⁶³⁸. Sugeruje tym samym motyw rabunkowy sprawców. Oczywiście dzisiaj nie jesteśmy w stanie rozstrzygnąć, czy w ogóle zapadł jakiś wyrok wobec Zenona Kondraszczuka, a jeśli tak, to czy istniały wystarczające podstawy do jego wydania.

5.1.9. Sprawa Andrzeja Doroby z Trzciany–Słotwinki – 26 listopada 1944 r.

Według Marcina Maruszaka bojówka dywersyjna dowodzona przez Józefa Gutkowskiego („Kanię II”) zlikwidowała 26 listopada 1944 r. zamieszkałego w miejscowości Słotwinka członka PPR Andrzeja Dorobę (w niektórych zeznaniach określanego jako Darba)⁶³⁹. W świetle ustaleń Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 17 stycznia 1947 r. podczas tej akcji na czatach stał Stanisław Miś („Pryc”), który za współudział w tym mordzie skazany został na karę dożywotniego więzienia. Według zeznań żony zastrzelonego Katarzyny Doroby do mieszkania ok. godziny 19.00 przez wybite okno weszło czterech uzbrojonych osobników. Wysokiego wzrostu napastnik z automatem kazał jej pójść do komory i położyć się na ziemi obok męża. Gdy tak leżeli, napastnik ten strzelił z automatu kilka razy do męża i zabił go. Według zeznań Tomasza Boczkaja Stanisław Miś stał wówczas na czatach⁶⁴⁰. Z dostępnych zeznań świadków nie wynika, kto dokładnie strzelał do Doroby.

5.1.10. Sprawa Władysława Kornaka z Raclawówki – 12 grudnia 1944 r.

Jedną z najgłośniejszych akcji bojówki dywersyjnej Józefa Gutkowskiego było wykonanie wyroku na przewodniczącym Komisji Reformy Rolnej dokonującej parcelacji należącego do rodziny Wojciechowskich i Jędrzejowiczów⁶⁴¹ majątku ziemskiego Dąbrowa, 41-letnim Władysławie Kornaku [ur. w 1903 r.]. Kornak pochodził z Raclawówki. Był członkiem przedwojennej Komunistycznej Partii Polski, a w czasie wojny i po „wyzwoleniu” należał do PPR.

Miejscem zbiórki egzekutorów był położony na skraju Woliczki dom Stanisława Misia („Rysia”). Okoliczności związane z zajściem, które rozegrało się ok. godziny 17.00, opisał w swoich wspomnieniach Bronisław Adamiec („Rak”):

12 grudnia 1944 r. otrzymałem polecenie przez łącznika, abym się udał do Edwarda Pukały ps. „Lis”, członka dywersji Armii Krajowej. Z wyżej wymienionym udaliśmy się do Woliczki.

⁶³⁸ Relacja Tomasza Buckiego, 13 III 2017 r.

⁶³⁹ M. Maruszak, *Chłopi...*, s. 46.

⁶⁴⁰ AIPN Rz 107/1167, t. 2, Wyrok Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 17 I 1949 r., sygn. akt II K 361/48 wraz z pisemnym uzasadnieniem, k. 206.

⁶⁴¹ Interesujące są wspomnienia dziedzica Dąbrowy i pałacu w Staromieściu Jana Jędrzejowicza („Szacha”), też żołnierza wywiadu i kontrwywiadu AK, oficera w sztabie Podokręgu AK Rzeszów i bliskiego współpracownika Mieczysława Wałęgi („Mata”) oraz komendanta podokręgu Kazimierza Putka. Zob. J. Jędrzejowicz, *Wspomnienia. Część II. Okres wojenny 1939–1945*, Londyn 1996, w zbiorach G. Ostasza.

Na umówionym miejscu spotkaliśmy Józefa Gutkowskiego ps. „Kania” oraz Edwarda Piątka ze Słotwinki i Stanisława Świdra z Woliczki. Gutkowski odczytał nam wyrok śmierci na Władysława Kornaka orzeczony przez Wojskowy Sąd Specjalny Armii Krajowej. Zaznajomił nas z miejscem zamieszkania Kornaka. Dodał, że w dworze stacjonuje batalion NKWD, może być w nim kapitan NKWD, który często go odwiedzał. Budynek, w którym mieszkał Kornak, przylegał do budynku, w którym kwaterowało NKWD. Kiedy weszliśmy do wskazanego budynku, na korytarzu napotkaliśmy oficera NKWD. Został sterroryzowany i umieszczony w kuchni, gdzie pilnował go jeden z bojówkarzy Jan Pukała. Otworzyliśmy drzwi do mieszkania Kornaka. Ku naszemu zaskoczeniu w obszernym pokoju, raczej była to jakaś sala, było pełno chłopów. Kazaliśmy im położyć się na podłodze. Po wykonaniu zadania opuściliśmy budynek. Edward Pukała ze Stanisławem Świdrem, a ja z Edwardem Piątkiem udaliśmy się do domów⁶⁴².

Co do odczytywania wyroku WSS, można mieć wątpliwości, czy rzeczywiście tak się odbyło, albowiem żaden z uczestników odprawy u Misia ani też Bronisław Adamiec w licznych zeznaniach w toku sprawy karnej nie potwierdzili tej okoliczności, a sprawy osób prywatnych (takich jak Kornak) zwykle rozpatrywał Cywilny Sąd Wojskowy (CSS), a nie Wojskowy Sąd Specjalny (WSS), ale tych niuansów zwykli żołnierze AK nie byli w stanie uchwycić.

Jeden z bezpośrednich świadków Karol Tabaczyński tak zrelacjonował owo zdarzenie w zeznaniach z 11 stycznia 1950 r.:

Dnia 11.XII.1944 r. o godz. 19-tej siedzieliśmy w kancelarii dworu w Dąbrowie, pełnomocnik do parcelowania ziemi Kornak Władysław z Raclawówki, Dziewit Wiktor, Gil Walenty i Ja Tabaczyński Karol – wszyscy zamieszkali Raclawówka [...] wpadli dwaj nieznani osobnicy, obaj uzbrojeni w automaty i pistolety, jeden podszedł do nas, średniego wzrostu, pytając się o nazwisko i kenkartę, widząc że [...] nie otrzymuje żadnej odpowiedzi, ten, który stał przy drzwiach [...] dosyć tęgi [...] krzyknął „Nie szukaj, bo Kornak jest mały, dużą ma głowę i łysy łeb”, i w tym zaraz ten, co stał przed nami, strzelił dwa razy z pistoletu w głowę Kornaka Władysława⁶⁴³.

W protokole konfrontacji Edwarda Pukały z Bronisławem Adamcem z 16 stycznia 1950 r. Pukała oświadczył: „siedzący przede mną Adamiec Bronisław zastrzelił z posiadanego pistoletu pełnomocnika majątku Dąbrowa nazwiskiem Kornak, gdyż ja podczas zastrzelenia Kornaka stałem w drzwiach, byłem uzbrojony w automat M.Pi”, na co Adamiec przyznał: „Kornaka zastrzeliłem z pistoletu bębnekowego i z rozkazu Gutkowskiego Józefa pseudo »Kania«”⁶⁴⁴.

⁶⁴² B. Adamiec, *Ocalić...*, s. 36.

⁶⁴³ AIPN Rz 107/1793, Zeznania Karola Tabaczyńskiego z 11 I 1950 r., k. 50.

⁶⁴⁴ *Ibidem*, Protokół konfrontacji Pukały i Adamca z 16 I 1950 r., k. 59–61.

Podobnie jak w przypadku innych akcji, również i tym razem brała w niej udział osoba podprowadzająca egzekutorów do skazanego. Według relacji Adamca: „Idąc po drodze w Słotwinie k/Trzciany, spotkaliśmy człowieka, który podał hasło, a z mojej grupy któryś podał odzew, razem udaliśmy się do dworu w Dąbrowie”. Tym „cynkiem”, „który znał Kornaka i który służył nam jako przewodnik”⁶⁴⁵, najprawdopodobniej był dobrze już znany „Rakowi” z akcji na posterunku MO w Świlczy Edward Piątek („Orzech”). Bronisław Adamiec twierdził, że wyrok ten wykonał w obawie o własne życie, gdyż za niewykonanie rozkazu Gutkowski zagroził mu śmiercią, a opisując spotkanie, do jakiego doszło po akcji, zeznał: „w drodze powrotnej oświadczyłem Gutkowskiemu Józefowi ps. »Kania« w obecności Pukały Edwarda, obaj zamieszkali Przybyszówka pow. Rzeszów, że już więcej na podobną robotę nie pójdę, a »Kania« mi odpowiedział »no to zobaczymy« i więcej już po mnie nie przychodził”⁶⁴⁶, i dodał, że był to rozkaz „z góry”⁶⁴⁷.

5.2. ROK 1945

5.2.1. Sprawa Józefa Trzeciaka z Rudnej Małej – 31 stycznia 1945 r.

Józef Trzeciak został zlikwidowany za donosicielstwo i współpracę z Niemcami w czasie okupacji oraz prawdopodobnie za donos do NKWD na żołnierza kontrwywiadu AK pchor. Józefa Koryła („Piłę”, „507”), wykonującego powierzone mu przez przełożonych obowiązki komendanta posterunku MO w Świlczy, który na początku listopada 1944 r. przeprowadził u rodziny Trzeciaków przeszukanie. W wyniku denuncjacji Korył został zatrzymany przez NKWD, i to w momencie gdy właśnie rozpoczęły się masowe przesładowania akowców, których aresztowano i wywożono w głąb Rosji do łagrów. W tym samym czasie gdy dokonano donosu na „Piłę”, został aresztowany przez Sowietów jego bezpośredni przełożony w MO komendant powiatowy w Rzeszowie por. Piotr Moskwa („Spytek”), wyjątkowo zasłużony dla konspiracji niepodległościowej żołnierz kontrwywiadu AK. Nie uniknął zesłania i trafił do łagru w Stalinogorsku (ZSRS).

Zabójstwa Józefa Trzeciaka najprawdopodobniej dokonała bojówka dowodzona przez Leona Słowika („Uzdę”) ⁶⁴⁸. Próbowano wówczas zastrzelić Monikę Trzeciak, której jednak nie zastano w domu. Była ona szwagierką Jana Pukały z Przybyszówki, faktycznego sprawcy donosu do NKWD na Józefa Koryła, a zarazem jego inicjatorką.

W sprawozdaniu kontrwywiadu AK za okres od 2 listopada do 12 listopada 1944 r. zanotowano, że: „Milicja przeprowadziła rewizję u Moniki Trzeciak. Po rewizji wymieniona odgrażała się, że milicję całą wyśle na Sybir”⁶⁴⁹. Informację tę należy powiązać z kolejnym doniesieniem kontrwywiadu AK za następny okres sprawozdawczy od 12 listopada

⁶⁴⁵ *Ibidem*, Zeznania Bronisława Adamca z 24 I 1950 r., k. 76.

⁶⁴⁶ *Ibidem*, Zeznania Bronisława Adamca z 20 I 1950 r., k. 70.

⁶⁴⁷ *Ibidem*, Zeznania Bronisława Adamca z 24 I 1950 r., k. 77.

⁶⁴⁸ M. Maruszak, *Oddział...*, s. 246.

⁶⁴⁹ IPN BU 944/46, Sprawozdanie Kw. za okres od 2 XI do 12 XI 1944 r., k. 227.

do 22 listopada 1944 r., w którym zaraportowano: „Rzeszów – aresztowano Koryla Józefa, zast. Kier. Wydz. Śledczego z Przybyszówki przez NKWD – podejrzany o przynależność do AK. Wsymp spowodował Pukała Jan z Przybyszówki (podobno członek AK) w rewanż[u] za postawienie pod dozór policji Moniki Trzeciakowej (szwagierka) oraz jej braci, za współpracę z Niemcami. Wsymp dokonano w Starostwie przez wysłanego osobnika, który zrobił doniesienie”⁶⁵⁰.

Z kolei w *Raporcie sytuacyjnym nr 4/45* za okres od 28 stycznia do 7 lutego 1945 r., sporządzonym przez KP MO w Rzeszowie dla KW MO z datą 7 lutego 1945 r., tak przedstawiono to zdarzenie:

Dnia 31.1.45 około godz. 19, 3-ch NN osobników uzbrojonych w broń palną weszło do mieszkania Trzeciaka Józefa, zam. w Rudnie Małej, kazali dać sobie kolację, oświadczając, że są Milicjantami Posterunku MO Świlcza, następnie przeprowadzili rewizję domową, a 1 z nich kazał domownikom położyć się na podłogę, w tym momencie z powodu krzyku dziecka wyprowadzili domowników do piwnicy, pozostawiając w mieszkaniu tylko Trzeciaka Józefa. Po chwili rodzina Trzeciaka będąca w piwnicy usłyszała strzały oddane do Trzeciaka Józefa, który został zastrzelony. Po dokonanym czynie zrabowali różne przedmioty i odeszli w niewiadomym kierunku. Władze powiadomione, dochodzenie w toku [...]. Tej samej nocy o godz. później weszli do mieszkania Trzeciaka Franciszka zam. w Rudnie Małej i zapytali, gdzie jest Trzeciak Monika, następnie po oddaniu 2-ch strzałów odeszli w niewiadomym kierunku, niczego nie zabierając, przypuszczalnie byli to ci sami sprawcy co u Trzeciaka Józefa⁶⁵¹.

Ojciec Moniki Franciszek Trzeciak podejrzewany był także o kolaborację z Niemcami. W akowskim wykazie szkodników z okresu okupacji niemieckiej zapisano: „Trzeciak Franciszek – l. 65 – rolnik [...] urządza liczne przyjęcia dla Niemców, którzy w zamian za to, za jego namową, odbierają Polakom żywność na stacji Rudna Wielka i sprzedają mu za bezcen. [...] W zimie 1942/3 doniósł na J. Drzałową za niekolczykowaną świnie”⁶⁵².

5.2.2. Sprawa Wojciecha Fury, jego żony Julii i pasierbicy Teresy Pomianek z Bratkowic – 3 lutego 1945 r.

Według Marcina Maruszaka niejasne okoliczności towarzyszyły zastrzeleniu zamieszkałych w Bratkowicach Wojciecha Fury, jego żony Julii i pasierbicy, 7-letniej Teresy Pomianek⁶⁵³. Zbrodnię tę funkcjonariusze UB przypisali oddziałowi Franciszka Rejmana. Brak jednak bliższych informacji na temat przebiegu tego zdarzenia.

⁶⁵⁰ *Ibidem*, Sprawozdanie Kw. za okres od 12 XI do 22 XI 1944 r., k. 236.

⁶⁵¹ AIPN Rz 0057/30, t. 2, *Raport sytuacyjny nr 4/45* za czas od 28 I do 7 II 1945 r. sporządzony przez powiatową komendę MO w Rzeszowie dla komendy wojewódzkiej, 7 II 1945 r., k. 36–37.

⁶⁵² AIPN Rz 055/48, t. 5, *Wykaz szkodników z okresu okupacji niemieckiej*, 15 VIII 1944 r., k. 86–87.

⁶⁵³ AIPN Rz 0172/15/J, *Charakterystyka nr 14* reakcyjnej bandy terrorystyczno-rabunkowo-poakowskiej Rejmana Franciszka pseudonim „Wilk”, „Bicz”, 28 III 1977 r., k. 32, 296–297.

5.2.3. Sprawa Stanisława Tomczyka z Bratkowic – luty 1945 r.

W lutym 1945 r. zginął w bliżej nieustalonych okolicznościach 19-letni Stanisław Tomczyk [ur. w 1926 r.], syn Henryka, który był żołnierzem I Dywizji WP im. T. Kościuszki. Według funkcjonariuszy UB został uprowadzony i następnie zastrzelony przez oddział Franciszka Rejmana⁶⁵⁴. Z kolei Jan Majka („Rydz”) z Bratkowic przesłuchiwany przez oficera śledczego WUBP w Rzeszowie 30 sierpnia 1946 r. zeznał:

opowiadał mi tylko Słowik Leon, że Rejman Franciszek ze swoją bandą i razem ze Słowikiem Leonem uprowadzili w nieznanym kierunku Tomczyka Stanisława, który chwilowo mieszkał u swoich krewnych w Bratkowicach, a ponieważ był on żołnierzem Armii Kościuszki, przyjechał z ZSRR, walczył przeciwko Niemcom dwa i pół roku, a później zwolniony był do cywila po skończonej wojnie z Niemcami, więc Słowik Leon nie dał mu spokojnie żyć, lecz stale go prześladował, za to, że był P.P.R.-cem i komunistą, aż w końcu przy pomocy Rejmana Fr. zlikwidował go⁶⁵⁵.

Tylko jednej nocy z 22 na 23 lutego 1945 r. dokonano na terenie gminy Świlcza kilku najgłośniejszych zabójstw.

5.2.4. Sprawa Władysława Stachowicza z Raclawówki – 22 lutego 1945 r.

Władysław Stachowicz⁶⁵⁶ pełnił funkcję zastępcy komendanta posterunku MO w Raclawówce. Zorganizował i nadzorował m.in. obławę na uczestników wesela Hieronima Bednarskiego („Nawróconego”), które odbyło się 30 września 1944 r. w Raclawówce. Brał udział w aresztowaniu wielu członków oddziału NN „Zagłoby” uchylających się od służby wojskowej w armii gen. Berlinga.

Akcja ta była odwetem za działania MO, UB i NKWD, które miały na celu inwigilację osób bojkotujących pobór do „lubelskiego” WP. Komendant posterunku MO w Raclawówce sierż. Czarnik w piśmie z 23 lutego 1945 r. do Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Rzeszowie (znak: K.D. 18/45) donosił:

⁶⁵⁴ *Ibidem*, k. 32.

⁶⁵⁵ AIPN Rz 107/1792/2, Protokół przesłuchania podejrzanego Jana Majki z 30 VIII 1946 r., k. 119.

⁶⁵⁶ Władysław Stachowicz [ur. 24 I 1899 r. w Raclawówce, pow. Rzeszów], syn Wojciecha. Od 1918 do 1922 r. służył w WP, członek SL, uczestnika kampanii wrześniowej 1939 r., od 15 IX 1944 r. objął funkcję zastępcy komendanta posterunku MO w Raclawówce. Zastrzelony 22 II 1945 r. Z akt osobowych wynika, że „przyczynił się w dużej mierze do likwidowania członków nielegalnej organizacji AK. Według zeznań Franciszka Owczarskiego, ówczesnego sołtysa gromady Raclawówka, Stachowicz nadzorował 30 IX 1944 r. obławę na ukrywających się przed poborem do wojska uczestników przyjęcia weselnego u Hieronima Bednarskiego, w trakcie którego UB zatrzymało: Adama Wróbla, Tadeusza Pacześniaka z Drabinianki, Jana Ciura z Budziwoja, Mieczysława Półchłopa („Wierzbę”) i Tadeusza Miąsika („Mikusia”) ze Zwięzycy, oraz zarekwirowało kartę rozpoznawczą Janowi Złamańcowi („Grabowi”) z Drabinianki (AIPN Rz 00153/935, Akta osobowe Władysława Stachowicza, za: M. Maruszak, *Działalność żołnierzy...*, s. 43–44 i 68, AIPN Wr 21/362, *Akta sprawy p-ko T. Miąsikowi i in.*, t. 2, Protokół przesłuchania świadka F. Owczarskiego, 4 I 1946 r., k. 28).

Melduję, że dnia 22.II.1945 r. o godz. 21.15 został zastrzelony na strychu swojego domu w Racławówce milicjant Władysław Stachowicz, ur. dnia 24.I.1899 r. [...] Dnia krytycznego przyszło pod dom Władysława Stachowicza kilkunastu osobników, którzy po wybiciu szyb i wyłamaniu okna wtargnęli do mieszkania. Stachowicz w tym czasie ukrył się na strych [...] bandyta, który trzymał stojącą na drabinie żonę Stachowicza, oddał strzał do stojącego Stachowicza, wskutek czego Stachowicz upadł. Po upadku Stachowicza inny bandyta podszedł do niego i oddał w jego głowę trzy strzały [...]. Pozostawione na strychu zwłoki Stachowicza na skutek powstałego pożaru zostały częściowo zwęglone [...]. Wyjaśniam, że Władysław Stachowicz był członkiem stronnictwa Demokratycznego P.P.R.⁶⁵⁷

Przesłuchiwany na tę okoliczność 13 kwietnia 1946 r. przez funkcjonariuszy PUBP w Rzeszowie (Kazimierza Witka i Józefa Chmiela) pochodzący z Woliczki Stanisław Miś („Pryc”), syn Macieja, zeznał, że wyrok na Stachowiczu wykonali Tadeusz Dziedzic („Ziemniak”) z Trzciany i Franciszek Rejman z Błędowy Zgłobieńskiej⁶⁵⁸, a w trakcie kolejnego przesłuchania, z 15 kwietnia 1946 r., jako sprawcę wskazał także Edwarda Piątkę. Stanisław Miś nie był konsekwentny w swoich zeznaniach, gdyż w kolejnych, złożonych dwa miesiące później (13 czerwca 1946 r.) przed funkcjonariuszem PUBP w Rzeszowie Kazimierzem Witkiem, przyznał, że osobiście brał udział w morderstwie Stachowicza: „Ja stałem na polu na warcie. Stachowicza Władysława zastrzelił Migął Bronisław pseudo »Mauzer« zam. Będziemyśl [...]. Drugi na strych poszedł Rejman Franciszek”, który wystrzelił rakietę, w wyniku czego dach domu Stachowicza spłonął wraz z jego zwłokami⁶⁵⁹. W dalszych, znacznie bardziej szczegółowych zeznaniach, złożonych 2 lipca 1945 r. przed innym funkcjonariuszem WUBP Józefem Stopką, dodał: „było to w lutym 1945 r., przyszedł do mnie wieczorem, w dniu, w którym dokonano morderstwa Stachowicza, Piątek Edward i powiedział, że z rozkazu Frankiewicza Józefa i Dziedzica Tadeusza pójdziemy na wypad w kierunku Racławówki. [...] Wyrok miał wykonać Dziedzic Tadeusz, wykonał go natomiast Migął Bronisław, ponieważ Dziedzic prawdopodobnie stchórzył. Na strychu przy morderstwie Stachowicza byli Migął Bronisław i Zduń Józef ze Świlczy”⁶⁶⁰. Zdaniem Stanisława Misia akcją kierował Tadeusz Dziedzic, który przed domem Stachowicza „porozstawiał ludzi, wyznaczając każdemu posterunek”. Oprócz wymienionych uczestników w akcji wewnątrz domu, według niego, brali także udział: Teofil Kokoszka, Zdun z Dąbrowej i Tomasz Siłka.

Nieco inaczej to zdarzenie opisuje w zeznaniach złożonych 27 czerwca 1946 r. pochodzący także z Woliczki Stanisław Świder („Lew”), syn Michała: „gdyśmy otoczyli dom Stachowicza, to Rejman Franciszek wybił okno i wszedł oknem do mieszkania, później posypały się strzały i Rejman Franciszek rzucił rakietę, od której powstał pożar, i znów odezwały się strzały [...] było nas ponad 10 [...] napad ten trwał około

⁶⁵⁷ AIPN Rz 107/1792/1, *Akta śledcze w sprawie: Stanisław Świder i inni*, k. 37 (?).

⁶⁵⁸ AIPN Rz 107/1792/1, Protokół przesłuchania Stanisława Misia, 13 IV 1946 r., k. 112.

⁶⁵⁹ *Ibidem*, Protokół przesłuchania Stanisława Misia, 13 VI 1946 r., k. 124.

⁶⁶⁰ *Ibidem*, k. 132–132v.

20 (dwadzieścia) minut”⁶⁶¹. W trakcie przesłuchania 4 lipca 1946 r. przed oficerem śledczym WUBP Piotrem Bochniakiem potwierdził jednak, że wyrok na Stachowiczu wykonał „Mauser”⁶⁶².

Podobnie zeznał Tadeusz Dziedzic 17 lipca 1946 r.: „Stachowicz został zastrzelony przez Migalę Bronisława i Świdra Stanisława”, a „głównym d[owód]-cą do tego napadu był Rejman Franciszek”⁶⁶³. Według niego w akcji tej brali ponadto udział: Edward Zdun z Dąbrowy, Stanisław Miś z Woliczki, Walenty Baran („Skowronek”) ⁶⁶⁴ z Błędowej Zgłobieńskiej, a wszystkich napastników było ok. 16. Potwierdził to także w kolejnych zeznaniach z 10 stycznia 1947 r.⁶⁶⁵.

Zresztą Bronisław Migala („Mauser”) przesłuchiwany 19 grudnia 1946 r. przed WUBP przyznał, że: „[k]omendantem napadu był Rejman Franciszek. Wyroku śmierci na Stachowiczu dokonywał, strzelając z automatu P.P.Sz. Rejman, strzelając drugi do śp. Stachowicza Świder Stanisław z automatu M.Pi. W końcu oddałem ja dwa strzały z pistoletu do leżącego rannego Stachowicza”⁶⁶⁶.

5.2.5. Sprawa małżonków Jana i Stefanii Kurców oraz małżonków Wojciecha i Wiktorii Kawów ze Zgłobnia – 22/23 lutego 1945 r.

Po egzekucji na Stachowiczu cała grupa udała się tej samej nocy z Raclawówki do Zgłobnia. Komendant posterunku MO w Raclawówce w meldunku z 23 lutego 1945 r. do PUBP w Rzeszowie (znak: K.D.19/45) donosił: „około godz. 23-ciej w Zgłobniu prawdopodobnie ta sama banda zastrzeliła Jana Kurca i jego żonę oraz Wojciecha Kawę i jego żonę. Jan Kurc pełnił funkcję podsołtysa gromady w Zgłobniu i równocześnie z Wojciechem Kawa jako członkowie reformy rolnej byli zatrudnieni przy parcelacji majątków Zgłobień i Wola Zgłobieńska”⁶⁶⁷.

Bronisław Migala przesłuchiwany 19 grudnia 1946 r. przed WUBP zeznał, że w domu Kurców wyrok śmierci „na gospodarzu tego domu i żonie jego” wykonali Edward Zdun i Edward Piątek, strzelając do nich z pistoletu. „Morderstwa tego dokonaliśmy dlatego, bo osobnik ten brał czynny udział w parcelacji dworu w Zgłobniu podczas reformy rolnej”. Migala, konfrontowany z Tadeuszem Dziedzicem 14 stycznia 1947 r., dodał, że „morderstwa na Kurcach dokonywał Zdun Edward z Dąbrowy i Piątek Edward z Trzcia-ny, Dziedzic był w mieszkaniu i legitymował jakiegoś osobnika, który był na noclegu

⁶⁶¹ *Ibidem*, k. 181.

⁶⁶² *Ibidem*, k. 184.

⁶⁶³ AIPN Rz 107/1792/3, k. 44v.

⁶⁶⁴ Walenty Baran („Skowronek”) [ur. 31 V 1920 r. w Błędowej Zgłobieńskiej], syn Stanisława, z zawodu pomocnik kowala, od 1941 do 1944 r. nleżał do AK na terenie gm. Raclawówka, posiadał karabin „Mauser”, ujawnił się przed Komisją Amnestijną przy PUBP w Rzeszowie 11 III 1947 r.

⁶⁶⁵ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznanie Tadeusza Dziedzica z 10 I 1947 r., k. 349.

⁶⁶⁶ *Ibidem*, k. 258.

⁶⁶⁷ AIPN Rz 107/1792/1, k. 38.

u pomordowanych”⁶⁶⁸. Według raportu dziesięciodniowego WUBP w Rzeszowie dla dyrektora III Departamentu MBP z 28 maja 1946 r. Kurcowie należeli do PPR-u⁶⁶⁹.

Oдноśnie do Kawów Migala zeznał, że: „Na gospodarzu tym dokonywał morderstwa przez zastrzelenie z pistoletu »kolt« Dziezdzic Tadeusz. Po zastrzeleniu gospodarza Dziezdzic zastrzelił żonę jego”⁶⁷⁰. Całe zdarzenie zaś opisał następująco: „Dziezdzic Kawów wyprowadził z mieszkania na korytarz domu, za Dziezdzicem poszedł Piątek i tam na korytarzu zastrzelono Kawę wraz z żoną. Który strzelał, czy Piątek, czy Dziezdzic, nie jestem wiadomy”⁶⁷¹. Przesłuchana parę dni po zdarzeniu 19-letnia córka zastrzelonych, Stefania Kawa, tak opisała śmierć swoich rodziców:

Z czwartku na piątek w nocy około godziny 24-tej kilku nieznanych osobników zapukało do drzwi i okna naszego domu, będąc za oknem, mówili, otwierajcie, idzie Milicja. Ojciec mój śp. Wojciech Kawa wstał z łóżka i otworzył im drzwi. Do mieszkania weszło 4-ch uzbrojonych w karabiny, a za nimi szedł 5-ty Stanisław Rzepka [...]. Dalej pytali, gdzie ojciec mój ma pieniądze, na co ojciec odpowiedział, że za pieniądze kupił towaru i pieniędzy nie ma. Potem pytali, czy Kurc ma pieniądze, ojciec odpowiedział, że nie wie, wówczas osobnicy ci mówili do mego ojca „tyś cały dwór obrabował”. [...] Brata mego nieletniego Józefa Kawę wygnali z tej izby do drugiej od rodziców, gdzie byłam ja i moja siostra Maria Kawa [...]. Zaraz usłyszałam kilka strzałów. [...] w sieni naszego domu znalazłam mego ojca Wojciecha Kawę i matkę Wiktorię Kawę, którzy leżeli zastrzeleni przez owych osobników⁶⁷².

Młodsza z córek, wówczas 15-letnia Maria, zeznała: „oboje w sieni naszego domu leżeli na ziemi, matka na wierzchu, a ojciec na spodzie, oboje zabite i miały po 4 dziur w głowie od kul. Sprawców mordu moich rodziców nie rozpoznałam”⁶⁷³. Podobnie zdarzenie opisał w swoich zeznaniach sąsiad Kawów Stanisław Rzepka, któremu około północy kazano iść z napastnikami do domu ofiar. Jego zdaniem sprawców było prawdopodobnie 10, a on sam usłyszał: „zapowiedzieli mi abym nie wychodził z mieszkania aż za pół godziny po ich odejściu, bo będziecie trup”⁶⁷⁴.

Jeden ze sprawców, Stanisław Świder („Lew”), zeznając 27 czerwca 1946 r. przed Józefem Chmielem, funkcjonariuszem PUBP w Rzeszowie, relacjonował: „Po zastrzeleniu Stachowicza Władysława i zgaszeniu ognia poszliśmy w kierunku Zgłobnia. [...] Gdyśmy stali na polu, usłyszeliśmy strzały i krzyk dzieci”. Jego zdaniem zabójstwa zarówno Kawów, jak i Kurców dokonali „Mauser” (Bronisław Migala [ur. w 1922 r.] z Błędowej) i jego

⁶⁶⁸ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Protokół z 14 I 1947 konfrontacji Bronisława Migala z Tadeuszem Dziezdzicem, k. 344–345.

⁶⁶⁹ AIPN Rz 04/56, raporty z pracy Wydziału I i III WUBP za lata 194–1946, Raport dziesięciodniowy, 28 V 1946 r., k. 33.

⁶⁷⁰ *Ibidem*, k. 260.

⁶⁷¹ *Ibidem*, Protokół z 14 I 1947 konfrontacji Bronisława Migala z Tadeuszem Dziezdzicem, k. 345.

⁶⁷² AIPN Rz 107/1792/1, k. 39 i 41.

⁶⁷³ *Ibidem*, k. 39v.

⁶⁷⁴ *Ibidem*, k. 39v.

podwładny Edward Zdun („Garbaty”) z Dąbrowy z jakimś innym „czarnym” osobnikiem. On sam wraz z Franciszkiem Rejmanem i Stanisławem Misiem stali na zewnątrz i, jak dodaje, „po wykonaniu wyroku śmierci na Kawach odeszliśmy do domu”⁶⁷⁵. W kolejnych zeznaniach z 4 lipca 1946 r. złożonych w WUBP wyjaśnił, że akcją tą kierował osobiście Franciszek Rejman, który „obstawił nas koło domu” Kurców, oraz że „po zapukaniu do drzwi ktoś otworzył i w tej chwili wszedł do mieszkania Rejman, ps. »Mauzer«, ps. »Garbaty« i bojówka »Mauzera«, później po chwili wszyscy z mieszkania wyszli, a został tylko ps. »Mauzer« i ps. »Garbaty«, którzy wykonali wyrok na Kurcach, po wykonaniu tego odeszliśmy do Kawy, gdzie nas prowadził Rejman, po przyjsciu na miejsce ci sami, co byli u Kurców w domu, weszli również i do Kawów”⁶⁷⁶. W zeznaniu z 1 sierpnia 1946 r. uściślił jeszcze, że: „do mieszkania weszli »Mauzer« ze swymi ludźmi i tam zabił Kurca Jana i żonę. Rejman Fr., Piątek Edward i ja weszliśmy do sklepu, gdzie zabraliśmy różne drobne rzeczy, jak sznurówki, baterie elektryczne, proszki do pieczywa, tytoń, u Kurca Jana byliśmy może 15 minut, stamtąd poszliśmy do Kawy, który też mieszkał w Zgłobniu [...] wykonawcą wszystkich wyroków był »Mauzer«”⁶⁷⁷.

Tadeusz Dziedzic potwierdził, że w zabójstwie obu rodzin, tj. małżonków Kawów i Kurców, brali udział: Bronisław Migala, Edward Zdun („Garbaty”) z Dąbrowy i Józef Zduń („Krócica”) ze Świlczy⁶⁷⁸. Nieco więcej zeznał na temat morderstwa Kawów. I tak 10 stycznia 1947 r. stwierdził: „[m]orderstwa na Kawach dokonywał Piątek i Zdun, strzelając ich z pistoletu. W czasie napadu na Kawów zastaliśmy na noclegu nieznanego osobnika z Rzeszowa, który zbierał świadczenia rzeczowe. Osobnika tego Rejman chciał zastrzelić, ale ja powiedziałem, że osobnik ten jest mi znajomy, zamieszkuje w Rzeszowie, żeby go nie strzelali. Osobnika tego nie znałem, tylko chciałem w ten sposób zamaskować, że on jest znajomy”⁶⁷⁹.

5.2.6. Sprawa Wojciecha i Wiktorii małżonków Antosów⁶⁸⁰ ze Zgłobnia – 22/23 lutego 1945 r.

Według Marcina Maruszaka małżonkowie Antosowie zostali zastrzeleni 22 lutego 1945 r. w Zgłobniu przez tę samą grupę, która dokonała zabójstwa małżonków Kawów i Kurców⁶⁸¹ oraz Stachowicza.

5.2.7. Sprawa usiłowania zabójstwa Edwarda Misiaka

Tej samej nocy próbowano też zabić Edwarda Misiaka, lecz nie zastano go w domu, dzięki czemu uniknął śmierci.

⁶⁷⁵ *Ibidem*, k. 181v.

⁶⁷⁶ *Ibidem*, k. 184v-185.

⁶⁷⁷ *Ibidem*, k. 187v.

⁶⁷⁸ AIPN Rz 107/1792/3, k. 45v.

⁶⁷⁹ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Tadeusza Dziedzica z 10 i 1947 r., k. 351.

⁶⁸⁰ M. Maruszak, *Oddział...*, k. 247, 288 (cytowane w przypisie źródła).

⁶⁸¹ *Idem*, *Chłopi...*, k. 47 oraz AIPN Rz 0172/15/J, Karta przestępstwa, k. 299.

5.2.8. Sprawa Walentego Kaszuby ze Zgłobnia – 20 marca 1945 r.

Wyrok śmierci na 21-letniego milicjanta Walentego Kaszubę⁶⁸² wydano prawdopodobnie za współudział w zastrzeleniu tydzień wcześniej, ok. 15–17 marca 1945 r., członka placówkowej bojówki Edwarda Piątka („Orzecha”, „Szczura”).

Według Marcina Maruszaka było to wykonanie wyroku inspektorackiego Wydziału Zamiejscowego Wojskowego Sądu Specjalnego (WSS), kryptonim, „Rzemiosło” pod przewodnictwem Józefa Kokoszki, w którym orzekali m.in.: Józef Frankiewicz (najprawdopodobniej jako oskarżyciel), Franciszek Czajak, Józef Nyzio⁶⁸³ i Stanisław Osetkowski. W egzekucji dowodzonej przez Józefa Gutkowskiego („Kanię”) miał brać udział także osławiony na terenie Związczy i okolic „niescalony”, a mający korzenie w 9. kompanii BCh – NN „Zagłoba”⁶⁸⁴.

Odnośnie do okoliczności śmierci Walentego Kaszuby pojawiają się różne wersje. Przypomnieć jednak należy, że w tym czasie, tj. od lutego 1945 r. Józef Gutkowski („Kania II”) miał działać już na terenie placówki „Grab” i jest mało prawdopodobne, by uczestniczył także w tym zdarzeniu. Nie można jednak tego wykluczyć. Przykładowo: Władysław Lubas („Lipa”) [ur. w 1919 r.] ze Świlczy w zeznaniach przed WUBP w Rzeszowie z 16 lipca 1946 r. podaje, że: „W dniu 20.III.1945 r. poszedłem wraz z innymi członkami bandy do wsi Zgłobień, gdzie po wybiciu okien u Marii Kaszuby wtargnęło kilku osobników do mieszkania, a to: Gutkowski Józef ps. »Kania« oraz z bliżej nieznanym mi osobnikiem, gdzie był milicjant Walenty Kaszuba, śpiącego ściągali z łóżka, zaprowadzili do komory, gdzie zastrzelili go”⁶⁸⁵.

Z kolei Stanisław Miś w zeznaniach z 19 grudnia 1946 r. przed WUBP opisywał to wydarzenie nieco inaczej: „W napadzie tym komendantem był Gutkowski Józef, ps. »Kania«, następnie brałem udział ja Miś Stanisław, Świder Stanisław zam. Woliczka, Rejman Franciszek zam. Błędowa Zgłobieńska, Piątek Edward zam. Trzciana-Słotwina, Lubas imienia nie znam zam. Świlcza, Sika Tomasz, za[mieszkały]. Świlcza, Kokoszka Teofil za[mieszkały]. Świlcza, Zdun Józef, zam. Świlcza, Ciebiera Kazimierz zam. Dąbrówka i kilku nieznanych osobników”⁶⁸⁶.

W trakcie konfrontacji ze Stanisławem Świdrem przeprowadzonej 27 grudnia 1946 r. w WUBP Stanisław Miś zeznał, że: „Morderstwa na Kaszubie dokonał niezany osobnik z Przybyszówki, strzelając do niego z karabinu [...]. Komendantem był Gutkowski Józef ps. »Kania« z Przybyszówki”⁶⁸⁷. „»Kania« nakazał Kaszubie wejść do komory, a ten osobnik starszy zastrzelił go z karabinu w tył głowy. Kaszubę zamordowano

⁶⁸² Walenty Kaszuba [ur. 22 I 1924 r. w Zgłobniu], syn Franciszka, ukończył siedem klas szkoły powszechnej, 10 X 1944 r. przyjęty do kompanii operacyjnej KW MO w Rzeszowie. Zastrzelony w nocy z 20 na 21 marca 1945 r. w rodzinnym domu (AIPN Rz 00155/1241, Akta osobowe Walentego Kaszuby).

⁶⁸³ Powinno być Jan Zbigniew Nyzio („Grzmot”), syn Stanisława.

⁶⁸⁴ M. Maruszak, *Działalność żołnierzy...*, s. 40.

⁶⁸⁵ AIPN Rz 107/1792/2, k. 062v.

⁶⁸⁶ AIPN Rz 107/1792, t. 5, k. 224.

⁶⁸⁷ AIPN Rz 107/1792, Protokół konfrontacji Stanisława Misia z Stanisławem Świdrem, k. 298–299.

dlatego, że był Milicjantem” – tak zeznał z kolei Bronisław Migąła 17 grudnia 1946 r. przed WUBP.

Wersję tę podtrzymał Kazimierz Ciebiera z Dąbrowy, zeznając 31 grudnia 1946 r., że „komendantem był niejaki »Kania«”, a w akcji tej wzięli udział Bronisław Migąła, Mieczysław Skwirut z Będziemyśla, Antoni Grędysa z Będziemyśla, Stanisław Miś i Franciszek Rejman⁶⁸⁸. W raporcie WUBP dla Departamentu III MBP z 18 czerwca 1946 r. wskazano, że zdaniem Kazimierza Ciebiera z Dąbrowki wyrok na Kaszubę miał być wydany przez Jana Drausa z Trzciany⁶⁸⁹.

Według Grzegorza Ostasza milicjanta zastrzelił Stanisław Świder („Lew”) z Woliczki za to, że tydzień wcześniej zabił on Edwarda Piątka („Orzecha”) ⁶⁹⁰, natomiast śmierć 23-letniego współtowarzysza broni Piątka opisał Bronisław Adamiec w opublikowanych wspomnieniach w następujący sposób: „Piątek zginął tragicznie od kul Służby Bezpieczeństwa jesienią 1945 r. w Słotwinie, jego rodzinnej wiosce. ubecy wrzucili martwego Piątka na wóz, przykryli łętami i śpiewali wracając z polowania na akowców. Zginął bardzo młody, odważny chłopak”⁶⁹¹. Zdaje się, że „Rak” pomylił nieco pory roku i była to wiosna, gdyż Piątek zginął ok. 20 marca 1945 r. lub kilka dni wcześniej, a nie jesienią. Zagadką pozostaje, czy rzeczywiście „Kania II” dowodził w trakcie tego zdarzenia, skoro przełożeni z AK przenieśli go służbowo na teren innej placówki. Przy okazji tej egzekucji pobito małoletnich braci Walentego: Michała [ur. w 1921 r.] raniono w biodro, a Władysława [ur. w 1926 r.] uderzono kolbą w plecy. W późniejszym okresie z zamiarem pomszczenia brata obaj wstąpili do pracy w PUBP w Rzeszowie.

5.2.9. Sprawa Andrzeja Gubernata ze Zgłobnia – 20 marca 1945 r.

W tym samym dniu bojówki „Kani II”, „Gruszy” i „Mausera” dokonały zabójstwa Andrzeja Gubernata ze Zgłobnia, według Maruszaka członka PPR.

5.2.10. Sprawa Jana Ciocha z Trzciany – 10 kwietnia 1945 r.

Banda Stanisława Piele („Kościarza”) w niejasnych okolicznościach pobiła i następnie zastrzeliła, zdaniem Józefa Frankiewicza, zupełnie niewinnego człowieka, pochodzącego z Trzciany Jana Ciocha „od gościńca”, mężczyznę około 60-letniego⁶⁹². Do zdarzenia doszło 10 kwietnia 1945 r.⁶⁹³

⁶⁸⁸ AIPN Rz 107/1792, Zeznania Kazimierza Ciebiera z 31 XII 1946, k. 365.

⁶⁸⁹ AIPN Rz 04/56, Raport WUBP dla MBP, 18 VI 1946 r., k. 37.

⁶⁹⁰ G. Ostasz, *Okręg Rzeszowski...*, s. 438 oraz T. Bereza, P. Chmielowiec, *Skazani na karę śmierci przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Rzeszowie*, Rzeszów 2004, s. 58, podobnie M. Maruszak, *Oddział...*, s. 247.

⁶⁹¹ B. Adamiec, *Ocalić...*, s. 36.

⁶⁹² J. Frankiewicz, *Placówka „Świerk”...*, s. 142.

⁶⁹³ AIPN Rz 05/32 oraz M. Maruszak, *Oddział...*, s. 248; także AIPN Rz 0172/15/J, *Charakterystyka nr 14*, 28 III 1977 r., k. 33.

5.2.11. Sprawa Bolesława Wojciechowskiego i Jana Micała z Bzianki – 13/14 kwietnia 1945 r.

Tadeusz Dziedzic przesłuchiwany 17 lipca 1946 r. wyjaśnił, że rozkaz odebrania broni i zabicia pochodzącego z Bzianki Bolesława Wojciechowskiego wydał Bronisławowi Migale (według świadków blondynowi) Józef Frankiewicz („Pomidor”). Zresztą stwierdził on wprost: „wszystkie rozkazy dostawaliśmy od Frankiewicza Józefa”. W akcji tej brało udział 7 ludzi: Bronisław Migala jako dowódca, Tadeusz Dziedzic, Stanisław Piela z Trzciany, z Trzciany też Adolf Depa i Józef Pypec („Kęka”) oraz jeszcze 2 nieznanymi sprawców⁶⁹⁴.

Całe zdarzenie rozegrało się koło domu Walentego Dziedzica w Trzcie-Słotwinie, do którego córki Bronisławy przyszli Wojciechowski i Micał. „Grusza” tak je opisał:

ja, to jest Dziedzic Tadeusz, i Piątek Edward ps. „Orzech” byliśmy wyznaczeni wykonać wyrok na Wojciechowskim, ale ja nie strzelałem, tylko Piątek Edward z Słotwinki, Piątek Edward oddał kilka strzałów z stena w tył głowy i ten zaraz upadł na ziemię, a ten drugi, gdy usłyszał strzały, począł uciekać i tak w ucieczce został zastrzelony. Na drugim wyrok wykonać był wyznaczony Migala Bronisław, a kto go zastrzelił, nie wiem, bo uciekał i dużo za nim strzelało, także i ja⁶⁹⁵.

W kolejnych zeznaniach, z 10 stycznia 1947 r., dodał:

następnego napadu terrorystycznego dokonałem w kwietniu 45 r. na niejakiego Wojciechowskiego i drugiego osobnika nieznanego nazwiska z Bzianki, których zastrzelono. Osobnicy w/w przychodzili do córki Dziedzica Walentego ze Trzciany imieniem Bronisława, skąd myśmy ich uprowadzili na pola obok wioski Trzciana i zastrzeliliśmy ich [...] napad ten zorganizował Piątek Edward z Trzciany [...] Osobników tych zastrzelono dlatego, że współpracowali z organami U.B.⁶⁹⁶.

Warto pamiętać, że Edward Piątek w chwili składania tych zeznań przez „Gruszę” już nie żył, zastrzelony ok. 20 marca 1945 r. przez funkcjonariuszy MO lub KBW, i w związku z tym obciążenie go odpowiedzialnością za ten czyn nie mogło być prawdą, chyba że relacje niektórych bojówkarzy o rzekomej zemście na młodym funkcjonariuszu MO Walentym Kaszubie za śmierć „Orzecha” były nieprawdziwe. Autorowi nie udało się bowiem uzyskać aktu zgonu Edwarda Piątka, mimo że poszukiwał go w Urzędach Stanu Cywilnego w Świltczy, Głogowie, Rzeszowie i Boguchwale.

Dokładniej to, co się wydarzyło tego dnia, opisał w swoich zeznaniach z 17 grudnia 1946 r. Bronisław Migala:

⁶⁹⁴ AIPN Rz 107/1792/3, Zeznania Tadeusza Dziedzica z 17 VII 1946 r., k. 45v-46.

⁶⁹⁵ *Ibidem*, k. 45v.

⁶⁹⁶ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Tadeusza Dziedzica z 10 I 1947 r., k. 352-353.

Na widok nas Wojciechowski i Micał ukryli się w stajni. Myśmy przeszukali dom i znaleźliśmy ich, przeprowadziliśmy u nich rewizję, czy nie posiadają broni, uprowadziliśmy ich na pole i rozstrzelaliśmy. Jednego z nich, mniejszego, nie znam nazwiska: czy Wojciechowski, czy Micał, zastrzelił Dziedzic Tadeusz i Piątek Edward. Drugi, słysząc strzały, zaczął uciekać. Za uciekającym oddał serie z automatu Pypeć, trafiając go, następnie ja podszedłem i ranne go dokończyłem dwoma strzałami z pistoletu T.T.⁶⁹⁷.

Do udziału w tym morderstwie przyznał się też Kazimierz Ciebiera, dodając: „osobnicy w/w przyszli do Dziedzicówny Bronisławy zam. Trzciana-Słotwina. Myśmy ich uprowadzili od niej na pola za wioskę i zastrzelili”⁶⁹⁸. Według przesłuchań z 19 grudnia 1946 r. Józefa Pypcia z grupy „Kościarza” „komendantem napadu był Piątek Edward z Trzciany”⁶⁹⁹.

W zeznaniach i wspomnieniach pojawiają się różne daty tego zdarzenia, z tym że doszło do niego podczas tzw. pierwszej krwawej nocy z 22/23 lutego 1945 r., ale autorowi udało się potwierdzić w Urzędzie Stanu Cywilnego w Świlczy, że chodzi o 14 kwietnia 1945 r., gdy na polach Słotwinki zginęli razem 32-letni Jan Micał [ur. 7 lipca 1913 r.], syn Wincentego i Wiktorii z d. Prokop, oraz 26-letni Bolesław Wojciechowski [ur. 2 lutego 1919 r.], syn Kazimierza i Zofii z d. Świder. Ta druga data zgadza się ze wskazaną przez Tadeusza Dziedzica w zeznaniach z 10 stycznia 1947 r.⁷⁰⁰.

Z kolei według Marcina Maruszaka zabójstwa Jana Micała, który miał być członkiem PPR⁷⁰¹, dokonała bojówka pod dowództwem Franciszka Rejmana („Bicza”), co jednak nie do końca koresponduje z relacjami bezpośrednich wykonawców wyroku. W innej publikacji ten sam autor podaje, że „likwidacja” ta nastąpiło 13 kwietnia 1946 r., co zgodne jest z danymi USC w Świlczy⁷⁰². Autorowi nie udało się w sposób absolutnie pewny ustalić, czy Jan Micał to ta sama osoba, która zginęła razem z Bolesławem Wojciechowskim, czy jedynie jest to zbieżność imienia i nazwiska.

5.2.12. Sprawa Stanisława Szkoły z Rudnej Małej

W dniu 22 maja 1945 r. o godz. 23.00 w Rudnej Małej zamordowany został przez przekłucie bagnetem Stanisław Szkoła. Sprawców nie wykryto⁷⁰³, a nikt z okolicznych mieszkańców bliżej tego zdarzenia nie opisał w swoich wspomnieniach lub zeznaniach złożonych w toku spraw karnych.

⁶⁹⁷ AIPN Rz 107/1792, Obszerne zeznania Bronisława Migąły z 19 XII 1946 r., k. 267.

⁶⁹⁸ AIPN Rz 107/1792, Zeznania Kazimierza Ciebiery z 31 XII 1946 r., k. 367.

⁶⁹⁹ AIPN Rz 107/1792, Zeznania Józefa Pypcia z 19 XII 1946, k. 379.

⁷⁰⁰ AIPN Rz 107/1792, Zeznania Tadeusza Dziedzica z 10 I 1947 r., k. 352.

⁷⁰¹ M. Maruszak, *Oddział...*, s. 257; *idem*, *Antykomunistyczne podziemie zbrojne w okolicach Głogowa w latach 1945–1947*, [w:] *Dla Polski. Z tradycji niepodległościowych Głogowa Małopolskiego i okolic*, Łukawiec 2014, s. 102.

⁷⁰² *Idem*, *Chłopi...*, s. 51.

⁷⁰³ AIPN Rz 04/34, Sprawozdanie Szefa WUBP w Rzeszowie, k. 176.

5.2.13. Sprawa Wiktora Tadeusza Błażewskiego („Orlika”) z Rudnej Wielkiej – 17 maja 1945 r.

Podporucznik Wiktor Tadeusz Błażewski, legendarny szef dywersji Inspektoratu AK Rzeszów i dowódca „Straży” WiN w Rzeszowie, bez jakiegokolwiek uprzedniej próby aresztowania został zastrzelony 17 maja 1945 r. przez funkcjonariusza WUBP w Rzeszowie Mieczysława Orszulaka („Jarzynę”). Do zdarzenia doszło w godzinach wczesnonorannych (przed godziną 4.00) w Rudnej Wielkiej w pobliżu domu siostry „Orlika” Janiny Depowskiej, na podwórku Edwarda Salacha⁷⁰⁴. Świadkiem zabójstwa „Orlika” był Józef Salach z Rudnej Wielkiej, u którego „Orlik” ostatni raz nocował. Przebieg zdarzenia opisał Kazimierz Rzucidło w wywiadzie, jakiego udzielił Arturowi Szaremu w 2017 r., i Tak je zrelacjonował:

Ppor. Orlik przyjechał do Rudnej na urodziny siostry Janiny Błażewskiej [od pewnego czasu mieszkał bowiem w Rzeszowie przy ul. Bema] w dniu 16 maja 1945 r. około godziny siedemnastej. Przyszedł do domu swojego żołnierza plut. Edwarda Salacha ps. „Sam”. Miało to być miejsce naszego spotkania. [...] Około godziny 5.15 obudził nas niepokojący ruch ludzi. Jak się okazało była to obława połączonych sił Urzędu Bezpieczeństwa i Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Szli oni do domu Edka Salacha. Prowadził ich niejaki Tadeusz Wąsik pochodzący z Bratkowic, który mieszkał u swoich kuzynów Wojcików w Rudnej Wielkiej [...]. Nic nie mogliśmy zrobić. [...] Mieliśmy w pogotowiu 3 Steny – po jednym dla nas, trzeci dla naszego dowódcy, który mógł być już w tarapatach, do kieszeni włożyliśmy po kilka granatów. I w tym momencie doleciały do naszych uszu trzy pojedyncze strzały. Były to śmiertelne strzały, którymi ubecy zabili ppor. Błażewskiego.

Miejsce pochówku Wiktora Tadeusza Błażewskiego pozostaje do dzisiaj nieznane. Funkcjonariusz WUBP Mieczysław Orszulak, który go zastrzelił, otrzymał pochwałę przeznaczonych, a w latach następnych nawet awansował aż do stopnia pułkownika⁷⁰⁵. Inny z uczestników obławy, też funkcjonariusz WUBP Szymon Rusinek, mieszkaniec Rudnej, wkrótce potem, bo już w czerwcu 1945 r., został zastrzelony przez oddział „Straży” DSZ dowodzony po śmierci „Orlika” przez Kazimierza Dziekońskiego („Bruna”, „Orlika II”). Warto dodać, że w 1956 r. Edward Salach (wówczas członek PZPR) przekazał funkcjonariuszowi UB Stefanowi Kwiatkowi, zajmującemu się sprawą poszukiwania Kazimierza Dziekońskiego, informację, że magazyn broni bojówki „Orlika”, tj. schron o kryptonimie „Reduta”, znajdował się w wybudowanym podczas okupacji domu – sklepie z alkoholem należącym do Salomei Sokołowskiej⁷⁰⁶. Początkowo mylnie podejrzewano

⁷⁰⁴ AIPN Rz 043/395, Zeznania Edwarda Salacha, 13 IV 1956 r., k. 36.

⁷⁰⁵ Zob. A. Szary, *Okupacja sowiecka (cz. II). Rozmowa z kpt. Kazimierzem Rzucidło...*, s. 39–40, 44.

⁷⁰⁶ *Ibidem*, k. 12–13, k. 36–37. Z zeznań tych, potwierdzonych przez niejakiego Kazimierza Rzucidło, wynika, że rodzina Sokołowskiej nie była wtajemniczona w jej współpracę ze „Strażą” WiN. Mąż miał powrócić z Kanady (gdzie nawet przez jakiś czas miał działać w partii komunistycznej) dopiero w 1956 r., natomiast córka

o zorganizowanie obławy na „Orlika” funkcjonariusza WUBP ppor. Ludwika Bojanowskiego, stąd wykonany 24 listopada 1945 r. na nim wyrok „Straży” WiN.

5.2.14. Sprawa Franciszka Fereta z Bratkowic – 23 maja 1945 r.

Według Marcina Maruszaka egzekucji na Franciszku Ferecie dokonała bojówka Stanisława Pieli („Kościarza”), ale pod dowództwem Michała Frankiewicza („Kaczora”), brata Józefa Frankiewicza („Pomidora”). Osobiście miał go zabić Józef Pypec, który zresztą przyznał się do tego, zeznając: „ja wszedłem na strych, gdzie Feret był ranny w nogę [na skutek strzału Pieli], i ja strzeliłem jeszcze Feretowi 7 pocisków w głowę”⁷⁰⁷. Podobnie zdarzenie to przedstawił w swoich późniejszych zeznaniach z 19 grudnia 1946 r.: „w dniu 21 maja 45 r.⁷⁰⁸ dokonałem napadu morderczego na Fereta zam. w Bratkowicach p. Rzeszów, którego zastrzeliłem z pistoletu »Vis«. W napadzie tym komendantem był Frankiewicz Michał, dowódca bojówki A.K [...]. Fereta zastrzeliłem z rozkazu Frankiewicza Michała, komendanta bojówki, dlatego, że rzekomo miał się przysługiwać UB”⁷⁰⁹.

Inny z uczestników najścia, Władysław Gąsior, tak zrelacjonował to zajście: „następnego napadu terrorystycznego dokonałem w dniu 25 maja 45 r. na Fereta Franciszka zam. w Bratkowicach. Morderstwa na Ferecie dokonał Pypec Józef, strzelając go z pistoletu »Vis« na strychu”. Według Gąsiora szefem akcji był Michał Frankiewicz. I dodał:

w dzień o godz. 13 Frankiewicz i Piel weszli do mieszkania Fereta. Na widok tych osobników Feret zorientował się, że [to] bandyci, i uciekł do stajni. Ze stajni uciekł na strych, ze strychu chciał skoczyć na ziemię i uciec. W tym momencie Piel dał strzał z pistoletu, skutkiem czego Feret został ranny. Następnie wszedł do niego na strych Pypec Józef i dokończył ранego czterema strzałami w pistoletu „Vis”. Po zastrzeleniu Fereta Frankiewicz wylazł na strych i zabrał zamordowanemu dokumenty⁷¹⁰.

Swój udział w tym zdarzeniu szczegółowo opisał także Michał Frankiewicz („Kaczor”)⁷¹¹, podpisując 7 stycznia 1947 r. w PUBP w Rzeszowie protokół przesłuchania o następującej treści:

wysłała za mąż za Franciszka Mazura, z którym Salomea Sokołowska pozostawała w konflikcie, co starała się wykorzystać służba bezpieczeństwa poszukująca broni zdeponowanej w schronie WiN o kryptonimie „Reduta”.

⁷⁰⁷ AIPN Rz 107/1792/1, Zeznania Józefa Pypcia z 6 v 1946 r., k. 159.

⁷⁰⁸ W Sprawozdaniu szefa WUBP w Rzeszowie wskazywana jest też data 21 v 1945 r., w tym samym czasie, tj. 22 v 1945 r. miało również dojść do zamordowania przez przekłucie bagnetem Stanisława Szkoły z Rudnej Małej, zob. AIPN Rz 04/34, Sprawozdanie z pracy Szefa WUBP w Rzeszowie, k. 176.

⁷⁰⁹ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Józefa Pypcia z 19 XII 1946 r., k. 382.

⁷¹⁰ *Ibidem*, Zeznania Władysława Gąsiora z 28 XII 1946 r., k. 325.

⁷¹¹ Michał Frankiewicz („Kaczor”) *vel* Zygmunt Makarewicz, jeden z założycieli Placówki AK „Świerk” (Trzciana-Świlcza), brat komendanta placówki Józefa Frankiewicza, członek elitarnego inspektorackiego oddziału dywersyjnego dowodzonego przez Wiktora Błazewskiego („Orlika”) z Rudnej, przekształconego w „Straż” DSZ, kierował zleconą przez „Orlika” akcją wykonania konspiracyjnego wyroku śmierci na

Było to w 1945 r., przed Zielonymi Świątami dostałem rozkaz od mego d[owód]-cy dywersji AK ps. „Orlik” [Wiktor Błazewski z Rudnej zastrzelony 17 maja 1945 r. przez funkcjonariusza WUBP], abym zorganizował grupę dywersyjną celem zlikwidowania Fereta, imię nieznane, zam. Bratkowice gm. Świlcza. Za dwa dni po otrzymaniu tego rozkazu spotkałem się z Gąsiorem Władysławem zam. Trzciana i z Pielą Stanisławem zam. Trzciana, Pypciem Józefem zam. Trzciana i zaproponowałem im udział w tej likwidacji Fereta. Oni się na to zgodzili. Na drugi dzień [...] w Bratkowicach wstąpiliśmy do Słowika Leona, tam napiliśmy się wody, Słowik pokazał nam drogę do Fereta i poszliśmy, a Słowik został w domu [...]. Gdy przyszlismy niedaleko domu Fereta, to żona Fereta zauważyła nas, bo ona była na podwórzu, i dała znać mężowi, że my idziemy. Feret uciekł z mieszkania do stajni, a potem na strych. Potem otoczyliśmy dom. Feret usiłował uciekać przez facjat, wyrывая deskę z facjatu, wtedy ja dałem rozkaz strzelać do Fereta, sam jednak nie strzelając [...]. Na strych wszedł Pypeć i Gąsior i usłyszałem zaraz około 6-ciu strzałów, i po tych strzałach oni zaraz zeszli ze strychu, oświadczyli mi, że Feret już jest zastrzelony, oświadczenie to złożył mi Pypeć Józef, mówiąc, że Feretowi dał 6 kul [...]. Za tydzień czasu odniosłem ten pistolet 9-tkę marki „Lama” do mego d-cy pseudo „Orlik” i dostałem od niego rozkaz opuszczenia natychmiast terenu gm. Świlcza [Być może Frankiewicz miał na myśli już następcę zabitego 17 maja 1945 r. Błazewskiego, tj. Kazimierza Dziekońskiego, który po śmierci swego dowódcy przybrał pseudonim „Orlik II”]. Ja rozkaz ten wypełniłem i wyjechałem na zachód do Ustronia pow. Cieszyn⁷¹².

W późniejszych zeznaniach z 11 stycznia 1947 r. złożonych przed funkcjonariuszem PUBP Władysławem Witkiem doprecyzował:

Po wyzwoleniu we wrześniu 1944 r. zapisałem się na kurs samochodowy w Rzeszowie i tu na kursie skontaktowałem się z Gąsiorem, imię nie pamiętam, ps. „Szabla” zam. Bratkowice gm. Świlcza, lat około 25⁷¹³. Przez tego Gąsiora skontaktowałem się z d[owód]-cą dywersji ps. „Orlik” nazwisko Błazewski Zygmunt, zam. Rudna gm. Świlcza, skontaktowanie to nastąpiło w styczniu 1945 r. [...] powiedział mi, że z dniem dzisiejszym, to jest styczeń 1945 r., zostaje przydzielony do grupy dywersyjnej AK pod d[owódz]-two „Orlika”. Kazał mi zorganizować sześciu ludzi do siebie, nad którymi ja miałem być d[owód]-cą. Ja omówiłem plan całej werbówki z Gąsiorem ps. „Szabla”, żeby on przyprowadził do mnie jednego człowieka zaufanego, „Szabla” to zrobił i przyprowadził do mnie jednego człowieka, a było to w połowie lutego, pseudo „Kwiatek”⁷¹⁴, który miał być zam. w Zaczerniu gm. Trzebownik. Tym ludziom dałem rozkaz zwerbowania czterech ludzi do oddziału dywersyjnego [...]. W marcu 1945 r. już

Franciszku Ferecie, sekretarzu koła PPR w Bratkowicach; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁷¹² AIPN Rz 107/1709, t. 1, Protokół przesłuchania podejrzanego Frankiewicza Michała, 7 I 1947 r., k. 183–186.

⁷¹³ Prawdopodobnie Gąsior Stanisław, zam. w Bratkowicach. Pseudonimem takim posługiwał się też Roman Lachcik.

⁷¹⁴ To najprawdopodobniej Tadeusz Rzeszutek, żołnierz AK z Zaczernia.

całą grupę dywersyjną miałem w komplecie, kontakt z „Orlikiem” miałem przez „Szablę” [...] żadnych akcji z moją grupą nie robiłem. W maju 1945 r. spotkałem się z „Orlikiem” na moście w Rzeszowie i otrzymałem od niego polecenie zastrzelić Fereta Franciszka zam. Bratkowice, który jak mówił mi „Orlik”, miał być konfidentem i ludzi do więzienia wysyłać [...]. Wyrok ten miałem wykonać w najbliższych dniach. Ja do tej akcji nie wziąłem swoich ludzi z dywersji, dlatego, że prawdopodobnie mogli być znani w tej okolicy. Do tej akcji namówiłem: 1. Pielę Stanisław, 2. Pypec Józef, 3. Gąsior Władysław. Ja wiedziałem, że ludzie ci mieli broń, bo o nich słyszałem, że są w szeregach partyzantki B.Ch. W drugi dzień Zielonych Świąt 1945 r. wybraliśmy się wykonać wyrok na Fereta⁷¹⁵.

5.2.15. Sprawa Szymona Rusina z Rudnej Małej – czerwiec 1945 r.

Szymon Rusin (TW „Szarotka”), w niektórych relacjach pojawia się także nazwisko Rusinek, został zastrzelony przez oddział „Straży” DSZ Kazimierza Dziekońskiego („Bruna”, „Orlika II”). Według żołnierza „Straży” Kazimierza Rzucidły był on konfidentem UB działającym na terenie wsi Rudna Wielka, Rudna Mała i Pogwizdów. Przed wojną był działaczem komunistycznym i kłusownikiem, za co został w latach 30. skazany na dożywocie za śmiertelne postrzelenie kolegi. W 1939 r. zbiegł z więzienia. Stanowił zagrożenie dla bezpieczeństwa żołnierzy „Orlika” i jego samego⁷¹⁶. Nie jest jednak pewne, czy skazany był ojcem funkcjonariusza WUBP⁷¹⁷, który uczestniczył w obławie i zabójstwie Wiktora Błażewskiego („Orlika”), czy też był tym funkcjonariuszem. W każdym razie jego śmierć była odwetem za zabójstwo „Orlika”. Według śledczych KW MO w Rzeszowie w akcji dowodzonej przez „Bruna” mieli uczestniczyć Stanisław Leśniewicz [Stanisław Leško] i nieznany im z imienia i nazwiska „Sowa”⁷¹⁸.

5.2.16. Sprawa Wincentego Dąbrowskiego z Nosówki – jesień 1945 r.

Według cytowanej już jako źródło informacji *Charakterystyki nr 14* dotyczącej oddziału Rejmana banda pod dowództwem Wojciecha Kocana („Maka”, „Czarnego Sędziego”) obrabowała i ciężko pobiła Wincentego Dąbrowskiego z Nosówki. W wyniku tego pobicia dwa dni później zmarł on w rzeszowskim szpitalu⁷¹⁹. W karcie napadu sporządzonej przez UB w 1976 r. widnieje, że akcję miał przeprowadzić W. Kocan z udziałem Antoniego Rączego i Bronisława Migają⁷²⁰.

⁷¹⁵ AIPN Rz 107/1709, t. 1, Protokół przesłuchania podejrzanego Frankiewicza Michała, 11 I 1947, k. 187–188.

⁷¹⁶ Zob. A. Szary, *Okupacja sowiecka (cz. II). Rozmowa z kpt. Kazimierzem Rzucidło...*, s. 39.

⁷¹⁷ W świetle ściśle tajnej notatki służbowej zastrzelony został ojciec funkcjonariusza UB (AIPN Rz 043/395, Notatka służbowa st. ofic. śledczego z KWMO w Rzeszowie por. K. Łojka, 31 V 1957 r., k. 38).

⁷¹⁸ AIPN Rz 043/395, Notatka służbowa autorstwa por. K. Łojka z KWMO w Rzeszowie, 31 V 1957 r., k. 38–41. Jak później ustalono, „Stanisław Leśniewicz” to faktycznie Stanisław Leško, a „Sowa” to Fabian Waltoś, obaj z oddziału „Straży” WiN.

⁷¹⁹ AIPN Rz 0172/15/J, *Charakterystyka nr 14 bandy Rejmana*, k. 34.

⁷²⁰ AIPN Rz 0172/15/J, cz. 1, Karta, 26 III 1976, k. 369.

5.2.17. Sprawa Józefa Lubasa z Rudnej – jesień 1945 r.

W *Charakterystyce nr 14* podano, że Józef Lubas pochodzący z Przybyszówki zastrzelony został przez członków grupy Rejmana⁷²¹. Bliższych okoliczności tego zdarzenia nie ustalono. Jedynie z wcześniejszych dokumentów wynika, że 24 listopada 1944 r. usiłowano zabić innego członka tej rodziny, Stanisława Lubasa, lecz nie zastano go w domu. Według publikacji Grzegorza Ostasza Józef Lubas miał być agentem WUBP⁷²².

5.2.18. Sprawa Szymona Lubasa z Rudnej – jesień 1945 r.

Podobnie funkcjonariusze UB sporządzający *Charakterystykę nr 14* o zastrzelenie pochodzącego z Przybyszówki Szymona Lubasa podejrzewali członków oddziału Rejmana. Według Grzegorza Ostasza Szymon Lubas również miał być agentem WUBP⁷²³.

5.3. ROK 1946

Rok 1946 to okres działalności pozostających poza strukturą WiN bojówek o charakterze partyzanckim głównie w okolicach Bratkowic i lasów bratkowickich, dowodzonych przez Leona Słowika („Uzdę”) oraz Stanisława Pielę („Kościarza”), mimo że powszechnie uważano, iż ich szefem jest Franciszek Rejman. Nieuzasadnione wydaje się twierdzenie Marcina Maruszaka, że był to oddział partyzancki WiN-u będący zarazem „największym i najbardziej aktywnym antykomunistycznym zgrupowaniem partyzanckim proveniencji BCh-owskiej na terenie Rzeszowszczyzny w latach 1945–1946”⁷²⁴, zasługujący na wymienianie wśród takich zgrupowań, jak: „Wołyniaka”⁷²⁵, „Żubryda”⁷²⁶, „Zapory”⁷²⁷,

⁷²¹ AIPN Rz 0172/15/J, *Charakterystyka nr 14 bandy Rejmana*, k. 34.

⁷²² G. Ostasz, *Okręg Rzeszowski...*, s. 451; AIPN Rz 05/32, *Charakterystyka nr 32 reakcyjnej bandy terrorystyczno-rabunkowej-poakowskiej Rejman Franciszek*, k. 84.

⁷²³ *Ibidem*, oraz AIPN Rz 0172/15/J, *Charakterystyka nr 14 bandy Rejmana*, k. 34.

⁷²⁴ Tak M. Maruszak, *Wyklęty oddział BCh...* [dostęp 17 VII 2017 r.].

⁷²⁵ Pseudonimu tego używał Józef Zadziński [1923–1946], który walczył głównie w obronie ludności Zasania przed atakami UPA. W 1943 r. działał w oddziale partyzanckim por. Franciszka Przysiężniaka („Ojca Jana”). Pod koniec lipca 1944 r. został komendantem posterunku MO w Leżajsku. We wrześniu 1944 r. aresztowany przez NKWD. Po ucieczce z transportu do łagru powrócił w okolice Leżajska i Kuryłówki i utworzył własny oddział z byłych partyzantów i żołnierzy NOW. Otoczony przez oddziały KBW popełnił samobójstwo w nocy z 28 na 29 XII 1946 r. w Szegdach. Szerzej zob. biogram w: K. Kaczmarski, *Podziemie narodowe na Rzeszowszczyźnie...*, s. 318–319 oraz D. Garbacz, „Wołyniak”. *Legenda prawdziwa*, Stalowa Wola 1997, *passim*.

⁷²⁶ Antoni Żubryd („Zuch”, „Orłowski”), dowódca samodzielnego batalionu operacyjnego. Na łamach „Zeszytów Historycznych WiN-u” wywiązała się ciekawa polemika w sprawie Antoniego Żubrydy. Zob. A. Zagórski, *Żubryd Antoni, ps. „Orłowski”, „Zuch”, „Zeszyty Historyczne WiN-u”* 1994, nr 5, s. 211–215; B. Gajewski, *Więcej obiektywizmu!*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1995, nr 6, s. 251; A. Zagórski, *Panu Benedyktowi Gajewskiemu w odpowiedzi*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1995, nr 6, s. 252–254; G. Motyka; *Uwagi o biogramie Antoniego Żubrydy pióra Andrzeja Zagórskiego*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1995, nr 7, s. 265.

⁷²⁷ Pseudonimem tym posługiwał się Hieronim Dekutowski („Zapora”) [1918–1949], cichociemny przetrzycony do kraju w 1943 r. Biogram zob. A. Baran, *Hieronim Dekutowski*, [w:] KOSP, t. 1, s. 110–113, a także

„Olka”⁷²⁸ i „Mściciela”⁷²⁹. Brak jakichkolwiek dokumentów organizacyjnych WiN-u potwierdzających tę zbyt dowolną tezę. Wręcz przeciwnie można znaleźć wiele dokumentów i wspomnień działaczy WiN, z których wynika organizacja ta nie miała nic wspólnego z oddziałem „Bicza”. Jedynie przykładowo można wskazać wytyczne Obszaru Południowego WiN do Okręgu WiN w Rzeszowie z 10 XII 1945 r., w których czytamy, że: „Działania partyzanckie, obojętnie jak będą prowadzone, są szkodliwe na dzisiaj”, nadto oświadczenie Prezydium WiN w sprawie odezw z czerwca 1946 r. b. Rządu Emigracyjnego o likwidacji akcji zbrojnej w kraju, w którym przypomniano, że „jeszcze wiosną 1945 r. [sic!] wydał instrukcje zmierzające do likwidacji akcji zbrojnej i dywersyjnej oraz przeprowadził praktycznie w terenie rozwiązanie wszelkich oddziałów bojowych i leśnych, do których posiadał kontakt organizacyjny”⁷³⁰.

5.3.1. Sprawa Franciszka Świdra („Morola”) – 4 lutego 1946 r., i Władysława Zająca – 12 lutego 1946 r. (obaj z Bratkowic)

W dniu 4 lutego 1946 r. na weselu u Franciszka Rzepki w Bratkowicach-Sitkówce funkcjonariusze UB zastrzelili działającego od czasu zdezerterowania z posterunku MO w Świlczy (15 czerwca 1945 r.) w oddziale „Bicza” Franciszka Świdra („Morola”), żołnierza AK oraz dezertera z MO. Obwiniani za wydanie bezpiecze „Morola” byli jego sąsiedzi. Jak opisano później w *Kronice szkoły w Bratkowicach*: „w odpowiedzi na morderstwo Franka Świdra w tydzień później przeszła przez wieś grupa nieznanych, dobrze uzbrojonych ludzi, pobito szereg osób, ciężko rannym został Zajac Władysław, który w szpitalu rzeszowskim 2-go dnia zakończył życie”. W karcie zdarzenia sporządzonej przez PUBP widnieje, że w trakcie napadu na spółdzielnię w Bratkowicach oddział „Bicza” natknął się na Władysława Zająca [ur. 27 grudnia 1919 r.] (według Marcina Maruszaka – członka PPR⁷³¹), a „Słowik z pola przez okno zastrzelił go”⁷³².

W zeznaniach z 5 września 1947 r. Leon Słowik przyznał się do tego czynu: „W roku 1946 w marcu zastrzeliłem Zająca Władysława [...]. Rejman Franciszek i Dziedzic Tadeusz dobili go”⁷³³. Była to zemsta za śmierć „Morola”. Czy zeznania powyższe są prawdziwe, trudno ustalić. Należy mieć jednak na względzie, że do zawiązania oddziału leśnego przez Rejmana i Słowika doszło w 1946 r. dopiero wczesną wiosną lub, jak twierdzi Szyller, nawet w maju. Gdyby razem działali już wcześniej, to początki tego oddziału należałoby łączyć z datą rozbrojenia posterunku MO w Świlczy (15 czerwca 1945 r.), gdy

M. Surdej, *Rajd Zgrupowania Partyzanckiego Zrzeszenia WiN pod dowództwem mjr. Hieronima Dekutowskiego „Zapory” na Rzeszowszczyznę latem 1946 r.*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2016, nr 43, s. 5–50.

⁷²⁸ Aleksander Rusin („Olek”). Zob. wspomnienia A. Rusin, *Moje spotkania z hitlerowcami i stalinowcami*, [w:] *Mielec. Studia i materiały z dziejów miasta i regionu*, t. 3, red. F. Kiryk, Mielec 1994.

⁷²⁹ Wojciech Lis („Mściciel”). M. Surdej, *Oddział partyzancki Wojciecha Lisa 1941–1948*, Rzeszów 2009, *passim*.

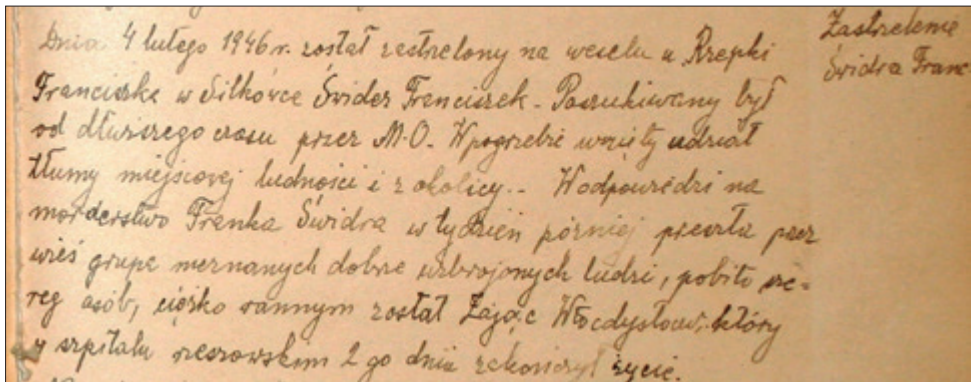
⁷³⁰ G. Ostasz, *Okręg Rzeszowski...*, s. 153.

⁷³¹ M. Maruszak, *Chłopi...*, s. 50, przynależność ofiary do PPR znajduje potwierdzenie w *Karcie przestępstwa* sporządzonej przez funkcjonariuszy UB (AIPN Rz 0172/15/J, k. 307).

⁷³² AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Józefa Janczyckiego z 10 II 1947, k. 436.

⁷³³ AIPN Rz 108/2897, Zeznania Leona Słowika z 5 IX 1947 oraz AIPN Rz 25/971, k. 38.

zdezzerterował z niego „Morol”. Jako datę zastrzelenia W. Zająca Maruszak wskazuje 12 lutego 1946 r. Pogrzeb odbył się 15 lutego 1946 r., a zmarł on 14 lutego 1946 r., co potwierdza „wyciąg śmierci” wydany przez ks. Jana Jakubowskiego z parafii Bratkowice.

Fot. 2. Fragment zapisu z Kroniki szkoły w Bratkowicach (1871–1948) dotyczący okoliczności śmierci Franciszka Świdra („Morola”)

5.3.2. Sprawa Wojciecha Kocana („Maka”) z Przybyszówki – 8 kwietnia 1946 r.

Według zeznań dowódcy 3. plutonu w Placówce AK „Świerk” Franciszka Czajaka-Rudnickiego z 9 września 1955 r., złożonych w charakterze podejrzanego przed oficerem śledczym WUBP w Rzeszowie: „Od 1945 do 1946 na terenie Przybyszówki dokonano szereg napadów terrorystyczno-rabunkowych oraz kilka morderstw na spokojnych i uczciwych obywatelach”. W związku z tym w lipcu 1945 r. „Frankiewicz Józef wezwał Kocana Wojciecha do Krupy Marii. I tam w mojej obecności przeprowadził z nim rozmowę na temat dokonywanych przez niego kradzieży i napadów rabunkowych. W czasie rozmowy Kocan oświadczył, że on nie wie o tym, kto dokonuje tych napadów, ale wyjaśnił, że to się skończy”⁷³⁴. O dokonywanych przez Wojciecha Kocana napadach i rabunkach „Maczuga” powiadomił pochodzących z Przybyszówki: Michała Rączego [ur. w 1916 r.], syna Jana, kapitana UB w Rzeszowie⁷³⁵, i Franciszka Kaszubę, funkcjonariusza Komen dy Powiatowej MO w Rzeszowie⁷³⁶, jak również swoich przełożonych z konspiracji⁷³⁷.

⁷³⁴ AIPN Rz 107/1677, k. 118–119.

⁷³⁵ Michał Rączy, pochodzący z Przybyszówki funkcjonariusz WUBP w Rzeszowie w stopniu oficerskim; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁷³⁶ Franciszek Kaszuba, funkcjonariusz MO, brat sołtysa Przybyszówki Walentego Kaszuby, od maja 1945 r. kierownik Referatu Śledczego KP MO w Rzeszowie, odnosił liczne „sukcesy” w zwalczaniu „band”; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁷³⁷ Być może to właśnie Franciszek Czajak-Rudnicki posługiwał się także pseudonimem „Dąb” i przygotował „Doniesienie” na bandę Kocana datowane na 12 III 1946 r., zawierające wykaz dokonanych rabunków na terenie gm. Świlcza, a znajdujące się w aktach sprawy karnej toczącej się przed WSR w Rzeszowie przeciwko przywódcom rzeszowskiego WiN Władysławowi Koba i Mieczysławowi Liwie o sygn. Sr 248/48 (AIPN Rz 122/322, k. 98).

Po upływie ok. 2 tygodni, podczas spotkania z działającym w WiN Stanisławem Szeligą („Stachem”) uzyskał potwierdzenie, że:

jest rozkaz z organizacji WiN zlikwidować Rączego Antoniego, Kocana Wojciecha ps. „Mak” oraz Pukałę Edwarda za udowodnione im napady rabunkowe z bronią w ręku [...] w kilka dni później przypadkowo spotkałem się z ukrywającym się już w tym czasie Frankiewiczem Józefem w Przybyszówce, który w toku rozmowy polecił mnie zlikwidować Kocana Wojciecha posiadającego w tym czasie pseudonim „Czarny Sędzia”. Wyrok na Kocanie został wykonany, a brali w nim udział „Mauser” Migala, Ciebiera z Dąbrówki albo Będziemyśla oraz dwóch nieznanymi osobników oraz ja i Adamiec Bronisław. Zastrzelony został przez „Mausera” Migalę, Ciebierę i tych dwóch młodych osobników, którzy do Kocana strzelali razem. W obstawie brał jeszcze udział Krupa Jan⁷³⁸, który był bez broni, podobnie jak ja⁷³⁹.

W kolejnych zeznaniach, z 3 października 1955 r., Czajak-Rudnicki przyznał, że to on był organizatorem i dowódcą akcji likwidacji Wojciecha Kocana:

Grupę organizowałem sam i wyznaczyłem termin i miejsce spotkania się. Zgodnie z moją zapowiedzią wszyscy w oznaczonym dniu i godzinach wieczornych zeszliśmy się na łące między Przybyszówką a Pustkami, gdzie wymienionym uprzednio osobom przedstawiłem zadanie, jakie będą wykonywać. Po krótkiej odprawie udaliśmy się do Kaszuby Walentego, ponieważ Kocan co wieczór u niego przebywał, o czym wiedzieliśmy z poprzednich ustaleń i obserwacji. Z tą chwilą kiedy przyszliśmy pod zabudowania Kaszuby Walentego – Migala, Ciebiera i dwóch nieznanymi osobników z nazwisk zapukali do drzwi, a następnie weszli do środka, zaś ja, Adamiec Bronisław i Krupa Jan pozostaliśmy na podwórzu. Po chwili czasu wyszli z mieszkania Ciebiera, Migala i dwóch pozostałych, prowadząc ze sobą Kocana Wojciecha. Po ujęciu około 10 metrów od zabudowań Kocan zaczął uciekać, a w pogoni za nim pobiegli wszyscy, a wśród nich Adamiec, Krupa, i każdy z nich zaczął strzelać. Kocan zdążył uciec jakieś 300 m i na skutek strzałów został zabity, ale przez kogo, trudno jest mi określić, gdyż strzelało do niego 6 osób.

Na koniec wyjaśniał:

Kocan Wojciech zastrzelony został z tych powodów, że dokonywał on różnych napadów rabunkowych na spokojnych ludzi, że nakładał duże kontrybucje na różnych obywateli oraz że wydawał wyroki śmierci na ludzi. O tym, że taką działalność przejawiał, może potwierdzić szereg obywateli z gromady Przybyszówka, na których dokonał napadów rabunkowych, a między nimi Rączy Henryk, Miś Andrzej, Krupa Józef i wielu innych, którzy go w czasie napadu rozpoznali⁷⁴⁰.

⁷³⁸ Jan Krupa, młodszy brat Marii Krupy („Tiptuli”) i szwagier Franciszka Czajaka-Rudnickiego, w AK od 1941 r., 8 IV 1946 r. brał udział w akcji wykonania konspiracyjnego wyroku na Wojciechu Kocanie („Maku”); szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁷³⁹ AIPN Rz 107/1677, k. 120.

⁷⁴⁰ *Ibidem*, k. 145.

Również Grzegorz Ostasz jako przykład akceptacji wyroku sądu podziemnego przez Adama Lazarowicza („Klamry”), rzeszowskiego inspektora DSZ (od lutego 1945 r.), a od września 1945 do października 1946 r. prezesa Wydziału (Okręgu) WiN Rzeszów, wskazał właśnie likwidację przez poakowski oddział „Maczugi” niebezpiecznego przestępcy Wojciecha Kocana („Czarnego Sędziego”)⁷⁴¹.

Według zeznań (z 26 kwietnia 1955 r.) głównego świadka tego zdarzenia Walentego Kaszuby [ur. w 1901 r.], syna Michała, brata kierownika Referatu Śledczego Komendy Powiatowej MO w Rzeszowie kpr. Franciszka Kaszuby, wyglądało to następująco:

W połowie marca 1946 roku pewnego razu wieczór byli u mnie Kocan Wojciech, sekretarz gromadzki, Czajak Antoni, Jastrzębski Wojciech, goniec, i Rajchert [Raichert] Józef, którzy u mnie załatwiali sprawy, gdyż ja w tym czasie byłem sołtysem [...]. Wyprowadzili go [Wojciecha Kocana] z mieszkania, gdzie już w sieni było oddane kilka strzałów, a następnie Kocan uciekał im przez łąki, a bandyci za nim strzelali, którego to zamordowali koło Batoga Jana koło kieratu i tam jego pozostawili⁷⁴².

Zdarzenie to zrelacjonował także inny świadek, Antoni Czarnek [ur. w 1929 r.], a jego słowa przywołał Artur Szary w artykule zamieszczonym w 2009 r. w samorządowym czasopiśmie „Trzcionka”. Według relacji Czarńka:

żołnierz, który wszedł do izby, wiedział, po kogo idzie, i można było wyczuć, że już nie raz wykonywał wyrok. Upewnił się co do tożsamości Kocana i kazał mu wyjść ze sobą. Skazany opierał się, na co żołnierz błyskawicznym chwytem wykręcił mu rękę do tyłu i wyprowadził na pole. Noc była jasna i przeraźliwie cicha. Z izby widać było i słyszać akt odczytywania wyroku. Przez cały ten czas żołnierz trzymał skazańca z ręką wykręconą na plecy. W pewnym momencie któryś z partyzantów powiedział: „wystarczy... puszczaj go!”. Kocan rzucił się do ucieczki. Z niewielkim opóźnieniem padły strzały. Nieszczęśnik zawisł martwy na płocie⁷⁴³.

Po wielu latach Jan Gutkowski opisał córce „Piły” Marii Koryl to zdarzenie, stwierdzając, że po odczytaniu Kocanowi wyroku ktoś z uczestników egzekucji dopowiedział: „To za Koryła i oczywiście za grabieżę”, a w trakcie ucieczki z domu Walentego Kaszuby „Czarny Sędzia” wpadł w druty kolczaste ogrodzenia wokół zabudowań Jana Batoga i wówczas dosięgły go kule egzekutorów⁷⁴⁴.

Z kolei żona Kocana Genowefa Świder [ur. w 1911 r.] 29 lipca 1955 r. zeznała, że nie wie, przez kogo i z jakich powodów został zastrzelony jej mąż. Opisując wszakże jedno ze spotkań AK u nich w domu, już po zajęciu terenów przez Armię Czerwoną, z udziałem Józefa Frankiewicza, Franciszka Czajaka, Andrzeja Gdowika i Józefa Gniewka, tak je przedstawiła: „Po zebraniu, na którym nie byłam obecna, gdy wszyscy rozeszli się, mąż

⁷⁴¹ G. Ostasz, *Okręg...*, s. 462.

⁷⁴² AIPN Rz 107/1677, k. 14.

⁷⁴³ A. Szary, *Sytuacja społeczna i polityczna...*, s. 18.

⁷⁴⁴ M. Koryl, *Korylowie – wspomnienia Marii Koryl, córki Józefa Koryla i Salomei Koryl z d. Salach (1850–2008)*, Rzeszów 2008, mps w zbiorach Józefa Forystka, s. 26.

mój Kocan Wojciech oświadczył mi, że został wyrzucony, czyli wykluczony, z organizacji AK, lecz z jakich przyczyn, tego mąż mi nie powiedział”, a ponadto dodała, że „Czajak Franciszek ostrzegał go, by miał się na baczności, ponieważ Maciej Kazimierz z Nosówki [dowódca tzw. gwardyjskiej bandy »Macieja«, napadającej na ludność gminy Świlcza, którą akowcy starali się zlikwidować od 1943 r.]⁷⁴⁵ uciekł z więzienia i może się zemścić na moim mężu, który miał zatargi z Maciejem Kuźnierzem na weselu u Progoły [powinno być Proboły] Tomasza zam. w Przybyszówce”⁷⁴⁶.

Informacja o egzekucji szybko się rozeszła i jeden z funkcjonariuszy WUBP w Rzeszowie Mieczysław Kiełbasa już niecałe dwa tygodnie później, 20 kwietnia 1946 r., donosił przełożonym, że „wymacał sprawców zabójstwa Kocana”⁷⁴⁷.

5.3.3. Sprawa usiłowania zabójstwa Franciszka Mytycha i Wincentego Przywary – 16 kwietnia 1946 r.

Mogła to być zemsta za aresztowanie tydzień wcześniej prawie wszystkich członków grupy „Kościarza”. Połączone bojówki Stanisława Piele („Kościarza”) i Eugeniusza Porady („Kikuta”) 16 kwietnia 1946 r. ponownie próbowały zastrzelić Franciszka Mytycha, członka PPR. Nie udało im się jednak zaskoczyć go w domu, dlatego też porzeczono na rekwizycji jego mienia⁷⁴⁸. W tym czasie prawie wszyscy współtowarzysze „Kościarza” byli już w więzieniu, gdyż do ich zatrzymań doszło między 3 a 11 kwietnia 1946 r. Jak podaje Marcin Maruszak, w tym samym dniu usiłowano zlikwidować Wincentego Przywarę z Bratkowic-Sitkówki, który mimo że był ideowym komunistą, to jednak uczestniczył w oddziale AK dowodzonym przez Józefa Lisa („Tajfuną”) w akcji „Burza”, o czym była już mowa. Nie ustalono przyczyn (poza samą przynależnością do PPR), dla których Stanisław Piel kilkakrotnie podejmował próby wyeliminowania Przywary.

5.3.4. Sprawa Stanisława Woźniaka ze Stykowa – 16 kwietnia 1946 r.

Do zabójstwa 20-letniego Stanisława Woźniaka [ur. w 1926 r.], syna Jana, funkcjonariusza ochrony WUBP od 19 lutego 1945 r., a od 20 lutego 1946 r. kuriera poczty w WUBP, doszło bezpośrednio po nieudanej próbie likwidacji Franciszka Mytycha i Wincentego Przywary. Woźniak został zastrzelony 16 kwietnia 1946 r. na drodze w Stykowie⁷⁴⁹. Dokonać tego mieli Jan Majka („Tygrys”) i Leon Słowik („Uzda”).

Jednak według Leona Słowika „zastrzelił go pod własnym domem Porada Eugeniusz”⁷⁵⁰. Wersja ta nie jest jednak zgodna z zeznaniami rodziców zabitego. Prawdopodobnie

⁷⁴⁵ Zob. podrozdział 2.8.2.1.

⁷⁴⁶ AIPN Rz 107/1677, k. 48. Maciej to nazwisko, a Kazimierz to imię.

⁷⁴⁷ AIPN Rz 122/322, k. 247.

⁷⁴⁸ M. Maruszak, *Chłopi...*, s. 51.

⁷⁴⁹ AIPN Rz 0054/2742, *Kartoteka funkcjonariuszy WUSW Rzeszów* [dalej jako AIPN Rz 0054/2742], Karta ewidencyjna zabitego współpracownika resortu Bezpieczeństwa Publicznego Woźniaka Stanisława.

⁷⁵⁰ AIPN Rz 25/971, *Zeznania Leona Słowika z 5 IX 1947 r.*, k. 33–36.

gdyby sprawcą był E. Porada, zauważyliby u niego niedowład ręki, a o tym nie zeznawali. Okoliczności śmierci swego syna opisał Jan Woźniak w zeznaniach z 17 stycznia 1947 r.:

Dnia 16 kwietnia 1946 r. o godz. 6-tej rano wyszedł mój syn z domu, gdzie się miał zgłosić w swoim Urzędzie Bezp. Publicznego w Rzeszowie [...] nie za długo [*sic!*] usłyszałem strzały z broni w kierunku lasu [...] i zobaczyłem uciekającego [...] przyleciał bliżej mego domu, to poznałem, że to syn [...]. Syna mojego ścigało dwóch osobników, a to tych bandytów, którzy go zastrzelili [...] niedaleko był już domu [...] zaśląbnął, broń miał, ale nie miał już amunicji, bo wystrzelał podczas ucieczki, bandyta ten, co zabił, ubrany był po wojskowemu, a to płaszczu, czapkę miał rogatywkę polówkę, lat około 23, miał karabin i tem karabinem zastrzelił syna⁷⁵¹.

Matka zabitego Maria Woźniak przedstawiła to w następujący sposób:

zauważyłam mojego syna na łące niedaleko domu, który uciekał przed ścigającymi go osobnikami. Za uciekającym moim synem pędziło dwóch NN osobników, z których jeden miał karabin. Po pewnym czasie syn mój, widząc, że już nie ucieknie, ponieważ jeden bandyta podbiegnął mu z przodu i był blisko niego, stanął i rzucił swój automat na ziemię. Wówczas bandyta strzelił [...] ja, widząc, że mój syn już zastrzelony, dobiegłam do niego, którego chwyciłam w swoje ręce. Wówczas bandyta krzyknął do mnie, ażebym odeszła [...]. Kiedy ja odeszła od mego syna, ten sam bandyta podszedł do mojego zastrzelonego syna, od którego zabrał automat, pas oraz czapkę, którą miał na głowie [...]. Opisać tego bandytę nie mogę, wiem, że był w płaszczu wojskowym niemieckim i czapce wojskowej polskiej⁷⁵².

5.3.5. Sprawa usiłowania zastrzelenia Kazimierza Rozborskiego – 8 maja 1946 r.

Jednym z ważniejszych wydarzeń było zatrzymanie przez oddział leśny Franciszka Rejmana 2 milicjantów z posterunku MO w Świlczy: kpr. Stefana Chwaszcza i szer. Jana Delikata, oraz funkcjonariusza PUBP w Rzeszowie Kazimierza Rozborskiego [ur. 15 stycznia 1915 r. w Przedmieściu Czudeckim], syna Jana.

8 maja 1946 r. oddział „Bicza” natknął się w przysiółku Dąbry w pobliżu leśniczówki Stanisława Mazurkiewicza w lasach bratkowickich na 3-osobowy patrol MO z posterunku w Świlczy, który po krótkiej wymianie ognia poddał się. Zeznając w procesie Eugeniusza Porady, tak zrelacjonował to zdarzenie sam Rozborski:

W dniu 8.5.46 na skutek osiągniętych informacji udałem się w towarzystwie dwóch milicjantów z posterunku MO w Świlczy do leśniczówki w Bratkowicach, by stwierdzić, czy w okolicy kręcą się bandyci. Zatrzymałem się wówczas u znajomego mi leśniczego Mazurkiewicza, którego się pytałem, czy tutaj są jacyś bandyci. Mazurkiewicz mi na to odpowiedział: „do pioruna”. [...] kiedy zmierzałem wraz z dwoma milicjantami wsiąść na furmankę i odjechać,

⁷⁵¹ AIPN 107/1709, t. 2, Protokół przesłuchania świadka Woźniaka Jana z 17 I 1947 r., k. 122.

⁷⁵² *Ibidem*, Protokół przesłuchania świadka Woźniak Marii z 17 I 1947, k. 123.

nagle na odległości kilku kroków pojawiło się dwóch bandytów z automatami skierowanymi w moją stronę, na widok których począłem uciekać. Osobnicy ci puścili się za mną w poгон i oddali w moim kierunku serię strzałów. Jednym z osobników był właśnie osk[arżony] Porada. Również miałem przy sobie automat i pistolet, również się ostrzeliwałem. [...] Przez osk[arżonego] Poradę i Janczyckiego w końcu zostałem dopędzony [...] najpierw mnie rozbroili [...]. Następnie podprowadzili mnie pod leśniczówkę, gdzie oczekiwała nas reszta bandytów z przytrzymywanymi milicjantami, po czym zaprowadzili nas w las, gdzie kwaterował Rejman ze swoją bandą. Tam po upływie 1,5 godziny przybył sam herszt Rejman, a dowiedziawszy się, że jestem pracownikiem UB, kilkakrotnie automatem uderzył mnie w głowę, a następnie w towarzystwie członka bandy Słowika wyprowadził mnie w głąb lasu, każąc pozostałym członkom bandy, między innymi i osk[arżonemu] Poradzie, pilnować pozostałych dwóch milicjantów. Po wyprowadzeniu mnie Rejman kazał mi ściągnąć buty. Ja przeczuwając, że mają zamiar mnie zastrzelić, po ściągnięciu drugiego buta począłem uciekać, wówczas zarówno Rejman, jak i Słowik oddali w moim kierunku strzały, w wyniku których zostałem ranny w rękę, lewy bok i ucho. Udało mi się jednak zmylić ich czujność i ukryłem się tak, że mnie nie znaleźli. Nie znalazł mnie również Janczycki, który później na koniu przeszukiwał za mną las. Po dłuższym ukrywaniu się w lesie udało mi się mimo wszystko tego samego dnia przybyć na posterunek MO w Świlczy.

Dodał także: „kiedy w dniu 8.5.46 przyjechałem przed leśniczówkę, miałem ze sobą spis członków bandy Rejmana, wśród których było nazwisko osk[arżonego] Porady”⁷⁵³.

Józef Janczycki, który osobiście zatrzymał Rozborskiego, zeznał: „po napadzie na Rozborskiego byłem jeszcze około dwa tygodnie w bandzie Rejmana, skąd po dwóch tygodniach uciekłem do domu”⁷⁵⁴. O wystawienie grupie Rejmana 3 funkcjonariuszy podejrzewany był Jan Baran z Błędowej Zgłobieńskiej, który przez parę miesięcy 1946 r. był milicjantem na posterunku MO w Świlczy, a faktycznie wtyczką F. Rejmana. Zdarzenie to zapoczątkowało zmasowaną akcję KBW i MO przeciwko działającym jeszcze partyzantom Rejmana.

5.3.6. Sprawa usiłowania zastrzelenia Józefa Jemioły z Poręb Kupieńskich – 16 maja 1946 r.

Do pierwszego napadu rabunkowego na dom Józefa Jemioły, członka PPR, w Porębach Kupieńskich doszło 14 kwietnia 1946 r. Wówczas jedynie zrabowano ubrania oraz kwotę 700 zł i polecono przygotować kolejne 10 000 zł tytułem tzw. kontrybucji⁷⁵⁵. Według funkcjonariuszy UB w akcji tej miał uczestniczyć Stefan Słowik z oddziału F. Rejmana wraz z dwoma innymi sprawcami. Próbę jego fizycznej likwidacji podjęto 2 miesiące później, 16 maja 1946 r. W czasie tej akcji wywiązała się strzelanina, w wyniku której ranna

⁷⁵³ M. Maruszak, *Chłopi...*, k. 51–52.

⁷⁵⁴ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Józefa Janczyckiego z 10 II 1947 r., k. 439–440.

⁷⁵⁵ AIPN Rz 0172/15/J, Karta przestępstwa, k. 324.

została żona Jemioły, a jemu udało się wówczas zbiec⁷⁵⁶. Jak ustalił Sąd Wojewódzki w Rzeszowie w sprawie o sygn. akt II K 361/48, do domu weszło około północy trzech uzbrojonych napastników. Jeden z nich wymierzył pistoletem w głowę Józefa Jemioły. Wówczas napadnięty rzucił się na dwóch pozostałych i zaczął się z nimi szamotać. Wtedy trzeci napastnik stojący dotychczas w drzwiach ponownie wystrzelił w stronę Józefa Jemioły. „W krytycznym momencie żona Jemioły Maria zastawiła sobą męża i gdy padł strzał od progu, pocisk ugodził ją w plecy, zaś mąż, korzystając z zamieszania, wyrwał się i uciekł na pole, po czym schronił się do sąsiada”. Według sądu napastnikami byli: Eugeniusz Porada, Jan Majka i Leon Słowik. Od zarzutu udziału w tym zdarzeniu uniewinniono Stefana Słowika (którego pomyłono z Leonem Słowikiem), jak również Jana Majkę („Tygrysa”), uznając, że strzał w kierunku Jemioły „stanowił wybryk” Eugeniusza Porady. Ostatecznie za ten czyn skazano na karę dożywocia wyłącznie „Kikuta”. Sąd nie dał wiary zeznaniom Marii Jemioły, że strzał w kierunku jej męża oddał Jan Majka⁷⁵⁷.

5.3.7. Sprawa Stefana Miłka z Nosówki – 18 maja 1946 r.

8 maja 1945 r. Franciszek Rejman nadzorował „wykonanie kary chłosty za współpracę z organami bezpieczeństwa na Stefanie Miłku”⁷⁵⁸. Rok później, 18 maja 1946 r., ponownie dokonano wtargnięcia do domu Stefana Miłka, sołtysa w Nosówce. Wówczas „komendantem napadu był Rejman Franciszek. [...] W czasie napadu sołtysa pobito, a w końcu zastrzelono. Znęcania biciem dokonywał Rejman, jak również zastrzelił go Rejman”⁷⁵⁹. W zdarzeniu tym według Józefa Janczyckiego brali udział Leon Słowik i Eugeniusz Porada. „Uzda” opisał to nieco inaczej, ale i dokładniej: „W maju 1946 roku brałem udział w zabójstwie sołtysa z Nosówki nazwiskiem Miłek Stefan, było nas około 20 ludzi, wszyscy uzbrojeni, Rejman Franciszek zranił Miłka w sieni z pistoletu, zabrał go, żeby pokazać, gdzie mieszka Lasota Tomasz, w domu Lasoty pobiliśmy Lasotę i jego synów [...], po obrabowaniu Lasoty, Porada Eugeniusz zastrzelił z pistoletu Miłka Stefana”⁷⁶⁰. Sąd Okręgowy w Rzeszowie w sprawie o sygn. akt II K 365/48 ostatecznie nie ustalił bezpośredniego sprawcy zabójstwa Stefana Miłka.

5.3.8. Sprawa usiłowania zastrzelenia Wincentego Przywary z Bratkowic – 13 czerwca 1946 r.

Po raz kolejny 13 czerwca 1946 r. próbowano zlikwidować Wincentego Przywarę⁷⁶¹, sekretarza Komitetu Powiatowego PPR w Rzeszowie, a zarazem założyciela koła PPR w gminie

⁷⁵⁶ M. Maruszak, *Chłopi...*, k. 52.

⁷⁵⁷ AIPN Rz 107/1167, t. 2, Wyrok Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 17 I 1949 r., sygn. II K 361/48 z uzasadnieniem, k. 196.

⁷⁵⁸ M. Maruszak, *Chłopi...*, s. 47.

⁷⁵⁹ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Józefa Janczyckiego z 10 II 1947 r., k. 438.

⁷⁶⁰ AIPN Rz 108/2897, Zeznania Leona Słowika z 5 IX 1947 r.

⁷⁶¹ AIPN 0054/3281, Akta osobowe Wincentego Przywary. Od marca do listopada 1946 r. pełnił funkcję II sekretarza komitetu powiatowego PPR w Rzeszowie.

Świlcza z siedzibą w Bratkowicach. W trakcie tej nieudanej akcji przeprowadzonej w Starmieście koło nowego miejsca zamieszkania Przywary rozpoznany został pochodzący ze Świlczy Wojciech Miś („Sokół”). Wincenty Przywara w obronie użył broni w wyniku czego napastnicy zmuszeni zostali do wycofania się.

Po tej nieudanej próbie zastrzelenia pepeerowca w dniach od 13 do 24 czerwca połączone oddziały KBW i WUBP w Rzeszowie przeprowadziły w okolicach Bratkowic obławę na resztki oddziału „Bicza”. W jej wyniku aresztowano 14 partyzantów (w tym w dniach 16–17 czerwca 1946 r. schwytano 4, a 1 zabito w okolicach Bud Głogowskich) oraz zatrzymano 26 współpracowników.

5.3.9. Sprawa zabójstwa Michała Tobiasza w Trzcianie – 4/5 lipca 1946 r.

O likwidację w nocy z 4 na 5 lipca 1946 r. Michała Tobiasza podejrzewani byli Stanisław Piel („Kościarz”) i Eugeniusz Porada („Kikut”), ale sprawa przeciwko nim za zabójstwo z braku wystarczających dowodów została przez sędziego śledczego umorzona 20 sierpnia 1948 r. (sygn. S 5/47)⁷⁶². W 2010 r. kuzynka ofiary Maria Piziak z Pisulów⁷⁶³ napisała, że do tragicznego zdarzenia doszło wieczorem niedaleko obejścia domu Józefa i Bolesława Fugasów w Trzcianie, gdzie stali członkowie oddziału Franciszka Rejmana. Przywołała przy tym relację mieszkającej w pobliżu Stanisławy Zdun z d. Kawalec, która:

usłyszała głośny rozkaz: Stój, zatrzymaj się! Rowerzysta [tj. Michał Tobiasz (ur. 19 września 1908 r.), mieszkaniec Nockowej] nie posłuchał, nie zatrzymał się. Jechał dalej. Padły strzały. Rowerzysta przejechał jeszcze kilka metrów i na podwórzu domu Stanisława Stokłosy spadł ranny z roweru. Po chwili doszedł do niego Franciszek Rejman w towarzystwie bandytów i powiedział: „Sam sobie jesteś winien, boś się nie zatrzymał”. Furmanką został przewieziony pod nasz dom. Był ranny w brzuch z broni automatycznej, mimo że tą samą furmanką odwieziony został zaraz do szpitala w Rzeszowie (14 km po kamienistej drodze), zmarł w nocy.

Postrzelony osierocił małego syna. Według jego żony zginął niewinnie, bezsensownie i bezlitośnie. Pochowany został na parafialnym cmentarzu w Nockowej.

5.3.10. Sprawa Franciszka Pomianka z Trzciany – 24 lipca 1946 r.

Najprawdopodobniej likwidacji Franciszka Pomianka („zza kolei”) dokonała grupa Stanisława Piel („Kościarz”) w nowym już składzie. Tak przynajmniej sugeruje Marcin Maruszak⁷⁶⁴. Potwierdził to też Józef Frankiewicz⁷⁶⁵, aczkolwiek pamiętać należy, że stali jego współnicy (tj. Łagowski, Pypec, Gąsior oraz S. Miś) już od początku kwietnia 1946 r.

⁷⁶² AIPN Rz 107/1709, Postanowienie o umorzeniu śledztwa, 20 VIII 1948 r., k. 126–127.

⁷⁶³ M. Piziak, *Póki żyją świadkowie*, „Trzcianka” 2010, nr 55, s. 29.

⁷⁶⁴ M. Maruszak, *Oddział...*, s. 261 w oparciu o akta AIPN Rz 05/32.

⁷⁶⁵ J. Frankiewicz, *Placówka „Świerk”...*, s. 142.

siedzieli w areszcie WUBP. Franciszek Pomianek był człowiekiem bardzo młodym, rówieśnikiem nowych członków bandy „Kościarza”⁷⁶⁶ i, jak wspominał Frankiewicz, zupełnie niewinnym.

5.3.11. Sprawa Jana Koczura z Klęczan – 26 lipca 1946 r.

Według Marcina Maruszaka 12 maja 1946 r. w miejscowości Klęczany wykonano karę chłosty oraz odczytano wyrok śmierci 35-letniemu funkcjonariuszowi UB Janowi Koczurowi [ur. w 1911 r.]⁷⁶⁷. Wówczas został jednak wyłącznie pobity. Leon Słowik opisał to wydarzenie w następujący sposób (myląc datę): „Końcem kwietnia 1946 roku poszliśmy ja, Rejman Franciszek, Porada Eugeniusz, Janczycki Józef i wielu innych do Klęczan, pow. Dębica, do Kozura, imienia nie znam [...] Rejman Franciszek odczytał wyrok śmierci Kozurowi za to, że służy w Bezpieczeństwie”. Leon Słowik potwierdził, że 26 lipca 1946 r. zastrzelono Jana Koczura, a strzelali do niego Eugeniusz Porada i Dziedzic, lecz „który z nich zastrzelił tego człowieka, tego nie wiem, bo obaj do niego strzelali”⁷⁶⁸. Jak relacjonowała żona zabitego Michalina Koczur, jej mąż kilka miesięcy wcześniej (12 maja 1946 r.) został dotkliwie pobity przez „partyzantów”, w wyniku czego przez sześć tygodni leżał w rzeszowskim szpitalu. Grożono wówczas śmiercią także jego bratu. Zeznała ponadto, że „26 lipca 1946. wieczorem [mąż] wyszedł z domu do spółdzielni, tam zatrzymał się w towarzystwie Darlaka Aleksandra, Roja Andrzeja i innych gospodarzy. Ze spółdzielni prawdopodobnie poszedł z Rojem do domu Roja. Jak opowiadał mi Roj, siedzieli obaj do godz. 23.30, a później mąż poszedł do domu, gdzie został zabity na podwórzu Darlaka Jana, o czym dowiedziałam się aż rano”⁷⁶⁹. Zabity osierocił dwoje dzieci. Czy Franciszek Rejman uczestniczył w tym zabójstwie, nie da się jednoznacznie stwierdzić, albowiem jak podaje w swoim życiorysie, już w czerwcu 1946 r. opuścił oddział leśny i od tego czasu ukrywał się przed UB i MO.

5.3.12. Sprawa usiłowania zastrzelenia Zdzisława Lorenca z Będziemyśla – 2 sierpnia 1946 r.

Grupa Eugeniusza Porady próbowała także zastrzelić innego funkcjonariusza PUBP lub WUBP Zdzisława Lorenca [ur. w 1924 r.], syna Józefa, który tak opisał to zdarzenie:

będąc na urlopie w domu w Będziemyślu, w dzień o godzinie w pół do 5-tej mełłem w żarnach, w tym momencie zaskoczył mnie Porada Eugeniusz z pistoletem w rękę, z naciągniętym automatem do strzału gotowym. Pistolet mój leżał koło mnie pod ręką [...] wyprowadził mnie na pole około 3–4 kroki od progu, gdzie stało dwóch nieznanych mi osobników [...] czarny w okularach [...] poszedł do Porady oglądać ten pistolet, który mi zabrał Porada.

⁷⁶⁶ *Ibidem*.

⁷⁶⁷ M. Maruszak, *Chłopi...*, s. 52.

⁷⁶⁸ AIPN Rz 108/2897, Zeznania Leona Słowika z 5 IX 1947 r.

⁷⁶⁹ AIPN Rz 25/971, Protokół przesłuchania świadka Koczur Michaliny, 19 IX 1947 r., k. 53–54.

Ja, wykorzystując moment, że są odwrócenie ode mnie, z chwilą gdy zostałem uderzony, zatonczyłem się i zacząłem uciekać. I [...] wtedy zaczęli za mną strzelać [...] zauważyłem, że za mną biegł tylko Porada i strzelał, tak mnie pędził około 500 m tak, że biegnąc między domy, zgubiłem Poradę [...]. Porada zatrzymał się koło domu Sumca Antoniego, szukając mnie, bił chłopca 14-letniego, aby powiedział, gdzie ja jest⁷⁷⁰.

5.3.13. Sprawa Edwarda Nowaka i postrzelenia Franciszka Szarego⁷⁷¹ w Trzcinie – 24 sierpnia 1946 r.

Tak opisuje to zdarzenie jeden z uczestników zabawy zorganizowanej przez koło ZMW „Wici” w Trzcinie, Stanisław Piela:

poszedłem na zabawę, która odbywała się w Domu Ludowym w Trzcinie, na której to zabawie było 5-ciu milicjantów z posterunku Świlcza. Po półgodzinie czasu przyszli również na tą zabawę Miś Wojciech, Bąk Jan, Porada Eugeniusz [...]. Po chwili na tej zabawie padły strzały, skąd, tego nie wiem. Momentalnie zauważyłem zastrzelonego Nowaka Edwarda, jak również zauważyłem rannego Szarego Franciszka, komendanta MO Świlczy, który zawołał na mnie Stasiu, ratuj. Nadmieniam, że z Szarem Franciszkiem służyliśmy obaj w wojsku w roku 1931 w Stanisławowie. [...] Po upływie tygodnia czasu spotkałem się [...] z Bąkiem Janem i z Poradą Eugeniuszem. W trakcie rozmowy Bąk Jan przyznał się, że na zabawie w Trzcinie kazał podnieść Szaremu Franciszkowi ręce do góry, Szary Franciszek nie podniósł, a ja strzeliłem w niego. [...]. Wnioskuję z tej rozmowy, że Bąk zastrzelił Nowaka Edwarda i ranił ciężko Szarego Franciszka⁷⁷².

W oficjalnym wystąpieniu komendanta powiatowego MO w Rzeszowie do Komendy Wojewódzkiej MO w Rzeszowie z 15 marca 1947 r. (nr 2966/46) zdarzenie to raportowano bardziej urzędowo:

Dnia 24.VIII.1946 z inicjatywy kierownika szkoły w Trzcinie w porozumieniu z miejscowym sołtysem odbywała się zabawa taneczna, która przeciągnęła się do późnej nocy 25.VIII.1946 r. Ponieważ zabawa odbywała się bez zezwolenia władz, milicjanci, a to: kapr. Stawarz i plut. Machowski z Poster. MO w Świlczy, którzy byli na tej zabawie obecni, posłali posłańca do komendanta posterunku, st. strz. Szarego⁷⁷³, z zawiadomieniem, żeby przyszedł sprawę rozwiązać. St. strz. Szary Franciszek przybył do Domu Ludowego z szer. Nowakiem Edwardem i szer. Wąsaczem, a stwierdziwszy, że zezwolenia na urządzenie zabawy kierownik szkoły nie posiada, zabawę rozwiązał i zapowiedział publiczności rozejście się do domów. Po chwili

⁷⁷⁰ AIPN Rz 107/1167, t. 2, Protokół przesłuchania świadka Lorenca Zdzisława z 19 XI 1946 r., k. 27.

⁷⁷¹ Franciszek Szary, od 18 VIII 1944 r. funkcjonariusz na posterunku MO w Świlczy, którego komendantem był wtedy Józef Koryl („Piła”), od 23 I 1946 r. komendant posterunku MO w Świlczy, 24 VIII 1946 r. podczas zabawy w Domu Ludowym w Trzcinie ciężko ranny w szyję na skutek postrzelenia przez Stanisława Pielę („Kościarza”); szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁷⁷² AIPN Rz 107/1167, t. 2, Protokół przesłuchania podejrzanego Piela Stanisława z 19 XI 1946 r., k. 43.

⁷⁷³ AIPN Rz 153/1243, *Charakterystyka funkcjonariusza MO st. szer. Szarego Franciszka*, 16 VII 1946, k. 10–11. Franciszek Szary pełnił funkcję komendanta posterunku MO w Świlczy od 23 stycznia 1946 r.

jednak na prośby uczestników zabawy st. strz. Szary zmienił swoją decyzję i zezwolił bawić się jeszcze ½ godziny [...]. Następnie st. strz. Szary zażądał zagrania mu marsza i zbliżył się do drzwi, z zamiarem opuszczenia sali tanecznej. W tym samym czasie milicjant Edward Nowak, dowiedziawszy się, że na sali znajdują się jacyś podejrzani osobnicy, schodząc ze sceny, zarepetował swój karabin służbowy i dążył ku środkowi sali. Z tłumu padły jednak strzały z pistoletu 9 mm, które trafiły śp. Nowaka jeden raz w tył głowy, skutkiem czego Nowak skończył życie na miejscu – oraz trafiły 1 raz st. strz. Szarego w szyję, zadając mu bardzo poważną ranę. Osobnicy ci w liczbie czterech przyskoczyli z kolei do milicjanta Wąsacza, którego usiłowali rozbroić. W obronie Wąsacza stanęła publiczność, która otoczyła Wąsacza i pomogła mu zbiec oknem w przebraniu cywilnym⁷⁷⁴.

Z kolei w protokole wypadku z 29 listopada 1948 r. powiatowy komendant MO dodał: „na salę weszli bandyci z bandy Rejmana, w której m.in. był bandyta Pielą Stanisław, Porada Eugeniusz, Miś Wojciech oraz Bąk Stanisław zam. w Świlczy [...] bandyci działali na tle politycznym, będąc wrogami Demokracji”⁷⁷⁵.

Jan Bąk przedstawił to nieco inaczej:

W czasie tańca Szary wystąpił i kazał przestać orkiestrze grać, wówczas Miś Wojciech zostawił swą partnerkę Janinę Jastrzębską i powiedział, że on tu rządzi, i kazał orkiestrze grać. Ludność cofnęła się do ścian. Na środku zostali Szary, Miś, Pielą, Porada. Nowak Edward zeskoczył ze sceny, chwycił broń, którą posiadał Miś, i zaczęli się z Poradą o nią szarpać. Wtedy padły strzały i zgasła lampa⁷⁷⁶.

Za czyn ten zostali skazani wyrokiem WSR w Rzeszowie z 20 lutego 1947 r. Stanisław Pielą na karę śmierci złagodzoną na mocy amnestii do 15 lat więzienia i Piotr Pięta na karę 15 lat więzienia złagodzoną do 10 lat więzienia⁷⁷⁷.

Warto dodać, że Edward Nowak w czasie okupacji niemieckiej był żołnierzem 5. plutonu⁷⁷⁸ ZWZ-AK Bratkowice, a do milicji tworzącej posterunek MO w Świlczy wstąpił razem z innymi opisanymi już wcześniej żołnierzami AK, za przyzwoleniem i namową dowódcy placówki Kazimierza Nitki („Narwala”).

5.3.14. Sprawa Józefa Lewickiego z Bratkowic – 15 września 1946 r.

Zdarzenie na zabawie zorganizowanej przez Koło Rodzicielskie w Bratkowicach opisał w swoich zeznaniach przed PUBP Eugeniusz Porada:

⁷⁷⁴ *Ibidem*, Wystąpieniu komendanta powiatowego MO w Rzeszowie do Komendy Wojewódzkiej MO, 15 III 1947 r., k. 12.

⁷⁷⁵ *Ibidem*, Protokół wypadku sporządzony przez powiatowego komendanta MO, 29 XI 1948 r., k. 13.

⁷⁷⁶ M. Maruszak, *Antykomunistyczne...*, s. 108.

⁷⁷⁷ AIPN Rz 107/408, *Akta sprawy przeciwko Piotrowi Pięta i Stanisławowi Pielą* [dalej jako AIPN Rz 107/408], Wyrok WSR w Rzeszowie z 20 II 1947 r., k. 141–147.

⁷⁷⁸ Numeracja plutonów ma charakter umowny, jako że w publikacjach pojawiają się różne numery tych samych plutonów.

15 IX 1946 r. odbywała się zabawa w Domu Ludowym w Bratkowicach [...]. Miałem przy sobie pistolet „nagan”, kiedy ja tańczyłem, trzech nieznanych osobników z Bratkowic, których nie znam, wyciągnęli do mnie pistolety, poczem ja Porada Eugeniusz wyciągnąłem swój „nagan” i mogłem wystrzelić jeden raz na sali, poczem stał się krzyk i ja wtedy ze sali zbiegł na pole. [...] Po upływie jednej godziny dowiedziałem się, że został zabity w Domu Ludowym w Bratkowicach jakiś chłop⁷⁷⁹ [...] z progu mieszkania wystrzelił do mnie 1 raz Sziler [powinno być Szyller], którym zostałem raniony w głowę i począłem uciekać. Z chwilą kiedy byłem już na polu od domu tego jakieś 200 m, poczęli za mną więcej razy strzelać i zostałem raniony 3 razy w plecy⁷⁸⁰.

Zginął wówczas kolejny młody człowiek, 23-letni Józef Lewicki.

5.3.15. Sprawa usiłowania zastrzelenia Eugeniusza Porady („Kikuta”) – 15 czerwca 1946 r.

Zabójstwo Lewickiego na weselu w Bratkowicach było punktem kulminacyjnym ujawniającym głęboki kryzys wzajemnego zaufania pomiędzy walczącymi o wpływy po „Biczu” Józefem Szyllerem i Eugeniuszem Poradą. Podczas powrotu z tej zabawy w domu Anny Zawiszy w Przedbórz (pow. Kolbuszowa) doszło do strzelaniny między dotychczasowymi współnikami. Było to wynikiem rywalizacji o przywództwo po Franciszku Rejmanie, który w obawie przed aresztowaniem zbiegł z terenów Rzeszowszczyzny na Pomorze.

Porada w zeznaniach z 26 listopada 1946 r. złożonych przed funkcjonariuszem PUBP Kazimierzem Rozborskim tak relacjonował to zdarzenie:

weszliśmy do pewnego domu w gr. Przedbórz, do Zawiszy Anny i piliśmy tam wódkę, około godz. 12-tej Szyller Józef dobył pistoletu i począł strzelać do mnie, mówiąc: ty skurwysynu konfidencie, już więcej nie będziesz chodził po świecie, ja wykorzystałem moment zacięcia się pistoletu i niewypału naboja w automacie [...] ja zdążyłem uciec, otrzymując 4 rany, a to trzy w plecy i jedna w głowę, gdy uciekałem, Szyller Józef strzelał za mną i biegł wołając „stój”, lecz mnie nie złapał⁷⁸¹.

Z nieco innej perspektywy przedstawił to zdarzenie Józef Szyller:

W Przedbórz poszliśmy do Zawiszy Karoliny i tam piliśmy wódkę i piwo, co kupili Bąk z Poradą [...], gdy się Porada upił i wyjął pistolet na stół, to ja wtedy zabrałem pistolet i wyszedłem z tego mieszkania. Po chwili wróciłem, siadłem na krzesło i zacząłem strzelać do Porady

⁷⁷⁹ AIPN Rz 107/1167, t. 2, Protokół przesłuchania podejrzanego Porady Eugeniusza z 29 XI 1946 r., k. 44.

⁷⁸⁰ *Ibidem*, Protokół przesłuchania podejrzanego Porady Eugeniusza z 21 IX 1946 r., k. 38.

⁷⁸¹ AIPN Rz 107/514, Protokół przesłuchania świadka Porady Eugeniusza z 26 XI 1946 r., k. 18.

z tego pistoletu. Bąk [Jan z Trzciany], jak usłyszał strzały, to uciekł przez drzwi do sieni i wyciągnął spod marynarki ten automat schowany. Zawisza Karolina wraz z matką uciekły przez okno. Ja oddałem do Porady 4 strzały z pistoletu, potem porwałem ten automat, który był na piecu, bo w pistolecie brakło mi kul, lecz ten automat też nie wystrzelił, bo się zaciął [...]. Poradę chciałem zastrzelić, bo był on bandytą⁷⁸².

Następnego dnia, tj. 16 września 1946 r., Eugeniusz Porada został aresztowany w Zaczerniu. Za usiłowanie zabójstwa Porady wyrokiem WSR w Rzeszowie z 25 sierpnia 1947 r., sygn. Sr 498/47 Józef Szyller został skazany na karę 15 lat więzienia, złagodzoną na mocy amnestii do lat 10. Ostatecznie za 3 różne przestępstwa został skazany na karę łączną 12 lat więzienia⁷⁸³ i warunkowo zwolniony z odbywania reszty kary dopiero 29 czerwca 1954 r.

5.3.16. Sprawa Mariana Bieszczada, Janiny Lis i Janiny Surowiec z Bratkowic – 16 października 1946 r.

16 października 1946 r. zastrzelono strażnika Komitetu Wojewódzkiego PPR Mariana Bieszczada. Do tego zdarzenia doszło w Bratkowicach w domu Tomasza Stokłosa na przyjęciu weselnym Alfonsa Lisa [ur. w 1922 r.] z Marią Migut [ur. w 1925 r.].

Prawdopodobnymi sprawcami byli Piotr Pięta („Vis”) [1909–1971]⁷⁸⁴, Stanisław Piel („Kościarz”) i Wojciech Miś („Sokół”)⁷⁸⁵ z Kamyszyna. Według zeznań Pięty to Stanisław Piel z pistoletu strzelał do Mariana Bieszczada⁷⁸⁶. Warto dodać, że po aresztowaniu Pięty próbował w celi popełnić samobójstwo⁷⁸⁷. W trakcie tej strzelaniny śmiertelnie raniona została 18-letnia Janina Lis [ur. w 1928 r.] z Bratkowic, córka Jana i Marii, a inna uczestniczka wesela, Janina Surowiec [ur. w 1914 r.], otrzymała postrzał w plecy. W nogę raniono jednego z napastników – Stanisława Pielę, a w rękę brata ofiary Jana Bieszczada.

Według publikacji Marcina Maruszaka, grupa „Kościarza” przybyła na wesele, bo uzyskano informację, że ma się na nim pojawić tropiony przez nią Wincenty Przywara, który jednak wtedy nie był jeszcze funkcjonariuszem WUBP, gdyż do 25 listopada 1946 r. pełnił funkcję II sekretarza komitetu powiatowego PPR w Rzeszowie⁷⁸⁸.

⁷⁸² *Ibidem*, Protokół przesłuchania podejrzanego Józefa Szyllera z 23 XI 1946 r., k. 23–24.

⁷⁸³ *Ibidem*, Wyrok WSR w Rzeszowie z 25 VIII 1947 w sprawie Józefa Szyllera, sygn. akt: Sr 498/47, k. 175–180.

⁷⁸⁴ Piotr Pięta („Vis”), członek bojówki Stanisława Pieli („Kościarza”), uczestnik wielu akcji ekspropriacyjnych; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁷⁸⁵ AIPN Rz 107/408, *Akta sprawy przeciwko Piotrowi Pięcie i Stanisławowi Pielu*, Zeznania Stanisława Pieli z 10 XII 1946 r., k. 58, 80. AIPN Rz 04/56, k. 78.

⁷⁸⁶ *Ibidem*, Protokół przesłuchania podejrzanego Piotra Pięty w PUBP, 13 XII 1946 r., k. 26.

⁷⁸⁷ *Ibidem*, Pismo funkcjonariusza PUBP Kazimierza Witka do Wojtkowej Prokuratury Rejonowej w Rzeszowie, 19 XII 1946 r., k. 29.

⁷⁸⁸ AIPN Rz 0054/3281, Akta osobowe Wincentego Przywary.

5.4. REKWIZYCJE MIENIA, DZIAŁANIA DYSCYPLINUJĄCE I POBICIA OSÓB PRYWATNYCH

Pamiętać należy, że oddziały leśne, rekrutujące najczęściej osoby spalone, potrzebowały do przetrwania stałego zaopatrzenia. W tym celu ich członkowie dokonywali tzw. akcji ekspropriacyjnych (eksów), czyli po prostu rekwizycji mienia u członków PPR, funkcjonariuszy MO, UB i ich rodzin, ale też i u różnych bogatszych gospodarzy. Zdarzały się też przypadki rekwizycji u osób nieaktywnych politycznie w nowej rzeczywistości. Działania wobec tych ludzi z perspektywy systemu władzy narzuconego przez Armię Czerwoną to nic innego jak zwykły rabunek z bronią w ręku, jednak w przekonaniu partyzantów była to kara za kolaborację z wrogiem Polski, kolejnym okupantem.

Według Mirosława Surdeja „do dzisiaj tego rodzaju działalność budzi kontrowersje i jest przedstawiana jako argument za zrównaniem żołnierzy podziemia niepodległościowego z pospolitymi złodziejami”⁷⁸⁹. Autor ten zauważa, że rekwizycja mienia u rodzin funkcjonariuszy narzuconej władzy była często tylko rewanżem za nagminne wtedy kradzieże dokonywane w majestacie prawa przez funkcjonariuszy MO i UB podczas rutynowych rewizji. W latach 1945–1946 szeregowy milicjant otrzymywał miesięczne wynagrodzenie w wysokości zaledwie 500–550 zł, czyli w ówczesnych warunkach pensję wręcz głodową. Jak wynika z *Rocznika statystycznego*⁷⁹⁰, dniówka robotników rolnych w sezonie letnim 1946 r. wynosiła w województwie rzeszowskim między 217 zł (kobiety) a 1003 zł (mężczyźni z parą koni), pług kosztował w granicach 1704–2483 zł, 1 kg chleba żytniego ok. 30 zł, mięsa wołowego ok. 200–250 zł, a para pończoch ze sztucznego jedwabiu 300 zł. Aby zobrazować wartość dokonywanych rekwizycji mienia, warto przypomnieć, że urzędnicy miejscy zarabiali wówczas ok. 800 zł, a kilogram mięsa wieprzowego w sklepach państwowych kosztował ok. 200–220 zł. W związku z tym funkcjonariusze resortów siłowych radzili sobie jak mogli. Na Ziemiach Odzyskanych brali udział w bandyckich rabunkach, kradzieżach i wymuszeniach, a często pozostawali w cichej zмовie z szabrownikami. Rozpowszechnione było przyjmowanie łapówek od drobnych „handlarek” i „rekinów” czarnego rynku⁷⁹¹. Według Surdeja dzięki tego typu akcjom zbrojnego podziemia niepodległościowego przeciwko członkom rodzin PPR-owców uświadamiano chętnym do donosicielstwa, że takie zachowania nie będą tolerowane, z drugiej jednak strony był to jednocześnie doskonały pretekst do pokazania w oficjalnej rządowej prasie ukrywających się żołnierzy konspiracji wyłącznie jako bandytów rabujących zwykłych gospodarzy.

Na negatywne postrzeganie tego zjawiska wpłynęło także to, że spora część ludzi pozostających pod bronią z działalności ekspropriacyjnej uczyniła sobie stałe źródło

⁷⁸⁹ M. Surdej, *Oddział partyzancki...*, s. 92.

⁷⁹⁰ Zob. *Rocznik statystyczny 1947, Rok XI*, red. S. Szulc i in., Warszawa 1947; *Rocznik statystyczny 1948, Rok XII*, red. S. Szulc i in., Warszawa 1949.

⁷⁹¹ J. Kochanowski, *Do raportu!*, „Polityka”, 12 II 2000.

utrzymania dla siebie i rodziny, nie podejmując jej z czystych pobudek patriotycznych, lecz wyłącznie z chęci łatwego osiągnięcia cudzym kosztem korzyści majątkowej (dotyczyło to np. bandy Wojciecha Kocana, przynajmniej części grupy Stanisława Pielu czy też opisanej przez Mirosława Surdej, a podszywającej się pod oddział Wojciecha Lisa [„Mściciela”] grupy Stanisława Kalicińskiego⁷⁹²). Nie bez znaczenia były też coraz bardziej przedłużający się okres niepewności politycznej i oczekiwania na wybuch III wojny światowej.

Akcje zaopatrzeniowe polegające na rekwizycji pieniędzy obejmowały głównie placówki państwowe, takie jak spółdzielnie, zwłaszcza Samopomocy Chłopskiej, ośrodki służby leśnej, browary, gorzelnie, młyny i sklepy. Były też wyrazem sprzeciwu środowiska chłopskiego wobec instalowania się przedstawicieli nowego reżimu komunistycznego w społecznościach wiejskich. Chociaż, jak twierdzi się obecnie w publikacjach na temat działań antykomunistycznego podziemia, operacje te kierowane były przede wszystkim wobec kolaborantów i osób wyraźnie sympatyzujących z przedstawicielami reżimu, to jednak często „przy okazji” ofiarami padały także osoby całkowicie przypadkowe albo po prostu znane ze swej zamożności.

Według niektórych historyków konfiskata mienia i pieniędzy, niezależnie od tego, że służyła zaspokajaniu potrzeb materialnych sprawców i oddziałów zbrojnych, stanowiła zarazem łagodniejszą formę karania osób sympatyzujących z komunistami. Dotyczyło to jednak tylko niewielkiej liczby rzeczywistych poszkodowanych. Większość ofiar nie była powiązana z działaczami komunistycznymi, a przynajmniej w dostępnych dokumentach archiwalnych brak informacji na ten temat. Właściwie nikt z rodzin późniejszych działaczy PPR i PZPR nie ucierpiał w takich akcjach.

Zbyt łatwy dostęp do broni i wizja szybkiego wzbogacenia się niektórych co bardziej zdemoralizowanych mieszkańców wsi zachęcały do aktów nieuzasadnionej rekwizycji, jak np. z 13 października 1944 r. w Mrowli, gdy „nieznani sprawcy skradli z mieszkania Marii Słowik” jedynie ubrania⁷⁹³.

Na podstawie akt IPN ustalono, że w latach 1945–1946 różne nieformalne ugrupowania zbrojne dokonały jeszcze innych napadów, akcji dyscyplinujących oraz rekwizycji mienia, często zakończonych przemocą fizyczną, okrucieństwem i ciężkimi pobiciami, w tym jak w przypadku sympatyków „lubelskiego” SL ze Stykowa publiczną chłostą. Wykaz ten nie jest oczywiście pełny, aczkolwiek w źródłach, do których dotarł autor, występowały następujące zdarzenia:

- 1) 12 stycznia 1945 r. dokonano napadu na dom **Szczepana Nowaka** w Woliczce⁷⁹⁴.
- 2) 12 stycznia 1945 r. dotkliwie pobito i okradziono **Franciszka Szopę** z Woliczki⁷⁹⁵.
- 3) 22 stycznia 1945 r. skatowano w Świlczy **Józefa Rzucidłę**⁷⁹⁶.

⁷⁹² M. Surdej, *Oddział partyzancki...*, s. 108–109.

⁷⁹³ AIPN Rz 0057/4, t. 1, Raport sytuacyjny MO, k. 23.

⁷⁹⁴ AIPN Rz 0172/15/J, cz. 2, Kartoteka, k. 69.

⁷⁹⁵ *Ibidem*.

⁷⁹⁶ *Ibidem*, k. 89.

4) 24 stycznia 1945 r. dokonano napadu na dom **Piotra Boczkaja** w Świlczy, w trakcie którego jego córce obcięto włosy, a przy okazji zrabowano trzy zegarki oraz garderobę. Napadu dokonała grupa 6 osób, ich danych nie ustalono⁷⁹⁷.

5) 16 lutego 1945 r. skradziono w Świlczy 2 konie u **Marii Świder**⁷⁹⁸.

6) 17 lutego 1945 r. banda W. Kocana („Maka”) dokonała napadu na dom **Jana Batoga** w Przybyszówce, dokonując zaboru garderoby i żywności⁷⁹⁹.

7) 1 marca 1945 r. w domu Józefa Pisarka w Trzcianie doszło do napadu na oficera Armii Czerwonej **kpt. Antoniego Musatowa**⁸⁰⁰, którego postrzelono. Raniono także towarzyszącą mu kobietę w stopniu chorążego. Postrzelenia dokonali Stanisław Piela oraz jego podwładni Edward Łagowski, Władysław Gąsior i Józef Pypec⁸⁰¹.

8) Wiosną 1945 r. banda „Czarnego Sędziego” usiłowała dokonać zabójstwa zamieszkałego w Przybyszówce-Pustkach funkcjonariusza MO, nieznanego z imienia o nazwisku **Głowacki**, za rzekome przeprowadzenie rewizji w domu rodziców Franciszka Czajaka („Maczugi”). Grupa ta (w składzie Wojciech Kocan, Antoni Rączy i Edward Pukała) nie zastała jednak poszukiwanego w domu, a innym razem zaniechano egzekucji z powodu nieplanowanej potyczki ze stacjonującymi w pobliżu sowieckimi żołnierzami⁸⁰².

9) 20 marca 1945 r. po zamordowaniu milicjanta W. Kaszuby doszło do najścia na dom **Andrzeja Gubernata** w Zgłobniu, którego raniono z broni palnej. Opisał to jeden z napastników Bronisław Migala w zeznaniach z 17 grudnia 1946 r.⁸⁰³

10) 20 marca 1945 r. napadnięto na dom sołtysa w Zgłobniu **Jana Augustyna**. Odebrano mu pistolet, skradziono części do roweru i ubrania. W zdarzeniu tym brali udział m.in. Stanisław Miś, Gutkowski („Kania”), Rejman, Skwirut i Grendys. Według Migaly działały wówczas 2 grupy, które rozdzieliły się po zabójstwie Kaszuby i zeszły u Augustyna. Odczytano wyrok śmierci, lecz z nieustalonych przyczyn nie wykonano go⁸⁰⁴.

11) W poszukiwaniu broni napadnięto też wtedy na chłopca obok domu sołtysa Augustyna.

12) 20 marca 1945 r. dokonano najścia na dom **Władysława Ciebieri** w Zgłobniu (stróża gorzelni w Zgłobniu), którego pobito do nieprzytomności; był on podejrzwany o współpracę z UB. W zajściu tym uczestniczyli: Migala, Miś, „Kania”, a pobili go „Kania” i Świder z Woliczki, co zrelacjonował Bronisław Migala w zeznaniach z 17 grudnia 1946 r. Według Marcina Maruszaka było to wykonanie kary chłosty⁸⁰⁵.

⁷⁹⁷ AIPN Rz 0172/15/J, cz. 1, Karta, 29 III 1976, k. 376.

⁷⁹⁸ AIPN Rz 0172/15/J, cz. 2, Kartoteka, k. 83.

⁷⁹⁹ *Ibidem*, k. 63.

⁸⁰⁰ Antoni Musatow [ur. 3 IX 1914 r. w Turcji, syn Michała i Ewdokii, kapitan Armii Czerwonej służący w oddziale zaopatrzenia WP (AIPN Rz 107/1792/4, Protokół przesłuchania świadka Antoniego Musatowa przez śledczego KWMO w Rzeszowie, 5 III 1945 r., k. 13–13v).

⁸⁰¹ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Władysława Gąsiora z 28 XII 1946 r., k. 324.

⁸⁰² AIPN Rz 107/1677, wyrok b. Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 12 I 1956 r., skazujący Franciszka Czajak-Rudnickiego m.in. za usiłowanie zabójstwa Głowackiego, k. 416–421.

⁸⁰³ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Postanowienie z 25 II 1947 r. o pociągnięciu do odpowiedzialności karnej przeciwno Bronisławowi Migale z 19 XII 1946 r., k. 283.

⁸⁰⁴ AIPN 0172/15/J, cz. 2, Kartoteka, k. 46.

⁸⁰⁵ M. Maruszak, *Oddział...*, s. 247; AIPN 0172/15/J, cz. 2, Kartoteka, k. 67.

13) 20 marca 1945 r. przeprowadzono rekwizycję w domu **Juliana Nalepy** w Woli Zgłobieńskiej. Pobito synów Nalepy, a według Migaly miał tego dokonać „Kania”⁸⁰⁶.

14) 20 marca 1945 r. doszło do napadu na dom **Franciszka Miki** w Woli Zgłobieńskiej. Według Migaly zrabowano zegarek, skrzypce i czapkę. Podobnie jak poprzednio, według ustaleń Marcina Maruszaka, było to wykonanie kary chłosty⁸⁰⁷. U Miki również „Kania” pobił synów, a przy okazji odebrano im pepeszę⁸⁰⁸.

15) W marcu 1945 r. zaatakowany został dom **Andrzeja Krupy** w Przybyszówce, który w zeznaniach z 28 lipca 1955 r. stwierdził: „z opowiadań ludzi słyszałem, że napady te dokonywane były przez Kocan Wojciecha (obecnie nie żyje) i jego grupę ludzi”⁸⁰⁹.

16) W marcu 1945 r. miejscem napadu był dom **Stefana Miłka**, sołtysa w Nosówce. Komendantem był wtedy F. Rejman, a według Migaly sołtysa tego pobito u jego sąsiada.

17) 30 marca 1945 r. banda W. Kocana dokonała napadu na dom **Michała Pietruchy** na Kielanówce⁸¹⁰.

18) W tym samym dniu ta sama grupa Kocana napadła na dom **Pawła Rączego** na Kielanówce⁸¹¹ i na dom **Henryka Rączego** też na Kielanówce⁸¹².

19) 30 marca 1945 r. napadnięto na młyn **Władysława Stachowicza** w Raclawówce. Podczas tego zdarzenia Franciszek Rejman ranił się granatem w oko i od tego momentu zaczął nosić szklane oko.

20) 31 marca 1945 r. obrabowano dom **Aleksandra Nalepy** w Nosówce, przywłaszczając głównie garderobę⁸¹³.

21) W marcu 1945 r. pobito chłopca za współpracę z UB; według Migaly pobił go Rejman.

22) 11 kwietnia 1945 r. zaatakowano dom leśniczego **Antoniego Koguta** w Stykowie. Podczas napadu właściciel został pobity. Zrabowano wówczas krowę, 1000 zł i dokumenty, w tym legitymacje Lasów Państwowych. Jednocześnie zagrożono leśniczemu, że jeśli syn nie wystąpi z PPR, to sprawcy tam wrócą⁸¹⁴.

23) Tego samego dnia została ciężko pobita **Stanisława Liszcz** ze Stykowa, której dodatkowo zrabowano garderobę⁸¹⁵.

24) W kwietniu 1945 r. ofiarą napadu padł dom nieznanego z imienia **Kustry** w Błędowej Zgłobieńskiej. Odebrano mu karabin maszynowy „Dikterew”.

25) W kwietniu 1945 r. miejscem rabunku stał się dom nieznanego z imienia **Roga** w Błędowej Zgłobieńskiej. Wtedy także zarekwirowano pistolet bębenny.

26) W kwietniu 1945 r. napadnięto na dom **Bronisława Mika** w Błędowej Zgłobieńskiej. Domownikom odebrano automat pepeszę.

⁸⁰⁶ M. Maruszak, *Oddział...*, s. 247.

⁸⁰⁷ *Ibidem*.

⁸⁰⁸ AIPN Rz 0172/15/J, cz. 1, Karta, 4 III 1976, k. 379.

⁸⁰⁹ AIPN Rz 107/1677, k. 39.

⁸¹⁰ AIPN 0172/15/J, cz. 2, Kartoteka, k. 60.

⁸¹¹ *Ibidem*, Kartoteka, k. 58.

⁸¹² *Ibidem*, k. 77.

⁸¹³ *Ibidem*, k. 57.

⁸¹⁴ AIPN Rz 0172/15/J, cz. 1, Karta, 29 III 1976 r., k. 394.

⁸¹⁵ AIPN Rz 0172/15/J, cz. 2, Kartoteka, k. 19.

27) 28 kwietnia 1945 r. dokonano napadu na dom **Andrzeja Marczuka** w Woli Zgłobieńskiej, podczas którego został on srogo pobity i okradziony z garderoby⁸¹⁶.

28) 2 maja 1945 r. napadnięto na gospodarstwo **Stanisława Piątka** w Trzcinie (napastnicy: Bronisław Migąła, Tadeusz Dziedzic, Edward Zdun, Mieczysław Skwirut z Będziemyśla, Antoni Grendys z Będziemyśla, Józef Pypec, Stanisław Piela, Władysław Gąsior). Właściciel domu został pobity za rzekomą współpracę z UB i skradziono mu ubrania. Swój udział w tym zdarzeniu potwierdził w obszernych zeznaniach z 28 grudnia 1946 r. Władysław Gąsior⁸¹⁷.

29) 2 maja 1945 r. obrabowano dom **Stanisława Dziedzica** w Trzcinie (napastnicy: Bronisław Migąła, Tadeusz Dziedzic, Edward Zdun, Mieczysław Skwirut z Będziemyśla, Antoni Grędyza z Będziemyśla, Józef Pypec, Stanisław Piela, Władysław Gąsior). Gospodarz został pobity gumowymi pałkami przez Migąłę i Zduna za to, że gdy w okresie okupacji niemieckiej należał do komisji gromadzkiej, niesprawiedliwie rozdzielał cukier⁸¹⁸. Migąła w trakcie konfrontacji z Tadeuszem Dziedzicem zeznał: „rozkaz dokonywania bicia dawał Dziedzic Tadeusz informując się u »Maka«. Znęcania biciem dokonywałem ja”⁸¹⁹. Według Marcina Maruszaka było to wykonanie przez bojówkę Wojciecha Kocana kary chłosty za współpracę z okupantem niemieckim i za nakładanie kontyngentów.

30) 2 maja 1945 r. grupa W. Kocana dokonała napadu na dom **Kacpra Pisarka** w Przybyszówce, któremu skradziono garderobę i maszynę do szycia⁸²⁰.

31) 4 maja 1945 r. o godzinie 3.00 w nocy 3-osobowa grupa wtargnęła przez rozbite okno do domu **Stanisława Sarny** w Nosówce, gm. Raławówka. Gospodarza dotkliwie pobito, a jego żonę zakneblowano, aby nie krzyczała⁸²¹.

32) 5 maja 1945 r. zaatakowano dom **Michała Nawrockiego** w Trzcinie (w napadzie udział brali m.in. Józef Pypec, Władysław Gąsior, Tadeusz Dziedzic i pięciu innych). Skradziono gotówkę, a według ustaleń Marcina Maruszaka było to kolejne wykonanie kary chłosty przez bojówkę Kocana za współpracę z okupantem niemieckim i niesprawiedliwe nakładanie kontyngentów⁸²².

33) 5 maja 1945 r. napadnięto na dom **Jana Fugasa** w Trzcinie (w napadzie udział brali m.in. Józef Pypec, Władysław Gąsior, Tadeusz Dziedzic i 3 innych). Skradziono gotówkę, zegarek, maszynkę do strzyżenia włosów. Właścicielowi 15 razy nachajem wymierzył Zdun⁸²³. Swój udział w tym zdarzeniu potwierdził także Władysław Gąsior w zeznaniach z 28 grudnia 1946 r. Według Marcina Maruszaka, podobnie jak wcześniej, było to wykonanie kary chłosty przez bojówkę Kocana.

⁸¹⁶ *Ibidem*, k. 27.

⁸¹⁷ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Władysława Gąsiora z 28 XII 1946 r., k. 327–328.

⁸¹⁸ *Ibidem*, Zeznania Bronisława Migąły z 19 XII 1946 r., k. 268.

⁸¹⁹ *Ibidem*, Protokół konfrontacji Bronisława Migąły z Tadeuszem Dziedzicem, 14 I 1947 r., k. 347.

⁸²⁰ AIPN 0172/15/J, cz. 2, Kartoteka, k. 100.

⁸²¹ AIPN Rz 04/34, k. 155.

⁸²² *Ibidem*, Kartoteka, k. 26.

⁸²³ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Bronisława Migąły z 19 XII 1946, k. 269.

34) 5 maja 1945 r. doszło do ataku na dom **Józefa Żoły** w Trzcinie (w napadzie udział brali m.in. Józef Pypec, Tadeusz Dziedzic i 5 innych). Skradziono wtedy gotówkę i zegarek. Gospodarza pobili Migala i Zdun za rzekomą współpracę z Niemcami, tak przynajmniej zeznał Migala⁸²⁴. Swoj udział potwierdził także Władysław Gąsior w obszernych zeznaniach z 28 grudnia 1946 r. Według publikacji Marcina Maruszaka było to także wykonanie kolejnej kary chłosty.

35) 5 maja 1945 r. ponownie został obrabowany dom **Tomasza Grocha** lub Grzecha w Trzcinie (w napadzie udział brali m.in. Józef Pypec, Władysław Gąsior, Tadeusz Dziedzic i 5 innych). Skradziono gotówkę. Swoj udział w akcji potwierdził Władysław Gąsior w obszernych zeznaniach z 28 grudnia 1946 r. Według Marcina Maruszaka było to wykonanie kary chłosty przez bojówkę Wojciecha Kocana za współpracę z okupantem niemieckim i nakładanie kontyngentów.

36) 5 maja 1945 r. napadnięto na dom **Stanisława Dziedzica** w Trzcinie (w napadzie udział brali m.in. Józef Pypec, Władysław Gąsior, Tadeusz Dziedzic i 5 innych). Skradziono gotówkę, zegarek, maszynkę do strzyżenia włosów, wieczne pióro, żywność, a gospodarz został pobity.

37) 5 maja 1945 r. w Trzcinie poturbowany został przebywający na urlopie żołnierz LWP **Józef Kniazik**⁸²⁵.

38) 5 maja 1945 r. napadnięto na dom **Stanisława Piątka** [ur. w 1902 r.] w Trzcinie (w napadzie udział brali m.in. Józef Pypec, Tadeusz Dziedzic i 5 innych). Skradziono gotówkę, zegarek, skórę i garderobę, co poświadczyl uczestnik rabunku Władysław Gąsior w zeznaniach z 28 grudnia 1946 r. Według Marcina Maruszaka było to wykonanie kary chłosty na członku PPR, który uczestniczył w parcelacji miejscowego majątku⁸²⁶.

39) Był to ostatni napad, w jakim brał udział Tadeusz Dziedzic. 5 maja 1945 r. zaatakowano mieszkańców Trzcin: **Józefa Żołą, Stanisława Dziedzica, Stanisława Piątka**, których dotkliwie pobito, oraz **Michała Nawrockiego**, którego upomniano, aby rozsądnie rozdzielał kontyngent⁸²⁷.

40) 8 maja 1945 r. zaatakowany został dom sołtysa w Nosówce **Stefana Miłka**. Skradziono mu rower i drobne rzeczy oraz pieniądze, a w napadzie udział brali m.in. Stanisław Miś, Kazimierz Ciebiera i 10 innych. Ciebiera przyznał, że uczestniczył w tym zdarzeniu. Według niego „Rejman dokonywał znęcania się biciem dlatego, że sołtys donosił do UB o działalności bandy Rejmana”⁸²⁸. Marcin Maruszak twierdzi, że było to wykonanie kary chłosty za współpracę z organami bezpieczeństwa⁸²⁹.

41) 8 maja 1945 r. dotkliwie pobito i okradziono **Bronisława Traczykowskiego** z Nosówki⁸³⁰.

⁸²⁴ *Ibidem*, k. 269.

⁸²⁵ AIPN Rz 0172/15/J, cz. 1, Karta, 24 II 1976, k. 392.

⁸²⁶ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania świadka Stanisława Piątka z 20 XII 1946, k. 82; M. Maruszak, *Oddział...*, s. 248.

⁸²⁷ AIPN Rz 107/1792/3, k. 45.

⁸²⁸ AIPN Rz 107/1792, t. 5, zeznania Kazimierza Ciebiera z 31 XII 1946 r., k. 369.

⁸²⁹ M. Maruszak, *Oddział...*, s. 248.

⁸³⁰ AIPN Rz 0172/15/J, cz. 2, Kartoteka, k. 78.

42) 8 maja 1945 r. napadnięto na dom **Anieli Lib** w Nosówce i dotkliwie ją poturbowano⁸³¹.

43) 26 maja 1945 r. obrabowano dom **Adama Bacia** w Zgłobniu, a córkę gospodarza zaatakowano fizycznie. Nie ustalono sprawców tego napadu, według *Charakterystyki nr 14* dokonali tego członkowie oddziału Rejmana⁸³².

44) 27 maja 1945 r. 30-osobowa grupa dokonała najścia na dom leśniczego **Jana Ingłota** w Bratkowicach. Zrabowano mu konia wraz z wozem i uprzężą. Napadu według UB dokonała grupa F. Rejmana⁸³³, chociaż pamiętać należy, że oddział leśny „Bicza” powstał dopiero latem 1946 r.

45) W maju grupa Leona Słowika („Uzdy”) dokonała napadu na dom **Wojciecha Wilka** w Nosówce, podczas którego pobito gospodarza i jego syna⁸³⁴.

46) 1 lipca 1945 r. napadnięto na dom przewodniczącego PCK w Zgłobniu **Eugeniusza Rudnickiego** i zakazano mu organizowania festynów⁸³⁵.

47) Latem 1945 r. ciężko pobity został **Jan Kawalec** z Trzciany, komendant placówki SOK⁸³⁶.

48) 3 września 1945 r. doszło do najścia na dom sołtysa gromady Mrowla **Franciszka Jemioły**. Skradziono garderobę, pieniądze (w napadzie udział brali m.in. Stanisław Miś, Edward Łagowski, Józef Pypeć, Władysław Gąsior i 2 innych). Do udziału przyznał się Władysław Gąsior w zeznaniach z 28 grudnia 1946 r., podając, że komendantem był Roman Słowik („Żagiel”) [ur. w 1918 r. w Kamyszynie]⁸³⁷. Potwierdził to także Józef Pypeć.

49) 3 września 1945 r. w podobnym składzie osobowym napadli oni na dom **kobiety**, której zrabowano 1000 zł. Jak zeznał 30 grudnia 1946 r. Edward Łagowski, rabunku dokonał z Pielą, Józefem Pypciem, Władysławem Gąsiorem, Stanisławem Misiem, a komendantem miał być Roman Słowik z Kamyszyna⁸³⁸.

50) 3 września 1945 r. okradziono dom **Władysława Buczka** w Mrowli. Zabrano wtedy garderobę, buty i pieniądze. Uczestnikami napadu byli m.in. Stanisław Miś, Edward Łagowski, Józef Pypeć, Władysław Gąsior, który przyznał, że brał udział w napadzie z wymienionymi 2 innymi napastnikami.

51) 52) 10 września 1945 r. obrabowano dom **Michała Miazgi** z Bratkowic⁸³⁹.

52) 16 września 1945 r. dokonano napadu na gospodarstwo **Józefa Serafina** w Nosówce⁸⁴⁰.

⁸³¹ AIPN Rz 0172/15/J, cz. 1, Karta, 26 III 1976, k. 377.

⁸³² AIPN Rz 0172/15/J, *Charakterystyka nr 14...*, 28 III 1977 r., k. 34.

⁸³³ AIPN Rz 0172/15/J, cz. 1, Karta, 18 III 1976, k. 389.

⁸³⁴ AIPN 0172/15/J, cz. 2, Kartoteka, k. 59.

⁸³⁵ *Ibidem*, k. 65.

⁸³⁶ *Ibidem*, k. 15.

⁸³⁷ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Władysława Gąsiora z 28 XII 1946 r., k. 328.

⁸³⁸ *Ibidem*, Zeznania Edwarda Łagowskiego z 30 XII 1946 r., k. 400–401.

⁸³⁹ AIPN Rz 0172/15/J, cz. 2, Kartoteka, k. 23.

⁸⁴⁰ *Ibidem*, k. 81.

53) Jesienią 1945 r. usiłowano zlikwidować członka PPR **Wojciecha Czyży** z Przybyszówki⁸⁴¹.

54) W październiku 1945 r. obrabowano dom sołtysa Woliczki **Andrzeja Krzysztonia** (powojennego przewodniczącego Gminnej Rady Narodowej w Świlczy). Według zeznań pokrzywdzonego mieli tego dokonać m.in. Migąła z Będziemyśla (brat byłego policjanta), niejaki Mazur, syn sołtysa z Rudnej Wielkiej, Kozubał z Dąbrowy, a część rzeczy pochodzących z tego rabunku miał przetrzymywać u siebie Henryk Stawarz⁸⁴². Ci sami sprawcy, doprowadzeni przez pokrzywdzonego Krzysztonia, dokonali rabunku w domu **Franciszka Misiudy**, też w Woliczce⁸⁴³. Oba zabrano rowery oraz odzież.

55) W nocy z 2 na 3 listopada 1945 r. obrabowano dom **Jana Styki** w Mrowli. Skradziono ubrania i obuwie. Uczestnikami, jak wcześniej, byli: Stanisław Miś, Edward Łagowski, Julian Surdel, Władysław Gąsior i 2 innych. Według Gąsiora komendantem był Stanisław Miś.

56) Tej samej nocy napadnięto na dom **Henryka Kozubala** z Mrowli. Skradziono garderobę, mięso i słoninę (w napadzie udział brali m.in. Stanisław Miś, Edward Łagowski, Julian Surdel, Władysław Gąsior i 2 innych).

57) 10 listopada 1945 r. grupa Stanisława Pielei („Kościarza”) dokonała napadu na leśniczówkę **Stanisława Mazurkiewicza** w Bratkowicach (przysiółek Dąbry), według Marcina Maruszaka podejrzanego o współpracę z UB⁸⁴⁴. Napad na leśniczówkę Mazurkiewicza powtórzono 6 grudnia 1945 r. Wówczas zrabowano biżuterię i garderobę o wartości 15 000 zł⁸⁴⁵.

58) 24 listopada 1945 r. napadnięto na dom **Juliana Wiatra** w Świlczy i wówczas skradziono mu 3 konie⁸⁴⁶.

59) W listopadzie napadnięto na dom **Franciszka Wojnara** w Trzcianie⁸⁴⁷.

60) 10 grudnia 1945 r. napadnięto na dom **Antoniego Bendrycha** w Bratkowicach.

61) 11 grudnia 1945 r. napadnięto na dom **Wojciecha Woźnego** w Bratkowicach i wówczas skradziono mu konie oraz uprzęż na zwierzęta hodowlane⁸⁴⁸.

62) W grudniu 1945 r. dokonano napadu na dom **Antoniego Burdyka** w Bratkowicach. Zrabowano garderobę, pieniądze i nożyce krawieckie (w napadzie udział brali m.in. Stanisław Miś, Edward Łagowski, Julian Surdel, Władysław Gąsior i 2 innych).

63) W grudniu 1945 r. dokonano napadu na dom **Jana Pomianka** w Bratkowicach. Skradziono garderobę, pieniądze i maszynę do szycia (w napadzie udział brali m.in.

⁸⁴¹ *Ibidem*, k. 49.

⁸⁴² AIPN Rz 046/58, Protokół przesłuchania świadka Andrzeja Krzysztonia (ur. 1889 r.) na posterunku MO w Świlczy, 20 II 1951, k. 16–17.

⁸⁴³ *Ibidem* oraz AIPN Rz 046/58, Protokół przesłuchania świadka Franciszka Misiudy (ur. 1889 r.) na posterunku MO w Świlczy, 17 III 1952, k. 18–19.

⁸⁴⁴ M. Maruszak, *Oddział...*, s. 254.

⁸⁴⁵ AIPN Rz 0172/15/J, cz. 1, Karta, 5 III 1976, k. 374.

⁸⁴⁶ AIPN 0172/15/J, cz. 2, Kartoteka, k. 66.

⁸⁴⁷ *Ibidem*, k. 75.

⁸⁴⁸ *Ibidem*, k. 58.

Stanisław Miś, Edward Łagowski, Julian Surdel, Władysław Gąsior i 2 innych). Według zeznań Józefa Pypcia kierującym akcją był Tadeusz Frond ze Świlczy, a Pomiankowi skradziono wówczas także przyrządy dentystyczne⁸⁴⁹.

Rok 1946 to już tylko szczątkowa działalność nadal istniejących grup, głównie w okolicach wchodzących w skład rozległych połaci Puszczy Sandomierskiej lasów bratkowickich, które zapewniały bezpieczne schronienie przed „polującymi” na nie funkcjonariuszami bezpieki i KBW. Do połowy roku wyprawy na „eksy” organizował i brał w nich udział Franciszek Rejman („Bicz”), a po jego ucieczce na Ziemie Zachodnie dowodzenie przejęli zastępcy: Leon Słowik („Uzda”), Józef Szyller oraz Stanisław Piela („Kościarz”).

64) W nocy z 4 na 5 lutego 1946 r. oraz 11 lutego 1946 r. oddział leśny „Bicza” dokonał napadu i zaboru mienia u **Tomasza Świętlika** w Bziance. Za udział w ostatnim z tych napadów wyrokiem Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 17 stycznia 1949 r. skazani zostali na karę więzienia Józef Janczycki i Adolf Koczur.

65) 12 lutego 1946 r. ten sam oddział dokonał rekwizycji mienia u **Antoniego Szmigla** w Nosówce⁸⁵⁰.

66) 12 lutego 1946 r. napadnięto na leśnicówkę **Władysława Barana** w Bratkowicach. Według J. Janczyckiego „do mieszkania wszedł Rejman i Piątek Stanisław, którzy Barana dotkliwie pobili”⁸⁵¹. Akcję zorganizował Rejman, a brali w niej udział ponadto: Adolf Koczur [Kocur], Jan Machowski z Trzciany⁸⁵², Józef Dziedzic z Trzciany, Stanisław Piątek, Leon Słowik i dodatkowo 5 osób, przy czym według Koczura „całą wyprawę kierował Słowik Leon”.

W swoich zeznaniach złożonych kilka dni po zdarzeniu Adolf Koczur tak je zrelacjonował:

Słowik dał nam rozkaz, żeby pójść zamordować leśniczego w Bratkowicach nazwiskiem Baran Władysław, niejakiego Mytycha, Fereta nie znam jego imienia i Zająca Władysława. Zamordować wszystkich wyżej wymienionych dlatego, że są członkami PPR, służą w Milicji, prześladują ludzi w Bratkowicach. Pierwsze poszliśmy do Barana leśniczego, zbiliśmy go do nieprzytomności, zabraliśmy pistolet, dubeltówkę i pieniądze. Napastnikami bicia byli Rejman i Janczycki Józef, pistolet zabrał Dziedzic Józef, a dubeltówkę Janczycki⁸⁵³.

Według ustaleń Marcina Maruszaka Władysław Baran był członkiem PPR, a 12 lutego 1946 r. wykonano na nim karę chłosty⁸⁵⁴. Autorowi nie udało się znaleźć potwierdzenia

⁸⁴⁹ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Józefa Pypcia z 19 XII 1946 r., k. 384.

⁸⁵⁰ M. Maruszak, *Chłopi...*, s. 50.

⁸⁵¹ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Józefa Janczyckiego z 10 II 1947 r., k. 436.

⁸⁵² Jan Machowski, w czasie okupacji niemieckiej członek AK; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁸⁵³ AIPN Rz 107/408, Protokół przesłuchania świadka Adolfa Kocura z 17 II 1946 r., k. 78–80.

⁸⁵⁴ M. Maruszak, *Chłopi...*, s. 50.

w dokumentach partyjnych, aby Władysław Baran należał do PPR. Wręcz przeciwnie, ze wspomnień jego córki Anny Hłowickowej wynika, że leśniczówka Barana była miejscem schronienia dla jego siostry Eugenii Baumberger z d. Baran i siostrzenicy Zofii z d. Baumberger, późniejszej żony legendarnego akowca ppor. Józefa Rzepki („Znicza”), dowódcy Placówki AK Głogów i adiutanta mjr. Łukasza Cieplińskiego. Zresztą już od końca 1940 r. Józef Rzepka przychodził regularnie do żony leśniczego Stefanii Baranowej, nauczycielki i kierowniczkii Szkoły Powszechnej w Bratkowicach, która przerabiała z nim w ramach tzw. tajnego nauczania materiał gimnazjum, przygotowując go do zdawania matury. Co ważne, w okresie akcji „Burza” sztab III Zgrupowania AK, którym dowodził Józef Rzepka, mieścił się właśnie w leśniczówce Władysława Barana. Jak wynika ze wspomnień córki leśniczego, w 1945 r. „leśniczówkę zaczęła nachodzić bojówka (tzw. leśni) i zabrali wszystko, co nadawało się do zabrania. Mówili, że są z Armii Krajowej i walczą z nowym systemem politycznym; w rzeczywistości byli to bandyci uzbrojeni, rabujący nie tylko leśniczówkę, ale i inne domy, w których według ich opinii było bogactwo. (Wśród tych bandytów była kobieta i mężczyźni, których nazwisk nie wymienię, gdyż nie ma ich wśród nas)”⁸⁵⁵.

67) 12 lutego 1946 r. pobito **Jana Lisa** z Bratkowic, na którym według Maruszaka wykonano karę chłosty⁸⁵⁶.

68) Tej samej nocy ta sama grupa napadła na gospodarstwo **Jana Fereta** w Bratkowicach (ojca funkcjonariusza PUBP w Rzeszowie⁸⁵⁷). Według Janczyckiego: „Dom Fereta podpałił Słowik [...]. Po dokonaniu tej akcji w Bratkowicach wyjechałem na zachód, gdzie byłem do końca kwietnia 46 r.”⁸⁵⁸. Z kolei Leon Słowik tak opisał to zdarzenie: „Poszliśmy Fereta Jana zastrzelić, lecz Ferety mieli broń i strzelali do nas. Ja sam podszedłem pod dom Fereta i zapaliłem zapalniczką, gdzie cały dom z inwentarzem spalił się”⁸⁵⁹. W zdarzeniu tym brali udział także Franciszek Rejman, Tadeusz Dziedzic i Kocur z Błędowej. Ten incydent widziany oczami ofiar napaści zrelacjonował Franciszek Feret (syn Jana, sekretarza miejscowego koła PPR, oraz brat funkcjonariusza PUBP w Rzeszowie) w następujący sposób:

W dniu 12 lutego 1946 r. o godz. 20 przyszli znajomi chłopcy Lewicki Henryk, Gawel Bronisław, Miśta Józef do okna, pukając, żeby im otworzyć. Przez okno widziałem dużą bandę ludzi. Gdy pytałem, przez drzwi wystrzelono serie z automatu. Ja też odpowiedziałem serią. Kulami zapalającymi podpalili dom. Ja zostałem w sieni, dopóki nie zaczął mi się ogień sy-pać na głowę. Wtedy wyszedłem na zewnątrz i położyłem się, ostrzeliwując się. Wystrzeliłem 45 nabojów z karabinu i 42 z pistoletu. Banda była ok. 20 osób. Strzelanina trwała ok. godziny. Słowik chyba został ranny. Zorganizował tę bandę przeciwko mnie, gdyż jestem sekreta-rzem koła PPR, a brat jest funkcjonariuszem PUBP w Rzeszowie. Gdy bandytom zabrakło

⁸⁵⁵ Z. Rzepka, *Lasy i leśnictwo bratkowickie z jego leśniczówką, wspomnienia Anny Hłowickowej*, ur. 1930, córki Władysława Barana, „Ziemia Bratkowicka” 2014, nr 3, s. 36–38.

⁸⁵⁶ M. Maruszak, *Chłopi...*, s. 50.

⁸⁵⁷ *Ibidem*.

⁸⁵⁸ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Józefa Janczyckiego z 10 II 1947 r., k. 436.

⁸⁵⁹ AIPN Rz 108/2897, Zeznania Leona Słowika z 5 IX 1947 r.

amunicji, odeszli w stronę Trzciany. Po drodze byli u Madeja Tadeusza i Mytycha Tomasza, gdzie pytali się o ich synów funkcjonariuszy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego. Potem dokonali rabunku w sklepie spółdzielni w Bratkowicach. Lewicki, Gawel i Miśta byli przyprowadzeni siłą pod mój dom⁸⁶⁰.

69) 13 lutego 1946 r. próbowano zlikwidować członków PPR i funkcjonariuszy PUBP, mieszkańców Bratkowic, **Tadeusza Madeja** i **Tomasza Mytycha**. Według Maruszaka Madejowi i jego bratu udało się uciec w ostatniej chwili.

70) 13 lutego 1946 r. po nieudanej akcji zastrzelenia Madeja i Mytycha dotkliwie pobito kierownika szkoły w Bratkowicach **Stanisława Siłko** oraz zarekwirovano mienie Tomasza Mytycha, Franciszka Pięty i Jana Szafrana – wszystkich z Bratkowic⁸⁶¹.

71) Wiosną 1946 r. zaatakowano dom **Michała Przywary** w Bratkowicach. Według Słowika⁸⁶² brali w tym zajściu udział także Józef Jastrzębski [ur. 28 marca 1926 r.] z Trzciany, Józef Dziedzic, Słyś i Stanisław Zagrodnik.

72) Wiosną 1946 r. dokonano rabunku w domu **Jana Przywary** w Bratkowicach. Według Słowika w napadzie uczestniczyły te same osoby, które wcześniej zaatakowały domy Michała Przywary i Stanisława Zająca.

73) Wiosną 1946 r. napadnięto na dom **Stanisława Zająca** w Bratkowicach. Również tych samych napastników, co poprzednio, wskazał Słowik.

74) W marcu 1946 r. ponownie pobito leśniczego **Władysława Barana**, zaraz po spaleniu domu Jana Fereta. Wówczas, jak opisał Leon Słowik, „Barana w tym czasie pobili Rejman Franciszek i [Adolf] Kocur, obaj z Błędowej”⁸⁶³.

75) 13 kwietnia 1946 r. dokonano zaboru mienia **Józefa Jemioły**, członka PPR zamieszkałego w Porębach Kupieńskich, a 16 maja 1946 r. próbowano go zlikwidować⁸⁶⁴.

76) 13 kwietnia 1946 r. napadnięto na dom **Augustyna Skóry** w Zaborzu i dotkliwie go pobito⁸⁶⁵.

77) 14 kwietnia 1946 r. dokonano rekwizycji mienia u **Wojciecha Woźnego** w Bratkowicach⁸⁶⁶.

78) 14 kwietnia 1946 r. napadnięto na dom **Katarzyny Gołaś** w Świlczy. Jak opisał to A. Szary, rabunku dokonał Eugeniusz Porada wspólnie z Franciszkiem Rejmanem oraz trzecia osoba, której nie udało się ustalić. Zdarzenie to zostało opisane w *Raporcie sytuacyjnym* MO z 1946 r.

Dnia 14 IV 1946 r. około godz. 19⁰⁰ przyszło dwóch osobników uzbrojonych w broń palną, a to w pistolety i automaty, do Katarzyny Gołaś w Świlczy pow. Rzeszów, gdzie sterroryzowali

⁸⁶⁰ M. Maruszak, *Chłopi...*, s. 50–51.

⁸⁶¹ *Ibidem*.

⁸⁶² AIPN Rz 108/2897, Zeznania Leona Słowika z 5 IX 1947 r.

⁸⁶³ *Ibidem*, Zeznania Leona Słowika z 5 IX 1947 r.

⁸⁶⁴ M. Maruszak, *Chłopi...*, s. 51.

⁸⁶⁵ AIPN Rz 0172/15/J, cz. 1, Karta, 20 III 1976, k. 345.

⁸⁶⁶ M. Maruszak, *Chłopi...*, s. 51.

domowników, wylegitymowali ich, po czym odeszli. Około godz. 1⁰⁰ w nocy przyszli ponownie wyżej wymienieni. Wybili okno, weszli tą drogą do mieszkania Gołasiowej. Splądrowali jej mieszkanie, po czym zrabowali jej garderobę męską oraz wędlinę na wartość 350 zł według ceny przedwojennej, gotówkę 8000 zł i 80 zł monetami srebrnymi przedwojennymi. Po czym zbiegli w niewiadomym kierunku. Jeden ze sprawców został rozpoznany przez sąsiadkę Gołasiowej jako Porada Eugeniusz z Mielca⁸⁶⁷.

79) 16 kwietnia 1946 r. rozpędzono wesele w Bratkowicach oraz pobito gości weselników, w tym **Władysława Ziębę i Franciszka Mytycha**. Według *Karty* sporządzonej przez funkcjonariuszy UB miał tego dokonać oddział Rejmana, w tym Leon Słowik, Tadeusz Dziedzic (prawdopodobnie Dziedzic w tym czasie ukrywał się już poza Rzeszowszczyzną, gdyż jak zeznał, po 15 czerwca 1945 r. zaprzestał działalności zbrojnej i wyjechał na Ziemię Zachodnie) i sam Rejman⁸⁶⁸.

80) 19 kwietnia 1946 r. napadnięto na dom **Michała Przywary** w Bratkowicach⁸⁶⁹, prawdopodobnie brata lub bliskiego członka rodziny Wincentego Przywary. Według protokołu zredagowanego przez funkcjonariuszy UB w 1976 r. w napadzie tym uczestniczyli Leon Słowik, Stanisław Miś, Bronisław Migala oraz inni.

81) W nocy z 1 na 2 maja 1946 r. nastąpiło publiczne wychłostanie m.in. **Stanisława Drąga, Józefa Pastuły, Marcina Rumaka, Emilii Rycuk oraz Franciszka, Jana i Kazimierza Zajaków**, według ustaleń Marcina Maruszaka, członków PPR w Stykowie. Znalezione przy nich legitymacje partyjne⁸⁷⁰.

82) W nocy z 4 na 5 maja 1946 r. dokonano najścia na dom **Józefa Opieli**, którego pobito, a mienie jego zarekwirowano. Akcję przeprowadziły oddziały Franciszka Rejmana („Bicza”) i Józefa Białaka („Dęba”)⁸⁷¹.

83) Tej samej nocy, z 4 na 5 maja 1946 r., napadnięty został także **Stanisław Suma** w miejscowości Ocieka. Obu akcji dokonała grupa dowodzona przez „Bicza”, ale połączona jak poprzednio z bojówką Józefa Białaka („Dąb”).

84) 18 maja 1946 r. doszło do obrabowania domu **Tomasza Lasoty** w Nosówce, co nastąpiło po uprzednim zabójstwie sołtysa Stefana Miłka.

85) 18 maja 1946 r. obrabowano i pobito także **Stanisława Wiecha** w Nosówce.

86) Tej samej nocy według ustaleń Maruszaka „ściągnięto także kary pieniężne od członków reżimowego Stronnictwa Ludowego w Trzcianie: **Józefa Kraka, Szczepana Kamińskiego i Ludwika Drausa**”⁸⁷².

⁸⁶⁷ AIPN Rz 0057/45, t. 2, *Raporty sytuacyjne Milicji Obywatelskiej z 1946 r.*, k. 30.

⁸⁶⁸ AIPN Rz 0172/15/J, cz. 1, *Karta*, 19 III 1976, k. 356.

⁸⁶⁹ *Ibidem*, *Karta*, 5 III 1976, k. 349.

⁸⁷⁰ M. Maruszak, *Chłopi...*, s. 51; *idem*, *Antykomunistyczne...*, s. 103; *idem*, *Oddział...*, s. 258; AIPN Rz 05/32, k. 460–470.

⁸⁷¹ AIPN Rz 107/1709, t. 4, *Zeznania Eugeniusza Porady przed Sądem Okręgowym w Rzeszowie z 29 XI 1948 r.*, k. 203–204.

⁸⁷² M. Maruszak, *Antykomunistyczne...*, s. 104.

87) 18 maja 1946 r., wracając z Nosówki, oddział „Bicza” dokonał jeszcze rekwizycji mienia u **Józefa Drausa** w Trzcianie, a jego samego pobito.

88) W nocy z 4 na 5 czerwca 1946 r. oddział „Bicza” dokonał najścia na gromadę **Ocieka**, gdzie obrabowano miejscowego **sołtysa**⁸⁷³.

89) 11 czerwca 1946 r. próbowano zlikwidować zamieszkałego w Nowej Wsi **Piotra Maca**, byłego wójta gminy Trzebownik, którego ciężko raniono.

90) 30 lipca 1946 r. napadnięto na drodze w Świlczy **Bronisława Micała**, któremu zrabowano towar o wartości 4000 zł⁸⁷⁴.

91) 2 sierpnia 1946 r. pobito **Wojciecha Szperke** z Będziemyśla. Według *Karty* sporządzonej przez funkcjonariuszy UB w 1976 r. mieli tego dokonać Leon Słowik i Eugeniusz Porada oraz inni z ich grupy⁸⁷⁵.

92) We wrześniu 1946 r. zaatakowano dom nieznanego z imienia **Będrygały** w Dąbrach Bratkowickich. Skradziono wtedy głowy maszyn do szycia, ubrania i 16 litrów miodu. W napadzie brali udział Stanisław Piel, Jan Bąk, Wojciech Miś i Eugeniusz Porada⁸⁷⁶.

93) W nocy z 11 na 12 października 1946 r. odnotowano napad na dom **Jana Fugasa**, byłego wójta w Trzcianie. Zrabowano gotówkę, buty z cholewami i ubrania na sumę ok. 100 000 zł. Podczas przesłuchania w PUBP 11 grudnia 1946 r. Jan Fugas rozpoznał skradzione u niego obuwie na nogach Piotra Pięty („Visa”) z grupy Stanisława Piel. Przesłuchany na tę okoliczność Pięta 13 grudnia 1946 r. potwierdził udział w napadzie i dodatkowo zeznał, że brali w nim udział: Stanisław Piel, Jan Bąk, Roman Bąk⁸⁷⁷, Stanisław Surowiec, syn Jakuba⁸⁷⁸, Stefan Słowik i Wojciech Miś ze Świlczy, a ponadto dodał, że „na rabunek do Fugasa Jana zmusił mnie Piel Stanisław, zaznaczył mi, że gdy nie pójde, to mnie zastrzeli”⁸⁷⁹. Według raportu WUSW w zdarzeniu tym uczestniczyło 7 napastników⁸⁸⁰.

94) 12 października 1946 r. grupa „Kościarza” dokonała „rekwizycji kar pieniężnych” u kilkunastu działaczy „lubelskiego” Stronnictwa Ludowego, m.in. **Józefa Kraka, Ludwika Drausa, Jana Fugasa, Pawła Gąsiora, Szczepana Kamińskiego, Jadwigi Słupczyńskiej, Andrzeja Smagały, Władysława Pomianka, Michała Nawrockiego**, i innych mieszkańców Trzciany oraz **Aleksandra Trojana i Franciszka Wcisły** z miejscowości Krzywe.

95) 13 listopada 1946 r. napadnięto na dom **Stanisława Klimka** w Świlczy, któremu skradziono skóry i wyrządzono szkodę na 100 000 zł⁸⁸¹.

⁸⁷³ *Ibidem*, s. 53.

⁸⁷⁴ *Ibidem*, k. 343.

⁸⁷⁵ AIPN 0172/15/J, cz. 1, Karta, 2 III 1976, k. 329.

⁸⁷⁶ AIPN Rz 107/408, Protokół przesłuchania podejrzanego Stanisława Piel z 9 XI 1946 r., k. 70.

⁸⁷⁷ Roman Bąk, w bojówce Stanisława Piel („Kościarza”); szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁸⁷⁸ Stanisław Surowiec, w bojówce Stanisława Piel („Kościarza”), a potem działacz PSL; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁸⁷⁹ AIPN Rz 107/408, Protokół przesłuchania podejrzanego Piotra Pięty z 13 XII 1946 r., k. 25.

⁸⁸⁰ AIPN Rz 04/56, k. 78.

⁸⁸¹ AIPN Rz 0172/15/J, cz. 1, Karta, 30 III 1976, k. 342.

96) 27 listopada 1946 r. niewielka grupa pod dowództwem Stefana Słowika („Sęka”) wywodzącego się z oddziału leśnego Rejmana ponownie dokonała rekwizycji mienia u leśniczego **Stanisława Mazurkiewicza** z Bratkowic (przysiółek Dąbry)⁸⁸².

97) 12 grudnia 1946 r. w Rudnej Małej grupa trzech niezidentyfikowanych osób na- szła na dom **Władysława Rusina**. Zrabowano wówczas garderobę oraz skórzany pas do masarni⁸⁸³.

98) 19 lutego 1947 r. dokonano napadu na dom **Wojciecha Ziobro** w Nosówce. Skradziono mu skórę o wartości 10 000 zł, pozostawiając pokwitowanie z podpisem AK⁸⁸⁴.

99) 4 marca 1947 r. 2 napastników obrabowało z kwoty 4000 zł kierownika spółdzielni w Zgłobniu **Jana Piżłę**, a następnie jej skarbnika na kwotę 30 000 zł, przy okazji zabierając część towaru⁸⁸⁵.

100) 14 lipca 1947 r. napadnięto jeszcze raz na leśniczówkę **Stanisława Mazurkiewicza** z Bratkowic⁸⁸⁶. Sprawcami byli mężczyźni uzbrojeni w automaty i pistolety. Nie otrzymawszy pieniędzy, zrabowali część odzieży i żywności⁸⁸⁷.

101) 14 sierpnia 1947 r. członkowie grupy Słowika dokonali kolejnego najścia na **leśniczówkę Władysława Barana** w Bratkowicach⁸⁸⁸.

102) 14 września 1947 r. około północy napastnik uzbrojony w pistolet, podający się za poszukiwanego przez UB Jana Bąka z Trzciany, dokonał napadu na dom **Józefa Świątlika** w Trzcanie, zabierając część odzieży⁸⁸⁹.

Inne napady według Antoniego Rączego⁸⁹⁰ z jego udziałem oraz Wojciecha Kocana, potwierdzone dodatkowo przez członka Brygad Wywiadowczych WiN o pseudonimie „Dąb”, to: u Jareckiego (Przybyszówka-Pustki – 1944), u Pawła Rząsy (Kielanówka – 1945), Kacpra Pisarka (Przybyszówka – 1945), Józefa Krupy i Andrzeja Misia (1945), Wincentego Świdra (Przybyszówka – 1945), Józefa Gołasia (Przybyszówka – 1945), Henryka Rączego (Przybyszówka – 1945), u Józefa Dobrzańskiego (Nosówka – 1945), u Wincentego Świdra⁸⁹¹ (Przybyszówka – 1945).

Według tego samego „doniesienia” brygad wywiadowczych banda „Czarnego Sędziego” odpowiada za rabunki dokonane na następujących osobach: Andrzeju Krupie, Henryku Pisarku, Antonim Pączku, Rudolfie Węglarzu, Franciszku Adamcu, Józefie Raichercie – wszystkich z Przybyszówki, na Andrzeju Sarnie z Nosówki, Antonim Boczkaju

⁸⁸² M. Maruszak, *Antykomunistyczne...*, s. 110.

⁸⁸³ AIPN Rz 04/56, k. 135.

⁸⁸⁴ AIPN Rz 0172/15/J, cz. 1, Karta, 22 IV 1976, k. 400.

⁸⁸⁵ AIPN Rz 04/57, Sprawozdanie PUBP z pracy agenturno-operatywnej za okres 28 II–10 III 1947, 12 III 1947, k. 47.

⁸⁸⁶ *Ibidem*, Karta, 22 IV 1976, k. 372.

⁸⁸⁷ AIPN Rz 04/57, Sprawozdanie PUBP, 7 VIII 1947 r., k. 125.

⁸⁸⁸ AIPN Rz 04/57, Sprawozdanie PUBP z pracy agenturno-operatywnej za okres 10 VIII–31 VIII 1947, 2 IX 1947, k. 147.

⁸⁸⁹ AIPN Rz 04/57, k. 162–163.

⁸⁹⁰ AIPN Rz 107/1677, Odpis oświadczenia Antoniego Rączego złożonego 26 III 1947 r. przed Komisją Amnestijną przy PUBP w Rzeszowie, k. 70–71.

⁸⁹¹ AIPN 0172/15/J, cz. 2, Kartoteka, k. 85.

ze Świlczy, Pawle Nowaku, NN Styce z Woliczki. Z bandą Kocana ściśle współpracowała grupa Stanisława Pieli z udziałem jego najbliższych wspólników Józefa Pypcia i Edwar-da Łagowskiego⁸⁹².

Przy okazji sporządzania w 1977 r. *Charakterystyki nr 14* dotyczącej działalności oddziału Franciszka Rejmana opracowano kartoteki przestępstw dokonanych w 1945 r., które dotyczyły: Andrzeja Krupy⁸⁹³ i Pawła Krupy⁸⁹⁴, obu z Przybyszówki, oraz Michała Skwiruta⁸⁹⁵ z Klęczan, Wincentego Woźniaka⁸⁹⁶ z Bratkowic, Stanisława Suma i Jana Suma z Ociec (4 maja 1946 r.)⁸⁹⁷ oraz Józefa Różańskiego⁸⁹⁸.

Z kolei z wyroków WSR i SO w Rzeszowie wynika, że osoby z oddziału „Bicza” atakowały domowstwa także w innych miejscowościach, położonych poza granicami przedwojennej gminy zbiorowej Świlcza, m.in. w Cierpiszu i w Czarnej koło Dębicy (na domy Józefa Świętonia, Stefana Bąka i Jana Początki), w Lipiu (na domy Kazimierza Kłosa i Łukasza Kłosa, Henryka Jeża, Mikołaja Piłata), w Porębach Kupieńskich (na domy Józefa i Zygmunta Jemiołów), w Ociece koło Ropczyc (na domy Stanisława i Jana Sumów), a w Stykowie dodatkowo na dom Stanisława Drąga.

5.5. NIEKTÓRE AKCJE NA OBIEKTY PUBLICZNE: SPÓŁDZIELNIE, POSTERUNKI MO I INNE PODMIOTY

Trzeba pamiętać, że z chwilą rozwiązania AK skończyła się możliwość „państwowego” finansowania działalności antykomunistycznego podziemia. W trakcie dość licznych akcji rekwizycyjnych najczęściej uzupełniano żywność. Przy tej okazji dążono do osłabienia kondycji materialnej instytucji państwowych i gospodarczych nowego reżimu, w tym m.in. spółdzielni państwowych. Stąd ataki na młyny i kradzieże setek kilogramów mąki, cukru oraz innych produktów spożywczych czy też liczne przejęcia alkoholu z gorzelni i browarów połączone z rekwizycją spirytusu, który w tym czasie odgrywał rolę środka płatniczego. Z tego też powodu spółdzielnie „Samopomocy Chłopskiej” oraz instytucje administracji państwowej stanowiły przedmiot licznych akcji ekspropriacyjnych. Niestety, nie wszyscy uczestnicy takich „eksów” działali z pobudek szlacheńskich i patriotycznych. Niektórzy uczynili sobie z tego procederu źródło dość łatwego i stałego utrzymania.

⁸⁹² AIPN Rz 122/322, Doniesienie – wykaz dokonanych rabunków na terenie gm. Świlcza, sporządzone przez wywiadowcę WiN posługującego się pseudonimem „Dąb” (najprawdopodobniej Jerzego Bilińskiego), 12 III 1946, w aktach sprawy karnej toczącej się przed WSR w Rzeszowie przeciwko Władysławowi Koba i Mieczysławowi Liwie o sygn. Sr 248/48, k. 98.

⁸⁹³ AIPN 0172/15/J, cz. 2, Kartoteka, k. 80.

⁸⁹⁴ *Ibidem*, k. 84.

⁸⁹⁵ *Ibidem*, k. 82.

⁸⁹⁶ AIPN 0172/15/J, cz. 1, Karta, 17 II 1976 r., k. 325.

⁸⁹⁷ *Ibidem*, k. 327.

⁸⁹⁸ *Ibidem*, k. 338.

5.5.1. Magazyn cukru w Rzeszowie przy ulicy Mikołki – jesień 1944 r.

W obrabowaniu magazynu cukru w Rzeszowie brali udział Wojciech Kocan, Paweł Wołowicz, Walenty Czajak i Antoni Rączy⁸⁹⁹.

5.5.2. Gorzelnia Powiatowego Urzędu Ziemskiego w Zgłobniu – 27/28 marca 1945 r.

W akcji tej uczestniczyli Stanisław Miś i ok. 15 innych osób, w tym Józef Zdun, Stanisław Świder⁹⁰⁰, Władysław Lubas, Tomasz Boczkaj, Stanisław Osetkowski ze Świlczy, Bronisław Nowak ze Świlczy i Stanisław Miś⁹⁰¹. Według Świdra brali w niej także udział Kazimierz Ciebiera i jako woźnica Jan Draus [ur. w 1919 r.]⁹⁰². Komendantem był Franciszek Rejman. Zrabowano wówczas 4 beczki wódki, tj. ok. 1000 litrów, a według ustaleń Marcina Maruszaka 1332 litrów spirytusu, który został sprzedany, a pieniądze przeznaczone na cele organizacyjne. W relacjach świadków brak informacji, kto zajmował się sprzedażą spirytusu i gdzie go sprzedano.

5.5.3. Młyn Władysława Stachowicza w Raławówce – 30 marca 1945 r.

Dowodzącym akcją był Wojciech Kocan („Mak”), a brali w niej udział Stanisław Miś i Stanisław Świder⁹⁰³, Antoni Czajak oraz bracia Edward i Mieczysław Pukałowie⁹⁰⁴, w sumie ok. 30 osób z różnych połączonych grup „Kani II”, „Maka”, „Gruszy” i „Bicza”⁹⁰⁵. Z kolei według Świdra dowódcą tej akcji rekwizycyjnej miał być Franciszek Rejman⁹⁰⁶, a nie Kocan. Stracił w niej oko Rejman, raniąc się granatem⁹⁰⁷. Akcję z tego powodu przerwano i od tego momentu Franciszek Rejman („Bicz”) zaczął nosić jedno szklane oko⁹⁰⁸. Opis tego wydarzenia przedstawił komendant posterunku MO w Raławówce:

W nocy na 30 marca 1945 roku kilkunastu nieznanych napastników uzbrojonych w automaty napadło na dom młynarza Władysława Stachowicza zamieszkałego w Raławówce. Gdy

⁸⁹⁹ AIPN Rz 107/1677, Odpis oświadczenia Antoniego Rączego złożonego 26 III 1947 r. przed Komisją Amnestijną, k. 38–41.

⁹⁰⁰ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Stanisława Świdra z 23 XII 1946 r., k. 302.

⁹⁰¹ *Ibidem*, Zeznania Władysława Lubasa z 3 I 1947 r., k. 435.

⁹⁰² *Ibidem*, Zeznania Stanisława Świdra z 27 XII 1946 r., k. 309.

⁹⁰³ *Ibidem*, Protokół konfrontacji Stanisława Misia z Stanisławem Świdrem, k. 296–300.

⁹⁰⁴ *Ibidem*, k. 419; AIPN Rz 05/32, k. 358.

⁹⁰⁵ M. Maruszak, *Oddział...*, s. 247.

⁹⁰⁶ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Stanisława Świdra z 23 XII 1946 r. Podczas przesłuchania nie przyznał się do morderstw, stwierdzając, że wcześniejsze zeznania zostały w tym zakresie wymuszone, ale już w zeznaniach z 27 XII 1946 u tego samego przesłuchującego J. Sikory przyznał się do udziału w tych zabójstwach, k. 303.

⁹⁰⁷ *Ibidem*, Zeznania Stanisława Świdra z 27 XII 1946 r. W zeznaniach tych zaprzeczył, aby brał udział w wykonaniu wyroku na Kornaku, k. 310.

⁹⁰⁸ *Ibidem*, Zeznania Stanisława Misia z 19 XII 1946 r., k. 66–67. Rannego w tym wydarzeniu „Bicza” opatrywała Helena Kowalska zamieszkała w miejscowości Zabierzów, k. 136–140.

ich nie wpuścił, wywalili drzwi pobliskiego młyna. Tam strażnik Wojciech Rozborski stoczył z nimi walkę między cylindrami młyńskimi, chwycił jednego sprawcę za automat, zasypując mu oczy otrębami, poczym skierował automat do sprawcy i ten wystrzelił, raniąc sprawcę w bok dwoma strzałami. Rannego inni zabrali i poszli w kierunku Nosówki. Zrabowali 70 kilogramów mąki⁹⁰⁹.

5.5.4. Magazyn zboża w Bratkowicach – 14 maja 1945 r.

Zrabowano wtedy 30 metrów zboża. Napad ten funkcjonariusze UB przypisali w 1976 r. grupie F. Rejmana, jednakże bez ustalenia personaliów konkretnych osób biorących w nim udział⁹¹⁰.

5.5.5. Rozbrojenie posterunku MO w Świlczy – 15 czerwca 1945 r.

Jednym z głównych powodów tej akcji było wydostanie przetrzymywanego od 14 czerwca 1945 r. w posterunkowym areszcie Adolfa Koczura [Kocura] z grupy Leona Słowika („Uzdy”). Według Rejmana („Bicza”) rozkaz rozbrojenia posterunku wydał osobiście „Pomidor”, czyli Józef Frankiewicz, a dowódcą akcji był Tadeusz Dziedzic („Grusza”) z Trzciany⁹¹¹. Informacje te nie zostały poparte żadnymi dokumentami wewnątrzorganizacyjnymi. Zarekwirowano wówczas głównie broń (18 karabinów, 2 automaty PPSz, pistolet Parabellum, 3 rewolwery, 400 sztuk amunicji, strzelbę), sorty mundurowe, zegarki oraz 153 200 zł.

Akcja zaczęła się o 2.30 w nocy⁹¹² lub 3.00 nad ranem⁹¹³. Załoga MO składała się z 10 osób, w tym komendanta posterunku sierż. Kaperzyńskiego, kpr. Stawińskiego, st. strz. Władysława Kaczora, strz. Leckiego oraz Franciszka Świdra. Drzwi wejściowe do posterunku otworzył współpracujący z bojówkami milicjant Franciszek Świder („Morol”) z Bratkowic, który po zakończeniu rozbrojenia zbiegł wraz z napastnikami do oddziału leśnego Rejmana. Niektórzy atakujący mieli przysłonięte chustami twarze. Pieniądze zabrał Stanisław Piel, który część kwoty porozdzielał między uczestników akcji. Z kolei według Bronisława Migaly całą akcją dowodził Franciszek Rejman („Bicz”), a nie „Grusza”. Brało w niej udział kilkanaście osób, w tym Ciebiera Kazimierz, Skwirut Mieczysław, Grendys Antoni, Zdun Edward, Basara Władysław z Dąbrowy, Pomianek Józef z Dąbrowy, Duduś Józef z Dąbrowy, Nowak Władysław z Dąbrowy, Dusza Stanisław z Dąbrowy, Grobelny Henryk z Dąbrowy, Dziedzic Eugeniusz z Błędowej Zgłobieńskiej, Depa Adolf z Trzciany, Pypeć Józef, Gąsior Władysław, Piel Stanisław, Dziedzic

⁹⁰⁹ AIPN Rz 107/1792, t. 2, Meldunek komendanta posterunku MO w Raławówce z 30 III 1945 r., k. 58.

⁹¹⁰ AIPN Rz 0172/15/J, cz. 1, Karta, 26 III 1976, k. 384.

⁹¹¹ AIPN Rz 46/58, Oświadczenie Franciszka Rejmana „Bicza” złożone w trakcie ujawnienia się przed PUBP w Rzeszowie, 8 IV 1947 r., k. 11.

⁹¹² AIPN Rz 107/1792/1, Meldunek nr 824/45 powiatowej komendy MO w Rzeszowie, 15 VI 1945 r., k. 60.

⁹¹³ AIPN Rz 04/72, Raport 10-dniowy do Kierownika WUBP w Rzeszowie, 23 VI 1945 r., k. 20.

Tadeusz, Miś Stanisław, Świder Stanisław z Woliczki i jeszcze jeden Świder z Woliczki oraz Lubas ze Świlczy⁹¹⁴. Był tam także Józef Janczycki, który 10 lutego 1947 r. zeznał, że w rozbrajaniu posterunku MO w Świlczy brali ponadto udział: Jan Baran z Błędowej Zgłobieńskiej⁹¹⁵ i Stanisław Piątek („Gruby”) z Trzciany⁹¹⁶, a z kolei według Lubasa – także Tomasz Boczkaj i Bronisław Nowak⁹¹⁷. Z zeznań złożonych 22 stycznia 1947 r. przez Eugeniusza Dziedzica z Trzciany wynika, że w akcji uczestniczyli także: z Błędowej Zgłobieńskiej – Jan Baran [ur. w 1920 r.], Józef Ostrowski, Jan Noworól [ur. w 1920 r.], Bronisław Toś, bracia Walenty Żmuda [ur. w 1916 r.] i Józef Żmuda [ur. w 1921 r.], z Dąbrowy – Józef Pomianek, Józef Duduś [ur. w 1921 r.], Henryk Grobelny, Stanisław Dusza [ur. 21 lipca 1921 r.], syn Wawrzyńca, i Stanisław Bassara, a z Trzciany także Tadeusz Pisula⁹¹⁸. W trakcie napadu z posterunku o godz. 7.00 uciekli funkcjonariusze MO: sierż Kopczyński⁹¹⁹, kpr. Stawiński i st. strz. Władysław Kaczor, a pozostałych 6 zawieszono w czynnościach⁹²⁰.

Ta bodajże największa na tym terenie akcja skończyła pewien etap działalności bojówek. Zeznając 10 stycznia 1947 r., Tadeusz Dziedzic przyznał: „po upływie pięciu dni po napadzie odjechałem na ziemie zachodnie, gdzie byłem do czasu aresztowania t.j. 28 czerwca 46 r.”⁹²¹. Franciszek Świder („Morol”) z Bratkowic, który do 14 czerwca 1945 r. był funkcjonariuszem na posterunku MO w Świlczy, został zastrzelony 4 lutego 1946 r. przez UB. Dane osób biorących udział w akcji uwolnienia Adolfa Koczura i rozbrojenia posterunku MO w Świlczy udało się uzyskać śledczym PUBP w Rzeszowie dopiero rok później, 5 i 6 czerwca 1946 r., w trakcie wymuszonych zeznań od aresztowanych Józefa Dudusia i Józefa Pomianka⁹²².

5.5.6. Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” w Trzcianie – 18 października 1945 r.

W trakcie tej akcji zrabowano gotówkę w wysokości 20 226 zł oraz towar o wartości 10 538 zł. Funkcjonariusze UB przypisali ją w 1976 r. grupie F. Rejmana, bez ustalenia personaliów osób biorących udział w tym napadzie⁹²³.

⁹¹⁴ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Bronisława Migąły z 19 XII 1946 r., k. 270.

⁹¹⁵ Jan Baran [ur. 29 I 1920 r. w Błędowej Zgłobieńskiej], syn Michała i Anastazji, w wojsku służył od lutego do września 1939 r., dowódca drużyny BCh w plutonie dowodzonym przez Henryka Stawarza, od 3 I 1946 r. funkcjonariusz na posterunku MO w Świlczy, skąd zdezerterował 20 III 1946 r, później w oddziale leśnym Franciszka Rejmana („Bicza”), podejrzewany o „wystawienie” funkcjonariusza PUBP Kazimierza Rozborskiego, ujawnił się przed Komisją Amnestijną przy PUBP w Rzeszowie 11 IV 1947 r.

⁹¹⁶ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Józefa Janczyckiego z 10 II 1947 r., k. 435; według A. Fitowej Stanisław Piątek („Gruby”) był dowódcą oddziału specjalnego LSB na teren Świlczy, Raclawówki i Głogowa; szczególne hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁹¹⁷ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Władysława Lubasa z 3 I 1947 r., k. 485–486.

⁹¹⁸ *Ibidem*, Zeznania Eugeniusza Dziedzica (ur. 1926) z 22 I 1947 r., k. 5–7.

⁹¹⁹ W ww. meldunku Komendy Powiatowej MO nazwisko sierżanta to Kaperzyński.

⁹²⁰ *Ibidem*, Meldunek powiatowej komendy MO z 15 VI 1945 r., k. 60.

⁹²¹ *Ibidem*, Zeznania Tadeusza Dziedzica z 10 I 1947 r., k. 356.

⁹²² M. Maruszak, *Antykomunistyczne...*, s. 105.

⁹²³ AIPN Rz 0172/15/J, cz. 1, Karta, 31 III 1976 r., k. 388.

5.5.7. Gorzelnia w Zgłobniu – 15 grudnia 1945 r.

Zrabowano wówczas 300 litrów spirytusu. Według funkcjonariuszy UB napadu dokonała 6-osobowa grupa Stanisława Pieli („Kościarza”)⁹²⁴.

5.5.8. Gorzelnia w Rudnej Małej – grudzień 1945 r.

W świetle dokumentów bezpieki napadu dokonała grupa 5-osobowa, z udziałem Mariana Kłosa, Stanisława Zagrodnika oraz Feliksa Warzochy⁹²⁵.

5.5.9. Spółdzielnia Rolniczo-Handlowa w Świlczy – 30 grudnia 1945 r.

Jak ustalił Sąd Okręgowy w Rzeszowie w sprawie o sygn. II K 361/48, w napadzie na spółdzielnię brał udział m.in. Józef Janczycki. Zarekwirowano gotówkę w kwocie 69 000 zł oraz towar o wartości 2000 zł.

5.5.10. Ośrodek Szkoleniowy Dyrekcji Lasów Państwowych w Mrowli – 7 stycznia 1946 r.

Jak ustalił Sąd Okręgowy w Rzeszowie w sprawie o sygn. II K 361/48, w napadzie na ośrodek uczestniczył m.in. Józef Janczycki. Zrabowano gotówkę w kwocie 4500 zł, zegarki, walizki kursantów i ich garderobę.

5.5.11. Spółdzielnia w Zgłobniu – 10 lipca 1946 r.

10 lipca 1946 r. doszło do napadu na spółdzielnię w Zgłobniu, którą to akcję krótko opisał Leon Słowik w zeznaniach z 5 września 1947 r.: „W dniu 10 lipca 1946 roku ja, Rejman, Baran, Porada Eugeniusz, Miś Wojciech dokonaliśmy rabunku Spółdzielni w Zgłobniu pow. Rzeszów [...] gotówkę 8.000 zł zabraliśmy od kasjera z domu, lecz nazwiska kasjera nie znam”⁹²⁶.

5.5.12. Spółdzielnia „Siew” w Mrowli – 12 września 1946 r.

Według Karty sporządzonej przez PUBP w Rzeszowie w 1976 r. napadu na spółdzielnię miał dokonać bliżej nieustalony członek oddziału F. Rejmana. W jego trakcie zarekwirowano 2000 zł⁹²⁷.

⁹²⁴ AIPN Rz 0172/15/J, Karta, 6 IV 1976 r., k. 393.

⁹²⁵ AIPN Rz 0172/15/J, Karta, 27 III 1976 r., k. 382.

⁹²⁶ AIPN Rz 108/2897, Zeznanie Leona Słowika z 5 IX 1947 r.

⁹²⁷ AIPN Rz 0172/15/J, cz. 1, Karta, 24 III 1976, k. 355.

5.5.13. Ośrodek Szkoleniowy Dyrekcji Lasów Państwowych w Mrowli – 15 października 1946 r.

Według funkcjonariuszy UB sporządzających *Charakterystykę nr 14* bandy Rejmana był to kolejny napad na tę placówkę, zorganizowany tym razem przez bandę Stanisława Piel (,,Kościarza”). W jej trakcie skradziono kursantom 3 zegarki, większą ilość garderoby, buty, koce, mąkę i żywność⁹²⁸.

5.5.14. Sklep Spółdzielczy Spożywców „Zgoda” w Bziance – 15 marca 1947 r.

O godzinie 8.30 po sterroryzowaniu obsługi dwóch uzbrojonych napastników dokonało ataku na sklep spółdzielni „Zgoda” w Bziance. Skradziono towar o wartości 46 000 zł. Funkcjonariusze UB również ten czyn przypisali oddziałowi F. Rejmana (oczywiście bez ukrywającego się wtedy Rejmana), aczkolwiek nie ustalono personaliów sprawców⁹²⁹.

5.5.15. Spółdzielnia „Jedność” w Zgłobniu – 29 marca 1947 r.

W trakcie tego napadu, dokonanego przez 6-osobową grupę, skradziono „towar spożywczy i galanterię”. Funkcjonariusze UB przypisali ten czyn oddziałowi F. Rejmana, jednakże nie ustalono tożsamości uczestników kradzieży⁹³⁰, a trzeba pamiętać, że do tego zdarzenia doszło po ogłoszeniu drugiej amnestii.

⁹²⁸ AIPN Rz 0172/15/J, cz. 1, Karta, 24 III 1976, k. 373.

⁹²⁹ *Ibidem*, Karta, 22 IV 1976, k. 399; AIPN Rz 04/57, Sprawozdanie PUBP, 22 III 1947 r., k. 55.

⁹³⁰ AIPN Rz 0172/15/J, cz. 1, Karta, 22 IV 1976, k. 398; AIPN Rz 04/57, Sprawozdanie PUBP, 14 IV 1947 r., k. 68.

ROZDZIAŁ 6

DALSZE LOSY CZŁONKÓW BOJÓWEK

6.1. WYGASZANIE DZIAŁALNOŚCI GRUP ZBROJNYCH NA TERENIE GMIN ŚWILCZA I GŁOGÓW MAŁOPOLSKI

Działalność poszczególnych bojówek w sposób naturalny, wskutek odejść oraz ogłoszonych amnestii, ulegała stopniowemu wygaszaniu.

6.1.1. Grupa Józefa Gutkowskiego („Kani II”) ze Świlczy

Z bojówki Józefa Gutkowskiego („Kani II”) pierwszy zginął **Stanisław Czach** („Wilczur”), który na mocy wyroku sowieckiego Trybunału Wojennego I Frontu Ukraińskiego został rozstrzelany w więzieniu „Na Zamku” w Rzeszowie 21 października 1944 r. Odpowiedzialnością za jego śmierć obarczano braci Stanisława i Tomasza Ossaków ze Świlczy, którzy, jak już o tym była mowa, wkrótce potem (2 listopada 1944 r.) zostali zlikwidowani. Jako drugi, bo już w lutym 1945 r., grupę opuścił jej dowódca **Józef Gutkowski**. Po 5-miesięcznym przewożeniu dywersji przybyszowskiej przeniesiony został przez przełożonych z AK do innej Placówki AK-„NIE”, na terenie gminy Głogów Małopolski. Tam „Kania II” przez kolejne 3 miesiące dowodził 9-osobową bojówką głogowską, w skład której wchodził m.in. Kazimierz Kozdrański, Edward Nędza, Tadeusz Rzeszutek („Kwiatek”)⁹³¹ i nieznany z imienia Porada, pochodzący z Zaczernia, i inni z okolic. Grupa ta współpracowała wówczas z oddziałem „Straży” DSZ dowodzonym przez

⁹³¹ Tadeusz Rzeszutek z Zaczernia, członek bojówki dowodzonej przez Józefa Gutkowskiego wiosną 1945 r., współdziałał z oddziałem „Straży” DSZ „Orlika”; prowadził u siebie magazyn broni dla oddziału „Straży”,

Wiktora Błazewskiego („Orlika”), w której działał Tadeusz Kogut. Wspólnie uczestniczyli 28 marca i 4 kwietnia 1945 r. w 2 nieudanych wyprawach podjętych w celu ukarania 3 mieszkańców Trzebownika, komunistów: Walentego Tomaki, Tadeusza Mitki i N. Kłoca, i likwidacji Mieczysława Nitki z Zaczernia⁹³². Poszukiwany przez UB, już po śmierci „Orlika”, na początku czerwca 1945 r. „Kania II” za zgodą przełożonych opuścił Rzeszowszczyznę i zamieszkał czasowo w Cieszynie, gdzie jako nierozpoznany był nawet aresztowany, ale wkrótce go wypuszczono. W lutym 1947 r. przedostał się do amerykańskiej strefy okupacyjnej w Niemczech i w 1948 r. w obozie przejściowym w Heilborn przeszedł weryfikację, a następnie wyemigrował do USA. Tym samym nie był nigdy sądzony w Polsce, a karalność jego czynów uległa przedawnieniu. W związku z tym wiceprokurator Prokuratury Wojewódzkiej w Rzeszowie Eugeniusz Pietras 26 lutego 1972 r. wydał postanowienie o umorzeniu śledztwa wobec Gutkowskiego.

Teofil Kokoszka („Kruk”) i **Józef Zdun** („Króćica”) ujawnili się przed Komisją Amnestijną przy PUBP w Rzeszowie, odpowiednio 20 marca 1947 r. (otrzymał zaświadczenie nr 51880) i 9 kwietnia 1947 r. (otrzymując zaświadczenie nr 52164). **Władysław Lubas** („Lipa”) [ur. 30 stycznia 1919 r.], syn Ludwika i Moniki z d. Cioch, związał się później z grupą S. Piel („Kościarza”) i po aresztowaniu wyrokiem WSR w Rzeszowie z 17 maja 1947 r. (sygn. akt: Sr 307/47) został skazany na 10 lat więzienia, m.in. za udział w zabójstwie Walentego Kaszuby i w rozbrojeniu posterunku MO w Świlczy.

Bronisław Adamiec nie ujawnił się nawet po ogłoszeniu drugiej amnestii w 1947 r. Po sfałszowanych wyborach do Sejmu zaangażował się w działalność społeczną na rzecz Caritasu i to dzięki jego staraniom już w marcu 1947 r. uruchomiono w Przybyszówce Młodzieżową Świetlicę. Pracował też jako bibliotekarz. Na skutek donosów Antoniego Rączego (TW „Gołąb”) został 27 sierpnia 1949 r. aresztowany przez PUBP w Rzeszowie. 17 marca 1950 r. Wojskowy Sąd Rejonowy (WSR) w Rzeszowie w sprawie o sygn. Sr 142/50 skazał go na karę śmierci, złagodzoną na mocy amnestii z 1947 r. do 15 lat więzienia, m.in. za udział w zabójstwie Władysława Kornaka. Dopiero po wydarzeniach poznańskiego czerwca 1956 r. karę złagodzano do 10 lat więzienia. Ostatecznie został warunkowo zwolniony 10 września 1957 r. W trakcie odsiadki przebywał w zakładach karnych w Rzeszowie, Przemyślu, od marca 1951 r. w osławionym skrzydle „C” ZK we Wronkach⁹³³, a także w Nowogardzie i Strzelcach Opolskich⁹³⁴.

6.1.2. Grupa Wojciecha Kocana („Maka”) z Przybyszówki

Grupa ta szybko uległa, jak określa to Marcin Zaremba, niestety dość powszechnemu wówczas procesowi „bandycenia”. Koniec jej działalności opisał Józef Frankiewicz. Jako

z którego zaopatrywano bojówkę zamierzającą dokonać uwolnienia aresztantów z WUBP w Rzeszowie przy ul. Jagiellońskiej (G. Ostasz, *Okręg Rzeszowski...*, s. 439).

⁹³² *Ibidem*, s. 450–451.

⁹³³ Na temat funkcjonowania ZK we Wronkach zob. *Więźniowie Wronek w okresie stalinowskim. Część I. Lata 1945–1948*, oprac. G. Barczykowski, Ł. Przybyłka, Poznań 2016.

⁹³⁴ B. Adamiec, *Ocalić...*, s. 51–57.

pierwszy z członków bandy zginął **Stanisław Sieradzki**, który postrzelony podczas jednego z napadów, zmarł z odniesionych ran 31 maja 1945 r. W obawie przed aresztowaniami Kocan nie dopuścił do rannego Sieradzkiego ani lekarza, ani księdza.

W „doniesieniu” wywiadu WiN z 12 marca 1946 r., podpisanym przez osobę posługującą się pseudonimem „Dąb”, przedstawiono wykaz 18 rabunków dokonanych na terenie gminy Świlcza przez grupę Wojciecha Kocana, niektórych wspólnie z bandą Stanisława Piel⁹³⁵. Prawdopodobnie właśnie to doniesienie spowodowało wydanie wyroku śmierci na Wojciecha Kocana, Edwarda Pukałę i Antoniego Rączego przez konspiracyjny sąd specjalny, zatwierdzonego do wykonania przez rzeszowskie kierownictwo WiN i osobiście przez Adama Lazarowicza („Klamrę”).

Jednym z pierwszych, którzy dobrowolnie opuścili grupę, był **Edward Pukała** („Lis”), który wiedząc, iż na niego oraz Kocana i Rączego wydany został wyrok, w styczniu 1946 r. opuścił Rzeszowszczyznę i przez pewien czas ukrywał się w Skarżysku-Kamiennej, gdzie pracował w fabryce amunicji⁹³⁶. Dzięki ucieczce uniknął śmierci. Powrócił do rodzinnej Przybyszówki dopiero po śmierci swego dowódcy i ogłoszeniu drugiej amnestii. 31 marca 1947 r. ujawnił się i otrzymał zaświadczenie nr 52116. 10 września 1949 r. został jednak aresztowany, gdyż w trakcie składania oświadczenia przed Komisją Amnestijną zataił udział w likwidacji Władysława Kornaka. Ostatecznie przez WSR w Rzeszowie (w procesie razem z Bronisławem Adamcem) wyrokiem z 17 marca 1950 r. (sygn. Sr 142/50) skazany został na karę 15 lat więzienia, złagodzoną przez Najwyższy Sąd Wojskowy do 5 lat więzienia. Stosunkowo szybko, bo 23 grudnia 1954 r., po odbyciu 5 lat, 3 miesięcy i 6 dni kary więzienia został warunkowo zwolniony⁹³⁷. Ostatnim miejscem odsiadki przez niego wyroku był Zakład Karny w Raciborzu. Skazany razem z nim za te same czyny Bronisław Adamiec więzienie opuścił 3 lata później, dopiero 10 września 1957 r.

Na **Wojciechu Kocanie**, jak już wspomniano, 8 kwietnia 1946 r. wykonany został konspiracyjny wyrok śmierci przez oddział byłych akowców z 3. plutonu AK Przybyszówka, którego w czasie okupacji niemieckiej był żołnierzem.

Bracia **Antoni** i **Julian Rączy**, podobnie jak Edward Pukała, ratując życie, ukrywali się zarówno przed służbą bezpieczeństwa, jak i przed patrolami dywersyjnymi „Straży” WiN. Gdy przysłała amnestia w 1947 r., skorzystali z niej i ujawnili się. Od lipca 1947 r. Antoni Rączy dobrowolnie podjął tajną współpracę z UB, przybierając jako TW pseudonim „Gołąb”⁹³⁸. Usługi na rzecz służby bezpieczeństwa, donosząc na członków konspiracji, w tym członków WiN, zwłaszcza Czajaka, Adamca, Szeligę oraz ks. Wrażenia⁹³⁹, świadczył przez stosunkowo długi okres, co najmniej do końca lipca 1950 r. Zarówno Antoni, jak i Julian dzięki ujawnieniu się i nawiązaniu współpracy przez Antoniego z UB uniknęły procesu karnego i długoletniego więzienia.

⁹³⁵ AIPN Rz 122/322, Doniesienie – wykaz dokonanych rabunków na terenie gm. Świlcza, 12 III 1946 r., k. 98.

⁹³⁶ AIPN Rz 107/1793, Oświadczenie Edwarda Pukały o ujawnieniu się, 31 III 1947 r., k. 19–20.

⁹³⁷ *Ibidem*, Postanowienie NSW, sygn. Zg. Og. 474/54, 8 XII 1954 r., k. 374–376; zawiadomienie o zwolnieniu więźnia karnego, 23 XII 1954 r., k. 379.

⁹³⁸ AIPN Rz 00138/840/J, *Akta agenta TW „Gołąb” Rączy Antoni*.

⁹³⁹ AIPN Rz 04/57, Raport dekadowy WUBP w Rzeszowie dla Departamentu III MBP, 19 XII 1947 r., k. 319.

6.1.3. Grupa Bronisława Migala („Mausera”) z Dąbrowej

Grupa ta rozpadła się z chwilą rozwiązania AK. Jej członkowie brali jeszcze udział samodzielnie w kilku akcjach zorganizowanych przez Franciszka Rejmana („Bicza”).

Pierwszy z grupy odszedł i nawiązał współpracę ze służbą bezpieczeństwa **Bronisław Migala** („Mauser”). Od września 1945 do kwietnia 1946 r. był informatorem szefa PUBP w Dębicy „kujbyszewiaka” por. Juliana Wojtusika⁹⁴⁰. Po zerwaniu współpracy z Wojtusikiem od maja 1946 r. do chwili aresztowania 9 grudnia 1946 r. ukrywał się. Mimo współpracy z PUBP w Dębicy ostatecznie w związku z jej zerwaniem wyrokiem Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 17 stycznia 1949 r. (w sprawie o sygn. akt II K 361/48) skazany został na karę 15 lat więzienia, m.in. za współudział w zabójstwie małżonków Kurców, Kawów oraz braci Ossaków.

Wcześniej, 19 kwietnia 1945 r., aresztowany został **Kazimierz Ciebiera** („Wojtek”, „Wiktor”) i skazany wyrokiem WSR w Rzeszowie z 17 maja 1947 r.) w sprawie o sygn. akt Sr 307/47) na karę 6 lat więzienia.

Edward Zdun („Garbaty”) z Dąbrowy ujawnił się 19 marca 1947 r. przed Komisją Amnestijną, podobnie jak **Józef Zduń** („Króćica”) ze Świlczy, który uczynił to 9 kwietnia 1947 r., i tym samym obaj uniknęli procesu karnego i długoletniego więzienia.

6.1.4. Grupa Stanisława Pielu („Kościarza”) z Trzciany

Podobnie jak oddział Kocana, i ta grupa uległa „zbandyceniu”, z tym że znacznie wcześniej, bo już w okresie okupacji niemieckiej. Z tego też powodu jej członkowie odsiedzieli najdłuższe kary więzienia. Zeznający na rozprawie sądowej (w sprawie II K 361/48) w charakterze świadka Wojciech Miś („Sokół”), jeden z najbliższych współników „Kościarza” i członek oddziału leśnego Rejmana, tak scharakteryzował grupę „Kościarza”:

Od jesieni 1945 r., a być może że w jesieni 1944 r. zacząłem chodzić na rabunki z bandą, do której już należeli osk. 2/ Miś, osk. 1/ Piel, osk. 3/ Gąsior, osk. 4/ Łagowski i osk. 5/ Pypeć. [...] Moim zdaniem banda ta nic z polityką nie miała wspólnego, bo chodzili tylko na rabunki. Po każdym rabunku względnie wyprawie każdy z uczestników zabierał sobie te zrabowane pieniądze czy rzeczy, które wziął, kto stał na polu, przeważnie z tego nic nie miał, chyba że sobie wstąpił i wziął coś z domu [...] później chodziłem z bandą Rejmana. W bandzie tej, do której przystąpiłem, nie było dowódcy⁹⁴¹.

Zeznania te co prawda zostały złożone w 1948 r. przed sądem karnym i dokonując ich analizy należy mieć to uwadze, jednak w pełni korespondują z opiniami, wyrażanymi

⁹⁴⁰ Julian Wojtusik, jeden z tzw. kujbyszewiaków, kierownik PUBP w Dębicy od 29 I 1945 r., miał na swoim kontakcie jako tajnego współpracownika Bronisława Migalę; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁹⁴¹ AIPN Rz 107/1709, t. 4, Protokół rozprawy przed Sądem Okręgowym w Rzeszowie w sprawie o sygn. akt II K 361/48; Zeznania świadka Wojciecha Misia, 6 XII 1948, k. 318.

przez innych żołnierzy AK działających na tym terenie: Józefa Frankiewicza, Bronisława Adamca czy Kazimierza Rzucidły. Znalazły też częściowo potwierdzenie w maszynopiśmie szefa LSB na powiat rzeszowski – Mieczysława Urbanika. Całkowicie przeczy to więc tezie Marcina Maruszaka, jakoby grupa ta stanowiła „trzon Oddziału Specjalnego pozostającego w dyspozycji Delegatury Rządu na Kraj w Rzeszowie” oraz „była podporządkowana strukturze Państwa Podziemnego, w tym pełniącemu obowiązki oficera dywersji zachodniej części Obwodu DSZ Rzeszów”.

W dniu 7 kwietnia 1946 r. aresztowani zostali **Józef Pypec**, **Edward Łagowski**, **Władysław Gąsior**, a dopiero kilka miesięcy później, 7 listopada 1946 r., **Stanisław Piela** („Kościarz”). Wszystkich skazano na długoletnie kary więzienia. Wyrokiem WSR w Rzeszowie z 20 lutego 1947 r. (sygn. akt Sr 85/47) na karę śmierci skazany został **Stanisław Piela** za zabójstwo w 1946 r. na weselu Marii i Alfonsa Lisów w Bratkowicach Mariana Bieszczada. Karę złagodzono do 15 lat więzienia. Pielę także skazano wyrokiem Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 17 stycznia 1949 r. (sygn. akt II K 361/48) na karę więzienia 15 lat za udział w innych licznych napadach rabunkowych na mieszkańców gminy Świlcza oraz okolicznych miejscowości. Jego podwładni sądzeni byli w obu wieloosobowych sprawach (Sr 307/47 oraz II K 361/48). Zostali skazani, a mianowicie: **Józef Pypec** po 10 lat więzienia w obu sprawach, **Władysław Gąsior** na 10 lat w sprawie Sr 307/47 i na 8 lat w sprawie II K 361/48, **Edward Łagowski** na 8 lat w sprawie II K 361/48 i na 4 lata i 8 miesięcy w sprawie Sr 307/47. Zostali także skazani za udział w zabójstwie Franciszka Fereta, za co w sprawie o sygn. akt II K 338/47 otrzymali kary: **Józef Pypec** 12 lat więzienia, a **Stanisław Piela** i **Władysław Gąsior** po 10 lat więzienia. Z grupą „Kościarza” związał się też **Stanisław Miś** („Ryś”, „Pryc”) z Woliczki, aresztowany razem z pozostałymi członkami tej grupy 7 kwietnia 1946 r. i podobnie jak pozostali, skazany w obu sprawach: na karę dożywotniego więzienia w sprawie II K 361/48 oraz na karę 15 lat więzienia w sprawie Sr 307/47. Ścisłe z nimi współpracował **Stanisław Świder** („Lew”) z Woliczki, syn Michała, który został aresztowany 26 czerwca 1946 r. i następnie skazany na kary po 15 lat więzienia w każdym z obu wieloosobowych procesów karnych.

6.1.5. Grupa Leona Słowika („Uzdy”) z Bratkowic

Likwidacją grupy Leona Słowika zajęła się specjalnie do tego celu powołana grupa operacyjna pod dowództwem por. Józefa Włodyki⁹⁴², która 18 sierpnia 1947 r. zorganizowała szereg zasadzek w okolicy Bratkowic i pobliskich lasach. Dzięki uzyskanym wówczas informacjom por. Włodyce udało się ustalić adres zamieszkania ukrywającego się na Pomorzu „Uzdy”. **Leon Słowik** został zatrzymany 2 września 1947 r. przez grupę operacyjną KBW i PUBP w Rzeszowie pod dowództwem st. sierż. Jana Bardynia w miejscowości Kleśnik niedaleko Wałcza (pow. człuchowski), gdzie pod zmienionym nazwiskiem unikał kontaktów z UB. W trakcie przewożenia do Rzeszowa Słowik próbował uciec z pociągu. Przy wyskakiwaniu z wagonu uderzył w słup telefoniczny. Według zachowanej korespondencji UB

⁹⁴² Józef Włodyka – szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

odniósł ciężkie obrażenia, m.in. stracił większość zębów w górnej szczękę. Miesiąc później „Uzda” w trybie postępowania doraźnego wyrokiem WSR w Rzeszowie z 7 października 1947 r. (sygn. akt Sr 778/47) pod przewodnictwem sędziego kpt. Norberta Ołyńskiego skazany został na karę śmierci za przechowywanie bez zezwolenia broni. Wyrok ten nieważne, bo już 29 października 1947 r., wykonano w więzieniu „Na Zamku” w Rzeszowie. Leon Słowik osierocił 2 synów: Józefa [ur. w 1938 r.] i Jana [ur. w 1947 r.]. Postanowieniem Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 11 stycznia 2011 r. (sygn. akt II Ko 491/10) dokonano rehabilitacji „Uzdy” i stwierdzono nieważność stalinowskiego wyroku z 1947 r.⁹⁴³.

6.1.6. Grupa Józefa Szyllera z Przedborza

Jako jeden z ostatnich, bo dopiero 22 listopada 1946 r., w rodzinnej gromadzie Przedbórz (pow. Kolbuszowa) został aresztowany **Józef Szyller**⁹⁴⁴ wraz z dezenterem z LWP plut. Bolesławem Dudzińskim [ur. w 1922 r.]. Wyrokiem WSR w Rzeszowie z 25 sierpnia 1947 r. (sygn. Sr 498/47) Szyller skazany został na 12 lat więzienia, m.in. za usiłowanie zastrzelenia Eugeniusza Porady („Kikuta”). Z więzienia zwolniono go warunkowo po śmierci Józefa Stalina 29 czerwca 1954 r.

6.2. AKCJE MO, UB I KBW PRZECIWKO CZŁONKOM ODDZIAŁU LEŚNEGO FRANCISZKA REJMANA

6.2.1. Przed referendum ludowym

Aparat bezpieczeństwa zmieniono w taki sposób, aby jak najskuteczniej mógł zwalczać struktury podziemia niepodległościowego. We wrześniu 1944 r. utworzony został batalion operacyjny KW MO w Rzeszowie, który w styczniu 1945 r. przeformowano w kompanię. Była to samodzielna jednostka MO wyspecjalizowana w zwalczaniu polskiego i ukraińskiego podziemia oraz zabezpieczaniu realizacji reformy rolnej. Zajmowała się też zwalczaniem bojkotowania poboru do LWP i realizacją obowiązkowych dostaw od rolników, tzw. kontyngentów⁹⁴⁵.

Już w kwietniu 1945 r. w WUBP utworzono Wydział do Walki z Bandytyzmem, przemianowany na początku 1946 r. w osławiony Wydział III. Zwalczaniem wszelkich struktur poakowskich, a zwłaszcza WiN-u, zajmowała się Sekcja 2. tego wydziału, natomiast Sekcja 3. likwidacją podziemnych organizacji o charakterze narodowym (SN, NZW i NSZ). Odpowiednikiem Wydziału III na szczeblu PUBP był Referat III. W marcu 1946 r. powołano międzyresortową Państwową Komisję Bezpieczeństwa. Jej odpowiednikiem

⁹⁴³ Cyt. za: M. Maruszak, *Leon Słowik ps. „Uzda”. Żołnierz niezłomny z Bratkowic*, artykuł opublikowany wyłącznie w wersji elektronicznej na stronie www.tajnahistoriarzeszowa.pl [dostęp 21 II 2017 r.].

⁹⁴⁴ AIPN 04/56, *Raporty z pracy Wydziału I i III WUBP w Rzeszowie za lata 1945–1946*, Sprawozdanie, 2 XII 1946 r., k. 114.

⁹⁴⁵ K. Kaczmarek, *Podziemie narodowe na Rzeszowszczyźnie...*, s. 20.

na Rzeszowszczyźnie był Wojewódzki Komitet Bezpieczeństwa (WKB), na czele którego stanął ppłk Ignacy Wieliczko. Zadaniem WKB było koordynowanie wspólnych działań wojska i organów bezpieczeństwa oraz ustalanie odpowiedniej taktyki likwidacji działających nadal, choć coraz mniej licznych „leśnych” oddziałów zbrojnych.

W związku ze zbliżającym się terminem czerwcowego referendum ludowego (tzw. 3 × TAK) władze przystąpiły do zorganizowanego pozbycia się ze swego terenu zbrojnej opozycji. 8 kwietnia 1946 r. funkcjonariusze PUBP w Rzeszowie aresztowali członków oddziału Stanisława Pielę („Kościarza”), tj. E. Łagowskiego, J. Pypcia, W. Gąsiora, S. Misia i J. Pomianka. „Kościarz” odpowiedzialnością za te aresztowania najprawdopodobniej obarczył pochodzącego z Bratkowic-Sitkówki działacza PPR Wincentego Przywarę, którego od tej chwili zaczął tropić i trzykrotnie próbował zastrzelić. Nie udało się jednak zatrzymać dowódcy tej bandy, którego ujęto dopiero w listopadzie po zabójstwie Mariana Bieszczada na weselu w Bratkowicach (16 października 1946 r.).

W rejonie Bratkowic zaczęła działać grupa operacyjna wojsk KBW podległych Ministerstwu Bezpieczeństwa Publicznego, w tym 5. samodzielny batalion operacyjny KBW pod dowództwem ppłk. Piotra Rałdugina⁹⁴⁶ i kpt. Andrieja Szułałowa⁹⁴⁷, jako jeden z trzech batalionów Wojsk Bezpieczeństwa Wewnętrznego (WBW) stacjonujących w Rzeszowie⁹⁴⁸. 16 kwietnia 1946 r., tj. wtedy gdy w pobliżu Stykowa zastrzelony został 20-letni Stanisław Woźniak, kurier pocztowy z WUBP w Rzeszowie, po krótkotrwałej wymianie ognia z oddziałem Rejmana 50-osobowa grupa operacyjna KBW pod dowództwem por. Jaszczejewskiego oraz por. Czechorskiego z PUBP w Rzeszowie ujęła Władysława Tenderę i Jana Kurzaję, współpracujących z zastępem Leona Słowika („Uzdy”), a w dniu następnym w Świlczy aresztowano kolejne 3 osoby współpracujące z okoliczną partyzantką⁹⁴⁹.

Tydzień później, w dniach 24–27 kwietnia 1946 r., doszło do zatrzymania następnych członków antykomunistycznego podziemia: Władysława Lubasa, Juliana Surdeła, Józefa Dudusia i Jana Drausa. Łącznie aresztowano wówczas 14 członków oddziału leśnego i zatrzymano 26 współpracowników⁹⁵⁰.

Im bliżej referendum, tym działania bezpieki stawały się bardziej energiczne. 2 czerwca 1946 r. 5. samodzielny batalion operacyjny KBW pod dowództwem samego ppłk. Piotra Rałdugina we wspólnej akcji z WUBP w Rzeszowie w rejonie Bratkowic aresztował 3 „partyzantów” i 3 ich współpracowników, w tym Stanisława Rogalę i Józefa Pomianka.

⁹⁴⁶ Piotr Rałdugin [ur. 15 VI 1909 r.], syn Sidora, ppłk Armii Czerwonej, dowódca grupy operacyjnej KBW w Rzeszowie, AIPN BU 578/2145.

⁹⁴⁷ Andriej Szułałow [ur. 23 VIII 1910 r.], syn Izaaka, kpt. Armii Czerwonej, jeden z dowódców 5. samodzielnego batalionu operacyjnego KBW w Rzeszowie, AIPN BU 578/2145.

⁹⁴⁸ W skład WBW Rzeszów oprócz 5. samodzielnego batalionu operacyjnego wchodziły: 12. samodzielny batalion ochronny, 6. batalion ochrony kolei oraz jednostki pomocnicze (kompania zwiadu, bateria dział pancernych), łącznie ponad tysiąc żołnierzy. Grupą Operacyjną „Rzeszów” dowodził sowiecki gen. Iwan (Jan) Rotkiewicz (za: M. Surdej, *Rajd Zgrupowania Partyzanckiego Zrzeszenia WiN pod dowództwem mjr. Hieronima Dekutowskiego „Zapory” na Rzeszowszczyznę latem 1946 r.*, „ZHW” 2016, nr 43, s. 7–8.

⁹⁴⁹ M. Maruszak, *Chłopi...*, s. 51.

⁹⁵⁰ M. Maruszak, *PPR-owiec w akcji...*, [dostęp 14 VII 2017 r.].

Kilka dni później (5 i 6 czerwca 1946 r.) zatrzymani wcześniej Józef Duduś i Józef Pomianek ujawnili PUBP dane osób biorących udział w słynnej akcji rozbrojenia posterunku MO w Świlczy z czerwca 1945 r. Okoliczność podania danych wszystkich osób uczestniczących w rozbrojeniu funkcjonariuszy MO przez Józefa Pomianka potwierdza dodatkowo „raport dziesięciodniowy” WUBP dla MBP z 28 maja 1946 r.⁹⁵¹. Z kolei grupa operacyjna WUBP w Rzeszowie działająca w rejonie Bud Głogowskich zatrzymała w nocy z 22 na 23 czerwca 1946 r. 2 pomocników „leśnych” oraz zastrzeliła jednego z nich (Zdzisława Ciroka⁹⁵²). Akcje pacyfikacyjne KBW i służby bezpieczeństwa nasiliły się jeszcze bardziej w okresie bezpośrednio poprzedzającym wyznaczone na 30 czerwca 1946 r. referendum ludowe. W okresie do 23 czerwca 1946 r. grupa KBW i WUBP dokonała masowych aresztowań, w tym 14 członków zbrojnego podziemia oraz 26 ich współpracowników.

Co interesujące, w okresie poprzedzającym masowe aresztowania partyzantów z bratukowickiego lasu „Bicz” wycofał się z dowodzenia tym oddziałem. Jako jeden z niewielu członków tej jednostki bojowej nie został aresztowany ani skazany za udział w tak licznych akcjach zbrojnych.

6.2.2. Po referendum, a przed wyborami parlamentarnymi

Jesienią 1946 r. po sfałszowanym referendum ludowym zaczęły się dalsze aresztowania członków grupy Rejmana. 16 września 1946 r. zatrzymano Eugeniusza Poradę („Kikuta”) postrzelonego w ramach wewnętrznych walk o władzę przez Józefa Szyllera. Według Marcina Maruszaka „Kikut” sam zgłosił się do UB, a w świetle innych źródeł został zdradzony. Aresztował go osobiście pochodzący z Przybyszówki Franciszek Kaszuba, kierownik Referatu Śledczego Komendy Powiatowej MO.

Dopiero 2 tygodnie po zabójstwie Mariana Bieszczada, w dniu 7 listopada 1946 r. udało się w Rzeszowie zatrzymać Stanisława Pielę („Kościerzka”), przy okazji raniąc go w rękę, a 5 grudnia 1946 r. aresztowano Piotra Piętę („Visa”). Do końca 1946 r. aresztowano większość ukrywających się jeszcze członków oddziału leśnego „Bicza”. Według *Charakterystyki bandy Bednarskiego i Mika*, składowej bandy Rejmana z 1 października 1948 r.⁹⁵³ wobec członków oddziału Rejmana było prowadzonych kilka zorganizowanych wspólnych akcji, MO i UB, i tak:

- jeszcze przed referendum, 16–17 kwietnia 1946 r. połączone siły KBW i PUBP w Rzeszowie dowodzone przez por. Czechorskiego aresztowały kilkunastu partyzantów. 20 czerwca 1946 r. w godzinach od 2.00 w nocy do 9.00 rano w miejscowości Przybyszówka KW MO pod dowództwem Jana Bąka⁹⁵⁴ z udziałem Mieczysława

⁹⁵¹ AIPN Rz 04/56, k. 33.

⁹⁵² M. Maruszak, *Chłopi...*, s. 53.

⁹⁵³ AIPN Rz 00105/18, *Charakterystyka bandy* (Bednarskiego Hieronima i Miki Józefa, części składowej bandy Rejmana) przygotowana przez Referat Śledczy KP MO w Rzeszowie, 1 X 1948 r., k. 11–20.

⁹⁵⁴ Jan Bąk, oficer MO, zastępca kierownika Wydziału Śledczego WUBP w Rzeszowie, „katował aresztowanych tak, że niektórzy zmarli, w czasie okupacji członek AK o ps. »Sten«, jesienią 1944 r. próbowano wykonać

Kielbasy⁹⁵⁵ dokonała rewizji u niejakiego Jabłońskiego w poszukiwaniu 14 byłych akowców, w tym członków grupy Kocana: Antoniego Rączego i Mieczysława Pukały. Podczas przeszukiwań sąsiednich domów miejsca zamieszkania wskazywał śledczym aresztowany Edward Pukała;

- 27 lipca 1947 r. PUBP w Rzeszowie pod dowództwem ref. st. sierż. Kazimierza Witka ujęło 6 członków oddziału;
- 28 sierpnia 1947 r. PUBP w Rzeszowie aresztowało dalszych 8 członków grupy;
- 16 września 1946 r. funkcjonariusz Referatu Śledczego Komendy Powiatowej MO w Rzeszowie, którym dowodził kierownik ref. śledczego Franciszek Kaszuba, aresztował m.in. Eugeniusza Poradę („Kikuta”);
- 3 października 1946 r. przeprowadzona została przez Wojewódzką Komendę MO pod dowództwem Franciszka Kaszuby i Jana Bąka kolejna akcja poszukiwawcza, podczas której kryjówki wskazywał aresztowany Eugeniusz Porada. Złapano wówczas Jana Świdra⁹⁵⁶.

Przy rozpracowywaniu oddziału Rejmana Urząd Bezpieczeństwa skorzystał z usług ok. 20 dwudziestu tajnych współpracowników i informatorów (w tym także członków grupy). Swoje usługi służbie bezpieczeństwa zaoferowali TW (tajny współpracownik) „Gołąb” (Antoni Rączy), TW „Kapelusz” (Józef Gniewek), TW „Tor” (Wojciech Paluch), TW „Głóg” (Józef Gubernat)⁹⁵⁷, TW „Łaska” (NN), TW „Świerk” (NN), TW „Kuna” (NN), TW „Zielony” (NN)⁹⁵⁸, TW „X” (NN)⁹⁵⁹, TW „Sroka” (NN) oraz TW „Klucz” (NN)⁹⁶⁰.

Wśród funkcjonariuszy UB i MO zwalczających działające na terenie gminy Świlcza i Głogów oddziały zbrojne szczególną nadgorliwością wykazali się: Franciszek Kaszuba⁹⁶¹, szef Wydziału Śledczego WK MO Jan Bąk, prowadzący przesłuchania Kazimierz Witek⁹⁶², Władysław Witek⁹⁶³, Józef Chmiel⁹⁶⁴, ppor. Ludwik Bojanowski⁹⁶⁵, naczelnik WUBP chor. Stanisław Leśko⁹⁶⁶ i jego bliscy współpracownicy chor. Michał Rączy⁹⁶⁷,

na nim konspiracyjny wyrok śmierci, lecz zamach ten był nieudany, w jego wyniku został ciężko ranny”; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁹⁵⁵ Mieczysław Kielbasa, funkcjonariusz MO; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁹⁵⁶ AIPN Rz 122/327, Raport informacyjny WiN za miesiąc październik 1946 r., k. 95.

⁹⁵⁷ Pseudonimem tym posługiwał się Józef Gubernat [ur. 10 IV 1924 r. w Błędowej Zgłobieńskiej], syn Jana i Katarzyny, zam. w Trzcinie, który od 17 I 1946 r. figurował jako tajny współpracownik PUBP w Rzeszowie i przed PUBP ujawnił, że uczestniczył m.in. w rabunku u Walentego Gubernata (zob. AIPN Rz 00138/164/J, *Akta Józefa Gubernata TW ps. „Głóg”, Zeznania Józefa Gubernata*, 10 I 1946 r., k. 13–16).

⁹⁵⁸ TW „Zielony” uczestniczył także w agenturalnym rozpracowywaniu Bolesława Jastrzębskiego („Jastrzębia”), cyt. za: M. Maruszak, *Oddział...*, s. 286 oraz grupy Rejmana. Zob. AIPN Rz 00136/164/J, *Doniesienie „Zielonego”, 28 V 1947 r.*, k. 17.

⁹⁵⁹ AIPN Rz 0172/15/J, *Charakterystyka nr 14*, 28 III 1977 r., k. 42.

⁹⁶⁰ M. Maruszak, *Oddział...*, s. 277.

⁹⁶¹ Franciszek Kaszuba, funkcjonariusz MO; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁹⁶² Kazimierz Witek, od 2 VIII 1945 r. oficer śledczy PUBP w Rzeszowie, od 15 VI 1950 r. zastępca naczelnika Wydziału Śledczego WUBP w Rzeszowie; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁹⁶³ Władysław Witek, funkcjonariusz PUBP w Rzeszowie od 15 II 1945 r., a od 1 XII 1949 r. WUBP w Rzeszowie; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

Eugeniusz Błaszczak⁹⁶⁸ oraz Mieczysław Kielbasa⁹⁶⁹, Kazimierz Rozborski, Józef Włodyka [1926–1947]⁹⁷⁰ i Zygmunt Bieszczanin [1923–1998]⁹⁷¹.

6.3. DALSZY ARESZTOWANIA

18 grudnia 1945 r. służba bezpieczeństwa pozyskała do współpracy jednego z członków oddziału „Bicza” posługującego się pseudonimem TW „Łaska”. Natomiast w 1946 r. PUBP w Rzeszowie zwerbował jeszcze dalszych 3 tajnych agentów z tej samej grupy o pseudonimach „Głóg”, „Świerk” oraz „Kuna”, a na początku 1947 r. dalszych 14 tajnych współpracowników „wywodzących się [...] ze środowiska tej bandy”⁹⁷².

W związku ze zbliżającymi się wyborami do Sejmu (19 stycznia 1947 r.) działalność służby bezpieczeństwa, KBW i MO znacznie się wzmogła. W jej wyniku do końca 1946 r. doszło do aresztowań większości członków zbrojnego podziemia. Kolejne zatrzymania (bo formalne postanowienia o aresztowaniu wydawane były nawet 2 tygodnie później) odbywały się w następującym porządku:

Złamaniec Jan („Grab”)	– 15 grudnia 1945 r.
Miąsik Tadeusz („Mikuś”)	– 1 stycznia 1946 r.
Kocur Adolf	– 14 lutego 1946 r.
Miś Stanisław („Ryś”, „Pryc”)	– 3 kwietnia 1946 r.
Pypeć Józef („Kępa”)	– 3 kwietnia 1946 r.

⁹⁶⁴ Józef Chmiel, od 17 I 1945 r. funkcjonariusz PUBP w Rzeszowie, a od 1 VIII 1951 r. WUBP w Rzeszowie; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁹⁶⁵ Ludwik Bojanowski; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁹⁶⁶ Stanisław Leśko, od października 1944 r. funkcjonariusz PUBP i WUBP w Rzeszowie, zwolniony ze służby 6 V 1947 r.; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁹⁶⁷ Michał Rączy, pochodzący z Przybyszówki funkcjonariusz WUBP w Rzeszowie; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁹⁶⁸ Eugeniusz Błaszczak, od 31 I 1945 r. funkcjonariusz WUBP w Rzeszowie; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁹⁶⁹ Mieczysław Kielbasa, funkcjonariusz Wydziału Śledczego WK MO w Rzeszowie. Razem z funkcjonariuszami Janem Bąkiem i Jabłońskim przeprowadzali nocne rewizje i akcje „likwidacji band”, m.in. z udziałem aresztowanego już wówczas Edwarda Pukały przeprowadził 20 VI 1946 r. w godzinach od 2.00 w nocy do 9.00 rano przeszukania w miejscowości Przybyszówka w celu aresztowania czternastu byłych żołnierzy AK i BCh; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁹⁷⁰ Józef Włodyka, porucznik Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego (KBW), w 1947 r. zastrzelony przez członków grupy Wojciecha Lisa („Mściciela”); szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁹⁷¹ Zygmunt Bieszczanin („Adam”), od 31 X 1944 r. kierownik Wydziału Śledczego KW MO w Rzeszowie. Według raportu wywiadu z 14 III 1945 r. sporządzonego przez „Zawiszę” naczelnik Wydziału Śledczego w Rzeszowie, który „wydaje polecenia swym podwładnym bicia i katowania aresztowanych członków AK. Świadkiem tego był Koryl Józef z Przybyszówki, który jako aresztowany przebywał w więzieniu i widział to” (AIPN Rz 122/322, Raport wywiadu WiN dotyczący funkcjonariuszy Wydziału Śledczego, k. 222); szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁹⁷² AIPN Rz 05/41, *Charakterystyka nr 14...*, k. 92.

Gąsior Władysław („Wróblewski”)	– 8 kwietnia 1946 r.
Pomianek Józef („Zamek”)	– 8 kwietnia 1946 r.
Łagowski Edward („Bocian”)	– 11 kwietnia 1946 r.
Tendera Władysław	– 16 kwietnia 1946 r.
Kurzeja Jan	– 16 kwietnia 1946 r.
Surdel Julian	– 30 kwietnia 1946 r.
Stawarz Henryk	– w kwietniu 1946 r. i na krótko
Duduś Józef	– 1 maja 1946 r.
Grzesik Józef	– 2 maja 1946 r.
Draus Jan	– 16 maja 1946 r.

Z zapisów w bratkowickiej *Kronice szkolnej* wynika, że tuż przed referendum ludowym przeprowadzono w Bratkowicach obławę, w trakcie której aresztowano 3 Stanisławów: Siłka, Rogalę i Świdra⁹⁷³.

Rogała Stanisław	– 2 czerwca 1946 r.
Siłka Stanisław	– 8 czerwca 1946 r.
Świder Stanisław („Lew”)	– 8 czerwca 1946 r.
Ciebia Kazimierz („Wiktor”)	– 19 czerwca 1946 r.
Lubas Władysław („Lipa”, „Komar”)	– 23 czerwca 1946 r.
Dziedzic Tadeusz („Grusza”)	– 28 czerwca 1946 r.
Pukała Mieczysław	– 28 czerwca 1946 r.
Świder Stanisław, s. Mateusza	– 3 lipca 1946 r.
Majka Jan („Rydz”)	– 9 lipca 1946 r. (ponownie 1 marca 1947 r.)
Pukała Mieczysław	– 9 września 1946 r.
Porada Eugeniusz („Kikut”)	– 16 września 1946 r.
Piela Stanisław („Kościarz”)	– 6/7 listopada 1946 r.
Kazimierz Pomianek	– 6/7 listopada 1946 r.
Władysław Czech	– 6/7 listopada 1946 r.
Szyller Józef („Szczery”)	– 22 listopada 1946 r.
Dudziński Bolesław	– 22 listopada 1946 r.
Pięta Piotr („Vis”)	– 5 grudnia 1946 r.
Różański Józef z Czarnej ⁹⁷⁴	– 5 grudnia 1946 r.
Migała Bronisław („Mauser”)	– 9 grudnia 1946 r.
Stefan Słowik („Sęk”)	– 22 grudnia 1946 r.
Surowiec Stanisław	– 22 grudnia 1946 r.
Bąk Roman	– 22 grudnia 1946 r.

⁹⁷³ Zbiory ZS w Bratkowicach, „Kronika szkoły” (1871–1948), s. 104, cyt. za: A. Szary, *Sytuacja społeczna i polityczna...*, s. 17.

⁹⁷⁴ Aresztowany razem z Piotrem Piętą.

Rogała Józef („Chmielnik”)	– 27 grudnia 1946 r. – zgłosił się sam
Kwoka Franciszek („Przystów”)	– 27 grudnia 1946 r. – zgłosił się sam
Frankiewicz Michał („Kaczor”)	– 3 stycznia 1947 r.
Wąsik Michał	– 12 stycznia 1947 r. ⁹⁷⁵

Czy pośród tych aresztowanych osób znajdowali się późniejsi tajni współpracownicy UB nie udało się ustalić. Z informacji organów bezpieczeństwa wynika jednak, że na początku 1947 r., jeszcze przed wyborami pozyskano kolejnych 14 agentów. Już po pierwszych powojennych wyborach do Sejmu doszło do kolejnych zatrzymań. Tak zostali kolejno aresztowani:

Dziedzic Eugeniusz	– 18 stycznia 1947 r.
Janczycki Józef	– 19 stycznia 1947 r.
Grendys Antoni	– 27 lutego 1947 r.
Szeliga Stanisław („Stach”, „Kruk”)	– 23 sierpnia 1947 r.
Fiadura Jan	– 30 sierpnia 1947 r.
Słowik Leon („Fryz”, „Uzda”)	– 3 września 1947 r.
Rączy Bronisław („Słowik”)	– 5 września 1947 r.
Krupa Jan z Przybyszówki	– 5 września 1947 r.
Adamiec Bronisław („Rak”)	– 27 sierpnia 1949 r.
Pukała Edward („Lis”)	– 10 września 1949 r.
Gdowik Andrzej	– 14 września 1949 r.
Łabaj Władysław („Drań”, „Uciekinier”)	– 27 grudnia 1951 r.
Chorąży Antoni	– 27 grudnia 1951 r.
Rzucidło Antoni (Szkop”)	– 5 stycznia 1952 r.
Czajak-Rudnicki Franciszek („Maczuga”)	– 27 sierpnia 1955 r.
Bąk Jan (<i>vel</i> Wojtoń Józef)	– 22 września 1955 r.

6.4. LIKWIDACJA RESZTEK ODDZIAŁU FRANCISZKA REJMANA „BICZA” – JESIEŃ 1946 R.

Poszukiwani przez UB Franciszek Rejman i Leon Słowik zmuszeni zostali do zmiany tożsamości i ucieczki na zachodnie tereny Polski, co uczynili już w okresie poprzedzającym czerwcowe referendum ludowe i pierwsze grupowe aresztowania członków oddziału leśnego. Prokuratorski list gończy za „Biczem” wydany został 18 kwietnia 1946 r. Funkcje dowódcze nad „leśnymi” pozostałymi w oddziale przejęli rywalizujący ze sobą Stanisław Piel, Eugeniusz Porada i Józef Szyller, którzy gdy zabrakło Rejmana,

⁹⁷⁵ AIPN Rz 04/57, Sprawozdanie WUBP, 22 I 1947 r., k. 15.

nie potrafili już ze sobą współpracować. Nie mieli do siebie zaufania i wzajemnie pośladzali się o donosicielstwo, zwłaszcza w obliczu tak wielu aresztowań. Wydaje się, że przynajmniej część z tych, którzy uniknęli wieloletniego więzienia, a działali wśród partyzantów „Bicza”, może być podejrzewanych o podjęcie tajnej współpracy z organami bezpieczeństwa.

W przeciwieństwie do swoich podwładnych, **Franciszek Rejman** nie poniósł żadnej odpowiedzialności karnej za działalność w ramach dowodzonego przez siebie oddziału leśnego ani też za udział w licznych wcześniejszych likwidacjach i innych akcjach na terenie gmin Świlcza i Głogów. Zawdzięcza to głównie temu, że po wejściu w życie drugiej amnestii ogłoszonej 22 lutego 1947 r. ujawnił się 8 kwietnia 1947 r. przed Komisją Amnestyjną działającą przy PUBP w Rzeszowie. Przy okazji zdał kilka sztuk broni. W zamian otrzymał zaświadczenie PUBP o ujawnieniu się nr 52160. Następnie wyjechał na tzw. Ziemię Odzyskaną, gdzie zamieszkał ze swoją żoną w Nowogardzie Szczecińskim. Pracował w Prezydium Powiatowej Rady Powiatowej. W 1950 r. urodziła mu się córka Barbara. 30 października 1953 r. został co prawda aresztowany, a wkrótce wyrokiem Sądu Powiatowego w Nowogardzie z 9 marca 1954 r. nawet skazany na rok więzienia, ale za przestępstwo z art. 1 § 1 i § 3 ustawy karnej dewizowej (przestępstwo skarbowe), a nie związane w jakikolwiek sposób z działalnością zbrojną koło Rzeszowa. Po odbyciu tej stosunkowo krótkiej kary pracował później jako listonosz, a od 1957 r. jako naczelnik oddziału Poczty Polskiej w Mostach koło Goleniowa. Zmarł 21 stycznia 1971 r., a jego grób znajduje się na cmentarzu centralnym w Szczecinie⁹⁷⁶.

Eugeniusz Porada, pochodzący z Kiełkowa koło Mielca, został 15 września 1946 r. ranny od strzałów Józefa Szyllera. Zeznał „zostałem oddany pod sąd oddziałowy wyrokiem którego egzekutor Sziller Józef ciężko ranił mnie czterema strzałami w płuca i głowę. Udając zabitego, uratowałem się później ucieczką”⁹⁷⁷, a już w dniu następnym został aresztowany w Zaczerniu. Według Marcina Maruszaka ranny „Kikut” miał sam zgłosić się do UB i złożyć obszerne zeznania⁹⁷⁸, co jednak nie wydaje się zgodne z prawdą. Porada został skazany za udział w zabójstwie Edwarda Nowaka z posterunku MO w Świlczy na karę śmierci zamienioną na mocy amnestii na 15 lat więzienia. Wyszedł na wolność dopiero 1 lipca 1958 r. po ponad 12 latach odsiadki, co zdaje się całkowicie wykluczać jego współpracę z UB, o co podejrzewał go Szyller.

Najgorszy los spotkał Leona Słowika („Uzdę”), który został zamordowany w majątku prawa w wyniku tzw. zbrodni sądowej. Stanisław Piel, jak już wskazano, został aresztowany z 6 na 7 listopada 1946 r. i skazany na karę śmierci złagodzoną do 15 lat więzienia (w sprawie Sr 85/47), a Józef Szyller aresztowany 22 listopada 1946 r. i wymierzono mu karę 12 lat więzienia (w sprawie Sr 498/47).

⁹⁷⁶ M. Maruszak, *Chłopi...*, s. 54.

⁹⁷⁷ AIPN 107/1167, t. 1, Akta sprawy przeciwko Eugeniuszowi Poradzie i innym [dalej jako AIPN 107/1167, t. 1], Prośba Eugeniusza Porady do Rady Państwa PRL o ułaskawienie, 20 IX 1953 r., k. 52.

⁹⁷⁸ M. Maruszak, *Antykomunistyczne...*, s. 109.

6.5. AMNESTIA Z 1947 R. I MASOWA AKCJA UJAWNIANIA SIĘ

Zasadnicza zmiana, jeśli chodzi o losy członków zbrojnego podziemia, ale też na terenie całej Polski, nastąpiła z chwilą przeprowadzenia sfałszowanych wyborów do Sejmu (19 stycznia 1947 r.) i uchwalenia przez nowo powołany Sejm ustawodawczy 22 lutego 1947 r. drugiej ustawy o amnestii⁹⁷⁹. Zarówno ta ustawa, jak i wcześniejszy dekret o amnestii z 2 sierpnia 1945 r. w pierwszej kolejności miały na celu ostateczną likwidację polskiego podziemia niepodległościowego i dlatego też wykonanie ustawy powierzono Ministerstwu Bezpieczeństwa Publicznego (MBP), a właściwie powiatowym Urzędowi Bezpieczeństwa Publicznego i utworzonym przy nich Państwowym Komisjom Amnestijnym.

Z opracowanego przez funkcjonariuszy Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego (MBP) zestawienia wynika, że z pierwszej amnestii „sierpniowej” skorzystało w latach 1945–1946 łącznie 39 777 osób, w tym niewielka część z województwa rzeszowskiego. Ujawnienia następowały wtedy przed komisjami likwidacyjnymi dla BCh i AK powołanymi przy starostwach i Rejonowych Komendach Uzuppełnień (RKU). Przed działającą w Rzeszowie komisją dla AK do 19 października 1945 r. ujawniło się zaledwie 19 akowców, w tym 1 oficer i 9 podoficerów oraz tyleż szeregowych⁹⁸⁰. Komisja Likwidacyjna dla AK za zgodą rządzących działała znacznie dłużej, niż przewidywał to dekret z 1945 r., a kolejna komisja z przewodniczącym płk. Kazimierzem Putkiem w składzie i jego zastępcą mjr. Stanisławem Pieńkowskim oraz przedstawicielem WUBP Stanisławem Grębowcem rozpoczęła działalność dopiero 2 stycznia 1946 r. Zgłosiło się do niej zaledwie 10 osób.

Druga amnestia miała znacznie szerszy zasięg i dotyczyła przestępstw popełnionych do 5 lutego 1947 r. obejmujących czyny zarzucane członkom tak licznych oddziałów zbrojnych. Obowiązywała od 25 lutego 1947 r. wyłącznie do 25 kwietnia 1947 r. i nie przewidywano możliwości jej przedłużenia. Każdy ujawniający się obowiązany był zdać broń (o ile ją posiadał) oraz wypełnić szczegółowy formularz, w którym musiał podać swoją przynależność organizacyjną, pseudonim, określić swój udział w „przestępstwach” oraz załączyć fotografię. W okresie obowiązywania tej ustawy ujawniło się 53 517 osób przebywających na wolności oraz 23 257 osób osadzonych w więzieniach. Według Zbigniewa Nawrockiego w jej wyniku w województwie rzeszowskim ujawniło się 3812 osób, z tego w powiecie Rzeszów 435, a w samym mieście Rzeszów zaledwie 21 osób⁹⁸¹. Jak twierdziło wielu ówczesnych, była to „ostatnia szansa powrotu do normalnego życia” w sytuacji bez wyjścia. W ówczesnych warunkach geopolitycznych pozostawanie dalej w konspiracji było już tylko utopią. Nie istniały bowiem żadne szanse na pokonanie

⁹⁷⁹ Dz. U. z 1947 Nr 20, poz. 78.

⁹⁸⁰ Z. Nawrocki, *op. cit.*, s. 136; Z. Nawrocki podaje też inne liczby (ok. 42 000–45 000 osób) wskazywane przez inne źródła i innych autorów.

⁹⁸¹ Z. Nawrocki, *op. cit.*, s. 139. Z kolei z Meldunku sytuacyjnego nr 21 WUBP w Rzeszowie wynika, że w okresie od 4 III 1947 r. do 12 IV 1947 r. w samym WUBP w Rzeszowie z ugrupowań podziemnych ujawniło się 1412 osób, AIPN Rz 04/49, k. Meldunek sytuacyjny nr 21, 11 IV 1947 r., k. 73.

sowieckiego molocha i narzuconego przez ZSRS systemu, a podziemie zostało skazane na całkowitą zagładę.

Co ważne, lutowa amnestia ratowała życie wielu wcześniej skazanym przez WSR-y, zamieniając orzeczone uprzednio kary śmierci lub dożywotniego więzienia na karę 15 lat więzienia. Spora jednak część skazanych dobrodziejstwa tego nie doczekała, albowiem egzekucje były masowo wykonywane właśnie na początku 1947 r., i to w okresie bezpośrednio poprzedzającym wejście ustawy w życie.

Łącznie druga amnestia objęła 76 774 osoby, a więc dwukrotnie więcej niż ta z 1945 r. Podawane są też inne liczby, np. 59 576 – według premiera Józefa Cyrankiewicza, 55 277 – według posła Stefana Korbońskiego⁹⁸². Wśród osób ujawnionych przeważali żołnierze podziemia niepodległościowego oraz dezenterzy z LWP, MO, UB i KBP. Według szacunków MBP ujawniło się wówczas blisko 90 procent członków WiN i ok. 60 procent członków podziemia narodowego. Był to faktyczny koniec zorganizowanego zbrojnego podziemia niepodległościowego. Dzięki wiedzy uzyskanej przez służbę bezpieczeństwa w trakcie realizacji amnestii dotarcie do osób nadal się ukrywających stało się dla służby bezpieczeństwa niezwykle łatwe i było tylko kwestią czasu. Wiedzę tę wykorzystano zwłaszcza w trakcie kilku późniejszych stalinowskich procesów pokazowych, dotyczących głównie działaczy WiN (np. IV ZG WiN).

W nowo powstałym województwie rzeszowskim od stycznia 1946 do kwietnia 1947 r. działało jeszcze 14 oddziałów partyzanckich, liczących łącznie ok. 900 żołnierzy. Z chwilą zakończenia okresu amnestyjnego pozostały tylko 4 zgrupowania leśne, liczące nie więcej niż 230 ludzi.

Na terenie całego kraju, jak podaje Mirosław Surdej za *Atlasem polskiego podziemia*⁹⁸³, przed amnestią działało 260 oddziałów partyzanckich, skupiających ok. 9000 osób. Z amnestii nie skorzystało ok. 1800 osób, które kontynuowały walkę w szeregach ok. 122 oddziałów leśnych. Do 1951 r. w całym kraju przetrwało nie więcej niż 50 grup, skupiających łącznie zaledwie ok. 400 żołnierzy⁹⁸⁴.

Bezsens dalszej walki zbrojnej był zatem oczywisty dla niemalże wszystkich żołnierzy okupacyjnej konspiracji. Ujawnienie się co prawda groziło represjami ze strony nowej władzy, ale było jedyną szansą na rozpoczęcie cywilnego i normalnego życia w ramach powojennej rzeczywistości, na założenie rodziny i podjęcie pracy. Szansa na kolejną amnestię mogła już się nie pojawić. Działalność zbrojna po kwietniu 1947 r. mogła być nastawiona wyłącznie na samo przetrwanie. Brak było bowiem środków i ludzi do prowadzenia jakiegokolwiek aktywnej walki zbrojnej z narzuconym systemem sprawowania władzy. Z dnia na dzień liczba uzbrojonych drastycznie malała. Na terenie powiatów mieleckiego i kolbuszowskiego zbrojne podziemie niepodległościowe przestało ostatecznie istnieć wraz ze śmiercią ostatniego działającego dowódcy Wojciecha Lisa („Mściciela”), zamordowanego bez procesu 30 stycznia 1948 r. przez Wojciecha Palucha, jednego z jego najlepszych kolegów, jak się później okazało, agenta UB o pseudonimie

⁹⁸² Z. Nawrocki, *op. cit.*, s. 139.

⁹⁸³ *Atlas polskiego podziemia niepodległościowego 1944–1956*, red. R. Wnuk, IPN, Warszawa–Lublin 2007.

⁹⁸⁴ M. Surdej, *Oddział partyzancki...*, s. 240.

„Tor”⁹⁸⁵. TW „Tor” za swój czyn otrzymał w nagrodę 2000 zł oraz „kupon na garnitur i skórę na buty z cholewami”⁹⁸⁶.

Według sądu (orzekającego w sprawie II K 361/48) w trakcie tej amnestii ujawniło się 29 członków oddziału leśnego Rejmana, łącznie z ich dowódcą. Dzięki temu skorzystali oni z amnestii z 1947 r. Wśród ujawnionych przed Komisją Amnestijną przy Urzędach Bezpieczeństwa Publicznego byli: Walenty Baran [ur. w 1920 r.], Stanisław Kwoka [ur. w 1924 r.], Józef Dziedzic [ur. w 1923 r.], Edward Zdun [ur. w 1919 r.] z Dąbrowy, Stanisław Jucha [ur. w 1921 r.], Stanisław Zagrodnik [ur. w 1925 r.], Roman Słowik [ur. w 1919 r.], Wojciech Miś („Sokół”) [ur. w 1910 r.] ze Świlczy, Stanisław Miśta („Jasion”) [ur. w 1919 r.], Tadeusz Kurzeja [ur. w 1917 r.], Edward Pukała [ur. w 1911 r.], Marian Kłos [ur. w 1924 r.], Antoni Czach [ur. w 1914 r.], Ludwik Styka [ur. w 1922 r.] z Mrowli, syn Franciszka, Ludwik Kubicz [ur. w 1913 r.] z Woliczki, Edward Zdun [ur. w 1919 r.] ze Świlczy, Henryk Chmaj [ur. w 1925 r.], Adolf Depa [ur. w 1918 r.], Józef Gniewek [ur. w 1899 r.], Henryk Świder („Skowron”) [ur. w 1911 r.], Tadeusz Grzesik [ur. w 1923 r.]⁹⁸⁷. Co ważne, przed Komisją Amnestijną przy PUBP w Rzeszowie od 1 marca 1947 do 11 kwietnia 1947 r. na ogólną liczbę ujawnionych wynoszącą 220 osób 101 stanowili dezercerzy z wojska polskiego lub uchylający się od służby wojskowej (5 osób). Jedynie 19 osób to żołnierze AK działający nadal po wyzwoleniu⁹⁸⁸.

W trakcie amnestii nie ujawnił się **Bronisław Adamiec** („Rak”), co tak wyjaśnił: „nie chciałem, aby o przestępstwie moim dowiedział się mój stryjek Adamiec Stanisław”⁹⁸⁹, który zasiadał wówczas w Komisji Amnestyjnej przy P.U.B.P w Rzeszowie, a tym samym od niego moi rodzice”⁹⁹⁰. Z tego m.in. powodu później przeszedł bardzo ciężkie i wyjątkowo okrutne śledztwo oraz odsiedział w więzieniach stalinowskich ponad 8-letni wyrok, jeden z najdłuższych (od 27 sierpnia 1949 r. do 10 września 1957 r.). Podobnie nie ujawnił się **Leon Słowik** („Uzda”), który zapłacił za to życiem. Tabela z danymi dotyczącymi ujawniania się niektórych osób z oddziałów znajduje się w końcowej części niniejszej publikacji.

Kolejna amnestia uchwalona została 22 listopada 1952 r. przez Sejm PRL (Dz.U. nr 46, poz. 309), a następna już po śmierci Józefa Stalina w okresie tzw. odwilży politycznej, tj. 27 kwietnia 1956 r. (Dz.U. nr 11, poz. 57). Na podstawie tej ustawy darowano kary więzienia skazanym do 5 lat, złagodzone o połowę osobom skazanym do lat 10, a o jedną trzecią skazanym powyżej dziesięciu lat więzienia. Zamieniono też karę dożywotniego więzienia na 12 lat, a karę śmierci na 15 lat pozbawienia wolności.

⁹⁸⁵ *Ibidem*, s. 268–270.

⁹⁸⁶ AIPN Rz 0090/53, Pokwitowanie agenta „Tor”, Mielec 5 II 1948., k. 9; cyt. za: M. Surdej, *Oddział partyzancki...*, s. 270.

⁹⁸⁷ AIPN Rz 00105/18, Wykaz członków bandy Rejmana ujawnionych, k. 18.

⁹⁸⁸ AIPN Rz 04/32, Zawiadomienie PUBP w Rzeszowie do WUBP w Rzeszowie, 11 IV 1947 r., k. 168.

⁹⁸⁹ Stanisław Adamiec, członek PPS i Komisji Amnestyjnej przy PUBP w Rzeszowie z ramienia odnowionej PPS, prywatnie stryj Bronisława Adamca („Raka”) z Przybyszówki; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁹⁹⁰ AIPN Rz 107/1793, Protokół rozprawy głównej w sprawie Sr 142/50, wyjaśnienia Bronisława Adamca, 17 III 1950, k. 237.

Tabela 8. Amnestie 1945–1956

Dekret z 2 VIII 1945 r. o amnestii	Ustawa z 22 III 1947 r. o amnestii	Ustawa z 22 XI 1952 r. o amnestii	Ustawa z 27 IV 1956 r. o amnestii
Dz.U. z 1945 r. nr 28, poz. 172	Dz.U. z 1947 r. nr 20, poz. 78	Dz.U. z 1952 r. nr 46, poz. 309	Dz.U. z 1956 r. nr 11, poz. 57
Weszła w życie z dniem ogłoszenia, tj. 21 VIII 1945 r.	Weszła w życie z dniem ogłoszenia, tj. 25 II 1947 r.	Weszła w życie z dniem ogłoszenia, tj. 1 XII 1952 r.	Weszła w życie z dniem ogłoszenia, tj. 28 IV 1956 r.
Konieczność ujawnienia się do 21 IX 1945 r. Termin działania dwóch istotnych dla podziemia artykułów 3 i 7 przedłużono do 15 X 1945 r. (Dz.U. z 1945 r. nr 39, poz. 221).	Konieczność ujawnienia się do 26 IV 1947 r., tj. w ciągu 2 miesięcy od daty wejścia w życie ustawy.		
Zastosowanie do przestępstw popełnionych do 22 VII 1945 r.	Zastosowanie do przestępstw popełnionych do 5 II 1947 r., a później do 20 IV 1947 r. – wg postan. SN z 6 II 1958 r., Ko 106/57.	Zastosowanie do przestępstw popełnionych do 20 XI 1952 r.	Zastosowanie do przestępstw popełnionych do 15 IV 1956 r.
Zastosowanie jedynie do przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności do lat 10, a więc jedynie za podżeganie do art. 86 kkWP.	Zastosowanie do udziału w związku przestępczym (AK, WiN, NZS itp.), jak również w stosunku do sprawców morderstw.	Zastosowanie miało głównie do więźniów politycznych i niepełniących funkcji kierowniczych lub dowódczych w związkach przestępczych.	Zastosowanie miało głównie do więźniów politycznych.
Wyłączeni z amnestii ci, którzy dokonali morderstw i ciężkich uszkodzeń ciała.	Wyłączeni funkcjonariusze organów bezpieczeństwa publicznego.	Nie miało zastosowań do złagodziń dokonanych na podstawie amnestii z 1945 r. i z 1947 r. (art. 9 ust. 3 ustawy)	Gdy sprawca przestępstwa zgłosi się do organów powołanych do ścigania przestępstw, Sąd Najwyższy (Najwyższy Sąd Wojskowy) na wniosek prokuratora generalnego Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej

może w sprawie o przestępstwo zagrożone powyżej 5 lat postępowanie umorzyć (art. 5 ust. 2). Dotyczy też przestępstw popełnionych przez obywateli polskich, którzy powrócą z zagranicy do kraju do 22 VII 1957 r. (art. 7 ust. 1).			
Karę śmierci lub karę dożywotniego więzienia zamienia się na karę 15 lat więzienia, daruje się kary pozbawienia wolności, orzeczone w rozmiarze do 5 lat, zmniejsza się o 5 lat kary pozbawienia wolności, orzeczone w rozmiarze powyżej 5 lat (art. 5).	Karę śmierci zamieniona na karę 15 lat pozbawienia wolności, kara 15 lat pomniejszona o 1/3 (art. 6).	Karę śmierci zamienia się na karę 15 lat więzienia, a karę więzienia dożywotniego na karę 12 lat więzienia. Łagodzi się o połowę karę pozbawienia wolności orzeczoną w rozmiarze powyżej od roku do 3 lat oraz o 1/3 karę pozbawienia wolności orzeczoną w rozmiarze powyżej lat 3 (art. 4).	Kara powyżej 10 lat zmniejszona o 1/3, od 5 do 10 lat zmniejszona o połowę, a kary więzienia do 5 lat darowane w całości (art. 3).
W rocznicę powstania PKWN.	W związku z zakończonymi wyborami do Sejmu Ustawodawczego.	W związku z przyjęciem Konstytucji PRL.	W związku z odwołaniem i rozliczeniem się z okresem stalinowskim.

6.6. DALSZE LOSY NIEKTÓRYCH DZIAŁACZY WiN

Jesienią 1946 r. równolegle do operacji wyłapywania resztek partyzantki „Bicza” rozpoczęły się masowe aresztowania działaczy WiN na Rzeszowszczyźnie. We wrześniu tego roku aresztowano członków Brygad Wywiadowczych WiN, m.in. ich szefa Józefa Kluza („Wacka”) oraz najważniejsze źródło WiN-owskie w rzeszowskim aparacie bezpieczeństwa Alicję Wnorowską („Ewę”)⁹⁹¹. W sierpniu 1947 r. Frankiewicz otrzymał wiadomość, że w Rzeszowie aresztowani ujawnili jego nowe imię i nazwisko. Warto podkreślić, że jesienią tego roku zatrzymano prawie całe kierownictwo rzeszowskiego WiN, gdyż już 16 lipca 1947 r. aresztowano zastępcę kierownika Wydziału WiN aplikanta sądowego Leopolda Rzęsę („Wacława”) [1918–1949]⁹⁹² oraz jego informatorów – podprokuratora Tadeusza Frączka („Sępa”), 7 września 1947 r. – Michała Zyge („Szymona”) [1917–1949]⁹⁹³, funkcjonariusza KWMO w Rzeszowie, a 26 września 1947 r. kierownika Wydziału WiN Rzeszów Władysława Kobę („Tora”). Wkrótce też zaczęły się zatrzymania i aresztowania członków IV Zarządu Głównego WiN. 27 listopada 1947 r. aresztowano Łukasza Cieplińskiego, a zaraz po nim do 2 grudnia 1947 r. pozostałych członków ścisłego ZG WiN, w tym Adama Lazarowicza i Mieczysława Kawalca⁹⁹⁴.

6.6.1. Akcje Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego o kryptonimie „Cezary” oraz „Iskra”

Dokonane w ostatnim kwartale 1947 i na początku 1948 r. aresztowanie członków IV ZG WiN oraz przejście przy tej okazji archiwów Zrzeszenia umożliwiło MBP dotarcie do najściślej strzeżonych tajemnic największej organizacji niepodległościowego podziemia. Kluczowym momentem, który zadecydował o powodzeniu planów resortu bezpieczeństwa publicznego, było zwerbowanie Stefana Sieńki („Wiktora”, „Ikara”). Po objęciu stanowiska p.o. prezesa WiN przez Mieczysława Kawalca („Żbika”, „Psarskiego”) Sieńko został szefem Wydziału Organizacyjnego WiN. W czasie okupacji w ramach AK był podwładnym Józefa Maciołka („Kazimierza”, „Marka”), który na emigracji został

⁹⁹¹ Alicja Wnorowska („Ewa”) została skazana wyrokiem WSR w Rzeszowie z 27 III 1947 r. na karę śmierci. Była wówczas w dziewiątym miesiącu ciąży. Najwyższy Sąd Wojskowy (NSW) zmienił ten wyrok na karę dożywotniego więzienia.

⁹⁹² Leopold Rzęsa („Wacław”, „Jesiotr”, „Augustyn”), od 1944 r. działał w wywiadzie AK, po akcji „Burza” został zastępcą oficera wywiadu Obwodu AK Rzeszów, skazany na karę śmierci wykonaną 31 I 1949 r. w rzeszowskim więzieniu „Na Zamku”; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁹⁹³ Michał Jan Zygo („Szymon”), żołnierz wywiadu politycznego ZWZ-AK, z polecenia wywiadu AK rozpoczął pracę jako urzędnik cywilny w MO i wkrótce został funkcjonariuszem Wojewódzkiej Komendy MO w Rzeszowie. Wyrokiem WSR w Rzeszowie z 21 X 1948 r. razem z Leopoldem Rzęsą skazany na karę śmierci, wykonaną 31 I 1949 r.; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

⁹⁹⁴ Na temat przebiegu aresztowań i procesu IV ZG WiN zob.: G. Brzęk „Dewajtis”, *Wierny przysiędze. O Łukaszu Cieplińskim „Pługu” komendancie IV Komendy Głównej WiN*, Lublin 1991; E. Jakimek-Zapart, *Nie mogłem inaczej żyć... Grypsy Łukasza Cieplińskiego z celi śmierci*, Kraków 2007.

kierownikiem Delegatury Zagranicznej WiN. Dzięki tej znajomości agentom UB współpracującym ze Stefanem Sienką udało się przekonać kuriera Adama Boryczkę („Adama”) o utworzeniu w kraju tzw. V Komendy WiN, w skład której weszli agenci: jako „Maciej” – Stefan Sienko, jako „Kamiński” – Ukrainiec Jarosław Hamiwka oraz funkcjonariusze MBP (jako „Józef” – Henryk Wendrowski). Funkcję komendanta głównego WiN pełnił – czy raczej odgrywał tę rolę – agent „Żukowski”, czyli Stanisław Józef Rybicki. Była to akcja z kwietnia 1948 r. i wówczas rozpoczęła się, jak to określa znawca tematu Wojciech Frazik, „jedna z największych i najważniejszych gier operacyjnych komunistycznego aparatu bezpieczeństwa prowadzona przez MBP w latach 1948–1952” o kryptonimie „Cezary”⁹⁹⁵. Początkowo czuwał nad nią Wydział II (przemianowany w 1950 r. na Wydział III) Departamentu III MBP. Dopiero 1 listopada 1951 r. powołano w ramach Departamentu III, skupiony wyłącznie na kontynuowaniu „gry”, Wydział III „A”.

Jak wynika z ustaleń historyków, w tym m.in. Wojciecha Frazika, po aresztowaniu 28 listopada 1947 r. prezesa WiN Łukasza Cieplińskiego oraz członków jego IV ZG WiN przystąpiono do realizacji ściśle tajnej operacji o kryptonimie „Cezary”, której celem było wykreowanie kolejnej fałszywej komendy WiN i dzięki temu pełne kontrolowanie działalności konspiracyjnej organizacji WiN oraz infiltrowanie Delegatury Zagranicznej tej organizacji, a przy okazji dezinformowanie wywiadów państw anglosaskich.

Z ramienia MBP akcją „Cezary” kierowali ppłk Jan Tataj, dyrektor Departamentu III (do momentu jego aresztowania 10 listopada 1949 r.), a po nim płk Leon Andrzejewski, wicedyrektor Departamentu III oraz ppłk Henryk Palka, naczelnik Wydziału III „A”, a z czasem także płk Józef Czaplicki, nowy dyrektor Departamentu III. Z ramienia rządu nadzór polityczny sprawował wiceminister gen. Konrad Świetlik. O całościowych założeniach „gry” wiedziało zaledwie kilka osób ze ścisłego kierownictwa Departamentu III MBP, w tym mjr Jan Wołkow, który został Naczelnikiem III Wydziału w III Departamencie MBP. Osobiście zwerbował on do współpracy co najmniej kilku członków WiN, w tym bardzo zasłużonych dla AK. Jak podaje Wojciech Frazik, wśród pozyskanych przez

⁹⁹⁵ Podstawowa literatura na temat operacji MBP o kryptonimie „Cezary” to: T. Balbus, *Ofiary agentury UB (raport Zarakowskiego do Rokossowskiego i Bieruta z czerwca 1953 r. w sprawie „V Zarządu Głównego WiN”)*, „Studia Rzeszowskie” 2000, t. 7, s. 93–112; W. Frazik, *Operacja „Cezary”. Prowokacyjna V Komenda WiN*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2008, nr 1–2; *idem*, *Operacja „Cezary” – przegląd wątków krajowych*, [w:] „Zwyczajny” resort. *Studia o aparacie bezpieczeństwa 1944–1956*, red. K. Krajewski, T. Łabuszewski, Warszawa 2005, s. 400–436; W. Frazik, J. Kurtyka, „Marek” i zdrajcy. *Korespondencja ppłk. Józefa Maciołka z „Wiktorem” i „Kosem”*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2001, nr 16, s. 109–162; J. Łabędzki, M. Strużyński, *Z doświadczeń pracownika operacyjnego SB. Sprawa kryptonim „Cezary”*, Warszawa 1972 (opracowanie szkoleniowe do użytku wewnętrznego MSW); J. Kurtyka, *Rozbicie IV Zarządu Głównego WiN i początek prowokacji w świetle dokumentów z archiwum Delegatury Zagranicznej WiN*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1993, nr 4, s. 130–170; *idem*, *Jeszcze o monografii Zrzeszenia WiN, o rozbiciu IV Zarządu Głównego i o początkach prowokacji*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1996, nr 9; *Siedem rozmów z generałem dywizji Władysławem Pożogą I zastępcą ministra spraw wewnętrznych, szefem wywiadu i kontrwywiadu*, rozmawiał H. Piecuch, Warszawa 1987; K.A. Tochman, *Skok po niepodległość. Pułkownik Adam Boryczka (1913–1988)*, Rzeszów 2016; R. Wnuk, *Dwie prowokacje – Piąta Komenda Zrzeszenia „WiN” i Berg*, „Zeszyty Historyczne” (Paryż) 2002, z. 141 oraz popularyzatorski tekst: P. Lipiński, *Jak bezpieka wykiwała CIA*, „Newsweek Historia” 2017, nr 7.

niego członków podziemia byli m.in. Jan Geroń⁹⁹⁶ (wieloletni przyjaciel i adiutant Łukasza Cieplińskiego), Franciszek Lang⁹⁹⁷ (były oficer AK z Rzeszowszczyzny), inż. Stanisław Tomicki („Kulawy”), zwerbowany w 1946 r., a ponadto dał „wyjście” na Stefana Sienkę i wielu innych⁹⁹⁸.

Jednym z wątków podjętych przez bezpiekę była akcja o kryptonimie „Iskra” wymierzona w członków Rady WiN powiatu rzeszowskiego. Na podstawie zeznań Adama Lazarowicza („Klamry”) WUBP w Rzeszowie w ramach akcji „Iskra” założył 50 teczek opracowań na członków WiN⁹⁹⁹. Już w raporcie z 5 lutego 1948 r. Józef Frankiewicz wymieniony został jako figurant w akcji prowadzonej przez Wydział III WUBP w Rzeszowie¹⁰⁰⁰.

6.6.2. Tajemnica ewentualnego pozyskania Józefa Frankiewicza przez mjr. UB Jana Wołkowa

Niewyjaśnione pozostaje dlaczego były dowódca Placówki „Świerk” i kierownik Rady WiN Kolbuszowa Józef Frankiewicz, bliski przecież współpracownik ścisłego IV ZG WiN, w tym Mieczysława Kawalca („Żbika”), tak mocno zaangażowany w działalność kierownictwa WiN, uniknął sprawy sądowej, mimo że był znany organom służby bezpieczeństwa co najmniej od 1947 r. Jego osoba przewijała się w zeznaniach niemalże wszystkich byłych żołnierzy AK z tego terenu, skazanych na wieloletnie kary więzienia lub na kary śmierci, w tym w zeznaniach członków funkcjonujących w latach 1945–1946 bojówek, a także w zeznaniach skazanych na śmierć w pokazowym procesie członków IV ZG WiN – Adama Lazarowicza („Klamry”) i Mieczysława Kawalca („Żbika”).

W raporcie WUBP w Rzeszowie z września 1948 r. ustalono, że Frankiewicz jako posługujący się fałszywym nazwiskiem Józef Adamczyk wyjechał 22 sierpnia 1946 r. do Inowrocławia i znalazł zatrudnienie w Szkole Rolniczej. W związku z tym wystosowano pismo do WUBP w Bydgoszczy z poleceniem jego aresztowania¹⁰⁰¹. Kolejne pismo o takiej treści rzeszowska bezpieka skierowała do WUBP w Łodzi w marcu 1949 r. Ustalono wówczas na podstawie zeznań Władysława Gaby *vel* Władysława

⁹⁹⁶ Jan Geroń zwerbowany został jesienią 1947 r. osobiście przez mjra Jana Wołkowa. „Podczas współpracy dał cenne informacje, które dopomogły do uzyskania wyjścia na »Bogdana« (Cieplińskiego)”. Uważany był za agenta sprawdzonego, a podczas zamieszkiwania w Cieszyńcu pozostawał na kontakcie Wydziału III WUBP w Katowicach. Według innego dokumentu zwerbowano go dopiero w styczniu 1948 r. w celu rozpracowania Józefa Rzepki (AIPN 00231/261, t. 1, Plan agenturalnego opracowania siatki wywiadowczej WiN o krypt. „Iskra” – „Instytut Bakteriologiczny”, Warszawa, 8 I 1948, k. 10 – za: W. Frazik, *Operacja „Cezary” – przegląd wątków krajowych*, s. 408).

⁹⁹⁷ Franciszek Lang („Lampart”, TW „Stefan”), w listopadzie 1949 r. przyznał się Sienie, że został zwerbowany. Nie dał jednak bezpiece żadnych wartościowych materiałów. Major Jan Wołkow podjął go ponownie na kontakt 17 II 1949 (AIPN 00231/269, t. 1, *Raport Jana Wołkowa*, Warszawa, 22 II 1949, k. 526–527).

⁹⁹⁸ W. Frazik, *Operacja „Cezary” – przegląd wątków krajowych*, s. 408.

⁹⁹⁹ T. Balbus, Z. Nawrocki, *Rozpracowanie i likwidacja rzeszowskiego Wydziału WiN w dokumentach UB (1945–1949)*, Warszawa 2001, s. 322.

¹⁰⁰⁰ *Ibidem*, s. 214.

¹⁰⁰¹ *Ibidem*, s. 273.

Swobody¹⁰⁰², szefa wywiadu WiN na powiat Kolbuszowa, że „Marcin” mieszka w miejscowości Witów w powiecie piotrkowskim, gdzie pracuje w Ośrodku Rolniczym. W raporcie miesięcznym za okres 1–30 sierpnia 1949 r. kierownika Sekcji II Wydziału III WUBP w Rzeszowie przygotowywanym dla naczelnika Wydziału II Departamentu III MBP pod datą 1 września 1949 r. napisano: „poprzez Frankiewicza Józefa możemy wykryć magazyn broni, który został przemelinowany przez niego, jak i archiwum organizacyjne, oraz rozszyfrować pozostałych członków organizacji na terenie Rzeszowa i Kolbuszowej. Wg posiadanych danych ww. interesuje się mjr Wołkow”¹⁰⁰³.

Do rozpracowania IV ZG WiN do MBP został sprowadzony z WUBP w Gdańsku mjr Jan Wołkow. W Gdańsku wsławił się tym, że kierowany przez niego Wydział III WUBP w 1946 r. rozpracował oddział mjr. Zygmunta Szendzielarza („Łupaszki”), dowódcy 5. Brygady Wileńskiej AK. Był zatem „fachowcem” w swojej pracy.

Opisane okoliczności wskazują, że J. Frankiewicz mógł pod koniec 1948 r. rozpocząć „grę” z mjr. Janem Wołkowem, współkierującym prowokacją UB w szeregach WiN. Pamiętać należy, że o operacji „Cezary” wiedziało bardzo wąskie grono najwyższych oficerów MBP. Historycy do tej największej prowokacji służb bezpieczeństwa PRL dotarli stosunkowo niedawno, bo dopiero pod koniec lat osiemdziesiątych XX wieku i sprawa ta wymaga dalszych szczegółowych badań.

Warto odnotować, że 1 lipca 1951 r., aby zapobiec przypadkom zatrzymywania figurantów przez WUBP, wprowadzono „system ochrony figurantów rozpracowań centralnych”¹⁰⁰⁴. Sprawa o kryptonimie „Cezary” zakończyła się w dniu rzekomego ujawnienia WiN przez Stefana Sieńkę, co publicznie ogłoszono 28 grudnia 1952 r. Wówczas nastąpiła główna fala aresztowań WUBP w Rzeszowie, w trakcie której ujęto 114 osób, z czego 28 podjęło współpracę z UB. Na sprawie „Cezary” i podobnej, prowadzonej do niej równoległe akcji o kryptonimie „Ośrodek” (szerzej znanej jako afera Bergu) szkolili się kolejne kadry oficerskie aparatu bezpieczeństwa aż do czasu stanu wojennego. „Sprawdzone” model przejmowania tajnych organizacji pod kontrolę bezpieki zamiast ich niszczenia próbowano wykorzystać w połowie lat siedemdziesiątych.

Z akt IPN wynika, że J. Frankiewicz ujawnił się przed WUBP w Łodzi już 6 listopada 1948 r.¹⁰⁰⁵, a od 13 listopada 1948 r. wykorzystywany był operacyjnie przez Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego. Przypomnieć przy tym należy, że jak podają autorzy jego biogramu Jan Draus i Jan Zbigniew Nyzio, Frankiewicz stale borykał się z problemami finansowymi, starając się zapewnić byt swojej rodzinie: „Trudności te zresztą doskwierały mu przez cały dalszy okres konspiracyjnej pracy [...]. Czując się mocno zagrożony aresztowaniem, a mając obowiązek utrzymania licznej rodziny (pięcioro dzieci), ujawnia swoją przeszłą działalność konspiracyjną [ich zdaniem dopiero we wrześniu

¹⁰⁰² Władysław Gaba *vel* Władysław Swoboda, ur. 7 x 1909 r. w Kolbuszowej, żołnierz AK i działacz WiN. Kierownik informacji (wywiadu) Rady WiN Kolbuszowa, zob. T. Balbus, Z. Nawrocki, *Rozpracowanie...*, s. 521.

¹⁰⁰³ T. Balbus, Z. Nawrocki, *Rozpracowanie...*, s. 445.

¹⁰⁰⁴ W. Frazik, *Operacja „Cezary” – przegląd wątków krajowych...*, s. 429.

¹⁰⁰⁵ AIPN Rz 00141/1886/J, *Oświadczenie – życiorys Józefa Frankiewicza...*, k. 18–21.

1954 r.]”¹⁰⁰⁶. Co ważne, ujawnienie to nie nastąpiło w ramach amnestii z 1947 r., gdyż jej termin upłynął półtora roku wcześniej, tj. 26 kwietnia 1947 r. Warto też odnotować, że od 3 stycznia 1947 do 18 września 1948 r. w więzieniu przebywał jego brat Michał Frankiewicz („Kaczor”), który odbywał karę 6 lat więzienia orzeczoną wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 12 maja 1948 r., i to mimo wcześniejszego ujawnienia się na mocy amnestii z 1945 r. W 1952 roku J. Frankiewicz został wykreślony z sieci TW¹⁰⁰⁷. Trochę więcej wyjaśnia pismo WUBP w Rzeszowie z 31 października 1949 r. (dz.: 2382 – 781/49) do dyrektora Departamentu III Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego (zajmującego się zwalczaniem podziemia niepodległościowego) o treści: „Na kontakcie mjr. Wałkova¹⁰⁰⁸ jest Frankiewicz Józef *vel* Adamczyk, który będąc na naszym terenie pełnił funkcję w nielegalnej org. WiN kierownika Rady. [...] Proszę o przekazanie protokołu przesłuchania wymienionego na okoliczność działalności Rady na tut. terenie, osób współpracujących z org. WiN, którzy byli w partiach politycznych, MO, UB, itp., kto posiadał magazyny broni, gdzie zamelinowane, komu zdał archiwum organizacyjne, maszyny do pisania, itp.”¹⁰⁰⁹. Z kolei w postanowieniu WUBP w Rzeszowie o przekazaniu materiałów dotyczących J. Frankiewicza do archiwum Wydziału X z 9 stycznia 1951 r. dodano: „Po ustaleniu jego adresu został wykorzystany operacyjnie przez Dep. III-ci po czym złożył oświadczenie ujawnienia. W związku z tym proponuję materiały złożyć w archiwum Wydziału X-go, kartę E-14 pozostawić w kartotece ogólnej jako na oficera org. AK, WiN w stopniu ppor.”¹⁰¹⁰. Tak więc do złożenia oświadczenia we wrześniu 1954 r. doszło już po wcześniejszym, faktycznym ujawnieniu. Major Jan Wołkow kierujący operacją „Cezary” z pewnością dysponował licznymi „argumentami” umożliwiającymi pozyskanie do ewentualnej współpracy byłego kierownika Rady WiN w Kolbuszowej.

Przypomnijmy, że Departament III Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego zajmował się walką z podziemiem oraz rozpracowaniem i aresztowaniem członków IV ZG WiN, a później prowadzeniem ściśle tajnych operacji „Cezary” i „Iskra”, o czym jeszcze będzie mowa w dalszej części pracy. Z kolei zadania np. Departamentu V wiązały się już z legalnymi organizacjami. W przeciwieństwie do archiwaliów dotyczących innych TW, w tym np. Antoniego Rączego (TW „Gołąb”), w których są kopie licznych donosów (zwłaszcza dotyczących np. „Maczugi” i ks. Stanisława Wrażenia z Przybyszówki), podobnej teczki potwierdzającej ewentualną współpracę J. Frankiewicza nie ma lub jej

¹⁰⁰⁶ J. Frankiewicz, *Działalność Placówki AK „Świerk”...*, s. 4.

¹⁰⁰⁷ AIPN Rz 05/4, t. 3, Kwestionariusz osobowy na członka nielegalnej organizacji WiN Rej. Centralnego okręgu rzeszowskiego krypt. „33” – Frankiewicz *vel* Adamczyk *vel* Janeczek Józek, 7 IX 1977, k. 234, z którego wynika, że J. Frankiewicz ujawnił się 6 XI 1948 r., od 13 XI 1948 wykorzystywany był operacyjnie przez MBP, a w 1952 r. został wyeliminowany z sieci TW.

¹⁰⁰⁸ Jan Wołkow [1916–1999], syn Arona, oficer urzędu bezpieczeństwa, na swoim kontakcie najprawdopodobniej miał Józefa Frankiewicza; szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

¹⁰⁰⁹ AIPN Rz 00141/1886/J, Postanowienie naczelnika Wydziału III WUBP w Rzeszowie z 9 I 1951 r. o przekazaniu materiałów dot. Józefa Frankiewicza do archiwum Wydz. X, k. 22.

¹⁰¹⁰ *Ibidem*.

dotychczas nie odnaleziono. Może to świadczyć o tym, że nie doszło do jego rzeczywistej współpracy z mjr. Janem Wołkowem, naczelnikiem Wydziału III Departamentu III MBP kierującego słynną w latach 1948–1952 operacją o kryptonimie „Cezary”, a wcześniej Wydziału ds. Walki z Bandytyzmem WUBP w Gdańsku. Istnieją jedynie krótkie wzmianki o „pozostawianiu na kontakcie” i jego „operacyjnym” wykorzystywaniu, które w żadnym razie niczego niezbicie nie dowodzą.

Dokumenty te przeczą jednak informacji podawanej przez Franciszka Sagana, że Józef Frankiewicz ujawnił się nie 6 lat wcześniej, tj. 6 listopada 1948 r., ale dopiero w 1954 r., kiedy wrócił do swego nazwiska i wraz z rodziną zamieszkał w Bytowie (woj. koszalińskie), gdzie zmarł 13 lutego 1994 r.¹⁰¹¹. Trudno wytłumaczyć, dlaczego ten epizod swojego życiorysu Frankiewicz pominął w obu wydaniach swoich wspomnień. Podobnie mylili się w tej kwestii także autorzy życiorysu swego dowódcy, zamieszczonego w drugim wydaniu jego wspomnień, tj. Jan Draus („Dym”) i Jan Zbigniew Nyzio („Grzmot”)¹⁰¹².

¹⁰¹¹ F. Sagan, *ZWZ-AK Obwód Rzeszów...*, s. 241.

¹⁰¹² J. Frankiewicz, *Działalność Placówki AK „Świerk”...*, s. 4.

ROZDZIAŁ 7

REPRESJE SĄDOWE I NAJWAŻNIEJSZE PROCESY KARNE CZŁONKÓW BOJÓWEK

Już w październiku 1944 r. na terenie Rzeszowa w miejsce sowieckiego Trybunału Wojennego zaczął działać Wojskowy Sąd Garnizonowy (WSG), którego szefem do 30 listopada 1944 r. był skomunizowany przedwojenny sędzia ppor. Władysław Garnowski, co ciekawe, podczas okupacji niemieckiej pełniący funkcję sędziego konspiracyjnego WSS „Ważka”.

Na mocy rozkazu organizacyjnego nr 023/Org. naczelnego dowódcy – ministra obrony narodowej marsz. Michała Żymierskiego („Roli”) – z 20 stycznia 1946 r. powołano Wojskowe Sądy Rejonowe (WSR) „o rzeczowym zakresie działania dotychczasowych Wojskowych Sądów [...] Okręgowych” i właściwości miejscowej obejmującej „obszar danego województwa”, w tym jako jeden z pierwszych WSR w Rzeszowie¹⁰¹³.

Powołaniu sądu wojskowego towarzyszyło utworzenie odpowiadającej mu prokuratury – i tak przy Wojskowym Sądzie Rejonowym (WSR) tworzone Wojskową Prokuraturę Rejonową (WPR). Rzeszowskie WSR i WPR powstały z przekształcenia organizacyjnego prokuratury i sądu garnizonowego. Pierwszym szefem WSR został mjr Stanisław Mercik [1900–1981]¹⁰¹⁴. Według badacza tej problematyki z KUL Marcina Zaborskiego „wojskowe sądy rejonowe nie miały podstawy prawnej do zaistnienia, w istocie były więc organami pozasądowymi. Podobnie PKWN nie miał żadnego zakotwiczenia w jakiegokolwiek

¹⁰¹³ M. Zaborski, *Ustrój sądów wojskowych w Polsce w latach 1944–1955*, Lublin 2005, s. 223. Na temat funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w tym czasie zob. też: G. Jakubowski, *Sądownictwo powszechne w Polsce w latach 1944–1950*, Warszawa 2002; K. Szwagrzyk, *Prawnicy czasów bezprawia. Sędziowie i prokuratorzy wojskowi w Polsce 1944–1956*, Kraków 2005.

¹⁰¹⁴ Stanisław Mercik, szef (prezes) Wojskowego Sądu Garnizonowego w Rzeszowie (VI 1945–II 1946), a następnie WSR w Rzeszowie (II 1946–II 1948); szczegółowe hasło osobowe w końcowej części w rozdziale *Biogramy*.

polskiej Konstytucji, a mimo to jego dekrety były powszechnie stosowane i uznawane za obowiązujące prawo nie tylko w PRL, ale i obecnie. Konsekwencją powyższego powinno być uznanie wyroków, naturalnie wszystkich, wydanych przez wojskowe sądy rejonowe nie tylko za nieważne, ale wręcz za nieistniejące (*non existens*)¹⁰¹⁵, podobnie jak aktów prawnych wydanych przez PKWN (np. dekretu o lasach czy też dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej)¹⁰¹⁶. Według Zaborskiego teza o nielegalności WSR-ów wydaje się utrwalona w piśmiennictwie, aczkolwiek w orzecznictwie Sądu Najwyższego nie napotkała przychylności i w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego jest nieakceptowalna.

Współczesny ustawodawca, uchwalając ustawę z 23 lutego 1991 r. „o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego”, przyjął jednak, że za unieważnione mogą być także uznane orzeczenia „organów pozasądowych”, a więc takich, które „nie będąc ani organem ścigania, ani organem wymiaru sprawiedliwości, miał – na podstawie przepisów prawa obowiązujących w okresie od 1 stycznia 1944 r. do 31 grudnia 1956 r. – uprawnienia procesowe do orzekania w sprawach o czyny uznane za przestępstwa”, a więc także wydawane przez WSR-y¹⁰¹⁷. Według apologety komunistycznego wojskowego wymiaru sprawiedliwości płk. dr. hab. Bogdana Dziecioła (także sędziego WSR, a później wieloletniego – od 1971 r. do 1990 r. – prezesa Izby Karnej Sądu Najwyższego) bilans WSR-ów był niezwykle dodatni, ponieważ – jak barwnie opisał w swojej pracy doktorskiej z 1977 r. – przebieg procesów przed tymi sądami „ujawniał antypolskie oblicze kierowników i członków nielegalnych organizacji działających na zlecenie wrogich Polsce ośrodków zagranicznych. Demaskował istotę i zakusy imperializmu. Uczył patriotyzmu masy ludowej i stanowił groźne ostrzeżenie dla tych warstw i grup polskiej reakcji, które – wyczekując na chwile słabości władzy ludowej – gotowe były skoczyć tej władzy do gardła”¹⁰¹⁸.

Sądownictwo wojskowe (a więc osobny pion powszechnego wymiaru sprawiedliwości) sprawowane przez WSR-y było jednoinstancyjne. Od wyroków WSR-ów stronom nie przysługiwał środek odwoławczy (apelacja lub kasacja), a co najwyżej prośba do prezydenta o zastosowanie „prawa łaski”. Co istotne, od 1946 r. WSR-y przejęły do rozpoznawania czyny godzące w nowy ustrój Polski Ludowej.

WSR w Rzeszowie¹⁰¹⁹ działał do 5 sierpnia 1954 r., tj. dnia jego formalnego rozformowania rozkazem ministra obrony narodowej nr 024 z 6 maja 1954 r., a WPR funkcjonowała

¹⁰¹⁵ M. Zaborski, *op. cit.*, s. 224–225.

¹⁰¹⁶ J. Forystek, *Nieakt (actum non existens) w demokratycznym państwie prawa*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2001, nr 2, s. 75–92.

¹⁰¹⁷ Postanowienie SN z 28 I 1993 r., sygn. Wz 214/92, opublik. OSNKW 1993, nr 7–8, poz. 53.

¹⁰¹⁸ B. Dzieciół, *Rola sądownictwa wojskowego w zbudowaniu i utrwaleniu Władzy Ludowej w Polsce (1944–1948)*, Warszawa 1977, rozprawa doktorska obroniona w Wyższej Szkole Nauk Społecznych przy KC PZPR, WIH, MiD, IV/96/186, s. 224, cyt. za: M. Zaborski, *op. cit.*, s. 224–225.

¹⁰¹⁹ W sprawie osób skazanych przez rzeszowski WSR i osadzonych na Zamku w Rzeszowie pojawiło się wiele prac, w tym chronologicznie: *Straceni w polskich więzieniach 1944–1956*, red. S. Pająk, Lublin 1994;

jeszcze przez rok i oskarżała w sprawach karnych z województwa rzeszowskiego, które zostały przekazane do rozpoznania przez działający nadal WSR w Krakowie.

Jak ustalił Janusz Borowiec, w latach 1944–1954 sądy wojskowe na terenie województwa rzeszowskiego orzekły aż 621 wyroków śmierci, z czego większość, bo ok. 600, do 1949 r. Na podstawie art. 86 kkWP orzeczono 44 wyroki śmierci, z czego 13 wykonano, a 31 zamieniono na kary dożywocia lub długoletniego (od 7 do 15 lat) więzienia¹⁰²⁰. Wśród skazanych przeważali członkowie UPA. Jeden tylko sędzia Wojskowego Sądu Grupy Operacyjnej „Wisła” por. Ludwik Kiełtyka orzekł 130 wyroków śmierci, wobec Ukraińców. Wśród wyjątkowo represyjnych wobec podziemia niepodległościowego sędziów wyróżniali się kpt. dr Jan Lubaczewski¹⁰²¹, który wydał 33 wyroki śmierci, i kpt. Norbert Ołyński – 32 wyroki¹⁰²². Kilka lat później część sędziów WSR zmieniła profesję i zaczęła wykonywać zawód adwokata lub radcy prawnego. Dotyczy to m.in. Eustachego Romana Lecha¹⁰²³, Marcina Miąsika¹⁰²⁴, Stanisława Mercika, Wacława Pietronia¹⁰²⁵, Kazimierza Tasiemskiego¹⁰²⁶ i Józefa Waszkiewicza¹⁰²⁷.

Poniżej zamieszczono tabele przedstawiające liczbę orzeczonych kar śmierci przez poszczególnych sędziów WSG w Rzeszowie i WSR w Rzeszowie¹⁰²⁸.

W. Bonusiak, *Więzienie na Zamku w Rzeszowie w latach 1944–1956*, „Studia Rzeszowskie”, t. 1, 1995; M.E. Ożóg, *Lista straconych i zmarłych w więzieniu na Zamku w Rzeszowie w latach 1945–1949*, „Studia Rzeszowskie” 1995, t. 1; *Skazani na karę śmierci przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Rzeszowie 1944–1954*, red. T. Bereza, P. Chmielowiec, Rzeszów 2004; D.J. Fudali, *Więziennictwo na terenie województwa rzeszowskiego w latach 1944–1956*, Rzeszów 2012, mps; E. Leniart, *Skazani za antykomunizm. Orzecznictwo Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie (1946–1954/1955)*, Rzeszów 2016.

¹⁰²⁰ E. Leniart, *Skazani za antykomunizm. Orzecznictwo Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie (1946–1954/1955)*, Rzeszów 2016, s. 165.

¹⁰²¹ Jan Lubaczewski [ur. 1 IV 1894 r.], od 1921 r. doktor prawa UJK, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej 1919–1921, zastępca szefa WSR w Rzeszowie od 19 II 1946 do 8 I 1948 r. Zmarł 28 VII 1975 r. w Rzeszowie.

¹⁰²² J. Borowiec, *Aparat bezpieczeństwa...*, s. 206.

¹⁰²³ Eustachy Roman Lech [ur. 22 XI 1919 r. w Tucznem, pow. Przemyślany], studia prawnicze ukończył na KUL w 1946 r., do 1944 r. przebywał we Lwowie, od 2 VIII 1949 do 3 V 1954 r. sędzia WSR w Rzeszowie, w latach 1955–1957 arbiter w Okręgowej Komisji Arbitrażowej w Rzeszowie, następnie radca prawny i adwokat. Zmarł 2 IV 1991 r. w Rzeszowie, za: E. Leniart, *op. cit.*, s. 99.

¹⁰²⁴ Marcin Miąsik, Szef WSR w Rzeszowie, w 1951 r. został pierwszym powojennym dziekanem Wojewódzkiej Izby Adwokackiej w Rzeszowie i funkcję tę pełnił przez 19 lat, za: E. Leniart, *op. cit.*, s. 216.

¹⁰²⁵ Wacław Pietroń [ur. w 1910 r. w Wandalinie, pow. Puławy], do 1939 r. studiował prawo na KUL, od 1940 roku w ZWZ-AK w Zamościu, działał w Tomaszowie Lubelskim, od 29 XII 1947 r. do 28 X 1951 r. szef WSR w Rzeszowie, po zwolnieniu z czynnej służby wojskowej za przynależność do ZWZ-AK obrońca wojskowy i adwokat w Opolu. Zmarł w 1962 r.

¹⁰²⁶ Kazimierz Tasiemski [ur. 13 II 1914 r. w Śmiglu, pow. Kościan], doktor prawa Uniwersytetu Poznańskiego, zastępca szefa WSR w Rzeszowie od 20 VIII 1948 do 11 II 1949 r. Od 1952 roku adwokat w Poznaniu. Zmarł 2 III 1994 r. w Krakowie.

¹⁰²⁷ Józef Waszkiewicz [ur. 14 II 1917 r. w Krakowie], ukończył prawo na UJ w 1946 r., zastępca szefa WSR w Rzeszowie od 20 VI 1949 do 7 IX 1950 r., od 1958 adwokat i obrońca wojskowy w Poznaniu i Koszalinie. Zmarł 21 IX 1990 r.

¹⁰²⁸ J. Borowiec, *Aparat bezpieczeństwa...*, s. 277–278. Jan Lubaczewski [ur. 1 IV 1894 r. w Bośni], syn Franciszka, w 1921 r. ukończył prawo na UJK we Lwowie, międzywojenny adwokat (według raportu WiN „największy drań”). Norbert Ołyński [ur. 30 I 1913 r. w Sępólnie Krajeńskim], syn Michała, prawo ukończył w Poznaniu w 1935 r. (według raportu WiN „wybitny drań”) (AIPN Rz 122/327, k. 94), aresztowany we Lwowie i skazany w 1940 r. na 5 lat łagru, sędzia WSR w Rzeszowie od 19 II 1946 r. do 1 IV 1948 r. Zmarł 29 VIII 1983 r. w Szczecinie.

Tabela 9. Sędziowie WSG i WSR orzekający kary śmierci

Sędzia przewodniczący składu orzekającego	Liczba orzeczonych kar śmierci
WSG w Rzeszowie	
Mieczysław Buczkowski	6
Władysław Garnowski	5
Julian Giemborek ¹⁰²⁹	37
Jan Lubaczewski	13
Bolesław Myrlak-Dąbrowski	1
Henryk Zapolski	2
RAZEM	64
WSR w Rzeszowie	
Zygmunt Białek	21
Aleksander Borowski	41
Zygmunt Bukowiński	6
Antoni Górski	18
Edward Jęczmyk	2
Kazimierz Kluza ¹⁰³⁰	13
Eustachy Lech	12
Jan Lubaczewski	33
Stanisław Mercik	4
Franciszek Midura ¹⁰³¹	2
Bolesław Myrlak-Dąbrowski	1
Norbert Ołyński	32
Zygmunt Panas ¹⁰³²	14
Wacław Pietroń	19
Juliusz Surażski	3

¹⁰²⁹ Oddział „Straży” K. Dziekońskiego jesienią 1945 r. prowadził rozpoznanie co do szans likwidacji sędziego Juliana Giemborka, obywatela sowieckiego. Zdążył on jednak wcześniej wyjechać (4 VI 1945 r.) i został szefem Sądu Garnizonowego w Katowicach, a od III 1946 r. WSR. Tam zastrzelił skazaną na śmierć kobietę, którą ulaskawił Prezydent (J. Borowiec, *Aparat bezpieczeństwa...*, s. 64).

¹⁰³⁰ Kazimierz Kluza [ur. w 1910 r. w Tarnowie], absolwent Wydziału Prawa UJ (1936), sędzia WSR w Rzeszowie od VI 1948 r. do grudnia 1952 r., potem sędzia Sądu Wojewódzkiego we Wrocławiu (1955–1976). Zmarł 3 III 1987 r. we Wrocławiu.

¹⁰³¹ Franciszek Midura [ur. 3 X 1891 r. w Wadowicach Górnych k. Mielca], studiował na Wydziale Prawa UJ, sędzia WSO w Krakowie do 1939 r., w latach 1939–1945 r. przebywał w obozach jenieckich, sędzia WSR w Rzeszowie od 13 III 1948 r. do 5 IV 1949 r., po czym został zwolniony z wojska.

¹⁰³² Zygmunt Panas [ur. 29 V 1910 r. we Lwowie], ukończył studia prawnicze na UJK, do wybuchu wojny urzędnik w Starostwie Powiatowym w Kolbuszowej. Od 20 V 1946 r. asesor WSR w Rzeszowie, a od I 1948 r. sędzia tego sądu.

Sędzia przewodniczący składu orzekającego	Liczba orzeczonych kar śmierci
Władysław Sieracki	2
Mieczysław Słowik	2
Tomasz Skup	11
Kazimierz Tasiemski	4
Oswald Sznepf ¹⁰³³	13
Józef Waszkiewicz	1
RAZEM	252

Zanim nastąpi przedstawienie konkretnych spraw, warto wskazać przepisy prawa karnego materialnego, na podstawie których sądy wojskowe najczęściej orzekały długoletnie kary więzienia, a często też i kary śmierci dla członków podziemia antykomunistycznego. Zwykle w stosunku do byłych żołnierzy AK, BCh lub NSZ lub WiN stosowane były przepisy art. 85 i art. 86 wprowadzonego dekretem PKWN z 23 września 1944 r. kodeksu karnego Wojska Polskiego (kkWP)¹⁰³⁴. „Zbrodnie stanu” określone tymi przepisami dotyczyły zamachu na niepodległość lub integralność terytorialną państwa polskiego (art. 85) oraz usunięcia siłą organów władzy zwierzchniej narodu (art. 86¹⁰³⁵). W prawodawstwie Polski Ludowej usiłowanie usunięcia organów władzy (art. 86 § 1 kkWP) i usiłowanie zmiany ustroju (art. 86 § 2 kkWP) zaliczane były do kategorii przestępstw tzw. kontrrewolucyjnych. Warto zauważyć, że kara śmierci groziła nie za „dokonanie” zbrodni, lecz wyłącznie za realizację poprzedzającej ją formy stadialnej przestępstwa w postaci „usiłowania”, a także „przygotowania”. Kolejne przepisy regulowały karalność samych przygotowań do popełnienia tych „przestępstw” – tzw. szeptana propaganda (art. 87) i spiskowania w tym celu (art. 88). Wykładnia przepisów dokonana przez Najwyższy Sąd Wojskowy w 1946 r. była na tyle szeroka, że pozwalała na przyjęcie odpowiedzialności karnej już za samą przynależność do nielegalnej organizacji¹⁰³⁶. Do tych organizacji zaliczano AK i WiN¹⁰³⁷. Co ważne, na 19 artykułów z rozdziału 17 kkWP dotyczącego zbrodni stanu aż w 10 przypadkach przewidziana została kara śmierci.

¹⁰³³ Oswald Sznepf [ur. 21 II 1916 r. w Drohobyczu], prawo ukończył w 1939 r. na UJK, sędzia WSR w Rzeszowie od 10 III 1948 r. do 14 I 1949 r., potem sędzia w Piszku i Olsztynie. Zmarł w 1998 r. w Olsztynie

¹⁰³⁴ Dz.U. z 1944 r. nr 6, poz. 27. Zob. J. Borowiec, *Metody śledcze stosowane podczas przesłuchań przez pracowników urzędu bezpieczeństwa publicznego (na podstawie akt Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Rzeszowie 1946–1955)*, „Studia Rzeszowskie” 1995, t. 2; idem, *Artykuł 86 kodeksu karnego Wojska Polskiego. Teoria i praktyka na przykładach orzecznictwa Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie w latach 1946–1954*, „Studia Rzeszowskie” 2002, t. 8.

¹⁰³⁵ „Art. 86. § 1. Kto usiłuje przemocą usunąć ustanowione organa władzy zwierzchniej Narodu albo zagarnąć ich władzę, podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 5 albo karze śmierci. § 2. Kto usiłuje przemocą zmienić ustrój Państwa Polskiego, podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 5 albo karze śmierci”.

¹⁰³⁶ J. Borowiec, *Aparat bezpieczeństwa...*, s. 36. Zob. wytyczne Zgromadzenia Ogólnego Sędziów NSW z 19 XII 1952 r. w sprawie przestępstw kontrrewolucyjnych, za: E. Leniart, *op. cit.*, s. 29.

¹⁰³⁷ Jak podaje E. Leniart na podstawie ustaleń KW MO w Rzeszowie, aresztowanych zostało 827 członków WiN, a 693 z nich zostało skazanych (E. Leniart, *op. cit.*, s. 35).

7.1. SPRAWA EUGENIUSZA PORADY

Wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego (WSR) w Rzeszowie z 1 lutego 1947 r. (sygn. akt Sr 7/47) **Eugeniusz Porada** został skazany na karę śmierci, m.in. za udział w zabójstwie na zabawie w Bratkowicach Edwarda Nowaka, milicjanta z posterunku MO w Świlczy, oraz za współudział w usiłowaniu zabójstwa funkcjonariuszy PUBP Zdzisława Lorenca i Kazimierza Rozborskiego. Prawdopodobnie tylko dzięki wniesionej przez jego obrońcę adwokata dr. Kazimierza Sołtysika rewizji od wyroku WSR uniknął wykonania orzeczonej wobec niego kary śmierci przed wejściem w życie amnestii z 1947 r. Rewizja została bowiem negatywnie rozpoznana przez Najwyższy Sąd Wojskowy 28 lutego 1947 r., a już 11 marca 1947 r. postanowieniem tegoż WSR zamieniono karę śmierci na karę 15 lat więzienia.

1 lipca 1958 r. Eugeniusz Porada po odbyciu kary ponad 12 lat więzienia został warunkowo zwolniony z odbycia reszty kary.

Postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 4 maja 1994 r., sygn. II Ko 694/93 stwierdzono nieważność obu wyroków, zarówno WSR, jak i NSW, uznając, że czyny skierowane wobec funkcjonariuszy ówczesnych PUBP i MO były związane z walką o demokratyczny i niepodległy byt państwa polskiego¹⁰³⁸.

Ponieważ Eugeniusz Porada (wyrokiem w sprawie II K 361/48) został skazany na karę dożywotniego więzienia także za czyny „czysto kryminalne”, toteż Sąd Wojewódzki w Szczecinie w 1997 r. odmówił mu „rehabilitacji” i przyznania odszkodowania za „niesłuszne skazanie”, a Sąd Apelacyjny w Szczecinie postanowieniem z 30 grudnia 1997 r. (sygn. akt II AKz 340/97) uznał takie rozstrzygnięcie za prawidłowe.

7.2. SPRAWA STANISŁAWA PIELI I PIOTRA PIĘTY

Wyrokiem WSR w Rzeszowie z 20 lutego 1947 r. (sygn. akt Sr 85/47) skazani zostali za zabójstwo w 1946 r. Mariana Bieszczada na weselu Marii i Alfonsa Lisów w Bratkowicach: **Stanisław Piel**a („Kościarz”) na karę śmierci, a **Piotr Pięta** („Vis”) na karę 15 lat więzienia. Szyfrogramem z 24 lutego 1947 r. prezydent B. Bierut powiadomił o nieskorzystaniu z prawa łaski, a zatem wyraził zgodę na natychmiastowe wykonanie kary śmierci. Piel miał jednak dużo szczęścia, bo kilka dni później WSR w Rzeszowie (w składzie kpt. Norbert Ołyński, mjr Stanisław Mercik i por. Zygmunt Panas) postanowieniem z 6 marca 1947 r. na mocy amnestii karę śmierci orzeczoną wobec Stanisława Piel złągodził do 15 lat więzienia, a w stosunku do Piotra Pięty karę 15 lat więzienia zmniejszył do lat 10¹⁰³⁹.

¹⁰³⁸ AIPN Rz 107/1167, t. 1, Postanowienie Sądu Wojewódzkiego w Szczecinie z 24 XI 1997 r., III Ko 289/96 odwołujące wniosek Eugeniusza Porady o zapłatę na jego rzecz odszkodowania za niesłuszne skazanie, k. 160–163.

¹⁰³⁹ AIPN Rz 107/408, Akta sprawy Sr 85/47 przeciwko Stanisławowi Piel i Piotrowi Pięcie, k. 141–153.

Warto dodać, że Pielą został także skazany wyrokiem Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 17 stycznia 1949 r., sygn. II K 361/48, na karę 15 lat więzienia za udział w innych licznych napadach rabunkowych na mieszkańców gminy Świlcza oraz okolicznych miejscowości¹⁰⁴⁰.

7.3. SPRAWA JÓZEFA SZYLLERA („SZCZEREĞO”)

Józef Szyller („Szczery”) został skazany wyrokiem WSR w Rzeszowie z 19 kwietnia 1947 r. (sygn. akt Sr 216/47) na karę łączną 5 lat więzienia m.in. za posiadanie broni i usiłowanie zabójstwa Eugeniusza Porady („Kikuta”). Wyrok ten jednak jako zbyt łagodny na skutek skargi rewizyjnej prokuratora uchylił Najwyższy Sąd Wojskowy (NSW) postanowieniem z 21 maja 1947 r. (sygn. Sn.Odw.-S-1158/47). Ostatecznie WSR w Rzeszowie wyrokiem z 25 sierpnia 1947 r. (sygn. Sr 498/47) skazał Szyllera na 12 lat więzienia.

Karę tę odbywał w więzieniach w Sztumie, Potulicach i Piechcinie. Z reszty kary zwolniony został 29 czerwca 1954 r. po odbyciu jej połowy¹⁰⁴¹.

7.4. SPRAWA 22 OSKARŻONYCH (S. ŚWIDRA, S. MISIA I INNYCH)

Niektórzy ze skazanych w późniejszej wieloosobowej sprawie rozpoznawanej przed Sądem Okręgowym (o sygnaturze II K 361/48) zostali wcześniej skazani wyrokiem z 17 maja 1947 r. przez Wojskowy Sąd Rejonowy (WSR) w Rzeszowie (w sprawie o sygn. Sr 307/47).

W sprawie tej osądzono 22 osoby: Stanisława Misia, Bronisława Migalę, Stanisława Świdra, syna Michała, Władysława Gąsiora, Tadeusza Dziedzica, Kazimierza Ciebię, Józefa Pypcia, Edwarda Łagowskiego, Jana Majkę, Józefa Janczyckiego, Józefa Dudusia, Józefa Pomianka, Władysława Lubasa, Eugeniusza Dziedzica, syna Wojciecha, Juliana Surdela, Jana Drausa, Stanisława Siłkę, Stanisława Rogalę, Stanisława Świdra, syna Mateusza, Władysława Tenderę, Józefa Grzesika i Mieczysława Pukałę.

Główne zarzuty dotyczyły udziału:

- a) w zabójstwie 20 marca 1945 r. milicjanta z posterunku MO w Raclawówce Walentego Kaszuby,
- b) w rozbrojeniu 15 czerwca 1945 r. posterunku MO w Świlczy,
- c) w zabójstwie komendanta posterunku MO w Raclawówce Władysława Stachowicza,
- d) w zabójstwie Władysława Kornaka,
- e) w napadzie 20 marca 1945 r. na sołtysa Zgłobnia Jana Augustyna,
- f) w napadzie 26/27 marca 1945 r. na gorzelnię w Zgłobniu.

¹⁰⁴⁰ AIPN Rz 107/1167, t. 2, Wyrok Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 17 I 1949 r., sygn. II K 361/48 wraz z jego uzasadnieniem, k. 148–209.

¹⁰⁴¹ AIPN Rz 107/514, *Akta sprawy karnej p-ko Józefowi Szyllerowi, passim*.

W sprawie tej skazani zostali:

- a) na karę łączną 15 lat więzienia Stanisław Świder, syn Michała, Stanisław Miś, Józef Janczycki, Bronisław Migala,
- b) na karę łączną 10 lat więzienia Józef Pypeć, Władysław Gąsior, Władysław Lubas,
- c) na karę łączną 6 lat więzienia Tadeusz Dziedzic, Kazimierz Ciebiera,
- d) na karę 4 lat i 8 miesięcy więzienia Edward Łagowski,
- e) na karę 4 lat więzienia Józef Pomianek,
- f) na karę 3 lat więzienia Władysław Tendera.

7.5. SPRAWA LEONA SŁOWIKA („UZDY”)

Wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie z 7 października 1947 r. (sygn. akt Sr 778/47) za przechowywanie bez zezwolenia broni został skazany na karę śmierci Leon Słowik „Uzda”. Do egzekucji w więzieniu „Na Zamku” w Rzeszowie doszło w ekspresowym tempie, bo już 29 października 1947 r. Od aresztowania 3 września 1947 r. do prawomocnego orzeczenia i wykonania kary śmierci upłynęło zaledwie ok. półtora miesiąca.

7.6. SPRAWA STANISŁAWA SZELIGI I ROMANA JAREMKO

Obaj oskarżeni odpowiadali za działalność w strukturach zrzeszenia WiN, a kolportaż winowskich gazet i ulotek potraktowano jako zbrodnię stanu z art. 86 § 1 § 2 kkWP. Ostatecznie wyrokiem WSR w Rzeszowie z 6 listopada 1947 r. Stanisław Szeliga („Stach”, „Kruk”) został skazany na karę 6 lat więzienia, zmniejszoną na mocy amnestii do lat 3, natomiast Romana Jaremkę, zastępcę komendanta posterunku MO w Świlczy, skazano na 2 lata, lecz karę tę na mocy amnestii całkowicie mu darowano.

Stanisława Szeliga miał wówczas 33 lata. Wyrok odsiadywał najpierw w więzieniu „Na Zamku” w Rzeszowie, a potem w Zakładzie Karnym we Wronkach. Z więzienia zwolniono go 25 sierpnia 1950 r. Postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 13 marca 1992 r. (sygn. akt II Ko 1090/91) został w pełni zrehabilitowany¹⁰⁴².

7.7. SPRAWA MICHAŁA FRANKIEWICZA („KACZORA”)

Na odrębne i szersze omówienie zasługuje sprawa dotycząca postępowania karnego, jakie toczyło się wobec **Michała Frankiewicza** w związku z jego udziałem w zabójstwie

¹⁰⁴² AIPN 107/584, Wyrok WSR w Rzeszowie z 6 listopada 1947 r. w sprawie przeciwko Stanisławowi Szeligie i innym, k. 144–147, Postanowienia Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 13 III 1991 r., II Ko 1090/91 oraz z 15 III 1993 r., II Ko 409/92 w sprawie Stanisława Szeligi, k. 180–182.

23 maja 1945 r. Franciszka Fereta z Bratkowic, a właściwie w związku ze zorganizowaniem i dowodzeniem tą akcją.

Według zeznań Mieczysława Kawalca („Żbika”) z 14 kwietnia 1948 r. złożonych w śledztwie przeciwko członkom IV ZG WiN „na terenie wschodnim zimą 1945 do wódcą bojówki Głogów był »Kaczor« Frankiewicz Michał”. Otóż nie koresponduje to z faktem, że – jak już wcześniej stwierdzono – Michał Frankiewicz opuścił Rzeszowszczyznę w maju 1945 r. niezwłocznie po śmierci Fereta. Kilka dni wcześniej, tj. 17 maja 1945 r., zginął bowiem jego dowódca z dywersji Wiktor Błażewski („Orlik”). W związku z amnestią z 1945 r. „Kaczor” już 4 października 1945 r. ujawnił swoją działalność w AK przed Komisją Amnestyjną, nie informując jednocześnie o współudziale w zabójstwie Franciszka Fereta. Związane to było z treścią art. 7 ust. 1 pkt 2 dekretu o amnestii z 1945 r. wyłączającego spod dobrodziejstwa jej przepisów osoby, dopuszczające się czynów, skutkiem których „nastąpiła śmierć człowieka lub ciężkie uszkodzenie ciała”. Dlatego też z uwagi na ujawnienie się w ramach amnestii, chociaż początkowo śledztwo toczyło się w sprawie wobec wszystkich uczestników tego zdarzenia, a Frankiewicz został aresztowany 3 stycznia 1947 r. do sprawy Fereta, 4 listopada 1947 r. sędzia śledczy SO w Rzeszowie E. Szpunar wyłączył jego sprawę do odrębnego prowadzenia. Mimo to akt oskarżenia sporządzony przez podprokuratora SO w Rzeszowie Józefa Raka 27 listopada 1947 r. dotyczył łącznie wszystkich współsprawców, w tym także „Kaczora”. Postanowieniem SO w Rzeszowie z 12 grudnia 1947 r. wydanym w składzie sędziowskim pod przewodnictwem ówczesnego wiceprezesa Witalisa doszło nawet do umorzenia postępowania wobec M. Frankiewicza na mocy nowej ustawy amnestyjnej z 1947 r. Ostatecznie jednak SO w Rzeszowie po przeprowadzeniu rozprawy 16 lutego 1948 r. (w sprawie o sygn. II K 338/47) wydał wyrok skazujący: **Michała Frankiewicza i Józefa Pypcia** na kary po 12 lat więzienia, a **Stanisława Pielę i Władysława Gąsiora** po 10 lat więzienia. Na mocy amnestii orzeczone kary złagodzone odpowiednio do 8 lat i do 6 lat więzienia. Co ciekawe, w składzie orzekającym w tej sprawie zasiadał jako pełniący obowiązki SSO dr Adam Mazurek, ten sam, który za czasów okupacji niemieckiej pod pseudonimem „Wojbor” od 1943 aż do jesieni 1944 r. był przewodniczącym konspiracyjnego akowskiego okręgowego Wojskowego Sądu Specjalnego (WSS) o kryptonimie „Ważka”. I to właśnie on złożył pisemne *votum separatum* (zdanie odrębne) od wyroku SO w Rzeszowie, stwierdzając, że „postępowanie karne odnośnie oskarżonego Michała Frankiewicza należy umorzyć na podstawie art. 3 k.p.k. i art. 4 ustawy amnestyjnej z dnia 22 II 1947r.”¹⁰⁴³.

Sąd Apelacyjny w Krakowie, rozpoznając odwołanie Frankiewicza wniesione przez jego obrońcę adwokata dr. Jana Kubiczka i nie dzieląc argumentacji sędziego dr. Adama Mazurka, wyrokiem z 12 maja 1948 r. (sygn. I Ka 300/48) co prawda uchylił wyrok SO w Rzeszowie, ale jednocześnie skazał M. Frankiewicza na karę 9 lat więzienia, złagodzoną na mocy amnestii do 6 lat. Od tego wyroku obrońca wniósł kasację do Sądu Najwyższego. Po rozpatrzeniu kasacji Sąd Najwyższy w składzie: SSN J. Potępa, SSN J. Lewicki

¹⁰⁴³ M. Maruszak, *Oddział...*, s. 274; APR, Zesp. 1706, sygn. 1692, *Akta sprawy p-ko Michałowi Frankiewiczowi*, k. 122.

i SSN J. Piasecki, przyznał rację obrońcy oskarżonego M. Frankiewicza, a zarazem sędziemu dr. Adamowi Mazurkowi, postanowieniem z 16 września 1948 r. uchylił wyrok SA w Krakowie z 12 maja 1948 r. i umorzył postępowanie karne wobec Michała Frankiewicza. Swoje stanowisko w tej sprawie uzasadnił w następujący sposób: „z treści rządowego projektu ustawy o amnestii, z dyskusji sejmowej, a także z treści art. 1 tej ustawy jest widoczne, że amnestia z dnia 22 II 1947 r., Dz. U. Nr 20/47, poz. 78 została pomyślana w bardzo szerokim zakresie i że jej zadaniem było umożliwienie m.in. sprawcom i uczestnikom przestępstw politycznych powrotu do normalnego życia i wzięcia przez nich udziału w odbudowie Odrodzonego Państwa Polskiego. Nie ma przeto podstawy do ścieśniającej wykładni przepisu art. 2 ustawy o amnestii wyżej powołanej. Skoro zatem oskarżony, ujawniwszy się 4 X 1945 r., uczynił zadość – jak to wykazano – również obowiązкови określönemu w art. 2 ustawy o amnestii z 22 II 1947 r., Dz. U. Nr 20/47, poz. 78 złożeniem oświadczenia o dobrowolnym zaniechaniu przestępczej działalności i skoro nikt nie zarzuca, by oświadczenie to nie odpowiadało prawdzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji”¹⁰⁴⁴. Wobec takiego wyroku SN już 18 września 1948 r. M. Frankiewicz został zwolniony z więzienia w Rzeszowie.

7.8. SPRAWA 23 OSKARŻONYCH (E. PORADY, S. PIELI I INNYCH)

Najliczniejsza grupa członków oddziału Franciszka Rejmana (bo aż 23) osądzona została przez cywilny sąd karny, tj. Sąd Okręgowy w Rzeszowie, II Wydział Karny, w sprawie o sygn. akt II K 361/48, zakończonej wyrokiem z 17 stycznia 1949 r.¹⁰⁴⁵

W ramach tego procesu ustalono sprawców „napadów” na szkodę następujących osób: Michała Nawrockiego z Trzciany, Franciszka Jemioły z Mrowli, Julii Buczek z Mrowli, Jana Styki z Mrowli, Henryka Kozubali z Mrowli, Jana Pomianka z Trzciany, Antoniego Bendryczka z Bratkowic, Jana Fereta z Bratkowic, Stanisława Piątka z Mrowli, Stanisława Mazurkiewicza, Franciszka Wcisło z Krzywej (pow. dębicki), Wojciecha Woźnego z Bratkowic, Franciszka Depy ze Świlczy, Jadwigi Trzeciak ze Świlczy, Tomasza Świetlika z Bzianki, Antoniego Szmigła z Nosówki, Władysława Pomianka z Trzciany, Józefa Kroka z Trzciany, Andrzeja Smagały z Trzciany, Wojciecha Gniewka z Bratkowic, Wojciecha Woźnego z Bratkowic, Józefa Jemioły z Poręb Kupieńskich, Stefana i Stanisława Miłków z Nosówki, Szczepana Kamińskiego z Trzciany, Ludwika Drausa z Trzciany, Michała Nawrockiego z Trzciany, Jana Fugasa z Trzciany, Jadwigi Słupczyńskiej z Trzciany, Pawła Gąsiora z Trzciany, Stefana Bąka z Czarnej, Tomasza Lasoty z Nosówki, Józefa Drausa z Trzciany, Jana Półtoraka z Zabajki, Józefa Urbana z Zabajki, Stanisławy Bajer z Cierpisza, Mikołaja Piłata z Lipia, Jana Skóry z Zaborza, Katarzyny Gołaś ze Świlczy,

¹⁰⁴⁴ Idem, *Oddział...*, s. 275 oraz APR, Zesp. 1706, sygn. 1692, *Akta sprawy p-ko Michałowi Frankiewiczowi*, k. 170–171.

¹⁰⁴⁵ *Ibidem*.

Józefa Opiele z Ocieki, Józefa Świętonia z Czarnej, Juliana Świdra z Bratkowic, Stanisława Szalonego i Romana Lewickiego z Bratkowic, Michała Jeża ze Stykowa, Stanisława Drąga ze Stykowa (członka PPR)¹⁰⁴⁶, Marcina Rumaka ze Stykowa (członka PPR)¹⁰⁴⁷, ks. Wojciecha Trytka z Czarnej, Franciszka Wcisło z Krzywej (pow. dębicki), Szymona Trojana z Krzywej, Franciszka Wojnara z Trzciany, Józefa Litwy ze Świlczy, Juliana Świdra z Bratkowic, Mieczysława Augustyna ze Zgłobnia, Michała Jeża ze Stykowa, Henryka Nowaka z Woliczki, Franciszka Szopy z Woliczki.

W procesie tym Bronisław Migąła („Mauser”) w swoich obszernych zeznaniach z 4 stycznia 1947 r. przyznał, że od września 1945 do kwietnia 1946 r. był informatorem szefa PUBP w Dębicy¹⁰⁴⁸, „kujbyszewiaka” por. Juliana Wojtusika. Istnienie takiej współpracy „Mausera” ze służbą bezpieczeństwa potwierdził też sam por. Wojtusik, stwierdzając, że „Migąła z zadań jako informator wywiązywał się w okresie do maja 1946 r. [...] W maju 1946 r. nie wykonywał zadań, na które podpisał zobowiązanie, zerwał kontakty z organami Urzędu Bezpieczeństwa i był poszukiwany przez UB w Dębicy”¹⁰⁴⁹. Od maja 1946 r. do chwili aresztowania 9 grudnia 1946 r. ukrywał się.

W sprawie tej skazani zostali:

- a) na karę łączną dożywotniego więzienia Eugeniusz Porada [ur. w 1924 r.] i Stanisław Miś [ur. w 1907 r.],
- b) na karę łączną 15 lat więzienia Stanisław Piela [ur. w 1909 r.], Józef Janczycki [ur. w 1922 r.], Stanisław Świder [ur. w 1920 r.], syn Michała, Bronisław Migąła [ur. w 1922 r.], Tadeusz Dziedzic [ur. w 1910 r.] oraz Jan Majka [ur. w 1919 r.],
- c) na karę łączną 10 lat więzienia Józef Pypec [ur. w 1913 r.],
- d) na karę łączną 8 lat więzienia Władysław Gąsior [ur. w 1916 r.] i Edward Łagowski [ur. w 1912 r.],
- e) na karę łączną 6 lat więzienia Stefan Słowik [ur. w 1912 r.],
- f) na karę 1 roku i 6 miesięcy więzienia Adolf Koczur [ur. w 1919 r.] i Roman Bąk [ur. w 1906 r.].

Warto zwrócić uwagę, że Tadeusz Dziedzic oraz Bronisław Migąła skazani zostali za działalność w ramach AK, tj. współudział w zabójstwie 22 lutego 1945 r. Jana i Stefanii Kurców oraz Wojciecha i Wiktorii Kawów, wszystkich ze Zgłobnia, oraz za udzielenie pomocy sprawcom zabójstwa Bolesława Wojciechowskiego i Jana Micała, a Bronisław Migąła ponadto za współudział w zabójstwie 2 listopada 1944 r. braci Tomasza i Stanisława Ossaków ze Świlczy oraz Józefa Ossaka z Przybyszówki.

W całości darowano orzeczone kary w stosunku do: Piotra Pięty [ur. w 1909 r.], Stanisława Surowca [ur. w 1923 r.], Józefa Szyllera [ur. w 1909 r.], Michała Wąsika [ur. w 1916 r.], Czesława Wołowca [ur. w 1907 r.]. Jednocześnie uniewinnieni wówczas zostali: Józef

¹⁰⁴⁶ AIPN Rz 0172/15/J, Karta przestępstwa, 27 II 1976, k. 315.

¹⁰⁴⁷ *Ibidem*, k. 316.

¹⁰⁴⁸ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Bronisława Migąły z 4 I 1947 r., k. 272.

¹⁰⁴⁹ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Protokół przesłuchania Juliana Wojtusika z 15 II 1947 r., k. 33.

Pomianek [1922–1961], Władysław Tendera z Raławówki [ur. w 1915 r.], Kazimierz Ciebiera [1924–1988] i Mieczysław Skwirut [ur. w 1925 r.] z Będziemyśla, syn Mariana.

7.9. SPRAWA BRONISŁAWA ADAMCA I EDWARDA PUKAŁY

Za udział w zabójstwie pełnomocnika ds. reformy rolnej Władysława Kornaka zostali skazani wyrokiem WSR w Rzeszowie z 17 marca 1950 r. (sygn. akt Sr 145/50) zarówno Bronisław Adamiec, jak i Edward Pukała – obaj na kary po 15 lat więzienia. Pukała jako członek bandy Kocana odpowiadał też za pomoc w zabójstwie Stanisława Ossaka i Zenona Kondratiuka. Jak już wcześniej stwierdzono, obu skazanym złagodzono kary, z tym że w sposób nierównomierny i nieuwzględniający ich rolę w innych akcjach przybyszowskich bojówek. Edward Pukała („Lis”), mimo że uczestniczył w wielu typowo rabunkowych i kryminalnych napadach oraz brał udział w licznych akcjach egzekucyjnych, z odbycia reszty kary został zwolniony stosunkowo szybko, bo już 23 grudnia 1954 r., po odbyciu 5 lat, 3 miesięcy i 6 dni kary. Bronisław Adamiec („Rak”) odsiedział natomiast jeden z najdłuższych wyroków w więzieniach stalinowskich, ponad 8-letni, od 27 sierpnia 1949 r. do 10 września 1957 r.

Obu skazanym w latach dziewięćdziesiątych odmówiono rehabilitacji.

7.10. SPRAWA MICHAŁA ŁOPATKI, JADWIGI HENDZEL-RĄCZY I MARII HENDZEL

Wszyscy wymienieni skazani zostali za pomoc i ukrywanie w swoich domach jednych z ostatnich żołnierzy podziemia antykomunistycznego, Władysława Łabaj (,,Uciekiniera”, „Drania”)¹⁰⁵⁰ i Antoniego Chorążego. Po pokazowym procesie, który odbywał się na sesji wyjazdowej w Domu Ludowym w Przybyszówce-Górnej, wyrokiem WSR z 23 stycznia 1952 r. (sygn. Sr 14/52) skazani zostali: Michał Łopatka na 10 lat więzienia, które opuścił na mocy amnestii dopiero 3 maja 1955 r., ks. Józef Kuczek na 3 lata i 6 miesięcy za udzielenie Antoniemu i Zdzisławie Chorążym niezgłoszonego władzom ślubu, a Jadwiga Handzel-Rączy razem z matką Marią Handzel za pomoc w leczeniu otrzymały kilkuletnie kary więzienia. Łącznie za pomoc uciekinierom skazano 16 osób na kary od 2 do 8 lat więzienia. Pierwsi wyszli na wolność dopiero w 1953 r. po śmierci Stalina.

¹⁰⁵⁰ Władysław Łabaj („Uciekinier”, „Drań”), członek bojówki likwidacyjnej, wraz z Janem Kolińskim, Zygmuntem Basarą oraz Bronisławem Haraczem latem 1945 r. wykonali wyrok na jakimś Aleksandrze Łagowskim zam. w Kamionce k. Dębicy [AIPN Rz 042/1338, *Akta operacyjne dot. Zygmunta Basary*, Wyciąg z protokołu przesłuchania podejrzanego Jana Kolińskiego, 5 III 1948 r., k. 7, za: P. Szopa, *W imieniu...*, s. 366] w kwietniu 1946 r. powołany został do odbywania służby wojskowej, z której zdezerterował, zabierając ze sobą broń, już w czerwcu 1946 r. Od tego czasu ukrywał się przed aresztowaniem. Skazany na karę śmierci za popełnienie zbrodni stanu z art. 86 § 2 kkWP. Wyrok wykonano 14 II 1952 r.

7.11. SPRAWA FRANCISZKA CZAJAKA-RUDNICKIEGO

Franciszek Czajak-Rudnicki („Maczuga”) został zatrzymany i aresztowany 27 sierpnia 1955 r. i wkrótce wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 12 stycznia 1956 r. skazany na 4 lata i 6 miesięcy więzienia. Karę odbywał w więzieniach w Rzeszowie i w Potulicach. Z odbywania reszty kary został zwolniony 11 kwietnia 1957 r. po 590 dniach (20 miesiącach) spędzonych w więzieniu.

ROZDZIAŁ 8

ORZECZENIA III RP W SPRAWACH REHABILITACYJNYCH

Wielu skazanych wyrokami sądów stalinowskich lub członków ich rodzin zaryzykowało i poddało ich czyny z lat 1944–1946 pod powtórny osąd współczesnych sądów karnych, wolnej już Polski, na podstawie ustawy z 23 lutego 1991 r. „o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego”. Ustawa została przyjęta olbrzymią większością głosów jeszcze przez Sejm X Kadencji, tzw. Sejm kontraktowy wybrany w wyniku porozumień politycznych tzw. Okrągłego Stołu. Jednym ze współautorów ustawy i zarazem posłem sprawozdawcą był Lech Paprzycki, wieloletni sędzia i prezes Sądu Najwyższego. W trakcie prac nad ustawą szeroko dyskutowano nad kręgiem osób uprawnionych, zakresem czasowym ustawy i kosztami finansowymi związanymi z realizacją roszczeń odszkodowawczych. Zwracano uwagę, że okres represji komunistycznych, poczynawszy od 1944 r. do 1989 r., można podzielić na 2 wyraźnie odrębne części, w tym na czas „absolutnego bezprawia” do 1956 r. oraz „pozornej praworządności” po 1956 r., jak ujął to poseł Andrzej Kern. Z kolei poseł Kazimierz Ujazdowski wyrażał głębokie przekonanie i był absolutnie pewny, że poszkodowani byli przede wszystkim ludźmi honoru i z tego powodu większość z nich nie wystąpi o odszkodowanie¹⁰⁵¹.

Ustawa ta, zwana powszechnie „ustawą rehabilitacyjną” (lub też „ustawą lutową”), ostatecznie dość szeroko określiła zarówno krąg podmiotów uprawnionych, które mogą ubiegać się o stwierdzenie nieważności, jak i zakres czynów kwalifikujących do takiego orzeczenia. Zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy za nieważne uznaje się orzeczenia wydane od

¹⁰⁵¹ *Sprawozdanie stenograficzne z 52 posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniach 21, 22 i 23 lutego 1991 r.*, Biblioteka Sejmowa 1991, s. 348–349.

1 stycznia 1944 do 31 grudnia 1989 r., jeżeli „czyn zarzucony lub przypisany był związany z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego”, a także gdy orzeczenie wydano „z powodu takiej działalności”. Dotyczy to takich sytuacji, gdy co prawda zarzucony formalnie czyn nie miał charakteru czysto „politycznego”, lecz jego konsekwencją było skazanie przeciwnika politycznego z powodu jego działalności niepodległościowej, np. w spreparowanym procesie (co zdarzało się w okresie stalinowskim).

Ustawodawca rozszerzył zakres ustawy na czyny, które zostały popełnione „w celu uniknięcia w stosunku do siebie lub innej osoby represji”. Dotyczy to zwłaszcza dezercji z LWP lub MO. Właściwym do stwierdzenia nieważności jest sąd okręgowy, rozstrzygający sprawę postanowieniem, na które przysługuje środek odwoławczy w postaci zażalenia do sądu apelacyjnego. W przypadku stwierdzenia nieważności wyroku skazującego osoby uprawnione mogą w ciągu roku od daty uprawomocnienia się takiego postanowienia ubiegać się o zapłatę przez Skarb Państwa odszkodowania za poniesioną szkodę i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

Postanowienie „stwierdzające nieważność orzeczenia” ma charakter deklaratoryjny, a jego skutek jest wsteczny (*ex tunc*), gdyż pozbawia ważności orzeczenie historyczne już od daty jego wydania. Zachodzi zatem fikcja prawna, jakby takiego orzeczenia w ogóle nie było. Zresztą ustawodawca w art. 2 ust. 2 *in fine* wprost potwierdził, że „stwierdzenie nieważności orzeczenia uznaje się za równoznaczne z uniewinnieniem”. Co istotne, ustawa nie jest ograniczona czasowo i wnioski o stwierdzenie nieważności można składać w każdym czasie. Po śmierci osoby pokrzywdzonej mogą je składać najbliżsi członkowie rodziny: krewni w linii prostej, małżonek i rodzeństwo oraz przysposobieni.

Pamiętać jednak należy, że ustawy rehabilitacyjnej nie stosuje się, „jeżeli dobro poświęcone pozostawało w rażącej dysproporcji do dobra, które uzyskano lub zamierzano uzyskać, albo gdy sposób działania lub zastosowany środek były rażąco niewspółmierne do zamierzonego lub osiągniętego skutku” (art. 1 ust. 3 ustawy rehabilitacyjnej), nawet gdy było to wykonanie rozkazu przełożonych z organizacji niepodległościowej. Dlatego też nie wszystkie próby rehabilitacji członków zbrojnego podziemia niepodległościowego działających na terenie gminy Świlcza okazały się udane, gdyż w niektórych przypadkach sądy powszechne orzekające w latach dziewięćdziesiątych XX wieku i w pierwszej dekadzie XXI wieku uznały, że skazani nie mogą zostać zrehabilitowani z tego powodu, iż ich czyny miały charakter czysto kryminalny i zasługiwały na karę, albo właśnie z przyczyny określonej w cytowanym art. 1 ust. 3 ustawy.

Wydaje się, że mankamentem owej regulacji prawnej jest brak obligatoryjnego udziału w postępowaniu rehabilitacyjnym rodzin ofiar osób skazanych orzeczeniami badanymi w toku takich spraw. Z pewnością pozwoliłoby to orzekającym obecnie sądom na dokonanie bardziej obiektywnej oceny uczestników tamtych wydarzeń. Bezsprzecznie obok ewidentnych zbrodni sądowych, w wyniku których skazano na śmierć wielu bohaterów konspiracji niepodległościowej, przynajmniej część wyroków z lat czterdziestych i pięćdziesiątych unieważnianych obecnie na podstawie „ustawy lutowej” dotyczyła osób mających na sumieniu zwykle zbrodnie kryminalne dokonane z niskich pobudek niemających

nic wspólnego z walką o niepodległy byt państwa polskiego, a więc z chęci osiągnięcia korzyści majątkowej. Niestety, dotyczy to także osób, które w czasie okupacji niemieckiej były członkami elitarnych oddziałów dywersyjnych AK i BCh lub innych organizacji podziemia. Generalnie rehabilitacja to przywracanie utraconego prawa osobie niewinnie skazanej, powodowanie zatarcia skutków takiego skazania, uznanie czyjejś wartości, czyichś zasług poprzednio negowanych. To jednocześnie przywracanie komuś szacunku i uznania. Taką rehabilitacją zwykle jest uniewinnienie. Inaczej jednak uregulowana została rehabilitacja w „ustawie łutowej”. Nieważność orzeczenia nie oznacza w tym przypadku, że osoba, której rozstrzygnięcie dotyczy, nie dopuściła się przypisanego jej czynu. Aczkolwiek stwierdzenie przez sąd istnienia związku między doznanymi represjami a działalnością na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego jest, jak stwierdził Sąd Najwyższy w jednym ze swoich orzeczeń o sygn. WO 37/94, „najwyższą i ostateczną formą rehabilitacji”, nie tylko przywracającą skazanego do społeczności osób niekaranych, ale także wskazującą na zasługi tej osoby poczynione na rzecz suwerenności naszego państwa.

Prezes Sądu Okręgowego w Rzeszowie w decyzji z 10 listopada 2015 r. (w sprawie VII W 0194–63/15) poinformował, jaka była skala spraw rehabilitacyjnych w województwie rzeszowskim. W samym 1992 r. rzeszowski sąd okręgowy na podstawie „ustawy łutowej” wydał 837 orzeczeń, w 1994 r. – 761, w 1996 r. – 388, a w 1998 r. – 224, co łącznie tylko w ciągu tych 4 lat daje 2210. Sąd ten nie był w stanie dokładnie określić danych statystycznych dotyczących spraw rehabilitacyjnych za cały czas funkcjonowania ustawy, albowiem dane w systemie informatycznym gromadzone są dopiero od 2007 r. Z pewnością jednak Sąd Okręgowy w Rzeszowie wydał kilka tysięcy orzeczeń rehabilitacyjnych, z czego według szacunków autora ok. 20 procent to orzeczenia stwierdzające nieważność wyroków skazujących, 40 procent to orzeczenia odszkodowawcze, a pozostałe ok. 30 procent to orzeczenia odmawiające rehabilitacji lub wypłaty odszkodowania albo zadośćuczynienia.

Poniżej krótki opis niektórych wybranych spraw rehabilitacyjnych dotyczących osób działających na terenie gminy Świlcza.

8.1. SPRAWA WŁADYSŁAWA LUBASA

Postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 22 października 1992 r. (II Ko 940/91) stwierdzono nieważność wyroku b. Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie z 17 maja 1947 r. (Sr 307/47) i postanowienia b. Najwyższego Sądu Wojskowego w Warszawie z 12 września 1947 r. (SN.Odw.S 1619/47) w stosunku do **Władysława Lubasa** [1922–1993], albowiem:

z materiału zebranego w sprawie Sr 307/47 oraz zeznań świadków Jana Drausa i Bolesława Jastrzębskiego oraz wnioskodawcy [...] wynika, że wnioskodawca był członkiem Armii Krajowej, a po rozwiązaniu w styczniu 1945 r. grupa dywersyjna, w skład której wchodził wnioskodawca,

działała nadal, a później przeszli do organizacji WiN. Z zeznań powyższych świadków wynika, że czyny, za które został skazany wnioskodawca, były związane z jego działalnością polityczną i były one związane z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego¹⁰⁵².

Na wniosek jego żony Kazimieri i syna Kazimierza postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 28 czerwca 1993 r. (sygn. Ko 1313/92) przyznano im zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie ich ojca i przetrzymywanie go w więzieniu przez ponad 8 lat (przez 2971 dni): od 1 lipca 1946 do 21 sierpnia 1954 r.

8.2. SPRAWA JÓZEFA JANCZYCKIEGO

Postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 22 kwietnia 1994 r. (II Ko 320/93) stwierdzono nieważność wyroku b. WSR w Rzeszowie z 17 maja 1947 r. (Sr 307/47) i postanowienia b. Najwyższego Sądu Wojskowego w Warszawie z 12 września 1947 r. (SN. Odw.S 1619/47) w stosunku do **Józefa Janczyckiego** [1922–1993], albowiem:

czyny, za które został skazany wnioskodawca [udział w rozbrojeniu posterunku MO w Świlczy oraz w uprowadzeniu 8 maja 1946 r. do lasu dwóch funkcjonariuszy MO z posterunku MO w Świlczy i funkcjonariusza PUBP Kazimierza Rozborskiego, którego usiłowano zabić], były związane z walką o demokratyczny i niepodległy byt Państwa Polskiego¹⁰⁵³.

Jednocześnie postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 26 października 1995 r. (II Ko 861/95) odmówiono Józefowi Janczyckiemu stwierdzenia nieważności wyroku Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 17 stycznia 1949 r. (sygn. II K 361/48), na mocy którego został skazany również na karę 15 lata więzienia za udział w licznych napadach na miejscową ludność i instytucje publiczne (szkoła w Mrowli, spółdzielnia handlowa w Świlczy), złagodzoną później wyrokiem z 15 maja 1956 r. (sygn. IV-a Kow. 239/56) do 10 lat więzienia.

Postanowienie odmowne wydane w sprawie II Ko 861/95, mimo zaskarżenia, zostało utrzymane w mocy postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z 14 grudnia 1995 r. (II AKz 178/95). Również postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 4 kwietnia 1996 r. (sygn. II Ko 1001/94) oddalony został wniosek J. Janczyckiego o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie i pozbawienie wolności przez 10 lat (od 20 stycznia 1947 do 20 stycznia 1957 r.), uznając, że „odszkodowanie nie przysługuje, ponieważ odbyta przez niego kara 10 lat więzienia to kara, jaką wnioskodawca musiałby odbyć za czyny, co do których nie stwierdzono nieważności”. Postanowienie to

¹⁰⁵² AIPN Rz 107/1792, t. 5, Postanowienie Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 22 x 1992 r., II Ko 940/91, k. 228–230.

¹⁰⁵³ *Ibidem*, Postanowienie Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 22 IV 1994, II Ko 320/93, k. 258–259.

zostało następnie utrzymane w mocy postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z 14 czerwca 1996 r. (sygn. II AKz 104/96).

8.3. SPRAWA KAZIMIERZA CIEBIERY

Na wniosek żony skazanego Zofii Ciebiery postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 22 kwietnia 1994 r. (II Ko 1227/93) stwierdzono nieważność wyroku b. Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie z 17 maja 1947 r. (Sr 307/47) w stosunku do **Kazimierza Ciebiery** [1924–1988], na mocy którego skazany został na 6 lat więzienia, albowiem przypisane mu czyny, tj. udział w zabójstwie funkcjonariusza MO Walentego Kaszuby i udział w rozbrojeniu posterunku MO w Świlczy, wiązały się „z jego działalnością polityczną związaną z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego”¹⁰⁵⁴.

Wnioskodawcom, tj. żonie i dzieciom Januszowi oraz Grażynie Cieberom, Sąd Wojewódzki w Rzeszowie postanowieniem z 22 września 1995 r. (II Ko 511/94) przyznał zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie ich ojca, który w więzieniu spędził 2190 dni (6 lat).

8.4. SPRAWA JÓZEFA POMIANKA

Także na wniosek żony, Ireny Pomianek, postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 22 kwietnia 1994 r. (II Ko 1239/93) stwierdzono nieważność wyroku b. Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie z 17 maja 1947 r. (Sr 307/47) w stosunku do **Józefa Pomianka** („Zamek”), na mocy którego został on skazany na 4 lata więzienia, albowiem przypisane mu czyny, tj. udział w rozbrojeniu posterunku MO w Świlczy oraz rozboje na szkodę spółdzielni i osób prywatnych, związane były z jego działalnością polityczną i „stanowiły przejaw walki o niepodległy i suwerenny byt Państwa Polskiego”¹⁰⁵⁵.

Sąd Wojewódzki w Rzeszowie postanowieniem z 29 stycznia 1996 r. (II Ko 523/94) przyznał żonie Józefa Pomianka zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie jej męża.

8.5. SPRAWA FRANCISZKA CZAJAKA-RUDNICKIEGO

Sąd Wojewódzki w Rzeszowie 15 czerwca 1992 r. w sprawie (o sygn. II Ko 1442/91) dotyczącej **Franciszka Czajaka-Rudnickiego** wydał postanowienie, w wyniku którego stwierdzono nieważność wyroku b. Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 12 stycznia 1956 r. (sygn. IV K 61/55) za udział w zabójstwie Wojciecha Kocana oraz za usiłowanie zabójstwa funkcjonariusza MO z Przybyszówki, niejakiego Głowackiego.

¹⁰⁵⁴ *Ibidem*, k. 261–262.

¹⁰⁵⁵ *Ibidem*, Postanowienie Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 22 IV 1994 r., II Ko 320/93, k. 263–264.

W uzasadnieniu tego postanowienia podniesiono, że zabójstwo Kocana nie stanowiło przeszkody do stwierdzenia nieważności wyroku z 1956 r., albowiem „podjęto organizacyjną decyzję o likwidacji przywódcy bandy terrorystyczno-rabunkowej Wojciecha Kocana napadającej na mieszkańców Przybyszówki”. Z kolei postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 10 grudnia 1993 r. (sygn. II Ko 711/93) przyznano Czajakowi zadośćuczynienie i odszkodowanie za krzywdy wynikłe z niesłusznego skazania, tj. za przebywanie w aresztach UB oraz w więzieniach w Rzeszowie i Potulicach przez 20 miesięcy (590 dni), tj. od 27 sierpnia 1955 do 11 kwietnia 1957 r.¹⁰⁵⁶.

8.6. SPRAWA BRONISŁAWA ADAMCA

Wniosek **Bronisława Adamca** o stwierdzenie nieważności wyroku b. WSR w Rzeszowie z 17 marca 1950 r. (Sr 142/50) skazującego go na karę śmierci złagodzoną na mocy amnestii z 1947 r. do 15 lat więzienia został oddalony postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 3 lutego 1992 r. (II Ko 680/91). W tym wypadku „Sąd Wojewódzki uznał, że działalność Bronisława Adamca miała charakter polityczny, związana była z walką z nowo wprowadzanym ustrojem Państwa Polskiego, jednak dobro poświęcone – życie człowieka, pozostawało w rażącej sprzeczności z celami, jakie zamierzano przez to osiągnąć – utrudnienie prowadzenia reformy rolnej”¹⁰⁵⁷. Bronisław Adamiec pozbawiony był wolności od 27 sierpnia 1949 do 10 września 1957 r., odbywając ponad 8-letnią karę w więzieniach „Na Zamku” w Rzeszowie, w Przemyślu, a potem we Wronkach w osławionym skrzydle „C”, Nowogardzie i Strzelcach Opolskich¹⁰⁵⁸.

8.7. SPRAWA EDWARDA PUKAŁY

Drugi ze współsprawców zabójstwa pełnomocnika PKWN Władysława Kornaka **Edward Pukała** („Lis”) z Przybyszówki, podwładny i współnik Wojciecha Kocana („Maka”, „Czarnego Sędziego”), za udział w tym zabójstwie i udzielenie pomocy w likwidacji Stanisława Ossaka i Zenona Kondratiuka został skazany wyrokiem WSR z 17 marca 1950 r. (Sr 142/50) na łączną karę 15 lat więzienia, złagodzoną później postanowieniem Najwyższego Sądu Wojskowego z 8 grudnia 1954 r. (Zg.Og. 474/54) do 5 lat więzienia¹⁰⁵⁹.

Na skutek wniosku rodziny o stwierdzenie nieważności tego wyroku Sąd Apelacyjny w Rzeszowie postanowieniem z 29 grudnia 1998 r. (II AKz 148/98) utrzymał w mocy wcześniejsze postanowienie Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 19 listopada 1998 r.

¹⁰⁵⁶ AIPN Rz 107/1677, Akta sprawy przeciwko Franciszkowi Czajak-Rudnickiemu, k. 459–464; B. Adamiec, *Ocalić...*, s. 45–46.

¹⁰⁵⁷ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Postanowienie Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 3 II 1993 r., II Ko 680/91, k. 228–230.

¹⁰⁵⁸ B. Adamiec, *Ocalić...*, s. 53–58.

¹⁰⁵⁹ AIPN Rz 107/1793, k. 374–376.

(II Ko 116/98), oddalając wniosek o stwierdzenie nieważności wyroku WSR z 1950 r. Sąd Apelacyjny stwierdził, iż: „Bezspornym jest, że Edward Pukała był żołnierzem Armii Krajowej i czynów, za jakie został skazany, dopuścił się, działając w ramach tej organizacji niepodległościowej”. Odnośnie do udziału w tych zabójstwach w pisemnym uzasadnieniu dodał:

dobro, jakie zostało poświęcone, tj. życie ludzkie, pozostawało bowiem w rażącej dysproporcji z dobrem, jakie zamierzano uzyskać (utrudnić reformę rolną). Postępowanie dowodowe nie wykazało, z jakiego powodu faktycznie zostali zastrzeleni Stanisław Ossak i Zenon Kondraszczuk/Kondratiuk. W sprawie nie znaleziono dostatecznych podstaw do przyjęcia, że z ich strony zagrażało tak Edwardowi Pukale, jak i organizacji niepodległościowej jakieś niebezpieczeństwo. Byli to Polacy przeniesieni ze Wschodu, przebywający w Świlczy krótki okres czasu. Nadto zauważyć należy, iż były to osoby bezbronne, zaś do Władysława Kornaka oddany został strzał w tył głowy, gdy ten leżał na podłodze [...], stwierdzić należy, że poświęcone dobro, tj. życie ludzkie, pozostawało w rażącej dysproporcji z dobrem, jakie zamierzano osiągnąć, tj. zlikwidowanie osób o innej orientacji politycznej¹⁰⁶⁰.

8.8. SPRAWA STANISŁAWA ŚWIDRA

Podobnie postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 23 listopada 1992 r. (II Ko 273/92) utrzymanym także postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z 28 stycznia 1993 r. (II AKz 15/93) oddalony został wniosek **Stanisława Świdra**. Decyzję tę uzasadniono w następujący sposób:

Biorąc pod uwagę okoliczności popełnienia czynów rozstrzeliwanie osób bezbronnych oraz fakt, że utraciło życie 3 osoby, należy podzielić w pełni stanowisko zajęte przez Sąd I instancji, iż w tym wypadku zachodzi dysproporcja dóbr [...]. Nie da się w chwili obecnej ustalić, czy na skutek zastrzelenia 3 osób uzyskano jakiegokolwiek pozytywne rezultaty dla organizacji względnie ludzi, której to członkiem był wnioskodawca¹⁰⁶¹.

Dotyczyła ta uwaga udziału Stanisława Świdra („Lwa”) w zabójstwach Władysława Kornaka, Walentego Kaszuby i Władysława Stachowicza.

8.9. SPRAWA MICHAŁA FRANKIEWICZA

Sprawa karna dotycząca zorganizowania i dowodzenia akcją likwidacji Franciszka Fere-ta z Bratkowic została już opisana powyżej. Michał Frankiewicz w więzieniu przebywał

¹⁰⁶⁰ *Ibidem*, k. 449–456.

¹⁰⁶¹ AIPN Rz 107/1792, t. 5, Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z 28 I 1993 r., II AKz 15/93, k. 233–236.

od 3 stycznia 1947 do 18 września 1948 r., a więc ponad 20 miesięcy, mimo że ostatecznie jego sprawa na skutek amnestii została umorzona przez Sąd Najwyższy. Wniosek Michała Frankiewicza o rehabilitację został postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 20 września 1993 r. (II Ko 569/93) oddalony, albowiem zdaniem tegoż Sądu „pozbawienie życia Franciszka Fereta pozostaje w rażącej dysproporcji do dobra, które zamierzano uzyskać w ramach działalności organizacyjnej AK poprzez wykonanie powyższego rozkazu”.

Akurat w tym przypadku trudno „Kaczorowi” przypisać inne niż czysto patriotyczne intencje, skoro działał wyłącznie na rozkaz legendarnego dowódcy dywersji Inspektora tu AK Rzeszów Wiktora Błażewskiego („Orlika”). Co ważne, do tej akcji wynajął grupę „Kościarza” niemającą wiele wspólnego z AK i działalnością na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego. W ten sposób nie narażał swoich kolegów i podwładnych z konspiracji działających z pobudek czysto patriotycznych. Być może na wynik tego orzeczenia mogła mieć wpływ okoliczność, że rozpatrując wniosek o rehabilitację, sąd nie dysponował aktami sprawy (II K 338/47), lecz jedynie samymi odtworzonymi wyrokami. Orzeczenie rehabilitacyjne w tym przypadku mogłoby być inne po zapoznaniu się z całością akt sprawy, materiałami archiwalnymi dotyczącymi działalności „Straży” WiN (tak pod dowództwem „Orlika”, jak i „Bruna”), zeznaniami złożonymi w sprawie IV ZG WiN, zwłaszcza przez Adama Lazarowicza („Klamrę”). Sąd rozpoznający sprawę w 1993 r. nie dostrzegł, że w obronie M. Frankiewicza, ryzykując swoją karierę sędziowską, wystąpił w 1948 r. sędzia dr Adam Mazurek, składając *votum separatum* do wyroku z 16 lutego 1948 r.

Nieco szersze uzasadnienie odmowy uwzględnienia wniosku o stwierdzenie nieważności wyroku zawarł Sąd Apelacyjny w Rzeszowie w postanowieniu z 28 października 1993 r. (sygn. AKz 162/93.) Zdaniem tegoż sądu:

Ustawodawca nałożył jednak obowiązek przy stosowaniu powołanej ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. badania w każdym wypadku, czy nie zachodziła dysproporcja dobra poświęconego do dobra, które zamierzano uzyskać, działając w taki, a nie inny sposób. Szczególnie ocena taka musi mieć miejsce w wypadku dokonania zabójstwa drugiego człowieka. **Życie ludzkie jest bowiem wartością najwyższą i tylko w wyjątkowych okolicznościach pozbawienie życia drugiego człowieka może być usprawiedliwione okolicznościami sprawy.** W konkretnym wypadku dokonano zabójstwa Franciszka Fereta, nie pozostawiając mu szans obrony. Został zastrzelony w swoim mieszkaniu, a przy jego likwidacji, jak wynika z zeznań wnioskodawcy, brały udział cztery osoby. Wprawdzie sam wnioskodawca nie wykonywał bezpośrednio egzekucji, ale ubezpieczał wraz z innymi dokonującego zabójstwa. Franciszek Feret nie miał więc żadnej możliwości ucieczki, a wnioskodawca swoją świadomością obejmował fakt, że zostanie on zamordowany.

8.10. SPRAWA LEONA SŁOWIKA

Wyrokiem b. Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie z 7 października 1947 r. (Sr 778/47) **Leon Słowik** został skazany na karę śmierci, którą wykonano 3 tygodnie

później. Nieco inny wydźwięk ma postanowienie Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 11 stycznia 2011 r. (II Ko 491/10), uwzględniające wniosek rehabilitacyjny rodziny „Uzdy” dotyczący żądania stwierdzenia nieważności wyroku WSR z 1947 r. Sąd Okręgowy rozpoznający sprawę rehabilitacyjną stwierdził:

faktem jest, że Leon Słowik wykorzystywał tę jak i inną broń do akcji wymierzonych przeciwko działaczom PPR i UB oraz członkom ich rodzin, co z punktu widzenia tych osób może wyglądać na działalność rabunkową. Wszelako inna perspektywa tych zdarzeń przedstawia się z pozycji ówczesnych środowisk niepodległościowych, opozycyjnie nastawionych do narzuconej przez obce mocarstwo władzy, która w istocie nie miała mandatu społecznego. Członkowie oddziałów leśnych rekrutowali się głównie z byłej partyzantki patriotycznej, zagrożonej prześladowaniami przez tzw. aparat państwowy i zbiegów z Ludowego Wojska Polskiego i Milicji Obywatelskiej, formacji obcym im ideowo. Znane już były wówczas metody śledcze stosowane przez Urząd Bezpieczeństwa, nadzorowany przez „opiekunów” z NKWD czy wywózki do ZSRR. W takiej sytuacji podjęcie zbrojnego oporu było nie tylko przejawem oporu, samoobrony czy odwetu przeciwko przedstawicielom nielegalnej władzy, ale też walką o przetrwanie w warunkach wojennych, wymagających sięgania choćby po rekwizycje, przy czym żołnierze podziemia starali się nie obciążać nimi miejscowej ludności, lecz kierowali takie akcje przeciwko przedstawicielom władzy ludowej i jej poplecnikom. Stanowiło to także rodzaj kary (odwetu) za kolaborację z wrogiem, a więc Związkiem Sowieckim. Opisywana działalność miała również na celu pacyfikowanie postaw i nastrojów prokomunistycznych wśród społeczeństwa, jak również przeciwdziałanie infiltracji ze strony UB i MO. Skoro zatem spełniona została przesłanka z art. 1 ust. 1 ustawy „lutowej” (Ustawa z dn. 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego), **należało orzec w ten sposób o rehabilitacji Leona Słowika i oddając właściwe miejsce pamięci o jego patriotycznej postawie jako żołnierza antykomunistycznego podziemia walczącego o niepodległość Polski**¹⁰⁶².

Oceniając powyższy wyrok rehabilitacyjny z 11 stycznia 2011 r., który oczywiście jest w pełni słuszny należy mieć na względzie, że „Uzda” został w 1947 r. skazany na karę śmierć przez WSR w Rzeszowie wyłącznie za nielegalne posiadanie broni palnej i amunicji, „a mianowicie: od sierpnia 1944 r. pistolet „Colt”, który zamienił w czerwcu 1946 r. na pistolet belgijski FN 14-to strzałowy wraz z trzynastoma nabojami i przechowywał go do dnia 3 września 1947 r., a ponadto trzy ręczne karabiny niemieckie MG 34, jeden karabin czeski „Mauser” od wiosny 1946 r., również do dnia 3 września 1947 r.”. Przedmiotem postępowania karnego nie były zatem żadne akcje likwidacyjne, czy ekspropriacyjne, w których brał udział lub którymi dowodził¹⁰⁶³.

¹⁰⁶² Postanowienie Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 11 I 2011 r., II Ko 491/10 wraz z pisemnym uzasadnieniem, cyt. za: M. Maruszak, *Leon Słowik...*

¹⁰⁶³ M. Maruszak, *Leon Słowik...*, „THR” 2015, nr 3, s. 74, 81.

8.11. SPRAWA PIOTRA PIĘTY

Wniosek córki **Piotra Pięty** z Bratkowic, działającego także w grupie Stanisława Pieli („Kościarza”) i Stanisława Misia, o stwierdzenie nieważności wyroku b. WSR w Rzeszowie z 20 lutego 1947 r. (sygn. Sr 85/47), na mocy którego skazany został on na karę 15 lat więzienia, m.in. za udział w zabójstwie na weselu w Bratkowicach 16 października 1946 r. Mariana Bieszczada (jedynie strażnika Komitetu Wojewódzkiego PPR), został po transformacji ustrojowej załatwiony odmownie postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 25 stycznia 1997 r. (sygn. II Ko 145/96). W uzasadnieniu tego postanowienia stwierdzono, że:

w trakcie tego przyjęcia weselnego doszło do oddania strzałów z przyczyn kryminalnych. Ojciec wnioskodawczyni i jego koledzy przyjechali na to wesele, by bawić się, nie w celach konspiracyjnych, „obstawili” dom z kilku stron i oddano cały szereg strzałów, zagrażając nie tylko Bieszczadowi, ale i innym gościom weselnym [...]. Tego typu czyn, ani od strony przedmiotowej, ani od strony podmiotowej, nie może być uznany za element związany z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. Nie ma też żadnego związku wcześniejsza konspiracyjna działalność ojca wnioskodawczyni z postępowaniem karnym dotyczącym śmierci Bieszczada. Wobec kryminalnych pobudek dopuszczenia się tej „strzelaniny”¹⁰⁶⁴ – brak podstaw do zastosowania ustawy.

Postanowienie Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie o odmowie rehabilitacji Piotra Pięty na podstawie tzw. ustawy lutowej z 1991 r. zostało wyjątkowo negatywnie ocenione w publikacji M. Maruszaka z 2013 r., jak również we wniosku z 26 listopada 2012 r. rodziny skazanego o wznowienie postępowania. Rozpoznając ponownie sprawę, Sąd Apelacyjny w Rzeszowie postanowieniem z 7 marca 2013 r.

W toku postępowania córka Piotra Pięty złożyła jako dowód w sprawie opinię-oświadczenie Grzegorza Ostasza, w świetle którego

Pięta był – co znajduje potwierdzenie w wielu relacjach świadków oraz w dokumentach śledczych UB – żołnierzem Armii Krajowej. Należał do plutonu AK w rodzinnej miejscowości, która strukturalnie należała do Placówki AK Głogów z Obwodu Rzeszowskiego. Używał pseudonimu „Vis”. Z ustnych relacji dowódców, podoficerów oraz szeregowych żołnierzy AK wynika, że Piotr Pięta, jako żołnierz rezerwy WP, został skierowany do grupy („bojówki”) dywersyjnej AK. Przeszedł specjalne przeszkolenie, w tym w zakresie posługiwania się bronią maszynową. Wziął udział w akcji „Burza”. Po zakończeniu okupacji niemieckiej Piotr Pięta pozostał w stałym kontakcie z konspiracją. Z informacji zdeponowanych m.in. w Studium Polski Podziemnej wynika, że żołnierz o pseudonimie „Vis” z Bratkowic miał wziąć udział w uderzeniu na gmach UB w Rzeszowie na początku 1945 r. Akcja nie została zrealizowana.

¹⁰⁶⁴ AIPN Rz 107/408, Postanowienie Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 21 I 1997 r., II Ko 145/96, k. 275–279.

Typowano do niej jednak najbardziej sprawdzonych, pewnych żołnierzy akowskiej dywersji. Rejon Bratkowic po zakończeniu wojny był terenem dalszej energicznej działalności ugrupowań poakowskich, które wykonywały różnego rodzaju akcje przeciwko funkcjonariuszom władzy „ludowej”. Przeprowadzano również konieczne rekwizycje, niezbędne dla utrzymania niepracujących członków oddziałów podziemnych. Nie wchodząc w zagadnienia etyczne i moralne, należy stwierdzić, że taka aktywność jak najbardziej mieściła się w zakresie działalności niepodległościowej. W 1946 r. Piotr Pięta dysponował zrzurowym angielskim pistoletem maszynowym Sten. To nie była broń, jaką mogła posiadać przypadkowa osoba. Nawet w warunkach rozformowania AK wciąż czynni konspiratorzy wyjątkowo skrupulatnie pilnowali magazynów broni grup dywersyjnych. Tego rodzaju broń nie trafiała w niepowołane ręce. Zabójstwo Mariana Bieszczada, pracownika Wojewódzkiego Komitetu PPR w Rzeszowie, o którego współudział oskarżony był Piotr Pięta, należy traktować w kategorii akcji specjalnych podziemia niepodległościowego. Na pewno nie był to pospolity mord rabunkowy. Jestem przekonany, że zarówno posiadane uzbrojenie, jak i udział we wspomnianej akcji potwierdzają uczestnictwo Piotra Pięty w konspiracji poakowskiej¹⁰⁶⁵.

Sąd Apelacyjny, odmawiając uwzględnienia wniosku córki Piotra Pięty o wznowienie postępowania, stwierdził:

Zarówno opracowanie naukowe, jak i oświadczenia sporządzone przez Grzegorza Ostasza jak i Marcina Maruszaka nie zawierają nowych faktów czy też dowodów związanych z czynem Piotra Pięty, za który został skazany przez b. Wojskowy Sąd Rejonowy. Oświadczenia te zawierają jedynie ogólne oceny sytuacji w powojennej Polsce, a szczególnie okresu pomiędzy czerwcem 1946 roku a styczniem 1947 roku, kiedy to nasiliły się działania zwalczające ugrupowania antykomunistyczne. Oświadczenia sporządzone przez historyków są ich opinią dot. tamtego okresu. Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego, Sąd dokonuje oceny indywidualnego przypadku na podstawie zebranego materiału dowodowego, ustalając m.in. motywy działania sprawcy, jak i okoliczności popełnienia przestępstwa. W tej sprawie nie ujawniono nowych faktów jak i dowodów, które odważyłyby dotychczasowe ustalenia sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie. Dotyczy to zwłaszcza ustaleń, że Piotr Pięta działał w samoobronie¹⁰⁶⁶.

8.12. SPRAWA EUGENIUSZA PORADY

Eugeniusz Porada jako skazany wyrokami sądu wojskowego z 1 lutego 1949 r. (sygn. Sr 7/47) oraz powszechnego sądu karnego z 17 stycznia 1949 r. (sygn. II K 361/48) na karę dożywotniego więzienia został 1 lipca 1958 r. warunkowo zwolniony z odbywania reszty tej kary. W więzieniu spędził ponad 12 lat. W lipcu 1994 r. wystąpił o stwierdzenie nieważności wyroku b. Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 17 stycznia 1949 r. w opisaney powyżej

¹⁰⁶⁵ M. Maruszak, *Podwójnie „Wykłęty”*. *Sprawa Piotra Pięty ps. „Vis”*, THR 2013, nr 1, s. 19–27.

¹⁰⁶⁶ *Ibidem*, s. 22.

wieloosobowej sprawie (II K 361/48). Rozpoznając ten wniosek, Sąd Wojewódzki w Rzeszowie postanowieniem z 18 stycznia 1996 r. (sygn. II Ko 789/94) oddalił go jednak, stojąc na stanowisku, że „czyny, za jakie Porada został skazany tym wyrokiem, są pospolitymi czynami kryminalnymi, nie mającymi cech działalności politycznej na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego” oraz „były przestępstwami pospolitymi, kryminalnymi i nie miały charakteru politycznego”. Postanowienie to utrzymał w mocy Sąd Apelacyjny w Rzeszowie orzeczeniem z 7 marca 1996 r. (sygn. II AKz 31/96), uznając, że „nie ma żadnych argumentów pozwalających na przyjęcie związku pomiędzy popełnionymi przestępstwami a działalnością mającą na celu odzyskanie niepodległego bytu Państwa Polskiego”¹⁰⁶⁷.

W maju 1994 r. stwierdzono wyłącznie nieważność wyroku WSR (w sprawie Sr 7/47) orzeczonego wobec Eugeniusza Porady, uznając, że czyny, za które został skazany tym tylko wyrokiem, związane były z walką o demokratyczny i niepodległy byt państwa polskiego. Jednakże Sąd Wojewódzki w Szczecinie postanowieniem z 24 listopada 1997 r. (sygn. III Ko 289/96) odmówił wypłaty odszkodowania za skazanie tym wyrokiem na karę dożywotniego więzienia, stwierdzając, że „Eugeniusz Porada, odbywając karę ponad 11 lat pozbawienia wolności, odbywał *de facto* karę orzeczoną za przypisane mu pospolite przestępstwa kryminalne, a nie za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego”.

8.13. SPRAWA STANISŁAWA SZELIGI

Stanisław Szeliga („Stach”, „Kruk”) osobiście wniósł o rehabilitację. Rozpoznając jego wniosek, Sąd Wojewódzki w Rzeszowie postanowieniem z 13 marca 1992 r. (sygn. II Ko 1090/91) stwierdził nieważność wyroku Sr 860/47, uznając, że przypisany skazanemu czyn (przynależność do WiN) „był związany z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego”. Postanowieniem tego sądu z 15 marca 1993 r. (sygn. II Ko 409/92) przyznano mu odszkodowanie i zadośćuczynienie za krzywdę spowodowaną niesłusznym skazaniem¹⁰⁶⁸.

8.14. SPRAWA ANTONIEGO CHORAŻEGO

Obu skazanych na karę śmierci wykonaną 21 marca 1952 r. można uznać za ostatnich „żołnierzy wyklętych” z gminy Świlcza. Obaj też zostali zrehabilitowani w III RP, z tym że Władysław Łabaj jedynie częściowo. Postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie

¹⁰⁶⁷ AIPN Rz 107/1167, t. 1: *Akta sprawy przeciwko Eugeniuszowi Paradzie i innym*, Postanowienie Sądu Wojewódzkiego w Szczecinie, o oddaleniu wniosku o przyznanie odszkodowania za niesłuszne skazanie, sygn. III Ko 289/96, 24 XI 1997 r., k. 161–162, oraz Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, sygn. II AKz 340/97, 30 XII 1997 r., k. 165–166.

¹⁰⁶⁸ IPN Rz 107/584, Postanowienia SW w Rzeszowie z 13 III 1992 r., II Ko 1090/91 oraz z 15 III 1993 r., sygn. II Ko 409/92, k. 181–182.

z 8 kwietnia 1993 r. (sygn. II Ko 1387/92) stwierdzono bowiem nieważność wyroku z 14 lutego 1952 r. (sygn. Sr 30/52, późniejsza sygn. Sr 94/52)¹⁰⁶⁹ w stosunku do Antoniego Chorażego. W uzasadnieniu swego rozstrzygnięcia z 1993 r. sąd stwierdził, że zastrzelenie 27 grudnia 1951 r. podczas obławy 4 żołnierzy KBW i ranienie kolejnych dokonane było w obronie własnej i towarzysza broni i „zachowana została proporcja pomiędzy dobrem, które zamierzano uzyskać – obrona przed aresztowaniem i utratą wolności i życia, a dobrem poświęconym”.

Następnie postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 25 listopada 1993 r. (sygn. II Ko 544/93) przyznano rodzinie Antoniego Chorażego stosowne odszkodowanie. Sąd ustalił, że w chwili aresztowania Antoni Choraży *vel* Władysław Bochenek miał 27 lat i był ojcem 15-miesięcznego syna. Jego żona w trakcie obławy była w ciąży z drugim dzieckiem i została postrzelona. Cóрка urodziła się już po wykonaniu wyroku śmierci na Chorażym, gdy matka przebywała w więzieniu. Tak więc dzieci nie znały swego ojca.

8.15. SPRAWA WŁADYSŁAWA ŁABAJA

Stwierdzono również nieważność wyroku z 1952 r. skazującego na karę śmierci Władysława Łabaja. Nastąpiło to postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 3 listopada 1992 r. (sygn. akt II Ko 606/92) na wniosek rodzeństwa. Sąd stwierdził, że 27 grudnia 1951 r., ukrywając się w lesie, „bronili się przed ujęciem i zatrzymaniem. Po stronie poszukujących żołnierzy znajdowały się znacznie większe możliwości rażenia bronią, jeśli się zważy, że było kilkunastu żołnierzy uzbrojonych”. Uznał jednak, że brutalnego pobicia kapitana KBW Antoniego Wrzeszcza 26 grudnia 1951 r. łopatą do węgla już po jego rozbrojeniu, jedynie w celu odebrania legitymacji, „nie można uznać za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego”.

¹⁰⁶⁹ AIPN Rz 107/1292, t. 3, Wyrok WSR w Rzeszowie z 14 II 1952 r. w sprawie przeciwko Władysławowi Łabajowi, Antoniemu Chorażemu i Kazimierzowi Ryszkowskiemu, k. 67–91.

ZAKOŃCZENIE

Zamiarem autora nie było dokonanie oceny zachowania osób, które kontynuowały działalność zbrojną po zajęciu terenów Obwodu AK Rzeszów przez Armię Czerwoną. Całkowicie obiektywne przedstawienie funkcjonowania bojówek jest zresztą obecnie praktycznie niemożliwe. Zachowało się zbyt mało dokumentów, a nie-liczne relacje uczestników tych wydarzeń zawierają, z przyczyn oczywistych, bardzo subiektywny obraz rzeczywistości. Przyszło im bowiem żyć w czasach niezwykle trudnych, wręcz tragicznych, gdy Polacy strzelali do Polaków. Z wojny wyszli okaleczeni, z olbrzymią dawką agresji i za małym szacunkiem dla życia drugiego człowieka. Łatwość zabijania i dostępu do broni były przekleństwem pierwszych lat powojnia. Zresztą całe społeczeństwo z wojny wyszło z bagażem złych nawyków i przekonaniem, że z użyciem przemocy można łatwo zaspokajać wszelkie potrzeby swoje i najbliższych. Niestety, miało to wpływ na zachowania osób dysponujących bronią, i to po obu stronach barykady, a więc zarówno po stronie władzy (wojska, milicji i organów bezpieczeństwa), jak i szeroko rozumianego podziemia niepodległościowego. Na podstawie dokonanych badań historycznych można próbować wyciągnąć pewne wnioski.

* * *

Z chwilą „wyzwolenia” Rzeszowa przez wojska sowieckie zaczęły się kłopoty z łącznością i transportem między poszczególnymi szczeblami dowodzenia, trudności z zapleczem finansowym. Rzeszowski podokręg znalazł się po drugiej stronie frontu, pod nową okupacją sowiecką. Z uwagi na wrogie nastawienie nowego reżimu do AK, liczne aresztowania i mordy na żołnierzach podziemia pojawiła się konieczność samoobrony i tym samym reakcji na próby niedochowania tajemnicy oraz zdrady, często wśród sąsiadów, znajomych, a nawet najbliższych krewnych. Szybko zaczęły powstawać samodzielnie działające oddziały zbrojne, zwane popularnie bojówkami, zasilane głównie ludźmi spalonymi, poszukiwanymi przez MO, NKWD i służbę bezpieczeństwa, dezerterami z wojska bądź

też ukrywającymi się z innych jeszcze powodów (przed zemstą). Ugrupowania te miały niemal nieograniczony dostęp do broni pozostałej po rozwiązaniu AK i przejściu frontu.

Nietrudno zauważyć, że członkami oddziałów dywersyjnych, przekształconych z czasem w mniejsze bojówki, byli najczęściej dwudziestoparolatkowie, pochodzenia chłopskiego, z wykształceniem podstawowym, czasami średnim. Było to tzw. pokolenie Kolumbów. Przykładowo: żołnierzami „Straży” DSZ-WiN pochodzącymi z gminy Świlcza byli Wiktor T. Błazewski, ur. 1923 r., Władysław Strumski, ur. 1922 r., Kazimierz Strumski, ur. 1920 r. i Stanisław Leśko, ur. 1922 r. Natomiast w innych bojówkach na tym terenie działali: Antoni Wołowicz, ur. 1920 r. (zginął w 1943 r. podczas nieudanego zamachu na szefa Kripo w Kolbuszowej), Bronisław Migała, ur. 1922 r., Józef Gutkowski, ur. 1919 r., Bronisław Adamiec, ur. 1919 r., Hieronim Bednarski, ur. 1921 r., Franciszek Rejman, ur. 1922 r., Eugeniusz Porada, ur. 1924 r., Józef Janczycki, ur. 1922 r., Adolf Koczur, ur. 1919 r., Jan Bąk, ur. 1924 r., Stanisław Zagrodnik, ur. 1925 r., Władysław Łabaj, ur. 1925 r., i Antoni Chorąży, ur. 1929 r.

Kadrę dowódczą AK i BCh stanowili trzydziestoparolatkowie w stopniach podchorążych i oficerskich, najczęściej z wykształceniem średnim maturalnym lub nawet po studiach i odbytej służbie wojskowej. Przykładowo: Jan Geroń, ur. 1908 r., mjr Mieczysław Kawalec, ur. 1916 r., plut. pchor. Józef Koryl, ur. 1912 r., pchor. Józef Kokoszka, ur. 1914 r., ppor. Kazimierz Dziekoński, ur. 1913 r., ppor. Józef Frankiewicz, ur. 1914 r., kpr. Tadeusz Dziedzic, ur. 1910 r., plut. pchor. Michał Frankiewicz, ur. 1917 r., ppor. Franciszek Czajak-Rudnicki, ur. 1911 r. Wyższa kadra, a więc oficerowie i podchorążowie, zaangażowana była w bardziej ukrytą działalność konspiracyjną nowych struktur Państwa Podziemnego: organizacji „NIE”, potem DSZ i wreszcie WiN. Część działała w wywiadzie i kontrwywiadzie AK-DSZ-WiN (np. pchor. Józef Koryl, Tadeusz Murdzia, Stanisław Szeliga czy Józef Kokoszka).

* * *

Na podstawie opisanych wydarzeń można zauważyć, że poza cezurą związaną z wkroczeniem Armii Czerwonej na Rzeszowszczyznę i rozpoczęciem nowej okupacji w tym drugim przedziale czasowym aż do sfałszowanych wyborów do Sejmu w styczniu 1947 r. da się wyróżnić kilka podokresów charakteryzujących działalność organizacji zbrojnych na terenie przedwojennej gminy Świlcza:

- od sierpnia do października 1944 r. (czas wyczekiwania),
- od listopada 1944 r. do czerwca/lipca 1945 r. (czas odwetu),
- od sierpnia 1945 r. do kwietnia 1946 r. (czas nadziei i względnego spokoju),
- od kwietnia 1946 r. do stycznia 1947 r. (czas walki o przetrwanie).

W czasie wyczekiwania nie wykonywano żadnych akcji likwidacyjnych ani w stosunku do członków PPR, ani funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa. Dlatego też nie było potrzeby odtwarzania struktur byłych oddziałów dywersyjnych. Poza tym toczyły się rozmowy płk. Kazimierza Putka („Zwornego”) z dowództwem I Frontu Ukraińskiego na temat utworzenia 10. Dywizji Piechoty AK (wchodzącej w skład 2. Armii WP) i wspólnego wyzwolenia dalszych obszarów Polski.

Niestety, NKWD dość szybko przystąpiło do zwalczania Polskiego Państwa Podziemnego i jego wojska. Nastąpiły masowe aresztowania akowców, wywózki w głąb ZSRS do dalekich łagrów oraz egzekucje dokonywane w miejscowościach Turza i Trzebuska w pobliżu Sokołowa Małopolskiego oraz więzieniu „Na Zamku” w Rzeszowie. Nastąpił czas „samoobrony” za aresztowania akowców przez NKWD, zsyłki i mordy sądowe. Wtedy też (jesienią 1944 r.) na bazie wcześniejszego oddziału dywersyjnego Placówki AK „Świerk” Tadeusza Dziedzica utworzono bojówkę, na dowódcę której wyznaczono Józefa Gutkowskiego („Kanię II”), awansowanego w listopadzie 1944 r. do stopnia plutonowego. Kierował nią przez pierwszych 5 miesięcy okupacji sowieckiej do lutego 1945 r. Przez kolejne 3 miesiące „Kania II” oddelegowany został na teren Placówki AK Głogów Małopolski. Wtedy przeprowadzono pierwsze egzekucje nadgorliwych przedstawicieli nowej władzy, tj. funkcjonariuszy MO lub UB oraz PKWN ds. przeprowadzenia reformy rolnej. Był to czas odwetu, który zakończył się mniej więcej z chwilą ogłoszenia pierwszej amnestii, a nawet wcześniej, na przełomie czerwca i lipca 1945 r., a pod sam jego koniec dokonano jeszcze zabójstwa sekretarza PPR w Bratkowicach Franciszka Fereta (23 maja 1945 r.) i rozbrojono posterunek MO w Świlczy (15 czerwca 1945 r.).

W okresie tym następowała decentralizacja i dekompozycja konspiracyjnych struktur wojskowych oraz większa utrata kontroli oddziałów zbrojnego podziemia przez dowództwo rzeszowskiego Obwodu i Inspektoratu AK-DSZ. Koniec tego zakresu czasowego zbiegł się z objęciem teki wicepremiera w TRJN przez Stanisława Mikołajczyka i cofnięciem uznania dla rządu emigracyjnego przez państwa zachodnie, w tym USA i Wielką Brytanię. Jednocześnie przestała działać AK, rozwiązano organizację „NIE”, a wkrótce nawet DSZ (5 sierpnia 1945 r.). W kręgach dowódczych zapanował swego rodzaju chaos. Rozwiały się nadzieje niektórych na III wojnę światową i wyzwolenie Polski spod okupacji sowieckiej przez armię gen. Władysława Andersa. Polska stała się ofiarą jałtańskiego porozumienia mocarstw.

Po kapitulacji Niemiec i zakończeniu wojny w Europie nie został formalnie wyznaczony na stanowisko szefa dywersji na terenie gminy Świlcza żaden następca Józefa Gutkowskiego. Nie działał jeszcze WiN. Szefem dywersji nie był ani brat komendanta placówki Michał Frankiewicz („Kaczor”), ani dowódca przybyszowskiego plutonu Franciszek Czajak-Rudnicki („Maczuga”). Każdy z nich najprawdopodobniej dowodził tylko jedną akcją likwidacyjną, pierwszy wobec Franciszka Fereta z Bratkowic, drugi wobec Wojciecha Kocana. Po opuszczeniu terenu Placówki „Świerk” najpierw przez jej wieloletniego komendanta ppor. Józefa Frankiewicza, a w czerwcu 1945 r. przez dowódcę dywersji plut. Józefa Gutkowskiego („Kanię II”) właściwie żadna z opisanych w niniejszej publikacji bojówek, z wyjątkiem inspektorackiej „Straży” DSZ-WiN dowodzonej przez Wiktora Błażewskiego („Orlika”), a po jego śmierci przez Kazimierza Dziekońskiego („Bruna”), nie była już formalnie podporządkowana dowództwu AK-DSZ-WiN. Poniekąd tylko „siłą rozpędu” jeszcze na rozkaz „Orlika” w maju 1945 r. dokonano egzekucji Franciszka Fereta, a w 1946 r. na rozkaz Adama Lazarowicza – Wojciecha Kocana („Maka”).

Kolejny okres to czas względnego spokoju, gdy zawieszono walki bratobójcze z nadzieją na dopuszczenie do władzy przynajmniej przedstawicieli mikołajczykowskiego

PSL. Wszyscy byli już zmęczeni wojną i z dużą nadzieją spoglądali na próby współrządzenia przez Stanisława Mikołajczyka razem z komunistami w ramach powołanego 28 czerwca 1945 r. TRJN, z premierem Edwardem Osóbką-Morawskim na czele. Ogłoszona została amnestia, z której część osób skorzystała (np. Michał Frankiewicz), i bratobójcze walki na jakiś czas ustały.

Widoczne jest to też wyraźnie w statystyce ofiar śmiertelnych tego okresu, albowiem od czerwca 1945 do kwietnia 1946 r. zginęły właściwie tylko 2 osoby: Wincenty Dąbrowski z Nosówki (zmarł w szpitalu ciężko pobity najprawdopodobniej przez bandę Kocana) oraz Władysław Zajac z Bratkowic, który został zastrzelony w odwecie za śmierć Franciszka Świdra („Morola”). Wszelkie rekwizycje i działania dyscyplinujące, poczynając od połowy 1945 r., w większości organizowane były samowolnie przez kiluosobowe grupy zbrojnych, które nie miały już charakteru zdyscyplinowanego i karnego wojska (bez stopni i musztry) ani nie podlegały rozkazom przełożonych ze sztabu DSZ, a później WiN.

Nadzieje na wprowadzenie względnej „protezy” demokracji szybko prysły. Coraz więcej osób, głównie poszukiwanych przez MO i UB, w tym także dezenterzy z wojska i milicji, musiało się ukrywać. Latem najlepszym do tego miejscem były większe kompleksy leśne, jak choćby lasy bratkowickie i bory głogowskie, stanowiące część Puszczy Sandomierskiej. Wówczas „ludowcy” skupieni wokół Henryka Stawarza i działający wcześniej w niescalonych patrolach LSB wykorzystali zaistniałą „lukę decyzyjną” i usiłowali przejąć władzę w terenie, tworząc oddział, na czele którego stanął nieposiadający stopni wojskowych Franciszek Rejman („Bicz”). Grupa ta, niestety, nikomu się nie podporządkowała i dość szybko przyjęła metody działania innych istniejących już samowolnych jednostek bojowych, takich jak bandy Wojciecha Kocana i Stanisława Piel. Nastął czas walki o przetrwanie. Konieczne były akcje ekspropriacyjne, w trakcie których coraz częściej dochodziło do zabójstw niewinnych osób. Początkowo „eksy” kierowano wobec członków PPR i ich rodzin, z czasem jednak również wobec bogatszych gospodarzy, leśników, sołtysów, a nawet księży.

Ostatni okres zaczął się późną wiosną 1946 r. i trwał właściwie do przeprowadzenia wyborów do Sejmu i ogłoszenia amnestii w lutym 1947 r. W tym czasie władza ludowa realizowała plan całkowitego rozbicia i likwidacji zbrojnego podziemia, zresztą dzięki amnestii lutowej zakończony pełnym sukcesem. Coraz więcej „zbrojnych” trafiało w ręce służby bezpieczeństwa, pogłębiała się infiltracja partyzantki „Bicza” (nawet kilkunastu agentów i współpracowników UB funkcjonowało już w ramach zbrojnego podziemia), tak że w wakacje 1946 r. Rejman zmuszony był ponownie ukrywać się u znajomych. Po opuszczeniu przez niego oddziału doszło do nieporozumień na tle przywództwa między jego zastępcami: Józefem Szyllerem i Eugeniuszem Poradą, co szybko doprowadziło do faktycznej likwidacji oddziału. Od tego czasu działały już tylko małe grupy dowodzone przez Szyllera lub Leona Słowika („Uzdę”).

Ostateczny cios podziemiowi zadała ogłoszona 22 lutego 1947 r. amnestia. W jej wyniku większość działających w oddziale Rejmana wraz z jego dowódcą ujawniła się przed Komisją Amnestijną, a pozostali stosunkowo szybko zostali aresztowani i uwięzieni.

* * *

Jak udało się ustalić autorowi, na skutek działań opisanych bojówek zginęło w różnych okolicznościach co najmniej 47 osób, z czego w okresie okupacji niemieckiej w ramach realizacji „Kośby” zaledwie 6 osób, reszta już po zajęciu terenów przez Armię Czerwoną. Jesienią 1944 r. śmierć poniosło 10 osób, w 1945 r. – 21 osób, a w 1946 r. znowu 10 osób. Z pewnością przedstawione sprawy nie ukazują wszystkich ofiar pierwszych lat powojnia na opisanym obszarze. Przeważająca ich część to ludzie stosunkowo młodzi, jak np. 7-letnia Teresa Pomianek, 18-letnia Janina Lis, 19-letni Stanisław Tomczyk, 20-letni Stanisław Woźniak, 21-letni Walenty Kaszuba, 23-letni Józef Lewicki, 26-letni Bolesław Wojciechowski, 27-letni Władysław Zajac, 32-letni Zenon Kondratiuk, 32-letni Jan Micał, 35-letni Władysław Mytych, 37-letni Józef Ciebiera, 41-letni Władysław Kornak. Dotyczy to także zastrzelonych funkcjonariuszy Edwarda Nowaka i Mariana Bieszczada.

Warto zadać pytanie, czy wszystkie ofiary, które zginęły podczas okupacji sowieckiej z rąk podziemia, działały na szkodę niepodległego bytu państwa polskiego lub zaangażowane były w działalność na rzecz siłowego utrwalania narzuconej władzy komunistycznej. Część akcji skierowano przeciwko osobom wspierającym wprowadzanie nowego ustroju (jak np. członkowie PPR: Jan Micał, Andrzej Gubernat, Franciszek Feret, Andrzej Doro-ba) i innym wskazywanym w publikacjach lub dokumentach służby bezpieczeństwa jako działacze polityczni PPR czy też przeciwko funkcjonariuszom reżimu komunistycznego (jak np. zastępca komendanta posterunku MO w Raławówce i zarazem sekretarz gminy PPR Władysław Stachowicz czy funkcjonariusz UB Walenty Kaszuba) albo przeciwko pełnomocnikom PKWN ds. reformy rolnej (jak np. Władysław Kornak, Wojciech Kawa ze Zgłobnia, Jan Kurc ze Zgłobnia czy Stanisław Piątek z Trzciany). Zdecydowana większość ofiar, w tym zwłaszcza rekwizycji i pobić, to jednak osoby spoza kręgu „zdrajców” polskiej racji stanu, i to nawet takie, które nie wysługiwały się władzy ludowej w sposób szczególnie nadgorliwy i z krzywdą dla innych. Najczęściej byli to zwykli gospodarze, członkowie ich rodzin czy też bogatsi chłopci lub leśnicy (np. Władysław Baran i Stanisław Mazurkiewicz – obaj z leśniczówek w lasach bratkowickich), a zdarzało się, że i księża (jak np. ks. Józef Poprawski z parafii Zgłobień). W okresie tym śmierć poniosły też osoby – jak podają ówcześni świadkowie wydarzeń – zupełnie niewinne. W Bratkowicach zginęły Julia Fura i jej 7-letnia pasierbica Teresa Pomianek oraz żołnierz LWP na przepustce Stanisław Tomczyk. Podobnie zginęli z Trzciany Jan Cioch i Franciszek Pomianek, na skutek pomyłki Jan Czyż z Przybyszówki, a przypadkowo 18-letnia Janina Lis z Bratkowic. Nie ujawniono także motywów zabójstwa mieszkańców Przybyszówki Rozalii Rączy oraz Jana Czyża i Bronisława Czyża. Nie wszyscy funkcjonariusze swoimi działaniami zasłużyli też na śmierć, a przynajmniej dotychczas nie ujawniono takich powodów ich likwidacji, które można by uznać za usprawiedliwione walką o niepodległy byt państwa polskiego. W czasach współczesnych zwracał na to uwagę sąd karny w toczących się sprawach rehabilitacyjnych, w których wnioski o unieważnienie wyroków okresu stalinowskiego zostały oddalone.

Część akcji odwetowych skierowana została przeciwko pełnomocnikom PKWN ds. reformy rolnej przeprowadzającym parcelację okolicznych majątków ziemskich. Niestety,

razem z nimi zastrzelono przypuszczalnie niczemu niewinne żony działaczy: Stefanię Kawę i Wiktorię Kurc. Zabójstwa małżonek, prawdopodobnie bezpośrednich świadków śmierci mężów i z tego powodu groźnych dla egzekutorów, nie były zresztą przypadkowe. Podobnie zginęły Wiktoria Antos (żona Wojciecha) ze Zgłobnia i Józefa Miś (żona Franciszka) z Przybyszówki czy Julia Fura z Bratkowic (żona Wojciecha). Zdarzało się też, że żony mężczyzn przeznaczonych do likwidacji zostały ciężko ranne przy próbie ratowania swoich najbliższych, np. Maria Kondratiuk (żona Zenona), Rozalia Rączy (żona Henryka) i Maria Jemioła (żona Józefa).

Kto wydawał wyroki śmierci, nie udało się ustalić ponad wszelką wątpliwość. Egzekutorzy najczęściej wskazują Józefa Frankiewicza jako osobę dającą rozkazy wykonania egzekucji w 1944 r. i za okupacji sowieckiej w pierwszym półroczu 1945 r. On temu stanowczo zaprzeczał. Wskazywano też na podziemny sąd specjalny, w którym Frankiewicz pełnił funkcję oskarżyciela (prokuratora), a Józef Kokoszka („506”) przewodniczącego składu sędziowskiego. Jednak funkcjonowanie tego sądu (według historyka Piotra Szopy inspektorackiego wydziału zamiejscowego WSS) nadal owiane jest tajemnicą. Żaden z członków tego sądu nie opisał swojego w nim udziału. Jest to oczywiście zrozumiałe, albowiem rodziny ofiar nadal żyją, a zagadnienie drugiej konspiracji za sprawą „żołnierzy wyklętych” stanowi temat wiodący w dyskusji historycznej, politycznej i publicystycznej. W odkrywanych dokumentach Armii Krajowej (zwłaszcza w meldunkach) pojawiają się jednak informacje o niektórych wyrokach. Sądy specjalne działające do sierpnia 1944 r. zostały dość szczegółowo scharakteryzowane w monografii Piotra Szopy, brak wszakże dokładniejszych danych odnośnie do działalności powstałego jesienią 1944 r. sądu zwanego także „doraźną grupą sądzącą” Placówki AK „Świerk”. Jako zlecających wykonanie wyroków wymieniano też komendantów Obwodu AK-WiN Rzeszów: Adama Lazarowicza („Klamrę”) oraz znacznie częściej pochodzącego z Trzciany Mieczysława Kawalca („Żbika”, „Psarskiego”).

W niektórych przypadkach skutek egzekucji był odwrotny do zamierzonego. Nie odstraszał od wysługiwania się władzy ludowej, lecz jeszcze bardziej zbliżał do niej członków rodzin ofiar. Przykładowo: bracia Walentego Kaszuby wstąpili do służby bezpieczeństwa, a członkowie rodziny Feretów i Mytychów stali się aktywnymi działaczami „przewodniej siły narodu” (PPR i PZPR).

* * *

Jaka była skala działalności tzw. drugiej konspiracji na omawianym terenie, trudno jednoznacznie określić. Gdy porówna się liczbę żołnierzy AK w placówkach w okresie poprzedzającym akcję „Burza” (w Placówce „Świerk” ok. 350, a w Placówce „Grab” ok. 500), to stwierdzić można, że stosunkowo niewielka część akowskiego podziemia z okresu okupacji niemieckiej zdecydowała się czynnie działać z bronią w ręku w nowej rzeczywistości politycznej, bo zaledwie ok. 5–10 procent.

W akcjach organizowanych przez oddział leśny „Bicza”, począwszy od kwietnia 1946 r., według wielokrotnie przywoływanej *Charakterystyki nr 14* przewinęło się wprawdzie blisko 80 osób (niekiedy wskazywano nawet na ponad 170 ludzi, licząc z osobami współpracującymi), ale nie stanowiło to i tak więcej niż kilka procent ogółu żołnierzy AK

i BCh z tego obszaru. Z liczby tej większość albo nigdy nie była w AK, albo pochodziła z niescalonej części BCh. Weterani AK stanowili w tej grupie zdecydowaną mniejszość. Jeśli weźmie się pod uwagę, że w grupie Rejmana byli także mieszkańcy sąsiednich gmin (np. Głogowa Małopolskiego, Racławówki) albo i powiatów (dębickiego i kolbuszowskiego), to odsetek nadal działających w podziemiu akowców był jeszcze niższy. Warto odnotować, że rekrutowali się głównie z przysiółków i wsi otaczających las bratkowicki – np. Józef Szyller pochodził z Przedbórza, Leon Słowik z Bratkowic, a Eugeniusz Porada z Poręb Kupieńskich.

Można zauważyć, że członkowie bojówek nie identyfikowali się z żadną konkretną przedwojenną partią polityczną. Nie byli to zatem ani ultranarodowcy, ani ultrakatolicy. Co najwyżej, z uwagi na pochodzenie chłopskie, w sposób naturalny sympatyzowali, jak reszta społeczeństwa z ruchem ludowym, zwłaszcza mikołajczykowskim PSL. Negatywnie zaś nastawieni byli wobec całego bloku komunistycznego, w tym także do tzw. lubelskiego Stronnictwa Ludowego „Wola Ludu”. Co ciekawe, z chwilą rozbitcia ruchu ludowego na dwie frakcje część dotychczasowych działaczy podziemia (np. Henryk Stawarz) wsparła lewicowe Stronnictwo Ludowe, na czele którego w Rzeszowie stanął kryptokomunista Józef Augustyn („Ludwik”). Zresztą, jak ustalił Marcin Maruszak, 18 maja 1946 r. w Trzcianie „ściągnięto kary pieniężne od członków reżimowego Stronnictwa Ludowego”¹⁰⁷⁰.

* * *

Co ważne, w ugrupowaniu Franciszka Rejmana (nie jest znany jego stopień wojskowy, być może kapral, aczkolwiek dostępne dokumenty nie podają bliższych informacji na ten temat, mimo że wśród swoich był on nazywany „marszałkiem”) działało zaledwie kilka lub kilkanaście osób, które latem 1946 r. stale ukrywały się w lesie. Pozostałych uczestników wypadów rekwizycyjnych mobilizowano *ad hoc* do konkretnego zadania. Przed każdą większą akcją zwoływano na miejsce zbiórki mniejsze kilkusobowe grupki ze swoimi przywódcami na czele. Na co dzień członkowie działających doraźnie bojówek byli zwykłymi mieszkańcami wsi i najczęściej prowadzili rodzinne gospodarstwa rolne. Jedyne ci, których tropiła milicja, żandarmeria wojskowa i organy bezpieczeństwa, zmuszeni byli do ukrywania się u znajomych lub w pobliskim rozległym lesie bratkowickim.

Nie była to więc nigdy prawdziwa partyzantka z podporządkowaniem według stopni i dyscypliną wojskową. W każdym razie nie było wśród nich ani jednego oficera, ani nawet podchorążego. Jedyne kilku lepiej przeszkolonych posiadało stopnie podoficerskie kaprali, a większość nie miała żadnych stopni wojskowych ani nie przeszła podstawowego przeszkolenia wojskowego. W oddziale „Bicza” stopnie wojskowe nie miały żadnego znaczenia przy podejmowaniu decyzji o kolejnych akcjach. Rozkazy wydawali albo Rejman, albo Leon Słowik, a czasami Józef Szyller. Swoimi ludźmi dowodzili też Stanisław Piela oraz Wojciech Kocan.

Byli wśród nich i tacy, którzy zdradzili swoich towarzyszy broni i stali się tajnymi lub jawnymi współpracownikami albo informatorami resortu bezpieczeństwa i podjęli działalność przeciwko swojemu dotychczasowemu środowisku (np. Józef Gniewek

¹⁰⁷⁰ M. Maruszak, *Antykomunistyczne...*, s. 104.

z Bzianki jako TW „Kapelusz”, Antoni Rączy z Przybyszówki jako TW „Gołąb” – obaj działający w bandzie Wojciecha Kocana; Wojciech Paluch jako TW „Tor”, wtyczka UB w oddziale Wojciecha Lisa „Mściciela”; czy też inny współpracownik UB Bolesław Dudziński działający zaledwie kilka dni w grupie Józefa Szyllera¹⁰⁷¹). Prawdopodobnie ze służbą bezpieczeństwa zaczął także współpracować Wojciech Miś („Sokół”), który w bardzo szczegółowych i obszernych zeznaniach w toku śledztwa oraz przed Sądem Okręgowym (w sprawie II K 361/48) obciążył swoich kolegów z bandy „Kościarza” i oddziału „Bicza”. Przez pewien czas na przełomie 1950 i 1951 r. informatorami PUBP byli też Hieronim Bednarski („Nawrócony”) ze Zwiężycy jako TW „Biały” i jego współnik Antoni Rzucidło („Szkoł”) z Raławówki. Obaj wstąpili też, być może – jak niektórzy twierdzą – w celach „maskujących”, do PPR, a potem PZPR, skąd w 1950 r. zostali wykluczeni¹⁰⁷², podobnie jak Edward Pukała z Przybyszówki, Jan Bąk z Trzciany czy Stanisław Rogala z Bratkowic. Według części historyków było to dość typowe zjawisko, albowiem żołnierze dywersji chcieli w ten sposób ukryć swoją przeszłość, zgodnie z zasadą „najciemniej pod latarnią”.

Kwestie te wymagają jednak bardziej pogłębionych badań historycznych. Dotychczas nie udało się odnaleźć jakichkolwiek śladów obrazujących bliższą współpracę ze służbą bezpieczeństwa np. J. Frankiewicza, mimo że zachowały się dowody pośrednie jego operacyjnego wykorzystania. Nie natrafiono też na donosy Bronisława Migąły, chociaż wiadomo, że pracował na rzecz jednego z „kujbyszewiaków”: por. Juliana Wojtusika.

Wiadomo też, że już w grudniu 1945 r. służba bezpieczeństwa pozyskała do współpracy jednego z członków oddziału „Bicza” posługującego się pseudonimem TW „Łaska”, a w 1946 r. PUBP w Rzeszowie zwerbował jeszcze 3 kolejnych tajnych agentów z tej samej grupy o pseudonimach „Głóg”, „Świerk” oraz „Kuna”. Na początku 1947 r. donosiło jej dalszych 14 tajnych współpracowników „wywodzących się [...] ze środowiska tej bandy”¹⁰⁷³. Tak więc kwestia infiltracji świlczańskich bojówek i poakowskich struktur podziemia (w tym WiN) jest z pewnością tematem fascynującym, ale na razie nieopisanym.

Nie udało się ustalić, czy niektórzy z członków ugrupowania Rejmana inspirowani byli przez UB i czy ich działalność nie miała charakteru prowokacji. W publikacjach dotyczących drugiej konspiracji zwracano bowiem uwagę, że czasami działania podziemia niepodległościowego ze względu na swoją brutalność, brak podstaw do ich przeprowadzania, przypadkowe uderzenia i pozostawianie po sobie niewinnych ofiar mogły mieć na celu legitymizowanie wśród miejscowej ludności akcji zwalczających „partyzantów”. Dzięki tego rodzaju prowokacjom próbowano bowiem budować autorytet władzy „ludowej” zatroskanej o bezpieczeństwo niezaangażowanych politycznie obywateli¹⁰⁷⁴.

Najlepiej – bo uratowali życie i uniknęli długoletniego więzienia – wyszli z okresu powojnia właśnie ci, którzy albo wyemigrowali do krajów zachodnich (Józef Gutkowski

¹⁰⁷¹ M. Maruszak, *Oddział...*, s. 264.

¹⁰⁷² *Idem*, *Działalność żołnierzy AK...*, s. 66–67.

¹⁰⁷³ AIPN Rz 05/41, *Charakterystyka nr 14...*, k. 92.

¹⁰⁷⁴ M. Szymaniak, *Jak nie pisać o niepodległościowym podziemiu zbrojnym. Uwagi do książki Alicji Paczowskiej-Hauke*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2015, nr 41, s. 268.

i Kazimierz Dziekoński), zmienili nazwiska i skutecznie ukryli się na Ziemiach Zachodnich (Stanisław Leśko, Władysław Pałka, Bolesław Jastrzębski) albo jako „zdraycy” podjęli świadomą współpracę ze służbą bezpieczeństwa, jak np. Eugeniusz Porada TW „Kapelusze” i Józef Gniewek TW „Gołąb”, obaj z bandy Kocana, czy Wojciech Miś („Sokół”) z grupy „Kościarza”.

Część miała jedynie epizody współpracy z UB (B. Migąła, J. Frankiewicz, H. Bednarski, A. Rzucidło). Jak to się stało, że Józefowi Frankiewiczowi i Franciszkowi Rejmanowi nie spadł włos z głowy, mimo że zostali doskonale rozpracowani przez służbę bezpieczeństwa i znane były miejsca ich zamieszkania? Ich podwładni i przełożeni odsiedzieli długoletnie kary więzienia lub zginęli. Czy w ich przypadku, podobnie jak w wielu innych z tego okresu (np. Piotra Moskwy, Jana Geronia, Zenona Soboty, Stefana Sieńki), nie mamy do czynienia z tzw. podwójnymi życiorysami? Pytanie pozostaje otwarte. Unikając wydawania jakichkolwiek ocen moralnych, należy pamiętać, że tajny współpracownik z lat pięćdziesiątych lub późniejszych mógł być i wielu przypadkach był wcześniej, w okresie okupacji lub w pierwszych latach powojnia „wyróżniającym się żołnierzem Armii Krajowej” bądź działaczem WiN¹⁰⁷⁵. Z tego powodu tendencja do „wyłapywania” osób, które z różnych powodów dały się złamać i włączyć do współpracy, nie powinna przysłaniać osiągnięć tych osób z lat wcześniejszych.

* * *

Opisane bojówki nie trzymały się sztywno ani granic administracyjnych gmin, z których pochodziły, ani nawet granic byłych placówek AK, do których należały do czasu zajęcia tych terenów przez Armię Czerwoną. Działały w różnych rejonach, a więc także we wsiach i miasteczkach innych sąsiednich gmin i powiatów (np. w Stykowie, Porębach Kupieńskich, Raclawówce, Nosówce, Zgłobniu, Woli Zgłobieńskiej, Będziemyślu, Ociece koło Ropczyc, Kielanówce, Kłęczanach koło Sędziszowa Małopolskiego). Nie wchodziły sobie jednak w drogę i raczej koordynowały podejmowane działania.

Oddziały bojowe działające na terenie gminy Świlcza po sierpniu 1944 r. nie przeprowadziły żadnej akcji zbrojnej wymierzonej w nowego okupanta i jego Armię Czerwoną. Jedyne większe wypad to rozbrojenie posterunku MO w Świlczy 15 czerwca 1945 r. Trzeba wszakże pamiętać, że celem tej akcji było przede wszystkim uwolnienie zatrzymanego członka bojówki „Uzdy” Adolfa Koczura. Ponadto spora część milicjantów tego posterunku to byli żołnierze AK lub BCh, współpracujący nadal z podziemiem, np. Franciszek Świder, Jan Baran. Milicjantami w Świlczy byli także inni akowcy: Józef Koryl, Władysław Dynia („Dorsz”), Roman Jaremkowski, Michał Łopatka, Stanisław Szeliga, Ludwik Lachcik („Igor”), Edward Nowak, Tadeusz Murdzia, lub też wyraźnie sympatyzujący z ruchem oporu oraz mikołajczykowskim PSL. Podczas tego zdarzenia nie doszło do żadnej wymiany ognia, a milicjanci dobrowolnie oddali wszystko, co posiadali na posterunku. Zresztą nawet na teren budynku atakujący zostali wpuszczeni przez jednego z funkcjonariuszy: Franciszka Świdra („Morola”). Kilku milicjantów po tym zdarzeniu w obawie przed represjami ze strony przełożonych zdezerterowało i przyłączyło się do

¹⁰⁷⁵ G. Ostasz, *Okręg Rzeszowski...*, s. 12.

oddziału „Bicza” (sierż. Koparzyński, kpr. Stawiński i st. strz. Władysław Kaczor). Odnotowano jeszcze 2 zdarzenia, kiedy działania były skierowane przeciwko funkcjonariuszom organów ścigania, z tym że pierwsze dotyczyło milicjantów z posterunku w Racławówce (Władysława Stachowicza i Walentego Kaszuby), a drugie pracownika PUBP Kazimierza Rozborskiego.

* * *

Żołnierze oddziałów dywersyjnych to prawdziwi bohaterowie czasu wojny, którzy jednak nie potrafili odnaleźć się w nowej rzeczywistości politycznej i normalnym społeczeństwie. Nie mogli też liczyć na szybki awans społeczny. Byli ludźmi młodymi, ale z uwagi na wojnę w większości niewykształconymi i obciążonymi psychicznie zdarzeniami, w których uczestniczyli. Część żołnierzy ukończyła szkoły, wróciła na uczelnie lub rozpoczęła studia (Jan Draus „Dym”, Władysław Pałka „Karaś” z Mrowli, Józef Rzepka „Rekin” i Jan Łopuski „Mariusz”). Nie można zapominać, że kilku akowców z tych terenów trafiło do sowieckich łagrów, skąd wrócili po paru latach (np. Władysław Dynia „Dorsz”, Piotr Moskwa „Spytek”, Jan Łopuski „Mariusz” i Józef Kogut „Skrzetuski”).

Czy mogli liczyć na poparcie lokalnej ludności? Częściowo tak, gdyż udzielano im pomocy i ukrywano u znajomych. Wydaje się jednak, że masowy udział w pogrzebach osób zamordowanych stanowił w tym okresie manifestację sprzeciwu wobec walk bratobójczych. Ludzie byli zmęczeni trwającą 5 lat i psychicznie wyniszczającą wojną, strachem o życie swoje i rodziny oraz straconym czasem. W najgorszej sytuacji znaleźli się właśnie bohaterowie czasów wojny, a mianowicie żołnierze oddziałów dywersyjnych. Właściwie w okresie okupacji zostali mocno okaleczeni psychicznie, pozbawieni kadry oficerskiej, opuszczeni i zdani wyłącznie na siebie. Dla nich przemoc, broń i łatwość zabijania, jaką nabyli w trudnych latach wojny, były przepustką do działań w funkcjonujących nadal ugrupowaniach zbrojnych. Do pewnego momentu mogli wierzyć, jak wielu innych, w wybuch III wojny światowej i wyzwolenie Polski, lecz nadzieje te stosunkowo szybko okazały się płonne. Wielkie mocarstwa przehandlowały bowiem Polskę i znaleźliśmy się po niewłaściwej stronie żelaznej kurtyny. Sytuacja stała się wręcz beznadziejna z chwilą ogłoszenia lutowej amnestii w 1947 r. Nie było już szans na bezpieczną kontynuację walki zbrojnej. Prawie wszyscy to pojęli, z wyjątkiem tylko kilku, którzy kontynuowali walkę o przetrwanie i z tego powodu ponieśli największą ofiarę (jak Leon Słowik „Uzda” i Wojciech Lis „Mściciel”).

* * *

Zdecydowana większość żołnierzy AK i BCH poddała się procedurze zewidencjonowania przez UB w ramach ogłoszonych 2 wielkich amnestii w 1945 r. i w 1947 r., i tym samym uniknęła najgorszego, czyli wyroków śmierci, długoletniego więzienia i wywózek w głąb Rosji Sowieckiej. Ci jednak, którzy uczestniczyli w akcjach zbrojnych po „wyzwoleniu” i w akcjach likwidacyjnych, najczęściej nie mogli liczyć na łaskawość władzy ludowej. Zresztą nie była do nich skierowana pierwsza, tzw. sierpniowa, amnestia. W wyniku penetracji przez UB spora ich część na przełomie 1946 i 1947 r. została aresztowana i skazana na długoletnie kary więzienia, przy czym najczęściej zasądzane wyroki wynosiły od kilku do 15 lat.

W latach 1947–1949 przeprowadzono 2 wielkie procesy karne z udziałem ponad 20 oskarżonych każdy. Pierwsza z tych spraw (o sygn. akt Sr 307/47), w której osądzono 23 osoby, odbyła się w 1947 r. przed WSR w Rzeszowie i dotyczyła głównie udziału w likwidacjach funkcjonariuszy MO i UB oraz akcji rozbrowienia posterunku MO w Świltczy. Druga (o sygn. akt II K 361/48), w trakcie której osądzono 22 osoby za spowodowanie śmierci cywili, udział w pobiciach i zaborze mienia, toczyła się na przełomie 1948 i 1949 r. przed wyłączonym z pionu wojskowego „cywilnym” Sądem Okręgowym w Rzeszowie. Większość oskarżonych, bo aż 12, to te same osoby w obu sprawach. Zdarzały się przypadki uniewinnień (np. Jana Drausa, Kazimierza Ciebiery, Józefa Pomianka, Mieczysława Skwiruta czy Władysława Tendery) lub umorzeń na skutek amnestii (np. sprawa Michała Frankiewicza).

Najwięcej spraw zostało rozpoznanych przed sądem wojskowym, tj. WSR w Rzeszowie. Część aresztowanych miała po kilka spraw karnych, jak np. Józef Szyller i Stanisław Piela. Najwyższe kary orzeczone zostały w stosunku do członków rzeszowskiego kontrwywiadu AK-DSZ-WiN. 14 stycznia 1949 r. stracony został sierż. Adam Gajdek, a 2 tygodnie później, 31 stycznia 1949 r., wyroki wykonano wobec Leopolda Rząsy („Wacława”), Michała Jana Zygo („Szymona”), kpt. Władysława Koby *vel* Marcina Grudy („Tora”), a także Tadeusza Frączka („Sępa”), Jana Kocura-Korskiego („Rawicza”, „Tarskiego”). To właśnie żołnierze wywiadu dla nowego totalitarnego reżimu byli najgroźniejsi, znacznie bardziej niż dowodzący poszczególnymi bojówkami i mający na sumieniu śmierć wielu ludzi, w tym funkcjonariuszy organów ścigania i cywili.

Z opisanych bojówkarzy w wyniku „zbrodni sądowej” śmierć ponieśli: 29 października 1947 r. Leon Słowik („Uzda”), a 21 marca 1952 r. 27-letni Władysław Łabaj („Uciekinier”) i jego towarzysz broni zaledwie 23-letni Antoni Chorąży. Stracony został także 29 marca 1953 r. Hieronim Bednarski ze Zwińczycy. Jego wieloletni współnik Antoni Rzucidło miał znacznie więcej szczęścia, bo mimo wyroku dożywotniego więzienia na mocy amnestii został warunkowo zwolniony 14 stycznia 1957 r. z odbycia reszty kary. Kilku otrzymało wyroki śmierci (Bronisław Adamiec, Bronisław Migala, Stanisław Miś, Stanisław Piela, Eugeniusz Porada, Edward Pukała, Stanisław Świder z Woliczki, syn Michała), które jednak złagodzano na mocy kolejnych amnestii z 1947 i 1952 r. do 15 lub 12 lat pozbawienia wolności.

Większość skazanych za działalność w ugrupowaniach zbrojnych opuściła więzienia dopiero po śmierci Józefa Stalina (1953), byli to: Jan Mik – 26 stycznia 1954 r., Edward Pukała – 29 czerwca 1954 r., Józef Szyller – 8 grudnia 1954 r., Michał Łopatka – 3 maja 1955 r., Jan Bąk, syn Antoniego – 30 kwietnia 1956 r. Inni odpowiedzialni za śmierć funkcjonariuszy MO i UB wyszli na wolność dopiero po wydarzeniach czerwcowych z 1956 r., np. Stanisław Świder – 15 października 1956 r. Najdłużej w więzieniu siedzieli Eugeniusz Porada – do 1 lipca 1958 r., i Stanisław Piela oraz Bronisław Adamiec. Ten ostatni do 10 września 1957 r. Nieco wcześniej, bo 17 kwietnia 1957 r., zakład karny opuścił Franciszek Czajak-Rudnicki, co było jednak wynikiem skazania go dopiero wyrokiem z 12 stycznia 1956 r.

Nie wszyscy ze skazanych wystąpili o rehabilitację, a tym, którzy to uczynili, w większości odmówiono, np.: Edwardowi Pukale, Stanisławowi Świdrowi, Eugeniuszowi

Poradzie, Bronisławowi Adamcowi, Stefanowi Słowikowi, Piotrowi Piątkowi, Józefowi Janczykiemu.

* * *

Działalność „Straży” najpierw Wiktora Błazewskiego („Orlika”), a potem Kazimierza Dziekońskiego („Bruna”) w strukturach Polskiego Państwa Podziemnego i ich żołnierzy pochodzących z gminy Świlcza (Władysława Strumskiego, Kazimierza Strumskiego, Stanisława Leśko, Michała Frankiewicza) z pewnością motywowana była miłością do ojczyzny i nie budzi to żadnych wątpliwości. Wiadomo, że żołnierze „Straży” szanujący dyscyplinę wojskową stanowili elitę wśród dywersji i wykonywali rozkazy przełożonych. Dostępne dokumenty archiwalne nie dostarczają jednak wystarczających podstaw do stwierdzenia istnienia podobnego podporządkowania sformalizowanym strukturom rzeszowskiego inspektoratu DSZ i WiN w przypadku opisanych oddziałów zbrojnych. Wydaje się, że jeszcze jesienią 1944 i wczesną wiosną 1945 r. realizowane były rozkazy rzeszowskiego dowództwa AK. Dotyczy to zwłaszcza akcji organizowanych przez bojówkę kpr. Józefa Gutkowskiego („Kani II”) przeciwko pełnomocnikom PKWN ds. reformy rolnej: Władysławowi Kornakowi, Wojciechowi Kawie, Janowi Kurcowi, czy wobec sekretarza PPR i zastępcy komendanta posterunku MO w Raławówce Władysława Stachowicza aczkolwiek brak jest pisemnych dowodów na wydanie wyroków przez podziemne sądy specjalne, w tym wzmiankowanego w zeznaniach świadków inspektorackiego sądu pod przewodnictwem Józefa Kokoszki.

Z pewnością jednak liczne napady bandy Wojciecha Kocana, jak również większość działań grupy Stanisława Pielu („Kościarza”) miały charakter samowoli, piętnowanej przez rzeszowskie dowództwo AK-DSZ-WiN. Odnosi się to zwłaszcza do akcji przeprowadzanych po rozwiązaniu AK przez bojówki Wojciecha Kocana, Stanisława Pielu, Leona Słowika, Franciszka Rejmana i Tadeusza Gruszy. Pielu w związku z niesubordynacją wraz ze swoimi podwładnymi został wyrzucony z AK już w 1943 r., a Wojciech Kocan skazany na karę śmierci, wykonaną w kwietniu 1946 r. przez zdyscyplinowanych żołnierzy 3. plutonu AK Przybyszówka pod dowództwem kpr. Franciszka Czajaka-Rudnickiego („Maczugi”).

* * *

Warto odnotować, że żołnierze bojówek dywersyjnych AK byli często osobami wybitnymi. Po wojnie wielu z nich poświęciło się nauce i pracy społecznej. Przypomnieć tylko można, że Jan Łopuski („Mariusz”) uzyskał tytuł profesora i przez wiele lat pełnił funkcję dziekana Wydziału Prawa na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, podobnie Stanisław panek („Gil”), który po uzyskaniu profesury z antropologii przez 10 lat (1968–1978) piastował stanowisko rektora Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie. Inni zostali wybitnymi adwokatami (Władysław Pałka, Józef Kokoszka) albo pisarzami, jak Władysław Strumski.

Przede wszystkim pamiętać należy o tych, którzy oddali życie w służbie AK i w imię niepodległego bytu państwa polskiego, jak np. 22-letni Antoni Wołowicz z Przybyszówki,

21-letni Wiktor Błazewski („Orlik”) z Rudnej, 33-letni Józef Koryl („Piła”, „507”) z Przybyszówki, 22-dwuletni Edward Piątek („Orzech”), Stanisław Świder („Morol”) z Bratkowic, Tadeusz Murdzia („508”).

Pochodzący z gminy Świlcza lub Głogów Małopolski młodzi mężczyźni stanowili trzon dowództwa AK-DSZ na Rzeszowszczyźnie, a potem IV ZG WiN. Wśród nich byli niekwestionowani bohaterowie, jak np. Mieczysław Kawalec („Żbik”), Władysław Pałka, Tadeusz Lis („Ukleja”), Franciszek Lachcik („Roja”), ryzykujący życie swoje i najbliższej rodziny żołnierze wywiadu i kontrwywiadu (J. Koryl, S. Szeliga, T. Murdzia), a przede wszystkim ci, którzy zostali zamordowani w wyniku zbrodni sądowych, jak Leon Słowik („Uzda”), Władysław Łabaj i Antoni Chorąży (aczkolwiek postać „Uzdy” jest bardziej złożona i nadal kontrowersyjna, pomimo że został on całkowicie zrehabilitowany).

Najtrudniej odkryć rzeczywistą motywację poszczególnych członków świlczańskiego i głogowskiego podziemia. Spora ich część w obliczu represji ze strony „sojusznika naszych sojuszników” kierowała się naturalną potrzebą kontynuowania walki z nowym okupantem o wolną, demokratyczną i niepodległą Polskę. Osoby z taką motywacją zasługują na miano patriotów i bohaterów walki o wolność ojczyzny. Do nich z pewnością należeli mjr Łukasz Ciepliński („Pług”) i członkowie kierowanego przez niego IV ZG WiN, w tym pochodzący z Trzciany Mieczysław Kawalec („Żbik”), mjr Adam Lazarowicz („Klamra”) i por. Józef Rzepka („Rekin”, „Znicz”).

Nie odmawiając heroizmu żołnierzom AK i BCh, stwierdzić jednak należy, że byli wśród nich i tacy, którzy razem z ludźmi z lasu działali z niskich i typowo kryminalnych pobudek (dotyczyło to zwłaszcza podwładnych „Kościarza”, a w jeszcze większym zakresie „Czarnego Sędziego”), a następnie podjęli tajną współpracę z organami bezpieczeństwa (Wojciech Miś, Antoni Rączy, Józef Gniewek).

Opisani w tej książce przedstawiciele powojennego podziemia wymykają się spod jednoznacznych, czarno-białych ocen. W większości byli bohaterami tragicznymi, a wybory moralne, jakich dokonywali, należały do niezwykle trudnych. Miejmy nadzieję, że zostaną przez kolejne pokolenia właściwie i sprawiedliwie ocenieni.

Autor ma świadomość, że wartościowe poznawczo byłoby rozszerzenie wielu wątków poruszonych w pracy, które nie doczekały się wystarczającego omówienia. Dotyczy to np. kwestii infiltracji przez organy Urzędu Bezpieczeństwa działających na tym terenie formacji zbrojnych oraz funkcjonowania podziemnych sądów specjalnych. Prawdopodobnie nasza wiedza na temat badanego okresu byłaby znacznie większa, gdybyśmy dodatkowo dysponowali zachowanymi w Archiwum FSB Federacji Rosyjskiej dokumentami AK przejętymi przez służby specjalne ZSRS, w tym przez NKWD.

Osobnym postulatem badawczym powinno być opracowanie szczegółowych biografów żołnierzy AK i członków BCh działających na terenie gminy Świlcza, zwłaszcza przy uwzględnieniu dostępnych już materiałów IPN oraz dokumentów zachowanych w wielu archiwach domowych. Osobnej rozprawy wymaga działalność wywiadu i kontrwywiadu ZWZ-AK-WiN na terenie poszczególnych placówek, a także rzetelne przedstawienie funkcjonowania agentury akowskiej w formacjach tzw. granatowej policji, a nawet MO. Dotyczy to sporej liczby żołnierzy konspiracji oddelegowanych przez

swych przełożonych do objęcia funkcji w nowo tworzonych strukturach państwa. Wielu z nich zostało niesłusznie uznanych za tzw. utrwalaczy władzy ludowej, podczas gdy w rzeczywistości, narażając swoje życie i najbliższej rodziny, chronili współobywateli przed grozącymi im represjami ze strony obu okupantów i nowego reżimu.

Mimo upływu ponad 70 lat od opisywanych wydarzeń pamięć o niektórych ich bohaterach przetrwała. Kombatanci i społeczeństwo potrafili dostrzec wartości, które wyznawali i za które byli gotowi zginąć żołnierze konspiracji. Świadczą o tym liczne odsłanianie po 1989 r. tablice pamiątkowe, jakie mieszkańcy gminy ofiarowali ku czci żołnierzy AK. Na terenie gminy znajduje się wiele takich miejsc związanych z historią, które zostały upamiętnione. Już w 1984 r. odsłonięto w centrum Bratkowic pomnik ku czci pomordowanych przez Niemców w lipcu 1944 r. i poległych podczas II wojny światowej żołnierzy i partyzantów AK z Bratkowic. W 1987 r. w kościele parafialnym w Trzcianie odsłonięto tablicę poświęconą Mieczysławowi Kawalcowi („Żbikowi”), którą w 1993 r. uzupełniono dodatkowymi informacjami dotyczącymi jego życia i działalności konspiracyjnej. Na kościele parafialnym w Świlczy znajduje się tablica z nazwiskami żołnierzy poległych w latach II wojny światowej, ufundowana z inicjatywy kombatantów Placówki AK „Świerk” w 1990 r. Z kolei w Święto Niepodległości, tj. 11 listopada, 1992 r. po uroczystym nabożeństwie sprawowanym przez ordynariusza diecezji rzeszowskiej bpa Kazimierza Górnego w rzeszowskim kościele oo. Bernardynów dokonano odsłonięcia innej tablicy pamiątkowej z nazwiskami akowców pochodzących z gminy Świlcza, którzy oddali życie w walce o wolną i niepodległą Polskę, w tym także płk. Mieczysława Kawalca, a ponadto: ppor. Antoniego Wołowca („Pantery”), ppor. Tadeusza Lisa („Uklei”), kpr. Franciszka Lachcika („Roja”), kpr. Stanisława Czacha („Wilczura”), ppor. Wiktora Błażewskiego („Orlik”) oraz mjr. Józefa Rzepki („Rekina”). Przy wielkiej oprawie i honorowej asyście wojskowej 24 czerwca 2007 r. odsłonięto także tablicę na frontonie Zespołu Szkół w Bratkowicach, poświęconą por. Józefowi Rzepce. Wypada również wspomnieć, iż w centrum Rzeszowa 17 listopada 2013 r. w setną rocznicę urodzin „Pługa” odbyła się uroczystość poświęcenia i odsłonięcia pomnika Żołnierzy Wyklętych, członków IV Zarządu Głównego Zrzeszenia WiN, tj. płk. Łukasza Cieplińskiego i 6 jego podkomendnych, w tym mieszkańców gminy Świlcza Mieczysława Kawalca z Trzciany i Józefa Rzepki z Bratkowic. Autorem pomnika, który stanął pomiędzy al. Cieplińskiego a ul. Moniuszki był prof. Karol Badyna. Dodać wypada, że decyzją ministra obrony narodowej z 28 lutego 2013 r. pośmiertnie zostali awansowani na wyższe stopnie Mieczysław Kawalec na pułkownika i Józef Rzepka na majora¹⁰⁷⁶.

¹⁰⁷⁶ F. Musiał, *Odsłonięcie pomnika płk. Łukasza Cieplińskiego w Rzeszowie*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2013, nr 38, s. 317–322.

CZĘŚĆ II

SKŁADY OSOBOWE PLUTONÓW AK

Przy ustalaniu składów osobowych plutonów wykorzystano publikację Franciszka Sagana, w której przytoczył on zestawienia przygotowane przez żołnierzy z poszczególnych jednostek wojskowych. Niektóre nazwiska zostały jednak pomylone lub przekręcone. Katalog uzupełniono o dane zamieszczone we wspomnieniach Józefa Frankiewicza i Bronisława Adamca, a także w innych opracowaniach lub materiałach archiwalnych dostępnych autorowi. Dzięki temu udało się w znacznej części ustalić rzeczywistą pisownię nazwisk oraz zebrać dokładniejsze informacje dotyczące uczestników opisywanych wydarzeń (daty ich urodzin oraz imiona rodziców). Ponieważ wykazy Sagana i Frankiewicza nie były pełne, co sugerowałoby, że osoby spoza tych list nie były żołnierzami AK lub BCh, ze względu na brak bliższych ustaleń co do ich zaprzysiężenia informacje na ich temat znalazły się na końcu zestawienia osobowego poszczególnych plutonów, z formalnym przypisaniem do miejscowości, z których pochodzili.

Franciszek Sagan w swojej pracy dotyczącej struktur Obwodu AK Rzeszów wykorzystywał zestawienia przygotowane przez byłych żołnierzy placówek: Jana Drausa („Dyma”), Leopolda Wołka („Stacha”), Jana Nyzio („Grzmota”), Edmunda Sarnę („Pudełka”) i Franciszka Czajaka („Maczugę”), a odnośnie żołnierzy AK z Placówki „Grab” przez Władysława Dynię („Dorsza”), Franciszka Litwina („Zelotę”), Mariana Nitkę („Kielba”), Ludwika Pałkę („Jutrzenkę”), Mariana Międlara („Kusego”), Jana Kwokę („Ułaza”), Ignacego Lisa („Rękoizmę”), Henryka Surowca („Seja”), Kazimierza Gąsiora („Zamorę”) i Antoniego Białka („Brzana”). Przedstawione poniżej listy mają charakter autorski, aczkolwiek w zdecydowanej większości pokrywają się z ustaleniami Sagana¹⁰⁷⁷. Część nieobjętych zestawieniami Sagana żołnierzy AK została ustalona na podstawie innych materiałów, którymi dysponował autor, a w szczególności w oparciu o archiwa IPN oraz

¹⁰⁷⁷ F. Sagan, *ZWZ-AK Obwód Rzeszów 1939–1945*, Rzeszów 2000, *passim*.

wspomnienia niektórych żołnierzy powstałe w okresie po „karnawale” Solidarności. Przy okazji ustalono osoby kryjące się pod pseudonimami oraz dodano pseudonimy osobom znanym jedynie z nazwisk.

PLACÓWKA AK „ŚWIERK” (ŚWILCZA–TRZCIANA)

PLUTON 1. (TRZCIANA–BŁĘDOWA ZGŁOBIEŃSKA–DĄBROWA–BĘDZIEMYŚL)
dowódca – ppor. rez. Jan Długosz („Grot”) zastępca – kpr. pchor. NN („Wydra”) dowódca drużyny 1. – plut. zawod. Władysław Urban („Kruk”) zastępca – kpr. rez. Józef Machowski („Wrona”) dowódca drużyny 2. – plut. pchor. Paweł Rodzoń („Jelec”) dowódca drużyny 3. – plut. pchor. rez. Leopold Wołek („Stach”)
Stan osobowy plutonu – 142 osoby

A) TRZCIANA–BŁĘDOWA ZGŁOBIEŃSKA	
Baran Walenty, ur. 1920	Frankiewicz Michał („Kaczor”)
Bąk Józef	Frankiewicz Józef („Marcin”, „Wapień”, „Korzeń”, „Pomidor”)
Byk Antoni	Fugas Bolesław
Byk-Malinowski Stanisław	Gąsior Władysław („Wróbel”, „Wróblewski”), ur. 1916
Cioch/Ciech Władysław, ur. 1918	Ignasik Władysław („Sten”)
Cymer Julian	Irzeńska Monika z d. Kawalec
Czech Antoni	Janczycki Walenty
Czech Piotr	Jareńko Roman, ur. 1904
Czech Władysław	Jastrzębski Bolesław („Jastrzęb”)
Czech-Kozdrańska Aniela („Jadzia”)	Jastrzębski Franciszek
Długosz Jan („Grot”, „Stoczek”) z Trzciany, nauczyciel	Jastrzębski Józef, s. Józefa
Draus Edward	Jastrzębski Włodzimierz („Błyskawica”), brat „Jastrzębia”, ur. 1920
Draus Jan („Dym”), ur. 1919	Jucha Józef („Dubiel”)
Draus Zdzisław („Orzeł”), ur. 1920	Kamiński Józef
Dusza Jan	Kawalec Henryk („Orwid”, „Rubin”), brat „Żbika”, ur. 1913
Dusza Józef	Kawalec Jan („Kostek”, st. strz.)
Dynda Mieczysław	Kawalec Józef („Sad”, „Liść”)
Dziedzic Bolesław	Kawalec Mieczysław („Żbik”)
Dziedzic Henryk	Kawalec Tadeusz
Dziedzic Jan, s. Walentego	Kawalec Walenty z Trzciany
Dziedzic Jan, s. Wawrzyńca	Kawalec Władysław („Sęp”), z bojówki „Jastrzębia”
Dziedzic Józef, ur. 1923	Kocur Tadeusz
Dziedzic Piotr („Rój”), ur. 1926	
Dziedzic Tadeusz („Grusza”), ur. 1910	
Dziedzic Walenty („Majerek”), s. Antoniego	
Dziedzic Walenty, s. Wawrzyńca	

Kot Wiktoria, grupa Raclawice	Pomianek Kazimiera
Kozubal Stanisława, grupa Raclawice	Pomianek Kazimierz
Kozubal Wawrzyniec	Pomianek Zofia
Krasoń Stanisława, grupa Raclawice	Przybyło Jan („Marian”), współzałożyciel
Łagowski Edward („Bocian”), ur. 1912	Placówki „Świerk”
Łagowski Józef, ur. 1905	Pypeć Anna, grupa Raclawice
Łagowski Mieczysław („Iskra”, „Żbik”), oficer	Pypeć Józef („Kępa”), ur. 1913, s. Stanisława
wywiadu i kontrwywiadu placówki	Rodzoń Władysław („Wero”)
Łasica Stanisław	Rogała Jan
Machowski Józef („Wrona”)	Rogała Piotr („Wróbel”, „Ogień”)
Majka Stanisław („Jurand”), ur. 1911 lub według	Rogała Stanisław („Janczar”), ur. 1920
innego źródła w 1914 r.	Ryś Edward
Maksymowicz Franciszek	Rządcki Józef
Marchlik Andrzej	Skorupski Józef („Orlę”), z wywiadu
Marchlik Jan	i kontrwywiadu AK
Nawrocki Ludwik	Słupczyński Jan
Nawrocki Stanisław, s. Piotra, z wywiadu AK	Smagała Julian
Noworól Jan („Sokolik”), ur. 1920	Stawarz Jan
Nyzio Jan Zbigniew („Józef”), s. Stanisława	Świstara Jan
Nyzio Walenty	Urban Edward
Piątek Edward („Orzech”, „Szczur”), ur. 1922	Urban Tadeusz
Piątek Józef („Korzec”)	Urban Władysław („Kruk”)
Piątek Leon	Wiktor Lesław, wciągnięty do AK przez
Piątek Piotr	Michała Frankiewicza („Kaczora”)
Piątek Stanisław, ur. 1902	Wiktor Zdzisław („Budrys”)
Piela Stanisław („Kościarz”, „Kogut”)	Zakrzewski Edward („Koścień”)
Pisula Jan	Zakrzewski Kazimierz („Lipień”)
Pisula Stanisław	Żakowski Jerzy
Pomianek Eugenia („Pypeć”)	

Dodatkowo ustalono następujących uczestników akcji zbrojnych z lat 1944–1946, którzy najprawdopodobniej nie byli członkami AK:

Depa Adolf, s. Tomasza, ur. w 1918, z Trzciany, wywodzący się z LSB, członek grupy St. Pieli „Kościarza”

Dziedzic Eugeniusz, s. Wojciecha, ur. 1926, z Trzciany

Fugas Józef, s. Szymona, ur. 1923, z Trzciany

Gubernat Józef, s. Jana, ur. 1924, z Błędowej Zgłob.

Kawalec Walenty („Tomek”), s. Pawła, ur. 1901, z Trzciany

Kłeczek Julian, ur. 1915, ze Zgłobnia

Kocur Stefan, s. Jana, ur. 1922, z Błędowej Zgłob.

Ostrowski Józef, ur. 1923, z Błędowej Zgłob.

Stawarz Henryk („Sęp”), s. Władysława, ur. 1908, z Trzciany, z BCH

Świder Jan, s. Józefa, ur. 1923, z Błędowej Zgłob.

Żmuda Józef, s. Andrzeja, ur. 1921, z Błędowej Zgłob., z BCH

Żmuda Walenty („Pcil”), s. Andrzeja, ur. 1916, z Błędowej Zgłob., z BCH

B) DĄBROWA	
dowódca – Paweł Rodzoń („Jelec”)	
Baran Jan, późniejszy dezerterski z posterunku MO Świlcza do oddziału leśnego F. Rejmana	Kocur Stanisław („Sobiesław”), ur. 1912 Kwaśniak Leon Kwaśniak Bolesław ¹⁰⁸²
Bassara Jan („Janosik”) ¹⁰⁷⁸	Łoboda Józef
Bassara Stanisław	Malinowski Władysław
Bassara Władysław	Maś Bronisław
Długosz Adam („Dębina”), kpt., z-ca Brydaka, d-cy Obwodu AK Rzeszów	Maś Czesław Maś Władysław („Młot”), ur. 1904, st. strz.
Długosz Jan („Tygrys”), s. Stefana, z Dąbrowy ¹⁰⁷⁹	Pomianek Stanisław, ur. 1927
Długosz Jan s. Józefa ¹⁰⁸⁰	Putyło Roman
Długosz Karol	Putyło Zdzisław
Długosz Ludwik, brat „Grota”	Rodzoń Edward
Długosz Roman, brat „Grota”	Rodzoń Paweł („Jelec”)
Długosz Władysław („Kwok”)	Rybka Marian
Irzeński Edward („Zorza”)	Stelmach Michał („Koło”), z BCh, członek trójki gromadzkiej, tj. gajówki SL „Roch”, zesłany na 2 lata do ZSR ¹⁰⁸³
Irzeński Leopold („Grab”)	Wdowiarz Ludwik, z BCh
Kawalec Ludwik („Twardy”), z BCh, członek trójki gromadzkiej, tj. gajówki SL „Roch”, zesłany na 2 lata do ZSR ¹⁰⁸¹	Zdun Edward („Garbaty”), ur. 1919
Kocur Edward	

Dodatkowo ustalono następujących uczestników akcji zbrojnych z lat 1944–1946, którzy najprawdopodobniej nie byli członkami AK:

Duduś Józef, ur. 1921
Hulek Bronisław, ur. 1926
Pomianek Józef, s. Wawrzyńca, ur. 1922
Maś Józef („Psiakrytką”)

¹⁰⁷⁸ Za: Z. Dziedzic, *O Janie Bassarze, żołnierzu AK i bohaterze*, „Trzcionka” 2001, nr 20, s. 16–17. Jan Bassara („Janosik”) [ur. 21 VIII 1902 r.], s. Wojciecha i Zuzanny, brat Stanisława. Od 1942 r. w AK, w stopniu podporucznika dowodził plutonem AK, do rodzinnej Dąbrowy wrócił z miejscowości Wybranówka k. Bóbrki w kwietniu 1944 r., zamordowany najprawdopodobniej przez żołnierzy Armii Czerwonej 10 XI 1944 r.

¹⁰⁷⁹ Zob. T. Puc, *Wyszli z naszej małej Ojczyzny, Życiorys Jana Długosza z Dąbrowy*, „Trzcionka” 2001, nr 17, s. 14.

¹⁰⁸⁰ Zwerbowany do AK przez Jana Długosza („Tygrysa”) w przededniu akcji „Burza”.

¹⁰⁸¹ M. Urbanik, *op. cit.*, s. 107.

¹⁰⁸² Zwerbowany do AK przez Jana Długosza („Tygrysa”) w przededniu akcji „Burza”.

¹⁰⁸³ M. Urbanik, *op. cit.*

C) BĘDZIEMYŚL	
dowódca – Leopold Wołek („Stach”)	
Ciebiera Kazimierz („Wiktor”), s. Jana, ur. 1924	Migała Bronisław, starszy („Zamek”)
Długosz Jan („Stoczek”), być może to ta sama osoba co Długosz Jan („Grot”)	Migała Jacek („Igła”)
Grendys Antoni („Fis”)	Migała Stanisław („Szpilka”)
Idzik Franciszek („Tomek”)	Ochał Józef („Wacek”), st. sierż. zawodowy
Idzik Wojciech	Skwirut Mieczysław („Szczotka”), s. Mariana, ur. 1925
Lelek Antoni („Lipa”)	Wołek Leopold („Stach”), ur. 1915
Malec Ludwik („Szpak”)	Wołek Ludwik („Jacek”)
Malisiewicz Władysław	Wołek Wojciech („Sęk”)
Migała Bronisław, młodszy („Mauser”), ur. 1922	

PLUTON 2. (ŚWILCZA–WOLICZKA)
dowódca – ppor. rez. Jan Zbigniew Nyzio („Grzmot”)
zastępca – plut. zawod. Jan Stańko („Szczupak”)
zastępca – Józef Rzucidło („Żółw”) ¹⁰⁸⁴
dowódca drużyny 1. – plut. rez. Michał Worosz („Wacek”)
zastępca – plut. rez. Tadeusz Czach („Czajka”)
dowódca drużyny 2. – kpr. rez. Stanisław Skupień („Szprot”)
zastępca – kpr. rez. Stanisław Rzucidło („Burza”)
dowódca drużyny 3. – kpr. rez. Jan Hodyr („Huzar”)
zastępca – kpr. rez. Józef Rykiel („Zamek”)
Stan osobowy plutonu – 85 osób

Batóg Eugeniusz („Organista”)	Depa Jan („Dupnik”, „Stoczek”)
Batóg Franciszek („Wilk”)	Depa Tomasz („Kuchniok”)
Boczkaj Tomasz („Sika”, „Zięba”), ur. 1924	Delikat Jan
Buda Józef	Fiadura Jan ¹⁰⁸⁵ , powiązany z WiN
Cach Walenty	Frańczyk Michał
Chyliński Władysław	Gielnik Leon („Bylina”), z wywiadu AK
Czach Stanisław („Wilmer”), s. Franciszka	Głuszczyk Kazimierz
Czach Stanisław („Wyrwa”, „Wilczur”)	Grabowski Stanisław („Strzała”, „Gryf”)
Czach Tadeusz („Czajka”)	Hodyr Jan („Huzar”)
Czach Walenty („Prygoń”)	Hodyr Julian

¹⁰⁸⁴ J. Niedziela, F. Sagan, *ZWZ-AK Inspektorat Rejonowy...*, s. 438, poz. 1750.

¹⁰⁸⁵ Fiadura Jan [ur. w 1923 r. w Świlczy], nauczyciel, po Stanisławie Szeliidze stanął na czele Koła WiN Świlcza, aresztowany przez UB 30 VIII 1947 r. i na mocy amnestii zwolniony 6 listopada 1947 r. Zob. G. Ostasz, *Okręg Rzeszowski...*, s. 569.

Jabłoński Bronisław („Sroka”), ur. 1901, z BCh, członek gminnej trójki politycznej w Świlczy	Rzucidło Franciszek („Zielony”)
Kędzia Jan	Rzucidło Józef („Rydel”)
Kłoc Stanisław („Ozimek”)	Rzucidło Józef („Żółw”)
Kokoszka Teofil („Struzik”, „Kruk”), ur. 1924	Rzucidło Stanisław („Burza”)
Kokoszka Jan („Kaczor”)	Rzucidło Stanisław („Dziamczyk”)
Kokoszka Jan („Kowal”)	Sarna Ludwik
Kokoszka Józef („Korab”, „506”, „Filoncyn”), ur. 1914	Skupień Józef („Młot”), ur. 1907, plut. rez., dowódca grupy saperów
Kokoszka Piotr („Turkot”)	Skupień Stanisław („Szprot”)
Kokoszka Tomasz („Paulka”)	Skrzypek Stanisław
Kubisz Jan („Copkis”)	Stańko Jan („Szczupak”)
Kubisz Stanisław („Szajba”)	Szczepan Aleksander („Stanisław”), plut., oficer propagandy
Lasota Walenty	Świstara Jan
Lech Józef	Świder Bronisław
Lubas Józef („Kikut”)	Świder Stanisław („Lew”), ur. 1920
Lubas Józef („Koza”)	Trala Franciszek („Tartak”)
Lubas Józef („Luneta”)	Trala Rudolf („Kujon”)
Lubas Stanisław („Lanca”)	Trala Rudolf („Paluch”)
Lubas Stanisław („Teklin”)	Trala Tomasz („Tuńczyk”, „Tomasz”)
Lubas Władysław („Lipa”), ur. 1919	Trala Walenty
Lubowicz Tomasz („Zendra”)	Trzeciak Franciszek
Majka Andrzej	Trzeciak Zofia
Micał Jakub	Tyrybon/Tyrybosz Tadeusz
Misiuda Walenty („Ryszard”), z BCh	Tyrybon Zdzisław („Szpak”)
Miśta Stanisław („Jasion”), s. Andrzeja, ur. 28 X 1919, z Woliczki	Worosz Jan („Wrzos”)
Nowak Bronisław („Narew”), s. Antoniego, ur. 1922	Worosz Józef („Betun”)
Nowak Franciszek („Fil”)	Worosz Michał („Wacek”/„Walek”)
Nowak Stanisław („Gaz”)	Worosz Piotr („Waga”)
Nowicki Aleksander („Nurek”)	Worosz Stanisław („Kurząc”)
Nyzio Jan Zbigniew („Grzmot”)	Worosz Stanisław („Walas”)
Osetkowski Stanisław („Zając”)	Zawiślak Stanisław („Zelówka”)
Rykiel Eugeniusz („Ryba”)	Zdun Józef
Rykiel Józef („Zamek”)	Zdun Józef („Króćca”), ur. 1919
Rykiel Stanisław („Topór”), ur. 1909, kpr., z BCh	Zdun Józef („Zając”)
	Zdun Tadeusz („Zemsta”)

Dodatkowo ustalono następujących uczestników akcji zbrojnych z lat 1944–1946, którzy najprawdopodobniej nie byli członkami AK:

Batóg Wawrzyniec („Ołówek”), s. Filipa i Józefy, ur. 21 III 1913 r. w Świlczy
 Chmaj Henryk, s. Franciszka, ur. 1923 z Woliczki
 Depa Franciszek („Boja”), ur. 20 I 1909, z Woliczki, scalony z BCh
 Misiuda Roman („Szczygiel”), s. Jana, ur. 21 I 1923, z Woliczki, z BCh
 Miś Stanisław („Pryc”), s. Macieja, ur. 1903, z Woliczki, z BCh (członek bojówki Stanisława Pielei „Kościarza”)
 Świder Józef („Flaszka”), s. Michała, ur. 1914, ze Świlczy

PLUTON 3. (PRZYBYSZÓWKA-BZIANKA)

dowódca – ppor. Franciszek Czajak-Rudnicki („Lampart”, „Maczuga”),
 Józef Gołaś („Orkan”)
 zastępca – plut. Franciszek Czajak-Rudnicki („Lampart”, „Maczuga”)
 dowódca drużyny 1. – Ludwik Koryl, Walenty Bosek („Pióro”)
 zastępca – kpr. rez. Franciszek Machnica („Kania I”)
 dowódca drużyny 2. – Wojciech Kocan („Mak”)
 zastępca – kpr. rez. Józef Gutkowski („Kania II”)
 dowódca drużyny 3. – Julian Czyż („Przyszłość”)
 zastępca – Wojciech Kubicz („Jesion”)
 dowódca drużyny 4. – kpr. rez. Bronisław Adamiec („Rak”, „Sokół”)
 zastępca – Rudolf Węglarz

Stan osobowy plutonu – 122 osoby

A) PRZYBYSZÓWKA

Adamiec Bronisław („Sokół”, „Rak”), ur. 1919	Gutkowski Józef („Kania II”), ur. 1919
Baran Jan	Gutkowski Stanisław („Kanion”), brat „Kani II”
Batóg Jan, z BCh	Hadała Stanisław, z BCh
Bąk Andrzej	Janda Jakub, z BCh
Biały Antoni, z BCh	Kalandyk Władysław („Włodek”)
Biały Filip, z BCh	Kaszuba Edmund
Biały Michał	Kaszuba Ignacy, s. Floriana, młodszy, ur. 1916
Biały Szymon, z BCh	Kaszuba Ignacy („Stala”), starszy
Bosek Walenty („Pióro”)	Kaszuba Walenty, ur. 12 II 1901, s. Marcela
Broda Władysław, z BCh	Kocan Julian („Lew”), s. Franciszka
Chmiel Helena („Balbina”)	Kocan Tomasz („Komar”), s. Mikołaja, ur. 1919
Chmiel Józefa („Zośka”)	Kocan Władysław, z wywiadu AK
Ciupak Franciszek („Kula”, „Żbik”)	Kocan Wojciech („Mak”, „Czarny Sędzia”), ur. 1911
Ciupak Tomasz, z BCh	Kogut Edward
Cypriś-Bezruszko Stanisława („Czarna”)	Kordowska Emilia
Czach Michał („Góra”)	Koryl Józef („Piła”, „507?”), ur. 1912
Czajak Antoni („Podkuwacz”), brat „Maczugi”	Koryl Ludwik, ur. 1913, brat „Piły”
Czajak Walenty („Sprytny”), ur. 1921, brat „Maczugi”	Koryl Walenty, brat „Piły”, z BCh
Czajak-Rudnicki Franciszek („Lampart”, „Maczuga”), ur. 1911	Kot Andrzej („Olcha”)
Czyż Bronisław, z BCh	Kot Jan
Czyż Zygmunt	Kot Walenty
Gdowik Andrzej („Jodełka”), ur. 1906	Kot Wojciech, z BCh
Gołaś Józef („Orkan”)	Kot Zygmunt
Grzegorzcyk Adolf, z BCh	Krupa Jan, ur. 1910, później u F. Rejmana
Grzegorzcyk Jadwiga	Krupa Jan, młodszy
Gutkowski Andrzej („Sęp”), z BCh	Krupa-Rudnicka Maria („Tiptula”), ur. 1911
Gutkowski Jan („Harnaś”), brat „Kani II”	Mach Stanisław
	Machnica Franciszek („Kania I”), ur. 1913
	Micał Kazimierz („Wulkan”)

Micał Stanisław	Sieradzki Stanisław, s. Jana, z BCh
Molenda Henryk („Bluszcz”), plut.	Sieradzki Wincenty („Wacus”)
Nowak Wojciech („Motyka”), ur. 1915, z BCh, st. strz.	Słoński Karol („Szczepcio”, „Moniek”), z wywiadu i kontrwywiadu AK
Panek Antoni („Kowal”)	Słoński Marian („Mały Szczepcio”), s. Karola
Pater Karol	Strączek/Strążek Józef, z BCh
Pater Wojciech („Przyrwa”)	Synowiec Tadeusz („Śmigło”), ur. 1918
Pączek Emilia („Sroka”)	Szczepan Józefa („Irena”)
Pączek Józefa („Srocza”)	Szeliga Stanisław („Stach”), ur. 1914
Pisarek Henryk, z BCh	Świder Antoni
Pisarek (po mężu Kostur) Józefa	Świder Grzegorz
Pisarek (po mężu Szymańska) Stefania („Ewa”)	Świder Szymon
Pukała Edward („Lis”), ur. 1921	Świder Tadeusz
Półchłopek Ludwik	Świder Władysław
Puszkarewicz Tadeusz, z wywiadu AK	Werelusz Jan („Mesz”)
Rączy Antoni, s. Wojciecha, ur. 1912	Werelusz Józef, z BCh
Rączy Henryk, s. Walentego, ur. 1900	Węglarz Andrzej
Rączy Józef („Wilk”)	Węglarz Rudolf („Ryś”)
Rączy Walenty	Węglarz Maria
Rączy Zbigniew, ur. 1923, z wywiadu AK	Węglarz Onufry („Jaskier”)
Roszkiewicz/Rożkiewicz Maria („Stanisława”)	Wołowicz Antoni („Pantera”), ur. 1911
Sarna Edmund („Pudełko”)	Wrażen Stanisław („Brzezina”), ks. kapelan
Sarna Wincenty („Kościelny”)	Ząbczyk Władysław, z wywiadu AK
Sieradzki Eugeniusz	Ząbczyk Zygmunt („Grom”), ur. 1914, kpr.
Sieradzki Stanisław	

B) BZIANKA	
dowódca – Edmund Sarna („Pudełko”) z Przybyszówki	
Bijoś Edward („Dąb”)	Miłek Stanisław, s. Józefa
Bijoś Roman	Miłek Stanisław, s. Tomasza
Czyż Grzegorz	Miłek Wawrzyniec
Czyż Julian („Przyszłość”)	Sarna Edmund („Pudełko”)
Gniewek Józef („Prędk”), ur. 1899	Sarna Jakub
Kaszuba Antoni	Sarna Ludwik
Kaszuba Wojciech („Kruk”), ur. 1914	Sarna Mateusz
Kaszuba Zygmunt	Sarna Mikołaj
Miłek Franciszek	Świder Henryk („Skowron”), s. Kacpra, ur. 1911
Miłek Sebastian	

PLUTON WSOP

– składający się z 21 żołnierzy, wchodził w skład 2. Podinspektoratu WSOP (Przybyszówka–Zgłobień) o krypt. „2/41”, którym dowodził st. sierż. Jan Mik („Brzostek”)

dowódca plutonu – ppor. rez. Józef Kawalec („Liść”)
 I zastępca dowódcy plutonu – podch. Józef Koryl („Piła”)
 II zastępca dowódcy plutonu – st. sierż. zawod. Józef Ochał („Wacek”)
 dowódca drużyny 1. – plut. rez. Józef Kawalec („Sad”),
 zastępca – kpr. rez. Józef Jucha („Dubiel”)
 dowódca drużyny 2. – kpr. rez. Franciszek Dziedzic („Brzoza”),
 zastępca – st. strz. („Gopło”)
 dowódca drużyny 3. – Andrzej Gdowik („Jodełka”), zastępca – Andrzej Bąk

PLUTON BCH

dowódca – plut. Walenty Misiuda („Ryszard”), ur. 1903
 zastępca dowódcy – Stanisław Sieradzki
 sekcyny I – plut. zawod. Michał Rzęsa („Twardy”)¹⁰⁸⁶
 sekcyny II – kpr. rez. NN („Top”)
 sekcyny III – st. strz. NN („Łoś”)

Batóg Jan	Koryl Andrzej
Biały Antoni	Koryl Walenty
Biały Filip	Krupa Bronisław
Biały Szymon	Nowak Wojciech
Broda Władysław	Pisarek Henryk
Ciupak Tomasz	Pisarek Jakub
Czyż Bronisław	Pisarek Piotr
Głaś Jacenty	Rączy Henryk
Grzegorzcyk Adolf	Stręczek Józef
Gutkowski Stanisław	Świder Szymon
Hadala Stanisław	Węgrzyn Onufry
Janda Jakub	

ODDZIAŁ DYWERSYJNY

dowódca – kpr. zawod. Tadeusz Dziedzic („Grusza”)¹⁰⁸⁷
 zastępca – Bolesław Jastrzębski („Jastrząb”)

ODDZIAŁ WSK

komendantka – Maria Krupa-Czajak („Tiptula”)
 zastępca – Aniela Czech-Kozdruńska („Jadzia”)

¹⁰⁸⁶ Michał Rzęsa („Twardy”) – szczegółowe hasło osobowe na końcu w rozdziale *Biogramy*.

¹⁰⁸⁷ Tadeusz Dziedzic („Grusza”) – szczegółowe hasło osobowe na końcu w rozdziale *Biogramy*.

PLACÓWKA AK „GRAB”, „GRUSZA” (GŁOGÓW–BRATKOWICE)

PLUTON (BRATKOWICE I)	
dowódca – plut. Jan Surowiec („Rydz”) ¹⁰⁸⁸	
Stan osobowy plutonu – 61 osób	
Bednarz Jan („Jastrząb”)	Miazga Jan
Bednarz Józef („Bicz”)	Mytych Franciszek („Szpak”)
Bednarz Władysław („Janek”)	Ochał Henryk
Bąk Bronisław	Orzech Roman
Bąk Franciszek	Pado Jan („Rembisz”)
Cieśla Adam („Stach”)	Przywara Bronisław
Cieśla Zygmunt („Orkan”)	Przywara Stanisław
Dudek Jan	Przywara Władysław („Rembisz”)
Dworak Władysław	Pomianek Jan
Franczak Andrzej („Rdzeń”)	Rogała Stanisław („Janczar”), s. Teofila, ur. 1920, kpr.
Franczak Józef	Sochacki Ludwik
Gąsior Jan	Sochacki Roman („Żar”)
Gąsior Stanisław („Szabla”)	Sawicki Władysław
Gąsior Władysław	Sawicki Władysław
Kowal Ludwik („Roman”, „Jesewicz”)	Słowik Leon
Książek Gabriel	Słowik Stefan („Sęk”), ur. 1924
Książek Henryk	Słowik Tadeusz
Książek Leon („Ziarno”)	Surowiec Jan („Rydz”), ur. 3 V 1904
Książek Roman	Świder Roman („Unikat”, „Kowadło”)
Kwoka Bronisław, s. Stanisława, ur. 12 XII 1924	Szafran Jan
Kwoka Franciszek („Przystów”/„Przysłów”), s. Jakuba, ur. 1915	Warzocha Feliks
Kwoka Henryk	Zajac Stanisław
Kwoka Jan („Ułaz”), ur. 1921	Zajac Tadeusz
Lis Józef	Zięba Julian („Ząb”), monter granatów
Lis Stanisław, ur. 1928	

Przy plutonie tym były:

a) drużyna saperów i minerów	
Bednarz Leon („Brzeski”)	Mytych Jan
Lis Andrzej („Wrzos”)	Pięta Władysław („Karp”)
Majka Jan	

¹⁰⁸⁸ Jak podaje R. Borkowski według stanu na 1 V 1944 r. Jan Surowiec był dowódcą plutonu oznaczonego numerem 1 w placówce AK Głogów (zob. R. Borkowski, *Głogów ...*, s. 120; APRz, WUSW w Rzeszowie, sygn. 118, k. 223).

b) drużyna do montowania granatów	
Cioch Bronisław („Róg”)	Lachcik Franciszek („Roja”), ur. 1920
Hadyś Władysław z Rudnej Małej	Lipka Julian („Worek”)
Kwoka Jan („Jaskuła”)	Lis Józef
Kwoka Ludwik	

Dodatkowo ustalono następujących uczestników akcji zbrojnych z lat 1944–1946, którzy najprawdopodobniej nie byli członkami AK:

Feret Franciszek, s. Jana, ur. 1922, później u F. Rejmana
Majka Jan („Rydz”, „Tygrys”), s. Szymona, ur. 1919
Sitko Stanisław („Mech”), s. Józefa, ur. 1923, nauczyciel z organizacji „Racławice” ¹⁰⁸⁹
Słowik Wojciech, s. Wawrzyńca, ur. 1904
Tomczyk Stanisław, s. Henryka, ur. 1926

PLUTON (BRATKOWICE II)	
dowódca – plut. Bronisław Świder („Ruczaj”, „Rygor”) ¹⁰⁹⁰ , kpr. pchor. Józef Lis („Tajfun”)	
Stan osobowy plutonu – 77 osób	
Chmaj Józef („Skorup”)	Lis Franciszek
Chmaj Roman	Lis Franciszek („Wrona”)
Depa Antoni	Lis Ignacy
Depa Bronisław („Kora”)	Lis Ignacy („Rękoizm”)
Depa Franciszek („Stopa”)	Lis Józef, s. Piotra („Tajfun”)
Depa Stanisław	Lis Józef („Tajfun”)
Gaweł Mieczysław („Rajtuz”)	Lis Konrad
Homa Gabriel	Lis Roman
Hul Julian	Lis Tadeusz („Ukleja”)
Jucha Marian („Blady”)	Madej Władysław, zginął 27 VII 1944 r. w wieku 29 lat
Jucha Tadeusz	Miśta Władysław, zginął 27 VII 1944 r. w wieku 23 lat
Kogut Emil („Niekłód”)	Nowak Edward
Kwoka Franciszek, zginął 27 VII 1944 r. w wieku 31 lat	Piętowski Józef
Kwoka Tadeusz	Półtotak Józef
Lachcik Roman („Szabla”)	Przywara Tadeusz, zginął 27 VII 1944 r. w wieku 21 lat
Lachcik Władysław	Reguła Bronisław
Lewicki Henryk („Brona”)	
Lewicki Józef	

¹⁰⁸⁹ Powojenny nauczyciel i kierownik szkoły powszechnej (podstawowej) w Bratkowicach.

¹⁰⁹⁰ Jak podaje R. Borkowski według stanu na 1 V 1944 r. Bronisław Świder był dowódcą plutonu oznaczonego numerem 2 w placówce AK Głogów (zob. R. Borkowski, *Głogów ...*, s. 120; APRz, WUSW w Rzeszowie, sygn. 118, k. 223).

Reguła Franciszek	Skwira Józef
Reguła Stanisław („Retus”), ur. 22 III 1926	ks. Sternal Michał („Morski”, „Łęg”)
Rogała Jan, zginął 27 VII 1944 r. w wieku 24 lat	Szalony Stanisław
Rogała Marian	Szalony Tadeusz
Rusin Julian	Szymański Tadeusz
Rzepka Leon („Karp”), zginął 27 VII 1944 r. w wieku 31 lat	Świder Bronisław („Rygor”), zginął 26 VII 1944 r. w wieku 34 lat
Rzepka Józef („Znicz”)	Świder Eugeniusz, zginął 27 VII 1944 r. w wieku 17 lat
Rzepka Mieczysław	Świder Franciszek („Morol”)
Surowiec Franciszek („Otręba”)	Wdowik Józef („Miecz”) ¹⁰⁹¹ , zginął 26 VII 1944 r. w wieku 21 lat
Surowiec Leon („Wrota”)	Zajac Józef
Surowiec Ludwik	Zajac Piotr („Głaz”)
Surowiec Łukasz („Szczurek”)	Zajac Roman („Rower”)
Surowiec Piotr	Zawisza Józef („Czarny”)
Surowiec Stanisław („Unikat”), s. Jakuba, ur. 1923	Ząbczyk Franciszek
Surowiec Władysław	
Styka Paweł („Szpak”)	

Dodatkowo ustalono następujących uczestników akcji zbrojnych z lat 1944–1946, którzy najprawdopodobniej nie byli członkami AK:

Bąk Roman, ur. 1906,
Homa Stanisław, s. Michała, ur. 1923
Jucha Stanisław, s. Jana, ur. 1921
Lis Stanisław, s. Józefa, ur. 1928
Rogała Józef („Rychsza”), s. Wojciecha, ur. 1922
Zagrodnik Zdzisław („Sokół”), s. Franciszka, ur. 1925

¹⁰⁹¹ Wieczorem 26 VII 1944 r. wycofujące się już wojska niemieckie zaczęły podchodzić z kierunku Trzciany do Bratkowic. Z jednym z niemieckich patroli wywiązała się strzelanina słabo uzbrojonej grupy „Rekina”. W wyniku tej strzelaniny, jako pierwszy z głogowskiej placówki AK śmiertelnie ranny został Leon Rzepka („Karp”). W niecałą godzinę później w zabudowaniach Pani Szalonej w przysiółku Sitkówka został dodatkowo postrzelony Józef Wdowik („Miecz”), a w trakcie próby ucieczki został zastrzelony serią z pistoletu maszynowego. Okrążony przez patrol niemiecki w lesie zastrzelony także został tego wieczoru plut. Bronisław Świder („Rygor”) [ur. 11 IX 1910 r.]. Nazajutrz 27 VII 1944 r. niemiecki pododdział otoczył w rejonie Bratkowic-Piasków i aresztował kolejnych bratkowickich akowców z grupy „Rekina”, których na żądanie Niemców, po zamordowaniu, pochowano w dole położonym w przysiółku Dyndy, gdzie do dnia dzisiejszego stoi upamiętniający to wydarzenie Obelisk – zob. R. Borkowski, *Głogów...*, s. 203; Z. Rzepka, *Dawno temu w Bratkowicach*, „Ziemia Bratkowicka” 2015, nr 33, s. 17.

PLUTON BATALIONÓW CHŁOPSKICH I ARMII KRAJOWEJ	
dowódca – Walenty Boczkaj („Kłos”) kpr. Józef Kloc („Knotek”) ¹⁰⁹²	
Stan osobowy plutonu – 32 osoby	
Bajek Marcin	Lis Piotr
Baungard Feliks	Lis Stanisław
Boczkaj Walenty („Kłos”)	Mazan Szymon
Chmaj Bolesław	Pacia Jan („Lew”)
Czach Stanisław	Pacia Tadeusz
Draus Andrzej	Przybyło Józef
Draus Leon	Reguła Jan („Wrąb”)
Gniewek Walenty	Rogała Henryk („Krak”)
Grzesik Henryk	Rogała Józef
Hadyś Władysław („Żarna”)	Rogała Stanisław
Jamuła Stanisław	Rogała Władysław, zginął w VII 1944 r. w wieku 20 lat
Jucha Józef	Rzepka Franciszek
Jucha Ludwik („Ułan”), ur. 1916, kpr.	Słowik Antoni
Kozdęba Józef	Surowiec Henryk („Sej”)
Lewicki Franciszek	Wojton Antoni
Lewicki Roman	
Lis Józef	

PLUTON (MROWLA)	
dowódca – kpr. Ludwik Pałka („Jutrzenka”)	
Stan osobowy plutonu – 48 osób	
Chmaj Stefan („Wallenrod”)	Grzesik Ludwik
Czach Henryk („Litwos”)	Grzesik Zygmunt („Niedbały”)
Czach Władysław („Ząb”)	Grzesik Tadeusz, ur. 1923, później członek bandy Wojciecha Kocana („Maka”)
Feret Franciszek („Żbik”)	Jemioła Franciszek („Adam”)
Feret Tadeusz („Dąbczak”), ur. 1921, później członek bandy Wojciecha Kocana („Maka”)	Jemioła Józef
Gawel Franciszek	Lachcik Ludwik („Igor”), ur. 1914, ranny podczas zabójstwa J. Koryla („Piły”)
Gliwa Franciszek („Sokół”)	Lis Józef
Grzesik Franciszek („Stonka”), ur. 1913, plut. pchor.	Kłos Bronisław („Krakus”, „Znój”), ur. 1914
Grzesik Jan („Kret”)	Kłos Eugeniusz, s. Jana, ur. 18 VII 1923
Grzesik Józef („Cień”), ur. 1920, z Kamyszyna, później u Romana Słowika	Kłos Marian, s. Jana, ur. 23 III 1924
	Kłos Tadeusz

¹⁰⁹² Jak podaje R. Borkowski według stanu na 1 v 1944 r. NN („Knotek”), a więc najprawdopodobniej Józef Kloc, był dowódcą plutonu BCh działającego po scaleniu w ramach placówki AK Głogów (zob. R. Borkowski, *Głogów...*, s. 120; APRz, WUSW w Rzeszowie, sygn. 118, k. 223).

Kogut Franciszek	Sołtys Henryk
Kogut Janina	Styka Antoni
Kogut Ludwik	Styka Bronisław („Lew”)
Kogut Tadeusz („Krzemień”)	Styka Fryderyk („Zdun”)
Kozubał Janina	Styka Ignacy („Dąb”)
Krasoń Ludwik	Styka Ludwik
Pałka Julia	Styka Stanisław
Pałka Ludwik („Jutrzenka”), s. Jana, ur. 1910	Styka Tomasz
Pałka Stefan („San”)	Styka Władysław („Miły”)
Pałka Władysław („Karaś”, „Zdzisław”, „Rygor”), ur. 1912	Surdel Julian („Siłacz”, „Wrona”)
Rogala Tadeusz	Szalony Tadeusz („Adam”)
Rzepka Henryk	Wiewióra Franciszek
Słowik Feliks („Pokusa”)	Wiewióra Ignacy („Wolny”)
Słowik Roman („Żagiel”), ur. 1919, z Kamyszyna	Wołowiec Władysław („Śmiały”)
	Wójcik Józef („Artur”)

Dodatkowo ustalono następujących uczestników akcji zbrojnych z lat 1944–1946, którzy najprawdopodobniej nie byli członkami AK:

Kłos Eugeniusz, s. Jana, ur. 1923
Kwoka Stanisław, s. Jana, ur. 1924
Rusin Władysław, s. Franciszka, ur. 1924
Tendera Władysław, ur. 1915
Wilga Stanisław, ur. 1926
Wołowiec Franciszek, s. Józefa, ur. 1924

PLUTON (RUDNA MAŁA–ROGOŻNICA–POGWIZDÓW)

dowódca – ppor. Władysław Dynia („Dorsz”)¹⁰⁹³, kpr. Walenty Boczkaj („Kłos”) – z BCh, NN „Lis” (najprawdopodobniej Stanisław Trzeciak lub Władysław Gotkowski, obaj posługiwali się pseudonimem „Lis”), plut. pchor. Franciszek Grzesik („Stonka”)

Stan osobowy plutonu – 87 osób

A) RUDNA MAŁA

Czyż Jan („Słysz”)	Feret Zofia
Czyż Władysław	Hadyś Mieczysław („Orkan”)
Chmaj Franciszek	Hadyś Władysław („Sen”), ur. 24 III 1920, kpr. pchor.
Dynia Julia („Syrenka”)	Herman Helena
Dynia Władysław („Dorsz”)	

¹⁰⁹³ Władysław Dynia („Dorsz”) pełnił także funkcję dowódcy placówkowej 1 kompanii tzw. południowej, a Jan Rasz („Łupacz”) z Bud Głogowskich 2 kompanii. Zob. R. Borkowski, *Głogów...*, s. 120, W. Dynia, *Wspomnienia...*, s. 9.

Herman Stefan	Mierzwa Józef
Janda Tomasz („Żak”)	Mierzwa Piotr
Kędzior Franciszek	Mierzwa Stanisław
Kędzior Jan („Chart”)	Niemiec Stanisław („Spiral”)
Kędzior Janina	Niemiec Walenty („Wicher”)
Kędzior Władysław („Prus”)	Polak Franciszek („Duma”)
Kot Franciszek („Szpada”), ur. 1918, st. strz.	Polak Józef („Most”)
Kot Franciszek, s. Marcina	Rusin Piotr
Kot Julia	Smykała Stanisław („Zrąb”)
Kot Wincenty („Koral”)	Szkoła Jan („Lach”)
Kot Władysław („Lin”)	Trzeciak Franciszek („Rój”)
Kula Augustyn („Sęp”)	Trzeciak Franciszek („Szczerbiec”)
Kula Henryk („Mól”)	Trzeciak Jakub
Micał Tadeusz	Watras Józef („Mały”)
Mierzwa Apolonia	Watras Teofila
Mierzwa Edward („Mocny”)	Wojciechowski Klemens
Mierzwa Franciszek	Woźny Józef

B) POGWIZDÓW NOWY

Bąk Stanisław	Porada Józef
Bąk Władysław	Rzucidło Jan
Chałdziński Stanisław	Sawuła Edward
Czyż Józef	Sawuła Henryk („Jeleń”)
Czajkowski Franciszek	Sawuła Józef
Denciak Jan	Szeliga Zofia
Gołaś Ignacy	Trzeciak Józef
Janda Zofia	Trzeciak Maria
Leś Jan ¹⁰⁹⁴	Trzeciak Stanisław („Lis”) ¹⁰⁹⁵
Micał Jan	Ungehauer Ferdynand
Murdzia Tadeusz	Ungehauer Karol
Noworul Czesław	Waltoś Fabian („Sowa”)
Pelc Janina („Marta”)	Waltoś Jan
Pelc Stanisław	Woźny Franciszek

C) ROGOŻNICA

Bachorz Roman („Ordon”), kpr. rez.	Micał Feliks („Snigar”, „Śmiga”), ur. 1926, st. strz.
Iwaszek Edward	Mierzwa Józef
Maś Stanisław („Biały”)	Rusin Stanisław

¹⁰⁹⁴ Jan Leś, sekretarz gminy Świlcza w okresie okupacji niemieckiej, żołnierz AK i działacz WiN, wyrabiał m.in. fałszywe kenkarty dla osób ukrywających się przed Niemcami.

¹⁰⁹⁵ Jak podaje R. Borkowski według stanu na 1 v 1944 r. NN o pseudonimie „Lis”, a więc najprawdopodobniej Stanisław Trzeciak był dowódcą 7. plutonu w placówce AK Głogów (zob. R. Borkowski, *Głogów...*, s. 120; APRz, WUSW w Rzeszowie, sygn. 118, k. 223).

Róžański Stefan	Szeliga Franciszek, s. Antoniego
Róžański Władysław	Szeliga Franciszek, s. Jana
Szeliga Franciszek („Młot”)	Wilczek Szymon

D) MIŁOCIN	
Brydak Władysław	Porada Józef
Kogut Tadeusz („Kotlarczyk”, „Florian”)	Ślęzak Leon
Kogut Władysław („Dawid”, „Dźwięk”, „Hubert”)	

PLUTON (RUDNA WIELKA)	
dowódca – por. Henryk Wojton („Bogumił”), kpr. Władysław Orbaczewski („Ryś”), , kpr. NN („Norwid”) ¹⁰⁹⁶	
Stan osobowy plutonu – 90 osób	
Bielak Zbigniew („Staw”)	Gąsior Józef („Rola”)
Bliźniak Tadeusz („Wrona”)	Gąsior Karolina
Błazewska Alina	Gąsior Kazimierz („Zamora”)
Błazewska Janina	Gąsior Wojciech
Błazewski Wiktor Tadeusz („Orlik”)	Godkowski Władysław
Czyż Aniela	Gotkowski Bronisław („Długi”)
Czyż Franciszek („Obacz”)	Gotkowski Franciszek („Obacz”)
Czyż Ignacy	Gotkowski Józef („Sowa”), s. Antoniego
Czyż Jakub, s. Marcina	Gotkowski Józef, s. Franciszka
Czyż Jakub, s. Michała	Gotkowski Julian
Czyż Józef	Gotkowski Kazimierz („Marchewka”)
Czyż Julia („Łania”)	Gotkowski Ludwik
Czyż Kazimierz („Kmicic”)	Gotkowski Stanisław („Żar”)
Czyż Paweł	Gotkowski Władysław („Lis”)
Czyż Stanisław („Łata”)	Grabowski Władysław ¹⁰⁹⁷
Czyż Stefan	Janda Franciszek („Kruk”)
Czyż Tomasz („Wilk”)	Kędzior Tadeusz
Czyż Walenty („Wałek”)	Kuśmider Józef („Sikora”)
Drzał Andrzej	Kuśmider Stanisław
Drzał Maria	Lech Stanisław
Gąlek Franciszek	Mazur Franciszek („Sosna”)
Gąlek Józef („Orzeł”)	Mazur Julian

¹⁰⁹⁶ Jak podaje R. Borkowski według stanu na 1 v 1944 r. NN („Norwid”) był dowódcą plutonu oznaczonego numerem 4 w placówce AK Głogów (zob R. Borkowski, *Głogów...*, s. 120; APRz, WUSW w Rzeszowie, sygn. 118, k. 223).

¹⁰⁹⁷ Aresztowany przez UB w dniu 17 v 1945 r. w trakcie obławy na Wiktora Błazewskiego („Orlika”). Znalezione przy nim karabin i przez 2 tygodnie był torturowany przez przesłuchujących go funkcjonariuszy UB. Zob. A. Szary, *Okupacja sowiecka (cz. II). Rozmowa z kpt. Kazimierzem Rzucidło...*, s. 40.

Mazur Paweł („Oracz”)	Salach Paweł („Orczyk”)
Międlar Marian („Kusy”)	Salach Tadeusz, s. Antoniego
Międlar Władysław („Sikora”)	Salach Tadeusz, s. Józefa („Lis”)
Orbaczewski Bronisława („Róża”)	Skupień Jan („Radło”)
Orbaczewski Teodor („Wróbel”)	Skupień Stanisław
Orbaczewski Władysław („Rys”)	Skupień Tomasz
Orzechowski Feliks („Wilk”)	Skupień Walenty („Brzoza”) ¹⁰⁹⁹
Orzechowski Tadeusz	Stąpor Henryk („Sroka”)
Pelc Janina („Marta”)	Ślęzak Bolesław („Bicz”)
Polak Józef („Szary”) ¹⁰⁹⁸	Trzeciak Stefan („Brzoza”)
Rusin Elżbieta („Ela”)	Trzeciak Władysław
Rusin Kazimierz („Czajka”)	Waltoś Edward („Granit”)
Rzucidło Kazimierz („Kowal”)	Waltoś Kazimierz („Wróbel”)
Rzucidło Zofia	Warczak Andrzej („Wrona”)
Sagan Antoni („Młot”)	Warczak Jakub
Sagan Franciszek („Grabik”)	Wąsik Tadeusz („Sęp”)
Sagan Helena	Wępiec Stanisław
Sagan Józef	Woźny Tadeusz („Grzyb”)
Sagan Kazimierz („Stokrotka”)	Wójcik Bronisław
Salach Bronisław („Kozak”)	Wójcik Stefan
Salach Edward („Sam”)	Wójcik Władysław
Salach Jakub („Żbik”)	Wojton Henryk („Bogumił”)
Salach Jan, s. Antoniego („Tur”)	Wojton Janina („Olga”)
Salach Jan, s. Pawła	Wojton Stanisław
	Wojton Władysław („Kruk”)

WOJSKOWA SŁUŻBA KOBIET

dowódca – Ciejkó Karolina („Teresa”), wg Zdzisława Rzepki

Bąk Antonina	Kubis Wiktoria
Boczkaj Karolina	Pomianek Antonina
Chmaj Anna z d. Lis, wg Zdzisława Rzepki	Przywara Stanisława
Ciejkó Karolina („Teresa”)	Sikora Irena
Furman Antonina („Jutrzenka”)	Sochacka Bronisława
Jarosz Wanda z d. Cieśla („Maria”, „Zofia”, „Irena”), wg Zdzisława Rzepki	Stokłosa Maria z d. Zagrodnik
Kwoka Maria	Szafran Bronisława („Jodełka”)

¹⁰⁹⁸ Aresztowany przez UB w dniu 17 v 1945 r. w trakcie oblężenia na Wiktora Błażewskiego („Orlika”). Wypuszczony z aresztu po 2 dniach. Zob. A. Szary, *Okupacja sowiecka (cz. II). Rozmowa z kpt. Kazimierzem Rzucidło...*, s. 40.

¹⁰⁹⁹ Walenty Skupień („Brzoza”), w 1945 r. sołtys Rudnej Wielkiej, w dniu 17 v 1945 r. odwoził zwłoki Wiktora Błażewskiego („Orlika”), zastrzelonego o świcie przez funkcjonariusza UB Mieczysława Orszulaka, które na rozkaz UB pozostawił w podwórzu siedziby UB przy ul. Jagiellońskiej w Rzeszowie; za: A. Szary, *Okupacja sowiecka (cz. II). Rozmowa z kpt. Kazimierzem Rzucidło żołnierzem Armii Krajowej, organizacji „Niepodległość i Delegatury Sił Zbrojnych oraz członkiem Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość, „Trzcionka”* 2017, nr 82, s. 40–41.

PLUTON (GŁOGÓW MIASTO)	
dowódca – plut. Edward Kotula („Zuch”)	
dowódca – Roman Rożkiewicz („Czarny”) ¹¹⁰⁰	
dowódca – kpr. Marian Kryda („Boryna”) ¹¹⁰¹	
Stan osobowy plutonu – 43 osoby	
Bracka Janina	Kryda Marian („Nut”, „Boryna”)
Bylica Józef („Bodziec”)	Kupkała Józefa („Kometa”)
Cebula Zofia	Krzyś Stanisław („Stąp”)
Ciupak Bolesław	Litwin Franciszek („Zelota”)
Ciupak Czesław	Litwin Józefa („Kometa”)
Ciupak Piotr	Litwin Janina („Smentek”)
Ciupak Zofia	Madejewski Jan („Baryka”)
Czech Roman	Matula Zenon
Demko Janina	Nabożny Franciszek („Cel”)
Dzierżyńska Maria	Nitka Kazimierz („Narwał”)
Forynowicz Jakub, ks.	Nitka Marian („Kiełb”)
Frankiewicz Kazimierz	Nowak Adam
Hawryłowicz N.	Padowicz Janina
Heilman Romuald („Sandacz”)	Parwicz Janina („Smętek”)
Heilman-Rawicz Krystyna	Piekarski Stanisław
Kaznowski Marian	Różewicz Franciszek („Dąb”)
Kloc Józef, z BCh	Różewicz Teofila („Sęp”)
Kogut Józef, ur. 1905, z Piasków	Sagan Eugeniusz
Kogut Marian, ur. 1924	Sala Jan („Słoma”)
Kogut Stefan z ul. Kościelnej	Sulikowski Kazimierz
Kogut Władysław, brat Józefa z Piasków	Szafran Maria
Kotula Edward („Zuch”) ¹¹⁰²	Tomasik Mieczysław
Kotula Krystyna	Ziemianin Jan

PLUTON (BUDY GŁOGOWSKIE–ZABAJKA–LIPIE)
dowódca – sierż. zaw. Antoni Białek („Brzana”)
dowódca – plut. Kazimierz Kłeczek („Zaręba”) ¹¹⁰³

¹¹⁰⁰ W zestawieniu żołnierzy AK sporządzonym przez Edwarda Brydaka, a zamieszczonym w książce J. Niedzieli i F. Sagana na s. 449 pod poz. 368 wskazano, że pełnił on funkcję dowódcy plutonu Głogów.

¹¹⁰¹ Według opracowania Roberta Borkowskiego i wskazanego w nim raportu adiutanta dowódcy placówki Władysława Kota („Lina”) plutonem oznaczonym numerem 6 w placówce AK Głogów w dniu 1 v 1944 r. dowodzić miał kpr. Marian Kryda („Boryna”). Zob. R. Borkowski, *Głogów...*, s. 120.

¹¹⁰² Występuje też jako zastępca dowódcy 6. plutonu.

¹¹⁰³ Według opracowania Roberta Borkowskiego i wskazanego w nim raportu adiutanta dowódcy placówki Władysława Kota („Lina”) plutonem tym w dniu 1 v 1944 r. dowodzić miał Kazimierz Kłeczek („Zaręba”). Zob. R. Borkowski, *Głogów...*, s. 120.

Stan osobowy plutonu – 27 osób

A) BUDY GŁOGOWSKIE	
Grzywacz Stanisław	Rausz Tadeusz („Sum”), ur. 1919, kpr.
Litwin Eugeniusz	Rasz Jan („Łupacz”)
Litwin Franciszek („Zelota”, „Żegota”)	Skiba Jan
Litwin Henryk („Gruz”)	Skiba Józef
Litwin Karol	Surowiec Stanisław
Łuszcz Wincenty	Szkoła Antoni („Oracz”)
Kawa Franciszek	Szkoła Karol
Kawa Tadeusz („Bruzda”)	Tarnawski Jan („Sroka”)
Kłeczek Kazimierz („Zaręba”) ¹¹⁰⁴	Widak Florian
Kłeczek Florian („Żbik”)	Widak Henryk
Patała Tadeusz	Ząbczyk Roman („Sosna”)

B) ZABAJKA	
Białek Antoni („Brzana”)	Kogut Józef
Gniewek Stanisław („Jeleń”)	Pado Władysław („Bies”)
Grygiel Karol („Okienko”)	

W książce J. Niedzieli i F. Sagana o Inspektoracie Rejonowym AK Rzeszów w zestawieniu pseudonimów żołnierzy AK dodatkowo wymienione zostały następujące osoby:

Bąk Michał („Kruk”), ur. 28 września 1907, z Bratkowic (poz. 25 zest. E. Brydaka)
Cisło Bronisław („Ślusarz”), s. Jana i Antoniny, ur. 1 kwietnia 1924, z Woliczki, scalony z BCh (poz. 85)
Łuszcz Franciszek („Zadra”)
Rożkiewicz Roman („Czarny”), dowódca plutonu Głogów (poz. 368)
Sarna Franciszek z Bzianki, ur. 6 kwietnia 1922 (poz. 381)
Sikorski Stanisław („Niger”) z placówki Głogów (poz. 386)
Sulisławski Kazimierz („Żubr”) z Nadleśnictwa Głogów (poz. 413)
Szalony Stanisław („Żubr”) z Bratkowic, ur. 3 sierpnia 1914 (poz. 417)
Węglarz Florian („Sęp”, „Tatar”) z Głogowa, ur. 18 lutego 1919 (poz. 459)
Wierzyński Mieczysław z Bratkowic, ur. 27 maja 1921 (poz. 461)
Wojciechowski Klemens („Nart”) z leśniczówki Budy Głogowskie (poz. 474)

¹¹⁰⁴ Jak podaje R. Borkowski według stanu na 1 v 1944 r. plut. Kazimierz Kłeczek („Zaręba”) był dowódcą plutonu oznaczonego numerem 5 w placówce AK Głogów (zob. R. Borkowski, *Głogów...*, s. 120; APRz, WUSW w Rzeszowie, sygn. 118, k. 223).

PLUTON WSOP

– składający się z 28 ludzi

dowódca plutonu – ppor. Jan Bereś („Rzepak”)¹¹⁰⁵

¹¹⁰⁵ Zob. R. Borkowski, *Głogów...*, s. 120; APRz, WUSW w Rzeszowie, sygn. 118, k. 223, W. Dynia, *Wspomnienia...*, s. 9.

BIOGRAMY

Adamiec Bronisław
Adamiec Stanisław
Augustyn Józef
Baran Jan
Basak Zdzisław
Bąk Jan, s. Antoniego
Bąk Jan, s. Wawrzyńca
Bąk Roman
Bednarski Hieronim
Bieszczanin Zygmunt
Błaszczak Eugeniusz
Błażewski Wiktor Tadeusz
Boczkaj Tomasz
Bojanowski Ludwik
Braiter Lesław
Chmiel Franciszek
Chmiel Józef
Czajak-Rudnicki Franciszek
Czyż Józef Jan
Dąbski Stefan
Dyńa Władysław
Dziedzic Tadeusz
Dziekoński Kazimierz
Feret Tadeusz
Frankiewicz Michał
Gajdek Adam
Gdowik Andrzej
Geroń Jan
Gniewek Józef
Griesgraber Mieczysław.
Grzesik Tadeusz
Grzeszek Jan

Gutkowski Józef
Heilman Romuald
Jagusztyń Władysław
Janczycki Józef
Jaremko Roman
Jastrzębski Bolesław
Kaszuba Franciszek
Kawalec Henryk
Kawalec Józef
Kawalec Mieczysław Marian
Kawalec Walenty
Kielbasa Mieczysław
Kocan Tomasz
Koczur Adolf
Kogut Józef
Kojder Władysław
Kokoszka Józef
Koryl Józef
Krupa Jan
Krupa Maria
Księżarczyk Franciszek
Kwoka Franciszek
Lachcik Ludwik
Lazarowicz Adam
Leśko Stanisław, s. Tomasza i Anny
Leśko Stanisław, s. Tomasza i Apolonii
Lis Tadeusz
Lubas Władysław
Ludwikowski Stanisław
Łopatka Michał
Łopuski Jan
Machowski Jan

Majka Jan
Mercik Stanisław
Migala Bronisław
Mik Bronisław
Mik Jan
Mik Józef
Miś Stanisław
Miś Wojciech
Moskwa Piotr
Nitka Kazimierz
Nyzio Jan Zbigniew
Paduch Jan
Pałka Władysław
Panek Stanisław
Pańczak Władysław
Paśkiewicz Augustyn
Pater Wojciech
Piątek Edward
Piątek Stanisław
Piela Stanisław
Pięta Piotr
Porada Eugeniusz
Przywara Wincenty
Pukała Edward
Rączy Antoni
Rączy Bronisław
Rączy Michał
Rączy Władysław Mieczysław
Rejman Franciszek
Rogala Józef
Rogala Stanisław
Rozborski Kazimierz
Rząsa Leopold
Rząsa Michał

Rzepka Józef
Rzucidło Kazimierz
Saturn Józef
Sienko Stefan
Siłka Stanisław
Skorupski Józef
Skubisz Władysław
Słowik Leon
Słowik Roman
Słowik Stefan
Stawarz Henryk
Stawarz Jan
Strumski Kazimierz
Strumski Władysław
Surowiec Stanisław
Szary Franciszek
Szeliga Stanisław
Szyller Józef
Świder Franciszek
Świder Stanisław, s. Mateusza
Świder Stanisław, s. Michała
Tyrybon Zdzisław
Waltoś Fabian Sebastian
Wilczyński Józef
Witek Kazimierz
Witek Władysław
Włodyka Józef
Wojtusik Julian
Wołkow Jan
Wołowiec Antoni
Wrażń Stanisław
Zagrodnik Stanisław
Zygo Michał Jan

■ **Adamiec Bronisław („Rak”, „Sokół”)**, s. Franciszka i Marii z d. Gilat, ur. 26 października 1919 r. w Przybyszówce-Pustkach (obecnie część Rzeszowa).

Ukończył siedem klas szkoły powszechnej w Rzeszowie. W 1939 r. jako ochotnik odbył służbę wojskową w 38. Pułku Piechoty w Przemyśle. Uczestniczył w kampanii wrześniowej w okolicach Nowego Sącza i Zakliczyna. Brał udział w obronie Lwowa. Po zajęciu Lwowa przez Armię Czerwoną powrócił do rodzinnej Przybyszówki. W styczniu 1941 r. zaprzysiężony do ZWZ. Żołnierz oddziału dywersyjnego AK, dowódca 4. drużyny z 3. plutonu AK Przybyszówka. Na przełomie 1943 i 1944 r. ukończył kurs podoficerski, uzyskując stopień kaprała. Jako żołnierz dywersji, też oddziału będącego w dyspozycji Inspektoratu AK Rzeszów, uczestnik wielu spektakularnych akcji, m.in. wydobywania z posterunku MO w Świlczy list poborowych i kenkart (18 listopada 1944 r.). Jako członek bojówki AK pod dowództwem Józefa Gutkowskiego („Kani II”) wykonał 12 grudnia 1944 r. wyrok śmierci na Władysławie Kornaku, pełnomocniku PKWN do przeprowadzenia reformy rolnej w majątku Dąbrowa. Na początku 1945 r. uczestniczył w przygotowywaniu uwolnienia więźniów z UB przy ul. Jagiellońskiej w Rzeszowie. Był jednym ze współwykonawców 8 kwietnia 1946 r. zatwierdzonego przez rzeszowskiego inspektora WiN Adama Lazarowicza („Klamrę”) wyroku śmierci na Wojciechu Kocanie („Maku”, „Czarnym Sędzi”). Nie ujawnił się ani podczas amnestii z 1945 r., ani z 1947 r. Po zakończeniu wojny zaangażowany w działalność społeczną na rzecz Caritasu – i to dzięki jego staraniom w marcu 1947 r. uruchomiono w Przybyszówce Młodzieżową Świećlicę Caritasu. Organizował też Ludowy Zespół Sportowy (LZS) w Przybyszówce i pracował jako bibliotekarz. Na skutek donosów Antoniego Rączego (TW „Gołąb”) 27 sierpnia 1949 r. został aresztowany przez PUBP w Rzeszowie. Skazany wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego (WSR) w Rzeszowie z 17 marca 1950 r. (w sprawie o sygn. Sr 142/50) na karę śmierci, złagodzoną na mocy amnestii do 15 lat więzienia, m.in. za udział w zabójstwie Władysława Kornaka. Dopiero po wydarzeniach poznańskiego czerwca 1956 r. złagodzone mu karę do 10 lat więzienia. Ostatecznie został warunkowo zwolniony z więzienia 10 września 1957 r. W trakcie odsiadki kary przebywał w zakładach karnych w Rzeszowie, Przemyśle, a od marca 1951 r. w osławionym skrzydle „C” we Wronkach, później w Nowogardzie i Strzelcach Opolskich¹¹⁰⁶.

■ **Adamiec Stanisław.**

Jeden z jedenastu założycieli Tymczasowego Okręgowego Komitetu PPS w Rzeszowie 7 listopada 1944 r. (tzw. fałszywej odnowionej PPS), podszywającej się pod nazwę konspiracyjnych struktur PPS działających podczas okupacji niemieckiej w ramach „PPS – Wolność-Równość-Niepodległość” (PPS-WRN). Członek Komisji Amnestyjnej przy PUBP w Rzeszowie z ramienia „odnowionej” PPS. Prywatnie stryj Bronisława Adamca („Raka”) z Przybyszówki.

¹¹⁰⁶ B. Adamiec, *Ocalić od zapomnienia*, Przybyszówka 1999; A. Szary, *Bóg, Honor, Ojczyzna... Rzecz o Bronisławie Adamcu, żołnierzu września 1939 r., dowódcy IV Drużyny ZWZ-AK z Przybyszówki*, „Trzcionka” 2007, nr 43, s. 15–18.

■ **Augustyn Józef („Ludwik”)**, ur. 1 lipca 1911 r. w Niechobrze, pow. rzeszowski.

W okresie międzywojennym członek KPP. W 1935 r. wstąpił do SL, a w 1937 r. aresztowany za udział w strajkach chłopskich. W 1940 r. członek „trójki” politycznej SL „Roch” w gminie Raclawówka, usunięty za zaangażowanie w działalność konspiracji komunistycznej. Od 1943 r. formalnie szef wywiadu okręgu Gwardii Ludowej Tarnów–Rzeszów. Dowódca oddziału komunistycznej partyzantki, głównie rabującej dwory, plebanie i bogatszych gospodarzy. W 1944 r. został członkiem KW PPR w Rzeszowie, a w latach 1947–1952 posłem na Sejm ustawodawczy. W drugiej połowie 1944 r. zaangażował się w organizację „lubelskiego” Stronnictwa Ludowego, opozycyjnego do mikołajczykowskiego PSL. W latach 1945–1949 prezes zarządu wojewódzkiego Stronnictwa Ludowego. W 1951 r. wyjechał do Gdańska. Zmarł w 1979 r.¹¹⁰⁷

■ **Baran Jan**, s. Michała i Anastazji, ur. 29 stycznia 1920 r. w Błędowej Zgłobieńskiej.

Od lutego do września 1939 r. służył w 22. Pułku Artylerii Lekkiej w Przemyślu. Według Marcina Maruszaka działał w SL i był dowódcą drużyny BCh w plutonie dowodzonym przez Henryka Stawarza. Od 3 stycznia 1946 r. funkcjonariusz posterunku MO w Świlczy w stopniu st. kaprała, skąd zdezerterował już 20 marca 1946 r., prawdopodobnie jako wtyczka oddziału Franciszka Rejmana („Bicza”), później w tymże oddziale. Podejrzewany o „wystawienie” partyzantom Rejmana funkcjonariusza PUBP Kazimierza Rozborskiego. Ujawnił się 11 kwietnia 1947 r. przed Komisją Amnestijną PUBP w Rzeszowie¹¹⁰⁸.

■ **Basak Zdzisław („Sztorm”, „Zdzich”, „Basza”)**, ur. 6 maja 1920 r. w Dębnie, pow. łańcucki.

W okresie międzywojennym działacz ZMW RP „Wici”. Po ucieczce w 1940 r. z przymusowych robót w Niemczech i powrocie w okolice Rzeszowa nawiązał współpracę z Chłopską Organizacją Wolność „Raclawice”¹¹⁰⁹, postrzeganą przez SL „Roch” jako organizacja sanacyjna na wsi, ale w pełni podporządkowana AK. Od 1942 r. w PPR i GL. Od tego czasu do końca okupacji niemieckiej komendant Podokręgu GL Rzeszów, do stycznia 1945 r. sekretarz Komitetu Powiatowego PPR w Rzeszowie. Od 1947 r. funkcjonariusz WUBP w Gdańsku. Zmarł 29 marca 1993 r.¹¹¹⁰

¹¹⁰⁷ Zob. M. Krzysztofiński, *Komuniści na Rzeszowszczyźnie...*, s. 185; *Słownik biograficzny działaczy ruchu ludowego...*, s. 21.

¹¹⁰⁸ AIPN Rz 46/1006, k. 119, AIPN Rz 0080/637. *Akta osobowe Jana Barana*.

¹¹⁰⁹ Chłopska Organizacja Wolność „Raclawice” wywodziła się z Centralnego Związku Młodej Wsi (CZMW) „Siew” i w całości została scalona z AK.

¹¹¹⁰ Zob. M. Krzysztofiński, *Komuniści na Rzeszowszczyźnie...*, s. 184; AIPN Gd 212/309, *Akta personalne Zdzisława Basaka*.

■ **Bąk Jan** *vel* Wojtoń Józef, s. Antoniego i Joanny z d. Pisula, ur. 8 lutego 1924 r. w Trzcianie, pow. Rzeszów.

Szkołę powszechną ukończył we Lwowie, gdzie później pracował na kolei. Po śmierci ojca w 1941 r. przeniósł się z matką do Trzciań. W 1944 r. pracował w Służbie Ochrony Kolei (SOK), skąd zdezerterował w 1946 r., za co był poszukiwany przez MO. Członek BCh, a po scaleniu przez krótki czas prawdopodobnie też AK, później w grupie Stanisława Pielu („Kościarza”). Według wspomnień J. Frankiewicza jesienią 1944 r. uratował życie Janowi Długoszowi („Grotowi”), komendantowi placówki i dowódcy 1. plutonu AK Trzciań, którego chciał zastrzelić Stanisław Piel. Od 1946 r. w partyzantce Franciszka Rejmana. 24 sierpnia 1946 r. brał udział w strzelaninie na zabawie w Trzcianie, podczas której zastrzelony został funkcjonariusz MO z posterunku w Świlczy Edward Nowak i ciężko ranny komendant tego posterunku Franciszek Szary. W październiku 1946 r. wyjechał na Śląsk. W latach 1948–1950 pod zmienionym nazwiskiem ukrywał się i pracował w Nysie, a w latach 1950–1952 w Opolu. Od 1948 r. do 1952 r. był członkiem PPR, a następnie PZPR. Od 1953 r. pracował w fabryce nawozów w Ubocz, pow. Lwówek Śląski. Aresztowany 22 września 1955 r. przez grupę operacyjną PUBP w Rzeszowie. Zwolniony z więzienia 30 kwietnia 1956 r.¹¹¹¹

■ **Bąk Jan**, s. Wawrzyńca i Franciszki, ur. 15 kwietnia 1907 r. w Rzeszowie.

W czasie okupacji członek AK o pseudonimie „Sten”. Po „wyzwoleniu” zastępca kierownika Wydziału Śledczego WUBP w Rzeszowie, w stopniu porucznika. Według raportu kontrwywiadu AK „katował aresztowanych tak, że niektórzy zmarli”. Jesienią 1944 r. próbowano wykonać na nim konspiracyjny wyrok śmierci, lecz zamach ten nie powiódł się, ale w jego wyniku został ciężko ranny; „aktywny działacz PPR, wróg wszystkiego co niekomunistyczne”¹¹¹².

■ **Bąk Roman**, s. Józefa i Marii z d. Kwoka, ur. 22 września 1906 r. w Bratkowicach.

Od 1946 r. w bojówce Stanisława Pielu („Kościarza”). Aresztowany przez PUBP w Rzeszowie 24 grudnia 1946 r. Wyrokiem Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 7 stycznia 1947 r. skazany na karę 1 roku i 6 miesięcy więzienia¹¹¹³.

■ **Bednarski Hieronim („Nawrócony”, TW „Biały”)** *vel* Żółtowski Jan, s. Piotra i Marii z d. Kruczek, ur. 19 listopada 1921 r. w Zwiężczycy, pow. Rzeszów.

Początkowo działał w komunistycznej bandzie dowodzonej przez Leona Paśko ze Zwiężczycy. Wiosną 1943 r. w niejasnych okolicznościach aresztowany przez gestapo i zwolniony po krótkim pobycie w areszcie. Zaprzysiężony do Gwardii Ludowej przez Józefa

¹¹¹¹ AIPN Rz 107/1679, *Akta śledcze przeciwko Janowi Bąkowi*.

¹¹¹² AIPN Rz 122/322, *Wykaz pracowników Urzędu Bezpieczeństwa sporządzony przez kontrwywiad AK*, k. 199; AIPN Rz 0080/231, *Akta personalne Jana Bąka*.

¹¹¹³ AIPN Rz 05/32, k. 228.

Augustyna („Ludwika”), członka przedwojennej Komunistycznej Partii Polski, a po wyzwoleniu członka KW PPR w Rzeszowie. Od kwietnia do lipca 1943 r. działał w grupie Gwardii Ludowej dowodzonej przez J. Augustynę, a później w oddziale partyzanckim GL pod dowództwem Józefa Bieńka, także uczestnika wojny domowej w Hiszpanii. Podczas niemieckiej oblawy w Woli Zgłobieńskiej 17 lipca 1943 r. na oddział Bieńka uniknął śmierci, gdyż szczęśliwie przebywał na innej kwaterze. Bieniek zginął wówczas w płomieniach zabudowań. Według WUBP w Rzeszowie służył także w Kripo (*Kriminalpolizei*)¹¹¹⁴. Od jesieni 1943 r. żołnierz plutonu AK Zwięczyca dowodzonego przez Adama Wróbla, a potem w Placówce AK Czudec. We wrześniu 1944 r. ożeniony z Kazimierą Kwiatkowską z Raławówki. Według Marcina Maruszaka uczestnik nieudanej próby uwolnienia w nocy z 7 na 8 października 1944 r. przetrzymywanych z więzienia „Na Zamku” w Rzeszowie. Po zajęciu terenów Rzeszowa przez Armię Czerwoną w październiku 1944 r. ochotniczo wstąpił do armii gen. Berlinga, skąd zdezerterował 21 grudnia 1944 r. Później był dowódcą oddziału wykonującego liczne wyroki śmierci na rozkaz nieznanego z imienia i nazwiska „Zagłoby” (w tym na Adama Wróbla, dowódcę plutonu AK w Zwięczycy, Władysława Saneckiego, Antoniego Dominę, Władysława Tokarza, Władysława Jakubca i funkcjonariusza UB Ludwika Barana) oraz przeprowadzającego akcje rekwizycji mienia u mieszkańców głównie gminy Raławówka, w większości na osobach współpracujących z nową władzą komunistyczną lub będących konfidentami bezpieki. Jesienią 1945 r. pod fałszywym nazwiskiem Jan Żółtowski wyjechał do Jeleniej Góry i tam uczestniczył w licznych akcjach rekwizycji (zaboru) mienia głównie wysiedlanych Niemców. Aresztowany 12 grudnia 1945 r. w przebraniu oficera WP przez Informację Wojskową, po ucieczce z aresztu powrócił na Rzeszowszczyznę. W lutym 1946 r. podczas oblawy na Raławówkę oddział Bednarskiego został rozbity (trzech członków grupy zginęło, a trzech aresztowano). Bednarskiemu i Antoniemu Rzucidle („Szkopowi”) ponownie udało się z niej wymknąć. Jak sugeruje Marcin Maruszak, od lutego do maja 1946 r. współpracował z oddziałem Jana Szeli („Kluczyka”) działającym na terenie gminy Czudec. 18 marca 1947 r. ujawnił się w ramach amnestii przed PUBP w Rzeszowie. W okolicach młyna w Boguchwale 15 maja 1947 r. postrzelony został w ramię przez funkcjonariusza UB. W lipcu 1948 r. wyjechał z rodziną do Szybowic w powiecie prudnickim. Na początku 1949 r. wstąpił do PZPR, skąd rok później został usunięty za zatajenie przynależności do AK. Zwerbowany do współpracy przez funkcjonariuszy PUBP w Prudniku jako TW „Biały”. Od połowy 1950 r. członek Konspiracyjnej Armii Polskiej (KAP), w ramach której przeprowadził liczne akcje ekspropriacyjne, w tym na spółdzielnię i konwój przewożący pieniądze z banku w Jeleniej Górze. 16 czerwca 1951 r. zatrzymany podczas próby nielegalnego przekroczenia granicy. Po powrocie w sierpniu 1951 r. z Czechosłowacji ukrywał się w powiecie prudnickim, a od 1 grudnia 1951 r. w powiecie Morąg w województwie olszyniejskim. Ponownie aresztowany 5 stycznia 1952 r. przez funkcjonariuszy PUBP w Morągu i skazany 31 października 1952 r. przez WSR w Opolu na

¹¹¹⁴ AIPN Rz 04/72, Pismo Wydziału Walki z Bandytyzmem WUBP w Rzeszowie z 20 VII 1945 r. do MBP w sprawie dyslokacji band na terenie woj. rzeszowskiego, Ldz.113/45, k. 32.

karę śmierci. Stracony 29 marca 1953 r. w opolskim więzieniu. Po ekshumacji, 4 września 2010 r., ponownie, w sposób uroczysty, pochowany na cmentarzu w Zwiężczycy przy protestach i sprzeciwie niektórych okolicznych mieszkańców¹¹¹⁵.

■ **Bieszczanin Zygmunt („Adam”),** s. Ludwika i Antoniny, ur. 23 grudnia 1923 r. w Radohoszcy na Polesiu.

Ukończył siedem klas szkoły powszechnej i trzy klasy szkoły zawodowej. Przed wojną mieszkał w Krakowie. W 1942 r. zaprzysiężony do AK, a w kwietniu 1943 r. przeszedł do GL. Latem 1944 r. został dowódcą 3. kompanii w 1. Brygadzie AL Ziemi Krakowskiej, z którą przeszedł przez front na stronę sowiecką i wówczas mianowany został dowódcą Batalionu Operacyjnego KWMO w Rzeszowie. Od 31 października 1944 r. kierownik Wydziału Śledczego KW MO w Rzeszowie. Według raportu wywiadu z 14 marca 1945 r., sporządzonego przez wywiadowcę o pseudonimie „Zawisza” naczelnik Wydziału Śledczego w Rzeszowie, który „wydaje polecenia swym podwładnym bicia i katowania aresztowanych członków AK. Świadkiem tego był Koryl Józef z Przybyszówki, który jako aresztowany przebywał w więzieniu i widział to”¹¹¹⁶. W styczniu i lutym 1945 r. oddelegowany do organizacji MO w województwie krakowskim. Od końca 1945 r. kontynuował karierę w komendach wojewódzkich MO, kolejno w Katowicach, Olsztynie, Lublinie i Krakowie. Od 1 stycznia 1952 r. w dyspozycji KG MO. 31 października 1952 r. zwolniony ze służby na podstawie orzeczenia komisji lekarskiej. W 1959 r. w Głównym Zarządzie Politycznym WP. Już w trakcie służby w AL 26 marca 1944 r. awansowany na stopień kapitana, a 2 maja 1945 r. w MO na stopień majora. Prawdopodobnie w latach następnych awansowany został na stopień pułkownika. Był członkiem PPR, a potem PZPR. Zmarł 11 września 1998 r.¹¹¹⁷

■ **Błaszczak Eugeniusz,** s. Piotra i Magdaleny z d. Nowak, ur. 5 września 1925 r. w Tarnawce, pow. Przeworsk.

Jego ojciec był Ukraińcem, a matka Polką. Ojciec został zastrzelony przez NN członków podziemia. Ukończył siedem klas szkoły powszechnej, grał na skrzypcach w kapeli wiejskiej. W latach 1943–1944 wcielony do służby junackiej hufca – *Baudienstu*. W Sekcji VII Wydziału I WUBP w Rzeszowie od 31 stycznia 1945 r., a od 1 grudnia 1950 r. w Ministerstwie Bezpieczeństwa Publicznego. Od 22 lipca 1946 r. w stopniu chorążego, od 22 grudnia 1947 r. podporucznika, a od 22 lipca 1968 r. w stopniu pułkownika MO. Zwolniony ze służby 16 maja 1987 r. Członek PPR od stycznia 1945 r.¹¹¹⁸

¹¹¹⁵ Zob. M. Maruszak, *Hieronim Bednarski (1921–1953), ps. „Nawrócony”,* [w:] KSOP, t. 3, s. 16–21; *idem*, *Człowiek, który miał zlikwidować Władysława Kruczka*, „Tajna Historia Rzeszowa” 2015, wersja elektroniczna; AIPN Wr 942/59, t. 1–3, *Akta sprawy karnej p-ko H. Bednarskiemu i in.*

¹¹¹⁶ AIPN Rz 122/322, Raport wywiadu WiN dotyczący funkcjonariuszy Wydziału Śledczego, k. 222.

¹¹¹⁷ Częściowo za: D. Byszuk, *Wojewódzka Komenda Milicji Obywatelskiej w Rzeszowie. Struktura organizacyjna i obsada personalna w latach 1944–1954*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2004, nr 1 (1), Rzeszów 2004, s. 77.

¹¹¹⁸ AIPN Rz 604/914, *Akta osobowe Eugeniusza Błaszczaka; Twarze bezpieki w Polsce południowo-wschodniej 1944–1990*, pod red. J. Izdebskiego, K. Kaczmarekiego, M. Krzysztofińskiego, Rzeszów 2007, s. 105–106.

■ **Błażewski Wiktor Tadeusz („Orlik”, „Dańczak”),** s. Wiktora (kierownika Szkoły Po-wszechniej w Świlczy) i Bolesławy z d. Buś (nauczycielki), ur. 22 lipca 1923 r. w Nie-chobrze, pow. Rzeszów.

W latach 1935–1939 uczęszczał do I Państwowego Gimnazjum i Liceum im. ks. S. Konarskiego w Rzeszowie. W 1941 r. został zaprzysiężony do ZWZ w Świlczy. Należał m.in. do komórki dywersyjno-wywiadowczej o kryptonimie „Ruch” dowodzonej przez legendarnego por. Józefa Lutaka („Dymę”, „Rocha”). Od 1942 r. dowodził jedną z grup dywersyjnych. W 1943 r. odbył konspiracyjny kurs podchorążych. Od 12 czerwca 1943 r. przeszedł wraz ze swoją grupą dywersyjną do dyspozycji Inspektoratu AK Rzeszów. W lipcu 1943 r. uczestniczył w szkoleniu partyzanckim w oddziale „Sokół” w lasach braciejowickich.

Na początku 1944 r. został dowódcą dyspozycyjnego oddziału dywersyjnego Inspektoratu AK Rzeszów. W maju 1944 r. należał do rzeszowskiego oddziału AK przygotowującego akcję odbicia z więzienia na Montelupich w Krakowie aresztowanego przez gestapo komendanta Okręgu AK Kraków płk. Józefa Spychalskiego („Lutego”). Podczas „Burzy” wyznaczony ze swoim plutonem do ochrony sztabu Grupy Operacyjnej 24. Dywizji Piechoty AK. 26 lipca 1944 r. wraz z trzema żołnierzami wysadził tory między Rudną a Świlczą. Wyróżniony przez dowództwo rzeszowskiego AK za udział w akcji „Burza”. Uzyskał stopień podporucznika. Z publikacji Józefa Niedzieli i Franciszka Sagana z 2005 r. wynika, że działał też w ramach Inspektoratu WSOP. Po zajęciu Rzeszowa przez Sowieców od 22 września 1944 r. pełnił funkcję zastępcy oficera dywersji rzeszowskiego Inspektoratu AK, a od 5 października 1944 r. jako pełniący obowiązki oficera dywersji Inspektoratu AK Rzeszów. Nocą z 7 na 8 października 1944 r. dowodził grupą uderzeniową podczas nieudanej próby uwolnienia więźniów z rzeszowskiego więzienia „Na Zamku”. Zaplanował akcję przejęcia 11 października 1944 r. spisu 11 000 nazwisk osób przeznaczonych do mobilizacji z rzeszowskiego magistratu. Przygotował i kierował podobną akcją przejęcia dokumentacji RKU przy ulicy Lwowskiej w listopadzie 1944 r. Wydobyte wykazy ukrył następnie w podrzeszowskim Miłocinie. Wiosną 1945 r. objął dowództwo nad 8-osobowym elitarnym patrolem dywersyjnym Inspektoratu Rzeszowskiego „NIE”, czyli załączka późniejszej „Straży” DSZ i Zarządu Okręgu WiN. Jego zastępcą był wówczas Kazimierz Dziekoński („Bruno”). Podczas planowanego przez Mieczysława Kawalca („Żbika”) niezrealizowanego ataku na budynek rzeszowskiego WUBP miał kierować opanowaniem głównego wejścia. Około 20 lutego 1945 r. brał udział w ostatniej odprawie Inspektoratu AK Rzeszów zwołanej przez mjr. Łukasza Cieplińskiego. Współorganizował siatkę wywiadowczą w WUBP w Rzeszowie. Utrzymywał kontakty z funkcjonariuszami WUBP: Stanisławem Ludwikowskim („99”) i oficerem śledczym Marianem Babińskim („99”). Od kwietnia 1945 r. przygotowywał akcje uwolnienia z aresztu UB kpt. Józefa Maciołka („Żurawia”). Na początku maja 1945 r. objął dowództwo nad „Strażą” DSZ. 17 maja 1945 r. w godzinach wczesnorannych (przed godz. 4.00) zastrzelony został przez funkcjonariusza WUBP w Rzeszowie

w Rudnej Wielkiej w pobliżu domu swej siostry Janiny Depowskiej, bez uprzedniej próby aresztowania. Świadkiem zabójstwa „Orlika” był Józef Salach z Rudnej Wielkiej, u którego „Orlik” ostatni raz nocował. Zwłoki „Orlika” na rozkaz UB zostały przewiezione furmanką przez sołtysa Rudnej Wielkiej Walentego Skupnia („Brzozę”) do ich siedziby przy ul. Jagiellońskiej w Rzeszowie i tam pozostawione w podwórzu. Co się z nimi stało, do dzisiaj nie ustalono. Według Kazimierza Dziekońskiego („Bruna”) zwłoki por. Błażewskiego zostały pochowane przy ul. Mochnackiego w Rzeszowie, o czym został powiadomiony zespół Krzysztofa Szwagrzyka z IPN. Funkcjonariusz WUBP Mieczysław Orszulak („Jarzyna”), który go zastrzelił, otrzymał pochwałę przełożonych, a nawet awansował w latach następnych aż do stopnia pułkownika¹¹¹⁹. Inny z uczestników obławy, też funkcjonariusz WUBP Szymon Rusin (lub Rusinek) z Rudnej Małej, wkrótce został zastrzelony przez oddział „Straży” przez Kazimierza Dziekońskiego („Bruna”, „Orlika II”). Miejsce pochówku pozostaje nieznane.¹¹²⁰

■ **Boczka Tomasz („Zięba”, „Sika”),** s. Stanisława i Ludwika, ur. 22 listopada 1922 r. w Świlczy.

Należał do Stronnictwa Ludowego, od sierpnia 1944 r. do kwietnia 1945 r. do oddziału dywersyjnego Józefa Gutkowskiego („Kani II”), posiadał broń M.Pi, później działał w oddziale F. Rejmana, ujawnił się przed Komisją Amnestijną przy PUBP w Rzeszowie 24 marca 1947 r.

■ **Bojanowski Ludwik,** s. Jana i Julii, ur. 15 października 1919 r. w Złoczowie, woj. tarnopolskie.

W latach 1941–1943 robotnik w Gruzinińskiej SRR. Żołnierz II Dywizji Piechoty LWP. Od 15 kwietnia do 31 lipca 1944 r. uczestnik kursu NKWD w Kujbyszewie (jeden z tzw. kujbyszewiaków). Funkcjonariusz WUBP w Rzeszowie, od 12 czerwca 1945 r. kierownik Sekcji 2. Wydziału I WUBP w Rzeszowie do Walki z Bandytyzmem. Przez podziemie określany jako „sadysta i specjalista od dochodzeń”. Według raportów kontrwywiadu AK „kat aresztowanych, znęcający się w straszny sposób nad nimi”¹¹²¹. Według innego raportu wywiadowcy o pseudonimie „o8o” „tak silnie bije aresztowanych, że pod jego razami

¹¹¹⁹ Zob. Rozkaz kierownika WUBP w Rzeszowie por. Longina Kołarza z dnia 19 V 1945 r. dotyczący pochwały i wniosku awansowego dla funkcjonariusza UB Mieczysława Orszulaka, [w:] A. Szary, *Okupacja sowiecka (cz. II). Rozmowa z kpt. Kazimierzem Rzucidło...*, s. 44.

¹¹²⁰ G. Ostasz, Wiktor Tadeusz Błażewski, [w:] KSOP, t. III, s. 47–50, i cytowane tam źródła; idem, Błażewski Wiktor Tadeusz, [w:] MSBUDN, t. 6, AIPN Rz 05/4, t. 3, *Charakterystyka nr 3 WiN Okręg Rzeszów*, k. 68; idem, *Okręg Rzeszowski...*, s. 451, 458; *Rok pierwszy...*, *Rozkaz nr 63*, s. 554–555; *Księga Jubileuszowa I Gimnazjum i Liceum w Rzeszowie*, oprac. J. Świeboda, Rzeszów 1985; A. Zagórski, *Z badań nad strukturą organizacyjną ruchu oporu w Rzeszowszczyźnie (Związek Walki Zbrojnej – Armia Krajowa)*, „Studia Historyczne” 1968, z. 1, s. 100; zob. też przypis 1119.

¹¹²¹ Zob. AIPN Rz 122/322, t. 6.

zmarło dotychczas 15 osób”¹¹²². Według innego z raportów wywiadu WiN z 5 października 1945 r. z jego rozkazu „zastrzelono bez sądu, cicho, w celi (ciemnica) na WUBP w Rzeszowie, kpt. Piotra Barana (»Blizbora«)”. W nocy z 9 na 10 kwietnia 1945 r. oddział pod jego dowództwem wytropił w miejscowości Straszysław m.in. Mieczysława Zdrojewskiego (»Orla«) z poakowskiej grupy dywersyjnej, który zginął wówczas wraz z siostrą Jolantą, a jego towarzysz broni Jan Florczykiewicz (»Lupin«) został aresztowany i następnie skazany na karę śmierci, wykonaną 9 czerwca 1945 r. Podejrzewany był o kierowanie obławą na Wiktora Błazewskiego (»Orlika«), co jednak okazało się nieprawdą. Na skutek przypadkowego postrzelenia podczas czyszczenia broni przez innego funkcjonariusza z PUBP w Jarosławiu Franciszka Mazurkiewicza (sprawca z tego powodu został wydalony z PUBP i skazany wyrokiem WSR w Rzeszowie na 6 miesięcy aresztu za nieostrożne obchodzenie się z bronią) L. Bojanowski trafił do szpitala powszechnego przy ul. Szopena 2 w Rzeszowie. Na łóżku szpitalnym został zastrzelony 24 listopada 1945 r. przez oddział „Straży” WiN dowodzony przez K. Dziekońskiego (»Bruna«) z udziałem Kazimierza Strumskiego (»Dana«, »Tyrana«, »Zygmunta«), Fabiana Sebastiana Waltosia (»Sowy«, »Kraha«) i urodzonego w Przybyszówce Stanisława Leśko (»Leśniewicza«). Kto ostatecznie strzelał do Bojanowskiego, jest przedmiotem sporów. Według naocznego świadka zamachu, siostry Bojanowskiego (Wandy), strzelał młodszy z dwóch napastników, a starszy stał jako „ubezpieczenie” przy drzwiach. Bezpośrednich zamachowców na sali szpitalnej było dwóch: Dziekoński [ur. w 1913 r.] oraz Kazimierz Strumski [ur. w 1920 r.]. Historyk Piotr Fornal sugeruje, że wykonawcą wyroku był ten młodszy, czyli Strumski, co potwierdzili też inni badacze, tj. Tomasz Balbus i Grzegorz Ostasz. Szczegółowy opis przygotowań do tego udanego zamachu, jego przebiegu, osób biorących udział w realizacji i zabezpieczeniu oraz późniejsze losy jego uczestników przedstawił w 2009 r. Paweł Fornal w artykule pt. *Zamach na Ludwika Bojanowskiego, funkcjonariusza WUBP w Rzeszowie. W okresie PRL-u przez wiele lat L. Bojanowski był patronem Szkoły Podstawowej nr 14 w Rzeszowie przy ulicy Staroniwskiej 55 (szkoła ta obecnie nosi imię Orląt Lwowskich) oraz jego imieniem nazwano jedną z ulic w Rzeszowie (obecnie ul. Stanisława Mikołajczyka)*¹¹²³.

■ **Braiter Lesław („Brzoza”)** vel Karol Brzozowski, s. Tadeusza i Izabelli Siess, ur. 14 września 1922 r. w Sucheju.

Z zawodu aktor teatralny. W czasie okupacji mieszkał w Tyczynie, pow. Rzeszów. Zwerbowany do AK w październiku 1942 r. Zaprzysiężony przez pracownika gminnego i dowódcę Placówki AK Tyczyn Jana Rabczaka (»Dęba«). Pracował w wywiadzie AK. Ukończył szkołę podchorążych oraz szkołę dywersyjną prowadzoną przez kpt. Józefa Lutaka (»Dyzmę«). Od 1943 r. do 1944 r. działał w bojówce przy dowództwie Obwodu AK Kolbuszowa. W lecie 1944 r. przed akcją „Burza” przydzielony do oddziału partyzanckiego „Huragan” i mianowany jego dowódcą. Jako spalony poszukiwany przez NKWD. Od listopada 1944 r. do marca 1945 r. pełnił funkcję oficera dywersji zachodniej części Obwodu AK Rzeszów. Później skierowany do Placówki „NIE”-DSZ Tyczyn, gdzie współpracował

¹¹²² Zob. AIPN Rz 122/322, t. 6, k. 222.

¹¹²³ Zob. P. Fornal, *Zamach na..., passim*.

z jej dowódcą Józefem Witkiem („Helmem”). Od początku 1945 r. dowódca 12-osobowej bojówki dyspozycyjnej AK działającej w okolicach Budziwoja, gm. Tyczyn, z której w okresie późniejszym sześciu członków zostało aresztowanych, a jeden (Eugeniusz Błoński „Orlątko”)¹¹²⁴ zbiegł za granicę do USA. W czerwcu 1945 r. wyjechał na Dolny Śląsk do Żąbkowic Śląskich i w celu „zamaskowania” wstąpił do PPR. Ujawnił się w kwietniu 1947 r. przed Komisją Amnestyjną przy WUBP we Wrocławiu. Aresztowany 12 grudnia 1947 r. na zlecenie WUBP w Rzeszowie. Wyrokiem WSR w Rzeszowie z 30 kwietnia 1948 r. postępowania karne wobec niego zostało umorzone z powodu wcześniejszego ujawnienia się po ogłoszeniu amnestii¹¹²⁵.

■ **Chmiel Franciszek**, s. Tomasz i Salomei z d. Szarej, ur. 8 października 1920 r. w Przybyszówce (obecnie część Rzeszowa).

We wrześniu 1944 r. uwolniony z aresztu NKWD przez J. Koryła („Piłę”) pod pretekstem kompletowania składu posterunku MO w Świlczy, którego miał rzekomo zostać funkcjonariuszem. Od 9 września 1944 r. do 30 września 1945 r. funkcjonariusz MO. Jeden ze świadków zabójstwa 31 marca 1945 r. J. Koryła. 4 kwietnia 1945 r. tuż po pogrzebie swego komendanta J. Koryła złożył wniosek o zwolnienie ze służby w MO¹¹²⁶.

■ **Chmiel Józef**, s. Ignacego i Franciszki z d. Brody, ur. 24 lutego 1917 r. w Niechobrze, pow. Rzeszów.

Ukończył siedem klas szkoły powszechnej. Od 17 stycznia 1945 r. funkcjonariusz PUBP w Rzeszowie. Od 1 sierpnia 1945 r. urzędnik w Referacie IV PUBP w Rzeszowie, od 18 lipca 1949 r. w stopniu podporucznika. Od 15 lutego 1950 r. zastępca szefa PUBP w Jasle, a od 1 sierpnia 1951 r. WUBP w Rzeszowie. Aresztowany 28 czerwca 1951 r. i skazany wyrokiem WSR w Rzeszowie z 30 kwietnia 1952 r. na karę 1 roku i 9 miesięcy więzienia za stosowanie „niedozwolonych metod śledczych wobec zatrzymanych”¹¹²⁷.

■ **Czajak-Rudnicki Franciszek („Lampart”, „Maczuga”) vel Franciszek Czajak vel Czesław Rudnicki**, s. Jana i Apolonii z d. Micał, ur. 26 sierpnia 1911 w Przybyszówce.

W latach 1934–1939 dowódca drużyny w 63. Pułku Piechoty w Stryju. Po kampanii wrześniowej, w grudniu 1941 r. wrócił do Przybyszówki. We wrześniu 1942 r. za namową

¹¹²⁴ Eugeniusz Błoński („Orlątko”) [ur. 7 VII 1922 r. w Budziwoju], s. Franciszka i Stefanii Kozik. W skład bojówki dywersyjnej L. Braitera wchodził: Andrzej Borek [ur. 27 III 1927 r. w Zgłobniu], Władysław Domino („Kamień”) [ur. 23 IV 1925 r. w Tyczynie], Jan Dryja [ur. 5 VI 1922 r. w Zgłobniu], Marian Malczyński („Lew”) [ur. 22 XI 1925 r. w Chmielniku], Tadeusz Paśko („Ostoja”) [ur. 5 X 1917 r. w Tyczynie], Tadeusz Rozborski [ur. 27 IV 1927 r. w Zgłobniu], Antoni Rożkiewicz („Zośka”) [ur. 1 III 1923 r. w Tyczynie], Bronisław Synoś [ur. 10 XII 1926 r. w Budziwoju], Kazimierz Szpala [ur. 7 V 1928 r. w Tyczynie], Wojciech Szurmiński („Sęp”) [ur. 14 XII 1927 r. w Falkowie], zam. w Tyczynie.

¹¹²⁵ Zob. AIPN Rz 05/189, *Charakterystyka faktologii* nr 168; AIPN Rz 107/651, *Akta sprawy przeciwko Lesławowi Braiterowi*.

¹¹²⁶ AIPN Rz 0080/731, *Akta osobowe Chmiel Franciszek*, k. 2–3, a także ustna relacja Franciszka Chmiela z 2 IV 1988 r. (Wielka Sobota) – w zbiorach J. Forystka.

¹¹²⁷ AIPN Rz 45/182, *Akta osobowe Józefa Chmiela; Twarze bezpieki w Polsce południowo-wschodniej 1944–1990*, s. 120.

Antoniego Wołowca („Pantery”), szefa dywersji w placówce, wstąpił do AK, przyjmując pseudonim „Lampart”. Po zastrzeżeniu „Pantery” w trakcie nieudanej próby zamachu przez szefa Kripo w Kolbuszowej Włodzimierza Halickiego w wyniku nieporozumień z jego następcą odszedł z oddziału AK. Ponownie na początku 1943 r. złożył przysięgę przed zastępcą dowódcy placówki Józefem Korylem („Piłą”), przyjmując nowy pseudonim „Maczuga” i jednocześnie obejmując dowództwo nad 3. plutonem AK Przybyszówka-Bzianka. W marcu 1944 r. ranny przez bojówkę PPR. Na skutek donosów wdowy po zlikwidowanym konfidentie gestapo Franciszku Misiu zmuszony był ukry-

wać się przed gestapo wraz ze swoją narzeczoną Marią Krupą („Tiptulą”). W tym czasie krótko działał w oddziale partyzanckim „Kółeczko” dowodzonym przez legendarnego Józefa Lutaka („Dyzmę”). 8 kwietnia 1946 r. na rozkaz kierownictwa WiN, w tym Adama Lazarowicza („Klamry”) zorganizował i pokierował akcją likwidacji swego dawnego podwładnego, b. dowódcy drużyny AK, zdemoralizowanego Wojciecha Kocana („Maka”, „Czarnego Sędziego”), skazanego przez konspiracyjny sąd specjalny na śmierć za samowolne działania na szkodę ludności gminy Świlcza i okolic. Po akcji wyjechał z Rzeszowszczyzny do miejscowości Wrzosey, pow. Piotrków Trybunalski, gdzie pracował w charakterze sekretarza PPS oraz kierownika Urzędu Likwidacyjnego. W 1951 r. przeniósł się do Gryfina, gdzie zatrudnił się jako kierownik biura Cechu Rzemiosł Różnych. Aresztowany 27 sierpnia 1955 r. i wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 12 stycznia 1956 r. (sygn. akt IV K 61/55) skazany na karę 4 lat i 6 miesięcy więzienia, m.in. za posiadanie broni i udział w zabójstwie Wojciecha Kocana oraz usiłowanie zabójstwa funkcjonariusza MO z Przybyszówki-Pustek, nieznanego z imienia niejakiego Głowackiego. Wyrok odsiadywał w więzieniach w Rzeszowie i Potulicach. Zwolniony warunkowo z odbywania reszty kary 17 kwietnia 1957 r. po dwudziestu miesiącach więzienia. 5 czerwca 1992 r. Sąd Wojewódzki w Rzeszowie postanowieniem wydanym w sprawie II Ko 1442/91 stwierdził nieważność wyroku skazującego z 1956 r. i w ten sposób dokonał jego pełnej rehabilitacji. Prywatnie mąż Marii Krupy („Tiptuli”), dowódcy Wojskowej Służby Kobiet w Placówce AK „Świerk”¹¹²⁸.

■ **Czyż Józef Jan („Baltazar”, „Kasper”, „Wołysz”),** ksiądz, s. Hieronima i Marii z d. Ziemiańskiej, ur. 13 marca 1908 r. w Trześniowie, pow. Brzozów.

Od 1921 r. uczęszczał do gimnazjum w Brzozowie, gdzie w 1929 r. złożył egzamin dojrzałości. Zanim wstąpił do Seminarium Duchownego w Przemyślu, przez rok studiował prawo w Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Wyświęcony 24 czerwca 1935 r. przez bp. Franciszka Bardę. Kapelan Obwodu AK Rzeszów i proboszcz parafii Przybyszówka.

¹¹²⁸ AIPN Rz 107/1677, *Akta sprawy przeciwko Franciszkowi Czajak-Rudnickiemu*, Zeznania Czajak Franciszka vel Rudnickiego Czesława ps. „Maczuga” złożone w charakterze podejrzanego z 2 IX 1955, k. 91–93, z 3 IX 1955, k. 94–98, 102, z 6 IX 1955, k. 107, 109, 112, z 1 X 1955, k. 136–137, 139–142.

Został wikariuszem w Bieździejczy i Łężynach, a od 1936 r. do listopada 1945 r. w Rzeszowie-Staromieście (w parafii pod wezwaniem Opieki św. Józefa). W maju 1940 r. zaprzysiężony do ZWZ przez Łukasza Cieplińskiego. Wchodził w skład komisji rewizyjnej Inspektoratu AK Rzeszów, a od lutego 1944 r. pełnił funkcję płatnika inspektoratu. Rozkazem gen. T. Bora-Komorowskiego z 11 maja 1944 r. mianowany kapłanem czasu wojny w stopniu kapitana, od 16 września 1944 r. kapłan Obwodu AK Rzeszów i zastępcą kapłana Inspektoratu AK Rzeszów. 3 kwietnia 1945 r. razem z ks. Stanisławem Wrażeniem („Brzezina”) odprowadził w Przybyszówce mszę żałobną na pogrzebie Józefa Koryla („Piły”). Po rozwiązaniu AK nadal działał w konspiracji, a jesienią 1945 r. został członkiem komisji rewizyjnej Wydziału WiN Rzeszów. Zagrożony aresztowaniem, z początkiem 1948 r. wyjechał do Bytomia, a potem do Wrocławia i Poznania. Powrócił do diecezji w 1968 r. i został proboszczem w parafii Przybyszówka. Zmarł 28 września 1985 r. w Przybyszówce, gdzie został pochowany na tamtejszym cmentarzu parafialnym¹¹²⁹.

■ **Dąbski Stefan („Żbik”),** s. Kazimierza i Ady z d. Jędrzejowicz, ur. 3 grudnia 1925 r. w Nosówce, sąsiadujący z gminą Świlcza.

Syn właścicieli ziemskich. Matka, zarządzająca dwoma folwarkami w Dylągówce i Nosówce, zmarła w 1934 r. Po jej śmierci wychowywała go i jego starszego o trzy lata brata Stanisława niezamężna ciotka. Ojciec Kazimierz hrabia Dąbski mało interesował się synami i już w 1939 r. wyemigrował do Kolumbii, a potem do USA, gdzie w latach 1947–1952 był nawet redaktorem naczelnym „Nowego Dziennika” w Nowym Jorku. Stefan Dąbski większość dzieciństwa spędził w Dylągówce, a szkołę ukończył we Lwowie. Do AK wstąpił w wieku zaledwie szesnastu lat i został członkiem grupy dywersyjnej Placówki AK Hyżne wykonującej liczne wyroki śmierci tak w okresie okupacji niemieckiej, jak i po wkroczeniu na te tereny Armii Czerwonej. W związku z ucieczką z Polski w lipcu 1945 r. jego brat Stanisław został aresztowany przez UB i wkrótce po wyjściu z więzienia w 1948 r. zmarł. Mieszkający w Nowym Jorku ojciec pomógł synowi przedostać się do USA, gdzie ten najpierw zamieszkał w Chicago, a od 1972 r. w Miami na Florydzie. W 1993 r., nie ukończywszy swoich wspomnień, które zaczął spisywać w latach siedemdziesiątych, popełnił samobójstwo. W 2010 r. Ośrodek Karta wydał jego wspomnienia pt. *Egzekutor*¹¹³⁰.

■ **Dynia Władysław („Dorsz”),** ur. 29 marca 1911 r. w Rudnej Małej k. Rzeszowa.

W 1933 r. służył w 49. Pułku Piechoty w Kołomyi. Uczestnik kampanii wrześniowej w ramach 19. Pułku Piechoty we Lwowie. W maju 1940 r. zaprzysiężony do ZWZ-AK przez Tomasza Tralę („Tuńczyka”), a sam przyjął przysięgi od Feliksa Słowika („Pokusy”), Franciszka Trzeciaka („Szczerbca”), Władysława Kędziory („Prusa”), Romana Bachorza („Ordon”) i Stanisława Smykały („Zręba”), jak również po akcji scalenia BCh

¹¹²⁹ Zob. S. Sznajder, *Oddany kapłan Armii Krajowej* – ks. kan. Józef Czyż, s. 6–7; G. Ostasz, A. Zagórski, *Akcja „Burza”...*, s. 488; Z.K. Wójcik, *Czyż Józef*, [w:] MSBUDN, t. 2, Kraków 1997, s. 33–35.

¹¹³⁰ S. Dąbski, *Egzekutor*, *passim*.

z AK od Józefa Kłoca z Głogowa. Do sierpnia 1943 r. dowódca 3. plutonu AK Mrowła w Placówce AK Głogów. Jako instruktor w marcu 1941 r. przeprowadził szkolenie podchorążych, a w 1942 r. w zakresie szkoły podoficerskiej. W grudniu 1941 r. awansowany na stopień plutonowego. Od września 1943 r. dowódca kompanii południowej Placówki AK Głogów (obejmującej trzy plutony, a od kwietnia 1944 r. dodatkowo jeszcze jeden). Za namową dowódcy placówki Kazimierza Nitki („Narwala”) od 15 sierpnia 1944 r. funkcjonariusz MO u Józefa Koryła („Piły”) z Placówki AK „Świerk” organizującego posterunek MO w Świlczy. Już w trakcie służby w MO uczestnik nieudanej akcji z 7 na 8 października 1944 r. odbicia więźniów żołnierzy AK z więzienia „Na Zamku” w Rzeszowie. 17 stycznia 1945 r. aresztowany przez NKWD i czasowo więziony na Montelupich w Krakowie; 17 lutego 1945 r. wywieziony do Donbasu w ZSRS do łagru przy kopalni Lidiówka, a później łagru Jenekijewa-Gorłówka przy kopalni węgla „Junkow”. Do Polski powrócił 30 października 1947 r. Z żoną Julią z d. Kot miał dwóch synów: Krzysztofa i Marka. Zmarł 6 czerwca 1993 r. i pochowany został na cmentarzu w Rudnej Małej¹¹³¹.

■ **Dziedzic Tadeusz („Grusza”, „Ziemniak”),** s. Jana i Katarzyny z d. Stawarz, ur. 20 kwietnia 1910 r. w Trzcianie, pow. Rzeszów.

W latach 1932–1934 służył w 39. Pułku Piechoty w Jarosławiu, jako kapral zawodowy. Od 1943 r. w BCh, wciągnięty przez Henryka Stawarza. Po scaleniu BCh z AK w plutonie dywersyjnym por. Tadeusza Lisa („Uklei”) z Bratkowic, gdzie dowodził patrolem likwidacyjnym. Od 1944 r. dowódca oddziału dywersyjnego w Placówce AK „Świerk” i uczestnik kilku akcji likwidacyjnych. Podczas „Burzy” oddelegowany do III Zgrupowania „Zachód” Obwodu AK Rzeszów w lasach bratkowickich. W czerwcu 1945 r. wyjechał na Ziemie Zachodnie. Aresztowany 28 czerwca 1946 r. w Kamiennej Górze. Wyrokiem WSR w Rzeszowie skazany na karę 15 lat więzienia za działalność w AK, tj. współuczestnictwo w zabójstwie 22 lutego 1945 r. Jana i Stefani Kurców oraz Wojciecha i Wiktorii Kawów, wszystkich ze Zgłobnia (najprawdopodobniej w stosunku do tych osób wydane zostały wyroki przez sądy specjalne) oraz za udzielenie pomocy sprawcom zabójstwa Bolesława Wojciechowskiego i Jana Micała. Po wyjściu na wolność zamieszkał w Trzcianie.

■ **Dziekoński Kazimierz („Tadeusz”, „Orlik II”, „Bruno”) vel Jan Przewłocki,** s. Władysława i Celestyny z d. Forsiewicz, ur. 6 kwietnia 1913 r. w Huboczu, pow. Równe.

W latach 1931–1939 służył w Bydgoszczy na stanowisku podoficera zawodowego 11. Dywizjonu Artylerii Konnej. Po kampanii wrześniowej zamieszkał w Rzeszowie na Drabianiance. Od 1940 r. w strukturach ZWZ. Brał udział w nieudanej akcji uwolnienia przetrzymywanych w więzieniu „Na Zamku” w Rzeszowie w nocy z 7 na 8 października 1944 r. Podczas okupacji wraz z żoną prowadził sklep z cukierkami w Rzeszowie. Po „wyzwoleniu” nadal działał w „NIE”-DSZ i WiN. Od 17 maja 1945 r. (po śmierci Wiktora Błażewskiego) do sierpnia 1945 r. na terenie Inspektoratu rejonowego AK/DSZ Rzeszów był dowódcą oddziału (patrolu) samoobrony, tzw. Straży DSZ. Od września 1945 r. kierownik

¹¹³¹ AIPN Rz 04/33, *Materiały dotyczące akcji ujawniania, Dalszy wykaz aresztowanych*, k. 4.

„Straż” Okręgu WiN Rzeszów, a od grudnia 1945 r. także kierownik Rejonu WiN Rzeszów. Dowódca akcji likwidacji szefa Sekcji 2. Wydziału I WUBP w Rzeszowie „kujbyszewiaka” ppor. Ludwika Bojanowskiego. Według uczestników osobiście wykonał zatwierdzony przez Adama Lazarowicza („Klamrę”) wyrok śmierci na Bojanowskim. Do sierpnia 1958 r. ukrywał się przed UB w Bydgoszczy. 1 sierpnia 1958 r. wyjechał do siostry do Wielkiej Brytanii i już nie powrócił do kraju. Z powodu przedawnienia 20 marca 1972 r. umorzono śledztwo w jego sprawie karnej¹¹³².

■ **Feret Tadeusz („Dąbczak”),** s. Walentego i Jadwigi z d. Styki, ur. 25 października 1921 r. w Mrowli.

Członek grupy Wojciecha Kocana („Maka”). Po śmierci Kocana w oddziale leśnym Franciszka Rejmana („Bicza”). Ujawnił się przed Komisją Amnestijną przy PUBP w Rzeszowie 29 marca 1947 r.¹¹³³. Autorowi nie udało się ustalić, czy matka Fereta i matka Ludwika Lachcika to ta sama osoba – Jadwiga Styk/Styka, czy jest to tylko przypadkowa zbieżność imienia i nazwiska.

■ **Frankiewicz Michał („Kaczor”, „Rak”)** vel Zygmunt Makarewicz, s. Antoniego i Marii z d. Pomianek, ur. 26 września 1917 r. w Trzcianie, muzykant, żołnierz AK.

Jeden z założycieli Placówki AK „Świerk” (Świlcza–Trzciana), brat jej wieloletniego komendanta Józefa Frankiewicza. W czasie okupacji prowadził młodzieżowy chór parafialny w Trzcianie. Od września 1943 do lutego 1944 r. uczestnik kursu podchorążych rezerwy razem z Józefem Korylem („Piłą”), po ukończeniu którego uzyskał stopień plutonowego podchorążego. W 1944 r. ukończył konspiracyjny kurs podchorążych, wziął udział w akcji „Burza” w składzie III Zgrupowania 24. DP AK. Członek elitarnego inspektorackiego oddziału dywersyjnego dowodzonego przez Wiktora Błazewskiego („Orlika”) z Rudnej Małej, przekształconego w „Straż” DSZ. Dowódca zleconej przez „Orlika” akcji wykonania konspiracyjnego wyroku na sekretarzu koła PPR w Bratkowicach Franciszku Ferecie. Według P. Szopy prawdopodobnie sędzia wydziału zamiejscowego sądu specjalnego (WSS) przy Inspektoracie AK-„NIE” Rzeszów, którego przewodniczącym był Józef Kokoszka („Korab”, „506”), orzekającego kary śmierci w okresie okupacji sowieckiej. Od maja 1945 r. ukrywał się w Cieszynie i Ustroniu. Ujawnił się przed Komisją Amnestijną 4 października 1945 r. w Katowicach. Po powrocie do domu został 3 stycznia 1947 r. aresztowany przez UB w Trzcianie. W trakcie przeszukania znaleziono przy

¹¹³² Zob. P. Fornal, *Zamach na...*, przyp. 73; G. Ostasz, „Orlik”, który uniknął sidła. *Kazimierz Dziekoński (1913–1993)*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2017, nr 3, s. 78–86; *Siedem rozmów z generałem dywizji Władysławem Pożogą I zastępcą ministra spraw wewnętrznych, szefem wywiadu i kontrwywiadu*, rozm. H. Piecuch, Warszawa 1987; D.M. Sotirovič, *Europa na licytacji. Od czetników Michailowicia do lwowskiej AK. Wspomnienia oficera serbskiego „Draży”*, Warszawa 2000.

¹¹³³ Zob. AIPN Rz 00105/18, k. 81; AIPN Rz 05/32, k. 264.

nim karabin Mauser. Postanowieniem SO w Rzeszowie z 12 grudnia 1947 r. na mocy art. 11 ustawy o amnestii umorzono prowadzone przeciwko niemu postępowanie. Mimo to wyrokiem SO w Rzeszowie z 16 lutego 1948 r. skazany na 12 lat więzienia, lecz w wyniku apelacji i kasacji wyrokiem Sądu Najwyższego z 16 września 1948 r. uchylono wyrok skazujący i ostatecznie na mocy amnestii sierpniowej z 1945 r. umorzono wobec niego postępowania karne w sprawie o udział w zabójstwie Franciszka Fereta. 18 września 1948 r. został zwolniony z więzienia w Rzeszowie¹¹³⁴.

■ **Gajdek Adam („Agata”, „Olek”, „Antek”),** ur. w 1915 r.

Podczas okupacji niemieckiej żołnierz ZWZ-AK, referent gospodarczy w Sztapie Obwodu AK Rzeszów, działacz WiN, dzięki niemu uzyskano materiały wywiadowcze dotyczące działań sowieckiego komendanta miasta ppłk. Reszkowa. Za pracę na rzecz wywiadu najpierw AK, a potem WiN aresztowany 17 października 1947 r. w Krakowie. Jako szef siatki wywiadowczej o kryptonimie „Instytut Bakteriologiczny” w ramach IV ZG WiN został skazany wyrokiem WSR w Warszawie z 23 października 1948 r. (sygn. akt Sr 1188/48) na karę śmierci, wykonaną w warszawskim więzieniu przy ul. Rakowieckiej 14 stycznia 1949 r.¹¹³⁵

■ **Gdowik Andrzej („Jodelka”),** s. Jana i Wiktorii z d. Rączy, ur. 29 listopada 1906 r. w Przybyszówce.

Żołnierz AK, dowódca 2. drużyny WSOP w Placówce AK Świlcza. Działacz WiN. W jego domu odbywały się spotkania Franciszka Czajaka-Rudnickiego („Maczugi”) z Mieczysławem Kawalcem („Żbikiem”) w okresie WiN-u. Aresztowany 14 września 1949 r., zwolniony w listopadzie 1949 r. Zmarł 8 stycznia 1994 r., pochowany na cmentarzu parafialnym w Rzeszowie-Przybyszówce¹¹³⁶.

■ **Geroń Jan („Olek”, „Wiesław”, „Roman”),** ur. 11 sierpnia 1908 r. w Rzeszowie.

Absolwent II Gimnazjum w Rzeszowie. Przed wojną kierownik działu hipotecznego (ksiąg wieczystych) Sądu Grodzkiego w Rzeszowie, działacz i sekretarz Koła TSL w Rzeszowie. Organizator struktur podziemia na Rzeszowszczyźnie. Pierwszy dowódca (komendant) Placówki AK „Świerk” (Świlcza–Trzciana), szef kancelarii sztabu Obwodu AK „Rozbra-tel” (Rzeszów) w stopniu porucznika. Od maja 1940 do sierpnia 1941 r. szef sztabu na poziomie Inspektoratu AK „Rtęć” (Rzeszów). Od kwietnia–sierpnia 1941 r. do lutego 1945 r. adiutant oraz najbliższy współpracownik mjr. Łukasza Ciepłińskiego („Pługa”, „Apk”), komendanta najpierw Obwodu AK Rzeszów, a od kwietnia 1941 r. Inspektoratu AK Rzeszów. W jego domu przy ul. Borelowskiego 11 (już nieistniejącym) zameldowani byli jako lokatorzy Łukasz Ciepłiński i jeden z adiutantów Józef Rzepka. Znajdowała się tam też

¹¹³⁴ Zob. AIPN Rz 107/1709, k. 133–137; AIPN Rz 05/32, k. 206, 266; APR, Zespół 1706, sygn. 1692, *Akta sprawy przeciwko Michałowi Frankiewiczowi*.

¹¹³⁵ Zob. Wyrok Wojkowego Sądu Rejonowego w Warszawie z dnia 23 października 1948 r. skazujący na karę śmierci Adama Gajdka, działacza Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”, oprac. A. Zagórski, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1993, nr 3, s. 133–136.

¹¹³⁶ Zob. AIPN Rz 00141/11/J, *Akta operacyjne: Gdowik Andrzej*.

kancelaria rzeszowskiego Inspektoratu AK. Jego żona Aleksandra z d. Pruchniewicz była łączniczką AK o pseudonimie „Janina”. Prywatnie szwagier jednego z trzech założycieli ZWZ w Rzeszowie Władysława Pańczaka („Adama”), którego żoną była siostra Geronia Maria („Iris”). W 1945 roku wyjechał z rodziną do Rybnika, gdzie w 1946 r. został aresztowany przez funkcjonariuszy UB, następnie przewieziony do Krakowa i przetrzymywany w więzieniu na Montelupich. Był okrutnie przesłuchiwany m.in. przez osławionego funkcjonariusza UB Józefa Światłę. Po zwolnieniu z więzienia w 1948 r. wyjechał z rodziną do Jasła, gdzie zmarł 11 września 1979 r. Został pochowany na starym cmentarzu¹¹³⁷. Według Wojciecha Frazika w ramach operacji o kryptonimie „Cezary” zwerbowany przez mjr. Jana Wołkova, naczelnika III Wydziału III Departamentu MBP do współpracy z organami bezpieczeństwa.

■ **Gniewek Józef („Prędkie”, TW „Kapelusz”)**, s. Szymona i Reginy z d. Sarny, ur. 4 marca 1899 r. w Bziance, pow. Rzeszów.

W latach 1919–1921 służył w 17. Pułku Piechoty w Rzeszowie jako szeregowiec. W latach 1926–1928 przebywał na emigracji w USA. W czasie okupacji niemieckiej od 1943 r. żołnierz AK z 3. plutonu, z 2. drużyny dowodzonej przez Wojciecha Kocana („Maka”). Po „wyzwoleniu” członek bandy Kocana, z którą uczestniczył w licznych rabunkach na mieszkańcach gminy Świlcza. Ujawnił się przed Komisją Amnestijną przy PUBP w Rzeszowie 21 kwietnia 1947 r., otrzymując zaświadczenie o ujawnieniu nr 52987. W styczniu 1947 r. zwerbowany do współpracy przez UB, posługiwał się wówczas pseudonimem TW „Kapelusz”. Pozostawał w kontakcie z referentem Referatu III PUBP ppor. Michałem Siweckim¹¹³⁸.

■ **Griesgraber Mieczysław**, s. Józefa i Kornelii z d. Szerer, ur. 17 czerwca 1917 r. w Borysławiu, pow. Drohobycz.

Od 1943 r. w I Dywizji Piechoty WP. Od 15 kwietnia do 31 lipca 1944 r. uczestnik kursu NKWD w Kujbyszewie (jeden z tzw. kujbyszewiaków), funkcjonariusz WUBP w Rzeszowie od 1944 r., najpierw jako kierownik Sekcji 8. w Wydziale I WUBP w Rzeszowie, a potem jako pełniący obowiązki naczelnika w Wydziale IVA i Wydziale Śledczym WUBP w Rzeszowie. 10 lutego 1947 r. aresztowany, a następnie skazany wyrokiem WSR w Warszawie z 8 maja 1948 r. na karę 7 lat więzienia, złagodzoną na mocy amnestii do 3 lat i 6 miesięcy, z jednoczesną degradacją ze stopnia porucznika do stopnia szeregowego. Członek PPR¹¹³⁹.

¹¹³⁷ Zob. J. Frankiewicz, *Placówka „Świerk”...*, s. 4; G. Ostasz, A. Zagórski, *Akcja „Burza”...*, s. 508; *Jubileusz 100-lecia II Liceum Ogólnokształcącego im. płk. Leopolda Lisa-Kuli w Rzeszowie 1904–2004*, Rzeszów 2004.

¹¹³⁸ Zob. AIPN Rz 00138/335/J, *Teczka personalna inf. ps. „Kapelusz”*.

¹¹³⁹ AIPN Rz 0048/1269, *Akta osobowe Mieczysława Griesgrabera*.

■ **Grzesik Tadeusz („Franciszek”)**, s. Franciszka i Julii z d. Lis, ur. 14 kwietnia 1923 r. w Mrowli.

W czasie okupacji przebywał na robotach przymusowych w Niemczech. Od jesieni 1944 r. członek grupy Wojciecha Kocana („Maka”). Od listopada 1945 r. po zerwaniu kontaktu z W. Kocanem ukrywał się na Ziemiach Zachodnich, ujawnił się przed Komisją Amnestijną przy PUBP w Rzeszowie 29 marca 1947. Zmarł 11 stycznia 1959 r. Prywatnie młodszy brat **Józefa Grzesika („Cienia”)** [ur. w 1920 r.] działającego w oddziale F. Rejmana, który z kolei został aresztowany 1 maja 1946 r., a wyrokiem WSR w Rzeszowie z 17 marca 1947 r. skazany na karę 6 lat więzienia, złagodzoną na mocy amnestii do lat 3¹¹⁴⁰.

■ **Grzeszek Jan**, s. Jana i Genowefy, ur. 3 listopada 1909 r. we Lwowie.

Funkcjonariusz MO. Ukończył dwa lata studiów prawniczych. W okresie okupacji niemieckiej kierownik kina w Krynicy. Od 20 października 1944 r. funkcjonariusz Komendy Powiatowej MO w Przeworsku (najprawdopodobniej komendant posterunku w Kańczudze), następnie komendant miejski w Przeworsku. Od 9 lutego 1945 r. komendant powiatowy MO w Rzeszowie. 30 marca 1945 r. złożył wniosek do komendanta wojewódzkiego MO o zwolnienie ze służby w trybie natychmiastowym kierownika Referatu Śledczego Komendy Powiatowej MO w Rzeszowie Józefa Koryła („Piły”). 3 maja 1945 r. awansowany do stopnia podporucznika. W dniach 12 i 13 czerwca 1945 r. w Rzeszowie brał aktywny udział w zatrzymaniu i rewizji domniemanych żydowskich sprawców głośnego zabójstwa 9-letniej Bronisławy Mendon, którzy mieli dopuścić się zabójstwa na tle rytualnym. 15 października 1945 r. zwolniony ze służby w MO, dalsze losy nieznane¹¹⁴¹.

■ **Gutkowski Józef („Kania II”, „555”, „Barański”)** *vel* Józef Pączek, s. Andrzeja i Franciszki z d. Pisarek, ur. 19 marca 1919 r. w Przybyszówce.

Ukończył trzy klasy I Gimnazjum im. ks. Stanisława Konarskiego w Rzeszowie, a następnie uczęszczał do Szkoły Zawodowej im. Borelowskiego w Rzeszowie. Zaprzysiężony do ZWZ przez Walentego Kawalca („Tomka”) w Placówce AK Trzciana. Zaangażowany w działalność wywiadu na terenie placówki. W sierpniu 1942 r. otrzymał stopień starszego strzelca, a 29 listopada 1943 r. po ukończeniu kursu podoficerskiego uzyskał awans do stopnia kaprała. W maju i czerwcu 1944 r. oddelegowany do oddziału partyzanckiego „Kółeczko”. Uczestnik akcji „Burza”. W sierpniu 1944 r. odpowiadał za magazyn broni przeznaczony dla plutonu, który miał wyruszyć na pomoc powstaniu warszawskiemu. W czasie czyszczenia broni jego drużyna została zaskoczona przez NKWD. Gutkowskiemu udało się wówczas zbiec. 11 listopada 1944 r. awansowany do stopnia plutonowego. Po wkroczeniu na teren Rzeszowszczyzny Armii Czerwonej przejął od Tadeusza Dziedzica („Gruszy”) dowodzenie nad oddziałem dywersyjnym placówki. Funkcję tę pełnił przez ok. 5 miesięcy do czasu przeniesienia go do Placówki AK-„NIE” „Grab”,

¹¹⁴⁰ AIPN Rz 0172/15/J, *Kwestionariusze osobowe członków oddziału Fr. Rejmana „Bicza”, Józefa Grzesika i Tadeusza Grzesika*, k. 98–99.

¹¹⁴¹ AIPN Rz 00157/939, *Akta osobowe Jana Grzeszka*.

co nastąpiło w lutym 1945 r. W tym rejonie wiosną 1945 r. przez kolejne trzy miesiące dowodził 9-osobową bojówką poakowską, w skład której wchodził m.in. Kazimierz Kozdrański, Edward Nęcza, Tadeusz Rzeszutek i nieznany z imienia Porada, wszyscy z Zaczernia lub okolic. Grupa ta współpracowała z oddziałem „Straży” DSZ dowodzonym przez Wiktora Błazewskiego („Orlika”). Za swą działalność, prawdopodobnie także w oddziale dywersyjnym, rozkazem z 23 stycznia 1945 r. otrzymał awans na stopień plutonowego ze starszeństwem od 11 listopada 1944 r. Tropiony przez NKWD. 5 grudnia 1944 r. pobito jego ciężarną żonę. Już po śmierci „Orlika”, na początku czerwca 1945 r. opuścił Rzeszowszczyznę i po krótkim pobycie w Cieszynie, gdzie pracował jako kontroler w Tymczasowym Zarządzie Państwowym, został 6 sierpnia 1945 r. aresztowany pod fałszywym nazwiskiem Pączek. 7 lutego 1947 r., próbując przedostać się do amerykańskiej strefy okupacyjnej w Niemczech, został zatrzymany przez czeską milicję w Karłowych Varach. Po wypuszczeniu z aresztu przez kilka miesięcy pracował jako szlifierz łyżek w jednej z sudeckich fabryk. W sierpniu 1947 r. udało mu się przekroczyć granicę z Niemcami w miejscowości Ach. Wyrokiem sądu amerykańskiego w Rehau skazany został na cztery miesiące obozu karnego. Zwolniony 1 grudnia 1947 r. Wkrótce, 4 grudnia 1947 r., pozytywnie zweryfikowany przez Samodzielny Referat Likwidacyjny ds. Żołnierzy AK w obozie Heilbronn w Niemczech. Wyemigrował do USA. Według relacji Gutkowskiego złożonej w trakcie weryfikacji w 1948 r. w obozie w Heilbronn (Niemcy) jego grupa dywersyjna wykonała „11 akcji likwidacyjnych (wyroki) oraz kilkadziesiąt innych”. Poszukiwany przez służbę bezpieczeństwa, nie powrócił do kraju i ostatecznie prowadzona od 31 października 1964 r. jego sprawa karna została umorzona 26 lutego 1972 r. wskutek przedawnienia karalności czynów, za które był ścigany¹¹⁴².

■ **Heilman Romuald („Sandacz”),** s. Antoniego i Filomeny z d. Kapp, ur. 22 kwietnia 1910 r. w Stanisławowie

Przyrodni brat ppłk. Kazimierza Heilmana-Rawicza [1896–1969] – organizatora konspiracji na Rzeszowszczyźnie w 1939 r. oraz więźnia Auschwitz. Brał udział w kampanii wrześniowej, w tym w bitwie pod Kockiem. Zaprzysiężony do ZWZ-AK Radzyń Podlaski. Od stycznia 1942 r. zamieszkał u swojej siostry w Głogowie Małopolskim. Jako nauczyciel prowadził tajne komplety, od marca 1940 r. do końca grudnia 1943 r. dowódca Placówki AK Głogów, pracował jako gajowy w podgłogowskich lasach. Od 1 stycznia 1944 r. oficer dywersji Obwodu AK Kolbuszowa. W październiku lub listopadzie 1944 r. zatrzymany przez NKWD. Od lutego 1945 r. komendant obwodu Kolbuszowa „NIE”. Zagrożony aresztowaniem wyjechał z rodziną do Poznania. Prowadził skrzynkę kontaktową WiN z zagranicą. Skazany przez WSR w Krakowie na karę 5 lat więzienia. Więziony na Montelupich w Krakowie. Po zastosowaniu amnestii zwolniony z więzienia w 1947 r. Zmarł na zawał serca 16 maja 1964 r. Pochowany na cmentarzu Janikowo w Poznaniu¹¹⁴³.

¹¹⁴² Zob. SPP, KW 2, *Akta weryfikacyjne Józefa Gutkowskiego*, za: G. Ostasz, *Okręg Rzeszowski...*, s. 437; M. Maruszak, *Oddział...*, s. 283.

¹¹⁴³ T. Łaszczewski, *Heilman Romuald Antoni*, [w:] MSBUDN, t. 8, Kraków 2002, s. 38–41; G. Ostasz, *Obwód ZWZ-AK Rzeszów...*, s. 66.

■ **Jagusztyń Władysław („Oracz”, „Kuźma”)**, ur. 20 stycznia 1915 r. w Żołyńi, pow. Rzeszów.

W latach 1935–1939 organizator kół ZMW RP „Wici” na Rzeszowszczyźnie. W 1936 r. organizator strajku leśnego w powiatach kolbuszowskim, łańcuckim i rzeszowskim, uczestnik strajku chłopskiego w 1937 r. W okresie okupacji od 1941 r. komendant BCh w pow. łańcuckim, w latach 1942–1944 komendant BCh oraz LSB, od kwietnia 1945 r. p.o. komendanta okręgu VI BCh (woj. krakowskie, rzeszowskie i śląskie). We wrześniu 1945 r. jako podpułkownik BCh brał udział w akcji ujawniania żołnierzy BCh. W listopadzie 1945 r. nawiązał współpracę z komunistami, przeprowadzając w Lublinie rozmowy z szefem resortu bezpieczeństwa Stanisławem Radkiewiczem. W grudniu 1945 r. wybrany na członka ZG ZMW RP „Wici”. We wrześniu 1946 r. wybrany na prezesa Zarządu Wojewódzkiego PSL w Rzeszowie. Od 1949 r. członek Rady Naczelnej ZSL. W 1952 r. wybrany posłem na Sejm. Był posłem do parlamentu pierwszych trzech kadencji (1952–1965). W latach 1956–1962 sekretarz Naczelnego Komitetu ZSL. Zastępca przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów (1962–1969). Zginął tragicznie w wypadku samochodowym pod Kutnem 16 czerwca 1969 r. Pochowany na cmentarzu Powązkowskim w Warszawie¹¹⁴⁴.

■ **Janczycki Józef**, s. Stanisława, ur. 12 maja 1922 r. w Trzcinie.

Od wiosny 1946 r. w oddziale leśnym Franciszka Rejmana („Bicza”). Aresztowany 4 lutego 1947 r. Wyrokiem SO w Rzeszowie z 13 września 1947 r. za udział w licznych akcjach oddziału Rejmana skazany na 15 lat więzienia¹¹⁴⁵.

■ **Jareńko Roman**, s. Grzegorza i Cecylii z d. Woros, ur. 5 września 1904 r. w Bziance.

W latach 1924–1929 w 17. Pułku Piechoty w Rzeszowie, w wojsku uzyskał stopień plutonowego. Przedwojenny policjant, uczestnik kampanii wrześniowej. Od 1940 r. do stycznia 1941 r. granatowy policjant na posterunku MO w Świlczy. W 1943 r. zwerbowany do AK przez ppor. Józefa Kawalca („Liścia”) z Trzcinie. Od 18 sierpnia 1944 do 30 września 1945 r. funkcjonariusz MO, zastępca J. Koryła, komendanta posterunku MO w Świlczy. Świadek skrytobójczego zabójstwa Józefa Koryła („Piły”). Działacz WiN, razem ze Stanisławem Szeligą („Stachem”, „Krukiem”) za pracę na rzecz WiN skazany wyrokiem WSR w Rzeszowie z 6 listopada 1947 r. (sygn. akt Sr 860/47) na karę 3 lat

wiezienia, złagodzoną na mocy amnestii¹¹⁴⁶.

¹¹⁴⁴ Zob. A. Fitowa, *Bataliony Chłopskie w Małopolsce...*; M. Bułaka, *Polskie Stronnictwo Ludowe w województwie rzeszowskim...*, s. 387–388; A. Kuler, *Jagusztyń Władysław*, [w:] MSBUDN, t. 1, Kraków 1997.

¹¹⁴⁵ AIPN Rz 05/32, k. 279.

¹¹⁴⁶ AIPN Rz 0096/934, *Akta osobowe Romana Jareńki*; AIPN Rz 107/584, *Akta w sprawie Stanisława Szeligi i inni*.

■ **Jastrzębski Bolesław („Jastrząb”)**, s. Józefa i Józefy z d. Jędrych, ur. 24 listopada 1910 r. w Trzcianie.

Ukończył cztery klasy gimnazjum. Od 1943 r. żołnierz AK, zwerbowany przez Mieczysława Kawalca. Zajmował się m.in. skupowaniem i gromadzeniem broni. Działal w dywersji. Od jesieni 1944 r. pełnił obowiązki oficera dywersji w Obwodzie AK Rzeszów. W grudniu 1944 r. zatrzymany przez NKWD i zwolniony pod warunkiem wydania Sowiecom dowódcy placówki Józefa Frankiewicza. O zamiarach NKWD uprzedził swoich przełożonych z AK. Na początku 1945 r. mianowany dowódcą oddziałów dywersyjnych w obwodzie AK. W kwietniu 1945 r. wyjechał na tereny zachodnie do Cieszyńska, gdzie pracował w Tymczasowym Zarządzie Państwowym, a później w Świdnicy i Jaworze jako urzędnik Urzędu Likwidacyjnego. Od marca 1953 r. zamieszkał w Nysie. W 1954 r. przeniósł się do miejscowości Paczków, pow. Nysa. Mieszkał w Trzcianie i we Wrocławiu. Ujawnił się w marcu 1956 r. w Wojskowej Prokuraturze Garnizonowej w Krakowie. Jeden z fundatorów tablicy pamiątkowej poświęconej Mieczysławowi Kawalcowi umieszczonej w 1987 r. na fasadzie kościoła parafialnego w Trzcianie¹¹⁴⁷.

■ **Kaszuba Franciszek**, s. Michała i Katarzyny, ur. 7 lutego 1908 r. w Kielanówce (obecnie część Rzeszowa).

Funkcjonariusz MO, brat sołtysa Przybyszówki Walentego Kaszuby, z domu którego wyprowadzono na egzekucję Wojciecha Kocana („Maka”). Ukończył siedem klas szkoły powszechnej, z zawodu murarz. Przed wojną członek PPS, w latach 1942–1944 w RPPS, a w latach 1944–1948 w PPR. Od 15 sierpnia 1944 r. referent służby zewnętrznej KP MO w Rzeszowie, od maja 1945 r. w stopniu kaprała kierownik Referatu Śledczego KP MO w Rzeszowie. Odnosił liczne „sukcesy” w zwalczaniu „band”. Między innymi 16 września 1946 r. aresztował Eugeniusza Poradę z oddziału F. Rejmana. 7 października 1947 r. awansowany na stopień podchorążego. Od 1 listopada 1947 r. starszy referent służby śledczej KP MO w Rzeszowie, a od 15 maja 1950 r. kierownik referatu Wydziału Kryminalnego KP MO w Rzeszowie, 22 lipca 1950 r. awansowany na stopień st. sierżanta. Zwolniony ze służby w MO 30 kwietnia 1954 r. „jako element politycznie niepewny”¹¹⁴⁸.

■ **Kawalec Henryk („Orwid”, „Rubin”)**, s. Stanisława i Zofii z d. Orlińskiej, ur. w 1913 r. w Obruszynie pod Lwowem.

Brat Mieczysława Kawalca („Żbika”). Ukończył prawo w Uniwersytecie Jana Kazimierza (UJK), podobnie jak jego brat. Był jednym z założycieli Placówki ZWZ-AK w Trzcianie.

¹¹⁴⁷ AIPN Wr 024/7586, *Akta operacyjne dot. Bolesława Jastrzębskiego*; zob. też J. Frankiewicz, *Placówka „Świerk”...*, s. 16.

¹¹⁴⁸ AIPN 0096/1216, *Akta osobowe Franciszka Kaszuby*.

Aresztowany w 1947 r. i skazany na długoletni wyrok więzienia, a według znajomej z dzieciństwa Anieli Kawalec po śmierci swego młodszego brata został zamordowany w Krakowie.

■ **Kawalec Józef („Liść”, „Sad”),** dowódca plutonu WSOP w Placówce AK „Świerk”.

■ **Kawalec Mieczysław Marian („Żbik”, „Psarski”, „Iza”, „Stanisławski”),** s. Stanisława i Zofii z d. Orlińskiej, ur. 5 lipca 1916 r. w Trzcianie, pow. Rzeszów.

Początkowo jego rodzice mieszkali w rodzinnej miejscowości jego matki Obruszynie pod Lwowem. W 1914 r. przenieśli się z synem Henrykiem do rodzinnej miejscowości ojca Trzciany. Po kilku latach wrócili do Obruszyna, gdzie ojciec M. Kawalec był przedwojennym policjantem. Tak więc dzieciństwo M. Kawalec spędził w Obruszynie. Po śmierci ojca Stanisława podczas pełnienia służby w policji ok. 1922 r. matka Zofia wraz z dwoma synami oraz córką Janiną wróciła do domu swojej teściowej w Trzcianie. Tutaj w latach 1920–1926 M. Kawalec uczęszczał do szkoły powszechnej. Był absolwentem I Państwowego Gimnazjum im. S. Konarskiego w Rzeszowie, gdzie zdał

maturę w 1934 r., a następnie Wydziału Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza (UJK). Studia ukończył z wynikiem celującym i został przyjęty na stanowisko asystenta prof. Władysława Grabskiego, b. premiera i ministra skarbu II RP. Po skończeniu w 1935 r. kursu Szkoły Podchorążych Rezerwy Piechoty w 39. Pułku Piechoty w Jarosławiu z pierwszą lokatą i po odbyciu dodatkowych ćwiczeń awansowany do stopnia porucznika WP. Jeszcze przed wybuchem II wojny światowej pracował jako oficer wywiadu wojskowego. Uczestnik kampanii wrześniowej razem z pochodzącymi z Trzciany Janem Zbigniewem Nyzio i Stefanem Jastrzębskim. W 1939 r. walczył w obronie Lwowa. Po zajęciu miasta przez Armię Czerwoną udało mu się przekroczyć granicę sowiecko-niemiecką na Sanie i pod koniec 1939 r. wrócić do Trzciany. Dzięki temu, że jego żona Irena z d. Żubryd otrzymała pracę na poczcie w Rzeszowie, M. Kawalec zajął jej stanowisko w Agencji Pocztowej w Trzcianie. W połowie 1942 r. przeniósł się do Rzeszowa i zamieszkał z żoną przy ulicy Naruszewicza. Zaczął wówczas pracować w ubezpieczalni przy ulicy Hetmańskiej. Do pracy w ZWZ zwerbował go znajomy Józef Frankiewicz, który jednak nie wiedział, że M. Kawalec był członkiem wywiadu wojskowego w okresie przedwojennym. Od 1940 r. w stopniu majora w ZWZ-AK jako oficer wywiadu, zastępca komendanta i komendant w Obwodzie AK Rzeszów. Od 1945 r. kierownik wywiadu rzeszowskiego okręgu WiN i zastępca kierownika Okręgu Krakowskiego. Kierownik Wydziału Informacji i Propagandy IV ZG WiN. Po aresztowaniu kpt. Łukasza Cieplińskiego i mjr. Adama Lazarowicza od grudnia 1947 r. działał jako p.o. (ostatniego) prezesa IV ZG WiN. Aresztowany 1 lutego 1948 r. w Poroninie przez Józefa Światłę, podobnie jak wcześniej reszta IV ZG WiN wskutek zdrady Stefana Sienko („Wiktora”) *vel* Andrzeja Kazimierowicza¹¹⁴⁹, szefa Biura Studiów IV ZG WiN. Poddany wraz z pozostałymi członkami zarządu okrutnemu

śledztwu nadzorowanemu przez NKWD. W pokazowym procesie IV ZG WiN przeprowadzonym błyskawicznie od 5 do 14 października 1950 r., zakończonym wyrokiem WSR w Warszawie z 14 października 1950 r. (sygn. Sr 1099/50) w składzie: płk Aleksander Warecki (Warenhaupt) przewodniczący, mjr Zbigniew Furtak sędzia i mjr Władysław Tryliński ławnik, skazany na czterokrotną karę śmierci. Zabity w więzieniu mokotowskim strzałem w tył głowy 1 marca 1951 r. (obecnie jest to Dzień Żołnierzy Wyklętych) razem z kpt. Łukaszem Cieplińskim. W przededniu wojny w sierpniu 1939 r. ożenił się z Ireną z d. Żubryd, pochodzącą z Zagórza, która piastowała wówczas stanowisko kierownika agencji pocztowej w Trzcianie. Miał z nią dwóch synów: Andrzeja [ur. w 1943 r.] i o dwa lata młodszego [ur. w 1945 r.] Jana (używającego imienia Aleksander). Siostra Janina zamieszkała w Wałbrzychu. Po śmierci Mieczysława wdowa po nim Irena wyszła ponownie za mąż. Synowie zamieszkali w Warszawie. Pochowany na cmentarzu Powązkowskim w Warszawie na tzw. Łączce. W 2010 r. pośmiertnie odznaczony przez prezydenta RP za zasługi dla niepodległości Polski Krzyżem Wielkim Orderu Odrodzenia Polski. W 2013 r. minister obrony narodowej Tomasz Siemoniak awansował go pośmiertnie do stopnia pułkownika¹¹⁵⁰.

■ **Kawalec Walenty**, s. Pawła i Zofii, ur. 14 lutego 1901 r. w Trzcianie-Słotwince.

Członek ZMW „Wici”, prezes SL w Trzcianie, bliski współpracownik Henryka Stawarza („Sępa”). Patronował grupie Stanisława Piele („Kościarza”). Jak wspominał Józef Frankiewicz, nienawidził ojca Jana Drausa (tj. sołtysa Józefa Drausa), na którego w połowie 1942 r. najprawdopodobniej nawet złożył donos do gestapo. Według niektórych źródeł wstąpił do PPR, np. w dokumentach wywiadu AK, wykazie aktywu komunistycznego, cz. 2, pod poz. 197¹¹⁵¹.

■ **Kielbasa Mieczysław**.

Funkcjonariusz Wydziału Śledczego WK MO w Rzeszowie. Razem z funkcjonariuszami Janem Bąkiem i nieznanym z imienia Jabłońskim przeprowadzali nocne rewizje i akcje likwidacji band, m.in. z udziałem aresztowanego już wówczas Edwarda Pukały („Lisa”) przeprowadził 20 czerwca 1946 r. w godzinach od 2.00 w nocy do 9.00 rano przeszukiwania w miejscowości Przybyszówka w celu aresztowania czternastu byłych żołnierzy AK i BCh uczestniczących (15 czerwca 1945 r.) w rozbrojeniu posterunku MO w Świlczy,

¹¹⁴⁹ Stefan Sieńko zmienił nazwisko na Andrzej Kazimierowicz i w środowisku akowskim uchodził za bohatera, zob. K.A. Tochman, *Skok po niepodległość. Pułkownik Adam Boryczka (1913–1988)*, Rzeszów 2016, s. 12; W. Frazik, *Operacja „Cezary”, Prowokacyjna V komenda WiN*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2008, nr 1–2, s. 32–42.

¹¹⁵⁰ Zob. Z.K. Wójcik, *Mieczysław Marian Kawalec*, KOSP, t. II, s. 215–217; *Dokumenty dotyczące procesu IV ZG WiN*, [w:] *Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” w dokumentach*, red. M. Huchla i inni, t. 6: *Cztery Zarządy Głównie WiN przed sądami PRL*, cz. 1, Wrocław 1997–2000, s. 499–633; A. Zagórski, *Kawalec Mieczysław*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1996, nr 8; A. Zagórski, D. Garbacz, *W kleszczach czerwonych*, Brzozów–Rzeszów 1991; Z. Lazarowicz, „Klamra” – mój ojciec, Wrocław 2009; *Księga Jubileuszowa Liceum Konarskiego w Rzeszowie 1658–2008*, red. J. Świeboda, Rzeszów 2008.

¹¹⁵¹ „Tajna Historia Rzeszowa” 2014, nr 1, s. 94. Prywatnie prawdopodobnie szwagier Stanisława Misia („Pryca”) z Woliczki.

w tym dalszych członków bandy Kocana: Antoniego Rączego i Mieczysława Pukałę. Jak donosił raport wywiadu WiN, w trakcie tej obławy i „rewizji strychowej u Majki Józefa uderzył schodzącego ze strychu Majkę, aż tenże spadł z drabiny”¹¹⁵².

■ **Kocan Tomasz („Komar”)**, s. Mikołaja i Marii, ur. 11 grudnia 1919 r. w Przybyszówce.

Członek AK, później działacz ludowy. Pracował u prezesa Komitetu Naczelnego ZSL w Warszawie¹¹⁵³.

■ **Koczur Adolf**, s. Jana, ur. 21 października 1919 r. w Trzcanie, pow. Rzeszów.

Według jego oświadczenia od 1944 r. żołnierz AK, co jednak nie zostało potwierdzone. Od wiosny 1946 r. w bojówce Leona Słowika („Uzdy”). Zatrzymany przez MO i następnie odbity 15 czerwca 1945 r. z posterunku MO w Świlczy podczas słynnej akcji rozbrajania. Ponownie aresztowany w 1946 r. i skazany wyrokiem SO w Rzeszowie z 17 stycznia 1949 r. na trzy lata więzienia za udział w licznych akcjach rekwizycyjnych oddziałów „Bicza” i „Uzdy”¹¹⁵⁴.

■ **Kogut Józef („Skrzetuski”, „Kmicic”, „Józef”)** vel Józef Wojcieszyski, s. Jana i Karoliny z d. Skrzypek, ur. 22 czerwca 1915 r. w Świlczy, pow. Rzeszów.

W czasie kampanii wrześniowej ciężko ranny koło Grabowca pod Iłżą. Po wyleczeniu we wrześniu 1940 r. powrócił do rodzinnej Świlczy. W październiku 1940 r. ponownie zaprzysiężony do ZWZ przez por. Bolesława Daniłowicza („Sasa”). Od 17 lutego 1941 r. zaangażowany do inspektorackiego wywiadu AK, gdzie podlegał bezpośrednio por. Mieczysławowi Wałędze („Jurowi”). Od 12 marca 1943 r. w kontrwywiadzie rzeszowskiego obwodu AK podlegał Józefowi Królowi („Krzywemu”). Od 1 stycznia 1944 r. oficer wywiadu Obwodu AK Rzeszów. Od 1 października 1944 r. komendant Placówki AK Rzeszów (kryptonim „rw”). Aresztowany przez UB w nocy z 4 na 5 października 1944 r. i przekazany do NKWD. Zesłany do łagru w Borowiczach (ZSRS), skąd powrócił do kraju 6 lutego 1946 r. Ujawnił się przed Komisją Likwidacyjną AK w Katowicach 27 lutego 1946 r. Ponownie 16 lutego 1948 r. aresztowany w Zabrze za działalność w WiN. Wyrokiem WSR w Warszawie z 14 grudnia 1948 r. skazany na trzy lata więzienia. Wyrok odsiedział na Mokotowie w jednej celi z Kazimierzem Pużakiem (przewodniczącym podziemnego parlamentu – RJN). Na wolność wyszedł 16 lutego 1951 r. Zmarł w Kielcach¹¹⁵⁵.

■ **Kojder Władysław („Trzaska”, „Zawieja”, „Grab”)**, ur. 14 marca 1902 r. w Grzęsce, pow. Przeworsk.

Ukończył WUL w Szycach, Szkołę Rolniczą w Pilźnie i kursy rolnicze w Dublanach pod Lwowem. W latach 1930–1933 organizator i działacz ZMW RP, a od 1938 r. do 1939 r.

¹¹⁵² AIPN Rz 122/322, Raport wywiadu WiN w sprawie próby aresztowania akowców w Przybyszówce, 20 VI 1946 r., k. 251–253.

¹¹⁵³ AIPN Rz 0172/15/J, k. 113.

¹¹⁵⁴ AIPN Rz 05/32, k. 290.

¹¹⁵⁵ Zob. G. Ostasz, A. Zagórski, *Akcja „Burza”...*, s. 553–555.

prezes ZP w Przeworsku, a później prezes ZW we Lwowie. Działacz SL, sekretarz ZP w Przeworsku, członek RN SL, działacz spółdzielczości mleczarskiej „Społem”, członek władz naczelných, organizator manifestacji nowosieleckiej 1936 r. i Wielkiego Strajku Chłopskiego w 1937 r. W okresie przedwojennym kilkakrotnie aresztowany za działalność polityczną. W czasie okupacji przewodniczący tzw. powiatowej trójki politycznej SL „Roch” i organizator BCh w podokręgu-inspektoracie Małopolski Środkowej. Członek okręgowej „piątki” zastępczej SL „Roch” w Krakowie. Inicjator i współredaktor czasopism konspiracyjnych „Podorywka”, „Wieści”, „Świat Młodych” i „Memoriał Żołynski”. Na zjeździe okręgowym PSL w Krakowie 16 września 1945 r. wybrany na wiceprezesa Zarządu Okręgowego na Małopolskę i Śląsk. 17 września 1945 r. uprowadzony z rodzinnego domu w Grząsce k. Przeworska i zamordowany najprawdopodobniej przez funkcjonariuszy PUBP w lasach bratkowickich niedaleko Rudnej Małej. 21 września 1945 r. przypadkowo odnaleziono jego zwłoki, jednak jako niezidentyfikowane pochowano na cmentarzu parafialnym w Rudnej. Miał dziesięć ran postrzałowych w tył głowy i czternaście w korpus i lewą rękę. Dopiero 29 września 1945 r. poszukująca męża Aurelia Kojder zidentyfikowała fragmenty garderoby odnalezione przy zwłokach. Ekshumację przeprowadzono 31 maja 1946 r., a 1 czerwca 1946 r. odbył się uroczysty pogrzeb na cmentarzu parafialnym w Grzęsce koło Przeworska. Według sekretarza NKW PSL Stanisława Wójcika odpowiedzialny za mord na Kojdrze był ówczesny szef WUBP w Rzeszowie Władysław Sobczyński¹¹⁵⁶, a rozkaz do skrytobójczych mordów działaczy PSL, upozorowanych jako czyny „band terrorystycznych”, miał wydać kierownikom jednostek bezpieczeństwa publicznego sam minister Stanisław Radkiewicz. Są to jednak tylko poszlaki, a jednoznacznych dowodów nie odnaleziono. Pozostawił żonę Aurelię z d. Winkiel [ur. w 1906 r.] oraz dzieci: Elżbietę [ur. w 1934 r.] i Andrzeja [ur. w 1941 r.]¹¹⁵⁷. Jego imię nosi Szkoła Podstawowa w Grzęsce.

■ **Kokoszka Józef („Korab”, „506”, „Filoncyn”),** s. Stanisława i Marii z d. Worosz, ur. 24 listopada 1914 r. w Świlczy, pow. Rzeszów.

Ukończył prawo w 1935 r. na Uniwersytecie Jana Kazimierza. Przed wojną i jeszcze w 1939 r. był asystentem w Katedrze Prawa Cywilnego UJK u rektora prof. Romana Longchamps de Bériera i równocześnie pracował jako sędzia Sądu Grodzkiego we Lwowie. W okresie okupacji sędzia wydziału zamiejscowego Wojskowego Sądu Specjalnego przy Inspektoracie AK Rzeszów. Przez pewien okres od jesieni 1944 r. szef (referent) wywiadu w Obwodzie AK Rzeszów odpowiedzialny za teren gminy Świlcza. Jesienią 1944 r. po wkroczeniu Armii Czerwonej do Rzeszowa zatrudnił się w rzeszowskim Urzędzie Wojewódzkim. Po wojnie od 1945 r. zamieszkał w Katowicach, pełniąc początkowo funkcję dyrektora Tymczasowego Zarządu Państwowego (TZP) w Katowicach, podobnie jak por. Władysław Pałka, i wówczas, działając już w WiN, zajmował się akcją przerzutów zdekonspirowanych działaczy niepodległościowych z Rzeszowszczyzny. Aresztowany

¹¹⁵⁶ Zob. J. Klon, *Jak zginął Władysław Kojder*, „Ultimatum. Kwartalnik Społeczny”, Rzeszów 1989, nr 2, s. 25–33.

¹¹⁵⁷ Zob. T. Bereza, *Władysław Kojder*, [w:] KSOP, t. 1, s. 226–227.

i osadzony na półtorej roku w obozie pracy. Później dyrektor Izby Przemysłowo-Handlowej w Katowicach i adwokat katowickiej Izby Adwokackiej, członek Zespołu Adwokackiego nr 1 w Katowicach. Zmarł 7 maja 1994 r.¹¹⁵⁸

■ **Koryl Józef („Piła”, „507”),** s. Jana i Anieli z d. Rączy, ur. 13 marca 1912 r. w Przybyszówce.

W 1930 r. ukończył Gimnazjum Handlowe w Rzeszowie. W latach 1931–1932 odbył służbę wojskową w 17. Pułku Piechoty w Rzeszowie, stąd jego późniejsze znajomości wśród rzeszowskich członków konspiracji wojskowej. Po odbyciu służby wojskowej w 1933 r. zdał egzaminy końcowe w Szkole Policyjnej w Sosnowcu. W tym samym roku (dokładnie: 22 lutego) ożenił się z Salomeą Salach z Przybyszówki oraz przeprowadził się do Opatowa, gdzie został komendantem komisariatu Policji Państwowej. Później objął stanowisko komendanta posterunku Policji Państwowej w pobliskim Ożarowie. We wrześniu 1939 r. jako polski policjant został wzięty do niewoli przez Niemców.

Dzięki znajomości języka niemieckiego oraz pomocy żony i córki Ireny szczęśliwie uciekł z transportu jeńców. Wrócił do rodzinnej Przybyszówki. Zaraz po tym, bo już w grudniu 1939 r., został zwerbowany i zaprzysiężony do ZWZ przez Jana Geronia („Olka”, „Wiesława”), współorganizatora struktur AK na Rzeszowszczyźnie i pierwszego dowódcę Placówki ZWZ „Świerk” (Świlcza–Trzciana). Był jednym z pierwszych założycieli konspiracji niepodległościowej na terenie gminy Świlcza. Od początku powstania placówki zajmował stanowisko zastępcy komendanta. Do lipca 1941 r. w sposób faktyczny dowodził 3. plutonem tej placówki w Przybyszówce. Po utworzeniu rozkazem z 15 lipca 1941 r. komendanta Sił Zbrojnych w Kraju Wojskowej Służby Ochrony Powstania (WSOP) powołany został przez dowódcę placówki Józefa Frankiewicza („Marcina”) także na pierwszego zastępcę dowódcy nowo utworzonego plutonu WSOP. Stanowisko to zajmował Koryl zarówno w okresie akcji „Burza”, jak i po „wyzwoleniu”. Od września 1943 r. do lutego 1944 r. przeszedł kurs podchorążych piechoty zakończony egzaminem i awansem na stopień plutonowego podchorążego. Razem z nim kurs ten ukończyli wikariusz w parafii Przybyszówka ks. Stanisław Wrażeń („Brzezina”) oraz brat dowódcy placówki Michał Frankiewicz („Kaczor”). Przez łączniczkę Marię Krupę („Tiptula”) otrzymywał materiały konspiracyjne, dokumenty oraz prasę podziemną przywożoną ze Lwowa, a dostarczaną mu przez żołnierza wywiadu AK Karola Słońskiego („Szczepcia”). Jako żołnierz wywiadu i kontrwywiadu AK (najprawdopodobniej o pseudonimie numerycznym „507”) przyczynił się do rozpracowania zamieszkałych w Przybyszówce konfidentów gestapo Józefa Bugajskiego (z pochodzenia Ukraińca, strażnika

¹¹⁵⁸ Zob. P. Szopa, „W imieniu...”, s. 556; J. Forystek, J. Kanimir, *Kokoszka Józef*, [w:] *Słownik biograficzny adwokatów polskich*, t. 3, z. 1, Warszawa 2017, s. 196 – w druku.

więziennego „Na Zamku” w Rzeszowie) i Franciszka Misia, w stosunku do których rzeszowski konspiracyjny Cywilny Sąd Specjalny (CSS) wydał wyroki śmierci wykonane 25 maja 1944 r. przez oddział egzekucyjny AK w ramach akcji „Kośba”. Podczas działalności wywiadowczej przygotowywał i chronił na potrzeby akcji „Burza” magazyn broni i amunicji w Przybyszówce znajdujący się w stodole działacza ludowego z pierwszej powiatowej tzw. trójki politycznej SL „Roch” Mieczysława Władysława Rączego i jego brata Zbigniewa (rozstrzelanych przez gestapo 29 lipca 1944 r., tuż przed wkroczeniem do Rzeszowa Armii Czerwonej). O tym tajnym magazynie broni nie był informowany nawet dowódca placówki „Marcin”. Według zeznań z 1955 r. Franciszka Czajaka-Rudnickiego, dowódcy 3. plutonu AK Przybyszówka, Józef Koryl zwerbował go do AK i to przed nim składał przysięgę, przybierając pseudonim „Maczuga”. W zeznaniach tych potwierdził, że J. Koryl był oficerem kontrwywiadu AK, prawdopodobnie bezpośrednio w Inspektoracie AK Rzeszów, albowiem stale kontaktował się z oficerami AK w Rzeszowie. Według „Maczugi” był on też „faktycznym” dowódcą placówki na teren Przybyszówki i Bzianki, albowiem to on wyznaczył „Maczugę” na dowódcę 3. plutonu oraz razem z nim wyznaczał dowódców poszczególnych drużyn w tym plutonie. Między innymi dowódcą 1. drużyny w 3. plutonie został brat Józefa, Ludwik Koryl [ur. w 1913 r.], bliski kolega Franciszka Czajaka. Po wkroczeniu Armii Czerwonej do Rzeszowa (2 sierpnia 1944 r.) i wydaniu 10 sierpnia 1944 r. przez komendanta Inspektoratu AK Rzeszów mjr. Łukasza Cieplińskiego rozkazu, aby obsadzać swoimi ludźmi funkcje w instytucjach nieprzyjaciela, w tym także w MO, oraz wydaniu w tym samym dniu podobnych wytycznych do tworzenia „sieci specjalnej kontrwywiadu” i konieczności umiejscowienia wtyczek AK w organach MO, UB i NKWD przez komendanta Podokręgu AK Rzeszów płk. Kazimierza Putka („Zwornego”), Józef Koryl, działając prawdopodobnie już w ramach „sieci specjalnej” kontrwywiadu AK, z rozkazu przełożonych zgłosił się 1 września 1944 r. do MO jako przedwojenny policjant i podjął się zadania zorganizowania obsady posterunku MO w swojej rodzinnej gminie Świlczy. Działając w ramach wywiadu i kontrwywiadu AK, od września do listopada 1944 r. pełnił funkcję pierwszego powojennego komendanta posterunku MO w Świlczy, a potem przeniesiony został na stanowisko kierownika Referatu Śledczego KPMO w Rzeszowie w stopniu podchorążego. W tym samym czasie jego przełożonym, komendantem powiatowym MO w Rzeszowie, był również inny oficer wywiadu AK ppor. Piotr Moskwa („Spytek”). W listopadzie 1944 r. na skutek donosu Jana Pukały z Przybyszówki, prawdopodobnie z zemsty za postawienie pod dozór milicji jego szwagierki Moniki Trzeciak i jej braci, Józef Koryl został tymczasowo aresztowany przez NKWD w związku z podejrzeniem o przynależność do AK i ukrycie tego faktu. W tym samym czasie, tj. w listopadzie 1944 r., za działalność na rzecz AK został aresztowany przez NKWD jego bezpośredni przełożony ppor. Piotr Moskwa („Spytek”) i zesłany za to w głąb ZSRS do łagru w Stalinogorsku. 31 marca 1945 r. AK podjęło próbę likwidacji sprawczyni donosu Moniki Trzeciak, ale ta ukryła się i wykonano wyrok tylko na jej krewnym Józefie Trzeciaku z Rudnej. Objęcie służby w MO przez J. Koryla okazało się pożyteczne dla AK, albowiem już we wrześniu 1944 r.

wyłącznie dzięki jego wstawiennictwu jako ówczesnego zastępcy komendanta miejskiego MO w Rzeszowie udało się uwolnić aresztowanych przez NKWD braci Walentego Gutkowskiego (lat 27) i Jana Gutkowskiego (lat 24), synów Andrzeja Gutkowskiego, a braci poszukiwanego za akcje zbrojne (egzekucyjne) Józefa Gutkowskiego („Kani II”). Również dzięki Koryłowi został uwolniony Stanisław Gutkowski (lat 23) po dwóch dniach przetrzymywania go w piwnicach u zakwaterowanych u Józefa Cyły żołnierzy NKWD. 9 września 1944 r. z rąk NKWD Koryl wy dostał jeszcze Franciszka Chmiela pod pretekstem kompletowania składu nowego posterunku MO. W trakcie pracy w MO zajmował się sprawami pospolitych przestępstw kryminalnych. Między innymi prowadził śledztwo w głośnej sprawie dotyczącej morderstwa przy cmentarzu w Słocinie koło Rzeszowa na czwórce Żydów wyprowadzonych z rzeszowskiego getta, a dokonanego 22 listopada 1943 r. przez braci Józefa i Mieczysława Pyziaków oraz braci Mieczysława i Władysława Piątków, w stosunku do których konspiracyjne sądy specjalne w Rzeszowie wydały wyroki śmierci¹¹⁵⁹. Prawdopodobnie Józef Koryl przygotował także od strony wywiadowczej akcję przejścia 24 października 1944 r. list poborowych do LWP znajdujących się na posterunku MO w Świlczy i być może z tego też powodu został, jako podejrzewany, tymczasowo aresztowany na początku listopada 1944 r. przez NKWD. Aresztowano go podczas niedzielnej mszy świętej w kościele parafialnym w Przybyszówce. Przez krótki czas, począwszy od 14 lutego 1945 r., w ramach wymiany załóg posterunków MO z Hyżnego i Świlczy oddelegowany został do pełnienia obowiązków komendanta posterunku MO w Hyżnem, co nastąpiło po zabójstwie 19 listopada 1944 r. czterech funkcjonariuszy z Hyżnego przez oddział partyzantki (akcja egzekutora Stefana Dąbskiego pseudonim „Żbik I”). 30 marca 1945 r. nowy (następca ppor. Moskwy) komendant powiatowy MO Jan Grzeszek skierował do komendanta wojewódzkiego MO wniosek o zwolnienie st. sierż. J. Koryła ze służby w trybie natychmiastowym „za zaniedbanie czynności służbowych i lekceważenie obowiązków” i „uniemożliwienie śledztwa w kilku wypadkach” – w domyśle: za działalność na rzecz wywiadu AK. Został zastrzelony przez nieustalonych sprawców w Wielką Sobotę 31 marca 1945 r. w Przybyszówce u drzwi rodzinnego domu, w którym mieszkała jego siostra Apolonia ze swoją rodziną. Według oficjalnej wersji miał tego dokonać żołnierz sowiecki (sierżant) o nazwisku Błohin (według innych Bokien) stacjonujący w Przybyszówce-Cegielni. Wersja ta w świetle dostępnego materiału dowodowego wydaje się mało prawdopodobna, gdyż Błohin pojawił się na miejscu zbrodni dopiero po usłyszeniu strzałów i stał w znacznej odległości od domostwa, a śmiertelny strzał padł z bliskiej odległości. Na miejscu zdarzenia pojawił się też lejtnant (porucznik) Armii Czerwonej o nazwisku Wołoszyn, który przyszedł po pijanego Błohina. Ten ostatni co prawda został zatrzymany przez żandarmerię sowiecką, ale niezwłocznie wypuszczony, gdyż „na wolności” był już widziany przez świadków 3 kwietnia 1945 r. w trakcie pogrzebu J. Koryła. Według innej wersji „Piła” mógł zostać zamordowany na zlecenie bandy Wojciecha Kocana

¹¹⁵⁹ AIPN Rz 037/8, k. 216.

(„Maka”, „Czarnego Sędziego”), która obawiała się aresztowań za udział w licznych zabójstwach i pospolitych przestępstwach dokonywanych na okolicznej ludności. W takim przypadku wtyczką Kocana u J. Koryła mógł być Ludwik Lachcik („Igor”), były bojówkarza z Plutonu AK Mrowła, doskonale znany Kocanowi. Niewykluczona jest też inna wersja, iż został zastrzelony na rozkaz UB lub komendy MO, gdyż wyszła na jaw okoliczność, iż był wtyczką kontrwywiadu AK w milicji. W tej sytuacji mógł zostać zamordowany przez przydzielonego mu do obstawy i towarzyszącego mu zaledwie od kilku dni funkcjonariusza MO Ludwika Lachcika („Igora”). Jak podają świadkowie, to Lachcik wyszedł z domu razem z J. Koryłem i w trakcie zdarzenia postrzelony został w oba uda. Według części świadków mógł zostać postrzelony z broni J. Koryła. Mimo że było wielu naocznych świadków tego zdarzenia (w chwili gdy padły strzały siedzących jednak w domu), żaden z nich nie był w stanie powiedzieć, kto faktycznie strzelił do J. Koryła. Według informacji kierownika Referatu Śledczego KPMO w Rzeszowie z kwietnia 1945 r. po wyjściu Lachcika i Koryła na podwórze „padła seria strzałów z automatu, od których został zabity na miejscu Koryl Józef, a kpr. Lachcik został trafiony w obie nogi – uda”. Mszę pogrzebową 3 kwietnia 1945 r. odprawili kapelani AK: bliski kolega J. Koryła pchor. ks. Stanisław Wrażeń („Brzezina”) oraz ks. Józef Czyż („Baltazar”) ze Staromieszcia, główny kapelan Inspektoratu AK Rzeszów. Pogrzeb był wielką, według niektórych świadków, nawet kilkutysięczną, manifestacją przeciwko liczным napadom i zbrodniom, jakie miały miejsce na terenie gminy Świlcza w latach 1944–1945. Koryl został pochowany na parafialnym cmentarzu w Rzeszowie-Przybyszówce. W chwili śmierci osierocił troje dzieci (Irenę, ur. w 1934 r., Marię, ur. w 1939 r., i Adama, ur. w 1944 r.)¹¹⁶⁰.

■ **Krupa Jan**, s. Pawła i Jadwigi z d. Wołowiec, ur. 15 maja 1910 r. w Przybyszówce.

Ukończył cztery klasy szkoły powszechnej. W 1937 r. karany za nielegalne posiadanie broni. Młodszy brat Marii Krupy („Tiptuli”) i szwagier Franciszka Czajaka-Rudnickiego. W AK od 1941 r., brał udział 8 kwietnia 1946 r. w akcji wykonania konspiracyjnego wyroku na Wojciechu Kocanie („Maku”). Zatrzymany przez PUBP w 1947 r. i szybko zwolniony. Zmarł 1 września 1957 r.¹¹⁶¹

¹¹⁶⁰ Zob. B. Adamiec, *Ofiary II wojny światowej...*, s. 31; B. Adamiec, *Ocalić...*; J. Forystek, *Koryl Józef „Piła”*, [w:] MSBUDN, t. 17, Kraków 2015, s. 82–83; J. Frankiewicz, *Placówka „Świerk”, „37”, „82”, „26” w rzeszowskim Obwodzie ZWZ-AK w czasie okupacji hitlerowskiej*, Bytów 1986; M. Koryl, *A serce wciąż krwawi*, „Trzcionka” 2009, nr 51, s. 19–20; *eadem*, *Korylowie – wspomnienia Marii Koryl, córki Józefa Koryla i Salomei Koryl z domu Salach (1850–2008)*, Rzeszów 2008; J. Niedziela, F. Sagan, *ZWZ-AK Inspektorat Rejonowy Rzeszów*, Rzeszów 2005, s. 417, poz. 1104 indeksu pseudonimów; P. Szopa, *„W imieniu Rzeczypospolitej...”*. Wymiar sprawiedliwości Polskiego Państwa Podziemnego na terenie Podokręgu AK Rzeszów, IPN, Rzeszów 2014, s. 425; A. Szary, *Placówka Armii Krajowej Kryptonim „Świerk” Świlcza–Trzciana*, s. 2, portal gminy Świlcza, www.swilcza.com.pl; *idem*, *Początek okupacji sowieckiej w Gminie Świlcza (sierpień–wrzesień 1944 r.)*, „Trzcionka” 2008, nr 47, s. 12; akta AIPN Rz 107/1677, Zeznania Czajak Franciszka *vel* Rudnickiego Czesława pseudonim „Maczuga” złożone w charakterze podejrzanego z 2 IX 1955, k. 91–93, z 3 IX 1955, k. 94–98, 102, z 6 IX 1955, k. 107, 109, 112, z 1 X 1955, k. 136–137, 139–142; J. Świeboda, *Zespół Szkół Ekonomicznych w Rzeszowie (1916–1986)*, Rzeszów 1988, s. 268.

¹¹⁶¹ AIPN Rz 0172/15/J, k. 125.

■ **Krupa Maria („Tiptula”)** *vel* Jadwiga Rudnicka, po mężu Czajak-Rudnicka, córka Pawła i Jadwigi z d. Wołowiec, ur. 8 czerwca 1913 r. w Przybyszówce.

Ukończyła siedmioletnią Szkołę Powszechną w Rzeszowie oraz seminarium nauczycielskie. W okresie poprzedzającym wybuch II wojny światowej sekretarka gromady Przybyszówka. Zaprysiężona do AK przez Józefa Koryła („Piłę”). Łączniczka AK, m.in. przekazywała Koryłowi korespondencję i prasę konspiracyjną, jaką otrzymywała od żołnierza wywiadu AK Kazimierza Słońskiego („Szczepcia”). W czasie okupacji dowódca oddziału WSK (Wojskowej Służby Kobiet) w Placówce AK Świlcza. Poszukiwana przez gestapo, prawdopodobnie na skutek donosu Józefy Miś pragnącej zemścić się za śmierć męża zastrzelonego 25 maja 1944 r. przez bojówkę AK z Trzciany w ramach akcji „Kośba”. Żona Franciszka Czajaka-Rudnickiego („Maczugi”) i młodsza siostra Jana Krupy.

■ **Księżarczyk Franciszek („Michał”, „Bruno”),** s. Kazimierza i Marii z d. Buchta, ur. 4 grudnia 1906 r. we wsi Dąb, pow. Chrzanów.

Ukończył 7 klas szkoły powszechnej i 3-letnią szkołę przemysłową. W latach 1926–1928 pracował w kopalni węgla w Jaworznie. Członek PPS. Służył w 75. Pułku Piechoty w stopniu kaprała. W 1930 r. wyemigrował do Francji, gdzie do 1936 r. pracował jako górnik. W latach 1936–1939 żołnierz Brygad Międzynarodowych w Hiszpanii, gdzie dowodził batalionami im. Adama Mickiewicza i Jarosława Dąbrowskiego. Członek Komunistycznej Partii Hiszpanii (1937–1939). W 1939 r. ponownie pracował we Francji jako górnik. Członek Komunistycznej Partii Francji (1939–1943). W 1943 r. przedostał się na tereny Generalnej Guberni i po nawiązaniu kontaktu z PPR stał się oficerem inspekcyjnym Gwardii Ludowej, następnie do marca 1944 r. komendantem GL-AL Warszawy. Od marca 1944 r. komendant Armii Ludowej obwodu krakowskiego. W sierpniu 1944 r. przeszedł front z I Brygadą AL im. Ziemi Krakowskiej i został mianowany komendantem wojewódzkim MO w Rzeszowie; 2 listopada 1944 r. mianowany pułkownikiem; 29 sierpnia 1945 r. został komendantem wojewódzkim MO w Warszawie, potem w Krakowie. 13 lutego 1948 r. został zastępcą komendanta głównego MO; 16 lipca 1948 r. otrzymał stopień generała brygady. 1 stycznia 1954 r. odszedł z pracy w MO i przeszedł do LWP. Był zastępcą dowódcy Śląskiego Okręgu Wojskowego. Członek PPR i PZPR. Posiadał stopień generała broni. Zmarł 3 grudnia 1991 r. w Warszawie¹¹⁶².

■ **Kwoka Franciszek („Przysłów”/„Przystów”),** s. Jakuba i Marii, ur. 3 maja 1915 r. w Bratkowicach, pow. Rzeszów.

Ukończył pięć klas szkoły powszechnej. Służył w 17. Pułku Piechoty w Rzeszowie w stopniu starszego strzelca. Zaprysiężony do AK przez Tadeusza Lisa („Ukleję”) w 1944 r. W okresie „Burzy” uczestnik Zgrupowania III Zachód Obwodu AK Rzeszów. W latach 1945–1946 w bojówce Leona Słowika („Uzdy”). Sam zgłosił się do PUBP w Rzeszowie

¹¹⁶² Zob. M. Krzysztofiński, *Komuniści na Rzeszowszczyźnie...*, s. 166–167.

27 grudnia 1946 r. i został aresztowany. Orzeczeniem WSR w Rzeszowie z 17 marca 1947 r. (sygn. akt Sr 142/50) zwolniony z aresztu na mocy amnestii¹¹⁶³.

■ **Lachcik Ludwik („Igor”)**, s. Józefa i Jadwigi z d. Styki, ur. 23 grudnia 1914 r. w Mrowli.

Kapral. 30 stycznia 1937 r. wziął ślub z Wiktorią. W latach 1937–1938 w 52. Pułku Piechoty w Złoczowie. W okresie okupacji niemieckiej żołnierz bojówki z Plutonu AK Mrowla i wykonawca wyroków sądów specjalnych, m.in. w maju 1944 r. brał udział w ogoleniu kobiety w Głogowie, po której to akcji został aresztowany przez gestapo, a w trakcie udanej dla niego ucieczki zginął towarzyszący mu w tym zadaniu Władysław Wołowicz („Śmiały”) z Mrowli. Od 15 sierpnia 1944 r. do 8 września 1945 r. funkcjonariusz na posterunku MO w Świlczy dowodzony przez J. Koryła („Piłę”). Od 14 lutego 1945 r. tymczasowo oddelegowany na posterunek MO w Hyżnem. 31 marca 1945 r. podczas zamachu na J. Koryła przez nieznaną sprawcę został ranny w uda¹¹⁶⁴. Nie wykluczone, że był wtyczką bandy Wojciecha Kocana („Maka”) w MO, gdyż dwaj jego koledzy z plutonu AK Mrowla (Tadeusz Feret i Tadeusz Grzesik) byli wówczas aktywnymi członkami grupy Kocana. Według jednej z niepotwierdzonych hipotez podejrzewany był o współudział w zorganizowaniu zabójstwa „Piły” lub pomoc przy tej zbrodni, albowiem w trakcie strzelaniny trafiony został w uda, według niektórych świadków przez broniącego się J. Koryła. Według wersji oficjalnej zarówno J. Koryl, jak i L. Lachcik zostali postrzeleni w tym samym czasie przez sierżanta Armii Czerwonej o nazwisku Błohin. 8 września 1945 r. zwolniony ze służby w MO jako rencista. Po tym zdarzeniu wyprowadził się do Zabrza. Ojciec córki Marii [ur. w 1939 r.].

■ **Lazarowicz Adam („Klamra”, „Pomorski”, „55”, „Orczyk”, „Zygmunt”, „Aleksander”)**, s. Franciszka i Wandy z d. Ojak, ur. 14 października 1902 r. w Berezowicy Małej pod Zbarażem.

Pochodził z rodziny inteligenckiej, ojciec był urzędnikiem skarbowym, a matka nauczycielką. Maturę zdał w Jaśle w 1921 r. W latach 1922–1927 studiował filozofię w UJ, równocześnie pracując jako nauczyciel. W 1931 r. ukończył kurs podchorążych piechoty. W styczniu 1932 r. awansowano go do stopnia podporucznika, a kolejny awans na stopień porucznika rezerwy otrzymał w styczniu 1936 r. W latach 1922–1939 uczył kolejno w szkołach w: Gołuchowicach, Wielkiej Wsi i Minodze w pow. olkuskim, w Kamieniu w pow. krakowskim oraz Gumniskach-Fox w pow. dębickim. Będąc nauczycielem, organizował ochotnicze oddziały Straży Pożarnej, Koła Młodzieży Wiejskiej, Koła Rezerwistów i oddziały „Strzelca”. Wybuch wojny zastał go w Gumniskach pod Dębicą. Zgłosił się jako ochotnik do wojska i wziął udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Został ostatnim

¹¹⁶³ AIPN Rz 05/32, k. 305.

¹¹⁶⁴ AIPN Rz 00100/726, *Akta osobowe Ludwika Lachcika*.

przedokupacyjnym komendantem miasta Dębicy. Po zajęciu miasta przez Niemców wycofał się z ostatnimi oddziałami WP. Walczył w rejonie Rawy Ruskiej jako dowódca kompanii piechoty, aż do rozwiązania zgrupowania. W czasie okupacji niemieckiej był kierownikiem szkoły we wsi Gumniska-Fox niedaleko Dębicy. Zaprzysiężony 17 listopada 1939 r. rozpoczął działalność konspiracyjną w szeregach SZP, a następnie ZWZ-AK. W czasie akcji „Burza” dowodził na terenie Obwodu Dębica 5 psk AK. Przez cały czas akcji „Burza” pozostawał wraz ze swoim sztabem przy oddziałach II Rejonu Walki. Za współdziałanie z partyzantką radziecką w lecie 1944 r. został odznaczony przez Sowieków Orderem Czerwonej Gwiazdy (odznaczenia nie przyjął). Po odwołaniu akcji „Burza” i rozwiązaniu podległych mu oddziałów partyzanckich pozostawał na terenach okupowanych przez Niemców, w zachodniej części Okręgu Krakowskiego AK. W lutym 1945 r. wrócił do Rzeszowa i przejął od Łukasza Cieplińskiego funkcję inspektora Inspektoratu AK Rzeszów w likwidacji. Od 1 marca 1945 r. to on zatwierdzał wyroki śmierci wydawane na konfidentów oraz wydawał rozkazy ich wykonania. Pełniąc tę funkcję, posługiwał się pseudonim „Pomorski”. W lutym 1945 r. objął funkcję inspektora rzeszowskiego Inspektoratu „NIE”, a następnie w maju 1945 r. DSZ na Kraj Rzeszów. We wrześniu 1945 r. został kierownikiem nowo utworzonego Okręgu (Wydziału) WiN Rzeszów. W październiku 1946 r. przeniesiono go do Krakowa na stanowisko wiceprezesa Obszaru Południowego WiN. W grudniu 1946 r. został mianowany kierownikiem Okręgu Wrocławskiego WiN, a wkrótce prezesem Zarządu Obszaru Zachodniego WiN. Równocześnie od stycznia do listopada 1947 r. był zastępcą prezesa IV Zarządu Głównego WiN. 5 grudnia 1947 r. został aresztowany przez UB. Wyrokiem WSR w Warszawie 14 października 1950 r. został skazany na czterokrotną karę śmierci. Oczekiwał na wykonanie wyroku w więzieniu na Mokotowie w Warszawie przy ulicy Rakowieckiej 37. Z celi śmierci przekazał wiadomość: „Niczego, co w życiu robiłem, nie żałuję i gdybym się znalazł w podobnej sytuacji po raz drugi, zrobiłbym to samo”. Prezydent B. Bierut decyzją z 20 lutego 1951 r. nie skorzystał z prawa łaski, a prezes NSW płk Wilhelm Świątkowski nakazał bezzwłoczną egzekucję. Wyrok wykonano w więzieniu na Mokotowie 1 marca 1951 r. o godzinie 20.25. Miejsce pochówku pozostaje nieznane. Sąd Warszawskiego Okręgu Wojskowego w Warszawie 17 października 1992 r. wydał postanowienie unieważniające wyrok z 1950 r., jako skazujący za czyny popełnione w związku z działalnością na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego. Żonaty z Jadwigą z d. Ojak, miał synów: Zbigniewa i Ryszarda, oraz córkę Danutę, po mężu Iwan¹¹⁶⁵.

■ **Leśko Stanisław**, s. Tomasz i Anny z d. Małog, ur. 6 października 1912 r. w Załężu, pow. Rzeszów.

Funkcjonariusz UB. Ukończył cztery klasy szkoły powszechnej. W latach 1929–1933 pracował w tartaku, a w latach 1935–1936 służył w 55. Pułku Piechoty w Brzeżanach. Od października 1944 r. funkcjonariusz WUBP i PUBP w Rzeszowie, zwolniony ze służby 6 maja 1947 r. Od 22 lipca 1946 r. w stopniu porucznika. Skazany wyrokiem WSR w Rzeszowie

¹¹⁶⁵ Zob. A. Zagórski, *Lazarowicz Adam*, [w:] MSUDN, t. 1, s. 100–102.

z 28 sierpnia 1947 r. na rok więzienia za picie alkoholu na służbie, zaniedbywanie obowiązków służbowych i uderzenie podwładnego w twarz. Członek PPS w latach 1929–1932 i PPR od 1944 r.¹¹⁶⁶

■ **Leśko Stanisław („Ścibor”, „Leśniewicz”, „Wojnar”, „Lelek”),** s. Tomasza i Apolonii z d. Pater, ur. 4 lipca 1922 r. w Przybyszówce.

Plutonowy AK. Szkołę powszechną i Gimnazjum Handlowe ukończył w Rzeszowie. Z konspiracją związany od lutego 1940 r., zaprzysiężony do ZWZ-AK w czerwcu 1941 r. pod pseudonimem „Ścibor”. Żołnierz plutonu AK Rzeszów–Czekaj–Drabnianka w Placówce AK „Sosna” (Ślocina–Rzeszów). Uczestnik akcji „Burza”. Od 5 lutego 1945 r. w elitarnym oddziale samoobrony (tzw. „Straży”) dowodzonym przez Wiktora Błazewskiego („Orlika”), a po jego śmierci od maja 1945 r. w „Straży” Kazimierza Dziekońskiego („Bruna”). W czerwcu 1945 r. najprawdopodobniej uczestniczył w akcji zlikwidowania Szymona Rusina (lub Rusinka) z Rudnej Małej ponoszącego odpowiedzialność za śmierć „Orlika”. 11 lipca 1945 r. brał udział w uwolnieniu mjr. Józefa Maciołka („Żurawia”) *vel* Józefa Podgórskiego, a 24 listopada 1945 r. uczestniczył w udanym zamachu na „kata aresztowanych akowców”, szefa Sekcji 2. Wydziału I WUBP „kujbyszewiaka” ppor. Ludwika Bojanowskiego. Nie został rozpracowany przez UB-SB. Jego tożsamość jako uczestnika zamachu na Bojanowskiego została ujawniona dopiero w 2009 r. Zamieszkał w Rybniku. Prywatnie siostrzeniec Wojciecha Patera („Przyryw”) z Przybyszówki, współzałożyciela placówki ZWZ w Przybyszówce i Świlczy¹¹⁶⁷.

■ **Lis Tadeusz („Ukleja”),** s. Franciszka i Katarzyny z d. Pacia, ur. 28 października 1918 r. w Bratkowicach.

W 1937 r. na ochotnika zgłosił się do służby w 20. Pułku Ułanów w Rzeszowie, gdzie był m.in. członkiem orkiestry pułkowej. W maju 1938 r. ukończył z wyróżnieniem szkołę podoficerską, otrzymując awans do stopnia kaprała. Rok później awansował do stopnia plutonowego. Uczestnik kampanii wrześniowej. Zaprzysiężony do ZWZ 1 maja 1940 r. przez Józefa Rzepkę („Znacza”). Dowodził Placówką AK Głogów. W październiku 1943 r. objął stanowisko zastępcy dowódcy Placówki AK Głogów. Awansował do stopnia podporucznika czasu wojny. W lipcu 1944 r. został zastępcą oficera broni Inspektoratu AK Rzeszów.

¹¹⁶⁶ Zob. AIPN Rz 48/1810, *Akta osobowe Stanisława Leśki; Twarze bezpieczeństwa w Polsce południowo-wschodniej 1944–1990*, s. 257; Z. Nawrocki, *Zamiast wolności. UB na Rzeszowszczyźnie 1944–1949*, Rzeszów 1998, s. 110.

¹¹⁶⁷ Zob. P. Fornal, *Zamach na...*, s. 11–12, 34; S. Leśko, *Moja wojenna młodość, wspomnienia*, 2015, mps w zbiorach Józefa Forystka.

Podczas akcji „Burza” dowodził oddziałem wchodzącym w skład Zgrupowania III Zachód Obwodu AK Rzeszów. Po zakończeniu okupacji niemieckiej objął stanowisko oficera broni Inspektoratu AK Rzeszów. Ciężko ranny w nocy z 7 na 8 października 1944 r. podczas nieudanej próby uwolnienia żołnierzy AK więzionych „Na Zamku” w Rzeszowie, został przewieziony do szpitala, gdzie zmarł. Pochowany na cmentarzu Pobitno w Rzeszowie¹¹⁶⁸.

■ **Lubas Władysław („Lipa”, „Komar”),** s. Ludwika i Moniki z d. Cioch, ur. 30 stycznia 1919 r. w Świlczy.

Żołnierz AK z Placówki AK „Świerk”. Uczestnik akcji przejęcia 18 listopada 1944 r. list poborowych i kenkart z posterunku MO w Świlczy. Od 1945 r. podwładny Stanisława Pielu („Kościarza”). Działacz WiN. Wyrokiem WSR w Rzeszowie z 17 maja 1947 r., sygn. akt Sr 307/47, skazany został na karę 10 lat więzienia, m.in. za udział w zabójstwie funkcjonariusza z posterunku MO w Raławówce Walentego Kaszuby oraz w akcji rozbrowienia 15 czerwca 1945 r. posterunku MO w Świlczy. Karę więzienia odbył od 1 lipca 1946 r. do 21 sierpnia 1954 r. W więzieniach przesiedział ponad 8 lat (2791 dni). Został zrehabilitowany orzeczeniem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 22 października 1992 r. (sygn. akt II Ko 940/91). Zmarł 5 maja 1993 r.

■ **Ludwikowski Stanisław („98”),** s. Franciszka i Antoniny z d. Martynowicz, ur. 11 stycznia 1926 r. w kolonii Chołopiny, pow. Łuck.

Od 30 października 1944 r. goniec w WUBP w Rzeszowie, a od maja 1945 r. jako starszy kurier w poczcie specjalnej WUBP przewoził korespondencję do MBP i PUBP. W listopadzie 1944 r. za pośrednictwem Katarzyny Fuglewicz („Jadwigi”) został zwerbowany do kontrwywiadu AK-DSZ-WiN. Do prac wywiadu pozyskał innych funkcjonariuszy WUBP: Mariana Babińskiego („99”), Stanisława Grackowskiego („97”), Franciszka Topolskiego („96”) i Mieczysława Dzieniowskiego („95”). Z pracy w WUBP zwolnił się 1 lutego 1946 r. Aresztowany 16 marca 1948 r. Maltretowany podczas śledztwa, wydał trzecią wtyczkę kontrwywiadu Stanisława Grackowskiego. Pozostali dwaj już nie żyli – Marian Babiński został zastrzelony podczas akcji oddziału NSZ w lutym 1946 r., a Franciszek Topolski zginął 3 kwietnia 1945 r. Ludwikowski skazany został wyrokiem WSR w Warszawie z 30 listopada 1948 r. na karę śmierci, złagodzoną wyrokiem Najwyższego Sądu Wojskowego (NSW) do 15 lat więzienia. W tym samym procesie skazany został też na 15 lat więzienia Stanisław Grackowski, któremu w 1949 r. złagodzono tę karę do 12 lat więzienia. Ludwikowskiego zwolniono z więzienia 22 kwietnia 1955 r. Zmarł 18 stycznia 1991 r. Miał dwóch synów i córkę¹¹⁶⁹.

¹¹⁶⁸ Częściowo za: G. Ostasz, A. Zagórski, *Akcja „Burza”...*, s. 586; Ostasz G., *Lis Tadeusz „Ukleja”*, [w:] MSBUDN, t. 5, Kraków 1999, s. 61–62.

¹¹⁶⁹ Zob. A. Augustyn, *Stanisław Ludwikowski*, [w:] KSOP, t. 3, s. 326–327 oraz J. Borowiec, *Funkcjonariusze rzeszowskiego UB...*, s. 91.

■ **Łopatka Michał**, s. Tomasz, ur. 19 września 1921 r. w Gnieźnie.

Młodszy brat znanego członka elitarnego oddziału dywersji Obwodu AK Dębica Andrzeja Łopatki („Drzewo”) [ur. 21 listopada 1918 r.]. W swoim domu w Przybyszówce-Dworzysku ukrywał Władysława Łabaja („Uciekiniera”, „Drania”) [ur. w 1923 r.] i Antoniego Chorążego [ur. w 1929 r.], obu później skazanych wyrokiem WSR w Rzeszowie z 14 lutego 1952 r., (sygn. akt Sr 30/52), zmienionym (sygn. akt Sr 94/52) na karę śmierci wykonaną 21 marca 1952 r. przez rozstrzelanie w więzieniu „Na Zamku” w Rzeszowie. Za ukrywanie przed UB i KBW od września do grudnia 1951 r. żołnierzy podziemia antykomunistycznego został skazany wyrokiem WSR z 23 stycznia 1952 r. (sygn. Sr 14/52), na karę 10 lat więzienia, które opuścił na mocy amnestii dopiero 3 maja 1955 r.¹¹⁷⁰

■ **Łopuski Jan („Mariusz”, „Morwa”, „Monk”)**, s. Czesława i Marii, ur. 3 stycznia 1917 r. w Strzegomicach, pow. Dębica, profesor prawa.

W latach 1935–1939 studiował prawo w UJ. W ZWZ-AK od 1940 r., oficer broni Obwodu AK Dębica. Po aresztowaniu przez NKWD od stycznia do października 1945 r. w sowieckim łagrze w Stalinogorsku na Uralu. Od października 1945 r. w II Korpusie WP we Włoszech. Do kraju wrócił w 1947 r. Dziekan i profesor Wydziału Prawa w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. W 1977 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1984 r. profesora zwyczajnego. Autor licznych publikacji, w tym wspomnień pt. *Losy Armii Krajowej na Rzeszowszczyźnie (sierpień–grudzień 1944)* wydanych w 1990 r. Od 2000 r. jest Honorowym Obywatel Rzeszowa.

■ **Machowski Jan**, s. Wawrzyńca i Anny, ur. 31 marca 1922 r. w Trzcianie, pow. Rzeszów.

W czasie okupacji niemieckiej członek AK. Wyrokiem Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 27 kwietnia 1946 r. skazany na karę 6 lat więzienia, zmniejszoną na mocy amnestii do 4 lat więzienia. Członek PSL¹¹⁷¹.

■ **Majka Jan („Rydz”, „Tygrys”)**, s. Szymona i Antoniny z d. Chmura, ur. 2 stycznia 1919 r. w Bratkowicach.

Ukończył trzy klasy szkoły powszechnej. Od stycznia 1943 r. żołnierz AK w drużynie AK dowodzonej przez Leona Słowika („Uzdę”). Od 1946 r. w oddziale leśnym Franciszka Rejmana, właściwie cały czas pod bezpośrednim dowództwem Leona Słowika. Według kartoteki UB „brał udział w dziewiętnastu napadach, w tym ośmiu na członków PPR, i czterech morderstwach”. Aresztowany 1 marca 1947 r. wyrokiem Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 17 stycznia 1949 r., skazany za udział w licznych akcjach oddziału Rejmana i Leona Słowika („Uzdę”) na 15 lat więzienia¹¹⁷².

¹¹⁷⁰ Zob. A. Szary, *Władysław Łabaj i Antoni Chorąży. Ostatni epizod „Żołnierzy Wyklętych” w Świlczy (1951–1952)*, „Trzcionka” 2012, nr 61, s. 32–34; AIPN 107/1287, *Akta sprawy Łopatka Michał, Hendzel-Rąca Jadwiga, Hendzel Maria* oraz AIPN 00100/963, *Akta personalne funkcjonariusza MO – Michał Łopatka*.

¹¹⁷¹ AIPN 0172/15/J, *Kwestionariusz osobowy*, k. 142.

¹¹⁷² AIPN Rz 05/32, k. 319; AIPN Rz 0172/15/J, k. 145.

■ **Mercik Stanisław**, ur. 23 października 1900 r. w Stryju.

Ukończył studia na Wydziale Prawa UJK (1927). Do wybuchu wojny sędzia Sądu Grodzkiego w Turce. Szef Wojskowego Sądu Garnizonowego w Rzeszowie (czerwiec 1945–luty 1946), a następnie Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie (luty 1946–luty 1948). Jako sędzia WSR w Rzeszowie w stopniu majora orzekł 8 maja 1946 r. cztery wyroki śmierci – wobec Bronisława Stęgi i Józefa Koszeli, obu z Krasnego koło Rzeszowa, i członków ich grupy, wykonany przez publiczne powieszenie na tzw. rynku giełdowym w Rzeszowie¹¹⁷³. Od 1949 r. obrońca i adwokat. Zmarł 13 grudnia 1981 r. w Olsztynie.

■ **Migała Bronisław („Mauser”)**, s. Wojciecha i Karoliny Malisiewicz, ur. 9 października 1922 r. w Błędowej Zgłobieńskiej.

Po scaleniu BCh z AK w plutonie dywersyjnym Tadeusza Dziedzica („Gruszy”). Uczestnik wielu akcji odwetowych. Od września 1945 r. do kwietnia 1946 r. był informatorem szefa PUBP w Dębicy „kujbyszewiaka” por. Juliana Wojtusika. Od maja 1946 r. do chwili aresztowania 9 grudnia 1946 r. ukrywał się. Wyrokiem WSR w Rzeszowie z 17 maja 1947 r. (Sr 307/47) skazany na karę 15 lat więzienia za działalność w ramach AK, tj. współudział w zabójstwie funkcjonariuszy MO z posterunku w Raclawówce Władysława Stachowicza i Walentego Kaszuby oraz udział w rozbrojeniu posterunku MO w Świlczy. Skazany również wyrokiem Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 17 stycznia 1949 r. w drugiej wieloosobowej sprawie (II K 361/48) też na karę 15 lat więzienia za udział w zastrzeleniu 22 lutego 1945 r. Jana i Stefanii Kurców oraz Wojciecha i Wiktorii Kawów, wszystkich ze Zgłębnia (najprawdopodobniej w stosunku do tych osób wydane zostały wyroki przez konspiracyjne sądy specjalne) oraz za udzielenie pomocy sprawcom zabójstwa Bolesława Wojciechowskiego i Jana Micała. Po wyjściu na wolność zamieszkał w Trzcianie.

■ **Mik Bronisław**, s. Jana i Józefy, ur. 5 kwietnia 1918 r. w Zgłębniu.

Członek oddziału leśnego Franciszka Rejmana¹¹⁷⁴.

■ **Mik Jan („Brzostek”)**, s. Antoniego i Jadwigi z d. Bembenek, ur. 14 lutego 1903 r. w Zgłębniu.

Żołnierz AK, sierżant, dowódca 2. Podinspektoratu WSOP (Świlcza–Zgłobień), kryptonim „2/41”. Uzyskał stopień podporucznika czasu wojny. Brał udział w nocy z 7 na

¹¹⁷³ Bronisław Stęga („Kolejarz”, „Szczygieł”) [ur. 28 III 1919 r. w Krasnem], s. Franciszka i Rozalii z d. Ryś. Wiosną 1943 r. zaprzysiężony do plutonu AK Krasne z Placówki Słocina, żołnierz dywersji, brał udział w zgładzeniu niemieckiego konfidenta Stanisława Leckiego oraz zamachu na Friedricha Pottebauma i Hansa Flaschkego. 30 IX 1944 r. ujęty przez oddział „Smiersza” (sowieckiego kontrwywiadu). Udało mu się zbiec z transportu do łagru w Borowiczach. Po powrocie w rodzinne strony dowodził „prywatną” partyzantką, która atakowała głównie żołnierzy sowieckich. Aresztowany 15 XII 1945 r. razem ze swymi podkomendnymi. Wyrokiem WSR w Rzeszowie z 8 maja 1946 r. skazany razem z Józefem Koszelą na karę śmierci za udział w zabójstwie trzech żołnierzy Armii Czerwonej. Pochowany na cmentarzu Pobitno w Rzeszowie (G. Ostasz, *Stęga Bronisław*, [w:] MSBUDN, t. 3, Kraków 1998, s. 171–173).

¹¹⁷⁴ AIPN Rz 0172/15/J, k. 151.

8 października 1944 r. w nieudanej próbie uwolnienia więźniów AK przetrzymywanych „Na Zamku” w Rzeszowie. Działacz WiN. Wyrokiem WSR w Rzeszowie z 22 czerwca 1950 r. skazany na 4 lata więzienia, zwolniony warunkowo z reszty kary 26 stycznia 1954 r.¹¹⁷⁵

■ **Mik Józef**, s. Franciszka i Apolonii, ur. 7 grudnia 1924 r. w Woli Zgłobieńskiej.

Żołnierz BCH i AK, a później w grupie Hieronima Bednarskiego („Nawróconego”). W marcu 1946 r. aresztowany na Ziemiach Zachodnich. W trakcie konwojowania do Rzeszowa zbiegł, wyskakując z jadącego pociągu. Ujawnił się przed Komisją Amnestijną przy PUBP w Rzeszowie 22 marca 1947 r.¹¹⁷⁶

■ **Miś Stanisław („Pryc”, „Ryś”)**, s. Macieja i Elżbiety z d. Miś, ur. 5 sierpnia 1907 r. w Świlczy, pow. Rzeszów.

Wywodzący się z BCh. Od 1943 r. do 1945 r. w oddziale dywersyjnym Tadeusza Dziedzica („Gruszy”). Po scaleniu w ramach AK nadal w oddziale „Gruszy”. Uczestniczył w licznych akcjach ekspropriacyjnych i przy wykonywaniu wyroków śmierci. Brał udział w likwidacjach m.in. Władysława Stachowicza, zastępcy komendanta posterunku MO w Racławówce (22 lutego 1945 r.), Jana Kurca, podsołtysa Racławówki, i jego żony Stefanii (22 lutego 1945 r.), Walentego Kaszuby, funkcjonariusza posterunku MO w Racławówce (20 marca 1945 r.), oraz w rozbrojeniu posterunku MO w Świlczy (15 czerwca 1945 r.). Później działał w bandzie Stanisława Pielu („Kościarza”). Aresztowany razem z pozostałymi członkami tej grupy 7 kwietnia 1946 r. Wyrokiem WSR w Rzeszowie z 17 maja 1947 r. (Sr 307/47) skazany został na karę dożywotniego więzienia, a wyrokiem Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 17 stycznia 1949 r. (II K 361/48) na 15 lat więzienia.

■ **Miś Wojciech („Sokół”)** *vel* Józef Lis, s. Walentego i Elżbiety z d. Zawiślak, ur. 19 marca 1910 r. w Świlczy, pow. Rzeszów.

Ukończył cztery klasy szkoły powszechnej. Służył w latach 1930–1932 jako starszy ułan. Od wiosny 1946 r. w oddziale leśnym Franciszka Rejmana. 1 listopada 1946 r. wyjechał na Ziemie Zachodnie, podczas gdy 6 listopada tego roku został aresztowany Stanisław Piel, a 5 grudnia 1946 r. Piotr Pięta. Ujawnił się 26 marca 1947 r. przed Komisją Amnestijną przy PUBP w Rzeszowie. W toczących się sprawach karnych przeciwko członkom grupy Stanisława Pielu składał obszernie dobrowolne zeznania obciążające oskarżonych. Uczestnik strzelaniny na przyjęciu weselnym, na którym zabity został Marian Bieszczad. Rozpoznany został jako uczestnik nieudanego zamachu na Wincentego Przywarę koło jego miejsca zamieszkania w Staromieściu. Jego współnicy Stanisław Piel i Piotr Pięta za udział w tym zdarzeniu zostali skazani, odpowiednio, pierwszy na karę śmierci, a drugi na karę 15 lat więzienia. „Sokół” nigdy nie odpowiadał karnie za ten czyn. Najprawdopodobniej poszedł na współpracę z oficerami UB¹¹⁷⁷.

¹¹⁷⁵ AIPN Rz 0172/15/J, k. 152; AIPN Rz 05/5, *Charakterystyka nr 3 WiN Okręg Rzeszów*, k. 299.

¹¹⁷⁶ AIPN Rz 05/51, *Charakterystyka nr 31*, k. 18.

¹¹⁷⁷ AIPN Rz 05/32, k. 328.

■ **Moskwa Piotr („Spytek”, „Sprzęgło”),** s. Franciszka i Katarzyny z d. Saneckiej, ur. 26 czerwca 1913 r. w Czudcu.

Pięć klas szkoły powszechnej ukończył w Czudcu, a gimnazjum (szkołę średnią) w Kolegium Księży Saletynów w Dębowncu pod Jasłem w 1932 r. W latach 1934–1939 służył w marynarce wojennej, początkowo w szkole w Grudziądzu, potem w batalionie (bani) morskim w Wejherowie jako podoficer 2. oddziału w stopniu kaprała. Uczestniczył w kampanii wrześniowej w obronie półwyspu Hel w Babich Dołach. Wzięty do niewoli przez Niemców, do 1 września 1940 r. przebywał w obozie jenieckim na terenie III Rzeszy (obecnie jest to Starogard koło Szczecinka). Od października 1940 r. przed kpr. Karolem Stachakiem („Róża”), posterunkowym granatowej policji w Czudcu, zaprzysiężony do ZWZ-AK pod pseudonimem „Spytko”. Ścisłe współpracował z Mieczysławem Rzepką („Jastrzębiem”) z Czudca, który poznał go z komendantem obwodu w Rzeszowie Andrzejem Brydakiem. Od 1942 r. działał jako oficer kontrwywiadu AK zarówno w PPR, jak i w AL i GL. Wstąpił do Gwardii Ludowej na polecenie pozostającego w stałym kontakcie z Łukaszem Cieplińskim Józefa Liba („Wiktora”, „Bruzdy”) z kontrwywiadu AK, za działalność w WiN aresztowanego 2 grudnia 1947 r. oraz skazanego wyrokiem WSR w Krakowie z 23 czerwca 1950 r. na karę 12 lat więzienia. Był nawet dowódcą GL na terenie gmin Czudec, Raclawówka i Tyczyn, a od 1942 r. wchodził w skład sztabu dzielnicowego GL podlegającego Władysławowi Mytychowi ze Zgłobnia i Józefowi Augustynowi z Niechobrza. Po wyzwoleniu od sierpnia 1944 r. pełnił obowiązki komendanta powiatowego w Rzeszowie nowo tworzonej milicji, a po aresztowaniu mianowanego oficjalnie przez starostę rzeszowskiego Antoniego Bombę pierwszego komendanta mjr. Broniewicza aż do połowy października 1944 r. był komendantem powiatowym MO w Rzeszowie. Wcześniej, działając równolegle w wywiadzie AK, wielokrotnie kontaktował się też z oficerem wywiadu inspektoratu Józefem Królem („Leonem”, „Krzywym”), któremu przekazywał informacje na temat zatrzymanych akowców, mających nastąpić aresztowaniach oraz rozkazach zwierzchnich władz dotyczących działań wobec AK. Po częściowym zdekonspirowaniu (o czym poinformował go komendant wojewódzki MO płk Książarczyk), zagrożony aresztowaniem, zdezerterował z MO i ukrywał się koło Pstrągowej u Józefa Zaremby. Z końcem października 1944 r. razem z ukrywającymi się z nim żołnierzami AK ppor. Tadeuszem Szybkowskim („Sasem”) – prywatnie szwagrem – oraz Janem Konopką (rządcą majątku ziemskiego w Czudcu) został aresztowany przez NKWD, osadzony w obozie dla akowców w podprzemysłowych Bakończycach, a następnie wywieziony do łagrów w ZSRS (do Stalinogorska). Do kraju powrócił w lutym 1946 r. chory na gruźlicę. Od kwietnia do 12 września 1950 r. przebywał w sanatorium w Bystrej koło Bielska. 28 stycznia 1951 r. na podstawie „kompromitujących materiałów” zwerbowany został do współpracy z UB przez funkcjonariusza Sekcji VII Wydziału V WUBP w Rzeszowie Stanisława Grzebyka w celu rozpracowania sprawy o kryptonimie „Zbrodnia” (której głównym figurantem był dowódca grupy GL Józef Augustyn z Niechobrza) oraz sprawy o kryptonimie „Koło” (dotyczącej rozpracowania wywiadu antykomunistycznego). Jako informator

występował pod pseudonimem „12”. Pozostawał na kontakcie funkcjonariuszy UB najpierw Bronisława Pięty, a potem Władysława Kuchty z Sekcji VII Wydziału V WUBP w Rzeszowie. Z powodu ciężkiej choroby (gruźlicy) wyłączony z sieci agenturalnej 27 września 1952 r. Zmarł 10 maja 1953 r. w wieku zaledwie czterdziestu lat¹¹⁷⁸.

■ **Nitka Kazimierz („Narwał”, „Jerzy”)**, ur. 23 listopada 1907 r. w Głogowie Małopolskim, nauczyciel, porucznik AK.

Absolwent I Państwowego Gimnazjum w Rzeszowie. Maturę zdał w 1927 r. Studiował matematykę w Uniwersytecie Poznańskim, uzyskując tytuł magistra w 1932 r. We wrześniu 1939 r. otrzymał przydział mobilizacyjny do 17. Pułku Piechoty w Rzeszowie. Uczestnik kampanii wrześniowej. Podczas okupacji niemieckiej początkowo nauczyciel matematyki w Kolbuszowej, a potem mieszkał w rodzinnym Głogowie Małopolskim, prowadząc zakład fotograficzny przy ul. Głogowieckiego 37. Do ZWZ zaprzysiężony 12 grudnia 1939 r. przez mjr. Stanisława Ruśkiewicza („Floriana”). Uczestnik tajnego nauczania. Od 1 grudnia 1943 r. komendant Placówki AK Głogów. Aresztowany przez UB w sierpniu 1944 r., wkrótce zwolniony. Aresztowany ok. 30 października 1944 r. na cmentarzu na Piasku w Głogowie, w chwili gdy porządkował groby swojej matki i rodzeństwa, którzy zginęli 29 lipca 1944 r. podczas bombardowania Głogowa przez Niemców¹¹⁷⁹. Zabity przez UB na początku listopada 1944 r. w okolicach lotniska w Jasionce. Ciało nie odnaleziono¹¹⁸⁰.

■ **Nyzio Jan Zbigniew („Grzmot”, „Józef”)**, s. Stanisława, ur. 12 października 1919 r. w Trzcinie.

Uczęszczał do II Gimnazjum Państwowego w Rzeszowie i tam w 1937 r. zdał maturę. Odbił służbę w 39. Pułku Piechoty w Jarosławiu, w trakcie której ukończył szkołę podchorążych rezerwy, uzyskując stopień plutonowego podchorążego. Brał udział w wojnie obronnej 1939 r. w okolicach Tuchowa na linii Dunajca. W 1940 r. zwerbowany do AK przez szkolnego kolegę Józefa Frankiewicza. Dowódca 2. plutonu AK Świlcza-Woliczka. Na przełomie 1941/1942 r. wcielony przymusowo do *Polnischer Baudienst*, tzw. junaków służby budowlanej w Rzeszowie. Prawdopodobnie wchodził w skład konspiracyjnego sądu specjalnego pod przewodnictwem Józefa Kokoszki („Koraba”, „506”)

działającego od jesieni 1944 r., a więc już pod okupacją sowiecką. Ujawnił się przed Komisją Amnestyjną przy PUBP w Rzeszowie 31 marca 1947 r. Studiował już wtedy ekonomię

¹¹⁷⁸ Zob. AIPN Rz 0087/5, *Teczka personalna informatora pseudonim „12” Piotra Moskwy z lat 1951–1953*; Raport o udzielenie zezwolenia na werbunek, 19 XII 1949 r.; zeznania własne, 27 I 1951 r., k. 7, 21–22, 49; E. Brydak, *Pierwsze miesiące okupacji sowieckiej...*, s. 24, 49; M. Krzysztofiński, *Komuniści na Rzeszowszczyźnie...*, s. 185; Z.K. Wójcik, *Rzeszów...*, s. 197.

¹¹⁷⁹ *Relacja Bogusława Koguta* za: R. Borkowski, *Głogów...*, s. 245–246.

¹¹⁸⁰ Zob.: R. Borkowski, *Głogów...*, s. 115, 245–246; G. Ostasz, A. Zagórski, *Akcja „Burza”...*, Kraków 2003, s. 621.

w Krakowie. Ukończył dwa fakultety – ekonomię i pedagogikę. W 1948 r. podjął pracę w Wojewódzkim Zjednoczeniu Przemysłu Mięsnego w Rzeszowie, gdzie pracował aż do emerytury. W trakcie okupacji poślubił 21 listopada 1942 r. Władysławę Osetkowską. Zmarł 14 lutego 2012 r.¹¹⁸¹

■ **Paduch Jan („Janek”)**, s. Andrzeja i Katarzyny, ur. 17 kwietnia 1918 r. w Staniszewskim, pow. Kolbuszowa.

W latach 1936–1938 członek PPS. Od 1938 r. służył w marynarce wojennej, a we wrześniu 1939 r. bronił Helu. Od 1942 r. członek PPR. Od marca 1943 r. w GL, a od lipca 1943 r., po aresztowaniu przez Niemców Józefa Bielendy, dowódca oddziału GL „Iskra”. Od października 1944 r. pełniący obowiązki kierownika PUBP w Kolbuszowej, odpowiedzialny za liczne aresztowania akowców. Od 18 stycznia 1945 r. zastępca kierownika PUBP w Tarnowie. 5 kwietnia 1945 r. śmiertelnie postrzelił się z własnej broni¹¹⁸².

■ **Pałka Władysław („Zdzisław”, „Karaś”, „Rygor”)**, ur. 6 czerwca 1912 r. w Mrowli, pow. Rzeszów, adwokat.

W latach 1935–1936 odbył służbę wojskową i ukończył Kurs Podchorążych Rezerwy Piechoty przy 12 DP w Tarnopolu. Praktykę wojskową odbył w 51 pp. w Brzeżanach. Awansowany na stopień podporucznika rezerwy. W latach 1931–1935 studiował prawo na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, które ukończył w 1935 r., uzyskując tytuł magistra prawa. Równolegle studiował przez 3 lata na Studium Ekonomiczno-Administracyjnym, uzyskując dodatkowo tytuł magistra nauk ekonomiczno-administracyjnych. W 1936 r. rozpoczął aplikację sędziowską w Sądzie Okręgowym we Lwowie. W okresie przedwojennym pracował w Izbie Skarbowej i Urzędzie Wojewódzkim we Lwowie, a następnie w Starostwie Powiatowym. Pełnił funkcję p.o. wicestarosty Stanisławowa. Zmobilizowany 27 sierpnia 1939 r. walczył w kampanii wrześniowej w szeregach 51 pp. W konspiracji od grudnia 1939 r. Podczas okupacji (1939–1943) pracował w Rzeszowie w charakterze aplikanta adwokackiego. Od maja 1944 r. dowódca plutonu ZWZ-AK w miejscowości Mrowla i Rudna Mała, zastępca dowódcy Placówki AK „Grab” (Głogów Małopolski). Od marca 1944 r. szef (oficer) wywiadu w Inspektoracie AK Rzeszów, kierował wówczas grupą, która rozpracowała niemieckie doświadczenia z bronią V-2 (*Vergeltungswaffe-2*) na poligonie Waffen-SS Blizna-Pustków koło Mielca. Był jednym z najbliższych współpracowników mjr. Łukasza Ciepłińskiego („Pługa”). Po wojnie, od 1945 r. był dyrektorem Urzędu Likwidacyjnego. Brał udział w legalizowaniu pobytu na terenie Śląska ukrywających się członków WiN, w tym członków IV ZG WiN. Egzamin adwokacki zdał 14 marca 1959 r., a 26 listopada 1960 r. wpisany został na listę adwokatów Izby Adwokackiej w Katowicach. Wpisowi dwukrotnie sprzeciwił się ówczesny Minister Sprawiedliwości.

¹¹⁸¹ Zob. A. Szary, *Jan Zbigniew Nyzio*, „Trzcionka” 2009, nr 51, s. 16.

¹¹⁸² Zob. AIPN Rz 0048/2130, *Akta osobowe Jana Paducha*; Z. Nawrocki, *Zamiast wolności...*, s. 41; *Twarze bezpieki w Polsce południowo-wschodniej 1944–1990*, red. J. Izdebski, K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2007, s. 292.

Ślubowanie złożył 6 lipca 1964 r. i dopiero od tego roku zaczął prowadzić kancelarię adwokacką najpierw w Siemianowicach Śląskich, a potem od 4 marca 1971 r. w Zespole Adwokackim Nr 3 w Katowicach, gdzie pracował do końca kariery adwokackiej – 31 grudnia 1983 r. W latach 70. bronił Kazimierza Świtonia. Jako adwokat był wybitnym cywilistą. Odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Srebrnym Krzyżem zasługi z Mieczami, Krzyżem Walecznych i Złotym Krzyżem zasługi oraz odznaczeniem resortowym – Zasłużony dla Wymiaru Sprawiedliwości. Zmarł 17 grudnia 2012 r. w Katowicach. Został pochowany na cmentarzu przy ul. Francuskiej w Katowicach. Jego wnuczką jest Agnieszka Walter-Drop¹¹⁸³.

■ **Panek Stanisław („Gil”),** ur. 12 maja 1916 r. w Lutczy, woj. rzeszowskie, oficer AK, profesor.

W 1936 r. podjął studia na Uniwersytecie Jagiellońskim, gdzie w 1939 r. otrzymał absolutorium w Studium Wychowania Fizycznego. Od 9 października 1939 r. był komendantem Tajnej Organizacji Harcerskiej. Jego grupa nosiła nazwę „Czarny Las”. Od 1940 r. należał do ZWZ, a od 1941 r. był dowódcą bojówki dywersyjnej Placówki ZWZ Strzyżów–Niebylec. Na przełomie 1942 i 1943 r. ukończył z pierwszą lokatą kurs szkoły podchorążych. 1 czerwca 1943 r. został awansowany na stopień kaprała podchorążego. W połowie 1943 r. przeniesiono go do oddziału dywersyjnego Inspektoratu Armii Krajowej Rzeszów. W 1943 r. został mianowany na stopień podporucznika. Brał udział w przygotowaniach do uwolnienia Józefa Spychalskiego „Luty” z więzienia Montelupich w Krakowie, a podczas akcji 26 maja 1944 r. dowodził zespołami rzeszowskiego Kedywu w Krakowie. Podczas akcji „Burza” dowodził dyspozycyjnym oddziałem dywersyjnym Inspektoratu Armii Krajowej Rzeszów stanowiącym ochronę sztabu 24. Dywizji Piechoty Armii Krajowej kwaterującego na Staromieściu (północnej dzielnicy Rzeszowa). 18 września 1944 r. został aresztowany przez NKWD i więziony „Na Zamku” w Rzeszowie. W listopadzie 1944 r. wywieziono do łagrów Borowicze, Jegolsk, Swierdłowski. Po powrocie do kraju 15 listopada 1947 r. został nauczycielem Gimnazjum i Liceum im. Stanisława Konarskiego w Krakowie. W 1949 r. uzyskał tytuł magistra wychowania fizycznego i został nauczycielem akademickim. W 1960 r. obronił pracę doktorską, a w 1965 r. uzyskał habilitację w zakresie antropologii. W latach 1968–1978 był rektorem Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie. W 1983 r. uzyskał stopień profesora zwyczajnego. Zmarł 10 sierpnia 1999 r. Był żonaty z Janiną¹¹⁸⁴.

¹¹⁸³ J. Forystek, *Adwokaci w podziemnym wymiarze sprawiedliwości*, s. 402, 411 i 416; *Nekrolog Władysława Pałki*, „Nowiny”, 21–23 XII 2012; G. Ostasz, A. Zagórski: *Akcja „Burza”...*, s. 630; G. Ostasz, *Okręg Rzeszowski...*, s. 56, 357; W. Pałka, *Placówka Głogów*, mps; Z. Zblewski, *Okręg Krakowski*, s. 110–112, 118–119, 125, 201; P. Szopa: *Wymiar sprawiedliwości...*, s. 189–190 (przypis 651) i s. 555–556.

¹¹⁸⁴ Opracowano na podstawie biogramu zamieszczonego na stronie <http://malopolskawiiwojnie.pl/> [dostęp 27 IV 2017 r.] oraz wskazanych tam źródeł, m.in.: S. Panek, *Wspomnienia*, [w:] *Lutcza w czasach okupacji*, Stalowa Wola 1955, s. 55–60, S. Dąbrowa-Kostka, „Burza” na Rzeszowszczyźnie, „Kierunki” 1972, nr 8, s. 10; *idem*, *Początek akcji*, „Kierunki” 1972, nr 9, s. 10; *idem*, *W okupowanym Krakowie*, Kraków 1972, s. 135; MSBUDN, t. 1, Kraków 1997–2009, s. 26; G. Ostasz, A. Zagórski, *Podokręg AK Rzeszów...*, s. 77, 80.

■ **Pańczak Władysław („Adam”)**, ur. 17 sierpnia 1893 r. w Rzeszowie, nauczyciel, żołnierz AK.

Uczestnik wojny polsko-bolszewickiej. Nauczyciel w I Państwowym Gimnazjum i Liceum w Rzeszowie. Sekretarz Koła TSL w Rzeszowie. Uczestnik kampanii wrześniowej w stopniu plutonowego. W czasie okupacji niemieckiej pracował jako urzędnik w Urzędzie Pracy (*Arbeitsamt*) w Rzeszowie. Jeden z najbliższych współpracowników Łukasza Cieplińskiego i Edwarda Brydaka (wraz ze szwagrem Janem Geroniem). W Inspektoracie AK Rzeszów zajmował się sprawami legalizacji (podrabianiem i przygotowywaniem dokumentów pod fałszywe nazwiska). Chory na serce, zmarł 15 grudnia 1945 r. w Rzeszowie. Pochowany na cmentarzu Rzeszów-Pobitno. Ożeniony z Marią z d. Geroń („Irys”), siostrą Jana Geronia („Olka”)¹¹⁸⁵.

■ **Paśkiewicz Augustyn („Drozd”, „Malinowski”, „Ptaszor”)** *vel* Augustyn Jurkiewicz, s. Józefa i Honoraty z d. Pięty, ur. 19 maja 1913 r. w Budziwoju, pow. Rzeszów.

Żołnierz wywiadu i kontrwywiadu AK i WiN. Maturę zdał w 1934 r. w I Gimnazjum Państwowym im. ks. S. Konarskiego w Rzeszowie. Praktykę wojskową odbył w 17. Pułku Piechoty w Rzeszowie. Prowadził wywiad w więzieniu „Na Zamku” w Rzeszowie. Kierował poakowską komórką wywiadu, zbierając informacje o PPR oraz dotyczące wojska, MO i UB. Do końca 1945 r. zatrudniony był w PKP, a potem do 15 lipca 1947 r. w rzeszowskim urzędzie skarbowym. Od Zofii Wawszczak, obsługującej centralę telefoniczną Urzędu Pocztowego w Rzeszowie, otrzymywał stenogramy podsłuchanych rozmów telefonicznych UB, MO, wojska oraz innych instytucji państwowych. Ujawnił się 29 września 1951 r. przed WUBP w Rzeszowie, ale został natychmiast aresztowany. Wyrokiem WSR w Rzeszowie z 18 kwietnia 1952 r. skazany na 10 lat więzienia. Warunkowo zwolniony 13 kwietnia 1956 r. Zmarł 3 lutego 1969 r. bezpotomnie w Rzeszowie¹¹⁸⁶.

■ **Pater Wojciech („Przyrwa”)**, urodzony w Przybyszówce, pow. Rzeszów.

Przed wojną naczelnik jednego z wydziałów Dyrekcji Okręgowej Kolei w Poznaniu. W latach 1935–1939 prezes Klubu Sportowego Lech Poznań. W związku z tym, że Poznań po wcieleniu Pomorza stał się terenem, gdzie represjonowano polską inteligencję w ramach akcji „Tannenberg”, uciekł z Wielkopolski. Współzałożyciel, razem z Józefem Korylem („Piłą”) i Janem Geroniem („Olkiem”), Placówki ZWZ-AK Świlcza-Trzciana. Prywatnie wujek Stanisława Leśko („Leśniewicza”) ze „Straży” Dziekońskiego, brat matki tego ostatniego Apolonii.

■ **Piątek Edward („Orzech”, „Szczur”)**, s. Stanisława i Józefy z d. Słupczyńskiej, ur. w 1922 r. w Trzcianie, pow. Rzeszów.

Żołnierz dywersji AK w oddziale Tadeusza Dziedzica („Gruszy”). Uczestniczył w licznych akcjach ekspropriacyjnych i przy wykonywaniu wyroków śmierci. Brał udział

¹¹⁸⁵ Zob. G. Ostasz, A. Zagórski, *Akcja „Burza”...*, s. 632.

¹¹⁸⁶ Zob. biogram sporządzony przez G. Ostasza, [w:] KSOP, t. III, s. 407–409.

w likwidacjach, m.in. Władysława Mytycha i Józefa Ciebierzy (24 maja 1944 r.), braci Stanisława, Tomasza i Józefa Ossaków (2 listopada 1944 r.) oraz Bolesława Wojciechowskiego (22 lutego 1945 r.). 18 listopada 1944 r. razem z B. Adamcem („Rakiem”) rekwizował z posterunku MO w Świlczy listy poborowych i kenkarty. Zastrzelony w marcu 1945 r. przez funkcjonariuszy KBW i MO z Raławówki. Zemstą za jego śmierć miało być wykonanie wyroku śmierci na milicjancie z posterunku MO w Raławówce Walentym Kaszubie, s. Franciszka ze Zgłobnia. Jego brat Henryk Piątek 15 czerwca 1945 r. brał udział w akcji rozbrojenia posterunku MO w Świlczy.

■ **Piątek Stanisław („Gruby”, „Kloc”),** s. Jana i Agaty z d. Pomianek, ur. 24 maja 1901 r. w Trzcinie, pow. Rzeszów.

Był dowódcą oddziału specjalnego LSB na teren Świlczy, Raławówki i Głogowa oraz dowódcą plutonu BCh w Trzcinie. Według *Charakterystyki* sporządzonej przez sierż. Adama Siłkę przed 1939 r. należał do BBWR i popierał sanację, a potem wstąpił do SL, „nadzwyczaj tchórzliwy”, gdyż nie brał udziału w wypadach¹¹⁸⁷.

■ **Piela Stanisław („Kościarz”, „Dendy”, „Kogut”),** s. Józefa i Józefy z d. Korneckiej, ur. 2 lutego 1909 r. w Staroniwie, pow. Rzeszów.

W latach 1931–1932 służył w 48. Pułku Piechoty w Stanisławowie w stopniu szeregowego. Według jego zeznań z 18 listopada 1946 r. przez dwa tygodnie 1943 r. należał do AK, ale został wyrzucony przez Józefa Frankiewicza, dowódcę Placówki AK „Świerk”, wraz z całą swoją grupą (Józefem Pypciem „Kępą”, Władysławem Gąsiorem „Wróblewskim” i Edwardem Łagowskim „Bocianem”) za „pijaństwo i samowolne napady”. Od 1943 r. w drużynie BCh (według Marcina Maruszaka w oddziale specjalnym BCh) dowodzonej przez Michała Rzęsę ze Staroniwy i S. Wójcika. W 1944 r. konspiracyjny sąd specjalny wydał na niego wyrok śmierci, lecz nie został on wykonany ze względów politycznych, gdyż dowództwo AK obawiało się, że będzie to potraktowane przez SL „Roch” jako element walki politycznej, co uniemożliwi skuteczne przeprowadzenie operacji scaleniowej z BCh. Od połowy 1945 r. grupa Pieli całkowicie usamodzielniała się i jedynie sporadycznie uczestniczyła w akcjach zbrojnych organizowanych przez wywodzącego się z BCh Franciszka Rejmana „Bicza”. Grupa ta, według wspomnień J. Frankiewicza całkowicie zdemoralizowana, dokonała licznych napadów oraz morderstw na mieszkańcach gminy Świlcza i jej okolic. Aresztowany 7 listopada 1946 r. w Rzeszowie. Skazany wyrokiem WSR w Rzeszowie z 20 lutego 1947 r. za zabójstwo w 1946 r. Mariana Bieszczada na przyjęciu weselnym Marii i Alfonsa Lisów w Bratkowicach na karę śmierci, zamienioną postanowieniem WSR w Rzeszowie z 6 marca 1947 r. na karę 15 lat więzienia. W innym procesie dodatkowo wyrokiem Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 17 stycznia 1949 r., (sygn. akt II K 361/48) skazany na karę więzienia 15 lat za udział

¹¹⁸⁷ Zob. AIPN Rz 0172/15/J, *Kwestionariusz osobowy*, k. 171; AIPN Rz 046/58, Akta śledztwa w sprawie o współpracę z oddziałem Franciszka Rejmana, ps. „Bicz” i inne czyny przeciwko Henrykowi Stawarzowi. *Charakterystyka Henryka Stawarza*, k. 22.

w innych licznych napadach rabunkowych na mieszkańców okolicznych miejscowości¹¹⁸⁸. Próba rehabilitacji na podstawie ustawy z 23 lutego 1991 r. nie powiodła się, albowiem sądy III RP uznały czyn, za który skazany został Piel za mający charakter kryminalny¹¹⁸⁹.

■ **Pięta Piotr („Vis”),** s. Walentego, ur. 3 czerwca 1909 r. w Bratkowicach.

Chwilowo działał w BCh, później członek grupy Stanisława Piel („Kościarza”), a od 1945 r. w oddziale Leona Słowika („Uzdy”). Uczestnik wielu akcji ekspropriacyjnych. Według M. Maruszaka od 1944 r. żołnierz AK w plutonie AK Głogów dowodzonym przez Jana Surowca („Rydz”), co nie zostało potwierdzone w innych materiałach źródłowych. Od 1946 r. członek koła PSL w Czarnej koło Dębicy. Ojciec pięciorga dzieci. Aresztowany 5 grudnia 1946 r. i wyrokiem WSR w Rzeszowie z 20 lutego 1947 r., (sygn. akt Sr 85/47), skazany razem ze Stanisławem Pielą za rzekomy udział w zabójstwie w 1946 r. Mariana Bieszczada na weselu Marii i Alfonsa Lisów w Bratkowicach na karę 15 lat więzienia.

Nieco inną wersję wydarzeń przedstawił niedawno M. Maruszak w artykule opublikowanym na łamach wydawanego przez niego czasopisma „Tajna Historia Rzeszowa”¹¹⁹⁰. Według niego Marian Bieszczad i jego brat byli uzbrojeni w automaty i przybyli na wesele w mundurach. Wśród gości weselnych było kilku funkcjonariuszy PUBP w Rzeszowie. Jego zdaniem P. Pięta działał w samoobronie i w związku z tym powinien zostać zrehabilitowany na podstawie ustawy lutowej z 1991 r. Sąd Okręgowy w Rzeszowie postanowieniem z 21 stycznia 1997 r., sygn. II Ka 145/96 odmówił rehabilitacji „Visa” i unieważniania wyroku skazującego z 1947 r., a Sąd Apelacyjny w Rzeszowie postanowieniem z 7 marca 2013 r. odmówił wznowienia postępowania w tej sprawie. Również Rzecznik Praw Obywatelskich w piśmie z 28 stycznia 2015 r., znak: II.511.547.2014.KS uznając, że Piotr Pięta jako członek AK prowadził działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego i powinien uchodzić w tym zakresie za człowieka zasłużonego nie podzielił jednocześnie stanowiska rodziny odnośnie orzeczenia sądu rehabilitacyjnego, stwierdzając, że: „Strażnik Wojewódzkiego Komitetu PPR – Marian Bieszczad, który zginął w wyniku postrzelenia, przebywał na weselu w celach prywatnych, jako jeden z gości. Ojciec Pani [Piotr Pięta] oraz jego dwaj towarzysze dowiedzieli się o jego obecności dopiero po przybyciu na wesele. Nic nie wskazuje, że miała to być zaplanowana, konspiracyjna akcja o charakterze odwetowym. Nie zachodzą również podstawy do twierdzeń o działaniu w samoobronie, ponieważ nie zostało ustalone, aby to Marian Bieszczad pierwszy zaczął strzelać. Także na podstawie wyjaśnień samych skazanych nie można wysnuć wniosku, że wywołanie strzelaniny w trakcie zabawy weselnej, w czasie której ucierpiały zupełnie postronne osoby, podyktowane było

¹¹⁸⁸ Zob. AIPN Rz 107/408, k. 75, 86–87; AIPN Rz 05/32, k. 346; AIPN Rz 00105/18, k. 162; M. Maruszak, *Od...*, k. 285.

¹¹⁸⁹ M. Maruszak, *PPR-owiec w akcji...* [dostęp 14 VII 2017 r.].

¹¹⁹⁰ *Idem*, *Podwójnie „Wyklęty”. Sprawa Piotra Pięty ps. „Vis”*, THR 2013, nr 1, s. 19–27.

wyłącznie patriotycznymi motywami”¹¹⁹¹. Piotr Pięta został pochowany na cmentarzu w Czarnej.

■ **Porada Eugeniusz („Kikut”),** s. Wincentego i Józefy z d. Kokoszki, ur. 11 listopada 1924 r. w Rzeszowie.

Miał niedowład prawej ręki wskutek niewyleczonej w dzieciństwie choroby Heinego-Medina. W czasie okupacji niemieckiej poszukiwany był za uchylenie się od obowiązku pracy. Według Marcina Maruszaka mógł być żołnierzem Obwodu AK Mielec z oddziału Józefa Białka („Dęba”), ale informacja ta nie została potwierdzona. Brak również informacji o posiadanym przez niego jakimkolwiek stopniu wojskowym. W oddziale Franciszka Rejmana od kwietnia 1946 r. Aresztowany przez MO 16 września 1946 r. Wyrokiem WSR w Rzeszowie z 1 lutego 1949 r. (sygn. akt Sr 7/47) skazany został na karę śmierci, zamienioną na mocy amnestii na 15 lat więzienia. W innej wieloosobowej sprawie wyrokiem Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 17 stycznia 1949 r., sygn. akt II K 361/48, skazany na karę dożywocia. Warunkowo zwolniony z odbycia reszty kary 1 lipca 1958 r.¹¹⁹²

■ **Przywara Wincenty („Marian”, „Michał”),** s. Jana i Marii z d. Rusin, ur. 28 VI 1901 r. w Bratkowicach-Sitkówce.

W latach 1918–1923 służył w Wojsku Polskim w Rzeszowie i w Brześciu nad Bugiem. W 1923 r. wyjechał do kopalni na Śląsk Cieszyński, a stamtąd w 1924 r. wyemigrował do Francji (Lotaryngii), gdzie pracował w kopalni rudy żelaza i wstąpił do Komunistycznej Partii Francji. W 1925 r. wydany z Francji przeniósł się do Belgii, gdzie pracował do 1931 r. przynależąc do Belgijskiej Partii Komunistycznej. Po powrocie do Polski wstąpił do Komunistycznej Partii Polski. W 1934 r. skazany za działalność komunistyczną na karę wieloletniego więzienia, którą odbywał do wybuchu wojny. W czasie okupacji ukrywał się poszukiwany przez gestapo za działalność w partii komunistycznej. Według niektórych w okresie tym miał być przeszkolony na terenie ZSRS do pracy komunistycznej. Brak oficjalnego potwierdzenia tej informacji. Podczas akcji „Burza” przyłączył się do oddziału ppor. Józefa Lisa („Tajfun”), brata „Uklei”, który pochodził z tego samego przysiółka – Sitkówka. Po wejściu Armii Czerwonej został założycielem koła PPR w gminie Świlcza, od jesieni 1944 r. oddelegowany do pracy w Komitecie powiatowym PPR w Rzeszowie, gdzie na początku 1946 r. objął stanowisko II sekretarza komitetu powiatowego PPR. Po aresztowaniu w kwietniu 1946 r. członków grupy Stanisława Pielei („Kościarza”) tropiony przez szefa tej grupy. Zespół „Kościarza” w nowym składzie usiłował go zastrzelić 16 kwietnia 1946 r., 13 czerwca 1946 r. i wreszcie 16 października 1946 r. na weselu w Bratkowicach, jednak za każdym razem bez

¹¹⁹¹ Idem, Czy Piotr Pięta „Vis” pozostanie na zawsze „wyklęty”? Skandaliczna wymowa pisma Rzecznika Praw Obywatelskich, THR 2015, nr 1–2, s. 5–8, oraz www.tajnahistoriarzeszowa.pl [dostęp 27 IV 2017 r.].

¹¹⁹² AIPN Rz 107/1167, Akta sprawy karnej p-ko Eugeniuszowi Poradzie.

powodzenia. 25 listopada 1946 r. objął stanowisko referenta sekcji 5 Wydziału V WUBP w Rzeszowie, gdzie zajmował się ochroną kontrwywiadowczą struktur PPR. Od 1948 r. w PZPR. W 1949 r. oddelegowany do Głównego zarządu Informacji LWP. Od 1950 r. pracował w WUBP w Rzeszowie. Awansowany do stopnia podporucznika z dniem 1 stycznia 1951 r. Mimo pracy w UB żołnierze AK z Bratkowic-Sitkówki, którzy brali z nim udział w akcji „Burza” uniknęli represji ze strony organów bezpieczeństwa publicznego. Zwolniony ze służby 30 kwietnia 1955 r. Po tej dacie kontynuował działalność partyjną w strukturach PZPR¹¹⁹³.

■ **Pukała Edward („Lis”),** s. Wincentego i Katarzyny z d. Kostur, ur. 29 czerwca 1921 r. w Przybyszówce.

W czasie okupacji niemieckiej żołnierz AK z 3. plutonu AK Przybyszówka, w 2. drużynie dowodzonej przez Wojciecha Kocana. Brał udział w wykonywaniu wyroków konspiracyjnych sądów specjalnych, m.in. na braciach Stanisławie, Tomaszu i Józefie Ossakach (2 listopada 1944 r.) i Władysławie Kornaku, pełnomocniku PKWN ds. reformy rolnej (11 grudnia 1944 r.). Później jako członek bandy Wojciecha Kocana („Maka”, „Czarnego Sędziego”) uczestniczył w licznych napadach rabunkowych na mieszkańców gminy Świlcza. Posługiwał się pistoletem maszynowym M.Pi. Konspiracyjny sąd w 1946 r. wydał na niego, jego dowódcę Wojciecha Kocana i Antoniego Rączego wyrok śmierci. Od tego momentu ukrywał się. Ze swojej działalności konspiracyjnej ujawnił się przed PUBP w Rzeszowie 31 marca 1947 r., otrzymując zaświadczenie o ujawnieniu nr 52116. W dniu 15 grudnia 1948 r. wstąpił do PZPR, z której został wykluczony już 5 kwietnia 1949 r. Aresztowany przez PUBP w Rzeszowie 10 września 1949 r. i skazany wyrokiem WSR w Rzeszowie z 6 listopada 1947 r., (sygn. akt Sr 860/47), m.in. za udział w zabójstwie Władysława Kornaka, Stanisława Ossaka i Zenona Kondratiuka na karę 15 lat więzienia, złagodzoną na mocy amnestii do 5 lat więzienia. Zwolniony z więzienia 8 grudnia 1954 r. Zmarł 16 lipca 1986 r. Wniosek o rehabilitację złożony przez rodzinę został załatwiony odmownie postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 19 listopada 1998 r. (sygn. akt II Ko 116/98).

■ **Rączy Antoni („Rak”, TW „Gołąb”),** s. Wojciecha i Katarzyny z d. Pisarek, ur. 11 stycznia 1912 r. w Przybyszówce.

Żołnierz AK w 2. drużynie z 3. Plutonu AK Przybyszówka dowodzonej przez Wojciecha Kocana („Maka”). Podczas okupacji sowieckiej stał się członkiem bandy rabunkowej Wojciecha Kocana („Maka”, „Czarnego Sędziego”) z udziałem Edwarda Pukały („Lis”) i Józefa Gniewka („Prędkiego”). Za udział w licznych rozbojach i kradzieżach w 1946 r. skazany na karę śmierci wyrokiem sądu specjalnego, zatwierdzonym osobiście do wykonania przez Adama Lazarowicza („Klamrę”). Ujawnił się na mocy amnestii przed PUBP

¹¹⁹³ M. Maruszak, *PPR-owiec w akcji „Burza”*, www.tajnahistoriarzeszowa.wordpress.com [dostęp 14 VII 2017 r.]

w Rzeszowie 26 marca 1947 r., otrzymując zaświadczenie o ujawnieniu nr 25497. Od lipca 1947 r. co najmniej do lipca 1950 r. TW UB o pseudonimie „Gołąb”¹¹⁹⁴.

■ **Rączy Bronisław („Słowik”)** vel Sebastian Wiśniewski, s. Tomasz i Franciszki, ur. 5 sierpnia 1919 r. w Przybyszówce.

Członek oddziału leśnego Franciszka Rejmana („Bicza”). Według kartotek służby bezpieczeństwa zastępca Rejmana. Aresztowany przez PUBP Rzeszów 5 września 1947 r. w majątku Klejniki koło Szczecina¹¹⁹⁵.

■ **Rączy Michał**, s. Jana i Łucji z d. Szkoła, ur. 29 września 1916 r. w Przybyszówce, pow. Rzeszów.

Ukończył 7 klas szkoły powszechnej i 3-letnią szkołę zawodową. W latach 1938–1939 służył w 17. Pułku Piechoty w Rzeszowie. Brał udział w kampanii wrześniowej, podczas okupacji niemieckiej pracował jako szewc w Zwińcycy. Od 1 lutego 1945 do 16 lutego 1948 r. funkcjonariusz WUBP w Rzeszowie, od 1 lutego 1946 r. w stopniu chorążego pełniącego obowiązki komendanta WUBP Rzeszów. Od 20 czerwca 1946 r. zastępca naczelnika Wydziału „A” WUBP w Rzeszowie. 8 listopada 1947 r. aresztowany, a następnie skazany wyrokiem WSR w Rzeszowie z 16 lutego 1948 r., (sygn. akt Sr 62/48), na 15 lat więzienia za zabójstwo 7 listopada 1947 r. swojego znajomego, mieszkańca Rzeszowa Józefa Pędzłowskiego. Na mocy amnestii z 1952 r. wyrok obniżono do 10 lat więzienia. Karę tę odbywał w więzieniach w Barczewie i w Iławie. Postanowieniem WSR w Rzeszowie z 6 sierpnia 1953 r. zwolniony warunkowo z odbywania reszty kary. Ojciec pięciorga dzieci¹¹⁹⁶.

■ **Rączy Władysław Mieczysław („Przybysz”)**, ur. 21 maja 1913 r. w Przybyszówce, pow. Rzeszów.

W 1936 r. uzyskał tytuł magistra prawa w UJ. Był członkiem PAML (Polskiej Akademickiej Młodzieży Ludowej), ZMW RP „Wici” i SL. W latach 1935–1936 był prezesem PAML w Krakowie. Patronatem otoczył go prof. Stanisław Kot. Po ukończeniu studiów odbył zasadniczą służbę wojskową w 6. Pułku Strzelców Podhalańskich, którą ukończył w stopniu podporucznika. W 1938 r. rozpoczął pracę w Wytwórni Prochu Strzelniczego w Pionkach. Uczestnik kampanii wrześniowej. W listopadzie 1939 r. powrócił wraz z żoną do rodzinnej Przybyszówki. Członek struktur SL „Roch”, w tym od lipca 1940 r. do połowy 1943 r. członek tzw. trójki politycznej Obwodu SL „Roch” Rzeszów (tj. „Nadleśnictwa Radło”). W czasie okupacji ściśle współpracował z zastępcą komendanta Placówki AK Świltza Józefem Koryłem („Piłą”). W maju 1943 r. zrezygnował z tej funkcji.

¹¹⁹⁴ AIPN Rz 107/1677, Oświadczenie Antoniego Rączego o ujawnieniu się, 26 marca 1947 r., k. 70–71; AIPN Rz 00138/840/J, *Teczka personalna Rączy Antoni*, TW „Gołąb”, AIPN Rz 0087/617.

¹¹⁹⁵ AIPN Rz 00105/18, *Kartoteka*, k. 45, Dossier Rączego Bronisława, k. 35–36.

¹¹⁹⁶ Zob. AIPN Rz 0054/3317, *Akta osobowe Michała Rączego; Twarze bezpieki w Polsce południowo-wschodniej 1944–1990*, red. J. Izdebski, K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2007, s. 331; AIPN Rz 25/1121, *Akta w sprawie Michała Rączy, s. Jana, z-cy naczelnika Wydziału „A” WUBP*.

Brał udział w szkoleniu wojskowym oddziałów „Chłostry”, a potem BCh. Wraz z młodszym bratem Zbigniewem został rozstrzelany przez Niemców 28 lipca 1944 r. w Przybyszówce, tuż przed zakończeniem okupacji hitlerowskiej (2 sierpnia 1944 r.). Razem z nimi rozstrzelano wówczas odwiedzających ich mgr. Stefana Trześniowskiego (lat 36) oraz jego ojca Andrzeja Trześniowskiego (lat 65). Pochowany na cmentarzu parafialnym w Rzeszowie-Przybyszówce¹¹⁹⁷.

■ **Rejman Franciszek („Wilk”, „Bicz”)**, s. Wojciecha i Anieli z d. Tomaka, ur. 30 maja 1922 r. w Błędowej Zgłobieńskiej.

Od 1942 r. żołnierz BCh, w kompanii dowodzonej przez Henryka Stawarza („Sępa”) z Trzciany. Dowódca niescalonego z AK oddziału LSB. W czasie „Burzy” uczestnik zgrupowania BCh w Siedliskach pod Rzeszowem. Na przełomie kwietnia i maja 1946 r. razem z Eugeniuszem Poradą i Józefem Szyllesem oraz Leonem Słowikiem utworzył leśny oddział partyzancki, który działał głównie w okolicach lasu bratkowickiego na terenie gmin Świlcza, Raclawówka i Głogów oraz powiatów rzeszowskiego, dębickiego i kolbuszowskiego. Oddział ten przeprowadził kilkadziesiąt akcji ekspropriacji, kar chłosty oraz likwidacji, w wyniku których część ofiar poniosła śmierć, a część została dotkliwie pobita. Od czerwca 1946 r. poszukiwany przez MO i UB, ukrywał się. Ujawnił się przed Komisją Amnestijną przy PUBP w Rzeszowie 8 kwietnia 1947 r., po czym wyjechał na Pomorze. Mieszkał w Nowogardzie. Zmarł 21 stycznia 1971 r.¹¹⁹⁸. Własnoręczny życiorys Rejmana z dnia 8 kwietnia 1947 r. znajduje się w końcowej części rozprawy zawierającej skany dokumentów (skany nr 6.1–6.7).

■ **Rogała Józef („Chmielnik”, „Chmiel”, „Rychsza”, „Ryksza”)**, s. Wojciecha i Anieli z d. Pięty, ur. 23 sierpnia 1922 r. w Bratkowicach.

Żołnierz BCh w plutonie Walentego Boczkaja („Kłosa”). Po scaleniu w plutonie AK Bratkowice. Od wiosny 1946 r. w oddziale leśnym Franciszka Rejmana. 27 grudnia 1946 r. sam zgłosił się do PUBP i został aresztowany. Zwolniony z aresztu 15 marca 1947 r. na mocy amnestii¹¹⁹⁹.

■ **Rogała Stanisław**, s. Tomasza i Katarzyny z d. Watros, ur. 14 czerwca 1920 r. w Bratkowicach.

Żołnierz AK w plutonie AK Głogów Jana Surowca („Rydz”), a następnie w bojówce Leona Słowika („Uzdy”) i oddziale leśnym Franciszka Rejmana. Aresztowany 2 czerwca 1946 r. w czasie obławy. Wyrokiem SO w Rzeszowie z 17 maja 1947 r. (sygn. akt Sr 307/47) skazany na 4 lata więzienia, którą to karę na mocy amnestii w całości mu darowano. Był członkiem PSL i PPR¹²⁰⁰.

¹¹⁹⁷ Zob. G. Ostasz, A. Zagórski, *Akcja „Burza”...*, s. 652; M. Urbanik, *Żelazne Kompanie Batalionów Chłopskich w powiecie rzeszowskim „Radło” 1939–1945*, Strzyżów 1994, s. 110.

¹¹⁹⁸ AIPN Rz 107/1709, k. 131–133; AIPN Rz 05/32, k. 361.

¹¹⁹⁹ AIPN Rz 05/32, k. 362.

¹²⁰⁰ AIPN Rz 05/32, k. 364.

■ **Rozborski Kazimierz**, s. Jana, ur. 17 stycznia 1915 r. w Przedmieściu Czudeckim.

Funkcjonariusz PUBP w Rzeszowie tropiący członków oddziału Franciszka Rejmana. Na skutek „wystawienia” go przez będącego najprawdopodobniej wtyczką partyzantów na posterunku MO w Świlczy Jana Barana, zatrzymany 8 maja 1946 r. przez Eugeniusza Poradę i Józefa Janczyckiego obok leśniczówki Stanisława Mazurkiewicza w Bratkowicach-Dąbrach. W trakcie próby wykonania na nim egzekucji przez Leona Słowika i Franciszka Rejmana udało mu się boso zbiec. Został wówczas ranny, a następnie złożył obszerne zeznania obciążające napastników¹²⁰¹.

■ **Rząsa Leopold („Wacław”, „Jesiotr”, „Augustyn”)**, ur. 23 lipca 1918 r. w Drabiniance, pow. Rzeszów.

Od 1944 r. działał w wywiadzie AK, po akcji „Burza” został zastępcą oficera wywiadu Obwodu AK Rzeszów. Po „wyzwoleniu” 26 września 1945 r. otrzymał tytuł magistra prawa w UJ. Skazany wyrokiem WSR w Rzeszowie z 21 października 1948 r. (sygn. Sr 248/48) na karę śmierci, którą wykonano 31 stycznia 1949 r. w rzeszowskim więzieniu „Na Zamku”. Razem z nim straceni zostali inni wywiadowcy WiN: Michał Zygo i Władysław Koba¹²⁰².

■ **Rząsa Michał („Twardy”)**, ur. najprawdopodobniej w 1905 r. na Staroniwie (dzielnicy Rzeszowa).

Żołnierz BCh. Dowodził grupą północną oddziałów specjalnych (OS) LSB na terenie gminy Świlcza. Według M. Urbanika oddział „Twardego” do czasu jego aresztowania wykonał na terenie gminy Świlcza dwa wyroki śmierci orzeczone przez sąd Kierownictwa Walki Podziemnej w Rzeszowie, tj. prawdopodobnie CSS „Rejon” w Rzeszowie. Pierwszy na inspektorze mleczarstwa za nieludzki stosunek do rolników, a drugi na urzędniku gminnym, który był konfidentem. Aresztowany 1 marca 1944 r. Został rozstrzelany przez gestapo najprawdopodobniej 31 marca 1944 r. po trzydziestu dniach okrutnych tortur. Z aresztu przesłał gryps o treści: „Już mnie żywcem solą, jak mnie przypieką, to chyba będą żreć, bądźcie spokojni – śpijcie w domach”. Matka Rząsy po otrzymaniu z więzienia zawiadomienia o śmierci syna zmarła na atak serca.

■ **Rzepka Józef („Rekin”, „Znicz”, „Krzysztof”, „Bogusław”, „Stefan”)** *vel* Józef Sieniawski *vel* Bogusław Zosik, najstarszy syn Jana i Antoniny z d. Nowak, ur. 22 grudnia 1913 r. w Bratkowicach.

Naukę rozpoczął w Szkole Powszechnej w Bratkowicach, kontynuował ją w I Państwowym Gimnazjum w Rzeszowie. W trakcie nauki w gimnazjum działał w komórce

¹²⁰¹ AIPN Rz 0048/2298, *Akta osobowe Kazimierza Rozborskiego*.

¹²⁰² Zob. G. Ostasz, *Rząsa Leopold*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1995, nr 7, s. 245–248; *idem*, *Leopold Rząsa*, [w:] KOSP, t. 2, s. 467–468.

Komunistycznego Związku Młodzieży Polskiej. W gimnazjum uczęszczał do jednej klasy z Mieczysławem Kawalcem („Żbikiem”). W 1934 r. lub 1935 r. rozpoczął studia prawnicze w Uniwersytecie Warszawskim, których nie ukończył. Na studiach wzorem ojca zaangażował się w działalność Stronnictwa Ludowego. W latach 1937–1939 odbył służbę wojskową w 5. Pułku Strzelców Podhalańskich w Przemyśle, uzyskując stopień podporucznika. Już w październiku 1939 r. zorganizował siatkę konspiracyjną w Bratkowicach, z którą według Jana Pisulińskiego wszedł w maju 1940 r. do ZWZ. Od połowy 1940 r. dowodził Placówką AK Głogów–Bratkowice jako pierwszy komendant tej placówki. Do ZWZ zwerbował m.in. Bronisława Świdra („Rygora”), Jana Surowca („Rydz”) i Tadeusza Lisa („Ukleję”). Od maja 1943 r. pełnił funkcję pierwszego adiutanta Inspektoratu AK Rzeszów, a od sierpnia do grudnia 1944 r. komendanta Obwodu AK Rzeszów. Od lutego 1945 r. przez kilka tygodni był inspektorem AK Mielec w likwidacji z poleceniem przeorganizowania go w komórkę organizacji „NIE”. Działal w „NIE”, DSZ i WiN. Już w marcu 1945 r. musiał przenieść się na Śląsk do Katowic, później do Zabrza. Tam, pod zmienionymi nazwiskami Józef Sieniawski i Bogusław Zosik, ściśle współpracował z WiN i Łukaszem Cieplińskim. Od lipca 1945 r. w Katowicach został szefem przerzutu zdekonspirowanych lub spalonych członków WiN z terenów województwa rzeszowskiego. Jesienią 1945 r., wypełniając apel Jana Mazurkiewicza („Radosława”), ujawnił się i podjął przerwane przed wojną studia prawnicze. Działal aktywnie w tworzących się strukturach Zrzeszenia „WiN”. Organizował siatki wywiadu, przygotowywał raporty o życiu politycznym i nastrojach społecznych w kraju. Ostatni, IV ZG WiN-u, został odtworzony w styczniu 1947 r. przez bojowników podziemia z rejonu Rzeszowa. Prezesem zarządu został wówczas ppłk Łukasz Ciepliński. W jego skład weszli: mjr Adam Lazarowicz, mjr Mieczysław Kawalec, kpt. Franciszek Błażej („Roman”), por. Józef Rzepka, por. Karol Chmiel, por. Józef Batory. W tym czasie podziemie już prawie rozbito. Struktury WiN-u były szczątkowe. UB był coraz bliższy całkowitego rozpracowania konspiracyjnej opozycji. Na przełomie 1947 r. i 1948 r. członkowie IV ZG WiN zostali aresztowani. Proces grupy Cieplińskiego toczył się w 1950 r. przed WSR w Warszawie. Wyrok zasądzały karę śmierci dla ppłk. Łukasza Cieplińskiego i jego sześciu najbliższych współpracowników zapadł 14 października 1950 r. Najwyższy Sąd Wojskowy nie uwzględnił rewizji (16 grudnia 1950 r.). Prezydent Bierut nie skorzystał z prawa łaski (20 lutego 1951 r.). Ostatni akt tragedii rozegrał się 1 marca 1951 r. w więzieniu na Mokotowie. Pomiędzy godziną 20.00 a 20.45 pluton egzekucyjny okrytego złą sławą sierż. Aleksandra Dreja wykonał siedem wyroków śmierci. Jako pierwszy zginął ppłk Łukasz Ciepliński, ostatniego w grupie rozstrzelano por. Józefa Rzepkę (godz. 20.45). Ponad 40 lat po tragedii, 17 września 1992 r. Sąd Warszawskiego Okręgu Wojskowego (WOW) unieważnił wyrok WSR z 14 października 1950 r. (sygn. Sr 1099/50) przywracając Józefowi Rzepce prawa honorowe. W 2013 r. minister obrony narodowej Tomasz

Siemoniak awansował go pośmiertnie do stopnia majora. Ożeniony był z mieszkającą podczas okupacji w leśniczówce Barana w Bratkowicach Zofią z d. Baumberg, miał córkę Annę [ur. 1948]¹²⁰³.

■ **Rzucidło Kazimierz („Kowal”, „Rzuk”, „Żegota”)** vel Kazimierz Chmaj, s. Stefana, ur. 27 października 1925 r. w Rudnej Wielkiej.

Szkołę powszechną ukończył w Rudnej Wielkiej i Rzeszowie. Na początku okupacji niemieckiej pracował u stryja Józefa Rzucidły, który był szewcem w Rudnej Wielkiej. W 1941 r. wcielony do Baudienstu, w ramach którego pracował przy budowie lotniska w Jasionce, w rzeszowskim WSK oraz przy przebudowie ul. Hetmańskiej. Pod koniec 1941 r. skazany na pięć lat pracy w obozie Baudienstu w Pustkowie k. Dębicy, skąd po 10 miesiącach 30 czerwca 1942 r. został zwolniony dzięki pomocy sekretarza gminy Świlcza Franciszka Styki z Rudnej Wielkiej. 15 sierpnia 1942 r. został zaprzysiężony do AK przez Kazimierza Gąsiora („Zamorę”), z którym wcześniej pracował przy melioracji łąk pod nadzorem Franciszka Sagana („Grabika”). Od 10 listopada 1942 r. do 30 marca 1943 r. uczestniczył w szkoleniu wojskowym prowadzonym przez rudnianina kpr. Władysława Grabowskiego, po ukończeniu którego uzyskał stopień strzelca. Od stycznia 1943 r. razem z Kazimierzem Saganem był w grupie zabezpieczającej kurs podchorążych, w którym brali udział: Wiktor Błażewski, Józef Lis, Kazimierz Gąsior, Franciszek Sagan, Zbigniew Nędzia i bracia Krauzowie z Rzeszowa-Czekaja. 25 kwietnia 1944 r. oficjalnie włączono go do bojówki dyspozycyjnej Inspektoratu AK Rzeszów dowodzonej przez pchor. Stanisława Panka („Gila”). W marcu i maju 1944 r. uczestniczył w zabezpieczaniu 3 wyjazdów bojówki w celu podjęcia próby odbicia z aresztu na Montelupich w Krakowie komendanta Okręgu AK Kraków płk. Józefa Spychalskiego („Lutego”). Konspiracyjny ślub ze Stefanią Czyż odbył się w Rudnej Wielkiej, a udzielał go kapelan Placówki AK „Grab” ks. Antoni Olejarek. Pierwsza żona zmarła 19 marca 1951 r. Jego drugą żoną została Czesława z d. Rączy, z którą wziął ślub w 1962 r. Z tego małżeństwa pochodzą dzieci: Witold, Marek i Magdalena¹²⁰⁴.

■ **Saturn Józef („Bartek”).**

Partyzant komunistyczny i dowódca 1. Brygady Armii Ludowej Ziemi Krakowskiej im. Bartosza Głowackiego. Podlegał dowództwu Obwodu AL Kraków, na czele którego stał ppłk Franciszek Księżarczyk („Michał”). Przybył do Rzeszowa 18 sierpnia 1944 r. i wkrótce po aresztowaniu przez NKWD Piotra Moskwy („Spytka”) w październiku 1944 r.

¹²⁰³ Zob. G. Ostasz, A. Zagórski, *Akcja „Burza”...*, s. 663; A. Zagórski, *Rzepka Józef*, *„Zeszyty Historyczne WiN-u”* 1996, nr 8, s. 209–210; J. Pisuliński, *Józef Rzepka*, [w:] KOSP, t. 2, s. 469–471.

¹²⁰⁴ Opracowany na podstawie danych zawartych w wywiadzie z Arturem Szarym, zob. A. Szary, *Rozmowa z kpt. Kazimierzem Rzucidło żołnierzem Armii Krajowej, organizacji „Niepodległość” i Delegatury Sił Zbrojnych oraz członkiem Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość, „Trzcionka”* 2016, nr 79, s. 26–28; *idem*, *Okupacja sowiecka (cz. II). Rozmowa z kpt. Kazimierzem Rzucidło...*, „Trzcionka” 2017, nr 82, s. 39–44; zob. też. AIPN Rz 05/6, *Kwestionariusz osobowy K. Rzucidło vel Chmaja*, k. 177; AIPN Rz 107/954, *Akta sprawy karnej p-ko W. Strumskiemu; Wyciąg z zeznań A. Lazarowicza*, k. 20; F. Sagan, *ZWZ-AK Obwód Rzeszów...*, s. 133.

zastąpił go na stanowisku komendanta powiatowego MO w Rzeszowie. Obejmując to stanowisko, posiadał stopień kapitana¹²⁰⁵.

■ **Sieńko Stefan („Ikar”, „Oleg”, „Wiktor”, „Klemens”, TW, „Maciej”)** *vel* Kazimierz Słaby *vel* Andrzej Kazimierowicz, ur. w 1923 r. w przysiółku Mokłuczka k. Błażowej, woj. rzeszowskie, żołnierz dywersji AK, działacz WiN, tajny współpracownik UB.

Po ukończeniu szkoły powszechnej w Błażowej uczęszczał do I Państwowego Gimnazjum i Liceum im. ks. S. Konarskiego w Rzeszowie. Od sierpnia 1942 r. żołnierz AK, dowódca 1. drużyny dywersyjnej i zastępca dowódcy plutonu AK Błażowa. Uczestnik kilku akcji dywersyjnych, w tym na Arbeitsamt przy ul. Lwowskiej w Rzeszowie, próbie uwolnienia 6/7 października 1944 r. więźniów AK z przetrzymywanych przez NKWD w więzieniu na zamku w Rzeszowie oraz uwolnienia więźniów konwojowanych przez NKWD z posterunku MO w Błażowej do leśniczówki w Hyżnie w tzw. księżym lesie. Od lutego 1945 r. działał w DSZ i w tym samym miesiącu kierował grupą, która wykonała najprawdopodobniej wyrok konspiracyjnego sądu specjalnego na burmistrzu Błażowej Stanisławie Marczaku. Od września 1945 r. działał w WiN. W 1946 r. szef sieci wywiadowczej WiN o kryptonimie „Iskra”, „Stomil”, „Sonda”. W 1947 r. podlegał bezpośrednio pod Mieczysława Kawalca, jako kierownik Biura Studiów oraz zastępca kierownika Wydziału Informacji WiN. Sekretarz IV Zarządu Głównego WiN kierowanego przez Łukasza Cieplińskiego. Istnieje rozbieżność co do daty aresztowania go przez UB, według samego Sienki miało to miejsce 10 grudnia 1947 r. w Zabrzu w mieszkaniu Józefa Rzepki, a według innych źródeł (np. wspomnień gen. Mieczysława Huchli) dopiero 25 stycznia 1948 r. Według K. Tochmana Sienko tajnym współpracownikiem UB był już od 1947 r. i dlatego po aresztowaniu zażądał rozmów w warszawskim UB. Prowadził rozmowy z oficerami UB, m.in. z ppłk. Janem Tatajem oraz płk. Leonem Andrzejewskim. Wypuszczony z aresztu na Wielkanoc 1948 r. z legendą „ucieczki”. Podejrzewany o zdradę, w wyniku której został aresztowany Łukasz Ciepliński i członkowie kierowanego przez niego IV ZG WiN. W ramach operacji „Cezary” wymierzonej przeciwko ukrywającym się członkom WiN oraz wywiadom państw anglosaskich, uczestniczył w prowokacjach wymierzonych wobec działaczom niepodległościowym. Został wówczas ustawiony jako szef Wydziału Organizacyjnego Komendy Głównej WiN (kontrolowanego w pełni przez UB „V Zarządu”). Od 1953 r. zatrudniony pod zmienionym nazwiskiem „Kazimierowicz Andrzej” w redakcji „Gromady. Rolnik Polski”, później redaktor naczelny tego pisma aż do 1985 r.¹²⁰⁶

¹²⁰⁵ Zob. Z. Nawrocki, *Zamiast wolności. UB na Rzeszowszczyźnie 1944–1949*, Rzeszów 1998, s. 32.

¹²⁰⁶ Za: K.A. Tochman, *Skok po niepodległość. Pułkownik Adam Boryczka (1913–1988)*, Rzeszów 2016, s. 353–355; zob. także: AIPN Rz 042/1138, *Akta operacyjno-sledcze Stefana Sienki*; AIPN Rz 105/19, *Elaborat własny Stefana Sienki*; AIPN Rz 01224/1819, *Sprawa agenturalnego rozpracowania o kryptonimie „Cezary”*; T. Balbus, *Ofiary agentury UB (Raport Zarakowskiego i Bieruta z czerwca 1953 roku w sprawie „V Zarządu Głównego WiN”*, „Studia Rzeszowskie” 2000, nr 7, s. 100–105; W. Frazik, *Operacja „Cezary”. Prowokacyjna V Komenda WiN*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2008, nr 1–2, s. 32–42; *idem*, *Operacja*

■ **Siłka Stanisław**, s. Józefa i Stefanii z d. Słowik, ur. 8 lutego 1923 r. w Wysokiej.

W czasie okupacji niemieckiej przebywał na robotach przymusowych w Niemczech. Członek bojówki Leona Słowika („Uzdy”). Aresztowany przez WUBP w Rzeszowie 21 czerwca 1946 r. i na mocy amnestii wyrokiem WSR w Rzeszowie z 7 maja 1947 r. zwolniony z aresztu¹²⁰⁷.

■ **Skorupski Józef („Orle”),** s. Ludwika i Wiktorii, ur. 29 października 1920 r. w Trzcinie.

Szkołę powszechną ukończył w Trzcinie, maturę zdał 10 maja 1939 r. w II Gimnazjum im. S. Sobieskiego w Rzeszowie i w tym samym roku złożył egzamin wstępny na Wydział Mechaniczny Politechniki Lwowskiej. 6 czerwca 1940 r. wstąpił do ZWZ-AK. Na przełomie 1943 r. i 1944 r. uczestniczył w kursie dla podchorążych. Podczas akcji „Burza” wyznaczony został do wymarszu na pomoc broniącej się Warszawie. Zimą z 1944 r. na 1945 r. wchodził w skład grupy mającej ukryć broń należącą do Placówki AK „Świerk”. W czerwcu 1943 r. ożenił się z Bronisławą Nyzio, z którą miał troje dzieci: Marię [ur. w 1944 r.], Jerzego [ur. w 1947 r.] oraz Teresę [ur. w 1951 r.]. W 1955 r. ukończył

Wydział Komunikacji w Politechnice Warszawskiej. Po przejściu na emeryturę w 1980 r. powrócił do rodzinnej Trzciniany. Zmarł 25 grudnia 2010 r. w Warszawie.

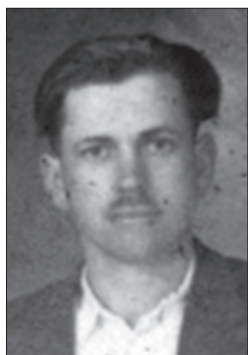
■ **Skubisz Władysław („Pingwin”),** ur. 24 stycznia 1922 r. w Krasnem, pow. Rzeszów.

Żołnierz Kedywu AK, odznaczony Orderem Virtuti Militari. W latach 1936–1939 był uczniem I Państwowego Gimnazjum w Rzeszowie. Od 1942 r. zaprzysiężony żołnierz AK. W czasie okupacji ukończył szkołę podchorążych i został dowódcą plutonu dywersyjno-sabotażowego. 25 maja 1944 r. wziął ochotniczo udział w akcji „Kośba” i udanym zamachu na rzeszowskich gestapowców Pottebauma i Flaschkego. Już po „wyzwoleniu” Rzeszowa przez Armię Czerwoną 30 września 1944 r. został aresztowany przez NKWD i jako jedna z zaledwie kilku osób sądzony na terenie Polski przez sowiecki sąd. Został skazany wyrokiem Trybunału Wojennego I Frontu Ukraińskiego za posiadanie broni na karę śmierci, zatwierdzoną przez gen. Zygmunta Berlinga. Wyrok wykonano w więzieniu „Na Zamku” 21 października 1944 r. Obecnie jego imię nosi jedna z rzeszowskich ulic.

„Cezary” – przegląd wątków krajowych, [w:] „Zwyczajny” resort. *Studia o aparacie bezpieczeństwa 1944–1956*, red. K. Krajewski, T. Łabuszewski, Warszawa 2005; *Księga Jubileuszowa I Gimnazjum i Liceum w Rzeszowie*, oprac. J. Świeboda; J. Kurtyka, *Rozbicie IV Zarządu Głównego WiN i początek prowokacji w świetle dokumentów z archiwum Delegatury Zagranicznej WiN*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1993, nr 4; A. Zagórski, *Stefan Sieńko, ps. „Ikar”, „Oleg”, „Wiktor”, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1992, nr 2, s. 18.*

¹²⁰⁷ AIPN Rz 05/32, k. 370.

■ **Słowik Leon („Uzda”)** *vel* Sebastian Wiśniewski *vel* Leon Kurek, s. Józefa i Marii Kwo-
ka, ur. 2 marca 1915 r.

Służył w 2. Pułku Strzelców Podhalańskich w Sanoku. W 1937 r. skazany za udział w bójce na sześć miesięcy więzienia. W 1943 r. zaprzysiężony do AK. Był żołnierzem w plutonie dowodzonym przez Jana Surowca („Rydzia”) w Bratkowicach w Placówce Głogów Małopolski–Bratkowice kryptonim „Grab”. Przydzielony do oddziału dywersyjnego pod dowództwem ppor. Józefa Lisa („Tajfun”). W październiku 1944 r. po aresztowaniu „Tajfun” objął dowództwo nad „patrolem dywersyjnym” na terenie Placówki AK „Grab”. Brak informacji o posiadanym przez niego stopniu wojskowym wyższym niż szeregowy. Oddział „Uzdy”, według Marcina Maruszaka, wykonał w 1945 r. kilka wyroków

śmierci, m.in. 14 lutego 1946 r. na Władysławie Zającu [ur. w 1919 r.]. Ścigany przez służbę bezpieczeństwa, pod zmienionym nazwiskiem jako Sebastian Wiśniewski 15 sierpnia 1946 r. wyjechał na Ziemie Odzyskane do miejscowości Turków (woj. pomorskie). 2 września 1947 r. zatrzymany przez grupę operacyjną KBW i PUBP w Rzeszowie pod dowództwem st. sierż. Jana Bardynia w miejscowości Kleśnik koło Wałcza (pow. człuchowski). Skazany wyrokiem WSR w Rzeszowie z 7 października 1947 (sygn. akt Sr 778/47) na karę śmierci, wykonaną 29 października 1947 r. w więzieniu „Na Zamku” w Rzeszowie. Postanowienie Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 11 stycznia 2011 r. (sygn. akt II Ko 491/10) o stwierdzeniu nieważności wyroku b. Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie z 7 października 1947 (sygn. akt Sr 778/47) skazującego go na karę śmierci (rehabilitacyjne) dotyczy wyłącznie przestępstwa polegającego na przechowywaniu broni palnej bez zezwolenia. 5 lutego 1940 r. poślubił Marię Świder z Bratkowic, z którą miał dwóch synów: Józefa [ur. w 1938 r.] i Jana [ur. w 1947 r.].

■ **Słowik Roman („Żagiel”)** *vel* Franciszek Miś, s. Tomasz i Katarzyny, ur. 1 sierpnia 1919 r. w Mrowli.

Żołnierz plutonu AK Mrowla. W latach 1945–1946 w oddziale Leona Słowika („Uzdy”) oraz w oddziale leśnym Franciszka Rejmana. Latem 1946 r. pod zmienionym nazwiskiem uciekł na Ziemie Zachodnie. Ujawnił się przed Komisją Amnestijną PUBP w Rzeszowie 22 marca 1947 r.¹²⁰⁸

■ **Słowik Stefan („Sęk”, „Rydzel”),** s. Józefa, ur. 24 grudnia 1912 r. w Bratkowicach.

W latach 1932–1935 służył w 22. Pułku Artylerii Lotniczej w Przemyśle w stopniu szeregowego. Żołnierz plutonu AK Bratkowice. W latach 1945–1946 w oddziale swego brata Leona Słowika („Uzdy”) oraz w oddziale leśnym Franciszka Rejmana. Aresztowany w 1946 r. i skazany wyrokiem SO w Rzeszowie z 17 stycznia 1949 r. za udział w licznych

¹²⁰⁸ AIPN Rz 05/32, k. 379.

akcjach oddziału „Bicza” i „Uzdy” na 6 lat więzienia. W 1952 r. wyszedł na wolność. Spoczywa na cmentarzu w Bratkowicach¹²⁰⁹.

■ **Stawarz Henryk („Sęp”, „Czarny”),** s. Władysława i Agnieszki, ur. 22 stycznia 1911 r. w Trzcinie.

Brat Jana Stawarza, też członka BCh. Od 1942 r. w BCh. Według Marcina Maruszaka od 1943 r. dowódca placówki BCh w Trzcinie, a od 1944 r. komendant rejonowy LSB. W 1945 r. zorganizował Koło PSL w Trzcinie, prezes GS Samopomoc Chłopska w Trzcinie. W 1946 r. ranny przy próbie zamachu na jego życie. Aresztowany 27 kwietnia 1946 r. za wystawienie „lewych” legitymacji PSL dla członków oddziału Stanisława Pielę („Kościana”), ale już 5 lipca 1946 r. zwolniony. W sfałszowanych wyborach do Sejmu z 1947 r. kandydował z listy „lubelskiego” SL. Od 1949 r. działał w ZSL. Mieszkał w Trzcinie¹²¹⁰.

■ **Stawarz Jan („Sęp”),** s. Władysława i Agnieszki, ur. 22 marca 1918 r. w Trzcinie.

Żołnierz BCh. Brat Henryka Stawarza. Zasadniczą służbę wojskową odbył w 6. Pułku Strzelców Konnych w Żółkwi, uzyskując stopień plutonowego. Przed wojną członek ZMW RP „Wici”. Organizował 9. kompanię BCh na terenie gmin Świlcza i Raławówka. Po przejściu Henryka Wojtonia do AK, objął w 1944 r. dowództwo nad niescalonymi żołnierzami BCh-LSB wchodzącymi uprzednio w skład 9. kompanii. Po wojnie członek PSL.

■ **Strumski Kazimierz („Tyran”, „Dan”, „Zygmunt”, „Światowy”) vel** Tadeusz Orłowski, s. Józefa i Karoliny z d. Wilczak, ur. 27 lutego 1920 r. w Przybyszówce.

W 1927 r. zamieszkał z rodziną w powiecie jarosławskim. Przed wybuchem wojny ukończył Szkołę Handlową w Jarosławiu, a w 1938 r. wraz z rodziną przeprowadził się do Rzeszowa. Do ZWZ-AK Rzeszów zaprzysiężony w kwietniu 1941 r. przez Stanisława Piejkę. Od sierpnia 1941 r., do lipca 1943 r. był zastępcą swego brata Władysława w oddziale dyspozycyjnym Obwodu AK Dębica. 30 czerwca 1944 r. raniony i aresztowany przez Niemców w Dębicy. Do 26 lipca 1944 r. więziony w Tarnowie, skąd zwolniono go dzięki polskim strażnikom podczas niemieckiej ewakuacji. Do czasu ofensywy styczniowej pozostał po niemieckiej stronie frontu. Po przejściu ofensywy sowieckiej wrócił do działalności w poakowskiej konspiracji niepodległościowej w Rzeszowie. Był jednym z żołnierzy „Straży” DSZ-WiN Wiktora Błażewskiego („Orlika”), a po jego śmierci Kazimierza Dziekońskiego („Bruna”). 25 lipca 1945 r. na rozkaz Adama Lazarowicza („Klamry”) zlikwidował „kata akowców”, wychowanka szkoły NKWD w Kujbyszewie,

¹²⁰⁹ AIPN Rz 05/32, k. 380.

¹²¹⁰ AIPN Rz 046/58, Akta śledztwa w sprawie o współpracę z oddziałem Franciszka Rejmana, ps. „Bicz” i inne czyny przeciwko Henrykowi Stawarzowi. *Charakterystyka Henryka Stawarza*, 28 III 1952 r., k. 22.

funkcjonariusza WUBP w Rzeszowie ppor. Ludwika Bojanowskiego. Ujawnił się 31 sierpnia 1956 r. w Prokuraturze Generalnej w Warszawie i wrócił do własnego nazwiska. Do emerytury pracował jako nauczyciel w Technikum Mechanicznym w Skarżysku-Kamiennie. Zmarł 23 sierpnia 2005 r. w Skarżysku-Kamiennie i tam też został pochowany. Miał dwoje dzieci: Zofię i Grzegorza¹²¹¹.

■ **Strumski Władysław („Brutus”, „Chlebowicz”, „Laszkiewicz”, „Szeryf”) vel Zygmunt Dobek**, s. Józefa i Karoliny z d. Wilczak, ur. 23 czerwca 1922 r. w Przybyszówce.

W 1927 r. zamieszkał z rodziną w powiecie jarosławskim. Przed wybuchem wojny ukończył trzy klasy I Gimnazjum w Jarosławiu. Do ZWZ-AK Rzeszów zaprzysiężony został w kwietniu 1940 r. Początkowo w kolejowym plutonie dywersyjnym w Rzeszowie, potem w Placówce AK Hyżne. Brał udział w akcjach dywersyjnych Placówki AK Słocina (pod dowództwem por. Michała Beresia „Bema” i por. Mieczysława Pitrusa „Żurka”), działał też w Placówce AK Tyczyn u kpt. Jana Rabczaka („Dęba”), a od lutego 1942 r. został szefem dywersji i dowódcą bojówki dyspozycyjnej komendanta Obwodu AK Dębica.

Na początku 1943 r. razem z bratem Kazimierzem w oddziale dyspozycyjnym Inspektoratu AK Rzeszów pod dowództwem Józefa Lutaka („Dyzmy”). Od marca do sierpnia 1944 r. był zastępcą oficera dywersji Obwodu AK Dębica. W tym czasie zlikwidował w Dębicy konfidenta niemieckiego Kaniewskiego, przedwojennego podoficera WP Duzbergera rozpracowującego dla gestapo sztab dębickiej Placówki AK, zlikwidował niejakiego Golczaka z Lubziny, a w miejscowości Mała małżeństwo Ambrożych, agentów sowieckich, oraz brał udział w akcji odbicia konwojowanego przez gestapo pchor. Kazimierza Zielińskiego („Olchowego”) przewożonego pociągiem z Dębicy do Rzeszowa. Po akcji „Burza” działał w rzeszowskiej grupie dywersyjnej. Po rozwiązaniu AK w organizacji „NIE”, a potem w WiN. Odbierał materiały kontrwywiadowcze od Emilii Marszałek („Maj”) pracującej w Wydziale Śledczym WUBP w Rzeszowie. Żołnierz oddziału „Straży” DSZ-WiN dowodzonej najpierw przez Wiktora Błażewskiego („Orlika”), a po jego śmierci przez Kazimierza Dziekońskiego („Bruna”). W marcu 1945 r. brał udział w odbiciu aresztowanego przez UB kpt. Dragana Sotiroviča („Draży”), a w lipcu 1945 r. w odbiciu też z UB kpt. Józefa Maciołka („Żurawia”). 25 lipca 1945 r. w ostatniej chwili wycofał się z akcji zamachu na oprawcę aresztowanych żołnierzy AK, funkcjonariusza WUBP w Rzeszowie ppor. Ludwika Bojanowskiego. Za swoją działalność aresztowany w 1949 r. i skazany na 15 lat więzienia przez WSR w Rzeszowie (w sprawie o sygn. Sr 617/49). Po zwolnieniu z więzienia w 1956 r. zamieszkał w Dębicy, gdzie zmarł 1 października 1990 r. Pochowany na cmentarzu wojskowym w Dębicy. W czasie okupacji pisał do prasy podziemnej „Na Posterunku”. Autor 18 książek oraz

¹²¹¹ Zob. T. Balbus, G. Ostasz, *Władysław Strumski*, [w:] KOSP, t. 3, s. 499–498.

ok. 300 artykułów, w tym o tematyce II wojny światowej. Miał trzech synów: Andrzeja, Józefa i Ryszarda¹²¹².

■ **Surowiec Stanisław („Unikat”),** s. Jakuba i Zofii z d. Piątek, ur. 22 sierpnia 1923 r. w Bratkowicach.

W bojówce Stanisława Pielu („Kościarza”). Od lipca 1946 r. członek koła PSL w Bratkowicach. Aresztowany przez PUBP w Rzeszowie 24 grudnia 1946 r. Wyrokiem SO w Rzeszowie z 7 stycznia 1947 r. skazany na 2 lata więzienia¹²¹³.

■ **Szary Franciszek,** s. Wojciecha i Marii z d. Szkoły, ur. 29 września 1910 r. w Przybyszówce, pow. Rzeszów.

Ukończył cztery klasy szkoły powszechnej. W latach 1932–1933 służył w 48. Pułku Piechoty w Stanisławowie. W 1938 r. uzyskał stopień st. szeregowego WP. Od 18 sierpnia 1944 r. funkcjonariusz na posterunku MO w Świlczy, którego komendantem był Józef Koryl („Pił”). 18 lutego 1945 r. w wyniku zamiany załóg posterunków Świlczy i Hyżnego przeniesiony do posterunku MO w Hyżnem, a od 23 stycznia 1946 r. ponownie na posterunku MO w Świlczy jako jego nowy komendant w stopniu kaprała. 24 sierpnia 1946 r. podczas zabawy w Domu Ludowym w Trzcanie ciężko ranny w szyję na skutek postrzelenia przez Stanisława Pielę („Kościarza”). Od tego momentu miał trudno-

ści z mową i oddychaniem. Zwolniony ze służby w MO 31 sierpnia 1949 r.¹²¹⁴

■ **Szeliga Stanisław („Stach”, „Kruk”),** s. Józefa i Marii z d. Micał, ur. 1 listopada 1914 r. w Rudnej Wielkiej, pow. Rzeszów.

Z zawodu ślusarz. Żołnierz kontrwywiadu AK i działacz WiN. Szkołę powszechną ukończył w 1930 r. w Rzeszowie. W 1934 r. na ochotnika wstąpił do 6. Pułku Lotniczego we Lwowie. W 1937 r. podjął pracę w Policji Państwowej. Przeszedł szkolenie w Mostach Wielkich. Do 1939 r. pracował jako posterunkowy w Nizinach (pow. Busko). W czasie okupacji niemieckiej granatowy policjant na posterunku w Świlczy. Jednocześnie czynny w konspiracji AK. Razem z Józefem Koryłem („Pił”), zastępcą komendanta Placówki AK Świlcza działającym w ramach kontrwywiadu AK, brał udział w rozpracowaniu dwóch konfidentów gestapo z Przybyszówki: Józefa Bugajskiego i Franciszka Misia. Od 1945 r. pracował jako urzędnik-praktykant w Urzędzie Skarbowym w Rzeszowie. Zwerbowany do WiN przez Floriana Waltosia z koła WiN w Świlczy. Zastępca kierownika koła WiN w Świlczy. Był łącznikiem z koła WiN w Świlczy z kierownikiem Wydziału

¹²¹² Zob. F. Sagan, *ZWZ-AK Obwód Rzeszów...*, s. 257; T. Balbus, A. Strumski, *Władysław Strumski*, [w:] KOSP, t. 3, s. 499–498, 502–506.

¹²¹³ AIPN Rz 05/32, k. 391.

¹²¹⁴ AIPN Rz 153/1243, *Akta personalne Franciszka Szarego*.

WiN w Rzeszowie Władysławem Dąbkim („Anną”). Aresztowany przez funkcjonariuszy UB 23 sierpnia 1947 r. Za pracę na rzecz WiN skazany wyrokiem WSR w Rzeszowie z 6 listopada 1947 r. (Sr 860/47) na karę 6 lat więzienia, złagodzoną na mocy amnestii do 3 lat. Zwolniony z więzienia CWK Wronki 25 sierpnia 1950 r. Po odbyciu kary wrócił do Pogwizdowa Nowego (pow. Rzeszów). W latach późniejszych mieszkał w Bziance koło Rzeszowa i pracował w zawodzie ślusarza w Szpitalu Wojewódzkim w Rzeszowie. Postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 13 marca 1992 r. (sygn. II Ko 1090/91) stwierdzono nieważność powyższego wyroku (Sr 860/47), a postanowieniem tego sądu z 15 marca 1993 r. (sygn. II Ko 409/92) przyznano mu odszkodowanie i zadośćuczynienie za krzywdę spowodowaną niesłusznym skazaniem¹²¹⁵.

■ **Szyller Józef („Szczery”, „Dzik”)**, s. Kacpra i Antoniny z d. Moras, ur. 15 kwietnia 1909 r. w Przedbórz, pow. Kolbuszowa.

Przed wojną służył w 6. Pułku Piechoty w Częstochowie. Według zeznań Szyllera od 1944 r. miał być żołnierzem AK wprowadzonym przez Jana Wójcika („Szpadę”), a w czasie akcji „Burza” miał działać w drużynie AK dowodzonej przez por. Józefa Bartnika („Jurka”). W latach 1945–1946 był jednym z zastępców Franciszka Rejmana („Bicza”) w oddziale leśnym, a po ucieczce Rejmana na tereny odzyskane faktycznym dowódcą partyzantki w lasach bratkowickich. Aresztowany 22 listopada 1946 r. i skazany wyrokiem WSR w Rzeszowie z 25 sierpnia 1947 r. (sygn. akt Sr 498/47) m.in. za usiłowanie zabójstwa swego towarzysza broni Eugeniusza Porady („Kikuta”), na karę łączną 12 lat więzienia. Warunkowo zwolniony z reszty kary 29 czerwca 1954 r. Ojciec czworga dzieci: Jana, Władysława, Adeli i Emilii.

■ **Świder Franciszek („Morol”)**, pochodzący z Bratkowic.

Uczestnik akcji „Burza”. Na przełomie 1944 i 1945 r. wstąpił do MO, a właściwie stał się funkcjonariuszem posterunku MO w Świlczy organizowanego w tym czasie przez pchor. AK Józefa Koryła („Piłę”). Po śmierci J. Koryła (31 marca 1945 r.) na jego pogrzebie 3 kwietnia 1945 r. wystrzałami w powietrze manifestował przywiązanie do swego dowódcy. Później stał się wtyczką oddziału F. Rejmana („Bicza”) na tym posterunku. Podczas akcji rozbrojenia posterunku MO w Świlczy (15 czerwca 1945 r.) wpuścił żołnierzy oddziału Rejmana na jego teren i wtedy też zdezerterował z MO. Poszukiwany przez władze bezpieczeństwa został 4 lutego 1946 r. zaskoczony na weselu u Franciszka Rzepki w Bratkowicach-Sitkówce i zastrzelony przez kilku młodych „bezpieśniaków”. Prawdopodobnie zdradzony przez swoich sąsiadów – rodzinę Mytychów. Na pogrzebie

¹²¹⁵ AIPN Rz 05/32, Księga ewidencyjna CWK Wronki nr II/1032/1948, k. 397; AIPN Rz 107/584, k. 181–182.

zgrupowały się wielkie rzesze bratkowiczów oraz okolicznych wsi. Gdy opuszczano trumnę do grobu, słychać było salwy z pobliskiego lasu¹²¹⁶.

■ **Świder Stanisław**, s. Mateusza i Rozalii, ur. 20 maja 1918 r. w Bratkowicach.

Żołnierz AK. W latach 1945–1946 w bojówce Leona Słowika („Uzdy”) oraz w oddziale leśnym Franciszka Rejmana. Aresztowany 13 lipca 1946 r.¹²¹⁷

■ **Świder Stanisław („Lew”)**, s. Michała i Anieli z d. Świstak, ur. 28 września 1920 r.

W latach 1940–1942 na robotach przymusowych w Niemczech. Zaprzysiężony do BCh przez Walentego Misiudę, potem czasowo w oddziale dywersyjnym dowodzonym przez Tadeusza Dziedzica („Gruszę”), później w oddziale Józefa Gutkowskiego („Kani II”). Brał udział w akcjach egzekucyjnych na braciach Ossakach (2 listopada 1944 r.) oraz na Zenona Kondraszcuka i Jana Czyża (24 listopada 1944 r.), a od 1946 r. w oddziale leśnym Franciszka Rejmana. Aresztowany 8 kwietnia 1946 r. i skazany wyrokiem WSR w Rzeszowie z 17 maja 1947 r. (sygn. akt Sr 307/47) na 15 lat więzienia. Z więzienia wyszedł 15 października 1956 r.

■ **Tyrybon Zdzisław („Szpak”)**, ur. w 1917 r. w Gwoźnicy, pow. Strzyżów.

Oficer rezerwy WP. Do ZWZ zaprzysiężony w styczniu 1942 r. Dowódca plutonu AK w Gwoźnicy Górnej na terenie Placówki AK Strzyżów–Niebylec. Instruktor na konspiracyjnych kursach dla podchorążych i podoficerów. Od 1942 r. oficer łączności Obwodu AK Rzeszów. Po wkroczeniu Sowieców przez bardzo krótki okres, po aresztowaniu J. Frankiewicza, dowódca Placówki AK „Świerk” (Świlcza–Trzciana). W grudniu 1944 r. aresztowany i osadzony w więzieniu „Na Zamku” w Rzeszowie¹²¹⁸.

■ **Waltoś Fabian Sebastian („Sowa”, „Krab”)**, pochodzący z Pogwizdowa.

Żołnierz oddziału dywersyjnego Wiktora Błażewskiego („Orlika”). Uczestnik próby uwolnienia w dniu 26 maja 1944 r. komendanta Okręgu AK Kraków płk. Józefa Spychalskiego („Lutego”) z więzienia na ul. Montelupich w Krakowie. Od września 1946 r. do 29 maja 1947 r. szef komórki „Straży” Rejonu WiN Rzeszów składającej się z czterech żołnierzy, która nie przeprowadziła żadnej akcji. Śmiertelnie ranny podczas ucieczki w trakcie obławy zorganizowanej przez funkcjonariuszy WUBP w Rzeszowie na jego dom w Pogwizdowie Nowym koło Rzeszowa. Zmarł przewieziony do rzeszowskiego szpitala¹²¹⁹.

■ **Wilczyński Józef**, ur. w 1896 r.

Znajdował się na tzw. czarnej liście granatowej policji opublikowanej w 1943 r. w konspiracyjnej prasie „Na Posterunku” (nr 65), razem z innymi granatowymi policjantami

¹²¹⁶ Zob. A. Szary, *Sytuacja społeczna i polityczna...*, s. 18.

¹²¹⁷ AIPN Rz 05/32, k. 396.

¹²¹⁸ M. Marcinkowski, *Wbrew losowi*, opr. G. Ostasz, M. Nalepa, s. 374.

¹²¹⁹ Zob. P. Fornal, *Zamach na...*, s. 33.

z posterunku w Świlczy, tj. Mieczysławem Pasionkiem [ur. w 1908 r.], Janem Migałą i Alfredem Rembiszem, podobnie jak jego przełożony i przyjaciel Willi Pickard, który został umieszczony w indeksie niemieckich żandarmów wyróżniających się szczególnym okrucieństwem wobec Polaków¹²²⁰.

■ **Witek Kazimierz**, s. Józefa i Jadwigi, ur. 25 marca 1903 r. w Raławówce, pow. Rzeszów.

Ukończył cztery klasy szkoły powszechnej. W służbie PUBP w Rzeszowie od 13 listopada 1944 r., od 2 sierpnia 1945 r. oficer śledczy PUBP w Rzeszowie. Od 15 czerwca 1950 r. zastępca naczelnika Wydziału Śledczego WUBP w Rzeszowie, od 18 lipca 1949 r. w stopniu podporucznika. Zwolniony ze służby 30 listopada 1954 r.¹²²¹

■ **Witek Władysław**, s. Kazimierza i Stanisławy, ur. 21 marca 1927 r. w Raławówce, pow. Rzeszów.

Ukończył pięć klas szkoły powszechnej i kurs szoferski. W służbie PUBP w Rzeszowie od 15 lutego 1945 r., od 1 lutego 1946 r. referent w PUBP w Rzeszowie. Od 1 grudnia 1949 r. w WUBP w Rzeszowie. Od 20 listopada 1953 r. zastępca szefa PUBP w Sanoku, od 2 lipca 1953 r. w stopniu porucznika. Zwolniony ze służby 15 lutego 1956 r. „Sześciokrotnie karany dyscyplinarnie za pijaństwo i wszczynane pod wpływem alkoholu burdy”¹²²².

■ **Włodyka Józef**, s. Jana, ur. 11 stycznia 1926 r. w Wysokiej, pow. Rzeszów.

Oficer (porucznik) Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego (KBW). Zginął 6 listopada 1947 r. niedaleko Toporowa koło Kolbuszowej w trakcie działań operacyjnych, zastrzelony przez członków grupy Wojciecha Lisa („Mściciela”).

■ **Wojtusik Julian**, s. Władysława i Anastazji, ur. 2 sierpnia 1917 r. w Borysławiu.

Pochodził z rodziny robotniczej. W latach 1940–1942 żołnierz Armii Czerwonej w stopniu młodszego sierżanta. Od maja 1943 r. w I Dywizji Piechoty im. Kościuszki. Do Rzeszowa przybył 18 sierpnia 1944 r. jako jeden z tzw. kujbyszewiaków, absolwent cztero-miesięcznego (kwiecień–lipiec 1944 r.) kursu NKWD w Kujbyszewie prowadzonego pod kierunkiem komendanta tej szkoły NKWD ppłk. Dragunowa (podobnie jak jeden z późniejszych komendantów powiatowych MO w Rzeszowie Józef Saturn czy też zastrzelony funkcjonariusz WUBP Ludwik Bojanowski). Kierownik PUBP w Brzozowie (od 23 sierpnia 1944 r. do 6 stycznia 1945 r.). Kierownik PUBP w Dębicy od 29 stycznia 1945 r. do kwietnia 1946 r. Wówczas na swoim kontakcie miał Bronisława Migałę („Mausera”). Do 1954 r. pracował w organach bezpieczeństwa publicznego na Rzeszowszczyźnie, w tym

¹²²⁰ Zob. M.J. Kryczko, *Rzeszowska Kośba...*, tabela nr 3, s. 219, 221; AIPN 055/48, t. 5, *Wykaz konfidentów niemieckich*, k. 117–118.

¹²²¹ Zob. AIPN Rz 54/3208, *Akta osobowe Kazimierza Witka; Twarze bezpieki w Polsce południowo-wschodniej 1944–1990*, red. J. Izdebski, K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2007, s. 413.

¹²²² AIPN Rz 54/3407, *Akta osobowe Władysława Witka; Twarze bezpieki w Polsce południowo-wschodniej 1944–1990*, s. 414.

m.in. jako kierownik PUBP w Dębicy (od stycznia 1945 r. do kwietnia 1946 r.) i naczelnik szkolenia w WUBP w Rzeszowie. Od 27 grudnia 1944 r. podporucznik, a od 22 lipca 1960 r. w stopniu pułkownika MO. Wieloletni zastępca komendanta wojewódzkiego MO w Zielonej Górze. Zwolniony ze służby 5 czerwca 1970 r. Członek PPR od 12 listopada 1944 r., a później PZPR¹²²³.

■ **Wołkow Jan**, s. Arona, ur. 22 czerwca 1916 r. w Ozdzytuczach na Wołyniu.

Funkcjonariusz UB. Naczelnik Wydziału I (kontrwywiad), a potem Wydziału III (ds. Walki z Bandytyzmem) WUBP w Gdańsku. Nadzorował śledztwo dotyczące legendarnej Danuty Sedzikówniej („Inki”) oraz zajmował się rozpracowaniem 5. Brygady Wileńskiej Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki”. Na swoim kontakcie prawdopodobnie miał Józefa Frankiewicza („Marcina”), aczkolwiek dotychczas nie odnaleziono żadnych bezpośrednio przez niego wytworzonych dokumentów. 2 sierpnia 1947 r. przeniesiony do MBP w Warszawie. Brał wówczas udział w serii aresztowań IV ZG WiN kierowanego przez Łukasza Ciepłińskiego. Był jednym z najważniejszych oficerów UB w słynnej operacji komunistycznego aparatu bezpieczeństwa o kryptonimie „Cezary” polegającej na utworzeniu fikcyjnego i całkowicie kontrolowanego przez MBP tzw. V ZG. Jako Naczelnik III Wydziału w III Departamencie MBP zwerbował do pracy na rzecz organów bezpieczeństwa wielu działaczy WiN, w tym m.in. Jana Geronia i Franciszka Langa.¹²²⁴

■ **Wołowiec Antoni („Pantera”)**, ur. 29 stycznia 1920 r. w Przybyszówce.

W maju 1938 r. zdał maturę w II Państwowym Gimnazjum im. Sobieskiego w Rzeszowie. Ukończył szkołę podchorążych rezerwy we Włodzimierzu Wołyńskim, uzyskując stopień plutonowego podchorążego artylerii. Brał udział w kampanii wrześniowej, za co uzyskał awans do stopnia podporucznika. Zaprzyśiężony został do ZWZ w 1939 r. przez Tadeusza Paję („Sokoła”) z Kielanówki, też żołnierza dywersji AK. Był szefem wywiadu i kontrwywiadu AK w Placówce „Świerk”, a przede wszystkim członkiem elitarnego oddziału sabotażowo-dywersyjnego „Wedety” i komórki dywersyjnej o kryptonimie „Mochort” zajmującej się wykonywaniem wyroków orzeczonych przez wojskowe sądy specjalne. 3 lutego 1943 r. podczas nieudanej próby zamachu na Włodzimierza Halickiego, szefa Kripo w Kolbuszowej narodowości ukraińskiej, zginął razem z Józefem Cisło („Cezarem”) ze Staroniwy zastrzelony serią z automatu przez Halickiego. 11 listopada 1992 r. w kościele Ojców Bernardynów w Rzeszowie dokonano odsłonięcia tablicy pamiątkowej ku czci m.in. A. Wołowca¹²²⁵.

¹²²³ Zob. AIPN 194/3067, *Akta osobowe Juliana Wojtusika; Twarze bezpieki w Polsce południowo-wschodniej 1944–1990*, s. 417–418.

¹²²⁴ P. Szubarczyk, *Ludzie gdańskiej bezpieki: Korczyński, Wołkow i inni*, „Nasz Dziennik”, 21 IV 2007.

¹²²⁵ Zob. B. Adamiec, *Ocalić od zapomnienia*, s. 76–83.

■ **Wrażen Stanisław („Brzezina”),** s. Pawła, ur. 26 marca 1913 r.

Święcenia kapłańskie przyjął w Przemyślu w 1938 r. W okresie okupacji wikary w parafii Przybyszówka (1941–1946), żołnierz i kapelan Placówki AK Świlcza–Trzciana. Działał też w przedstawicielstwie charytatywnej Rady Głównej Opiekuńczej (RGO) na powiat rzeszowski (1940–1944). Razem z zastępcą komendanta placówki Józefem Korylem („Piłą”) i Michałem Frankiewiczem („Kaczorem”) ukończył na początku 1944 r. kilkumiesięczny kurs podchorążych, uzyskując awans na stopień plutonowego podchorążego. Wiosną 1944 r. brał udział razem z Franciszkiem Czajakiem-Rudnickim („Maczugą”) i dowodzonymi przez niego żołnierzami plutonu AK Przybyszówka w akcji przejścia kilku skrzyń broni przechowywanej przez Wehrmacht w plebańskim spichlerzu¹²²⁶. W kwietniu 1945 r. odprawiał mszę pogrzebową J. Koryła („Piły”). Po opuszczeniu parafii Przybyszówka został w 1946 r. proboszczem jednej z parafii w powiecie Kolbuszowa i działał w WiN, utrzymując bezpośrednie kontakty z Adamem Lazarowiczem („Klamrą”)¹²²⁷. Do WiN, według ustaleń WUBP w Rzeszowie dokonanych w ramach akcji o kryptoniemie „Iskra”, zwerbowany został przez ks. Ludwika Niemczyckiego („Pasterza”)¹²²⁸. Pełnił funkcję referenta opieki społecznej i udzielał zapomóg pieniężnych członkom WiN i ich rodzinom¹²²⁹. Zmarł w 1978 r.

■ **Zagrodnik Stanisław („Łopata”, „Sokół”),** s. Franciszka, ur. 22 stycznia 1925 r. w Bratkowicach.

Żołnierz w drużynie AK dowodzonej przez Leona Słowika („Uzdę”), w plutonie Jana Surowca („Rydzia”). Od połowy 1945 r. w oddziale leśnym Franciszka Rejmana („Bicza”). Uczestniczył razem z „Uzdą” w zastrzeleniu Władysława Zająca. Ujawnił się przed Komisją Amnestijną PUBP w Rzeszowie 22 marca 1947 r., podając w oświadczeniu wiele szczegółów dotyczących działalności oddziału „Bicza”¹²³⁰.

■ **Zygo Michał Jan („Szymon”),** s. Pawła i Katarzyny z d. Fecak, ur. 29 sierpnia 1917 r. w Rzeszowie.

Żołnierz wywiadu politycznego ZWZ-AK, najpierw na szczeblu Obwodu, a potem Inspektoratu AK Rzeszów. W 1942 r. za zgodą przełożonych z AK wstąpił do PPR, działając wówczas w komórce wywiadu specjalnego o krypt. „Antyk”. Od wiosny 1944 r. podlegał Józefowi Libowi („Bruździe”, „Skibie”). Od sierpnia 1944 r. z polecenia wywiadu AK rozpoczął pracę jako urzędnik cywilny w MO. Wkrótce został funkcjonariuszem

¹²²⁶ Z.K. Wójcik, *Rzeszów...*, s. 200.

¹²²⁷ T. Balbus, Z. Nawrocki, *Rozpracowanie...*, s. 429.

¹²²⁸ Ludwik Niemczycki („Pasterz”), żołnierz AK i kapelan Inspektoratu AK Rzeszów. Zorganizował sieć kapelanów WiN na Rzeszowszczyźnie, zob. G. Ostasz, *Schemat organizacyjny Okręgu WiN Rzeszów (1945–1947). Uzupełnienia*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1996, nr 8, s. 28.

¹²²⁹ T. Balbus, Z. Nawrocki, *Rozpracowanie...*, s. 272.

¹²³⁰ AIPN Rz 05/32, k. 416; AIPN 046/1006.

WK MO w Rzeszowie. Na początku 1946 r. pozyskany do pracy w WiN przez szkolnego kolegę Leopolda Rzęsę („Augustyna”), m.in. dekonspirował agentów MO i UB, którzy rozpracowywali konspirację niepodległościową. Według Grzegorza Ostasza był „najlepiej funkcjonującą »wtyczką« rzeszowskiego WiN w komunistycznym aparacie bezpieczeństwa”. Wiosną 1947 r. przejął na przechowanie archiwum rzeszowskiego Okręgu WiN. 7 września 1947 r. został aresztowany przez WUBP w Rzeszowie. Wyrokiem WSR w Rzeszowie z 21 października 1948 r. (sygn. akt Sr 248/48) razem z Leopoldem Rzęsą skazany na karę śmierci, wykonaną 31 stycznia 1949 r. w więzieniu „Na Zamku” w Rzeszowie. Pochowany na cmentarz w Zwiężycy pod Rzeszowem. Osierocił dwoje dzieci: syna Stanisława [ur. w 1942 r.] i córkę Krystynę [ur. 1945]¹²³¹.

¹²³¹ Zob. G. Ostasz, *Michał Jan Zygo*, [w:] KOSP, t. 2, s. 571–573.

KALENDARIUM

WYDARZENIA NA TERENIE PLACÓWEK AK GŁOGÓW I ŚWILCZA

WYDARZENIA HISTORYCZNE

1943	
	2 LUTEGO Klęska III Rzeszy w bitwie pod Stalingradem.
	30 MARCA Józef Niećko („Grabowski”, „Zgrzebniak”), działając w imieniu CKRL – naczelnego organu konspiracyjnego Stronnictwa Ludowego „Roch”, podpisał (przy sprzeciwie Franciszka Kamińskiego) z Komendą Główną AK tzw. pierwszą wersję umowy scaleniowej dotyczącą wcielenia oddziałów taktycznych BCh do AK.
	25 KWIETNIA Zerwanie stosunków dyplomatycznych pomiędzy ZSRS a rządem RP na wychodźstwie po odkryciu grobów zamordowanych przez Sowieców oficerów polskich w Katyniu.
	18 MAJA Zdobycie Monte Cassino przez żołnierzy II Armii (2 Korpusu Polskiego PSZ na Zachodzie) gen. Władysława Andersa.
28 MAJA	Likwidacja przez bojówkę BCh Michała Marszałka – skorumpowanego sekretarza gminy Świlcza.

	30 MAJA Ogłoszenie oficjalnej umowy scaleniowej BCh z AK podpisanej przez CKRL z Komendą Główną AK, dotyczącej wcielenia oddziałów taktycznych BCh do AK.
	4 LIPCA W katastrofie lotniczej u wybrzeży Gibraltaru podczas powrotu z inspekcji sił Armii Polskiej na Wschodzie ginie Naczelny Wódz gen. Władysław Sikorski. Funkcję Naczelnego Wodza obejmuje po nim gen. Kazimierz Sosnkowski.
	30 LIPCA W Matysówce zostaje zastrzelony przez granatową policję legendarny dowódca akowskiej „Wedety” Jan Bałda („Piotr”).
1944	
1 STYCZNIA Utworzenie w Obwodzie AK „Rozbratel” dwóch Podobwodów Rzeszów-Północ i Rzeszów-Południe.	
	3 STYCZNIA Przekroczenie przez Armię Czerwoną przedwojennej granicy polsko-sowieckiej.
11 STYCZNIA Podpisanie pisemnego protokołu scalenia 9. Kompanii BCh z Placówką AK „Świerk” ze strony BCh przez Henryka Wojtonia („Krzema”) i Walentego Misiudę („Ryszarda”), a ze strony AK przez Józefa Frankiewicza („Marcina”) przewidującego scalenie z AK grupy 1+101 żołnierzy BCh.	
	1 LUTEGO W Warszawie udany zamach na Franza Kutschere, dowódcę SS i policji na dystrykt warszawski Generalnego Gubernatorstwa.
2 LUTEGO W Widelce koło Głogowa w nieudanym zamachu z rąk Włodzimierza Halickiego, szefa Kripo w Kolbuszowej, zostają zastrzeleni Antoni Wołowicz („Pantera”) z Przybyszówki oraz Józef Cisło („Cezar”) ze Staromieścia.	
	7 MARCA KG AK i NSZ podpisują umowę scaleniową, na mocy której jednostki NSZ zostają podporządkowane dowództwu AK z uwagi na rozłam w strukturach NSZ umowa została zrealizowana w niewielkiej części.

15 MARCA W ramach akcji „Główka” zastrzelony zostaje przez oddział dywersyjny AK szef Kripo w Kolbuszowej Włodzimierz Halicki.	
25 MARCA Podpisanie drugiego „rzetelnego” protokołu scalenia 9. Kompanii BCh z Placówką AK „Świerk” ze strony BCh przez Walentego Misiudę („Ryszarda”), a ze strony AK przez Józefa Frankiewicza („Marcina”) przewidującego scalenie z AK grupy jedynie jednego plutonu w liczbie 1+31 żołnierzy BCh.	
24 MAJA Likwidacja w Nosówce przez bojówkę BCh dowodzoną przez Tadeusza Lisa („Ukleję”) pochodzących ze Zgłobnia „gwardzistów” – Władysława Mytycha i Józefa Ciebię.	26 MAJA Nieudana próba uwolnienia z więzienia Montelupich w Krakowie płk. Józefa Spychalskiego („Lutego”) przez rzeszowski oddział dywersyjny Stanisława Panka („Gila”) i Wiktora Błażewskiego („Orlika”), a dowodzony przez Zenona Sobotę („Korczaka”, Świdę”).
27 MAJA Zastrzelenie w ramach akcji „Kośba” lub „Wrzód” Józefa Bugajskiego i Franciszka Misia, podejrzewanych o współpracę z gestapo.	27 MAJA W ramach akcji „Kośba” udana akcja likwidacji w Rzeszowie dwóch gestapowców Pottebauma i Flaschkego.
	23 CZERWCA Początek letniej ofensywy sowieckiej.
	22–27 LIPCA Walki o Lwów, po zakończeniu których oddziały AK zostały rozbrojone, a dowództwo i część żołnierzy AK aresztowani i wywiezieni w głąb ZSRS.
	22 LIPCA Ogłoszenie Manifestu PKWN, w tym powrotu do Konstytucji marcowej z 1921 r.
	25 LIPCA 27. Wołyńska Dywizja Piechoty AK zostaje rozbrojona przez Armię Czerwoną w Skrobowie.
	1 SIERPNI O godzinie 17.00 (godzina „W”) wybucha powstanie warszawskie.
	2 SIERPNI Rankiem o godz. 5.00 bez walk do Rzeszowa wkraczają wojska Armii Czerwonej, a komendę nad miastem z ramienia AK obejmuje kpt. Adam Długosz („Dębina”).

	5/6 SIERPNIA Akcja „Pensjonat” – rozbitcie więzienia gestapo w Jaśle przez akowski oddziału Kedywu dowodzonym przez Zenona Sobotę („Świdę”), w trakcie której uwolniono ok. 180 więźniów, w tym 66 politycznych. W akcji brał udział m.in. Stanisław Dąbrowa-Kostka („Dąbrowa”)
	10 SIERPNIA Do Rzeszowa przyjeżdża pełnomocnik PKWN dr Bolesław Drobner, który posiadał pełnomocnictwa do zorganizowania rad narodowych i administracji publicznej. Później na wiosnę 1945 r. podobne zadanie zostało mu powierzone na terenie Wrocławia.
	18 SIERPNIA Szef resortu bezpieczeństwa publicznego Stanisław Radkiewicz skierował do Rzeszowa grupę 24 absolwentów letniego kursu NKWD w Kujbyszewie (tzw. kujbyszewiaków) z zadaniem zorganizowania aparatu bezpieczeństwa publicznego w województwie rzeszowskim.
	23 SIERPNIA „Wyzwolenie” Dębicy przez Armię Czerwoną.
	31 SIERPNIA PKWN uchwala dekret „o wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz dla zdrajców Narodu Polskiego”, tzw. sierpniówkę.
	6 WRZEŚNIA Uchwalony zostaje i wchodzi w życie dekret PKWN o przeprowadzeniu reformy rolnej.
	24 WRZEŚNIA Przypadkowe aresztowanie przez NKWD komendanta Placówki „Świerk” Józefa Frankiewicza („Marcina”), jego ucieczka i w konsekwencji przeniesienie do Placówki „Jabłoń” (Jasionka).
	2 PAŹDZIERNIKA Kłeska powstania warszawskiego po 63 dniach walk. W dniu następnym podpisany zostaje honorowy akt kapitulacji, a powstańcy uzyskują status jeńców wojennych.
	7/8 PAŹDZIERNIKA Zorganizowana przez mjr. Łukasza Cieplińskiego nieudana akcja uwolnienia więźniów AK z więzienia „Na Zamku” w Rzeszowie, w której to akcji zginęli Tadeusz Lis („Ukleja”) i Franciszek Lachcik („Roja”).

21 PAŹDZIERNIKA	18–24 PAŹDZIERNIKA
Zostaje wykonany wyrok sowieckiego Trybunału Wojennego I Frontu Ukraińskiego m.in. na Stanisławie Czachu („Wilczurze”) ze Świlczy oraz na bohaterskim Władysławie Skubiszu („Pingwinie”), który brał udział w udanym zamachu na gestapowców Pottebauma i Flaschkego.	Trybunał Wojenny I Frontu Ukraińskiego razem z tzw. Sądem Wojennym PKWN skazał na śmierć 24 żołnierzy AK, z czego jedynie niektórym zamieniono tę karę na wywóz do łagrów ZSRS.
24 PAŹDZIERNIKA	
Trzciańska bojówka, wykonując rozkaz mjr. Ł. Cieplińskiego („Pługa”), przejmując listy poborowych z Zarządu Gminnego w Świlczy.	
2 LISTOPADA	
Zastrzelenie przez bojówkę pod dowództwem Józefa Gutkowskiego braci Ossaków (Józefa i Tomasa ze Świlczy oraz Stanisława z Przybyszówki), których posądzano o odpowiedzialność za aresztowanie przez NKWD Stanisława Czacha („Wilczura”).	
	17 LISTOPADA
	Aresztowanie przez NKWD Sztabu Obwodu AK Rzeszów, wraz z Edwardem Brydakiem („Andrzejem”) na czele.
18 LISTOPADA	
Udana akcja przejęcia przez AK (Bronisława Adamca i Edwarda Piątka) list poborowych z posterunku MO w Świlczy.	
24 LISTOPADA	
Zastrzelenie Zenona Kondratiuka i omyłkowo Jana Czyży, zamieszkających w Zgłobniu.	Podanie się do dymisji rządu na uchodźstwie kierowanego przez Stanisława Mikołajczyka.
26 LISTOPADA	
Zastrzelenie Andrzeja Doroby ze Słotwinki.	
	4 GRUDNIA
	Rozkaz (L.dz. 12032/44) gen. Tatara, szefa Oddziału VI sztabu Naczelnego Wodza, z 13 XI 1944 r. do dowódcy Podokręgu AK Rzeszów płk. Kazimierza Putka („Zwornego”) nakazujący rozwiązanie w terenie po stronie sowieckiej oddziałów konspiracyjnych i partyzanckich AK przy zachowaniu jednak w ścisłej konspiracji sieci komórek cywilno-wojskowych*.

* J. Łopuski, *op. cit.*, s. 313–314.

	12 GRUDNIA Zastrzelenie przeprowadzającego parcelację majątku Dąbrowa przedstawiciela PKWN Władysława Kornaka przez członków bojówki Józefa Gutkowskiego („Kani II”) z Przybyszówki (Bronisława Adamca, Edwarda Pukałę, Edwarda Piątka).
	24 GRUDNIA Aresztowania członków Sztabu Podokręgu AK Rzeszów, w tym płk. Kazimierza Putka („Zwornego”).
	31 GRUDNIA PKWN, tymczasowy organ władzy na terenach wyzwolonych przez Armię Czerwoną (powołany 20 VII 1944 r. w Moskwie), zmienia nazwę na Rząd Tymczasowy Rzeczypospolitej Polskiej, z premierem Edwardem Osóbką-Morawskim i wicepremierem Władysławem Gomółką na czele.
	1945
	3–8 STYCZNIA NKWD dokonuje masowych aresztowań Polaków we Lwowie. Zatrzymuje ok. 17 tys. osób, w tym pracowników nauki z uniwersytetu i Politechniki Lwowskiej, inteligencję, lekarzy, inżynierów, urzędników, członków AK, uznając, że podlegają rygorom tzw. przeglądu stosunku do okupanta. Większość deportowano do łagru Krasnodon w głąb ZSRS lub kopalni antracytu w Donbasie. Akcja ta związana była z toczącymi się wówczas rozmowami dyplomatycznymi na temat przejęcia Lwowa przez ZSRS.
	11 STYCZNIA NKWD wydaje rozkaz „o przedsięwzięciach mających na celu wyczyszczenie tyłów frontów Armii Czerwonej z wrogich elementów”. Rozpoczyna się zwalczanie Polskiego Państwa Podziemnego, związane z przejęciem władzy na zajmowanych przez wojska sowieckie terenach.
	Następuje wywózka przez NKWD ok. 500 aresztowanych żołnierzy AK z Rzeszowszczyzny (20 ciężarówek) w głąb ZSRR do łagrów Stalinogorska (łagru NKWD nr 283), kilkadziesiąt kilometrów na wschód od Tuły. Był to największy z tego terenu transport więźniów na Wschód. Część z nich wróci do Polski we wrześniu 1945 r., a część w latach 1946–1947.

	15–27 STYCZNIA Rusza ofensywa zimowa. Wojska sowieckie wraz z WP gen. Z. Berlinga przekraczają Wisłę, zajmując m.in. Kraków, Kielce, Warszawę, Łódź, Bydgoszcz, Katowice i Opole. Do końca lutego odzyskują z rąk niemieckich cały przedwojenny obszar Polski.
17 STYCZNIA Przez NKWD aresztowany zostaje Władysław Dynia („Dorsz”) z Placówki AK Głogów-Bratkowice, który następnie 17 II zostaje wywieziony z grupą innych akowców do łagrów Donbasu.	
	19 STYCZNIA Generał Leopold Okulicki „Niedźwiadek” na mocy instrukcji rządu emigracyjnego wydaje rozkaz o rozwiązaniu AK i zwolnieniu żołnierzy ze złożonej przysięgi, sugerując jednocześnie pozostanie w konspiracji. Okulicki rozsyła zarazem tajne rozkazy związane z utworzeniem kadrowej organizacji wojskowej „NIE” (Niepodległość).
	30 STYCZNIA Na wysokości Łeby na Bałtyku zostaje zatopiony niemiecki statek pasażerski „Wilhelm Gustloff” przewożący ponad 10 tys. uciekinierów z Gdańska i Gdyni (głównie ludność cywilną, w tym dzieci). Ataku dokonuje radziecki okręt podwodny S-13 dowodzony przez kom. ppor. Aleksandra Marisenkę.
31 STYCZNIA Zastrzelenie Józefa Trzeciaka z Rudnej Wielkiej przez bojówkę AK.	
3 LUTEGO Zastrzelenie w Bratkowicach Wojciecha Fury, jego żony i pasierbicy.	
	4–11 LUTEGO W Jałcie na Krymie obraduje tzw. Wielka Trójka, czyli Józef Stalin, Winston Churchill i Franklin Delano Roosevelt. Omawiają m.in. warunki przystąpienia ZSRS do wojny z Japonią, ustanawiają nieformalny podział stref wpływów w Europie pomiędzy ZSRS, USA i Wielką Brytanię oraz ustalają przebieg wschodniej granicy Polski wzdłuż tzw. linii Curzona (co oznacza utratę prawie połowy przedwojennego terytorium Polski) i że w ramach rekompensaty granice Polski kosztem Niemiec przesuną się na zachód i północ.

	5 LUTEGO
	Nowo mianowany komendant Podokręgu AK Rzeszów mjr Stanisław Pieńkowski („Hubert”) wydaje rozkaz o rozwiązaniu AK na terenie Rzeszowszczyzny.
	8 LUTEGO
	Prezydent RP Władysław Raczkiewicz wygłosił w Londynie pożegnalne przemówienie do żołnierzy AK, nadane przez radio BBC. Rozwiązanie AK stało się z tą chwilą sprawą powszechnie znaną.
	10 LUTEGO
	MBP (Ministerstwo Porządku Publicznego) wydaje instrukcję dla urzędów, w której AK nazywa ruchem antydemokratycznym i nakazuje walkę z jej oddziałami. Na ulicach miast pojawiają się plakaty z napisem „AK – zapluty karzeł reakcji” projektu Włodzimierza Zakrzewskiego. Na zajętych terenach trwają masowe aresztowania akowców i ich wywózki do obozów NKWD, m.in. w Rembertowie oraz obozów pracy w ZSRS.
	13 LUTEGO
	Londyński rząd premiera Tomasza Arciszewskiego wyraża oficjalny protest przeciwko postanowieniom w Jałcie, które zostały podjęte bez zgody Polski i z naruszeniem zasad zawartych w <i>Karcie atlantyckiej</i> . Rząd Polski podkreśla, że w ten sposób doszło do kolejnego rozbioru Polski przez jej sojuszników.
	14 LUTEGO
	Armia Czerwona zajmuje broniony od 28 x 1944 r. Budapeszt. W bitwie o stolicę Węgier ginie 80 000 żołnierzy sowieckich i 32 000 obrońców miasta.
	22/23 LUTEGO
	„Krwawa noc”, w trakcie której z rąk bojówki AK giną Wojciech i Wiktoria Kawowie oraz Jan i Stefania Kurcowie, a także Wojciech i Wiktoria Antosowie ze Zgłobnia, Władysław Stachowicz z Racławówki (zastępca komendanta posterunku MO w Racławówce). Tej samej nocy usiłowano też zastrzelić Edwarda Misiaka.
	26 LUTEGO
	Prezydent na uchodźstwie powierza gen. Władysławowi Andersowi funkcję p.o. Naczelnego Wodza, albowiem dotychczasowy Naczelnny Wódz gen. Tadeusz Komorowski („Bór”) nadal znajduje się w niewoli niemieckiej.

	7 MARCA W podwarszawskim Milanówku NKWD przypadkowo aresztuje gen. Augusta Emila Fieldorfa („Nila”) – komendanta organizacji „NIE”, jednak nie rozpoznaje w nim ważnej postaci Polskiego Państwa Podziemnego (generał ukrywał się pod fałszywym nazwiskiem). Zostaje wywieziony do łagru na Uralu, skąd wraca do Polski w 1947 r. Dwa lata później aresztowany i w 1952 r. skazany na karę śmierci, która została wykonana.
	9 MARCA Gen. Leopold Okulicki („Niedźwiadek”), komendant Sił Zbrojnych w Kraju (DSZ), pisze w depeszy do gen. Władysława Andersa: „Represje i aresztowania żołnierzy AK trwają bez przerwy. Konieczna jest interwencja Anglosasów. Do tego czasu aresztowano ponad 40 000. Los aresztowanych niewiadomy. Armia Czerwona i władze sowieckie grabią, co się da. Zachowują się jak w zdobyczym wroгим kraju”. Lotnictwo amerykańskie przez dwa dni bombarduje Tokio. W czasie nalotu ginie ponad 80 tys. ludzi., a milion osób traci dach nad głową.
	15 MARCA CKRL podejmuje decyzję o wyjściu z konspiracji.
	16 MARCA Rząd Francji uznaje Rząd Tymczasowy RP z Edwardem Osóbką-Morawskim jako premierem.
	18 MARCA LWP zdobywa Kołobrzeg. Kpr. Franciszek Niewidziało dokonuje symbolicznych zaślubin Polski z morzem.
	20 MARCA Zastrzelenie w Zgłobniu dwóch osób: Walentego Kaszuby, funkcjonariusza MO w Racławówce podejrzewanego o odpowiedzialność za śmierć „bojówkarza” AK Edwarda Piątka, oraz Andrzeja Gubernata (prawdopodobnie członka PPR).
	28 MARCA Szesnastu przywódców Polski Podziemnej zostaje podstępnie aresztowanych w willi w Pruszkowie przez uwikłanego m.in. w zbrodnię katyńską gen. NKWD Iwana Sierowa i przewiezionych do Moskwy. Wśród aresztowanych są m.in. gen. Leopold Okulicki (dowódca AK-organizacji „NIE”), Jan Stanisław Jankowski (delegat rządu RP na kraj), Kazimierz Pużak (przewodniczący podziemnego parlamentu – Rady Jedności Narodowej).

	30 MARCA Armia Czerwona wyzwala Gdańsk.
31 MARCA – WIELKA SOBOTA Skrytobójczy mord (oficjalnie przez żołnierzy Armii Czerwonej stacjonujących w Przybyszówce) 33-letniego Józefa Koryla („Piły”), zastępcy komendanta Placówki AK „Świerk”, członka wywiadu i kontrwywiadu AK, faktycznego dowódcy AK na teren Przybyszówki i Bzianki – oddelegowanego przez przełożonych do pracy w MO.	
	4–5 KWIETNIA Armia Czerwona zdobywa Bratysławę.
	5 KWIETNIA ZSRS wypowiada wojnę Japonii i zaczyna walki w Mandżurii.
	9 KWIETNIA WSO w Lublinie skazuje na krę śmierci dwóch cichociemnych – kpt. Mieczysława Szczepańskiego („Dębinę”) i ppor. Czesława Rossińskiego („Jemiołę”), pod zarzutem przygotowywania zamachu na Osóbkę-Morawskiego i Bieruta. Wyrok zostaje wykonany 12 IV. Razem z nimi zamordowano szefa lubelskiego Kedywu AK mjr. Jana Kazimierza Nawrata.
10 KWIETNIA	
Zastrzelenie Jana Ciocha z Trzciany.	Po aresztowaniu przez NKWD Szesnastu nowym delegatem rządu RP na kraj zostaje Stefan Korboński.
12 KWIETNIA	
Hieronim Bednarski („Nawrócony”) wykonuje rozkaz NN „Zagłoby” ze ZwińcZYcy likwidacji dowódcy plutonu AK ZwińcZYcy Adama Wróbla, który wstąpił do PPR.	Umiera Prezydent USA Franklin Delano Roosevelt. Jego następcą zostanie Harry Truman.
	13 KWIETNIA Armia Czerwona zajmuje Wiedeń.
14 KWIETNIA Zastrzelenie przez bojówkę 26-letniego Bolesława Wojciechowskiego i 32-letniego Jana Micała, obaj z Bzianki.	
	19 KWIETNIA Naczelnny Wódz gen. Władysław Anders rozwiązuje organizację „NIE” i powołuje Delegaturę Sił Zbrojnych na Kraj (DSZ). Jej dowódcą zostaje płk Jan Rzepecki.

	20 KWIETNIA
	Komendant Okręgu AK Kraków płk Przemysław Nakoniecznikoff-Klukowski zostaje aresztowany przez NKWD i wywieziony do ZSRS. Także 56. urodziny Adolfa Hitlera obchodzone w Berlinie w ścisłym kierownictwie III Rzeszy.
	21 KWIETNIA
	Zamordowanie przez UB na krakowskich Planach szefa i komendanta Okręgu VI BCh Narcyza Wiatra („Zawojnę”)
	25 KWIETNIA
	Wojska sowieckie i amerykańskie spotykają się nad Łabą w okolicy miejscowości Torgau.
	30 KWIETNIA
	Adolf Hitler popełnia w Berlinie samobójstwo wraz z poślubioną dzień wcześniej Evą Braun. Wojska amerykańskie zajmują Monachium.
	2 MAJA
	Wojska sowieckie i polskie zdobywają Berlin. Polska flaga powiewa obok sowieckiej na Bramie Brandenburskiej.
	3 MAJA
	Marszałkiem Polski zostaje Michał Żymierski („Rola”), minister obrony narodowej i wieloletni agent NKWD.
	7 MAJA
	Utworzenie Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj (DSZ), w miejsce Organizacji „NIE”. Oddziały NZW Okręgu Rzeszowskiego pod dowództwem por. Franciszka Przysiężniaka „Ojca Jana” wygrywają bitwę z oddziałami Armii Czerwonej w Kuryłówce na Lubelszczyźnie. W odwecie funkcjonariusze UB zabijają strzałem w głowę 23-letnią żonę Przysiężniaka – Janinę, będącą w 7 miesiącu ciąży. W Reims Niemcy podpisują przed gen. Dwightem D. Eisenhowerem akt bezwarunkowej kapitulacji Wehrmachtu i przerwania działań wojennych z dniem 8 maja. Dokument podpisuje gen. Alfred Jodl. Na żądanie strony sowieckiej akt kapitulacji zostaje powtórzony 9 maja w Berlinie przed marsz. Gieorgijem Żukowem.
	8 MAJA
	O godzinie 23.01 czasu środkowoeuropejskiego zostają przerwane działania wojenne w Europie. Koniec II wojny światowej na kontynencie europejskim.

	9 MAJA Oddział partyzancki byłych żołnierzy AK uwalnia 102 więźniów aresztu w Białymstoku.
17 MAJA W Rudnej Wielkiej zabójstwo przez funkcjonariuszy UB ppor. Wiktora Tadeusza Błażewskiego („Orlika”), szefa dywersji Obwodu AK Rzeszów i oddziału tzw. „Straży” „NIE”-DSZ, jego następcą zostaje Kazimierz Dziekoński („Bruno II”).	
23 MAJA Zastrzelenie Franciszka Fereta z Bratkowic przez bojówkę dowodzoną przez Michała Frankiewicza („Kaczora”). Po tej akcji „Kaczor” ukrywa się pod zmienionym nazwiskiem w Cieszynie.	
	24 MAJA Rada Ministrów powołuje Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego (KBW) do walki z oddziałami podziemia niepodległościowego. Na czele 30 tys. armii staje radziecki gen. Bolesław Kieniewicz.
	27 MAJA Płk Jan Rzepecki (dowódca DSZ) i Stefan Korboński (delegat rządu RP na kraj) wydają odezwę do oddziałów partyzanckich, w której wspólnie wzywają do wyjścia z podziemia i podjęcia wysiłku odbudowy zrujnowanego kraju.
	28 MAJA Gen. Tadeusz Komorowski („Bór”) po wyjściu z niewoli niemieckiej ponownie obejmuje funkcję Naczelnego Wodza.
POCZĄTEK CZERWCA Józef Gutkowski („Kania II”), dowódca do lutego 1945 r. przybyszowskiej bojówki, opuszcza Rzeszowszczyznę i wyjeżdża do Cieszyna, a później przedostaje się przez Niemcy do USA. W tym samym czasie do Cieszyna wyjeżdża Michał Frankiewicz („Kaczor”).	
	5 CZERWCA Niemcy zostają podzielone na strefy okupacyjne: amerykańską, francuską, brytyjską i sowiecką.
	11–12 CZERWCA Po odkryciu w Rzeszowie przy ul. Tannenbauma 12 (obecnie ul. Okrzei 12) naprzeciw obecnego budynku WDK (dawniej Domu Ludowego Fundacji im. Adolfa Tannenbauma) zmasakrowanych zwłok zgwałconej przed śmiercią 9-letniej dziewczynki

	Bronisławy Mendoń zatrzymano wszystkich Żydów mieszkających w tej kamienicy, których ludność posądzała o tzw. mord rytualny. W trakcie doprowadzania zatrzymanych na przesłuchanie doszło do próby zorganizowania „pogromu” – wykrzykiwano antysemickie hasła, a zatrzymanych obrzucano kamieniami. Wszyscy zatrzymanii na skutek interwencji komendanta KW MO F. Książarczyka, NKWD i WUBP zostali zwolnieni, sprawcy zbrodni nie ustalono.
15 CZERWCA	
Wspólna akcja kilku połączonych bojówek na posterunek MO w Świlczy w celu uwolnienia aresztowanego Adolfa Koczura z bojówki Leona Słowika („Uzdy”) oraz rozbicie posterunku i rekwizycja uzbrojenia i środków pieniężnych.	
	17 CZERWCA
	W Moskwie z udziałem Stanisława Mikołajczyka oraz Edwarda Osóbki-Morawskiego, Bolesława Bieruta i Władysława Gomułki rozpoczynają się rozmowy na temat utworzenia polskiego rządu (TRJN).
	21 CZERWCA
	Sąd moskiewski wydaje wyrok w czterodniowym tzw. procesie Szesnastu. Gen. Leopold Okulicki zostaje skazany na 10 lat więzienia, Jan Stanisław Jankowski – 8 lat, inni na 5 lat. Okulicki, Jankowski i Jasiukiewicz już nie wyszli na wolność.
	28 CZERWCA
	Przez prezydenta Bolesława Bieruta powołany zostaje Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej (TRJN) z Edwardem Osóbką-Morawskim jako premierem oraz Stanisławem Mikołajczykiem i Władysławem Gomułką jako wicepremierami. Jest to realizacja podpisanej 20 VI 1945 r. tzw. umowy moskiewskiej regulującej zasady powstania TRJN. Dotychczasowy wojewoda rzeszowski Stanisław Tkaczow zostaje powołany do TRJN na stanowisko ministra lasów.
	5 LIPCA
	Rządy Wielkiej Brytanii i USA cofają uznanie dla rządu polskiego w Londynie premiera Arciszewskiego i jednocześnie uznają krajowy TRJN.
	6 LIPCA
	Rozwiązanie Rady Jedności Narodowej, która 1 VII 1945 r. wydała odezwę pt. <i>Testament Podziemnego Państwa Polskiego</i> .

	7 LIPCA
	Formalne utworzenie nowego województwa rzeszowskiego.
	12–25 LIPCA
	Trwa tzw. oblawa augustowska prowadzona przez regularne oddziały Armii Czerwonej (dwie dywizje) i jednostki NKWD. W jej wyniku zaginie ok. 1,6 tys. byłych żołnierzy AK. W 2011 r. opublikowano w Rosji dokument wskazujący, że 592 osoby zostały z polecenia Berii rozstrzelane przez batalion „Smiersz”.
	2 SIERPNIA
	Uchwalona zostaje pierwsza amnestia dla członków podziemia pozostających nadal w konspiracji, która weszła w życie 21 VIII 1945 r. W jej wyniku ujawniło się ok. 30–40 tys. ludzi. Wobec części z nich wkrótce rozpoczęły się represje. Ogłoszenie postanowień konferencji Wielkiej Trójki w Poczdamie, akceptującej przesunięcie granic Polski na zachód.
	5 SIERPNIA
	Po aresztowaniu wyższych oficerów dowództwo DSZ postanawia zakończyć działalność. Rozkaz wydaje płk Jan Rzepecki.
	Oddział pod dowództwem kpt. Antoniego Hedy („Szarego”) zdobywa więzienie UB w Kielcach i uwalnia ponad 300 więźniów.
	6 SIERPNIA
	Rozwiązanie Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj (DSZ)
	Amerykanie zrzucają bombę atomową na Hiroszimą. Ginie 78 100 ludzi.
	9 SIERPNIA
	Druga amerykańska bomba atomowa spada na japońskie Nagasaki. Ginie ok. 25–75 tys. ludzi. ZSRS zajmuje Sachalin.
	16 SIERPNIA
	Podpisanie polsko-sowieckiego układu granicznego.
	21 SIERPNIA
	W życie wchodzi dekret o amnestii z 2 sierpnia – data publikacji w Dzienniku Ustaw.
	22 SIERPNIA
	Powstaje PSL na czele ze Stanisławem Mikołajczykiem.

WRZESIEŃ	2 WRZEŚNIA
Bronisław Migala („Mauser”) staje się tajnym współpracownikiem mjr. Juliana Wojtusika, szefa PUBP w Dębicy (tzw. kujbyszewiaka); współpraca ta trwa do kwietnia 1946 r.	Powstaje Zrzeszenie Wolność i Niezawisłość (WiN), na czele którego stają byli dowódcy DSZ płk Jan Rzepecki. Podejmuje próbę przekształcenia konspiracji wojskowej (jaką było DSZ) w konspiracyjny cywilny ruch społeczno-polityczny mający na celu obronę podstawowych praw obywatelskich, wolności oraz niezawisłości państwa polskiego. Japonia bezwarunkowo kapituluje. Akt kapitulacji zostaje podpisany w Zatoce Tokijskiej na pancerniku USS „Missouri” przed gen. Douglasem MacArthurem. Od tego momentu Japonia do 28 IV 1952 r. pozostaje pod okupacją amerykańską.
	17 WRZEŚNIA
	Uprowadzenie z domu w Grzysce pod Przeworskiem i skrytobójczy mord w lesie w Rudnej koło Rzeszowa działacza ruchu ludowego Władysława Kojdra („Zawiej”, „Trzaski”).
	31 PAŹDZIERNIKA
	Umiera Wincenty Witos, legendarny działacz ludowy. W jego pogrzebie 6 XI w Wierchosławicach k. Tarnowa bierze udział ponad 100 tys. osób.
	5 LISTOPADA
	UB aresztuje prezesa I ZG WiN Jana Rzepeckiego. Dwa lata później zostaje skazany na 8 lat więzienia.
	13 LISTOPADA
	Rząd wydaje dekret „O przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy kraju”, na podstawie którego odpowiadało się za samo podejrzenie o działalność antypaństwową. Sądy doraźne uzyskują możliwość wymierzania kary śmierci bez możliwości zaskarżenia wyroku.
	17 GRUDNIA
	Krajowa Rada Narodowa znosi stan wojenny wprowadzony 1 IX 1939 r. przez prezydenta Ignacego Mościckiego.
1946	
4 LUTEGO	
Na weselu u Franciszka Rzepki w Bratkowicach zastrzelony zostaje przez funkcjonariuszy UB Franciszek Świder („Morol”).	

12 LUTEGO	Oddział F. Rejmana wraz z Leonem Słowikiem („Uzdą”) dokonuje odwetowego – za śmierć „Moroła” – najścia na Bratkowice, w trakcie którego pobito szereg osób i śmiertelnie raniono Władysława Zajęca.
3–11 KWIETNIA	Trwają aresztowania członków grupy Stanisława Pieli („Kościarza”), aresztowani zostają m.in.: Józef Pypec, Edward Łagowski, Władysław Gąsior i Stanisław Miś.
8 KWIETNIA	Wykonanie przez przybyszowską bojówkę dowodzoną przez Franciszka Czajaka-Rudnickiego („Maczugę”) konspiracyjnego wyroku śmierci zatwierdzonego przez szefa Inspektoratu Adama Łazarowicza („Klamrę”) na zdegenerowanym byłym żołnierzu AK Wojciechu Kocanie („Maku”, „Czarnym Sędzi”).
WIOSNA – MAJ	Franciszek Rejman („Bicz”) wraz z ukrywającymi się przed MO i UB Eugeniuszem Poradą („Kikutem”), Józefem Szyllerem i Leonem Słowikiem („Uzdą”) tworzą oddział leśny w lasach bratkowickich.
8 MAJA	Pojmanie przez oddział F. Rejmana w lasach bratkowickich w pobliżu leśniczówki funkcjonariusza PUBP w Rzeszowie Kazimierza Rozborskiego i nieudana próba jego likwidacji przez L. Słowika i F. Rejmana, w trakcie której Rozborskiemu udało się zbiec.
17 CZERWCA	Na tzw. rynku giełdowym (obecnie plac Ofiar Getta) w Rzeszowie o godz. 14.25 powieszeni zostali byli żołnierze AK Bronisław Stęga („Szczygieł”) i Józef Koszela („Sowa”) skazani na karę śmierci wyrokiem WSR w Rzeszowie z 8 V 1946 r.
19–21 CZERWCA	Trwają kolejne przedreferendalne aresztowania członków powojennego podziemia, m.in. Tadeusza Dziedzica („Gruszy”) i Stanisława Świdra („Lwa”).

	30 CZERWCA Referendum w sprawie 3 × „Tak”: pierwsze pytanie: Czy jesteś za zniesieniem Senatu?, drugie pytanie: Czy chcesz ustroju zaprowadzonego reformą rolną i nacjonalizacją podstawowych gałęzi gospodarki?, trzecie: Czy chcesz utrwalenia zachodnich granic Polski na Bałtyku, Odrze i Nysie Łużyckiej? PSL namawiał do głosowanie „Nie” na pierwsze pytanie (czyli 2 × „Tak”).
CZERWIEC Ucieczka z terenów okolic Rzeszowa poszukiwanego przez MO i UB Franciszka Rejmana („Biczka”) i ukrywanie się przez niego aż do momentu ujawnienia się przed Komisją Amnestijną 8 IV 1947 r.	
	25 LIPCA Zawieszenie przez WUBP w Rzeszowie działalności Zarządu Powiatowego PSL w Rzeszowie oraz podległych mu struktur i zatrzymanie 193 peeselowców.
	17 WRZEŚNIA Wojewódzki zjazd PSL w Rzeszowie zakończony wyborem Zarządu Wojewódzkiego, w tym jako prezesa Władysława Jagusztyna.
24 SIERPNIA Na zabawie w Domu Ludowym w Trzcianie zastrzelony zostaje przez Stanisława Pielę Edward Nowak z posterunku MO w Świlczy oraz ciężko raniiony Franciszek Szary, komendant posterunku MO w Świlczy.	
15 WRZEŚNIA Na zabawie w Bratkowicach zastrzelony zostaje przez Eugeniusza Poradę („Kikuta”) 23-letni Józef Lewicki.	
16 WRZEŚNIA Aresztowanie w Zaczerniu Eugeniusza Porady („Kikuta”), dzień wcześniej ranionego podczas próby jego likwidacji przez Józefa Szyllera.	
16 PAŹDZIERNIKA Na weselu Alfonsa Lisa i Marii Migut (po mężu Lis) w Bratkowicach zastrzelony zostaje przez Stanisława Pielę („Kościarza”) przy współudziale Piotra Pięty („Visa”) i Wojciecha Misia strażnik KW PPR Marian Bieszczad. Jednocześnie śmiertelnie raniono 18-letnią Janinę Lis i raniono w plecy Janinę Surowiec.	

7 LISTOPADA	
Aresztowanie Stanisława Pielei („Kościora”).	
22 LISTOPADA	
Aresztowanie Józefa Szyllera.	
10 GRUDNIA	
Aresztowanie Bronisława Migąły („Mausera”).	
1947	
	19 STYCZNIA
	Sfalszowane wybory do Sejmu Ustawodawczego – z 444 posłów tylko 26 wybranych zostało z list mikołajczykowskiego PSL, 116 z PPS, 114 z PPR.
	19 LUTEGO
	Uchwalona zostaje tzw. Mała Konstytucja – Sejm zastępuje KRN, a Rada Państwa – Prezydium KRN.
20 LUTEGO	
Wyrok WSR w Rzeszowie na Stanisława Pieleę (kara śmierci) i Piotra Piętę (15 lat więzienia) za udział w zabójstwie Mariana Bieszczada.	
	22 LUTEGO
	Ogłoszenie drugiej amnestii, w wyniku której ujawniło się według różnych szacunków ok. 50–60 tys. żołnierzy podziemia, a ok. 25 tys. osób zwolniono z więzień i aresztów.
20 MARCA-21 KWIETNIA	
Masowa akcja ujawniania się członków oddziału Rejmana przed Komisją Amnestijną przy PUBP w Rzeszowie w związku z wejściem w życie drugiej amnestii z 1947 r., tzw. lutowej.	
	28 KWIETNIA
	Rozpoczęcie akcji „Wisła”, w wyniku której wysiedlono z terenów Bieszczad ok. 30 tys. rodzin ukraińskich, łemkowskich, bojkowskich i Dolinian oraz 3800 osób podejrzewanych o udział w UPA osadzono w obozie pracy w Jaworznie.
17 MAJA	
Wyrok WSR w Rzeszowie na 22 członków oddziału Rejmana.	
2 WRZEŚNIA	
Aresztowanie w miejscowości Kleśnik na Pomorzu Leona Słowika („Uzdy”).	

	20/21 PAŹDZIERNIKA Zorganizowana przez ambasadę USA ucieczka z Polski Stanisława Mikołajczyka, koniec istnienia legalnej opozycji w kraju.
27 PAŹDZIERNIKA W więzieniu „Na Zamku” w Rzeszowie wykonanie kary śmierci na Leonie Słowiku („Uzdzie”) orzeczonej wyrokiem WSR w Rzeszowie z 7 x 1947 r.	
	27 LISTOPADA – 2 GRUDNIA Trwają aresztowania członków IV ZG WiN: Łukasza Cieplińskiego w Zabrze, Adama Lazarowicza, Mieczysława Kawalca, Józefa Rzepki i innych.

ZAŁĄCZNIKI

**ZAŁĄCZNIK 1. TABELA AKCJI REKWIZYCYJNYCH, DYSCYPLINUJĄCYCH,
W TYM TAKŻE „NAPADÓW RABUNKOWYCH”**

DATA	POSZKODOWANI	MIEJSCOWOŚĆ	SKUTKI	RELACJE ŚWIADKÓW	UWAGI, W TYM PRAWDOPODOBNI SPRAWCY	NR AKT IPN
1945						
13 X 1944 r.	SŁOWIK Maria	Mrowla	okradziona		brak	AIPN Rz 0057/4, k. 23.
12 I 1945 r.	SZOPA Franciszek	Woliczka	dotkliwe pobity i „okradziony”		brak	AIPN Rz 0172/15/], cz. 2, k. 69.
22 I 1945 r.	RZUCIDŁO Józef	Świlcza	dotkliwe pobity		brak	AIPN Rz 0172/15/], cz. 2, k. 89.
24 I 1945 r.	BOCZKAJ Piotr	Świlcza	zrabowano trzy zegarki, garderobę oraz obcięto włosy córce		„Napadu” dokonała grupa sześciu osób, których danych nie ustalono.	AIPN Rz 0172/15/], cz. 1, k. 376.
16 II 1945 r.	ŚWIDER Maria	Świlcza	skradziono dwa konie			AIPN Rz 0172/15/], cz. 2, k. 83.
17 II 1945 r.	BATÓG Jan	Przybyszówka	zabór garderoby i żywności		Banda W. Kocana („Maka”).	AIPN Rz 0172/15/], cz. 2, s. 247.
1 III 1945 r.	MUSATOW Antoni, kapitan Armii Czerwonej	Trzciana	postrzelony, raniono także towarzyszącą mu kobietę w stopniu chorążego Armii Czerwonej	zeznania Władysława Gąsiora z 28 XII 1946 r.	Postrzelenia dokonali Stanisław Piela oraz jego podwładni Edward Łagowski, Władysław Gąsior i Józef Pypeć.	AIPN Rz 107/1792, t. 5, k. 324.
1945 r.	GŁOWACKI NN, milicjant	Przybyszówka-Pustki	usiłowanie dokonania zaboju		Banda Kocana, w tym Antoni Rączy i Edward Pułkała.	AIPN Rz 107/1677, wyrok b. Sądu Wojewódzkiego w Rzeszowie z 12 I 1956 r. skazujący Franciszka Czajaka-Rudnickiego m.in. za usiłowanie zaboju Głowackiego, k. 416-421.

20 III 1945 r.	GUBERNAT Andrzej	Zgłobień	raniony z broni palnej	zeznania Bronisława Migąły 17 XII 1946 r.	W tym zdarzeniu brali udział m.in. Stani- sław Miś, Gutkowski („Kania II”), F. Rej- man, Skwirut i Grendys. W poszukiwaniu za bro- nią zaatakowano wów- czas chłopca obok domu sołtysa Augustyna.	W akcji brali udział B. Migala, Miś, Gutkow- ski („Kania”), a pobili go „Kania” i Stanisław Świ- der z Woliczki.	Według Migąły miał tego dokonać J. Gutkow- ski („Kania II”). Zda- niem M. Maruszaka było to także wykonanie kary chłosty.	M. Maruszak, Oddział..., s. 247.	AIPN Rz 107/1792, t. 5, Postanowienie z 25 II 1947 r. o pociągnięciu do odpowiedzialności karnej przeciwko Broni- sławowi Migale z 19 XII 1946 r., k. 283.
20 III 1945 r.	AUGUSTYN Jan, sołtys w Zgłobniu	Zgłobień	skradziono części do roweru i ubrania	Według B. Migąły działały wówczas dwie grupy, które roz- dzieliły się po zabójstwie Wą- lentego Kaszuby i zeszły u Au- gustyna. Odczytano wyrok śmierci, lecz z nieustalonych przyczyn nie wykonano go.	W tym zdarzeniu brali udział m.in. Stani- sław Miś, Gutkowski („Kania II”), F. Rej- man, Skwirut i Grendys. W poszukiwaniu za bro- nią zaatakowano wów- czas chłopca obok domu sołtysa Augustyna.	W akcji brali udział B. Migala, Miś, Gutkow- ski („Kania”), a pobili go „Kania” i Stanisław Świ- der z Woliczki.	Według Migąły miał tego dokonać J. Gutkow- ski („Kania II”). Zda- niem M. Maruszaka było to także wykonanie kary chłosty.	M. Maruszak, Oddział..., s. 247.	AIPN 0172/15/I], cz. 2, Kartoteka, k. 46.
20 III 1945 r.	CIEBIERA Władysław	Zgłobień	pobity do nieprzy- tomności	Zrelacjonował Bronisław Miga- ła w zeznaniach z 17 XII 1946 r. Według M. Maruszaka było to wykonanie kary chłosty.	W tym zdarzeniu brali udział m.in. Stani- sław Miś, Gutkowski („Kania II”), F. Rej- man, Skwirut i Grendys. W poszukiwaniu za bro- nią zaatakowano wów- czas chłopca obok domu sołtysa Augustyna.	W akcji brali udział B. Migala, Miś, Gutkow- ski („Kania”), a pobili go „Kania” i Stanisław Świ- der z Woliczki.	Według Migąły miał tego dokonać J. Gutkow- ski („Kania II”). Zda- niem M. Maruszaka było to także wykonanie kary chłosty.	M. Maruszak, Oddział..., s. 247.	AIPN 0172/15/I], cz. 2, Kartoteka, k. 67.
20 III 1945 r.	NALEPA Julian	Wola Zgłobieńska	pobito synów		Według Migąły miał tego dokonać J. Gutkow- ski („Kania II”). Zda- niem M. Maruszaka było to także wykonanie kary chłosty.	W tym zdarzeniu brali udział m.in. Stani- sław Miś, Gutkowski („Kania II”), F. Rej- man, Skwirut i Grendys. W poszukiwaniu za bro- nią zaatakowano wów- czas chłopca obok domu sołtysa Augustyna.	Według Migąły miał tego dokonać J. Gutkow- ski („Kania II”). Zda- niem M. Maruszaka było to także wykonanie kary chłosty.	M. Maruszak, Oddział..., s. 247.	AIPN 0172/15/I], cz. 1, Karta, 4 III 1976, k. 379.
20 III 1945 r.	MIKA Franciszek	Wola Zgłobieńska	zrabowano zegarek, skrzypce, czapkę, pobito synów i ode- brano PPSz		Według Migąły miał tego dokonać J. Gutkow- ski („Kania II”). Zda- niem M. Maruszaka było to także wykonanie kary chłosty.	W tym zdarzeniu brali udział m.in. Stani- sław Miś, Gutkowski („Kania II”), F. Rej- man, Skwirut i Grendys. W poszukiwaniu za bro- nią zaatakowano wów- czas chłopca obok domu sołtysa Augustyna.	Według Migąły miał tego dokonać J. Gutkow- ski („Kania II”). Zda- niem M. Maruszaka było to także wykonanie kary chłosty.	M. Maruszak, Oddział..., s. 247.	AIPN Rz 0172/15/I], cz. 1, Karta, 4 III 1976, k. 379.

DATA	POSZKODOWANI	MIEJS- WOŚĆ	SKUTKI	RELACJE ŚWIADKÓW	UWAGI, W TYM PRAWDOPODOBNI SPRAWCY	NR AKT IPN
marzec 1945 r.	KRUPA Andrzej	Przybyśzówka	zaatakowano dom	A. Krupa zeznał: „z opowiadań ludzi słyszałem, że napady te dokonywane były przez Kocan Wojciecha (obecnie nie żyje) i jego grupę ludzi”. Zeznania Andrzeja Krupy z 28 VII 1955 r.	grupa Wojciecha Kocana	
marzec 1945 r.	MILEK Stefan, sołtys w Nosówce	Nosówka	pobicie	Według Miguły sołtysa pobito u jego sąsiada.	F. Rejman i jego pod- władni	
30 III 1945 r.	PIETRUCHA Michał	Kielanówka	napad na dom		banda W. Kocana	AIPN 0172/15/], cz. 2, Kartoteka, k. 60.
30 III 1945 r.	RĄCZY Paweł	Kielanówka	napad na dom		banda W. Kocana	AIPN 0172/15/], cz. 2, Kartoteka, k. 58.
30 III 1945 r.	RĄCZY Henryk	Kielanówka	napad na dom		banda W. Kocana	AIPN 0172/15/], cz. 2, Kartoteka, k. 77.
30 III 1945 r.	STACHOWICZ Władysław, młynarz	Racławówka	napad na młyn		Podczas tej akcji Fran- ciszek Rejman ranił się granatami w oko i stracił wzrok w tym oku	
31 III 1945 r.	NALEPA Aleksander	Nosówka	zrabowano głównie garderobę		Brak informacji, aczko- wiek UB przypisało tę akcję grupie F. Rejmana.	AIPN 0172/15/], cz. 2, Kartoteka, k. 57.
11 IV 1945 r.	KOGUT Antoni, leśniczy	Styków	pobito właściciela, zrabowano krowę, 1000 zł i legitymacje Lasów Państwowych	Zagrożono leśniczemu, że jeśli jego syn nie wystąpi z PPR, to wróci.	UB przypisało tę akcję grupie F. Rejmana.	AIPN Rz 0172/15/], cz. 1, Karta, 29 III 1976 r., k. 394.
kwiecień 1945 r.	KUSTRA NN	Błędowa Zgłobieńska	odebrano karabin maszynowy „Dik- terew”		UB przypisało tę akcję grupie F. Rejmana.	

kwiecień 1945 r.	RÓG NN	Błędowa Zgłobińska	odebranie pistoletu bębenkowego		UB przypisało tę akcję grupie F. Rejmana.	
kwiecień 1945 r.	MIKA Bronisław	Błędowa Zgłobińska	napad na dom, ode- brano automat PPSz		UB przypisało tę akcję grupie F. Rejmana.	
28 IV 1945 r.	MARCZUK Andrzej	Wola Zgłobińska	dotkliwie pobity, ograbiony z garde- robry		UB przypisało tę akcję grupie F. Rejmana.	AIPN 0172/15/I, cz. 2, Kartoteka, k. 27.
2 V 1945 r.	PIĄTEK Stanisław	Trzciana	pobicie, kradzież garderoby	obszerne zeznania Władysława Gąsiora z 28 XII 1946 r.	Stanisław Piela, Józef Py- pęć, Władysław Gąsior, który potwierdził swój udział w tym zdarze- niu, oraz Tadeusz Dzie- dzic, Bronisław Migala, Edward Zdun, Mieczys- ław Skwirut i Antoni Grendys – obaj z Będzie- myśla.	AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Władysława Gąsiora z 28 XII 1946 r., k. 327-328.
2 V 1945 r.	DZIEDZIC Stanisław	Trzciana	obrabowanie domu, pobicie	B. Migala w trakcie konfronta- cji z Tadeuszem Dziedzicem ze- znał: „rozkaz dokonywania bicia dawał Dziedzic Tadeusz infor- mując się u »Maka«. Znęcania biciem dokonywałem ja”.	Według M. Maruszaka było to wykonanie kary chłosty przez bojówkę Wojciecha Kocana za współpracę z okupan- tem niemieckim i na- kładanie kontyngentów. Brali w nim udział Sta- nisław Piela, Józef Pypęć, Władysław Gąsior, który potwierdził swój udział w tym zdarzeniu, oraz Tadeusz Dziedzic, Bro- nisław Migala, Edward Zdun, Mieczysław Skwi- rut i Antoni Grendys – obaj z Będziemysła.	AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Bronisława Migaly z 19 XII 1946 r., k. 268 oraz Protokoł konfrontacji Bronisła- wa Migaly z Tadeuszem Dziedzicem, 14 I 1947 r., k. 347.

DATA	POSZKODOWANI	MIEJSCOWOŚĆ	SKUTKI	RELACJE ŚWIADKÓW	UWAGI, W TYM PRAWDOPODOBNI SPRAWCY	NR AKT IPN
2 v 1945 r.	PISAREK Kacper	Przybyszówka	napad na dom, kradzież garderoby i maszyny do szycia		Napadu dokonała grupa W. Kocana.	AIPN 0172/15/I, cz. 2, Kartoteka, k. 100.
4 v 1945 r.	SARNA Stanisław	Nosówka	napad na dom, właściciel dotkliwie pobity, a żona zakneblowana	Napadu dokonała 3-osobowa grupa uzbrojonych mężczyzn.		AIPN Rz 04/34, k. 155.
5 v 1945 r.	NAWROCKI Michał	Trzciana	napad na dom, skradziono gotówkę	Według ustaleń M. Maruszaka było to kolejne wykonanie kary chłosty przez bojówkę Wojciecha Kocana za współpracę z okupantem niemieckim i niesprawiedliwe nakładanie kon-tyngentów.	W napadzie udział brali m.in. Józef Pypec, Władysław Gąsior, Tadeusz Dziedzic i pięciu innych.	AIPN 0172/15/I, cz. 2, Kartoteka, k. 26.
5 v 1945 r.	FUGAS Jan	Trzciana	napad na dom, pobicie, skradziono gotówkę, zegarek, maszynkę do strzyżenia włosów		Udział brali m.in. Józef Pypec, Władysław Gąsior, Tadeusz Dziedzic i pięciu innych. Udział swój potwierdził także Władysław Gąsior w zeznaniach z 28 XII 1946 r. Według M. Maruszaka było to wykonanie kary chłosty przez bojówkę Wojciecha Kocana.	AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Bronisława Migaly z 19 XII 1946, k. 269.

5 v 1945 r.	ŻOŁA Józef	Trzciana	atak na dom, skradziono gotówkę, zegarek, pobicie	Gospodarza dotkliwie pobili B. Migąła i E. Zdun za rzekomą współpracę z Niemcami, tak przynajmniej zeznał Migąła. Swoją udział potwierdził także Władysław Gąsior z grupy S. Pieli w obszernych zeznaniach z 28 XII 1946 r.	Udział brali m.in. Józef Pypeć, Władysław Gąsior, Tadeusz Dziedzic i pięciu innych. Według M. Maruszaka było to także wykonanie kary chłosty przez bojówkę Wojciecha Kocana za współpracę z okupantem niemieckim i nakładanie kontyngentów.	AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Bronisława Migąły z 19 XII 1946, k. 269.
5 v 1945 r.	GROCH Tomasz	Trzciana	napad na dom, skradziono gotówkę		Według M. Maruszaka było to wykonanie kary chłosty przez bojówkę Wojciecha Kocana za współpracę z okupantem niemieckim i nakładanie kontyngentów.	
5 v 1945 r.	DZIEDZIC Stanisław	Trzciana	napad na dom, pobicie, skradziono gotówkę, zegarek, maszynkę do strzyżenia włosów, wieczne pióro, żywność		Udział brali m.in. Józef Pypeć, Władysław Gąsior, Tadeusz Dziedzic i pięciu innych.	
5 v 1945 r.	NAWROCKI Michał	Trzciana	upomniany		Napadu – według UB – dokonał oddział F. Rejmana.	AIPN Rz 107/1792, t. 3, k. 45.
5 v 1945 r.	KNIAZIK Józef	Trzciana	pobicie		Napadu – według UB – dokonał oddział F. Rejmana.	AIPN Rz 0172/15/J, cz. 1, Karta, 24 II 1976, k. 392.

DATA	POSZKODOWANI	MIEJSCOWOŚĆ	SKUTKI	RELACJE ŚWIADKÓW	UWAGI, W TYM PRAWDOPODOBNI SPRAWCY	NR AKT IPN
5 v 1945 r.	PIĄTEK Stanisław	Trzciana	napad na dom, skradziono gotówkę, zegarek, skórę i garderobę		Udział brali m.in. Józef Pypec, Władysław Gąsior, Tadeusz Dziedzic i pięciu innych. Udział swój potwierdził także Władysław Gąsior w obywatelskich zeznaniach z 28 XI 1946 r. Według M. Maruszaka było to wykonanie kary chłosty na członku PPR, który uczestniczył w parcelacji miejscowego majątku.	AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania świadka Stanisława Piątka z 20 XII 1946, k. 82; M. Maruszak, Oddział..., s. 248.
8 v 1945 r.	MILEK Stefan, sołtys Nosówka	Nosówka	skradziono rower i drobne rzeczy oraz pieniądze	Według K. Ciebiery „Rejman dokonywał znęcania się biciem dlatego, że sołtys donosił do UB o działalności bandy Rejmana”.	Udział brali m.in. Stanisław Miś, Kazimierz Ciebiery i 10 innych. Według M. Maruszaka było to wykonanie kary chłosty za współpracę z organami bezpieczeństwa.	
8 v 1945 r.	TRACZYKOWSKI Bronisław	Nosówka	dotkliwe pobicie i kradzież		Napadu – według UB – dokonał oddział F. Rejmana.	AIPN Rz 0172/15/], cz. 2, Kartoteka, k. 78.
8 v 1945 r.	LIB Aniela	Nosówka	napad na dom, dotkliwe pobicie		Napadu – według UB – dokonał oddział F. Rejmana.	

26 V 1945 r.	BAC Adam	Zgłobień	napad na dom, ob- rabowanie, prawdo- podobnie gwałt na córcie		Nie ustalono sprawców tego napadu, a według <i>Charakterystyki nr 14</i> do- konali tego członkowie oddziału Rejmana.	AIPN Rz 0172/15/I, <i>Cha- rakterystyka nr 14</i> , 28 III 1977 r., k. 34.
27 V 1945 r.	INGLOT Jan leśniczy	Bratkowice	najście na dom, zra- bowano konia z wo- zem i uprzęgą		Napadu – według UB – dokonał oddział F. Rej- mana.	AIPN Rz 0172/15/I, cz. 1, Karta, 18 III 1976, k. 389.
Maj 1945 r.	WILK Wojciech	Nosówka	napad na dom, po- bicie, w tym również syna		Napadu dokonała grupa Leona Słowika („Uzdź”).	AIPN 0172/15/I, cz. 2, Kartoteka, k. 59.
Lato 1945 r.	KAWALEC Jan komendant Placówki SOK	Trzciana	ciężko pobity		NN	AIPN Rz 0172/15/ I, cz. 2, k. 15
1 VII 1945 r.	RUDNICKI Eugeniusz przewodniczący PCK	Zgłobień	napad na dom		Zakazano mu organizo- wania festynów.	AIPN 0172/15/I, cz. 2, Kartoteka, k. 65.
3 IX 1945 r.	JEMIOŁA Franciszek sołtys Mrowli	Mrowla	skradziono gardero- bę i pieniądze		Udział brali m.in. Sta- niław Miś, Edward Łagowski, Józef Pypec, Władysław Gąsior i 2 innych. Udział swój potwierdził także Władysław Gąsior w obszernych zezna- niach z 28 XII 1946 r., podając, że komendan- tem był Roman Słowik („Żagiel”) [ur. w 1918 r. w Kamyszynie]. Potwierdził to także Jó- zef Pypec.	AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Władysława Gąsiora z 28 XII 1946 r., k. 328.

DATA	POSZKODOWANI	MIEJSCOWOŚĆ	SKUTKI	RELACJE ŚWIADKÓW	UWAGI, W TYM PRAWDOPODOBNI SPRAWCY	NR AKT IPN
3 IX 1945 r.	NN kobieta	Mrowla	napad na dom, zrabowano 1000 zł	Jak zeznał 30 XII 1946 r. Edward Łagowski, rabunku dokonał z Piela, Józefem Pypciem, Władysławem Gąsior, Stanisławem Misiem, a komendantem był Roman Słowik z Kamyszyna.	Udział brali m.in. Stanisław Miś, Edward Łagowski, Józef Pypeć, Władysław Gąsior i 2 innych.	AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Edwarda Łagowskiego z 30 XII 1946 r., k. 400-401.
3 IX 1945 r.	BUCZEK Władysław	Mrowla	napad na dom, skradziono ubrania, buty i pieniądze		Udział brali m.in. Stanisław Miś, Edward Łagowski, Józef Pypeć, Władysław Gąsior i 2 innych. Udział swój potwierdził także Władysław Gąsior w obszer-nych zeznaniach z 28 XII 1946 r.	
10 IX 1945 r.	MIAZGA Michał	Bratkowice	obrabowano dom		NN	AIPN Rz 0172/15/ J, cz. 2, k. 23.
16 IX 1945 r.	SERAFIN Józef	Nosówka	napad na dom		Napadu – według UB – dokonał oddział F. Rejmana.	AIPN Rz 0172/15/ J, cz. 2, Kartoteka, k. 81.
jesień 1945 r.	CZYŻ Wojciech, członek PPR	Przybyszówka	usiłowano go zlikwidować		NN	AIPN Rz 0172/15/ J, cz. 2, k. 49.
październik 1945 r.	KRZYSZTOŃ Andrzej sołtys Woliczki	Woliczka	obrabowany dom	Według zeznań pokrzywdzonego napadu mieli dokonać Migala z Będzimyśla, brat przedwojennego policjanta, Mazur, syn sołtysa z Rudnej Wielkiej, oraz niejaki Kozubal z Dąbrowy, a część skradzionych rzeczy miał przechowywać Henryk Stawarz.	Migala, Mazur, Kozubal	AIPN Rz 046/58, k. 16-17.

Październik 1945 r.	MISIUDA Franciszek	Woliczka	obrabowany dom	Według zeznań sołtysa Andrzeja Krzysztonia z 1951 r. napadu mieli dokonać Migala z Będzimyśla – brat policjanta, Mazur – syn sołtysa z Rudnej Wielkiej, oraz niejaki Kozubal z Dąbrowy, a część skradzionych rzeczy miał przechowywać Henryk Stawarz.	Migala, Mazur, Kozubal	AIPN Rz 046/58, k. 18–19.
2/3 XI 1945 r.	STYKA Jan	Mrowla	obrabowano dom, skradziono ubrania i obuwie		Udział brali m.in. Stanisław Miś, Edward Łagowski, Julian Surdel, Władysław Gąsior i 2 innych. Udział swój potwierdził także Władysław Gąsior w obszernych zeznaniach z 28 XII 1946 r., chociaż nie pamiętał daty. Według niego kendantem był Stanisław Miś.	
2/3 XI 1945 r.	KOZUBAL Henryk	Mrowla	obrabowano dom, skradziono garderobę, mięso i słoninę		Udział brali m.in. Stanisław Miś, Edward Łagowski, Julian Surdel, Władysław Gąsior i 2 innych.	
10 XI 1945 r.	MAZURKIEWICZ Stanisław, leśniczy	Bratkowice	napad na leśniczówkę, zrabowano biżuterię i garderobę o wartości 15 000 zł		Napadu dokonała grupa Stanisława Pieli („Kościarza”). Według M. Maruszaka Mazurkiewicza podejrzewano o współpracę z UB.	AIPN Rz 0172/15/], cz. 1, Karta, 5 III 1976, k. 374.

DATA	POSZKODOWANI	MIEJSCOWOŚĆ	SKUTKI	RELACJE ŚWIADKÓW	UWAGI, W TYM PRAWDOPODOBNI SPRAWCY	NR AKT IPN
24 XI 1945 r.	WIATR Julian	Świlcza	napad na dom, skradziono trzy konie		Napadu – według UB – dokonał oddział F. Rejmana.	AIPN 0172/15/I, cz. 2, Kartoteka, k. 66.
listopad 1945 r.	WOJNAR Franciszek	Trzciana	napad na dom		Napadu – według UB – dokonał oddział F. Rejmana.	AIPN 0172/15/I, cz. 2, Kartoteka, k. 75.
10 XII 1945 r.	BENDRYCH Antoni	Bratkowice	napad na dom		Brak danych.	
11 XII 1945 r.	WOŹNY Wojciech	Bratkowice	napad na dom, skradziono konie oraz uprząż na zwierzęta hodowlane		Napadu – według UB – dokonał oddział F. Rejmana.	AIPN 0172/15/I, cz. 2, Kartoteka, k. 58.
6 XII 1945 r.	MAZURKIEWICZ Stanisław, leśniczy	Bratkowice	kolejny napad na leśniczówkę, zrabowano biżuterię i garderobę o wartości 15 000 zł		Napadu dokonała grupa Stanisława Pieli („Kościarza”).	AIPN Rz 0172/15/I, cz. 1, Karta, 5 III 1976, k. 374.
grudzień 1945 r.	BURDYKA Antoni	Bratkowice	napad na dom, zrabowano garderobę, pieniądze i nożyce krawieckie		Udział brali m.in. Stanisław Miś, Edward Łagowski, Julian Surdel, Władysław Gąsior i 2 innych.	
grudzień 1945 r.	POMIANEK Jan	Bratkowice	napad na dom, skradziono garderobę, pieniądze i maszynę do szycia	Według zeznań Józefa Pypcia komendantem był Tadeusz Frond ze Świlczy, a Pomiankowski skradziono wówczas także przyrządy dentystyczne. Zeznania Józefa Pypcia z 19 XII 1946 r.	Udział brali m.in. Stanisław Miś, Edward Łagowski, Julian Surdel, Władysław Gąsior i 2 innych.	AIPN Rz 107/1792, t. 5, k. 384.

1946					
4 II 1946 r.	ŚWIETLIK Tomasz	Bzianka	napad i zabór mienia	Napadu dokonał oddział leśny „Bicza”. Za udział w ostatnim z tych napadów wyrokiem SO w Rzeszowie z 17 I 1949 r. skazani zostali na karę więzienia Józef Janczycki i Adolf Koczur.	
11 II 1946 r.	ŚWIETLIK Tomasz	Bzianka	ponowny napad i zabór mienia	Napadu dokonał oddział leśny „Bicza”, w tym samym składzie co 4 II 1946 r.	
12 II 1946 r.	SZMIGIEL Antoni	Nosówka	rekwizycja mienia		M. Maruszak, <i>Chłopi...</i> , s. 50.
12 II 1946 r.	BARAN Władysław, leśniczy	Bratkowice	najście na leśniczówkę, zabór piostoletu, dubeltówki i pieniędzy	Według J. Janczyckiego napad ten zorganizował Franciszek Rejman.* W napadzie dodatkowo brali udział: Adolf Koczur, Jan Machowski z Trzciany, Józef Dzieciś z Trzciany, Stanisław Piątek, Leon Słowik („Uzda”) i jeszcze 5 osób.	AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Józefa Janczyckiego z 10 II 1947 r., k. 436. Jan Machowski, w czasie okupacji niemieckiej członek AK; szczegółowe hasło osobowe w rozdziale <i>Biogramy</i> .

* Według Adolfa Koczura „całą wyprawą kierował Słowik Leon”. Zob. także jego relację z 17 II 1946 r. na stronie 214.

DATA	POSZKODOWANI	MIEJSCOWOŚĆ	SKUTKI	RELACJE ŚWIADKÓW	UWAGI, W TYM PRAWDOPODOBNI SPRAWCY	NR AKT IPN
12 II 1946 r. (cd.)	BARAN Władysław, leśniczy (cd.)			Ze wspomnień Anny Hłowickowej, córki leśniczego Barana wynika, że w 1945 r. „leśniczówkę zaczęła nachodzić bojówka (tzw. leśni) i zabrali wszystkich, co nadawało się do zabrania. Mówili, że są z Armii Krajowej i walczą z nowym systemem politycznym; w rzeczywistości byli to bandyci uzbrojeni, rabujący nie tylko leśniczówkę, ale i inne domy, w których według ich opinii było bogactwo (wśród tych bandytów była kobieta i mężczyźni, których nazwisk nie wymienię, gdyż nie ma ich wśród nas)”. Według ustaleń M. Maruszaka był on ojcem funkcjonariusza PUBP w Rzeszowie.	Według ustaleń M. Maruszaka Władysław Baran miał być członkiem PPR, a 12 II 1946 r. wykonano na nim jedynie karę chłosty.	AIPN Rz 107/408, Protokół przesłuchania świadka Adolfa Kocura z 17 II 1946 r., k. 78-80. M. Maruszak, <i>Chłopi...</i> , s. 50. Z. Rzepka, <i>Lasy i leśnictwo bratkowickie z jego leśniczówką, wspomnienia Anny Hłowickowej, ur. 1930, córki Władysława Barana</i> , „Ziemia Bratkowicka” 2014, nr 3, s. 36-38.
12 II 1946 r.	LIS Jan	Bratkowice	pobicie		Według Maruszaka wykonano wówczas karę chłosty.	M. Maruszak, <i>Chłopi...</i> , s. 50.
12 II 1946 r.	FERET Jan	Bratkowice	napad na dom, następnie dom spalono	Według Janczyckiego „Dom Fereta podpalili Słowik [...] Po dokonaniu tej akcji w Bratkowicach wyjechałem na zachód, gdzie byłem do końca kwietnia 46 r.”.	W zdarzeniu tym brali udział także Franciszek Rejman, Tadeusz Dziedzic i Kocur z Błędowej.	M. Maruszak, <i>Chłopi...</i> , s. 50. AIPN Rz 107/1792, t. 5, Zeznania Józefa Janczyckiego z 10 II 1947 r., k. 436.

				Z kolei Leon Słowik tak opisał to zdarzenie: „Poszliśmy Fereta Jana zastrzelić, lecz Ferety mieli broń i strzelali do nas. Ja sam podszedłem pod dom Fereta i zapaliłem zapalniczką, gdzie cały dom z inwentarzem spalił się” [*] .		AIPN Rz 108/2897, Zeznania Leona Słowika z 5 IX 1947 r. M. Maruszak, <i>Chłopi...</i> , s. 50–51.
13 II 1946 r.	MADEJ Tadeusz MYTYCH Tomasz	Bratkowice	próba zlikwidowania	Madej i Mytych byli członkami PPR i funkcjonariuszami PUBP. Według Maruszaka Madejowi i jego bratu udało się uciec w ostatniej chwili.		M. Maruszak, <i>Chłopi...</i> , s. 50–51.
13 II 1946 r.	SIEKO Stanisław kierownik szkoły w Bratkowicach	Bratkowice	pobicie, „zarekwiro- wano” mienie Toma- sza Mytycha, Fran- ciszka Pięty i Jana Szafrana			M. Maruszak, <i>Chłopi...</i> , s. 50–51.
Wiosna 1946 r.	PRZYWARA Michał	Bratkowice	napad na dom	Według Słowika brali w tym udział także: Józef Jastrzębski, Józef Dziedzic, Słyś, Stanisław Zagrodnik.	Leon Słowik, Józef Jastrzębski, Józef Dziedzic, Słyś, Stanisław Zagrodnik	AIPN Rz 108/2897, Zeznania Leona Słowika z 5 IX 1947 r.
Wiosna 1946 r.	PRZYWARA Jan	Bratkowice	napad na dom	Według Słowika w napadzie brały udział te same osoby, które zaatakowały domy Michała Przywary i Stanisława Zająca.	Leon Słowik, Józef Jastrzębski, Józef Dziedzic, Słyś, Stanisław Zagrodnik	AIPN Rz 108/2897, Zeznania Leona Słowika z 5 IX 1947 r.
wiosna 1946 r.	ZAJĄC Stanisław	Bratkowice	napad na dom		Leon Słowik, Józef Jastrzębski, Józef Dziedzic, Słyś, Stanisław Zagrodnik	AIPN Rz 108/2897, Zeznania Leona Słowika z 5 IX 1947 r.

* Zob. także relację Franciszka Fereta na stronie 215.

DATA	POSZKODOWANI	MIEJSCOWOŚĆ	SKUTKI	RELACJE ŚWIADKÓW	UWAGI, W TYM PRAWDOPODOBNI SPRAWCY	NR AKT IPN
marzec 1946 r.	BARAN Władysław, leśniczy	Bratkowice	pobicie	Jak zeznał Leon Słowik: „Bara- na w tym czasie pobili Rejman Franciszek i [Adolf] Kocur, obaj z Błędownej”.		AIPN Rz 108/2897, Ze- znania Leona Słowika z 5 IX 1947 r.
13 IV 1946 r.	JEMIOŁA Józef	Poręby Ku- pińskie	zabór mienia		16 v 1946 r. próbowano go zlikwidować.	M. Maruszak, <i>Chłopi...</i> , s. 51.
13 IV 1946 r.	SKÓRA Augustyn	Zaborze	napad na dom, po- bicie			AIPN Rz 0172/15/], cz. 1, Karta, 20 III 1976, k. 345.
14 IV 1946 r.	WOŹNY Wojciech	Bratkowice	rewizja mienia			M. Maruszak, <i>Chłopi...</i> , s. 51.
14 IV 1946 r.	GOŁAŚ Katarzyna	Świlcza	napad na dom	Zdarzenie to zostało opisane w <i>Raporcie sytuacyjnym</i> MO z 1946 r.*	Jak opisał to A. Szary, ra- bunku dokonał w tym przypadku Eugeniusz Porada wspólnie z Fran- ciszkim Rejmanem oraz trzecim osobni- kiem, którego nie udało się ustalić.	AIPN Rz 0057/45 t. 2, <i>Raporty sytuacyjne Mili- cji Obywatelskiej z 1946 r.</i> , k. 30.
16 IV 1946 r.	ZIEBA Władysław, MYTYCH Franciszek	Bratkowice	rozpędzono wesele, pobito gości	Brak.	Według <i>Karty</i> sporzą- dzonej przez funkcyjna- riusza UB najścia tego miał dokonać oddział Rejmana, w tym Leon Słowik, Tadeusz Dzie- dziej i sam Rejman.	AIPN Rz 0172/15/], cz. 1, Karta, 19 III 1976, k. 356.

* Zob. strona 216.

19 IV 1946 r.	PRZYWARA Michał	Bratkowice	ponowny napad na dom		Według <i>Karty</i> sporządzonej przez funkcjonariuszy UB w 1976 r. napadu tego mieli dokonać Leon Słowik, Stanisław Miś, Bronisław Migala oraz inni.	AIPN Rz 0172/15/I, cz. 1, Karta, 5 III 1976, k. 349.
1 na 2 V 1946 r.	DRĄG Stanisław, PASTUŁA Józef, RUMAK Marcin, RYCUK Emilia, RYCUK Franciszek, ZAJĄC Jan, ZAJĄC Kazimierz	Styków	publiczne wychłostanie		Według ustaleń M. Maruszaka byli to członkowie PPR w Stykowie, przy których znaleziono legitymacje partyjne.	M. Maruszak, <i>Chłopi...</i> , s. 51;; <i>idem</i> , <i>Antykomunistyczne podziemie...</i> , s. 103; <i>idem</i> , <i>Oddział...</i> , s. 258; AIPN Rz 05/32, k. 460-470.
4 na 5 V 1946 r.	OPIELA Józef	Ocieka k. Ropczyc	najście na dom, pobicie, zarekwirovano mienie		Akcję tę przeprowadziły według zeznań E. Porady grupa „Bicza” wspólnie z oddziałem Józefa Białaka („Dęba”).	AIPN Rz 107/1709, t. 4, Zeznania Eugeniusza Porady przed Sądem Okręgowym w Rzeszowie z 29 XI 1948 r., k. 203-204.
4 na 5 V 1946 r.	SUM Stanisław	Ocieka k. Ropczyc	napad		Obu akcji dokonała grupa dowodzona przez „Bicza”, ale połączona jak poprzednio z bojówką Józefa Białaka („Dęba”).	AIPN Rz 107/1709, t. 4, Zeznania Eugeniusza Porady przed Sądem Okręgowym w Rzeszowie z 29 XI 1948 r., k. 203-204.
4 na 5 V 1946 r.	SUM Jan	Ocieka k. Ropczyc	napad		Grupa dowodzona przez „Bicza”, ale połączona jak poprzednio z bojówką Józefa Białaka („Dęba”).	AIPN Rz 0172/15/I, cz. 1, Karta 17 II 1976, k. 325.

DATA	POSZKODOWANI	MIEJSCOWOŚĆ	SKUTKI	RELACJE ŚWIADKÓW	UWAGI, W TYM PRAWDOPODOBNY SPRAWCY	NR AKT IPN
18 v 1946 r.	LASOTA Tomasz	Nosówka	obrabowanie domu		Obrabowanie nastąpiło po uprzednim zabójstwie sołtysa Stefana Milka.	
18 v 1946 r.	WIECH Stanisław	Nosówka	obrabowanie z pobiciem			
18 v 1946 r.	KRAK Józef, KAMINSKI Szczepan, DRAUS Ludwik	Trzciana	kara pieniężna	Według M. Maruszaka była to kara pieniężna za przynależność do komunistycznego Stronnictwa Ludowego „Wola Ludu”.		M. Maruszak, <i>Antykomunistyczne podziemie...</i> , s. 104.
18 v 1946 r.	DRAUS Józef	Trzciana	pobicie i rekwizycja mienia			
4/5 vi 1946 r.	NN sołtys gromady Ocieka	Ocieka	rabunek mienia		Oddział „Bicza”	
11 vi 1946 r.	MAC Piotr	Nowa Wieś k. Trzebownicka	próba zlikwidowania		Był wójtem gminy Trzebowniko.	
30 vii 1946 r.	MICAŁ Bronisław	Świlcza	napad i zrabowanie towaru o wartości 4000 zł		UB przypisało to zdarzenie oddziałowi leśnemu „Bicza”.	AIPN 0172/15/I, cz. 1, Karta, 2 iii 1976, k. 343.
2 viii 1946 r.	SZPERKA Wojciech	Będziemyśl	pobicie		Według Karty sporządzonej przez funkcjonariuszy UB w 1976 r. mieli tego dokonać Leon Słowik i Eugeniusz Porada oraz inni z ich grupy.	AIPN 0172/15/I, cz. 1, Karta, 2 iii 1976, k. 329.

Wrzesień 1946 r.	BĘDRYGAŁA NN	Dąbry Bratkowickie	skradziono głowy maszyn do szycia, ubrania i 16 litrów miodu		W napadzie tym brali udział Stanisław Piela, Jan Bąk, Wojciech Miś i Eugeniusz Porada.	AIPN Rz 107/408, Proto- kół przesłuchania podej- rzanego Stanisława Pieli z 9 XI 1946 r., k. 70.
11 X 1946 r.	FUGAS Jan, wójt Trzciany	Trzciana	napad na dom, zra- bowano gotówkę, buty z cholewami i ubrania	Zeznania Pięty: „na rabunek do Fugasa Jana zmusił mnie Piela Stanisław, zaznaczył mi, że gdy nie pójde to mnie zastrzeli”.	Podczas przesłuchania w PUBP 11 XII 1946 r. Jan Fugas rozpoznał skradzione u niego buty z cholewami na nogach Piotra Pięty („Visa”) z grupy Stanisława Pieli. Przesłuchany na tę oko- liczność Pięta 13 XII 1946 r. przyznał się do udziału w tym napadzie i dodatkowo zeznał, że brali w nim udział Sta- niśław Piela, Jan Bąk, Roman Bąk*, Stanisław Surowiec** s. Jakuba, Stefan Słowik i Wojciech Miś ze Świlczy.	AIPN Rz 107/408, Proto- kół przesłuchania podej- rzanego Piotra Pięty z 13 XII 1946 r., k. 25.
12 X 1946 r.	KRAK Józef, DRAUS Ludwik, FUGAS Jan, GAŚTOR Piotr, KAMINSKI Szczepan,	Trzciana	„rekwizycja kar pie- niężnych”	Według M. Maruszaka była to kara pieniężna nałożona na działaczy „lubelskiego” Stron- nictwa Ludowego.	grupa Stanisława Pieli („Kościarza”)	

* Roman Bąk, w bojówce Stanisława Pieli („Kościarza”); szczegółowe hasło osobowe w w rozdziale *Biogramy*.** Stanisław Surowiec, w bojówce Stanisława Pieli („Kościarza”), a potem działacz PSL; szczegółowe hasło osobowe w rozdziale *Biogramy*.

DATA	POSZKODOWANI	MIEJSCOWOŚĆ	SKUTKI	RELACJE ŚWIADKÓW	UWAGI, W TYM PRAWDOPODOBNI SPRAWCY	NR AKT IPN
	SŁUPCZYŃSKA Jadwiga, SMAGAŁA Andrzej, POMIANEK Władysław, NAWROCKI Michał oraz inni mieszkańcy Trzciany oraz TROJAN Aleksander, WCISŁY Franciszek z miejscowości Krzywe					
13 XI 1946 r.	KLIMEK Stanisław	Świltcza	napad na dom, skradziono skóry i wyrażdżono szkodę na 100 000 zł		UB przypisywało tę akcję oddziałowi leśnemu Rejmana, który w tym czasie już nie działał w oddziale, tylko ukrywał się przed UB.	AIPN Rz 0172/15/I, cz. 1, Karta, 30 III 1976, k. 342.
27 XI 1946 r.	MAZURKIEWICZ Stanisław, leśniczy	Bratkowice	ponowna „rekwizycja” mienia		„Rekwizycji” dokonała niewielka grupa pod dowództwem Stefana Słowicka („Sęka”) wywodzącego się z oddziału leśnego F. Rejmana („Bicza”).	M. Maruszak, <i>Antykomunistyczne podziemie...</i> , s. 110.
12 XII 1946 r.	RUSIN Władysław	Rudna Mała	napad na dom			AIPN Rz 04/56, k. 135.

1947						
DATA	POSZKODOWANI	MIEJSCOWOŚĆ	SKUTKI	RELACJE ŚWIADKÓW	UWAGI, W TYM PRAWDOPODOBNI SPRAWCY	NR AKT IPN
19 II 1947 r.	ZIOBRO Wojciech	Nosówka	napad na dom, skradziono skórę o wartości 10 000 zł		Pozostawiono pokwitowanie z podpisem AK.	AIPN Rz 0172/15/J, cz. 1, Karta, 22 IV 1976, k. 400.
4 III 1947 r.	PIZEŁ Jan	Zgłobień	obrabowany kierownik Spółdzielni w Zgłobniu, a także skarbnik tej Spółdzielni			AIPN Rz 04/57, k. 47.
28 IV 1947 r.	Dyr. BARSZCZOWSKI, leśniczy	Wola Zgłobieńska	nikt z domowników nie ucierpiał		NN	AIPN Rz 04/57, k. 83.
13 VI 1947 r.	RUSIN Stanisław	Styków	zabrano rower i 7000 zł		NN	AIPN Rz 04/57, k. 115.
14 VII 1947 r.	MAZURKIEWICZ Stanisław, leśniczy	Bratkowice	kolejny napad na leśniczówkę		UB przypisywało tę akcję oddziałowi leśnemu Rejmana, który to oddział w tym czasie już nie działał.	AIPN Rz 0172/15/J, cz. 1, Karta, 22 IV 1976, k. 372.
14 VIII 1947 r.	BARAN Władysław leśniczy	Bratkowice			oddział Leona Słowika („Uzdzy”)	AIPN Rz 04/57, k. 147.
14 IX 1947 r.	ŚWIETLIK Józef	Trzciana			Napastnik był sam i przedstawił się jako poszukiwany przez UB Jan Bąk.	AIPN Rz 04/57, k. 162-163.

ZAŁĄCZNIK 2. WYKAZ OSÓB UJAWNIONYCH PRZED KOMISJĄ AMNESTYJNĄ

NAZWISKO I IMIĘ	DATA UJAWNIEŃ	DATA URODZ.	UWAGI	NUMER AKT IPN
Frankiewicz Michał („Kaczor”, „Rak”)	4 x 1945	ur. 26 IX 1917		IPN Rz
Skwirut Mieczysław („Szarotka”)	20 XII 1946	ur. 9 IV 1925		IPN Rz 0172/15/J, k. 201
Rogala Józef („Ryksza”, „Chmielnik”)	27 XII 1946	ur. 23 VIII 1922		IPN Rz 0172/15/J, k. 189
Cioch Tadeusz, s. Jana z Trzciany	8 III 1947 r.	ur. 2 I 1923	dezertor z LWP	IPN Rz 04/32 b, k. 238
Dziedzic Józef („Kruk”)	11 III 1947	ur. 3 VII 1923		IPN Rz 0172/15/J, k. 84
Dziedzic Piotr	11 III 1947	ur. 28 VI 1928		IPN Rz 0172/15/J, k. 85
Kwoka Bronisław	13 III 1947	ur. 12 XII 1924		IPN Rz 0172/15/J, k. 130
Bednarski Hieronim („Nawrócony”)	18 III 1947	ur. 19 XI 1921		IPN Rz 050/1579, k. 22
Rzucidło Antoni („Szkop”)	18 III 1947	ur. 6 XI 1922		IPN Rz 04/29, k. 51
Kalandyć Stanisław	18 III 1947	ur. 18 IV 1921		IPN Rz 04/29, k. 51
Bąk Bronisław ze Świlczy	20 III 1947	ur. 23 IX 1921	dezertor z LWP	IPN Rz 04/29, k. 53
Kokoszka Teofil („Kruk”)	20 III 1947	ur. 15 IX 1924		IPN Rz 107/1793 k. 23-24
Zdun Edward („Garbaty”)	21 III 1947	ur. 22 XII 1919		IPN Rz 05/ 32 k. 420
Czach Bronisław s. Tomasza	21 III 1947	ur. 24 XI 1923	dezertor z LWP	IPN Rz 04/32, k. 109
Słowik Roman s. Tomasza z Mrowli	22 III 1947	ur. 1 VIII 1919		IPN Rz 05/ 32 k. 379.
Zagrodnik Stanisław („Łopata”)	22 III 1947	ur. 22 I 1925		IPN Rz 05/ 32 k. 416.
Jucha Stanisław („Rak”)	22 III 1947	ur. 12 XII 1921		IPN Rz 0172/15/J, k. 107
Mik Józef s. Franciszka	22 III 1947	ur. 7 XII 1924		IPN Rz 05/51, s. 18
Boczka Tomasz („Zięba”)	24 III 1947	ur. 22 XI 1924		IPN Rz 05/32, k. 295

Nowak Bronisław („Narew”) ze Świlczy	24 III 1947	ur. 30 I 1922	IPN Rz 0172/15/J, k. 159
Jakubek Bolesław	24 III 1947	ur. 15 XII 1921	IPN Rz 0172/15/J, k. 271
Rączy Antoni („Rak”)	26 III 1947	ur. 11 I 1912	IPN Rz 107/1677 k. 70-71
Miśta Stanisław („Jasion”)	26 III 1947	ur. 28 X 1919	IPN Rz 05/ 32 k. 331
Miś Wojciech („Sokół”)	26 III 1947	ur. 19 III 1910	IPN Rz 05/ 32 k. 328
Rzepka Mieczysław („Rekrut”)	28 III 1947	ur. 4 VII 1926	IPN Rz 0172/15/J, k. 192
Kurzeja Tadeusz („Cichy”)	28 III 1947	ur. 27 XII 1917	IPN Rz 05/ 32 k. 303
Kot Władysław, s. Szymona	28 III 1947	ur. 2 II 1915	IPN Rz 04/32, k. 130
Feret Tadeusz („Dąbczak”)	29 III 1947	ur. 25 X 1921	IPN Rz 04/29 k.101
Grzesiek Tadeusz („Franciszek”)	29 III 1947	ur. 14 IV 1923	IPN Rz 04/29 k. 102
Pukała Edward („Lis”)	31 III 1947	ur. 29 VI 1921	IPN Rz 107/1793 k. 19-20
Nyzio Jan Zbigniew („Grzmot”)	31 III 1947	ur. 12 X 1919	IPN Rz 0172/15/J, k. 163
Cisło Bronisław („Ślusarz”)	4 IV 1947	ur. 1 IV 1924	IPN Rz 04/32, k. 150
Misiuda Roman („Szczygieł”)	4 IV 1947	ur. 21 I 1923	IPN Rz 04/32, k. 150
Rejman Franciszek („Bicz”)	8 IV 1947	ur. 30 V 1922	IPN Rz 046/58 k. 9-13
Czajak Antoni	8 IV 1947	ur. 17 I 1914	IPN Rz 0172/15/J, k. 88
Kłos Marian („Rak”) z Mrowli	8 IV 1947	ur. 23 III 1924	IPN Rz 04/32, k. 154
Styka Ludwik	8 IV 1947	ur. 5 VIII 1922	IPN Rz 0172/15/J, k. 214
Półchlopek Mieczysław („Wierzbą”)	8 IV 1947	ur. 2 XI 1920	IPN Rz 042/760, k. 74-75
Zdun Józef („Króćca”)	9 IV 1947	ur. 2 XI 1919	IPN Rz 107/1793 k. 21-22
Kubicz Ludwik („Bicz”) z Woliczki	9 IV 1947	ur. 16 VII 1913	IPN Rz 0172/15/J, k. 128
Rusin Władysław z Mrowli	9 IV 1947	ur. 3 VII 1924	IPN Rz 0172/15/J, k. 191

NAZWISKO I IMIĘ	DATA UJAWNIEŃIA	DATA URODZ.	UWAGI	NUMER AKT IPN
Kogut Władysław	9 IV 1947	ur. 26 VI 1914		IPN Rz 04/32, k. 159
Kawalec Bronisław („Kret”), s. Józefa	10 IV 1947	ur. 7 V 1925		IPN Rz 0172/15/J, k. 110
Czajak Walenty („Sprytny”)	11 IV 1947	ur. 17 II 1921		IPN Rz 05/32, k. 245
Baran Jan s. Michała	11 IV 1947	ur. 29 I 1920		IPN Rz 00105/18 k. 33
Maj Henryk	11 IV 1947	ur. 17 XI 1923		IPN Rz 0172/15/J, k. 103
Jastrzębski Józef s. Józefa	11 IV 1947	ur. 28 III 1926		IPN Rz 04/29, k. 174
Batóg Wawrzyniec („Ołówek”)	12 IV 1947	ur. 21 III 1923		IPN Rz 0172/15/J, k. 56
Ignas Władysław („Tarzan”)	15 IV 1947	ur. 22 X 1926		IPN Rz 0172/15/J, k. 103
Łyszczak Edward („Kłos”)	15 IV 1947	ur. 19 XI 1923		IPN Rz 0172/15/J, k. 141
Świder Józef („Flaszka”)	15 IV 1947	ur. 21 I 1914		IPN Rz 0172/15/J, k. 221
Kłos Eugeniusz z Mrowli	16 IV 1947	ur. 18 VII 1923		IPN Rz 0172/15/J, k. 111
Styka Władysław	17 IV 1947	ur. 16 V 1923		IPN Rz 0172/15/J, k. 215
Bojda Bolesław	17 IV 1947	ur. 29 VIII 1918		IPN Rz 04/32, t. 4
Depa Adolf	18 IV 1947	ur. 10 VI 1918		IPN Rz 04/32, k. 194
Świder Henryk („Skowronek”)	21 IV 1947	ur. 29 VII 1911		IPN Rz 0172/15/J, k. 220
Gniewek Józef („Prędk”)	21 IV 1947	ur. 4 III 1899		IPN Rz 05/32 k. 270
Grzesik Władysław z Mrowli	21 IV 1947	ur. 9 VIII 1923	dezerter z LWP	IPN Rz 04/29, k. 173
Jastrzębski Józef z Trzciany	23 IV 1947	ur. 28 III 1926		IPN Rz 04/32, k. 217
Cyło Julian, s. Piotra z Przybyszówki	23 IV 1947	ur. 23 IV 1922		IPN Rz 04/32, k. 261

ZAŁĄCZNIK 3. TABELA WYROKÓW SKAZUJĄCYCH

SĄD	SYGNA-TURA SPRAWY	DATA WY-ROKU	SKŁAD OSOBOWY SĄDU	SKAZANY	KARA	ZA CO	UWAGI	SYGNATURA IPN
WSR Rzeszów	Sr 7/47	1 II 1949	kpt. Ołyński Norbert, kpr. Markocki Józef, szer. Gałara Stanisław	Eugeniusz PORADA	dwukrotnie kara śmierci, zlagodzona na mocy amnestii do 15 lata więzienia	uniewinniony od udziału w zabójstwie Edwarda Nowaka, skazany za współudział w usiłowaniu zabójstwa Zdzisława Lorencia i Ka-zimierza Rozborskiego i uczestni-ctwo w oddziale Rejmana	wyrok łączny WSR z 21 XI 1950 r., Sp 621/50 – dożywocie (dot. Sr 7/47 oraz II K 361/48)	IPN Rz 107/1167
WSR Rzeszów	Sr 85/47	20 II 1947	kpt. Ołyński Norbert, kpr. Sowiński Wincenty, kpr. Kubicki Kazimierz	Piotr PIĘTA	15 lat więzienia, zlagodzona do 10 lat więzienia na mocy amnestii	zabójstwo Mariana Bieszczada i usiłowanie zabójstwa Fran-ciszka Szarego	złagodzenie nastąpi-ło postanowieniem WSR w Rzeszowie z 6 III 1947 r.	IPN Rz 107/408
				Stanisław PIELA	kara śmierci, zla-godzona do 15 lat więzienia na mocy amnestii	zabójstwo Mariana Bieszczada i usiłowanie zabójstwa Fran-ciszka Szarego		
WSR Rzeszów	Sr 216/47	19 IV 1947	kpt. Białek Zygmunt – przew, strz. Chojewski Henryk, strz. Przybyłski Stanisław	Józef SZYLLER	6 lat więzienia	usiłowanie zabójstwa E. Porady		IPN Rz 107/514
WSR Rzeszów	Sr 498/47	25 VIII 1947	kpt. Ołyński Norbert, kpr. Nieczych-lewski Tadeusz, kpr. Kowal Józef	Józef SZYLLER	12 lat więzienia	usiłowanie zabójstwa E. Porady	ponowny wyrok po uchyleniu przez NSW, na skutek rewizji wojskowego prokura-tora rejonowego	IPN Rz 107/514

SĄD	SYGNA-TURA SPRAWY	DATA WY-ROKU	SKŁAD OSOBOWY SĄDU	SKAZANY	KARA	ZA CO	UWAGI	SYGNATURA IPN
WSR Rzeszów	Sr 307/47	17 V 1947		Stanisław ŚWIDER s. Michała	15 lat więzienia, po zastosowaniu amnestii	Udział w zabójstwie Władysława Kornaka, Walentego Kaszuby i Władysława Stachowicza, przy czym odnośnie udziału w zabójstwie Kornaka sprawa została ostatecznie umorzona na podstawie amnestii.	sprawa 22	IPN Rz 107/1167
				Józef JANCZYCKI	15 lat więzienia, po zastosowaniu amnestii	udział w rozbrojeniu posterunku MO w Świlczy oraz przy usiłowaniu zabójstwa Kazimierza Rozborskiego		
				Stanisław MIŚ	15 lat więzienia, po zastosowaniu amnestii	udział w zabójstwie Władysława Kornaka, Walentego Kaszuby, rozbrojeniu posterunku MO w Świlczy oraz w innych rozbojach		
				Bronisława MIGAŁA	15 lat więzienia, po zastosowaniu amnestii	udział w zabójstwie Walentego Kaszuby i Władysława Stachowicza, rozbrojeniu posterunku MO w Świlczy oraz w innych rozbojach		
				Władysław LUBAS	10 lat więzienia	udział w zabójstwie Walentego Kaszuby, rozbrojeniu posterunku MO w Świlczy oraz kradzież spirytusu z gorzelni w Zgłobniu		
				Władysława GASTOR	10 lat więzienia	udział w napadzie zbrojnym na kpt. A.C. Musatowa, rozbrojeniu posterunku MO w Świlczy oraz w innych rozbojach		

WSR Rzeszów (cd.)	Sr 307/47 (cd.)	17 V 1947 (cd.)	Józef PYPEĆ	10 lat więzienia	udział w napadzie zbrojnym na kpt. A.C. Musatowa, rozbrojeniu posterunku MO w Świlczy, w napadzie na gorzelnię w Zgłobniu oraz w innych rozbojach
			Tadeusz DZIEDZIC	6 lat więzienia	udział w zabójstwie Władysława Stachowicza, rozbrojeniu posterunku MO w Świlczy oraz w innych rozbojach
			Kazimierz CIEBIERA	6 lat więzienia	udział w zabójstwie Walentego Kaszuby, rozbrojeniu posterunku MO w Świlczy oraz w innych rozbojach
			Edward ŁAGOWSKI	4 lata 8 miesięcy więzienia	udział w napadzie zbrojnym na kpt. A.C. Musatowa, rozbrojeniu posterunku MO w Świlczy oraz w innych rozbojach
			Józef POMIANEK	4 lata więzienia	udział w rozbrojeniu posterunku MO w Świlczy oraz w innych rozbojach
			Władysław TENDERA	3 lata więzienia	napad na Bronisława Chmiela zam. w Boguchwale
			Jan MAJKA		udział w zabójstwie Stanisława Woźniaka ze Stykowa oraz w innych rozbojach
			Józef DUDUŚ	5 lat więzienia	udział w rozbrojeniu posterunku MO w Świlczy oraz w innych rozbojach
			Eugeniusz DZIEDZIC s. Wojciecha		udział w rozbrojeniu posterunku MO w Świlczy
Julian SURDEL		napad na Jana Stykę			
IPN Rz 107/1167 (cd.)			sprawa 22 (cd.)		

SĄD	SYGNA- TURA SPRAWY	DATA WY- WY- ROKU	SKŁAD OSOBOWY SĄDU	SKAZANY	KARA	ZA CO	UWAGI	SYGNATURA IPN
WSR Rzeszów (cd.)	Sr 307/47 (cd.)	17 V 1947 (cd.)		Stanisław SIŁKA		we wrześniu 1945 r. rozbój w Do- matkowie, pow. Kolbuszowa	Sprawa 22 (cd.)	IPN Rz 107/1167 (cd.)
				Stanisław ROGAŁA		nielegalne posiadanie broni		
				Stanisław ŚWIDER s. Mateusza		we wrześniu 1945 r. rozbój w Do- matkowie, pow. Kolbuszowa		
				Józef GRZESIK	20 miesięcy	napad na Bronisława Chmiela zam. w Boguchwale		
				Mieczysław PUKAŁA		nieudany napad na młyn w Rac- ławówce		
				Jan DRAUS	uniewinniony	udział w napadzie na gorzelnię w Zgłobniu – jako furman		
WSR Rzeszów	Sr 778/47	7 X 1947		Leon SŁOWIK	kara śmierci wy- konana 27 X 1947			
WSR Rzeszów	Sr 860/47	6 XI 1947	mjr Lubaczew- ski Jan, kpr. Wąchański Marian, kpr. Szczypka Ferdynand	Stanisław SZELIGA	6 lat więzienia, złagodzona na mocy amnestii do 3 lat więzienia	działalność w WiN		IPN Rz 107/584
				Roman JAREMKO	2 lata więzienia, w całości daro- wana na mocy amnestii z 1947 r.	działalność w WiN		
WSR Rzeszów	Sr 142/50	17 III 1950	przew. kpt. Lech Eustachy, strz. Kubiński Stanisław, strz. Piersosz- czuk Henryk	Bronisław ADAMIEC	kara śmierci zła- godzona do 15 lat więzienia	zabójstwo Władysława Kornaka		IPN Rz 107/1793

WSR Rzeszów (cd.)	Sr 142/50 (cd.)	17 III 1950 (cd.)		Edward PUKAŁA	15 lat więzienia złagodzona na mocy amnestii do 5 lat więzienia	udział w zabójstwie Władysława Kornaka oraz pomoc w zabój- stwie Stanisława Ossaka i Zeno- na Kondarszczuka/Kondratiuka	IPN Rz 107/1793 (cd.)
WSR Rzeszów	Sr 617/49			Władysław STRUMSKI	15 lat więzienia		
WSR Rzeszów	Sr 94/52	23 I 1952	Przew. Włady- sław Sieracki, ławnicy: Roman Sochacki, Fran- ciszek Sowiński	Władysław ŁĄBAJ	kara śmierci wykonana 21 III 1952 r.	zastrzelenie funkcjonariusza MO Czesława Żeglenia (w 1947 r.) i funkcjonariusza UB Wojcie- cha Stręka i ranienie komendan- ta post. MO w Świlczy Adama Sitko (9 x 1951) oraz zastrzele- nie w obronie własnej 4 żołnie- rzy KBW biorących udział w po- ścigu za nim (27 XII 1951 r.)	IPN Rz 107/1792, t. 1, IPN Rz 107/1292 t. 4, IPN Rz 05/29
				Antoni CHORAŻY	kara śmierci wykonana 21 III 1952 r.	zastrzelenie funkcjonariusza MO Czesława Żeglenia (w 1947 r.) i funkcjonariusza UB Wojcie- cha Stręka i ranienie komendan- ta post. MO w Świlczy Adama Sitko (9 x 1951) oraz zastrzele- nie w obronie własnej 4 żołnie- rzy KBW biorących udział w po- ścigu za nim (27 XII 1951 r.)	
SO Rzeszów	II K 71/46	27 IV 1946		Adolf KOCZUR	6 lat więzienia		IPN Rz 05/32
SO Rzeszów		23 VIII 1947		Stanisław SZELIGA	6 lat więzienia, zmienione na mocy amnestii na 3 lata więzienia		IPN Rz 107/584

SĄD	SYGNA-TURA-SPRAWY	DATA WY-ROKU	SKŁAD OSOBOWY SĄDU	SKAZANY	KARA	ZA CO	UWAGI	SYGNATURA IPN
SO Rzeszów	II K 338/47	16 II 1948	p.o. SO dr Adam Mazurek	Michał FRAN-KIEWICZ	12 lat więzienia, ostatecznie umorzone postępowanie na mocy amnestii	zabójstwo Franciszka Fereta		IPN Rz 107/1709
				Józef PYPEĆ	12 lat więzienia, złagodzona do 8 lat więzienia na mocy amnestii			
				Władysław GĄSIOR	10 lat więzienia, złagodzona do 6 lat więzienia na mocy amnestii			
				Stanisław PIEŁA	10 lat więzienia, złagodzona do 6 lat więzienia na mocy amnestii			
SO Rzeszów	II K 361/48	17 I 1949	przew. SSO J. Gawel, SSO R. Sitek, SSO dr J. Wirski	Eugeniusz PORADA	dożywocie	udział w zabójstwie Stefana Miłki, usiłowanie zabójstwa Józefa Jemioły	sprawa 23	IPN Rz 107/1792, t. 1-5
				Stanisław MIŚ	dożywocie	zabójstwo Jana i Stefanii Kurców oraz Wojciecha i Wiktorii Kawów ze Zgłobnia, pomoc w zabójstwie Andrzeja Doroby		
				Stanisław PIEŁA	15 lat więzienia	liczne pobicia i rozboje		

SO Rzeszów	II K 361/48	17 I 1949	przew. SSO J. Gawęł, SSO R. Sitek, SSO dr J. Witrski	Józef JANCZYCKI	15 lat więzienia, złagodzona wyro- kiem SW w Rze- szowie z 15 V 1956, IV-a Kow. 239/56 na mocy amnestii do 10 lat więzienia	udział w zabójstwie Stefana Miłki, liczne pobicia i rozboje na osobach fizycznych i insty- tucjach państwowych	Sprawa 23 IPN Rz 107/1792, t. 1-5
				Bronisława MIGALA	15 lat więzienia	zabójstwo Jana i Stefanii Kurców oraz Wojciecha i Wiktorii Ka- wów ze Zgłobnia, udział w za- bójstwie braci Tomasza i Stani- sława Ossaków ze Świlczy oraz Józefa Ossaka z Przybyszówki, pomoc w zabójstwie Bolesława Wojciechowskiego i Jana Micała	
				Tadeusz DZIEDZIC	15 lat więzienia	zabójstwo Jana i Stefanii Kur- ców oraz Wojciecha i Wiktorii Kawów ze Zgłobnia	
				Stanisław ŚWIDER s. Michała	15 lat więzienia	zabójstwo Jana Czyża i Zeno- na Kondratiuka, liczne pobicia i rozboje	
				Jan MAJKA	15 lat więzienia	udział w zabójstwie Stefana Miłki	
				Józef PYPEĆ	10 lat więzienia	udział w zabójstwie Bolesława Wojciechowskiego i Jana Micała	
				Władysława GASIOR	8 lat więzienia		
				Edward ŁAGOWSKI	8 lat więzienia		
				Stefan SŁOWIK	6 lat więzienia	liczne pobicia i rozboje	
				Adolf KOCZUR	1 rok i 6 miesięcy	liczne pobicia i rozboje	

SĄD	SYGNA- TURA SPRAWY	DATA WY- WY- ROKU	SKŁAD OSOBOWY SĄDU	SKAZANY	KARA	ZA CO	UWAGI	SYGNATURA IPN
				Roman BAŁK	1 rok i 6 miesięcy	liczne pobicia i rozboje		
				Piotr PIĘTA	darowano orzeczoną karę	liczne pobicia i rozboje		
				Stanisław SUROWIEC	darowano orzeczoną karę	liczne pobicia i rozboje		
				Józef SZYLLER	darowano orzeczoną karę	liczne pobicia i rozboje		
				Michał WAŚK	darowano orzeczoną karę	liczne pobicia i rozboje		
				Czesław WOŁOWIEC	darowano orzeczoną karę	liczne pobicia i rozboje		
				Władysław TENDERA	uniewinniony			
				Kazimierz CIEBIERA	uniewinniony			
				Józef POMIANEK	uniewinniony			
				Mieczysław SKWIRUT	uniewinniony			
SO Rzeszów	IV K 61/55	12 I 1956	SSW Ołyński Norbert, ław- nicy: Zofia Krzysztoń, Mi- chał Potoczniak	Franciszek CZAJAK – RUDNICKI	4 lata i 6 miesięcy więzienia	udział w likwidacji Wojciecha Kocana („Maka”, „Czarnego Sę- dziego”)	zwolniony warunko- wo 11 IV 1957 r.	IPN Rz 107/1677
				Henryk STAWARZ	6 miesięcy więzienia	kradzież roweru ?		IPN Rz 046/58

ZAŁĄCZNIK 4. NIEKTÓRE ORZECZENIA W SPRAWACH REHABILITACYJNYCH (REALIZACJA USTAWY Z 23 LUTEGO 1994 R.)

SĄD	SYGN.	DATA ORZECZE- NIA	KOGO DOTYCZY	ROZSTRZYGNIĘCIE	SYGN. PIERWOTNA SPRAWY	UWAGI, W TYM ORZECZENIE II INSTANCJI
SW- Rzeszów	II Ko 680/91	3 II 1992	Adamiec Bronisław	wniosek oddalony	Sr 142/50	W więzieniu przebywał od 27 VIII 1949 do 10 IX 1957
SW- Rzeszów	II Ko 1090/91	13 III 1992	Stanisław Szeliga	wyrok uznany za nieważny	Sr 860/47	W więzieniu przebywał od 23 VIII 1947 do 25 VIII 1950 (3 lata)
SW- Rzeszów	II Ko 409/92	15 III 1993*		przyznano od SP odszkodowa- nie i zadośćuczynienie		
SW- Rzeszów	II Ko 1142/91	15 VI 1992	Czajak-Rudnicki Franciszek	wyrok uznany za nieważny	Sr 61/55	W więzieniu przebywał od 27 VIII 1955 do 11 IV 1957
SW- Rzeszów	II Ko 711 /92	10 XII 1993		przyznano od SP odszkodowa- nie i zadośćuczynienie		
SW- Rzeszów	II Ko 940/91	22 X 1992	Lubas Władysław	wyrok uznany za nieważny	Sr 307/47	W więzieniu przebywał od 1 VII 1946 do 21 VIII 1954 (2791 dni – ponad 8 lat)
SW- Rzeszów	II Ko 1313/92	28 VI 1993		przyznano od SP odszkodowa- nie i zadośćuczynienie		
SW- Rzeszów	II Ko 1425/92	19 III 1993	Draus Jan	przyznano od SP odszkodowa- nie i zadośćuczynienie	Sr 307/47	<i>W areszcie przesiedział ponad rok (390 dni – od 16 V 1946 r. do 10 VI 1947 r.), już post. z 22 X 1992, II KO 990/91 przyznano część od- szk. i zadość., a post. SA z 7 V 1993, II AKz 60/93 utrzymiano w mocy post. SW z 19 III 1993</i>

* *Italię* oznaczone są sprawy o zapłatę przez Skarb Państwa zadośćuczynienia i/lub odszkodowania za niesłuszne skazanie).

SĄD	SYGN.	DATA ORZECZENIA	KOGO DOTYCZY	ROZSTRZYGNIĘCIE	SYGN. PIERWOTNA SPRAWY	UWAGI, W TYM ORZECZENIE II INSTANCJI
SW-Rzeszów	II Ko 1387/92	8 IV 1993	Chorąży Antoni	wyrok uznany za nieważny	Sr 30/52 - Sr 94/52	Unieważniony wyrok WSR w Rzeszowie z 14 II 1952 r. Sr 30/52. Wykonano wyrok śmierci.
SW-Rzeszów	II Ko 544/93	25 XI 1993		przysznano od SP odszkodowanie i zadośćuczynienie		
SW-Rzeszów	II Ko 569/93	20 IX 1993	Michał Frankiewicz	wniosek oddalony	II K 338/47	SA-Rzeszów utrzymał post. SW w mocy (post. z 28 x 1993, II AKz 162/93)
SW-Rzeszów	II Ko 273/92	23 XI 1992	Świder Stanisław s. Michała	wniosek oddalony	Sr 307/47	SA-Rzeszów utrzymał w mocy (post. z 28 I 1993, II AKz 15/93)
SW-Rzeszów	II Ko 286/96	12 VII 1996	Duduś Józef	wyrok uznany za nieważny	Sr 307/47	W więzieniu przebywał 1827 dni – 5 lat
SW-Rzeszów	II Ko 515/96	15 XI 1996		przysznano od SP odszkodowanie i zadośćuczynienie		
SW-Rzeszów	II Ko 704/96	30 XII 1996	Świder Stanisław s. Michała	wyrok uznany za nieważny	II K 361/48	
SW-Rzeszów	II Ko 1227/93	22 IV 1994	Cieberta Kazimierz	wyrok uznany za nieważny	Sr 307/47	W więzieniu przebywał 2190 dni – 6 lat
SW-Rzeszów	II Ko 511/94	22 IX 1995		przysznano od SP odszkodowanie i zadośćuczynienie		
SW-Rzeszów	II Ko 1239/93	22 IV 1994	Pomianek Józef	wyrok uznany za nieważny	Sr 307/47	W więzieniu przebywał 1482 dni (ponad 4 lata)
SW-Rzeszów	II Ko 523/94	29 I 1996		przysznano od SP odszkodowanie i zadośćuczynienie		
SW-Rzeszów	II Ko 861/95	26 x 1995	Janczycki Józef	wniosek oddalony	II K 361/48	SA-Rzeszów utrzymał w mocy post. o odmowie stwierdzenia nieważności (post. z 14 XII 1995, II AKz 178/95),

SW-Rzeszów	II Ko 1001/94	4 IV 1996	Janczycki Józef	oddalono wniosek o przyznanie od SP odszkodowania i zadośćuczynienia	II K 361/48	jak i odmowie przyznania odszkodowania (post. z 14 VI 1996, II AKz 104/96)
SW-Rzeszów	II Ko 320/93	22 IV 1994	Janczycki Józef	wyrok uznany za nieważny	Sr 307/47	W całości odbył karę 10 lat więzienia (tj. w okresie od 20 I 1947 r. do 20 I 1957 r.)
SW-Rzeszów	II Ko 96/96	6 V 1996	Słowik Stefan	wniosek oddalony	II K 361/48	
SW-Rzeszów	II Ko 694/93	4 V 1994	Porada Eugeniusz	wyrok uznany za nieważny	Sr 7/47	Dot. usiłowania zabójstwa funkcjon. PUBP K. Rozborskiego i Lorenca
SW-Rzeszów	II Ko 789/94	18 I 1996	Porada Eugeniusz	wniosek oddalony	II K 361/48	SA-Rzeszów utrzymał w mocy (post. z 7 III 1996, II AKz 31/96)
SW-Szczecin	III Ko 289/96	24 XI 1997		odmowa przyznania odszkodowania i zadośćuczynienia	Sr 7/47, IV K 361/48	W więzieniu przebywał od 20 IX 1946 r. do 1 VII 1958 r. SA-Poznań post. II AKz 340/97 utrzymał w mocy post. z 24 XI 1997 r.
SW-Rzeszów	II Ko 145/96	25 I 1997	Pięta Piotr	wniosek oddalony	Sr 84/47	
SW-Rzeszów	II Ko 116/98	19 XI 1998	Pukała Edward	wniosek oddalony	Sr 142/50	utrzymany w mocy (wyrok z 29 XII 1998, II AKz 148/98)
SW-Rzeszów	II Ko	21 XII 2011	Słowik Stefan	wyrok uznany za nieważny	II K 361/48	
SW-Rzeszów	II Ko 681/14	15 V 2015	Grzesik Józef	przyznano od SP odszkodowanie i zadośćuczynienie	Sr 307/47	W areszcie przesiedział od 1 V 1946 r. do 1 II 1948 r., tj. 20 miesięcy
SW-Rzeszów	II Ko 491/10	11 I 2011	Słowik Leon	wyrok uznany za nieważny	Sr 778/47	
SW-Rzeszów	II Ko			przyznano od SP odszkodowanie i zadośćuczynienie		

SPIS TABEL, MAP I FOTOGRAFII

Tabela 1.	Komendanci SZP-ZWZ-AK.....	50
Tabela 2.	Inspektorzy Inspektoratu SZP-ZWZ-AK Rzeszów.....	53
Tabela 3.	Komendanci Obwodu SZP-ZWZ-AK Rzeszów	55
Tabela 4.	Kryptonimy jednostek terenowych i oddziałów Inspektoratu ZWZ-AK Rzeszów	59
Tabela 5.	Kryptonimy placówek ZWZ-AK z Obwodu AK Rzeszów	59
Tabela 6.	Dowódcy Placówki AK „Świerk” (Świlcza–Trzciana).....	64
Tabela 7.	Dowódcy Placówki ZWZ-AK „Grab” (Głogów Małopolski–Bratkowice)	86
Tabela 8.	Amnestie 1945–1956	256
Tabela 9.	Sędziowie WSG i WSR orzekający kary śmierci	267
Mapa 1.	Podokręg AK Rzeszów z wyodrębnieniem Inspektoratu AK Rzeszów (VII 1944 r.–III 1945 r.), oprac. własne	51
Mapa 2.	Podokręg AK Rzeszów z granicami inspektoratów i obwodów (VII 1944 r.–III 1945 r.), oprac. własne	52
Mapa 3.	Obwód AK Rzeszów – mapa geograficzna z oznaczonymi większymi obszarami leśnymi, oprac. własne	54
Mapa 4.	Obwód AK Rzeszów, oprac. własne	56
Mapa 5.	Gmina Świlcza z granicami Placówek ZWZ-AK „Świerk”, „Grab” i „Jabłoń” według stanu na lata 1944–1947, oprac. własne	57
Mapa 6.	Podział miejscowości gminy Świlcza na placówki AK „Świerk” i „Grab”, oprac. własne	58
Mapa 7.	Miejsce zabójstwa pchor. Józefa Koryła, oprac. własne	78
Fot. 1.	Ulica 3 Maja z budynkiem Komendy Powiatowej MO w Rzeszowie w 1945 r.	76
Fot. 2.	Fragment zapisu z <i>Kroniki szkoły w Bratkowicach</i> (1871–1948) dotyczący okoliczności śmierci Franciszka Świdra („Morola”)	207

SPIS SKANÓW DOKUMENTÓW Z ARCHIWUM IPN

1. Wytyczne prac Kw [kontrwywiadu AK] na okres przejściowy z 10 sierpnia 1944 r. [AIPN BU 944/46, k. 213–215].
2. Protokół konfrontacji Edwarda Pukały i Bronisława Adamca z 16 stycznia 1950 r. [AIPN Rz 107/1793, k. 60–61].
3. Protokół przesłuchania podejrzanego Czajak Franciszka *vel* Rudnickiego Czesława (ps. „Maczuga”) przed WUBP w Rzeszowie z 2 września 1955 r. [AIPN Rz 107/1677, k. 87–93].
4. Protokół przesłuchania podejrzanego Czajak Franciszka *vel* Rudnickiego Czesława (ps. „Maczuga”) przed WUBP w Rzeszowie z 3 września 1955 r. [AIPN Rz 107/1677, k. 94–104].
5. Protokół przesłuchania podejrzanego Czajak Franciszka *vel* Rudnickiego Czesława (ps. „Maczuga”) przed WUBP w Rzeszowie z 1 października 1955 r. [AIPN Rz 107/1677, k. 136–142].
6. Oświadczenie Franciszka Rejmana („Bicza”) o ujawnieniu się przed Komisją Amnestijną przy PUBP w Rzeszowie z 8 kwietnia 1947 r. [AIPN Rz 052/488, k. 4–10].
7. Oświadczenie Józefa Gniewka („Prędkiego”) o ujawnieniu się przed Komisją Amnestijną przy PUBP w Rzeszowie z 21 kwietnia 1947 r. [AIPN Rz 052/488, k. 11–13].
8. Karta ewidencyjna funkcjonariusza MO Ludwika Lachcika, s. Józefa [AIPN Rz 00100/726, k. 4].
9. Własnoręczny życiorys Piotra Moskwy („Spytka”) sporządzony przez PUBP w Rzeszowie po jego powrocie z łagru [AIPN Rz 0087/5, k. 9–11].
10. Zobowiązanie Piotra Moskwy do współpracy z organami Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego z 28 stycznia 1951 r. [AIPN Rz 0087/5, k. 12].

11. Oświadczenie – życiorys Józefa Frankiewicza złożony przez niego podczas ujawniania się przed PUBP w Łodzi [AIPN Rz 00141/1886/J, k. 16–18].
12. Postanowienie naczelnika Wydziału III WUBP w Rzeszowie z 9 stycznia 1957 r. o przekazaniu materiałów w sprawie Frankiewicza *vel* Adamczyk Józefa do archiwum Wydziału x z informacją o operacyjnym wykorzystaniu J. Frankiewicza przez Dept. III [AIPN Rz 00141/1886/J, k. 25].
13. Kwestionariusz osobowy na członka nielegalnej organizacji WiN Frankiewicz *vel* Adamczyk *vel* Janeczek Józef sporządzony przez Wydział C KW MO w Rzeszowie w dniu 7 IX 1977 r. [AIPN Rz 05/4, k. 253/234].
14. Doniesienie nr 11 podpisane przez TW „Gołąb” [Antoniego Rączego] z 21 sierpnia 1947 r. [AIPN Rz 00138/840/J, k. 22].
15. Pokwitowanie odbioru kwoty 2000 zł od PUBP w Rzeszowie za współpracę przez TW „Gołąb” z dnia 5 grudnia 1949 r. [AIPN Rz 00138/840/J, k. 79].

SKANY DOKUMENTÓW

-154-
FD-302 (Rev. 4-15-64)

I. Selekcja ludzi Kw.

1. Wyłączyć z pracy Kw. tych ludzi którzy już zdekonspirowali się wzgl. zostali odkryci przez ludzi PPR. Powinni oni zmienić miejsce zamieszkania.
2. Odciąć i wyłączyć z pracy Kw. wszystkich, którzy okazują sympatię wzgl. chcą współpracy w rządzie komunistycznym. Balsze postępowanie w stosunku do nich ustalają rozkazy org.
3. Wyłączyć z pracy Kw. członków policji granatowej i znanych członków Kripo.- ponieważ będą oni poszukiwani przez nowe władze komunistyczne. Powinni oni zmienić miejsce zamieszkania i nazwisko policyjne.
4. W związku z nowym uk-ładem warunków i zmian, możliwości pojedynczych informatorów - of.Kw. za zgodą k-matów terenowych debiorą sobie do sieci Kw. nowych ludzi z oddziałów bojowych /przedewszy stkiem jeżeli chodzi o dostęp do milicji i urzędów policyjnych/

II. Przeorganizowanie sieci Kw.

1. Sieć ogólna Kw. pozostaje w zasadzie bez zmian.
Przypominam:
a/ przy Kmdzie Insp.- of.Kw., zca, łącznicy.
" " Obw. - " " "
" " Plac.- pdf.Kw., zca, łącznicy
Sieć Kw. podlega pdf.Kw.plac. dociera do każdej miejscowości.
Miasta podzielone na dzielnice.
b/ Oddziały AK. niezależnie od sieci Kw. zbierają również informacje z zakresu ~~informacji~~ Kw. i przesyłają je do własnej sieci.
c/ Inspektorzy zapewniają sobie informacje, które z zakresu Kw. zbierają delegaci Rządu, przedstawiciele stronnictw polit. i oddziały scalone.
Te wszystkie informacje muszą przechodzić przez ręce of.Kw. Insp. a następnie przesyłane są wyżej do POKR.
2. Sieć specjalna Kw.
Już obecnie wytypować powyższych i odpowiedzialnych informatorów Kw. którzy mają wejść w organizowane instytucje i urzędy państwa we.
a/ NKWD. /oile możliwości/ i urzędy państwowe, które będą miały dostęp do NKWD. i milicji obywatelskiej.
b/ Milicja obywatelska i instytucje policyjne.
c/ Urzędy: Rady miejskie, gminne, gromadzkie.
d/ Biura ewidencji ludności, Wojskowe biura Obwodowe /dział mob. biura propagandy.
e/ Partje polityczne, ich komitety ścisłe.
f/ Poczty, koleje, więzienia itp.-
g/ poczty NKWD, skrzynki anonimowe.
h/ Inne instytucje i urzędy odtwarzane stopniowo, skąd możnaby czerpać informacje o przyszłych zagrożeniach czy zarządzeniach państwowych godzących w wolność obywatelską.

Przypominam:

3. W montowaniu komórek spec. Kw. dużą rolę mogą odegrać kobiety jako równouprawnione z mężczyznami mogą ubiegać się nawet o stanowiska kierownicze w urzędach.

III. Przeorganizowanie sieci łączności Kw.

- 1 Sieć łączności Kw. należy bezwzględnie przeorganizować w zrozumieniu oparcia jej na dotąd niezdekonspirowanych ludziach : lokalach.-

2. Of. Kw. Inspekt. ma utrzymać również bezpośrednią łączność z Of. Kw. POKR.
3. Oż do odwołania zwiększyć częstotliwość wymiany meldunków i rozkazów Kw.
4. W obecnych warunkach służba kurjerek wymaga specjalnego podkreślenia. Ze strony policyjnych władz komunistycznych kobiety są równie narażone na niebezpieczeństwo obserwacji jak mężczyźni. Odnosnie rewizji kobiet - polic. władze komunist. posuwają się do granic bezczelności.

IV. Wiadomości Kw.

1. Opracowywanie i przysyłanie meldunków Kw. - jak dotąd.
2. Przez ręce of. Kw. Inspekt. muszą przechodzić wszystkie meldunki Kw. /z sieci Kw., z sieci oddziałów, od delegatów Rządu, od przedstawicieli stronnictw, od oddziałów specjalnych/. Tu należy je ewidencjonować i przysyłać wyżej. Wiadomości uchwycone przez sieć Kw. POKR. przysyłane będą również do of. Kw. Insp. Naszczęblu obwodów i niżej żadnych ewidencji, kartotek czy w ogóle archiwum Kw. - prowadzić nie wolno. Można tylko utrzymywać luźne zapiski aktualne.
3. Ewidencję konfidentów, podejrzanych i szkodników na okres 1939 - 1.8.1944, należy zamknąć, uporządkować, cały materiał przebieć w 1 egzemplarzach w formie wykazów. /po 1 egz. dla Obw 2 egz. dla of. Kw. Insp., 2 egz. dla of. Kw. POKR./ Dwa egzemplarze wykazów przesać zaraz do POKR. - reszty nie rozdzielać, lecz zachować gotowe do wysłania w archiwum Kw. Insp. Z POKR. zostaną przesłane do Insp. wykazy, który należy traktować terenowo jako materiał do wykazów własnych - poczem je zniszczyć.
W powyższych działaniach rozpocząć nową ewidencję. Odnosnie materiału do tych wykazów użyć: materiał przesłany przez Obwody /tam zniszczyć/, z archiwum inspekt. /tu zniszczyć bo pozostaną wykazy/, od delegatów Rządu, przedstawicieli stronnictw i scalonych oddziałów /zażądać obecnie - poczem zwrócić im do ich celów/.
4. Ewidencję komunistów, ukraińców, żydów i innych mniejszości prowadzić w dalszym ciągu. Uaktualnić.

V. Praca Kw.

Komórki Kw. po przeorganizowaniu wykonają w dalszym ciągu bez dekonspirowania się - zadania:

- Zapewnienie bezpieczeństwa pracom.org.
- Zbieranie materiału, który w przyszłości będzie jedną z podstaw do pozbycia się elementów szkodliwych dla Państwa.
- Pracę wykonywać na dotychczasowych zasadach w/g. działań:

A. Dział bezpieczeństwa:

1. Wglądać w oddziały AK. celem rozpoznania ew. jednostek okazujących sympatię wzgl. chęć współpracy z komunistycznym rządem. Rozpoznać tkwiących w oddziałach AK. członków PPR. którzy weszli do oddziałów AK. dla celów wyw.
2. Zwrócić uwagę na zewnętrzne przejawy prac org. Ze szczególным usiłowaniem poszukiwać faktów wynikających z karygodnych lekkomyślności ludzi org.
3. Odnosnie rozpracowania aresztowań na tle politycznym - postępować w/g. dotychczasowych instrukcji.
4. Współpracować z wiarygodnymi informatorami w instytucjach rządowych, zwłaszcza w urzędach policyjnych, celem uchwycenia wprzód informacji o przyszłych zagrożeniach czy aresztowaniach. Uchwycić dojście do więzień.

-156-

B. Dział policyjny /Dokładnie ewidencjonować/

1. Bolszewickie władze bezpieczeństwa.
2. Rola żydów, ukraińców i tubylczych komunistów w bolszw. władzach bezp.
3. Współpraca bolszew. władz polic. z polskimi władzami policyjn.
4. Polskie władze policyjne, ich organizacja.-
5. Nowi konfidenci, podejrzani, skompromitowani, którzy rozpoczynają pracę na rzecz obecnych władz polic. sowieckich czy polskich - z peniężeniem godności narodowej, czy działający na szkodę ludności polskiej.-

C. Dział wywiadu niemieckiego. /dokładnie ewidencjonować/.

1. Mentowanie wyw. niem. na tutejszych terenach.
2. Konfidecenci niemieccy, Niemcy pozostali itp. - ich rola w organizowaniu wywiadu niem. /uaktualniać adresy/.

D. Dział komunistyczny. /Dokładnie ewidencjonować/.

1. Ujawnienie centera komunizmu.
2. Tajne org. komunistyczne i ich współpraca z rządem komunistycznym, /ując personalnie i organizacyjnie/-
3. Komuniści luźni, nieorganizowani - jednostki nastawione filekomunistycznie.-

E. Dział mniejszości narodowych. /dokładnie ewidencjonować/.

1. Działalność ukraińców, żydów i innych mniejszości nastawionych wrogo do Polaków wzgl. współpracujących z obecnym rządem.
2. Kierunek polityczny i organizacje mniejszości.
3. Ujęcie personalne i org. mniejszości.

F. Dział ogólnie - informacyjny.

1. Ujawnienie partje polityczne i ich współprace z rządem komunistycznym /ewidencja personalna i i org. szczegółowa
2. Zarządzenia i posunięcia rządu komunist.
3. Sewleci, rząd komunist. a rząd londyński. /wypowiedzenia się/.
4. Życie publiczne, nastroje społeczeństwa, udział w rządzie kom.-
5. Opór bierny wobec zarządzeń rządu komunistycz.
6. Wystąpienia antyrządowe, następstwa, opinia społeczeństwa

888888888888888888888888888888888888

Powyższe wytyczne są ściśle tajne tylko do dyspozycji of.Kw.
Zaczn.-

10.8.44.

Nr. akt 64/49

Protokół konfrontacji

Kresów, dnia 16 I 1950 r.

Nikola Glazunow oficer śledczy Gen. Inspektor Bezpieczeństwa

Publicznego w Kresowie dokonał konfrontacji pomiędzy:

Poszukiwanym
Nazwisko i imię Tukała Edward
Imiona rodziców Wincenty Kalanyna
Data i miejsce urodzenia 29 V 1921 r.
Miejsce zamieszkania Grybyrowka pow. Kresów

a
Poszukiwanym
Nazwisko i imię Adamiec Bronisław
Imiona rodziców Franciszek Stawijewski
Data i miejsce urodzenia 26 X 1919 r.
Miejsce zamieszkania Grybyrowka pow. Kresów

Pytanie czy maicie osobę o nazwie na przeciwko was.

Odpowiedź Znam nazwę i imię Adamiec Bronisław i sam Grybyrowka pow. Kresów.

Pytanie czy osobę nie oglądaliście na przeciwko was ostatnio?

Odpowiedź Nie pełno moim oczom się ukazywał.

Odpowiedź.

Tak nie oglądałem go Adamiec Bronisław

Pytanie maicie nie którego osobę na przeciwko was.

Odpowiedź Nie znam nazwy i imienia Tukała Edwarda i sam Grybyrowka pow. Kresów.

Pytanie czy nie oglądaliście ostatnio osobę o nazwie i imieniu Adamiec Bronisław?

Odpowiedź Nie znam nazwy i imienia Tukała Edwarda i sam Grybyrowka i nie mam żadnych informacji o nim.

Adamiec Bronisław

Zastie křepciacim
 pěstěti pěstě mornika
 majorku Dabionu
 namiskim Hornu
 Goly ja podnos rostie
 kima Hornu státi
 u obniti bylin uctm
 jony u oetmál-Dr. F.

Sylánie i ja křepciacim
 rostie křepciacim Hornu
 Od pěstěti
 Hornu zastie křepciacim
 i pěstěti be bynkam
 i morkam Gultkarskie.
 jony pěstěti „Hornu“

Proti křepciacim rostie
 křepciacim i ja křepciacim
 pěstěti

pěstěti

Dabionu

Adamic Br nistow

Křepciacim pěstěti
 Křepciacim

Nr akt _____

PROTOKÓŁ

przesłuchania podejrzanego

Reeseoś, dnia 2 września 1955 r.
Hola Marian ppr. Oficer Śledczy Hojen. Ustęka do Sprawy
 Nazwisko, imię oraz stopień służbowy of. śl.
 Bezpieczeństwa Publicznego w Reeseowie
 przesłuchał w charakterze podejrzanego
 Nazwisko i imię Cezary Franciszek ul. Rudnicki Reeseoś pr. Mariana
 Imiona rodziców i nazwisko panieńskie matki Jana. Hrobovia ed. Mica
 Data i miejsce urodzenia 26. 08. 1911 Grybysewka powiat Reeseoś
 Miejsce zamieszkania Gryfice ul. Główna Nr. 9 / woj. Szczeciński
 Narodowość polka Obywatelstwo polskie
 Pochodzenie społeczne chłopskie
 Zawód pracownik Zajęcie Współpraca z policją
 Wykształcenie 4 kl. szkoły zawodowej
 Przynależność do R. K. Szczeciński Stopień wojskowy kapral
 Stosunek do służby wojskowej 1933-1939 Strój 53 pp.
 Stan rodzinny kanaler
 Stan majątkowy nie posiada
 Odznaczenia i ordery nie posiada
 Karalność ze słów nie karany
 Wykazaność part. - bezpartyjny
 Wzrost i waga ciała w tym czasie 1830
 Pytanie: Kiedy i przez kogo zostałeś opanowany
 do organizacji NK?
 Odpowiedź: W mieście gdańskie 1941 roku po moim
 dołączeniu do NK

ze Struję do Grybusewki pomiał Reesor, i całe seka-
cję przy niej robotnie. A Struję przebywał od 1935
do 1941 roku a 53 pulki przechylił prędko funkcję
do pomocy drugiemu. Z tamtych pomógł do Grybusewki
zaświecić po dłuższej przerwie pomysł spółki
sioły ze starymi majowymi i kolegami, jak również odmi-
anizacji się między nimi. Wówczas tym, że może
stanie się koleżeńskie oraz pomysły, zaczęły się ukła-
dać. Holowne Antoni z Grybusewki, gdzie a miesiąc
całym 1942 roku przebywał na terenie swoich sąsied-
nich sąsiadów mi. nastąpiło do organizacji. Mł.
(Antoni Majom). Tym razem na nastąpiło do orga-
nizacji nie myślałem nigdy, ośmielałem się i tym
się głębiej zaangażować i przekonać się, jaki istotnie stane
sobie w tej organizacji. Holowne Antoni na swoje ob-
na zaczęli mi myśleć, że jeśli tej organizacji jest pro-
wadzenie na kł. i okupantem. Od tego czasu, zaczął się
przy każdej okazji Holowne Antoni zaczął mnie oskła-
mować obywateli jak narzędy, nastąpił, gdzie posiadłem
i wielu innych sąsiadów oraz jestem do pomocy organiz-
cji. W końcu kiedy przekonałem się o możliwości tej orga-
nizacji myślałem nigdy, i o miesiąc 1942 roku przeby-
wałem do organizacji Mł. przez Holowne Antoniego.

Uwzględniwszy do Mł. myślałem następująco:

Jak nader niedługo gdzieś a miesiąc miesiąc 1941.
miesiąc z początku z Grybusewki spółkaliśmy się na drodze
z Holowne, i dlatego zamyślamy się na drodze przed
moim domem. Tu Holowne Antoni przedstawił mi, że

[Signature]

[Signature] 657466

IV-A-61/55 55

Чотым каады е нас ладат сир до средь дома,
и од того ссана впротыкалимы сир јиде јак охем-
ковие организацији, дискусције мислову соба,
на разне темат, додјерее нашег ступатнег
зјаче, олак на темат организације, свјетле
и посерпеем организацији и факулуеовее.

hejok Linnich

Co uptywie dwóch tygodni razem i takie
spotkanie się i Holowniem i moim mieszkaniem
tę dostarczył mi jedną gazetkę organizacyjną
pisanej drukarni, w której mowa była o walce
zbrojonej wojska polskiego z okupantem, o walce
oddziałów partyzanckich. Niezależnie od tego
gazetka ta udawała się do rąk niemieckich i
wielu Niemców okupacyjnych, i by nie było jego uwagi.
Co przebiegało przez komisję Holownię i dostrzeż
do domu, a ja za drugi dzień zgodnie z jego
poleceniem oddałem mi w poniedziałek, gdy ten
szedł do Rzeszowa. Tu przez nadmienię, że orga-
nizacja do której ja zostałem ewentualnie posre-
dkować musieliśmy WZ (Związek Walki Zbrojnej)
a mianem AK. muzyka i poezji i tymi słowami.

Z chwilą nastąpienia do organizacji mi otrzy-
maliśmy również polecenie organizacyjnego, i wstąpił
do wykonania, a ułamywał się jakimiś sposobami
z Holowniem i organizacją. Na dwa tygodnie później
od strony otrzymania gazetki Holowniem Holowniem
faktował mnie z Złoczyskiem Zygmunt, który ja
wymniósł był zaskarża Holowniem Holowniem
do organizacji tej t.j. grupę nymfiki i dywizji Wł.
miałeli: 1) do Holowniem, 2) Złoczyskiem Zygmunt,
3) Kocan Julian 4) Micał Łosimian, a jako
pilot byłam ja. Artyści byliśmy z Złoczyskiem.
Co grupę nymfiki i dywizji miałeliśmy do chwili
zastąpienia Holowniem przez granatowego polskiego

[Signature]

[Signature]

- 3 -

na terenie powiatu kolneńskiego. Do zastępcy
Hołowne donosił o objęciu nad komórkę nymadu i dy-
nami. Zboryk Zygmunt, który w niedziele nie miał
odpowiednie wnoszą postępowanie do mniejszego węgno-
welenia i dalszej pracy w tej komórce, a raczej
konuł Józefa i innych komórek tej samej organizacji
został uwieczniony z nim w końcu i ostatecznie
wskazaniem do innej komórki organizacyjnej,
z tym że nie składaniem jeszcze przysięgi. W do-
pięto po upływie pewnego czasu, kiedy dowodzący
wieloletni na moje wystąpienie. Wtedy w ko-
mórce, nymadu i dynami "jako zadanie orga-
nizacyjne miało służyć informację o nyma-
rach kandydaci, o wypowiedziach ludzi i ich stawa-
niu do skrajności, o ich wyrażeniach osób
na przymusowe roboty do Niemiec itp. Zboryk
informację do czasu kiedy był Holowne przeku-
weleniu w Holowne. Komórka "nymadu i dynami"
"terenu Gutybyśkoj gminy" do której przez okres
kilku miesięcy i ja należałem, podlegała bez-
pośrednio kierownictwu powiatowemu w Pleszewie.

Zobacz kiedy kierownictwo organizacji wysłało
egod na moje wystąpienie koniem 1943 albo
po prostu 1943 zostaniem ponownie wcielonym do
organizacji "WZ" i jako drugi składem przy-
maga o tej samej rzeczy przed gotowaniem a raczej
kolacją w mieszkaniu Józefa Józefa zambro-
skiego w Gutybyśkowie. Złocienie /wymyśli

tych rzeczy wygłódelo w ten sam sposób
jak podzielił na poszczególnych protokołach.

Co do treści przysięgi wypróbowano mnie jako
obieranie sobie pseudonimów na co po krótkim
namyśle obrałem sobie pseudonim „Maciej”
którym od tej pory posługiwałem się. Co do treści
przysięgi otrzymałem dyktando woliłbym na sobie
tematy, organizacyjne i socjalistyczny sposób
myślenia. Hanka dała po mnie i kosztowała
mnie więcej pieniędzy drugi wypróbowanie Górska,
Gytan: Podaje się ona doświadczenie organizacyj-
nyj A.K. w okresie okupacji.⁸

Odpowiedź: Pierwsze imię, że jestem z cyklu
Holenderskiego ten kontaktowałem mnie
z obywatelami kółka nyma i dywizji Kosa-
nem Julianem ps. „Lew” i Mieczysławem Karimio-
nem ps. „Hołkan”. Co do organizacji stowarzyszenia
dowodem drugiego poinformowanego mnie, że do
niej należą: Kosański Hołkowie ps. „Mak” 2) Kosański
Tamara 3) Siobirski Stanisław 4) Mieczysław
-sewarianin. A po pierwsze okresie czasu
składał moją drugą informację o sp. Nieszy
sp. pochodzący z Górska i Górskiej. I po tym
wymienionych nazwiskach spotykałem się
z Kosańskim Hołkowskim, który w okresie po pierwsze-
mym był moim najbliższym dowodem drugiego
dowodem drugiego byłem Górskim doświadczenie
wygłódelo m-ca lipiec 1943 roku.

Stwierdził -

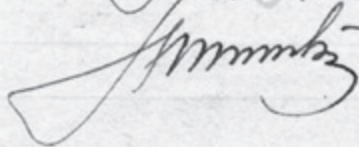
Wojciech Janowski

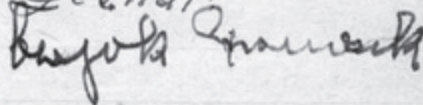
-4-

Następnie zastępcę miastowemu na dowództwo plutonu proz. dowództwa placówki "Teoizmie - Frankiewicz Józefa ps. Kozacz" nie wniosek Kozła, który jak mi wiadomo o bezpośrednio między innymi ścisłe kontakty z kierownictwem pow. organizacją AK. w Pleszewie, który jednocześnie interesował się sprawami ^{komórki} politycznymi; który jednocześnie kierował.

Nie tym protokół przesłuchanie podjętego sakowicem o godzinie 16²². Protokół spisany jest zgodnym z moimi wyjaśnieniami i ostateczny przesłany do stróży w pełnym i prawidłowym podpisem.

Przesłuchał:

Zeznał:

Protokół

przesłuchania podejrzanego

Reesea dnia 3 września 1956r.

Oficer Sledczy Wojewódzkiego Urzędu do Spraw
Bezpieczeństwa Publicznego i Rezydent ppw. Kółk. Mania
przesłuchaw i charakterystyce podejrzanego.

Pełniący Funkcję vel Rezydent
Wieloletni ppw. Morska i Jazda
i Apoloni ed. Siedzieli 26.08.1911
i Wybywający z siedziby Rezydent
wasm. Gryfino al. Wasko nr. 9.

Przesłuchanie rozpoczęło się o godzinie 8¹⁵

Pytanie: Podajcie datę, miejsca i okoliczności organizowania AK w okresie okupacji.

Odpowiedź: Tak np. w czasie i po przesłuchaniu innych
protokołów dowodem, skutkiem naszego przebiegu
dowodów placówki AK. Frackimowa Józefa i pośmi 1943 roku
w mojej to być i mianem swoim wybuchem w życie.

W tym czasie moja ma dowodem, skutkiem naszego przebiegu
przebiegu, i organizację wyjątkowo skutkami naszymi
z Kółkami Józefem - dowodem, skutkami naszymi i dowodem
przebiegu AK, i obaj i dowodem, skutkami naszymi i dowodem
moim i dowodem, skutkami naszymi i dowodem, skutkami naszymi
przebiegu, skutkami naszymi i dowodem, skutkami naszymi
przebiegu, skutkami naszymi i dowodem, skutkami naszymi
przebiegu, skutkami naszymi i dowodem, skutkami naszymi

Więc ostatecznie organizacja AK, na tej podstawie
terenie, polecamy podjąć odpowiednie i odpowiednie i odpowiednie

Stwierdził

Wojciech Gmur

sie ludzi były prosić, aby dowiedzieć drugiemu, który
by mogli bezpośrednio pokierować pracą całej drużyny.
Niezależnie od tego polecił, aby dowiedzieć drugiemu
były prosić sobie zastępców. Z uwagi na to, że
Kozyl Józef oraz ja mieliśmy doświadczenie w pracy
cechów w organizacji i przybyliśmy ustalić imy
na miejscu, że dowiedzieć drugiemu zostanie zastę-
pujące osoby: Dowiedzieć drugiemu pierwszą został
Kozyl Lech - brat Józefa, który posiadał swoją
drużynę około dwudziestu ludzi.

Dowiedzieć drugiemu (ostatni) drugiemu został w czasie wojny
Turybowski. Kozal Hojniecki ps. "Mak" posiadający
wówczas około 30 osób. W tym czasie Kozal posiadał
karabin niemiecki "Mauser", Rzezy Hutoni posiadał
pistolet, ale później przekazał go komuniści.
Dowiedzieć drugiemu trzecim dowodzącym został Lech
Julian z Bielecki, posiadał on pseudonim "Turybowski".
Wskazał tej drużynie niekiedy około 18 osób, którzy
pochodzili z gminy Bielecka. Był ktoś z czołowych
tej drużyny posiadał broń palną, skomponował mi
nie mógł strzelać.

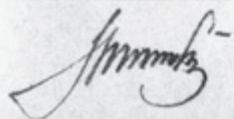
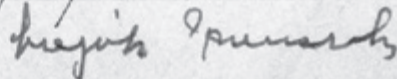
Oprócz tego, kiedy ugodziliśmy obywateli dowiedzieć
drugiemu, Frankiewicz, Józef, nadawców, że w sprawie
z drużyną musi być zjawienie, celowniczy, kum-
browy. To są wszyscy zostali wykonani po moim
pomyśle do Turybowski. W trakcie tego spotkania
ugodziliśmy, że moim zastępcą zostanie Bolek
Kozal ps. "Piero" z Turybowski. Osobą, który był

Bolek Kozal

-2-

ekonomii podoficem i Noriku Holcim. W poro-
zyci takz poddał Koryl Józef, gdyż dobiegł ma-
łoska jeszcze z lat przedmian. Ustalemo jeszcze
ze wosk Halcu wrocie opiekowal się innymi
i utrzymywł kontakt z innymi woskami, Korylsem
Józefem, zaś ja miałem utrzymywac osobisty kon-
takt z woskami, innymi T. i. - grzej. W niektóre
miedziopierwach i spotykawł się z woskami Kory-
lami Józefem, a ten szłoci informacje te miał wypo-
srednio przekazywac d-ty placówki francuskiej.

Na spotkaniu tym, Frankowie prosil mnie, abym
zaprowadzil nowego dyrektora i plutonia, podniost
nasz organizacyjn i wycieczki, abym do-
prilnowal, by osłankowie organizacyji systematycznie
czytal: nasz, to tym wszystkim, gwałtownie się o-
słankowi pracy przekazywł się, do innych domów, z innymi
tem wykonalnie polecił Frankowi Józefa i pod-
niesienie pracy organizacyjn. Zgodnie z oświada-
nymi wykonalnymi po przejściu do Włocławca i przy-
stąpił do realizacji oświadczenia. Ci, którzy
zostali miłowani do wosków innych zostali porusz-
mowami przekazywł i Koryl Józef i przekazywł wosk
tych wosków. Istotnie do tej pracy zaczęli nadawac osłan-
kowie organizacyji systematycznie czytal: nasz, który
przechodł Koryl Józef, następnie przekazywł je Franko-
wicz Józef, przekazywł dalej, którego mowiska się
przekazywł i przekazywł sobie. Utrzymywł
on kontakt z Gutkowskim Józefem - osłankiem

grupę dywersyjną, a którego miejsce się skręcała
kontaktem. Główny bępnął podległ pod
Frankiewiczą Józefa, gdyż grupa dywersyjna została
zr. i Tadeusz. To użycie około dwóch tygodni donoszą
dla grupy poinformowali mnie o wykonaniu swoich
poleceń i samych dowodzą, że już ukończyli swoje kar-
paci, karabinowych i amunicyjnych. O tym wszystkim
ja skłoniłam dowodzącego Karola Józefa, który jako
lokalizował mi, skłoniłam dowodzącego Henryka Pleśki
Frankiewiczowi. Po tym czasie a Karol, ten rozpo-
znawał mi, spotkać się z kapitanem na torze ple-
śki, Tadeusz ma co je wyjechać egoty. To użycie
pomiędzy Karol Józef przyszedł do mojego domu
i omawiał mi, że brat mojemu nie może spotkać
z karpacem kapitanem, ma co je egoty i się i
obaj użycie się pod karpacem, gdzie istotnie spotka-
li się karpacem-kapitanem Henryk Stanisław, a którym
przedstawili mi karpacem na torze egoty
11k. koło jego domu. Było to jeszcze wiosną 1948
gdyś w wiosnie. Stądże spotkanie Karol przed-
stawił mi Henrykowi, że jestem donoszą plotkami
na torze w Bydgoszcz i Białym. Po tym czasie
mogli trwać około 45 minut. To tym każdy z nas
wrócił się do domu, a tym że podczas rozmowy Karol
zapytał mnie jakie jest moje zdanie o przyjeź-
dzie tego karpaca, czy jestem zadowolony z tego.
Na to pytanie wyjaśniłem Karolowi, że karpacem
Henryk, uważa, że nie powinien być do

Stankiewicz

Henryk Stankiewicz

праці організації.

Далі докідати має інформативним свідоцтвами, а також історичними або юридичними даними 1943 року свідками провідомимим свідкам, кожен з яких в межах своєї області повинен довести фактично існування Франківського Товариства - протестантської церкви доводять правдивість організації НК. Згодом з обговоренням терміном обрання судити свідком до того Франківського єврейського "Товариства". Та спокійно доводять фактично існування якого маємо на інформативним свідоцтвами, нічим, як був він насправді і "Товариство". Чо єдиним спокійним там певне доводи фактично існування пр. "Гимназія" насправді німає; "Голіська пр. "Рухом" "Родинами і вбивцями - пр. "Наша".

Чомусь на основі теї був свідок Каналес пр. "Діалог" - брат Каналеса Ніколаса, який був єврейським організатором і працював в окрузі негрів і в інспектораті НК. Як фактично робив в організації "НК" Каналес пр. "Діалог" не єдиним свідком. На основі теї фактично існування свідку організації. Останній інформативний фактично свідок Каналес пр. "Діалог" який як єврейський був є-ся доводи правдивості НК і Товариства. Мабуть існує на основі теї фактично існування свідку організації НК. Останній інформативний свідок Каналес пр. "Діалог" який як єврейський був є-ся доводи правдивості НК і Товариства.

Гимназія

Гимназія

moim terenie interesował się, które oddaje
kartygeitu, że osobę zabierają na przytuł-
stwo do Niemiec, by w ten sposób mogła
takie informacje, można było umieszczać
Niemcom wyrosnąć ludzi do pracy, i ukuć ich
w zbieraniu kartygeitu ten. Towarów sprzyjać

Na odpowie tej Frankiewicz polecił aby w każdym
plutonie zorganizowano szkolnictwo ludzi w zakresie
szkół podoficerskiej. Szkolenie to miał przepra-
wiać każdy dowódca plutonu. Wskazując
dowódcy plutonu oduczenie zorganizowanie kursu
wypowiadali się, że o tej sprawie porozumieć się z dowód-
cami innych i wytykać ludzi na to, szkołę.

Zaproszono także, że wszyscy dowódcy plutonu pole-
cają to przybliżyć całości. O tej porę nie poro-
dzeliśmy żadnej broni. Wskazując odpowiadając każdy
z obecnych ludzi się do swoich zobowiązań.

Wreszcie postanowiono o godzinie 11³⁰

Przez

Wojciech Gmurczyński

Wreszcie postanowiono o godzinie 13⁰⁰

Do przysięgi do domu realizowania przesła-
wać to co było przesłane na odpowiadanie, i krótkim
czasie skutkowałem się z dowódcami poszczegół-
nych innych, którym pokrocie przedstawili
to co omawialiśmy na odpowiadanie Frankiewicz
a wskazując im wszystkim uważałem, że każdy
z nich wytykać ludzi na przekupienie jakie
miałoby być zorganizowanie przy plutonie, którym

Przez

Wojciech Gmurczyński

ja dowodzę. Ogółem z poszczególnych druków
książki wytypowane na przekroczenie przez osobę:
z pryncypal druków wydawnictwa Tadeusza, druków nie było
nikogo. Wśród nich: Książki Wojciecha Karłowicza Wojciech,
oraz z czołowej druków a także z grupy druków: Józef
Frankiewicz, Hrabicki, Brzezicki ps. "Raka" i Głuchowski
Józef ps. "Kania". Zakończono też całkiem i zaczęto
szkołę podoficerską odbywała się dwa razy a mowa
była o tym w tygodniku w piśmie domu ludowego
"Pracy Wyższej". Wykłady z zakresu całej szkoły prze-
prowadzał sam sobie od listopada 1943 do końca
miesiąca lutego 1944 roku. W czasie szkolenia egze-
minów był obecny w Recesowie ps. "Makrela" który
jak mi wiadomo był oficerem do spraw szkolenia
na szczeblu powiatowym. Wtedy zakończono
szkolenie w czasie którego nie spotkałem Frankie-
wicza ten ośmiadłymi, nie o nim zakończono
kursu czy też poprzedziła inną mowa i nie
stała się o tym w Recesowie i tam spotkałem się
z oficerem do spraw szkolenia, który uczestniczył
w szkoleniach, jakie mieli składali uczestnicy
szkolenia. Zgodnie z instrukcją formistów,
mowa i nie ma teraz drogi głównej w Recesowie
i przy pomocy kasku i jego ubioru morderczy
mordercy sobie własność. W czasie tego spotkania
niepokoju owość kapitał mnie jak przedsta-
wia się szkolenie, a kiedy mi o przygotowaniu ten
pojechać mi, aby mi owość jeszcze uwagi na rapor-

małżeństwo z gwałtem; sposób postępowania z
masami w czasie straszliwych i takowy sort
mocy na polu. Sprawa tego miała być jeszcze do-
konalna przeprowadzić wykłady na temat postępowania
z grupami niebezpiecznymi, oraz nowego rodzaju
gwałtowności. Zgodnie z jego zażyczeniem prze-
prowadzić dodatkowo wykłady na temat wykry-
wania. Na spotkaniu tym z „Makrelą” uczestniczył
jeszcze jeden egzemplarz, i każdy z nas miał swój
własny kierunek. Pierwszym, że nowe proce-
dury wykrywania pokazywać takie działania jak:
ogólne wiadomości o obrotach i notariu, które prze-
nie o marce, mającej być nowego rodzaju
broszury podaje przynajmniej, oraz o tym, (obrotu pro-
cizolucyjnym) służby komputera i inne jak: foren-
sycysta, sposób porównawczy i identyfikacja z użyciem
przy pomocy gniazd i innych punktach, omówić
słownie. Zgodnie z maksymalną i ustalonym
drukiem egzemplarzy, wystąpiłmy formułą po-
mimo tego. „Makrela” do Przewodzący który uczestniczył
w egzemplarzach. To zdanie egzemplarza przez
wystąpił z uczestnikami, otrzymaliśmy od dowódcy
płacówki „M” powst, w której między innymi, mają
dowala się komenda i uczestników kursu, jeden
otrzymali stopnie korala, a drugie stopnie strzelców
w czasie wojny i jakie wynikiem sądzi egzemplarz.
Kto i jakie stopnie otrzymał z uczestników kursu, który
je prowadził obok niego już przy pomocy siebie.

mmmb

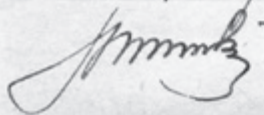
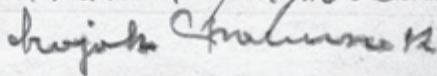
Wojciech Kamiński

-5-

Dodaję, że od chwili pierwszego odprawy dowódców
płuków, ja często energicznie utrzymywałem kontak-
ty z dowódcą plutonu "HK" Frankiewiczem Józefem
i że po prostu od czasu jakiego miał do mnie Frankie-
wicz. Wówczas na spotkanie z nim chodziłem
do Rencowic odwiedzić przez niego matkę i siostrę.

Godzącymi tymi spotkaniami z Frankiewiczem, nie chwili-
nie osyłałem pomocy w porządkowaniu niestatków, o za-
chowaniu się Niemców, o ustroju ludu, oraz po-
kazaliśmy tematy organizacyjne, w szczególności rozbu-
dowę organizacji i załatwialiśmy je. Właśnie owa
sprawa. Spotkania te trwały do czasu, kiedy i mi
i osobom bliskim uciekli w ucieczkę.

W międzyczasie później 1943 roku przyszedł do
mego domu Koryl Józef, odcierając spotkanie z
mą matką, który w tym czasie odwiedzał
mnie, że skontaktuje mnie z sekretarką gromadzkiej
Krupa Marią - również członkinią organizacji "HK"
by przez jej pomoc mieć dokładne informacje
o sytuacji kandydatów, i by wypracować do roz-
strzeżenia kandydatów, "dziś" i "jutro" zmieniając
lubi. Co niedługo czasu z niedługo Koryl Józef
skontaktował mnie z sekretarką Krupa Marią
z kancelarii gromadzkiej. Wówczas tego spotkanie
uzgodniliśmy niemiernie przez, a miało-
wicie to, że ona informowała mnie jak skutecznie
wymagała te kandydaty, a kiedy doprowadzi do
wniosku, że postępuje właściwie proponowane

z mieniem w tym czasie jak w Niemczech i w Szwajcarii
pomagał im, że walczył na frontach wojny
sprawiedliwie wyznaczał kontyngent walczący
od polskiego wsiemi strony. Słoty, młody młody
w tej sprawie słuchał i był przeciwny mojemu
waleczniemu, i dlatego o krótkim czasie wyzna-
czył mi na przydzielone roboty do Kierownictwa
jednostek mi projektów, gdzie udało się być
nie w czasie "Arbeitsamt" gdzie przedstawiciel
inwestycji pracy przy kassacji i inwentaryzacji
W tym czasie jako przydzielony do Kierownictwa
organizacji brałem udział przy wielu inwestycjach
właściwych byłam na kontyngent, o czym mogę po-
wiedzieć wiele, młodym ludziom z gromadą byłyby
Choroba, że w 1943 roku wraz z Kierownictwem
Stwierdziłem, wystawili mi się o 1000 kg. około 1/4
biednych ludzi i administratorów domu w Łobzowie
Ochotkowskiej i inni mi pomagali. O tym też przy
udziale Kierownictwa, Jacek Józef, białym
przy badaniu dokumentów w sprawie, od strony mleka
z gromadą byłyby, gdzie i przeciwnym
kierunek mleka młocznego, młodym ludziom
jednostek w gromadzie i o tym w sprawie mleka.

W tym czasie młodym ludziom i spotkali się z Fran-
kiewiczem w Rzeszowie, gdzie i stało w tym
przedstawiciel mi to o czym wyżej wspominałem.
Na tym spotkaniu Frankiewicz polecił mi o tym
właściwym dalszym etapie do organizacji.

J. młody

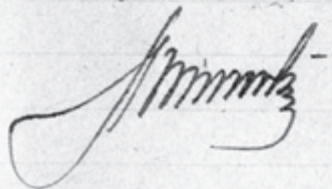
Wojciech Frankiewicz

i zaprzysięgał ich, gdyż tego wymaga nowe
sytuacja. Wskazał im również, że należy napisać
pismo M. Szwarc, na które i godzi się nieco
później, gdyż podczas napisania zostało potrzebny
niektóre pismo tych Szwarc, a następnie napo-
dnie do małej domi i sklep i przybył w tym.

W tym, nie było najbliższego członka i z Fran-
kiewiczem przedstawili mu, że zostało napo-
dnie pismo moimemu Szwarc, i prosili go
o nie przesłać swojej braci. Zgodnie z jego
przyzwyczajeniem, że da mi braci po kółku i
braci tylko od niego przysłał mi Szwarc Szwarc
a był to pistolet cal. 7,65 który posiadał
przy sobie pismo Szwarc i dał mi, a następnie
oddalił go z powrotem Frankiewiczowi na jego prośbę.

Na tym protokół przerwano i zakończono
o godzinie 15³⁰. Protokół spisano zgodnie
z moimi zeznaniami co do powyższej pro-
cedury skierowanej do Szwarc i jego
podpisem.

Przewidywał:

Zeznał:

Wojciech Gromnicki

Grołokoł

prześledzenia podjął

Rezeson, 8 października 1956.

Oficer Stolicy Wojenodekiego Urzędu do Spraw
Bezpieczeństwa Publicznego w Rezesonie Główny
Marian ppot. przeszedł u charakteru podjął

Krajaka Franciszka

pół Macieja ul. 26.08.1911

w Trybunale pow. Rezeson

(dalsze przesłuchanie w Rezeson)

Prześledzenie rozpoczęło się o godzinie 8³⁰Zytanie: Z jakich powodów zostali rozstrzelani

Mis Franciszek, Mis Józef, Osak Tomasz,

Osak Stanisław egzekucji Trybunału

o ile kto w moratorium tymi osobami

Odromienie: Bpolsce wstąpienie organizacji „NK”

w Trybunale spotykali się w organizacjach

w organizacjach, a między innymi w Korywie

Józefu, który pracował w Korywie NK w Rezeson

w inspektoracie w Rezeson. Wobec jednego spot-

kania się z nim w 1943 z jego bratem Józef

w toku rozmowy na temat organizacji NK

czył mi, że należy zrobić więcej na Misie Francis-

ku i Trybunału, ponieważ podjęli się on jest

o niepodległość i organizację. Z tego powodu

że Mis Franciszek znał język niemiecki, i do tego

jak sam zauważył, Trybunał do tego

i go to. A tym, jak się okazało, kiedy on

Józef

Wojak

utrzymać dość częste kontakty z Niemcami.
 Ten byś więc nie było jednak żadnej umowy
 i obietnic. Mógł również miały być oświadczenia
 w sprawie organizacyjnych nawet Miś Frac.
 która nie przypominał mi nigdy o tym, że będzie
 on eustroliem. Do czasu tej rozmowy z Korysem -
 Miś Franciszek otrzymywał nawet delegację
 literatury organizacyjnej „PK” do czytania, ale od tego
 momentu żadnych gazet jak nie otrzymywał,
 zgodnie z poleceniem Korysa Josefa, który był
 oficerem kadr w „PK”.

Miś Franciszek został eustroliem na pole-
 cenie Hieronimów „PK” z Poznania, a całą ta
 akcja zorganizował Franciszek Josef - ówczesny
 członek „PK” z Wrocławia, o czym sam Franciszek
 mi opowiadał. Zauważyłem, że Miś Franciszek
 eustroliem został w tym czasie co Augustyn Josef
 Hen. w 1947 i mogło to być w mieście maju.
 Wyrok na niego wydała ta sama grupa
 „Bojówka” Franciszka co eustroliński Augustyn
 Josef. Wskazał to w swojej relacji
 Korysowi, o czym pisał w protokole
 z dnia 30 sierpnia 1955. Kto kierował tą całą
 „Bojówką” i czy mogło być nie mniej, jak mi
 wiadomo to donosił „Bojówka” to był Józef
Bolesław, nagle więc Przemysław Tadeusz, i dlatego przy-
 jęliśmy, że jeden z nich jakimś faktem koro-
 wał. A co do rozmowy z Franciszkiem Josefem
 Hm.

- 2 -

na temat dokonywanych mordów, sąpytaniem go
kto istotnie wykonywał wykonywał uco do mi wykonywał
a odpowiedź, że o tych sprawach nie muszę mówić.

Jeśli chodzi o pytanie kto zamordował karp Mimi
Frackiewicza - Misi Józef to wyjątkiem, że po moim
powrocie do Trybunału z "Kroki" "Bura" zostalem
powiadomiony przez Frankiewicza Józefa abym miał
"kocanem" się z nim o oświadczeniu dnia 11 sierpnia
w Trzebieży. Wskazano podjęty do Frankiewicza jedne
nawet kocanem Wojciechem Józefem; ten wskazał ra-
miony jak prowadził ten śledczy, że się on zobowią-
zał wobec w okolicach mordów na Misi Józef
w mieście Lipie 1944, zgodnie z poleceniem Fran-
kiewicza. Kocan wyjątkiem, że powodem zastrepe-
nia jest było to, że po niżej wspomnianym mieście, że
miał być zastrepił, że "AK" kto po całym
bros Józefem uderzył w tym mordzie kocan mi-
językiem się do dnia, jak również i je o niego i je
kilko osób przebiegał i akcja nie wykonywał go.

W mordzie Misi Józef broń również uderzył "Bor-
ka" "AK". Trzebieży, o tym opowiada mi Kocan.

Wskazywano mi jest, że brat Tadeusza z Trybuna-
łu wykonywał zastrepił w tym po wykonaniu tam. Wskazy-
wano. Pierwszy Radeckiego i Wójcik Wójcik gołym w mieście
listopada 1944 roku. W mordzie tym brat uderzył
ta sama "Borówka" "AK" która co z przedmiotu oświ-
adawał mi Kocan Wójcik po pogrzebie brata
kiedy z nim spotkałem się na ulicy uderzył z pogrzebu
Józefem

Wójcik Tadeusza

Wydane to uciec Koryt i josi pociągaj mnie
obcyu by i ostrójmy, by ciarciu nie irob. P. tego
17mb. Wojciech Grawick

Pytanie: Czy jego polecenie dokonano
mordercy na w/h. obywatelskich?

Решения вышесказанного высшего канцелярии спор-
даны были на основании делового и научного
организации, АК" о помощи, Н. П. " в том же году вы-
ступили с инициативой - в том же году органи-
зации " в том же, а в последующем периоде
выступили с инициативой и в том же, в том же
к тому же в том же, в том же.

O powstęgu opowiedział mi Kozł Józef, u którego moją przyjaciółkę z „PK” - podskarbką -
z Łutnowa. Kto na tym obywateli.

Am 3- bezog Kuchuk

spowrodek nakazy karne nie jest mi wiadomy.
gdy do tego wyznaczeni byli specjaliści ludzko-
ci, którzy należeli do komórki hygieny i dyscypliny.

Wskazaliśmy prośbom o grzechy: 13

mmh

Wojciech Krawiec

Wskazaliśmy prośbom o grzechy: 13¹²

mmh

Wojciech Krawiec

Zytanie: Jaki był nasz udział w podanych
tych morderstwach?

Odpowiedź: Wyrażenie, że "morderstwa tych nie
były żadnego udziału". Ktoś kiedyś mordo-
wany został przez Franciszka i Tadeusza. Ja prze-
bywałem u Henryka i Tadeusza razem do tego
momentu, kiedy oni, osiedli się w tym miejscu
i przedtem wstąpił.

W dniu morderstwa Oskara Józefa i Tadeusza
wniosek służył i obywateli. Wtedy, osiedli
może do samej przedniej strony jego rodziny.

Chcę powiedzieć, że tym razem Tadeusza i Oskara
także może należała do grupy, która
ukazała się ze sobą i obywateli przed naradą
kierowniczą. Tadeusza i Oskara
podejrzano, że nie mogli obywateli i grama-
dy Tadeusza, a między innymi i Tadeusza.
Jakiś to Horvath i inni.

W tym czasie kiedy na terenie grama-
dy Tadeusza i Oskara najprawdopodobniej
kiedyś obywateli, kiedyś Tadeusza i Oskara

mmh

Wojciech Krawiec

4-

Замітка, це як «хочу» саме не «хочу»
як і перед відкриттям патенту, а «хочу», тож
вот цей патент, за який ішов до органі-
зації «РК» і який ішов до мене і
на тому ішов до мене.

На тун протокол протокола реди-
кального саборисамо ордонисе 1840

Wzrostko! Sprawy jest zgodne i mianem
zaczynając wstąpić mi aduery
co choroba wamopremu jest psem.

Freiheit!

Frank

of Schult.
Royal Academy

Lp. 187

Odpis z odpisu.

/fotografia/

O Ś W I A D C Z E N I E

Ja niżej podpisany

1. Nazwisko, imię i imię ojca - Rejman Franciszek s. Wojciecha
2. Korzystałem z nazwisk - nie
3. Urodziłem się - 30 maja 1922 r. Błędowa Zgłobieńska
4. Posiadam wykształcenie - 5 kl. szk. pow.
5. Posiadam zawód - rolnik
6. Posiadam rodzinę złożoną z - matka, 4-ch braci, 2 siostry
7. Mieszkam - Błędowa Zgłobieńska Nr. 119 pow. Rzeszów
8. Udaję się na stały pobyt - do " " "
9. Pracuje - w domu
10. Zarajestrowany w R.K.U. -
11. Należę do partii / stronnictwa / -
12. Należałem do nielegalnych organizacji -
13. Pełniłem funkcję -
24. Używałem pseudonimów - " Bicz "
15. Posiadałem broń, radiooperat nadawczy itp. - RKM dykterów
kal. 7.35 Nr. 930, automat amerykański 9,9546
16. O mojej działalności podaję co następuje :

1942 roku wstąpiłem do organizacji B.Ch. pod dow. Stawarza Henryka zam. Trzciana, gdzie przebywałem do stycznia 1945 roku. Przed trzema Królami w styczniu 1945 roku Stawarz Henryk skontaktował mnie z d-cą organizacji A.K. ps. " Grusza" zam. Trzciana. Po skontaktowaniu się z "Gruszą" po paru dniach zażądał odemnie złożenia przysięgi, lecz ja przysięgi nie złożyłem z powodu, że składałem przysięgę w org. B.Ch. Nadmieniam, że po wyzwoleniu z pod okupacji nie brałem udziału w żadnych wypadach aż do czasu skontaktowania się z "Gruszą" w styczniu 1945 roku. W grupie pod dow. "Gruszą" w pierwszym napadzie brałem udział w zastrzeleniu Komendanta Post. M.O. Racławówka w zimie 1945 roku. W tą samą noc brałem udział w zastrzeleniu Kurzów i Kawów w/w zam. w Zgłobniu.

Udział brał :

1. D-ca "Grusza", posiadał pistolet Colt
2. Z-ca "Orzech", posiadał automat M.P.-i

3. czł. "Miś" , posiadał karabin
4. czł. Świder, posiadał automat M.P-1
5. czł. Migała Bronisław , posiadał pistolet mauzer.

W/w wyroki były wykonane na tle politycznym z rozkazu "Pomidora" z powodu, że szkodziły org. A.K.

W tem samym roku brałem udział przy zastrzeleniu przez naszą grupę Koszuba Walentego b. milicjanta zam. Zgłobień, udział brał:

1. D-ca " Grusza " posiadał pistolet Colt
 2. czł. Miś Stanisław posiadał karabin
 3. " Sarna Ludwik zam. Bzianka posiadał karabin
 4. " Migała Bronisław wraz z swymi 5-ciomą ludźmi, które mi były nieznane, wszyscy byli uzbrojeni w różną broń.
 5. czł. Świder Stanisław, posiadał automat M.P-1
 6. " Sliwa zam. Zgłobień, a reszta była mi nieznana. Wszystkich było nas około 15-tu ludzi, wszyscy byliśmy uzbrojeni w broń.
- Wyrok w/w był wykonany z rozkazu "Pomidora". Nadmieniam, że jeszcze miał być wykonany na Augustynie Janie zam. Zgłobień, lecz nie został wykonany. W tą samą noc został zabity Ciebiara Wł. zam. Zgłobień.

W tym samym roku 1945 brałem udział w napadzie na browar w Zgłobniu, z tego ja otrzymałem 20 litrów spirytusu. Udział brali d-ca Kocan Wojciech zam. Brzybyszówka wraz ze swymi ludźmi, których ja nie znam. Ogółem było nas około 15-tu. Napad na browar był dokonany z rozkazu "Pomidora".

W tym samym tygodniu 1945 roku brałem udział w napadzie na młyn w Racławówce. We młynie nic nie zabraliśmy z powodu, że ja zostałem ramy w oko, gdzie pozbyłem oka. Ranę otrzymałem od granatu kto rzucił granat, to tego nie wiem. Napad na młyn brała udział grupa ta sama co i na browar pod Kocana Wojciecha zam. Brzybyszówka z rozkazu "Pomidora". W tem samym roku 1945 po przeprowadzeniu wywiadu przez Sarnę Andrzeja zam. Bzianka na sołtysa z gr. Nosówka po otrzymaniu wywiadu przeprowadzonego przez w/w Miś Stanisław zorganizował grupę 7-miu ludzi, gdzie posłaliśmy do sołtysa zam.

Nosówka, sołtys został pobity, przez którego osobnika to tego nie wiem. Udział brał jako d-ca Miś Stanisław, Migała Bronisław wraz z 3-ma ludźmi, resztę nie pamiętam kto jeszcze był. Wszystkich ogółem było nas około 7-miu ludzi, wszyscy byliśmy uzbrojeni w broń.

Po upływie 7-miu miesięcy od pobicia sołtysa siedziałem spokojnie

żadnej działalności nie przejawiałem aż do wiosny 1946 roku. Na wiosnę 1946 roku przyszedł do mnie do domu Stawarz Henryk zam. Trzciana i pytał mojej matki o mnie, matka oświadczyła, że nie wie gdzie ja jestem, więc Stawarz poszedł do mojego sąsiada Barana Franciszka i pytał się o mnie, poczym Baran oświadczył, że nie wie gdzie jestem, a w tym czasie spałem w stodole u Noworola Jana bez jego wiadomości. Poczem ja wstałem i przyszedłem do domu, i matka mi oświadczyła, że mnie szukał Stawarz Henryk, więc ja poszedłem do Barana Franciszka gdzie zastałem w/w z drugim osobnikiem nazwiskiem Porada Eugeniusz. Więc wtedy Stawarz Henryk oświadczył mi, żebym poszedł z Poradą Eugeniuszem do lasu Bratkowskiego i on skontaktuje mnie z grupą "Stefka", więc wtedy ja zabrałem ze sobą automat PP-sza i poszedłem z Poradą do lasu. Kiedy przyszedliśmy do lasu Bratkowie, tu Porada powiedział, że zaczekamy chwilę aż ta grupa nadejdzie, my czekali, grupa żadna nie nadeszła, tylko przyszedł sam Słowik Leon z Bratkowie, po skontaktowaniu się ze Słowikiem, poszliśmy wszyscy do gromady Bratkowie do domu Słowika Leona, gdzie zjedliśmy kolację i poszliśmy z powrotem do domu. W lesie chodziliśmy wszyscy trzej około dwóch tygodni, jedzenie donosił nam Porada Eugeniusz od ludzi z Bratkowie. Po dwóch tygodniach przyszedł do nas do lasu Szyller Józef z Przedburza, gdzie z nami przebywał jeden dzień i coś obaj z Słowikiem rozmawiali-potajemnie i odszedł z powrotem do Przedburza. Po upływie trzech dni Szyller Józef przyszedł do nas do lasu wraz z trzema ludźmi, którzy byli uzbrojeni w karabiny ręczne, nazwisk ich nie znam. Jeden był wzrostu takiego jak ja, dwóch średniego. Kiedy Szyller przyszedł i zawołał Słowika Leona i uradzili, że pójdziemy do Stykowa Szyller Józef ze swoimi ludźmi i my wszyscy 3-ej, razem nas było 7-miu, poszliśmy do Stykowa. W Stykowie osadziliśmy dwie szosy, gdzie mieliśmy odbierać rowery, tu rozdzieliliśmy się na dwie grupy, Szyller miał grupę 4 ludzi, nas w grupie było trzech. Przez grupę Szyllera został zastrzelony żołnierz w mundurze W.P. i zabrali mu automat PP-sza i pas, i przez tą samą grupę został zabrany motocykl i 4-ry rowery wspólnie z naszą grupą. Z tem łupem udaliśmy się do lasu Bratkowskiego. W lesie zostaliśmy zaskoczeni przez WP, poczem ten łup zostawiliśmy w lesie, a sami uciekliśmy w głąb lasu, w Bratkowicach, gdzie odpoczywaliśmy parę godzin. Po odpoczynku Szyller ze swą grupą odszedł do Przedburza, a my dalej zostaliśmy w lesie. Po tygodniu zgłosił się do nas do lasu Janczycki Józef, po tygodniu

czasu zgłosił się do nas Miś Wojciech i Słowik Roman obaj zam. Kawęczyn. Miś Wojciech przyniósł ze sobą automat PP-sza i dwa granaty i wszyscy razem siedzieliśmy w lesie. Od czasu do czasu przeganialiśmy ludzi, którzy rąnęli drzewo nielegalnie w lesie Bratkowski. Początkiem maja 1946 roku został ujęty ref. U.B. pl. Świleza Rozborski Kazimierz i z nim dwóch milicjantów z Posterunku M.O. Świleza koło leśniczówki Barana Bratkowice. W/w ujętych do lasu przyprowadził Porada Euga i Janczycki Józef. Słowik Leon oświadczył, że referenta trzeba zastrzelić bo jest taki rozkaz który przyniósł Szyller Józef, więc ja zabrałem referenta i doprowadziłem jego pod gęste krzaki i kazałem mu się wyzuć z butów. Referent jednego buta wyzuł a Słowik odszedł na stronę za swą potrzebą, w ten to czasie ja oglądał buta a referent drugiego buta wyzuł i sam zbiegł w las. W ten ja buta rzucił i zacząłem strzelać za uciekającym referentem jak również strzelał Słowik Leon. Referent zbiegł, milicjantów puściliśmy na wolność wraz z bronią. Po referencie pistolet parabellum zabrał Porada Euga i granat a automat P.P.-sza zabrał Słowik Leon, a buty kto zabrał to tego nie wiem. Wtedy mieliśmy w lesie jeden karabin maszynowy niemiecki na taśmę, automaty, karabiny, pistolety i dalej zostaliśmy w lesie. Za jakie dwie godziny przyjechała milicja z Rzeszowa, ale do lasu nie podeszli tylko byli w wiosce Bratkowice i po chwili czasu odjechali z powrotem do Rzeszowa. Nadmieniam, że przy ujęciu referenta Szyllera nie było. Nadmieniam że zanim wstąpiłem do lasu byłem jeszcze w domu, ale już byłem poszukiwany przez milicję.

W lutym 1946 roku dnia nie pamiętam szedłem sobie do Stawarza Henryka zam. w Trzecie, wtem po drodze spotkał mnie Kocur zam. Słotwinka i oświadczył mnie, żeby ja nie szedł do Stawarza, tylko pójdziemy do Bratkowic na wesele i ja zostałem wtedy, i ja miałem przy sobie pistolet kal. 9 i obaj poszliśmy do Trzecie. W Trzecie na drodze dołączył do nas Machowski Jan, Piątek, który został zastrzelony i jeden osobnik, który mi nie jest znany. i poszliśmy razem do lasu Mrowia, tu już na nas czekał jeden z Bratkowic z którym miał już połączenie Kocur Adolf i stąd. poszliśmy do Bratkowic do lasu na kraj, tu zaczekaliśmy aż dołączy do się do nas trzech ludzi z Bratkowic nieznanych, między nimi przyszedł Słowik Leon, wszyscy byli uzbrojeni i jeszcze przynieśli dla nas 2 karabiny i dwa automaty. Po otrzymaniu broni Słowik oświadczył, że pójdziemy do Barana leśnego celem pobić, bo donosi

Słowika do władz. Stąd poszliśmy do Barana, wtedy Baran został pobity i została zrabowana jemu strzelba dubeltówka, pistolet 7-km Strzelbę zabrał Piątek, który został zastrzelony przez U.B. a pistolet zabrał ten osobnik ze Trzciany, który mi nieznany. Od Barana poszliśmy do Fereta Jana zam. Bratkowice. Celem zabrać mu karabin, który posiadał, kiedy przyszlismy do Fereta pod dom zaczęli pukać a po drodze zostali zabrani chłopcy Bratkowskie więc oni to pukali. W tym czasie odezwały się strzały, poczem nasza grupa wycofała się za drugi dom i zaczęliśmy strzelać s rtone domu Fereta. W tym to czasie wybuchł pożar na domie Fereta a kto podpalił to tego nie wiem. Od Fereta poszliśmy na wesele w Bratkowicach, z wesela poszliśmy każdy do domu. Po tych zajęciach poszedłem do lasu w tym czasie kiedy byłem skierowany do lasu przez Stawarza jak w. wymienilem.

W 1945 roku brałem udział w rozbrojeniu Posterunku M.O. Swilcza Posterunek został rozbrojony z rozkazu "Pomidora" za to, że został aresztowany przez Milicję Kocur Adolf ze Słotwiny. Kocur Adolf został wtedy odbity i wypuszczony. D-ca grupy zorganizował grupę składającą się z około 30 osób, której zbiórka była na Woliczce koło Misia Stanisława. Mnie dał Miś Stanisław, że mam zawołać jak najwięcej ludzi na wiosce Błędowej Zgłobieńskiej i przyszlismy na umówione miejsce to co w. zapodałem. Więc ja wtedy ze sobą zawołałem Noworola Jana i dwóch zam. Błędowa Zgłobieńska i przyszlismy na umówione miejsce. Noworolowi dałem RKM dykterów, ja miałem automat PP-sza jeden. Żmuda poszedł do RKM a drugi Żmuda miał karabin. Na umówionym miejscu zrobił zbiórkę d-ca Grusza i stąd poprowadził nas na rozbrojenie Posterunku M.O. Swilcza. Przy rozbrojeniu w/w Posterunku było dwa RKM jeden był mój, a drugi Misia Stanisława, co zostało zabrane na milicji, ja tego nie otrzymałem, słyszałem, że została zabrana broń, ta broń została zabrana przez osobników ze Trzciany. Po rozbrojeniu Posterunku wróciłem do domu i ten RKM zabrałem z powrotem od Noworola i zamelinowałem w polu. Br. wiosną brałem udział w pobici Młopów w grom. Styków wszystkich nas było wtedy około 10-ciu ludzi D-ca Porada Euga, 2. Szyller Józef i dwóch mi nieznanych osobników z Przedborza, Słowik Leon, Miś Wojciech z Bratkowic było coś kilku ale mi są nieznani. Wtedy mieliśmy RKM który był Słowika Leona i automaty, karabiny ręczne, wtedy zostało pobitych około 5-ciu ludzi, na podstawie, że pobrali leg. P.P.R. O tym poinformował Szyller Józef, jeden osobnik z Podburza i Porada Eugeniusz.

Stąd wróciliśmy do lasu Bratkowskiego, z lasu Szyller ze swymi ludźmi poszedł do Przedborza, a my zostaliśmy w lesie, gdzie przebywaliśmy około dwóch tygodni. Między tym czasie zostaliśmy napadnięci przez W.P. koło cmentarza pod lasem w Bratkowicach. W tym czasie mieliśmy ze sobą R.K.M. niemiecki z którego Słowik Leon strzelał do W.P. poczym wycofaliśmy się do lasu, tu e le sie rozeszliśmy się, poczym ja uciekłem i Janecki przez Bratkowice do Błędowej Zgłobieńskiej, poczym ja już więcej nie wracałem do lasu i od tego czasu zerwałem kontakt ze Słowikiem Leonem i przestałem brać udział w napadach jakie przedtem istniały. Nadmieniam, kiedy wyszedłem z lasu w lesie zostały trzy R.K.M.-y pod nadzorem Słowika Leona, dwa RKM-y były nieczynne, a w bunkrze w lesie stały dwa PPSza i jeden karabin 10-cio strzałowy oraz rakieta i dwie skrzynki żelazne z amunicją - karabinową i jedna drewniana i beczka granatów nieczynnych zakopanych w piasku koło cmentarza. Gdzie obecnie jest wyżej wymieniona broń i amunicja, to tego nie wiem, bo wszystko to zostało w lesie przy obecności Słowika Leona. Nadmieniam, że ten RKM dykterów, który zdałem przy komisji posiadałem go od Kutra Maksymiliana zam. Błędowa Zgłobieńska, któremu zabrałem na podstawie, że koleczy jego mnie powiedzieli, że w.w. posiada R.K.M. Kutra Maksym tłumaczył się, ten R.K.M. posiada z W.P. z którym popełnił dezercję w 1945 r. z Lubaczowa. Po odebraniu od Kutry przechowywałem jego u siebie w domu do obecnego czasu. Nadmieniam, że pistolet posiadałem P.38 jeszcze zdobyty z partizantki z pod Tyczyna. Już po wyjściu z lasu w czerwcu 1946 r. ukrywałem się w swej wiosce po polach. Dnia nie pamiętam przyjechała do mnie do domu milicja i aresztowała moich braci, w tem ja zobaczyłem auto i zacząłem uciekać i miałem pistolet za pasem i podczas mej ucieczki zgubiłem i więcej już nie znalazłem. Broń jaką posiadałem wszystką zdałem przed Komisją. Nadmieniam, że wszystkie rzeczy jakie w.w. zapodałem i występy dokonane morderstwa dokonane były z rozkazu "Pomidora" nazwisk jego Frankiewicz Józef zam. Trzciana. Głównym d-cą bojówki która dokonywała w.w. czyny był ps. "Grusza" nazwisko Dziadzio Tadeusz, obecnie jest aresztowany. Ostatni rozkaz, który ja dowiedziałem się po drodze od Machowskiego Jana, który jest aresztowany, był na Fereta Jana, rozkaz ten wydał "Pomidor" Org. w.w. istniała pod nazwą A.K. tak jak za okupacji do czasu spalenia Fereta Jana w Bratkowicach w lutym 1946 r. Nadmieniam że od tego czasu kiedy skontaktowałem się z Poradą Eugeniuszem

54
8/10

i przebywałem w lesie od kwietnia 1946 roku ta grupa nie miała przeprawy żadnej nazwy organizacji tylko, tak jak czł. b. org. jeden był czł. B.Ch. a inni z A.K. Wyższej władzy nad sobą nie mieliśmy, jak również nie utrzymywaliśmy żadnych kontaktów. Czasami na dwa tygodnie Szyller Józef z Przedburza przychodził do nas i przynosił ustne wiadomości, które oświadczał Słowikowi Leonowi, jakie wiadomości, to tego nie wiem. Raz przyniósł wiadomość, że chłopcy w Stykowej pobrali leg. PPR. Nadmieniam, że po wyjściu z lasu w czerwcu 1945 roku ukrywałem się na terenie Błędowej Zgłobieńskiej, do czasu ujawnienia się przed Komisją. Automat, który zdałem przy komisji otrzymałem go od Stawarza Henryka w kwietniu 1946 roku kiedy szedłem do lasu z Poradą Eugeniuszem.

Oświadczam, że dobrowolnie zaniechałem swej dotychczasowej przestępczej działalności.

Jednocześnie składam - RKM dykterów 930 i automat U.S.A. Nr. 9556 i 110 sztuk amunicji.

i oświadczam, że więcej przedmiotów zakazanych a wymienionych w art. 2 § 1 pkt. 2 Ustawy z dnia 22 lutego 1947 roku o amnestii nie posiadam. Znana mi jest treść art. 19 wspomnianej wyżej Ustawy, który brzmi : W wypadku, gdy osoba, która skorzystała z amnestii stosownie do przepisów art. 2 w ciągu 2 lat od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy popełni nowe przestępstwo tego samego rodzaju co przewidziane w wyżej wymienionych przepisach - Sąd wymierzając karę za nowe przestępstwo nie może orzec kary niższej od podwójnego najniższego ustawowego wymiaru kary przewidzianego za dane przestępstwo, nie przekraczając jednak ustawowej granicy danego rodzaju kary.

Rzeszów dnia 8 kwietnia 1947 roku podpis - Rejman Franciszek

Niniejsze oświadczenie złożone zostało dnia 8 kwietnia 1947 roku przed Komisją w Powiatowym Urzędzie Bezpieczeństwa Publicznego w Rzeszowie.

Przedstawiciel Urzędu Bezpieczeństwa
Publicznego

/-/ Bardyn Jan.-

Otrzymałem zaświadczenie Nr. 52160 Przedstawiciel Rady Narodowej

/-/ Rejman Franciszek.-

/-/ Adamiec.-

Za zgodność z odpisem :

Odpis z odpisu.

P-38.

Fotografia.

O Ś W I A D C Z E N I E

Ja niżej podpisany

1. Nazwisko, imię i imię ojca - GNIEWEK Józef s. Szymona
2. Korzystałem z nazwisk - nie
3. Urodziłem się - 4 marca 1899 r. Bzianka gm. Świlcza
4. Posiadam wykształcenie - samonauk
5. Posiadam zawód - rolnik
6. Posiadam rodzinę złożoną z - żona, 4 córki
7. Mieszkam - Bzianka Nr 24 gm. Świlcza pow. i woj. Rzeszów
8. Udaję się na stały pobyt - Bzianka nr 24 gm. Świlcza pow. Rz-
9. Pracuję - w domu na roli
10. Zarejestrowany w RKU- nie, szeregowy 17 p.p. Rzeszów 1919, 1920
1492 r.
11. Należę do partii stronnictwa - S.L.
12. Należałem do nielegalnych organizacji - A.K. za okupacji
pod d-ctwem Kocan Wojciecha placówka Bzianka.
13. Pełniłem funkcję - członek
14. Używałem pseudonimów " PRETAKI "
15. Posiadałem broń, radioaparat nadawczy itp.
16. O mojej działalności podaję, co następuje :

Za okupacji wpisałem się do A.K. w 1943 r. przez Kaszubę Edmunda, przed którym zaprzysiągłem i należałem na terenie Bzianki. Pomoc była przez to, że dawał jeść i przetrzymywał partyzantów. D-cą moim był Kocan Wojciech z Przybyśzówki. Po wyzwoleniu organizacja dalej istniała, ale ja kontaktów w rok 1944 nie miałem. W roku 1945 wczesną wiosną, byłem u brata w Woliczce i wstąpiłem do Misia Stanisława z Woliczki i siedziałem do godziny 8-mej, gdzie się dobrze zorientowałem, przyszło do Misia Stanisława z Woliczki około 25 ludzi z tych znałem " Kurzeja Tadeusza z Woliczki, który miał karabin, Gutkowski Józef z Przybyśzówki, miał automat. Wszyscy byli uzbrojeni w karabiny i automaty, jeden był karabin maszynowy R.K.M. Od Misia wywołano nas dwóch na pole i tam na oświadczone, że musicie iść z nami na robotę, dlatego by my ich nie zdradzili i ja poszedłem z nimi. W Bładowej dali mi karabin i z tym karabinem poszedłem z nimi do Zgłobnia. Tu w Zgłobniu chodziliśmy po pewnych domach, tam w czterech domach pobito ludzi, a kogo to nie wiem, bo byłem na

polu, tylko słyszałem, że jeden został zabity, D-cą był Gutowski Józef z Przybyszówki. Po tym wyczynie prosiłem ich by mnie zwolnili, tłumacząc się że jestem stary, nie mogę iść dalej. Ze Zgłobnie zostałem zwolniony ja i Świder Henryk z Bzianki i czterech czy pięciu innych. Z uczestników znałem, Gutowski Józef z Przybyszówki, który miał automat, Świder Henryk Bzianka, miał torbę z nabojami, Kurzeja Tadeusz z Woliczki miał karabin. Po napadzie na Zgłobień, miałem napad na wieś Nęckowa, Kocan Wojciech przysłał po mnie abym się wstawił na pola Wolickie, gdy przyszedł na oznaczone miejsce, to już czekała cała banda, Gutowski Józef z Przybyszówki, Świder Henryk z Bzianki, Kurzeja Tadeusz z Woliczki, ja, wszyscy byli uzbrojeni w automaty, karabiny, kto co miał, to nie wiem. Ja miałem karabin dany mi do pierwszego napadu. Nieznany mi osobnik powiedział, że idziemy w kierunku Nockowej. W Nockowej napadliśmy na dom stojący na uboczu, mnie postawiono na warcie na drodze, bym uważał czy kto nie idzie. Z domu napadniętego zabrano bieliznę, ubrania, buty, rower. Z tego otrzymałem dwie koszule, jakkolwiek nie chciałem brać, zmusili mnie i wziąłem, ale rzuciłem do rzeki. Trzeci był zorganizowany na Nosówkę. Po mnie przysłał Kocan Wojciech z Przybyszówki i po Sarnę Ludwika z Bzianki, byśmy się wstawili do Woliczki na umówione miejsce. Tam zastałem Misia Stanisława z Woliczki, Kurzeja Tadeusza z Woliczki, więcej nie znałem, pozatem było nas około 20 osób. Gdyśmy przyszli do Nosówki rozciągnięto linię bojową i strzelano do góry. Byli w trzech domach i chłopci dali nam wódki, którą wypiliśmy.

Z tej grupy znałem Sarnę Ludwika Bzianka, miał karabin Miś Stanisława z Woliczki, miał pistolet, ja miałem karabin. Wszyscy byli uzbrojeni w karabiny i automaty i jeden R.K.M. U mnie przechowywano dwa karabiny, które zabrał Kocan Wojciech w 1945 r. w lecie, daty nie pamiętam. Oświadczam, że po oddaniu broni zerwałem z bandą ponieważ A.K. zostało rozwiązane. Oświadczam, że żadnej działalności poza wymienionymi wyżej nie popełniłem i broni żadnej nie posiadam.

Z

Oświadczam, że dobrowolnie zaniechałem swej dotychczasowej, przestępczej działalności.

- 3 -

A2
13

Jednocześnie składam -

i oświadczam, że więcej przedmiotów zakazanych a wymienionych w art.2.§ 1 pkt.2 Ustawy z dnia 2 lutego 1947 r. o amnestii nie posiadam. Znana mi jest treść art.19 wspomnianej wyżej Ustawy, który brzmi: W wypadku, gdy osoba, która skorzystała z amnestii stosownie do przepisów art. 2 w ciągu 2 lat od dnia wejścia w życie niniejszej Ustawy, popełni nowe przestępstwo tego samego rodzaju, co przewidziane w wyżej wymienionych przepisach - Sąd wymierzając karę za nowe przestępstwo, nie może orzec kary niższej od podwójnego ustawowego wymiaru kary, przewidzianego na dane przestępstwo, nie przekraczając jednak ustawowej granicy danego rodzaju kary.

Rzeszów, dnia 21 kwietnia 1947 r. podpis - Gniewek Józef

Niniejsze oświadczenie złożone zostało dnia 21 kwietnia 1947 roku przed Komisją w Powiatowym Urzędzie Bezpieczeństwa Publicznego w Rzeszowie.

Przedstawiciel Urzędu Bezpieczeństwa
Publicznego

/-/ _____

Otrzymałem zaświadcze-
nie Nr. 52987

Przedstawiciel Rady Narodowej

/-/ Adamiec

/-/ Gniewek Józef

Za zgodność z oryg.

/BM /

Za zgodność odpisu z odpisu :

/ S.A. /
Woj. Rzeszowski

KOMENDA WOJEWÓDZKA
MILICJI OBYWATELSKIEJ
w RZESZOWIE

ZWOLNIONY

data: 8. 9. 1945

nr. r. p. 92

XIII - 123

- 927 -

KARTA EWIDENCYJNA

Daktyloskopiczny odcisk wska-
zującego palca prawej ręki:

1. NAZWISKO *Lachcik*
2. Imię *Andrzej*
3. Imiona rodziców *Janusz Janina*
4. Data urodzenia *23. 12. 1914*
5. Miejsce urodzenia *Mrowla - Rzeszów*
6. Narodowość *Polska*
7. Wykształcenie: Ogólne *7 kl. szk. pow.*
Wojskowe
8. Specjalność wojskowa *piech.*
9. Stopień wojskowy *kapral*
10. Stosunek do wojska *rezerwista*
11. Odznaczenia
12. Skład i miejsce zamieszkania rodziny
*żona i 1 dziecko - Mrowla
pow. Rzeszów*
13. Miejsce pracy do wojny (1939) *Mrowla*
14. Miejsce pracy w czasie okupacji *Mrowla*
15. Działalność polityczno-społeczna *radca*
16. Data wstąpienia do Milicji Obywatelskiej *18. 8. 1944*
17. Stopień w Milicji Obywatelskiej *kapral*
18. Stanowisko *Milicjant*

Lipinog

-2-

8

F

Urodzonym się w Cuslow dniu 26 IV 1913. r.

z ojca Franciszka i matki - Katarzyny Samochowej z domu
Do siedmiu roku życia mieszkałem w Cuslow, po czym
w Cuslow gdzie po ukończeniu 5 mi klas szkoły powsz.
zostałem wysłany do Calejmin i Dembarkę, gdzie
Calejmin Tam ukończyłem 8 klas. tj. w r. 1932.

Od r. 1932 do 1934. forestalnym w domu gdzie pomagałem
rodzicom. W 1934. zostałem przetranszowany do 1 Paome Nottwig
i Netherome k/Gdyni, gdzie służyłem do rozporządzenia
wojny z Niemcami. tj. 1939 r. W bitwie w Pabolu
zostałem ranny, do ustąpienia, gdzie przebywałem do 1 maja
1940 r. ^{zostałem zwołany z powołania do służby} przebywałem w domu
i leżeniu. W październiku 1940 r. zostałem przesłany
przez Funkcyjoniarnię P.P. z Cuslow ob. Kachale Skutwy
do jego przyrządowego mieszkanie, gdzie rozpocząłem
do organizacji podziemnej, A.K. z przeobrażeniem
Spółki. W organizacji tej byłem do 1941 roku.
Pełniłem funkcję i ostentacyjnie unieszkodliwionego.

W r. 1941. ob. Libe Józef. przedstawił mi
ze od tego czasu będąc pracował pod jego kierownictwem
Na zapytanie Stachy czy tak też odpowiem
ze tak, nie mówiąc jakiegoś czasu pracy.

Przy następnych spotkaniach ob. Libe ten
opowiadał mi że będąc pracował w Grzegorz Działowej
i spotykał to po kolei. W następnych spotkaniach
dotyczyło rozstrzygnięcia się ze zostałem wysłany do organu
Na tymi dni Libe odpowiem że i tak też
organizację podziemną się. Dojdzie się z jednej strony
aby ze nie wyprowadzić rozkazu nie powierzyć
more nawet do zlikwidowania z drugiej strony
przyznać się do winy wobec A.K. aby też mógł

100 rz 0087/5
1116/I

nie spotkało bratstwa dalej już nigdy
strachem. Wszystkie wiadomości o jakie pytał obli-
nowitów. Tak postępowaniem do 1944 r. tj. wyem-
lowe przez Armię Radziecką. W lipcu przy pomocy
nie przypominał sobie daty otrzymania reszty
przez Kierostów i Brenowic do zgłoszenia się do obywateli
Miłkowi Ob. i Brenowic. Na reszcie zgłoszeniu się.
Zatem organizowali lew po tym czasie nie Powiatu
Komendanta Miłkowi Ob. wobec wspomnianego
mają Brumowicz, tak się przedstawia. Funkcja to
pełnił przez sierpnia i wrześniu wreszcie. Poimie
został zwolniony i znów obywateli funkcji komendanta
Kanceli wreszcie zostali wstawia do p. k. Księżyc
zestawienia funkcji komendanta Major M. O. który
osnażenie mi ze zestawem oskarżenia ze względu do A. H.
Nowodół nie to nie ma, więc narenie chce mi się wyjechać
do Dublinu do Komendy Oparcji. Ja zgłosiłem
się, lew już nie postępowaniem do Hurby, lew ukrył się
z Petropow. Temu zabraną przez zastępcę
Sarnickich, po dochodzeniach zostali skierowani
do Bakonizy k/Przemysku i kpd transportem
wymierzony do Złotego Sarnickich Republiki
do Helinogorskiej, a później do szpitala i Pabek Dostaj
z kpd i t. 1946. wrócić do kraju.

W r. 1946. i lutym przez Walne Zebranie Czerwonej
Spółdzielni zostali wybrani do Zarządu. Jako
kier. handl. i zastępcę kier. prowadz. prowadz. do dnia
30 września, ¹⁹⁴⁹ następnie wybrani zostali jako
przewodniczący do 4 grudnia i który to dzień został
zwolniony z Zarządu. 22 grudnia 1949 roku zastępowany
pamięć i lewów i domu do kuretni i kuretni
zostali wygotani do lewów sanatoryjne i Bydgoszcz
k/Przeloka gdzie przebywali do 22 września 1950 r.

5 4 11
Od dnia 1. października do obecnej chwili
pracowałem w tejże spółdzielni jako sekretarz.

Z materiału ^{robot} jakie przekazałem ob. Litwin
to, ile należało robotom A.S. i jakie mają być
pomieszczenia ~~potrzebne~~ pracownikom po lewej stronie
Co do politycznej strony osobistej Litwina
pomieszczenia by sekretarzem kilku ^{zajętych} ~~osób~~ ^{był}
Co do innych, którzy pracowali wspólnie z Litwinem
nie jest mi wiadomo, pomieszczenia Litwin
mógłby być nadzorczy tajemniczy.

Tak więc wiadomo o robotach A.S. nie
był ekwidowany.

Na terenie Litwin spotykałem się z ob. Litwinem
Jednym ps. (Mikolaj) wspominał ob. Augustynem
zaledwie dwie godziny ^{po} ~~z~~ ob. Augustynem ps. Kustall.
ob. Dudy i Dudrejcin. innych znam z przedmowa
tj. "Wrona", "Harek". Na zbliżeniu był omawiane
organizacje A.S. cel. nawiązanie do wywodów, sprawy
Strony Radzieckiej na wschodzie.

Woskwa

Zobowiązanie. &

Ja Moskwie Piotr syn Franciszka i Kateryny
urod. 26 VI 1913 w Cudnie, zamieszkały obecnie
w Cudnie ~~At. d.~~ zobowiązuję się wobec Organów
Bezpieczeństwa Publicznego, że w domach rehabili-
tacji za popełnione przez emigrację przestępstwa
tak jak prowadzenie wywiadów i organizacji
Gwardii Ludowej i Armii Ludowej na rzecz Armii
Krajowej. Zobowiązuję się ściśle współpracować
z Organami Bezpieczeństwa Publicznego dla Polski Ludowej
Donosić o wszelkich możliwych przejawach
do Urzędu Bezpieczeństwa. Wtenczas nie wyrażam
się o powierzonych mi zadaniach, będących poręczystymi
co odpowiedzialności karnej.

Zobowiązuję się także do przestrzegania ścisłej
tajemnicy o współpracy z Organami Bezpieczeństwa
W wypadku rażącej bądź poręczystej odpowiedzialności
O współpracy z Organami Bezpieczeństwa
nikomu nie ujawnię nawet najbardziej swobodnie
kierownym, a także gdyby mnie groziła kara
śmierci. Ale ścisłej konspiracji meldunki
swoje będę składał na piśmie pod pseudonimem
("12")

Moskwie Piotr.

Nazwisko i imię - Frankiewicz Józef obecnie Adamczyk-Józef.

Urodziłem się 14.2.14r w Trzcianie pow. Rzeszów, ojciec mój bezrolny, początkowo przed wojną i światową był robotnikiem w młynie-wietraku, a po wojnie w 1920r /około/ wstąpił do pracy na P.K.K. w Parzankowce k/Lwowa i tu pracował jako zwykły robotnik drogowy do 39r, matka pochodząca z licznej rodziny /10 rodzeństwa z 8 zmarło/ posiadała około 2 morgi ziemi. Po skończeniu Szkoły Pow. i gimnazjum w Rzeszowie wstąpiłem na Uniwersytet we Lwowie, który ukończyłem 37r /Wydział Prawa/ w życiu politycznym udziału żadnego nie brałem, z powodu iż byłem kiedyś na kilku zebraniach org. politycznych młodzieży uniwersyteckiej, widziałem iż prace ich polega na wzajemnym szkoleniu się, i byłem świadkiem gorzących bojek na Uniwersytecie i ulicy między młodzieżą z uczniami katechetów. To spowodowało że do tej pracy nie miałem zaufania, a poświęciłem się pracy społecznej w ramach Towarzystwa Szkół Ludowej i Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Czerwieckiej, zorganizowanego d-cą P.O.K. gen. Żukarskiego i prof Stanisława Grabskiego. Po ukończeniu studiów w 37/38r odbyłem służbę wojskową w Szkole Podchorążych w Jarosławie, którą ukończyłem w apot. Plut. podchorążego. Następnie zostałem przyjęty na praktykę notarialną w Rzeszowie. W tym stanie będąc w notariusza Adama Masurka zastała mnie wojna, w której brałem udział dywizji 12, po powrocie z wojny około 20 września do pracy już nie poszedłem do kancelarii księsko prosperowała, a gdzie indziej nie chciałem pracować. Dopiero w 43r /grudzień/ zostałem sekretarzem gromady Trzcińska-wiejski rodzinnej, gdzie przebywałem cały czas okupacji. Jako sekretarz gromady pracowałem tylko rok ponieważ szybko był pijakiem i nie mogłem się z tego powodu z nim zgodzić tym bardziej że pracował konspiracyjnie i groził chwili z tego powodu wypa. W 40r zostałem zorganizowany do A.K. przez znajomego Gieronis/imienna nie pamiętam/ pracownika sądownego z Rzeszowa. Wtedy polecono mi zorganizować placówkę A.K. na terenie południowej części gminy Świlcza. Placówkę tą objęła gromada, Przybyczowska, Białka, Świlcza, Woliczko, Trzmił, Dąbrowa i Będziemysł. Ta ostatnia gromada należała do gminy Bielce pow. Dębica. W ramach placówki zorganizowałem 3 plutony bojowe, w 44r grupę dywersyjną i inne grupy pomocnicze /W.S.O.P./ Techniczną i Sztabową. W 40r zaraz po wcieleniu mnie w szeregi A.K. zostałem awansowany do stop. ppor i w tym stopniu byłem do końca w konspiracji. D-cą inspektoratu był Brydak Edward sędzia Sądu Grodzkiego w Rzeszowie ps. jego nie pamiętam. Po nim w 44r na początku dowództwo otrzymał ps. "Boruta" ps niepewny d-ca okręgu był ps. "Piłg" d-ca drużyny dywersyjnej mojej placówki był Biedziło Tadeusz ps. "Gruza". Ponieważ w tej pracy nie mogłem sobie dać dobrze rady i d-ca inspektoratu nie był ze mnie zadowolony, w pracy pomagał mi aspirant z-ca d-cy inspektoratu Blukosz Adam ps. "Dębina" i Ref, inspektoratu oddziału wywiadowczego Kowalec Mieczysław ps. "Zolik" W tym stanie przyszło lato 44r wypędzenie Niemców i wyzwolenie naszych terenów. Ponieważ d-cy iutyliz nas ześmy nie powinni brnąć użycia tuż w wojnie i żeby nie wierzyć warietą P.K.W.N. że naszą władzę, a czekać na przyjęcie rządu londyńskiego, zaufaliśmy im i podjąłem się prowadzić nas w dalszym ciągu tej placówki i na tej funkcji byłem do końca września 44r. W tym czasie zostałem przypadkowo aresztowany, w domu prywatnym i podczas inwigilacji tego domu, Rzeszów Jagiełłowska. Korzystając z wartownicy zdrzemnęli się zolegali. Na teren dawnej placówki już więcej nie wróciłem, d-two skierowało mnie na placówkę Zaczernie, która obejmowała gromady Zaczernie, Nowa-Wieś, Jasienka, Łukawiec, i z Łajesie ze Wólka. pod lasem. Od tego czasu do chwili dzisiejszego ukrywania się pod zmienionym nazwiskiem pseudonimem Janczaż Józef a od sierpnia 45r Adamczyk-Józef. W tym czasie też zmieniłem dawne pseudonimy "Karcin" i "Korzen" na "POMIŁOK" ludzie z którymi zetknąłem się na nowym terenie z którymi miałem pracować zostali w ciągu niedługiego czasu aresztowani. W tym czasie na skutek poparzenia się poszedłem do szpitala i leżałem cały listopad i połowę grudnia w szpitalu P.O. K. w Rzeszowie pod przybranym nazwiskiem, W tym czasie była przeprowadzona przez d-two akcja "Kosba", W czasie pobytu w szpitalu prowadzenie placówki przyjął gospodarz starszy nazwiska nie pamiętam - prawdopodobnie skazany na śmierć w procesie Wilku-rzeszowskiego. Po wyjściu ze szpitala jeszcze miesiąc pracowałem na tej placówce, a w końcu stycznia 45r dostałem rozkaz od d-cy inspektoratu bym nimod grufnia

przejęcia odpowiedzialności do dawnej placówki "Wylaszczanie ludności donastawek" zlikwidowania pracy co nastąpiło w maju tego roku. Okres luty-marzec był okresem wzmożonej walki /takie odnośnie wrażenie/ A.K. z Rządem Polskim w tym też czasie d-ca Inspektoratu używał mojej grupy dywersyjnej do tzw "likwidacji" na sąsiednich terenach. D-two grupy dywersyjnej obiał wtedy "Mok" z Przybyszówki /jak mi wiadomo nie żyje/ Grupa ta dokonała wtedy na sąsiednim terenie Rogławowski" kilka likwidacji, na Komendanta post. M.O. w Rogławowce, małżonków Kawów w Zgłobuniu jeszcze zdaje się 2 członków w Zgłobuniu. Ponadto obrabowała miyn w Rogławowce i gorzelnię w Zgłobuniu. Spirytus z tej gorzelni na rozkaz inspektora został skierowany do mnie z poleceniem sprzedaży go z uzyskanych pieniędzy około 300. tys. zł około 250 tys. zł. oddałem inspektorowi a resztę wypłaciłem zasiłki od 1000-5000 tzw spalonym" rodzinom aresztowanych czł. A.K. z tej placówki. Sam jako spalony otrzymałem od inspektora 5000 zł. W 43r jeszcze za okupacji wyrzuciłem z szeregow A.K. 4 ludzi, Pyceł Józefa, Piela Stanisława, Gąsior Władysława i Legowski Edwarda z Trzcińscy-wszyscy obecnie aresztowani, za opilstwo i grę w karty i wiadomość może nieprawdziwą o dokonanym rabunku-Grupa ta korzystając z mojej słabej woli zabuntowała także i moją grupę dywersyjną już po wywołaniu i korzystając z posiadanej broni zaczęli zorganizować napady rabunkowe celem zdobycia pieniędzy na własną rękę pod szyldem A.K. O wszystkim niewiem, wiem o napadzie już po likwidacji i rozwiązaniu A.K. na post. M.O. w Świlczy, gdzie zrabowano 150. tys. zł. i kilka razy na spożycie inie w Trzcińscy, prosby moje nie odnosiły skutku. Zażądano w tedy odemnie miesięcznej "Gazy" na utrzymanie, czego nie mogłem wykonać, bo na akcje rabunkowe nigdy nie chciałem się zgodzić, robili więc to sami, mimo że prosiłem ich aby sobie wyszukali prace i uczciwie żyli. Wybitną w tym rolę i największe zażalenie stawiali "Kojman" i "Pryc" nazwiska nie znałem-poddałem przezwisko ps. także nie znałem, Sędziowej i Woliczki. Z..... na moje stanowisko już po moim stanowczym wyjeździe z tamtego terenu organizowane napady podciągały pod moje nazwisko i szepczyli ze wiadomości ze wiadomości z grupą w lasach "Bratkowice" i dokonuje napadów po okresie likwidacyjnym/rozwiązanie kompletne wszystkich oddziałów i broni która czasowo została przechowana przez "Maka" w Przybyszówce a reszta pozostała w rękach tych ludzi z dywersji w brew mojej woli/ zostałem wciągnięty do nowej org. jako jedyny człowiek na teren dawnej placówki z zażaleniem tylko obserwacji po tej pracy wciągnął mnie Kowalec Mieczysław "Zbik", który w tym czasie zaje się pełnił kierownictwo terenu Kreszów O nowej tej org. nie wiedziałem -dowiedziałem się dopiero w 47r, kiedy z prasy dowiedziałem się o aresztowaniu i procesie w Kreszowie. już po zerwaniu z ptałą od roku we wrześniu 45r zostałem chwilowo powołany na miejsce "Zbika" a w październiku dostałem polecenie przejścia i zorganizowania sieci WIA na terenie pow. kolumszowskiego Na tym stanowisku byłem do sierpnia 46r i zerwałem z tą pracą. W tedy nosiłem ps. "Kruczkowski V" Na miałem ciągle zażalenie do z powierzonego zadania nie wywiązałem się i wciągu 10 miesięcznego pobytu zorganizowałem zaledwie 4-5 ludzi. Ludzi tych/jeden z nich aresztowany, i przybył za mną/ Smobojka Wł. zam. w Wrzeszów pow. Piotrków inni nie wiem co robią i co z nimi się dzieje/ decyduje się nakłonić do ujawnienia się. Po w tym czasie żadna akcja sabotażowo-dywersyjna nie została dokonana. Bezpośrednim przełożonym dla mnie był "Kranicz" wżg. "Szymon", pośrednim "Aleksander" po referendum zdecydowałem się sam i na skutek nalegań żony i rodziny na zerwanie całkowite z pracą i na własną rękę wbrew woli przełożonych, którzy chcieli mnie przetrzymać na teren Kreszów albo na Śląsk-wo zanalizowaniu możliwości ukrycia i po wyczytaniu w prasie o wielkich bractwach sił nauczycielskich w woj. łódzkim zgłosiłem się do wydziału naturalnie incognito po informacji a następnie zgłosiłem się do Pow. Inspektora pow. Piotrków ob. Soleszczyka Franciszka, który po przedstawieniu mu opisów świadectw ucieszył się ze zdobył taką świetną siłę z dyplomem uniwersyteckim, bez żadnych zastrzeżeń skierował mnie do Jasiowa jako nauczyciela do Gm. Szkoły Polnic od 1.9.46r do dnia dzisiejszego pracuje w szkolnictwie rolniczym z pełnym zapałem i samozaparciem się co mogą stwierdzić moje władze, które dzięki temu nie znając mnie nacarli do mnie zaufania pełnego. W okresie amnestii zdecydowałem się ujawnić w tym celu pojechałem do Kreszowa, nie wiem dlaczego czekając na pociąg w Krakowie wstąpiłem do Kawoka Henryka brata "Zbika"

• i powiedziałem mu że jęde się ujawnić. Na drugi dzień po przybyciu do Rzeszo
 wa przyżył za mną "Irena" łącznik "Zbika" o ile się orjtuje & powiedział
 mi że przed ujawnieniem mam się stawić w Krokowie na wskazanym przez nią
 miejscu-gdzie już nie pamiętam bo chce się zanną widzieć "Zbik". Pojechała
 nie ujawniając się -tu "Zbik" przez przedstawienie mi materiałów ze strony
 org. oraz weraji o losie amnestionowanych steroryzował mnie że zdecydowa-
 łem się nie ujawnić. Ponowił prosbe do wciągnięcia mnie do dalszej pracy
 obiecując pomoc w razie natrefienia na moje ślady, że łzami w oczach zdecyd
 owałem się na pracę dla WLN-u, a po przybywazy do domu po przeanalizowaniu
 co przeszedłem i co mnie czeka mimo kilkakrotnych puzniejszych prosb do
 pracy już się wciągnąć nie dałem. Przesłany mi plik ulówek "Do sądownictwa
 polskiego" spaliłem a gotówkę na rozjaży 10 tys. zł nie mogąc odesłać z
 użytkowałem a ten sposób że pod pozorem pracy w P.C.K. wzięłem ją na ten
 cel częściowo a za resztę kupilem pozwne na pierzyne i pokryłem wydatki
 osobiste z org. gminnych P.R.W w między czasie w sierpniu 4/r dosta
 łem wiadomosc ze przez aresztowanych w Rzeszowie zostałem zirażony & imi
 nia i nazwiska i abym natychmiast się usunął z tego terenu i zmienił naz
 wisko. Niechcąc znów związać się z WLN-ktory za pomoc zażądał pracy z podn
 iem a nie mając innych możliwości zdecydowałem się czekać na miejscu. A
 równocześnie poza intensywną pracę dla dobrej Odrodz.Polski wnosic w odbu
 dowę kraju swój wkład. Mimo poganian przez rodzinę miejsca pobytu i pracy
 nie zmieniłem do dziś. W tym czasie zorganizowałem i postawiłem na wysokim
 poziomie Szkołę Rolniczą w Jelewie, gminny hufiec P.R.W gminy Krzyżanow,
 Uszczyn, oraz przyczyniłem się do rozwiniecia Gimnazjum a obecnie Liceum
 Rolniczego w Bujnach przedtym Witosławie., pracując po 12-14 godzin na dob
 w połowie bezpłatnie. traktując to jako pracę społeczną. Obecnie będąc na
 kursie w Sarnowie /Spółdzielczym/ zorganizowanym przez Centr. Związek Społ.
 pod wpływem usłyszanych wykładów zdecydowałem się już ostatecznie uregulo
 wać mój stosunek do Państwa polskiego i do obecnej rzeczywistości i już
 w tedy poczyniłem kroki w tym kierunku zwierzając się ze swego postanowie
 nia i prosząc o radę wykładowce /nacprzychki/ właściciel poradził mi abym
 zgłosił się do U.B. wyłożył swoją sprawę i stwierdził że jedynym wyjściem
 jest takie załatwienie sprawy tak też robie mam nadzieję i ufam Naczelny
 Władzą Państwa.

Uwaga na stronie 25ej dodaje Będąc kierownikiem placówki powiatu Kolburzo
 wskiego mieszkałem i pracowałem w Zarządzie Miejskim w Sokolowie Małopols
 kim jako urzędnik stanu cywilnego. Ze swych zobowiązań mimo zleceń władz
 WLN wywiązywałem się jednak jak najlepiej /opinje o pracy może wydać Bure
 nist tego miasta kociarz Jan/ i jako referent apro wizacyjny, wstrzymywałem
 wydawanie kart żywnościowych dla bogatych: Doktorów lekarzy nazwiska nie
 pamiętam żony lekarza, wetwnarji i innych podobnych aby móc zyskać większą
 ilość kart dla biednych, starców niezdolnych w ten sposób zwiększyłem ilo
 kart dla biednych około 25.-V.

Kresow, dnia 1. 7. 1951 r.

" Sprawa tajna "

Naczelnik Wydziału III
W. U. d. i. p. w. Kresowie

22. 7. 57 r.

P o s t a n o w i e n i e

o przekazaniu materiałów do archiwum Wydz. X.

Ja N. Liew spec. Fila Michał pow. Sek. I.
Wydziału III-go rozpatrzywszy materiał w sprawie *Frankiewicz
vel Adamczyk Józef p. Mewen, Kosen, Gornicki*
stwierdzam, że :

*Frankiewicz vel Adamczyk Józef z Antoniego i
Mewen ur. 14. II. 1914 r. w Tucimie pow. Białobrzeg
Kryminkowy w okresie okupacji materiał do org.
et. K. jedynego punktu et. cy. placówki w stopniu prost.
funkcyjnym w dotychczasowym materiale do org.
N. i. W. materialnie pow. Kollasowa jedynego tego samego
punktu jak w okresie okupacji, na stopniu z biogw.
funkt. omieszczeniem i utrzymywaniem do okoliczności Łódź.
Po ustaleniu jego adresu wstąpił na korzystanie
opracowywując przed Dep. III-ci poczynił stosowne uwagi*

W związku z tym proponuje materiał złożyć w archiwum
Wydziału X-go, ~~zbiór~~, karte b-14 porządkowo w kartotece,
wzrostu. *zgodnie z pkt. 10. oficera org. et. K. N. i. W.*
w stopniu ppor.

Aktualizacja

6-14 wgcz. do K. D. - cel. N. i. W. / podpis przełożonego /

po wysł.

cz-

WYDZIAŁ „C” KWMO

Rzeszów, dnia 7. 9. 1977 r.

w Rzeszowie

T a j n e

K*)

M*)

KWESTIONARIUSZ OSOBOWY

na członka-pomoceńca *) nielegalnej organizacji ~~bandy~~ *) p.n. Hitt Rej. Centralnego
obrogu rzeszowskiego krypt. „33”

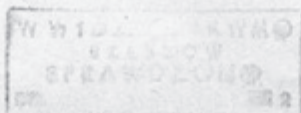
opisanej w charakterystyce Nr 3

1. FRANKIEWICZ vel. ADAMCZYK vel. JANECZEK Józef
nazwisko(a) Autoni i Maria imiona 18.2.1914r. Trzciawa pow. Rzeszów
imię ojca i matki „MARCIN”-„KORZEN”-„POMIDOR”-„KRUCZKOWSKI”-„STANOWSKI” data i miejsce urodzenia
pseudonim „POMIDOR” narodowość polaka obywatelstwo polskie
2. Pochodzenie społeczne eksploatacyjne
3. Wykształcenie wyższe - radca prawny
4. Zawód prawnik
5. Miejsce zamieszkania i pracy (w okresie wrogiej działalności) Sokołów pow. Kolbuszowa
Trzciawa pow. Rzeszów
6. Działalność polityczno-organizacyjna w okresie okupacji ciężkie AK.
7. Przynależność partyjna po wyzwoleniu (lub oblicze polityczne) bezpartyjny, hipocentryczny
określenie po wyzwoleniu był czł. bandy „REJMANA” w pow. rzeszowskim
8. Krótki opis działalności-współpracy *) (czas i teren działania, stanowisko (funkcja) i okoliczności zakończenia działalności) W roku 1945 przeszedł do Org. Włt. i p.n. overeskiego
K-to obrogu LAZAROWICZA p.n. „KLAMRA” mieszkający z rodziną na Kier.
Rady Hitt. na powiat Kolbuszowa, a następnie Rady Hitt na pow.
Rzeszów, z pełnieniem obowiązków Kier. Kowalski Wydział Hitt w Rzeszowie
Działając poprzednio w bandzie REJMANA, brał udział w wypadach
terr. rozbijawczych. Wzięty w falkologii Nr 14. Na przełomie lat 1946-47.
pod fałszywym nazwiskiem wyjechał z kł. Teren. W dniu 6.11.1948r.
ujawnił się w KUBP Łódź. a od 13.11.1948r. wykonywał operacyjnie
p.n. MAB. W roku 1952, ujętym w więzienie z szkod. tw.
9. Skazany (przez kogo, kiedy, wysokość wyroku)
10. Uprzednio karany sądownie (po wyzwoleniu) brak danych
11. Czy pracował na rzecz wrogiego wywiadu brak danych
12. Obecne miejsce zamieszkania i pracy (stanowisko) Bytów ul. Mickiewicza 13.
1977r. Bytów ul. J. Krasickiego 6.
Inspekt. PGR Bytów
13. Wykorzystane materiały do wypełnienia kwestionariusza 508/II, 2878/II.
166/67 T. 95 str. 203.

*) niepotrzebne skreślić

K = kobieta

M = mężczyzna

Opracował:

J. Ciel

Isidlo „Gólb“
 dośrodek S.

Wersja an. 21. III. 1941

- 2 -

Strona 13

Domieszenie Nr. 11.

Od 6. III. 41, uwięzionym komunistom w przyszłości
 do przetrwania 4 niernoprawnych ludzi, którzy wpłynęli
 jednego na uwięzienie do usi a sami zostali w polu
 broni umiarkowanie nieudzieleni, tylko słysząc w ich
 kierunkach ścieżki.

Podkreślam, że to będzie grupka starszego A.K. którą
 zorganizował Cezary Franciszek kom. przetrwania.
 W tej grupie będzie też Kupa Jan i Powie kom.
 przetrwania.

Cezary Franciszek uległby op, jego bracia opowiadają
 że uciekli do Anglii. Można go skłonić w następstwie
 innych ludzi.

1) Ojciec Karol kom.	przetrwania
2) Kozub Władysław	- -
3) Wolanik Andrzej	- -
4) Worek Jan	- -
5) Sander Władysław	- -
6) Kupa Powie	- -

Wszyscy w/w należą do A.K. i będą ich bliższe stosunki
 organizacyjne z Cezarym Franciszkiem.

Gólb

150

Prenon den. 3. 2. 19.

Zolustouvanie

Kartiny odliet 1000 v. (dvaťtisíc v.) od júly
 9489 Prenon, sa vspôsmo

"Zolp"

Pretože Zolp máť
 v. 1000 v. (dvaťtisíc v.)
 od júly 9489 Prenon, sa
 vspôsmo

BIBLIOGRAFIA

I. Źródła archiwalne

Archiwum Akt Nowych (AAN)

Zesp. 203/XI-4, Depesze Komendy Podokręgu Rzeszów o przebiegu Akcji „Burza” i reformy rolnej.

Zesp. 1325, Delegatura Rządu na Kraj 1940–1945.

Zesp. 1326, Armia Krajowa.

Archiwum Archidiecezjalne w Przemyślu (AAPrz)

Akta personalne księży: Józef Czyż, Franciszek Haba, Jakub Forynowicz, Michał Sternal, Stanisław Wrażeń.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej (IPN BU)

AIPN BU 578/145, dot. W. Lisa „Mściciela”.

AIPN BU 578/278, Meldunki zwiadowcze WBW Rzeszów.

AIPN BU 944/42, t. 1–5, Akta sprawy karnej p-ko Ł. Cieplińskiemu i innym.

AIPN BU 944/45, Dowody rzeczowe w sprawie przeciwko Łukaszowi Cieplińskiemu i innym.

AIPN BU 944/46, Sprawa Ciepliński Łukasz i inni podejrzani o przynależność do oddziału WiN na terenie Śląska (w tym *Wytyczne prac Kw [kontrwywiadu AK] na okres przejściowy z 10 sierpnia 1944 r.*, k. 213–215).

AIPN BU 1558/131, Spisy zlikwidowanych konfidentów, granatowych policjantów, szpiegów, zdrajców itp.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Gdańsku (AIPN Gd)

AIPN Gd 212/309, Akta personalne Zdzisława Basaka.

AIPN Gd 214/1331, Akta personalne Andrzeja Budy.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Krakowie (AIPN Kr)

ZBIORY ANDRZEJA ZAGÓRSKIEGO (ZAZ), SYGN. 141

595/8, 595/96, 595/109, 595/68, 595/7, 595/163, 595/129, 595/128, 595/71, 595/178.

Notatka z rozmowy przeprowadzonej przez Andrzeja Zagórskiego 21 lutego 1970 r. ze Stanisławem Pankiem („Gilem”), I-820.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Rzeszowie (AIPN Rz)

AKTA OSOBOWE

AIPN Rz 0604/107, Akta osobowe Mieczysława Orszulaka.

AIPN Rz 0604/914, Akta osobowe Eugeniusza Błaszczaka.

AIPN Rz 0045/182, Akta osobowe Józefa Chmiela.

AIPN Rz 0048/1810, Akta osobowe Stanisława Leśki.

AIPN Rz 0048/2130, Akta osobowe Jana Paducha.

AIPN 0054/3281, Akta osobowe Wincentego Przywary.

AIPN Rz 0048/2298, Akta osobowe Kazimierza Rozborskiego.

AIPN Rz 0054/3208, Akta osobowe Kazimierza Witka.

AIPN Rz 0054/3407, Akta osobowe Władysława Witka.

AIPN Rz 0048/1269, Akta osobowe Mieczysława Griesgrabera.

AIPN Rz 0054/3317, Akta osobowe Michała Rączego.

AIPN Rz 0080/231, Akta personalne Jana Bąka.

AIPN Rz 0080/637, Akta osobowe Jana Barana.

AIPN Rz 0080/933, Akta osobowe Jana Czarnika komendanta Posterunku MO w Racławówce.

AIPN Rz 0096/1216, Akta osobowe Franciszka Kaszuby.

AIPN Rz 00153/935, Akta osobowe Władysława Stachowicza.

AIPN Rz 00155/1241, Akta osobowe Walentego Kaszuby.

AIPN Rz 00155/1389, Akta osobowe Andrzeja Rozborskiego.

AIPN Rz 194/3067, Akta osobowe Juliana Wojtusika.

KARTOTEKI FUNKCJONARIUSZY

AIPN Rz 0054/2742, Kartoteka funkcjonariuszy WUSW Rzeszów.

AIPN Rz 0096/1293, Akta personalne funkcjonariusz MO: Mieczysława Kielbasy.

AIPN Rz 00100/963, Akta personalne funkcjonariusza MO Michał Łopatka.

AIPN Rz 00100/726, Akta personalne funkcjonariusza MO Ludwika Lachcika (w tym *Karta ewidencyjna funkcjonariusza MO Ludwika Lachcika, s. Józefa, k. 4*).

TECZKI INFORMATORÓW

AIPN Rz 0094/643, Teczka personalna TW „Jana Kępskiego”.

AIPN Rz 00124/424, Teczka personalna informatora ps. „Groch”.

AIPN Rz 00138/164/J, Akta inf. Józefa Gubernata, TW ps. „Głóg”.

AIPN Rz 00138/335/J, Teczka personalna inf. ps. „Kapelusz”.

AIPN Rz 00138/840/J, Teczka personalna Rączy Antoni, TW „Gołąb” (w tym: *Zobowiązanie do współpracy Antoniego Rączego (TW „Gołąb”) z 3 lipca 1947 r.*, k. 8, *Doniesienie Nr 11 podpisane przez TW „Gołąb” [Antoniego Rączego]* z 21 sierpnia 1947 r., k. 22, *Pokwitowanie odbioru kwoty 2000 zł od PUBP w Rzeszowie za współpracę przez TW „Gołąb” z dnia 5 grudnia 1949 r.*, k. 79).

AIPN Rz 0087/5, Teczka personalna informatora pseudonim „12” Piotra Moskwy z lat 1951–1953 (w tym: *Własnoręczny życiorys Piotra Moskwy („Spytka”) sporządzony przez PUBP w Rzeszowie po jego powrocie z łagru*, k. 9–11 *Zobowiązanie Piotra Moskwy do współpracy z organami Bezpieczeństwa Publicznego z 28 stycznia 1951 r.*, k. 12).

CHARAKTERYSTYKI

AIPN Rz 05/4 i 05/6, cz. 1–2, Charakterystyka Okręgu WiN Rzeszów

AIPN Rz 05/5, Charakterystyka nr 3, Zrzeszenie WiN Okręg Rzeszów.

AIPN Rz 05/32, Charakterystyka bandy F. Rejmana.

AIPN Rz 05/51, Charakterystyka nr 31 reakcyjnej poakowskiej bandy zbrojnej terrorystyczno-rabunkowej pod d-ctwem Bednarski Hieronima ps. „Nawru[ó]cony”.

AIPN Rz 05/189, Charakterystyka faktologii Nr 168 oddziału pod dowództwem: Lesław Braiter *vel* Karol Brzozowski ps. „Brzoza”.

AIPN Rz 0172/15/J, Charakterystyka nr 14 reakcyjnej bandy terrorystyczno-rabunkowo-poakowskiej Rejmana Franciszka ps. „Wilk”, „Bicz” z 28 III 1977 r.

AIPN Rz 00105/18, Charakterystyka bandy (Bednarskiego Hieronima i Miki Józefa, części składowej bandy Rejmana).

AKTA OPERACYJNO-ŚLEDCZE

AIPN Rz 042/1338, Akta operacyjne dot. Zygmunta Basary.

AIPN Rz 042/1926, Akta kontrolno-śledcze sprawy p-ko Józefowi Frankiewiczowi.

AIPN Rz 043/395, Akta operacyjne dotyczące Kazimierza Dziekońskiego.

AIPN Rz 046/58, Akta śledztwa w sprawie o współpracę z oddziałem Franciszka Rejmana, ps. „Bicz” i inne czyny przeciwko Henrykowi Stawarzowi, w tym *Charakterystyka Henryka Stawarza*, 28 III 1952 r., k. 22.

AIPN Rz 046/1006, t. 1–3, Akta śledcze przeciwko członkom grupy poakowskiej pod dowództwem Rejmana Franciszka.

AIPN Rz 050/181, t. 1–2, Akta kontrolno-śledcze w sprawie przeciwko Józefowi Bielendzie i innym.

AIPN Rz 052/488, Akta śledztwa w sprawie Józef Gutkowski (w tym: *Oświadczenie Franciszka Rejmana („Bicza”) o ujawnieniu się przed Komisją Amnestijną przy PUBP w Rzeszowie z 8 kwietnia 1947 r.*, k. 4–10, *Oświadczenie Józefa Gniewka („Prędkiego”) o ujawnieniu się przed Komisją Amnestijną przy PUBP w Rzeszowie z 21 kwietnia 1947 r.*, k. 11–13 oraz *Plan śledztwa w sprawie p-ko Józefowi Gutkowskiemu s. Andrzej z 28 sierpnia 1964 r.*, k. 38–39).

AIPN Rz 00105/18, Akta kontrolno-śledcze sprawy p-ko F. Rejmanowi.

AIPN Rz 00141/1886/J, Akta operacyjne – Frankiewicz, Janczak, Adamczyk Józef (w tym: *Pismo WUBP w Rzeszowie z 31 października 1949 r. do Dyrektora Departamentu III*

MBP (L.dz. 2382-781/49) z prośbą o przesłuchanie Józefa Frankiewicza, który pozostaje na kontakcie mjr. Wałkova, k. 15, Oświadczenie – życiorys Józefa Frankiewicza złożony przez niego podczas ujawniania się przed PUBP w Łodzi, k. 16–18 Postanowienie Naczelnika Wydziału III WUBP w Rzeszowie z 9 stycznia 1957 r. o przekazaniu materiałów w sprawie Frankiewicza vel Adamczyk Józefa do archiwum Wydziału X z informacją o operacyjnym wykorzystaniu J. Frankiewicza przez Dept. III, k. 25).

AIPN Rz 25/971, Akta sprawy p-ko Leonowi Słowikowi, w tym zeznania Fr. Fereta.

AIPN Rz 25/1121, Akta w sprawie Michał Rączy, s. Jana.

AKTA SĄDOWE I PROKURATORSKIE

AIPN Rz 107/408, Akta sprawy przeciwko Piotrowi Pięta i Stanisławowi Piela.

AIPN Rz 107/514, Akta sprawy karnej p-ko Józefowi Szyllerowi.

AIPN Rz 107/954, Akta sprawy karnej p-ko W. Strumskiemu.

AIPN Rz 107/1157, Akta sprawy karnej p-ko T. Kogutowi.

AIPN Rz 107/1167, t. 1–2, Akta sprawy przeciwko Eugeniuszowi Porada i innym.

AIPN Rz 107/1287, Akta sprawy Łopatka Michał, Hendzel-Rącza Jadwiga, Hendzel Maria.

AIPN Rz 107/1292, Akta w sprawie przeciwko Władysławowi Łabajowi, Antoniemu Chorażemu i Kazimierzowi Ryszkowskiemu.

AIPN Rz 107/1323, Akta w sprawie karnej przeciwko Karolinie Glinkowskiej.

AIPN Rz 107/1677, Akta sprawy karnej p-ko Franciszkowi Czajak vel Rudnicki ps. „Maczuga” (w tym, *Protokoły przesłuchania podejrzanego Czajak Franciszka vel Rudnickiego Czesława »ps. „Maczuga»« przed WUBP w Rzeszowie z 3 września 1955 r.*, k. 94–104 oraz z 1 października 1955 r., k. 136–142).

AIPN Rz 107/1679, Akta sprawy karnej p-ko Janowi Bąkowi z Trzciany.

AIPN Rz 107/1709, Akta sprawy karnej p-ko Stanisławowi Piela „Kościerzowi”.

AIPN Rz 107/1792/1, Akta śledcze w sprawie: Stanisław Świder i inni.

AIPN Rz 107/1793, Akta sprawy przeciwko Edwardowi Pukale i Bronisławowi Adamcowi (w tym *Protokół konfrontacji Edwarda Pukały i Bronisława Adamca z 16 stycznia 1950 r.*, k. 59–61)

AIPN Rz 122/296, Akta w sprawie karnej przeciwko Irenie Gawalewicz, Lesławowi Gawalewicz, Zofii Grochali.

AIPN Rz 122/297, Akta w sprawie karnej przeciwko Irenie Gawalewicz, Lesławowi Gawalewicz, Zofii Grochali.

AIPN Rz 122/298, Akta w sprawie karnej przeciwko Irenie Gawalewicz, Lesławowi Gawalewicz, Zofii Grochali.

AIPN Rz 122/322, Akta sprawy karnej toczącej się przed WSR w Rzeszowie przeciwko Władysławowi Koba i Mieczysławowi Liwie.

POZOSTAŁE SPRAWY, W TYM EWIDENCYJNO-OBSERWACYJNE

AIPN Rz 04/29, Materiały kierownictwa wojewódzkiego dotyczące akcji ujawniania w latach 1945–1948.

AIPN Rz 04/33, Materiały dotyczące akcji ujawniania.

AIPN Rz 04/49, Materiały dotyczące akcji ujawniania.

- AIPN Rz 04/56, Raporty z pracy Wydziału I i III WUBP w Rzeszowie za lata 1945–1946.
AIPN Rz 04/57, Sprawozdanie PUBP i WUBP w Rzeszowie 1947.
AIPN Rz 053/145, t. 2, Sprawa Obiektowa „Podziemie”.
AIPN Rz 055/48 t. 5, Wykaz szkodników i konfidentów z okresu okupacji niemieckiej.
AIPN Rz 055/58, t.: 10, 13, 15, 17, 20, 37, 42, 45, 47, 60, 74, 78, 82, 85, 94, 103, Sprawa obiektowa dotycząca ZWZ, AK, BW, WiN.
AIPN Rz 055/63, t. 1, 5, Dokumenty „W” dotyczące działalności Podokręgu AK Rzeszów (wspomnienia i relacje).
AIPN Rz 0057/11, Raporty sytuacyjne (w tym *Meldunek Powiatowej Komendy MO w Rzeszowie z dnia 29 listopada 1944 r.*, Nr K.D. 111/44 w sprawie zabójstwa Zenona Kondratiuka i Jana Czyża, k. 69).
AIPN Rz 0057/30, t.2, Meldunki dotyczące funkcjonariuszy MO i osób cywilnych z terenu woj. rzeszowskiego, którzy w różnych okolicznościach zginęli, zostali ranni lub uprowadzeni (w tym *Meldunek Powiatowej Komendy MO w Rzeszowie z dnia 24 kwietnia 1945 r.*, Nr 416/45 w sprawie zabójstwa Walentego Kaszuby i napadu na dom sołtysa Jana Augustyna sporządzony przez Kierownika Referatu Śledczego Kaszubę, k. 46).
AIPN Rz 65/55, Wykaz osób aresztowanych 1949.
AIPN Rz 105/2, t. 4, 5, 6, 7, 9, 17, 20, Archiwum KW PZPR w Rzeszowie, Materiały archiwalne dotyczące Armii Krajowej 1943–1945.
AIPN Rz 105/20, Archiwum KW PZPR w Rzeszowie.
AIPN Rz 50/97, Księga repatriantów.
AIPN Rz 190/53, Księga główna więźniów karnych 1949.
AIPN Rz 190/486, Lista aresztowanych znajdujących się w więzieniu śledczym przy Woj. Urz. Bezp. Publ. w Rzeszowie 1944–1947.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział we Wrocławiu (AIPN Wr)

AKTA OPERACYJNE

AIPN Wr 024/7856, Akta operacyjne dot. Bolesława Jastrzębskiego.

AKTA SĄDOWE

AIPN Wr 942/59, t. 1–3, Akta sprawy karnej p-ko H. Bednarskiemu i in.

SPRAWY EWIDENCYJNO-OBSERWACYJNE

AIPN Wr 0094/1 Oświadczenia o ujawnieniu osób 1947.

AIPN Wr 032/189, t. 19, Ujawnieni członkowie podziemia.

Archiwum Muzeum Auschwitz (AMA)

Karta Józefa Bielendy, numer więźniarski: 153390.

Archiwum Państwowe w Rzeszowie (APR)

Zespół 108/113, Oryginalne dokumenty AK o treści organizacyjnej.

Zespół 108/115, Oryginalne dokumenty AK o treści organizacyjnej.

Zespół 108/116, Oryginalne dokumenty AK o treści organizacyjnej.
Zespół 1706/1692, Akta sprawy karnej p-ko Michałowi Frankiewiczowi.
Zespół 59/1194/136-147, Archiwum Komitetu Wojewódzkiego PPR w Rzeszowie (1944–1948).
Zespół, Archiwum dr. Michała Kryczki sygn. 3, Dokumenty ośrodka wywiadowczo-dywersyjnego inspektoratu AK Rzeszów.
Zespół, Archiwum dr. Michała Kryczki, sygn. 4, Dokumenty NSZ i działalność PPR na terenie powiatu rzeszowskiego pod okupacją hitlerowską.
Zespół 150, WUSW.
Zespół, Urząd Wojewódzki w Rzeszowie 1944–1950.
Zespół, Prywatna Szkoła Handlowa w Rzeszowie 1916–1944.

Archiwum Szkoły Podstawowej w Bratkowicach (ASP Bratkowice)

„Kroniki szkoły” w Bratkowicach (1871–1948), zapis dotyczący okoliczności śmierci Franciszka Świdra („Morola”), rps.

Archiwum Zespołu Szkół Ekonomicznego w Rzeszowie

Listy absolwentów z lat 196–1944

Biblioteka Uniwersytecka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego

Zbiór E. Brydaka, rps 1565, 1574, 1945, 1949, 1952

Centralne Archiwum Wojskowe (CAW)

Kolekcja akt ujawnionych członków Armii Krajowej i Batalionów Chłopskich
Kolekcja akt personalnych obywateli polskich wywiezionych do ZSRR po 1944 r

Archiwum Zakładu Historii Ruchu Ludowego w Warszawie

Zespół Bataliony Chłopskie.
Komenda Główna Batalionów Chłopskich. Instrukcje, programy i materiały szkoleniowe.

Studium Polski Podziemnej w Londynie (SPP)

ODDZIAŁ VI SZTABU NACZELNEGO WODZA

Sabotaż i dywersja. Notatki, depesze, korespondencja, sprawozdania 1939–1944, A.057
Awanse i odznaczenia, A.317
Podokrąg Rzeszów – akcja „Burza” 1944–1945, A.415
Kraków-Rzeszów. Zestawienie depesz 1944–1945, A.416

AKTA WERYFIKACYJNE

Józef Gutkowski, KW2

Urząd Stanu Cywilnego w Boguchwale

Akty zgonu z lat 1944–1947

Urząd Stanu Cywilnego w Rzeszowie

Akty zgonu z lat 1944–1947 dotyczące osób zmarłych w Szpitalu w Rzeszowie, a pochodzących z gminy Świlcza

Urząd Stanu Cywilnego w Świlczy

Akty zgonu z lat 1944–1947

II. Zbiory prywatne*Zbiory Bogusława Kotuli udostępnione IPN*

Dzienniki wojenne Franciszka Kotuli

Zbiory Józefa Forystka

Wspomnienia, dokumenty, fotografie

Zbiory Artura Szarego

Wspomnienia, dokumenty, fotografie

Zbiory Tomasza Buckiego

Relacja, dokumenty

Zbiory Grzegorza Ostasza

Wspomnienia, dokumenty, fotografie

Zbiory Andrzeja Zagórskiego

Wspomnienia, dokumenty, fotografie

III. Źródła drukowane, słowniki i leksykony

Aparat bezpieczeństwa w latach 1944–1956. Taktyka, strategia, metody. Lata 1945–1949, cz. 1–2, oprac. A. Paczkowski, Warszawa 1994–1996.

Aparat bezpieczeństwa w Polsce w latach 1950–1952. Taktyka, strategia, metody, oprac. A. Dudek, A. Paczkowski, Warszawa 2000.

Aparat bezpieczeństwa w Polsce w latach 1953–1954. Taktyka, strategia, metody, red. G. Majchrzak, A. Paczkowski, Warszawa 2004.

Akcja „Burza” w Inspektoracie AK Rzeszów, oprac. G. Ostasz, A. Zagórski, Kraków 2003.

Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945, t. 1: wrzesień 1939–czerwiec 1941, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1990.

Armia Krajowa w dokumentach 1939–1941, t. 1, cz. 2 wrzesień 1939 – czerwiec 1941, wyd. II, Warszawa 2015.

Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945, t. 2: czerwiec 1941–kwiecień 1943, Wrocław–Warszawa–Kraków 1990.

- Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, t. 3: kwiecień 1943–lipiec 1944, Wrocław–Warszawa–Kraków 1990.
- Armia Krajowa w dokumentach 1944–1945*, t. 5: październik 1944–lipiec 1945, Londyn 1981.
- Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, t. 6, Uzupełnienia, Londyn 1989.
- Atlas Polskiego Podziemia Niepodległościowego 1944–1956*, red. R. Wnuk i inni, Warszawa–Lublin 2007.
- Bataliony Chłopskie w strukturach Polskiego Państwa Podziemnego*, materiały z konferencji naukowej, red. J. Gmitriuk, J. Mazurek, Warszawa 1999.
- Działalność Zbiorczej Dywizji Wojsk Wewnętrznych NKWD na terenie Polski w latach 1944–1946 w świetle wybranych dokumentów*, opr. W. Roman, „Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej”, 1994, nr 17.
- Indeks represjonowanych*, t. 4, Uwięzieni w Borowiczach, Warszawa 1997.
- Indeks represjonowanych*, t. 7, Uwięzieni w Stalinogorsku, Warszawa 1999.
- Informator o nielegalnych antypaństwowych organizacjach i bandach zbrojnych działających w Polsce Ludowej w latach 1944–1956*, oprac. Biuro „C” MSW, wyd. Retro, Lublin 1993.
- Instrukcja pracy operacyjnej aparatu bezpieczeństwa (1945–1989)*, oprac. T. Ruzikowski, Warszawa 2004.
- Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik biograficzny (KOSP)*, t. 1, red. D. Mazek, M. Klecel, K. Madej, Kraków–Warszawa–Wrocław 2002.
- Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik biograficzny (KOSP)*, t. 2, red. J. Kurtyka, W. Frazik i in., Kraków–Warszawa–Wrocław 2004.
- Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik biograficzny*, t. 3 (KOSP), Kraków–Warszawa–Wrocław 2007.
- Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik biograficzny*, t. 4 (KOSP), red. M. Bielak, K. Krajewski, Kraków–Warszawa–Wrocław 2010.
- Krakowski Okręg Armii Krajowej w dokumentach*, t. 1: Dział łączności konspiracyjnej zewnętrznej (1943–1945). Zbiory Adama Potyry, oprac. A. Zagórski, Kraków 1998.
- Krakowski Okręg Armii Krajowej w dokumentach*, t. 2. Dział łączności operacyjnej. Łączność radiowa (1943–1945), cz. 2, oprac. A. Zagórski, Kraków 1999.
- Księga pamięci. Transporty Polaków do KL Auschwitz z Krakowa i innych miejscowości Polski południowej 1940–1944*, t. 1, Warszawa–Oświęcim 2002.
- Księga pamięci. Transporty Polaków do KL Auschwitz z Krakowa i innych miejscowości Polski południowej 1940–1944*, t. 2, red. F. Piper, I. Strzelecka, Warszawa–Oświęcim 2002.
- Leksykon duchowieństwa represjonowanego w PRL w latach 1945–1989*, red. J. Myszor, t. 1–3, Warszawa 2002–2006.
- NKWD i polskie podziemie 1944–1945. Z „teczek specjalnych” Józefa W. Stalina*, oprac. A. Fitowa, Kraków 1998.
- Małopolski Słownik Biograficzny Uczestników Działań Niepodległościowych 1939–1956 (MSBUDN)*, t. 1, red. T. Gąsiorowski, A. Kuler, A. Zagórski, Kraków 1997.
- Małopolski Słownik Biograficzny Uczestników Działań Niepodległościowych 1939–1956 (MSBUDN)*, t. 2, red. T. Gąsiorowski, A. Kuler, A. Zagórski, Z. Zblewski, Kraków 1997.

- Małopolski Słownik Biograficzny Uczestników Działań Niepodległościowych 1939–1956* (MSBUDN), t. 3, red. T. Gąsiorowski, M. Hertmanowicz-Brzoza, A. Kuler, A. Zagórski, Z. Zblewski, Kraków 1999.
- Małopolski Słownik Biograficzny Uczestników Działań Niepodległościowych 1939–1956* (MSBUDN), t. 4, red. T. Gąsiorowski, A. Kuler, A. Zagórski, Z. Zblewski, Kraków 1999.
- Małopolski Słownik Biograficzny Uczestników Działań Niepodległościowych 1939–1956* (MSBUDN), t. 5, red. T. Gąsiorowski, A. Kuler, A. Zagórski, Z. Zblewski, Kraków 1999.
- Małopolski Słownik Biograficzny Uczestników Działań Niepodległościowych 1939–1956* (MSBUDN), t. 6, red. T. Gąsiorowski, A. Kuler, B. Kuternozińska-Kuler, A. Zagórski, Z. Zblewski, Kraków 2000.
- Małopolski Słownik Biograficzny Uczestników Działań Niepodległościowych 1939–1956* (MSBUDN), t. 8, red. T. Gąsiorowski, A. Kuler, B. Kuternozińska-Kuler, J. Wojtycza, A. Zagórski, Z. Zblewski, Kraków 2002.
- Małopolski Słownik Biograficzny Uczestników Działań Niepodległościowych 1939–1956* (MSBUDN), t. 11, red. T. Gąsiorowski, A. Kuler, J. Wojtycza, A. Zagórski, Z. Zblewski, Kraków 2005.
- Małopolski Słownik Biograficzny Uczestników Działań Niepodległościowych 1939–1956* (MSBUDN), t. 12, red. T. Gąsiorowski, J. Wojtycza, A. Zagórski, Kraków 2007.
- Małopolski Słownik Biograficzny Uczestników Działań Niepodległościowych 1939–1956* (MSBUDN), t. 16, red. T. Gąsiorowski, Kraków 2012.
- Małopolski Słownik Biograficzny Uczestników Działań Niepodległościowych 1939–1956* (MSBUDN), t. 17, red. T. Gąsiorowski, Kraków 2015.
- Mały słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 1999.
- „Marek” i zdrajcy. Korespondencja ppłk. Józefa Maciołka z „Wiktorem” i „Kosem”, oprac. J. Kurtyka, W. Frazik, „Zeszyty Historyczne WiN-u” (lub ZH WiN-u), 2001, nr 16.
- Podokrąg AK Rzeszów. Plan zbrojnego ujawnienia w świetle dokumentów (sierpień–wrzesień 1944 roku)*, oprac. G. Ostasz, A. Zagórski, Rzeszów 1999.
- Pro memoria (1941–1944). Raporty Departamentu Informacji Delegatury Rządu RP na Kraj o zbrodniach na narodzie polskim*, red. J. Gmitruk, A. Indraszczyk, A. Koseski, Warszawa–Pułtusk 2004–2005.
- Represje NKWD wobec żołnierzy podziemnego Państwa Polskiego w latach 1944–1945. Wybór źródeł*, wybór i oprac. F. Gryciuk, P. Matusak, t. 1–2, Siedlce 1995.
- Rocznik statystyczny 1947, Rok XI*, red. S. Szulc i in., Warszawa 1947.
- Rocznik statystyczny 1948, Rok XII*, red. S. Szulc i in., Warszawa 1949.
- Rok pierwszy. Powstanie i działalność aparatu bezpieczeństwa publicznego na Rzeszowszczyźnie (sierpień 1944 – lipiec 1945)*, wybór i oprac. D. Iwaneczko, Z. Nawrocki, Rzeszów 2005.
- Rozpracowanie i likwidacja Rzeszowskiego Wydziału WiN w dokumentach UB (1945–1949)*, wybór, wstęp i oprac. T. Balbus, Z. Nawrocki, Warszawa 2001.

- Ruch oporu na wsi małopolskiej w dokumentach konspiracyjnych Ruchu Ludowego (1940–1944)*, oprac. J. Buszko, A. Fitowa, J. Nowak, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1973.
- Słownik biograficzny działaczy ruchu ludowego*, Warszawa 1989.
- Wywiad i kontrwywiad Armii Krajowej*, red. W. Bułhak, Warszawa 2008.
- Tajne oblicze GL-AL i PPR. Dokumenty*, t. 1, red. M.J. Chodakiewicz, P. Gontarczyk, L. Żebrowski, Warszawa 1997.
- Tajne oblicze GL-AL i PPR. Dokumenty*, t. 2, red. M.J. Chodakiewicz, P. Gontarczyk, L. Żebrowski, Warszawa 1999.
- Tajne oblicze GL-AL i PPR. Dokumenty*, t. 3, red. M.J. Chodakiewicz, P. Gontarczyk, L. Żebrowski, Warszawa 1999.
- Teczka specjalna J.W. Stalina. Raporty NKWD z Polski 1944–1946*, wyb. i oprac. I. Cariewskaja, A. Chmielarz, A. Paczkowski, E. Rosowska, S. Rudnicki, Warszawa 1998.
- Twarze bezpieki w Polsce południowo-wschodniej 1944–1990*, pod red. J. Izdebskiego, K. Kaczmarek, M. Krzysztofińskiego, Rzeszów 2007.
- Wielka Księga Armii Krajowej*, wybór i oprac. E. Olaszek, S.J. Jankowski i in., Horyzont, Kraków 2015.
- Więźniowie Wronek w okresie stalinowskim. Część I. Lata 1945–1948*, oprac. G. Barczykowski, Ł. Przybyłka, Poznań 2016.
- Wokół teczek bezpieki – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2006.
- Zarys dziejów wojskowej służby sprawiedliwości w Polsce w latach 1918–1958*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1959, nr 4.
- Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” w dokumentach*, red. M. Huchla i inni, t. 6; *Cztery Zarządy Główny WiN przed sądami PRL*, cz. 1–3, Wrocław 1997–2000

IV. Wspomnienia i relacje niepublikowane

- Adamiec B., *Ocalić od zapomnienia*, Przybyszówka 1999, mps, zbiory J. Forystka (Kraków).
- Adamiec B., *Ofiary II wojny światowej 1939–1945 dawnej Parafii Przybyszówka-Bzianka*, Przybyszówka 1994, mps, zbiory J. Forystka (Kraków).
- Bereś M., *Akcja „Zwornego”, płk. dypl. dr. Kazimierza Putka, kmdt Podokręgu Armii Krajowej Rzeszów – połowa grudnia 1944 i koniec stycznia 1945 roku*, Olsztyn 1983–1990, mps, zbiory W. Mazura (Rzeszów).
- Bereś M., *Moje spotkania z ppłk. Łukaszem Cieplińskim-Pługiem, inspektorem Rej. Inspektoratu Armii Krajowej Rzeszów*, mps, zbiory W. Mazura (Rzeszów).
- Brydak E., *„Muzeum” w akcji „Burza”*, mps, zbiory A. Zagórskiego (Kraków).
- Brydak E., *Pierwsze miesiące okupacji sowieckiej na Rzeszowszczyźnie*, mps, zbiory G. Ostasza (Rzeszów).
- Brydak E., *Wojskowy ruch oporu na Rzeszowszczyźnie*, Kraków 1989 [Rzeszów 1978], mps.
- Dynia W., *Wspomnienia z minionych lat*, Rzeszów 1989, mps, zbiory J. Forystka (Kraków).

- Frankiewicz J., *Placówka „Świerk” „37” „82” „26” w rzeszowskim Obwodzie ZWZ-AK w czasie okupacji hitlerowskiej*, Bytów 1986, mps, zbiory J. Forystka (Kraków).
- Frankiewicz J., *Działalność Placówki AK „Świerk” w gminie Świlcza z/s w Trzcinie w latach II wojny światowej*, Trzciana 1998 [Bytów 1986], mps, zbiory J. Forystka (Kraków).
- Jędrzejowicz J. G., *Armia Krajowa w Małopolsce*, październik 1945, mps, zbiory G. Ostasza (Rzeszów).
- Jędrzejowicz J., *Wspomnienia. Część II. Okres wojenny 1939–1945 r.*, Londyn 1996, mps, zbiory G. Ostasza (Rzeszów).
- Koryl M., *Korylowie – wspomnienia Marii Koryl, córki Józefa Koryla i Salomei Koryl z domu Salach (1850–2008)*, Rzeszów 2008, mps, zbiory J. Forystka (Kraków).
- Kotula F., *Głógów – miasteczko jakich wiele*, mps, zbiory Muzeum Etnograficznego im. Franciszka Kotuli w Rzeszowie.
- Krasnopolski M., *Organizacja i działalność Placówki Armii Krajowej Dynów*, mps, zbiory G. Ostasza (Rzeszów).
- Leśko S., *Moja wojenna młodość, wspomnienia*, Rybnik 2015, mps, zbiory J. Forystka (Kraków).
- Palka W., *Placówka Głógów*, zbiory G. Ostasza (Rzeszów).
- Pieńkowski S., *Ludzie moich czasów, cz. III: Na drogach i ścieżkach Armii Krajowej*, Poznań 1966, mps, Biblioteka Jagiellońska.
- Rządcki J., *„Burza” w Obwodzie AK „Kefir”*, mps, zbiory G. Ostasza (Rzeszów).
- Strumski A., *„Kośba” w „Deserze”*, mps, zbiory G. Ostasza (Rzeszów).
- Zagórski A., *Inspektorat Armii Krajowej Rzeszów*, Kraków 1973, mps, zbiory G. Ostasza (Rzeszów).
- Zagórski A., *Konspiracja w zachodniej części diecezji przemyskiej 1939–1944*, mps, zbiory A. Zagórskiego (udostępnione przez G. Ostasza).
- Zagórski A., *Zarys historii Obwodu Armii Krajowej Przeworsk*, Kraków 1965, mps, zbiory A. Zagórskiego (udostępnione przez G. Ostasza).
- Zagórski A., *Zarys historii plutonu sabotażowo-dywersyjnego dowodzonego przez „Puchacza” (Armia Krajowa)*, Kraków 1964, mps, zbiory G. Ostasza.
- Zięba J., *Sprawy cywilne Placówki „Kazimierz” Kańczuga (10 II 1941–20 VII 1944)*, zbiory A. Zagórskiego (udostępnione przez G. Ostasza).

V. Wspomnienia publikowane

- Dąbbski S., *Egzekutor*, Warszawa 2010.
- Huchla M., *„Topola” Placówka Armii Krajowej w Tycynie (Wspomnienia adiutanta placówki), „W marszu 1939–1945”*, Kraków 1989.
- Komorowski T., *Armia Podziemna*, Warszawa 1994.
- Konieczkowski R., *Strzępy wspomnień*, Warszawa [1986] 1991.
- Konieczkowski R., *Akowskie krzyże*, Bielsko-Biała 1997.
- Koryl M., *A serce wciąż krwawi*, „Trzcionka” 2009, nr 51, s. 19–20.

- Lotz F., *Akcja scaleniowa BCH z AK* [w:] *Studia i materiały z dziejów miasta i regionu*, t. 3, red. F. Kiryk, Mielec 1994.
- Łopuski J., *Łosy Armii Krajowej na Rzeszowszczyźnie (sierpień–grudzień 1944). Wspomnienia i dokumenty*, Warszawa 1990.
- Łopuski J., *Opowiadania wojenne. W niemieckich i sowieckich kleszczach*, Warszawa–Bydgoszcz 2009.
- Marcinkowski M., *Wbrew losowi. Z partyzantki i tułaczki 1939–1945*, w oprac. G. Ostasza i M. Nalepy, IPN, Rzeszów 2014.
- Maruszak T., *Leśne przystanie*, [w:] *Gniewnie szumiał las. Wspomnienia leśników polskich 1939–1945*, Warszawa 1982.
- Modrzejewski J., *Akowcy na Podkarpaciu*, Brzozów 1990 [Londyn, 1973].
- Modrzejewski J., *Od Armii Krajowej do wojny domowej*, Jasło 1996 [Nowy Jork 1985].
- Modrzejewski J., *Od Armii Krajowej do wojny domowej*, Jasło 1996.
- Mróz-Rodek G., *Wspomnienia o żołnierzach Armii Krajowej z Placówki Osiek Jasielski „Osa”*, Tuchów 1998.
- Naleziński C., *Chmielnik w latach okupacji niemieckiej 1939–1945. Wspomnienia*, Chmielnik 1996.
- Popek A., *Pamiętnik z najtrudniejszych lat mojego życia*, [w:] *Zbrodnie hitlerowskie na wsi polskiej w latach 1939–1945*, red. S. Durlej, J. Gmitruk, Kielce–Warszawa 2008.
- Puc T., *Wspominając tamte wrześniowe dni*, „Trzcionka” 2001, nr 19.
- Puc T., *Wyszli z naszej małej Ojczyzny. Życiorys Jana Długosza z Dąbrowy*, „Trzcionka” 2001, nr 17.
- Rurak A., *Ruch oporu w gminie czudeckiej w latach 1939–1945*, Rzeszów 1995.
- Rusin A., *Moje spotkania z hitlerowcami i stalinowcami*, [w:] *Mielec. Studia i materiały z dziejów miasta i regionu*, t. 3, red. F. Kiryk, Mielec 1994.
- Rzepka J., *Lasy i leśnictwo bratkowickie z jego leśniczówką, wspomnienia Anny Hłowickowej, ur. 1930, córki Władysława Barana*, „Ziemia Bratkowicka” 2014, nr 3, s. 36–38.
- Sagan T., *Konspiracja w „Natanie”*, Warszawa 1972.
- Sotirović D.M., *Europa na licytacji. Od czetników Michailowicia do lwowskiej AK. Wspomnienia oficera serbskiego „Draży”*, Warszawa 2000.
- Stefański J., *Droga kapelana do Polski Ludowej*, [w:] *Humeński, Duszpasterstwo wojskowe polskiego podziemia w latach 1939–1945*, [w:] *Udział kapelanów wojskowych w drugiej wojnie światowej*, red. J. Humeński, Warszawa 1984.
- Szczypek J., *Placówka ZWZ-AK Tyczyn (1939–1945)*, Tyczyn 1995.
- Wilk K., *Armia Krajowa w Staromieściu*, Rzeszów 2001.
- Woźniak P., *Zapluty karzeł reakcji. Wspomnienia AK-owca z więzień w PRL*, Warszawa 2001 [Paris 1982].

VI. Opracowania

- Ajnenkiel A., *Konstytucje Polski w rozwoju dziejowym 1791–1997*, Warszawa 2001.
- Ajnenkiel A., *Wojna domowa czy nowa okupacja? Polska po roku 1944*, Warszawa 2001.

- Armia Krajowa, Dramatyczny Epilog*, red. K. Komorowski, Warszawa 1994.
- Armia Krajowa. Rozwój organizacyjny*, red. K. Komorowski, Warszawa 1996.
- Armia Krajowa. Szkice z dziejów Sił Zbrojnych Polskiego Państwa Podziemnego*, red. K. Komorowski, Warszawa 1999.
- Armia Krajowa. Rozwój organizacyjny*, red. K. Komorowski, Warszawa 1996.
- Atlas polskiego podziemia niepodległościowego 1944–1956*, red. R. Wnuk, S. Poleszak, A. Jarczyńska, M. Śladecka, Warszawa–Lublin 2007.
- Balbus T., *Ludzie podziemia AK-WiN w Polsce południowo-zachodniej (1945–1948)*, t. 1, Wrocław 2003.
- Balbus T., *Major Ludwik Marszałek „Zbroja” (1912–1948). Żołnierz Polski Podziemnej*, Wrocław 1999.
- Balbus T., *O Polskę Wolną i Niezawisłą (1945–1948). WiN w południowo-zachodniej Polsce (geneza – struktury – działalność – likwidacja – represje)*, Kraków 2004.
- Bereza T., Chmielowiec P., *Skazani na karę śmierci przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Rzeszowie*, Rzeszów 2004.
- Balbus T., Nawrocki Z., *Rozpracowanie i likwidacja rzeszowskiego Wydziału WiN w dokumentach UB (1945–1949)*, Warszawa 2001.
- Banach K., *Z dziejów Batalionów Chłopskich. Wspomnienia-rozważania-materiały*, Warszawa 1984.
- Bombicki M., *AK i WiN przed sądami specjalnymi*, Poznań 1993.
- Bargielowski D., *Po trzykroć pierwszy. Michał Tokarzewski-Karaszewicz. Generał broni, teozof, wolnomularz, kapłan Kościoła liberalno-katolickiego*, t. 2, Warszawa 2001.
- Bonusiak W., *Polska podczas II wojny światowej*, Rzeszów 2003.
- Borkowski R., *Głogów Małopolski w czasie II wojny światowej*, Rzeszów 2016.
- Borodziej W., *Terror i polityka. Policja niemiecka a polski ruch oporu w GG 1939–1944*, Warszawa 1984.
- Borowiec J., *Aparat bezpieczeństwa a wojskowy wymiar sprawiedliwości. Rzeszowszczyzna 1944–1954*, Warszawa 2004.
- Borowiec W., *Placówka Armii Krajowej w Czudcu kryptonim „Czereśnia”*, Rzeszów 1997.
- Brzęk G., „Dewajtis”, *Wierny przysiędze. O Łukaszu Cieplińskim „Pługu” komendancie IV Komendy Głównej WiN*, Lublin 1991.
- Brzęk G., *Ksiądz Michał Pilipiec („Ski”). Bohater i męczennik sprawy polskiej*, Lublin 1995.
- Brzęk G., Gruba A., *W marszu 1939–1945. Ruch oporu na Białowszczyźnie*, Kraków 1981.
- Bukała M., *Polskie Stronnictwo Ludowe w województwie rzeszowskim 1945–1947. Geneza i działalność*, Rzeszów–Warszawa 2015.
- Busse K., Kutkowski A., *Bić się do końca. Podziemie niepodległościowe w regionie radomskim w latach 1945–1950*, Lublin–Radom 2012.
- Czajkowski J., Majchrowski J.M., *Sylwetki polityków Drugiej Rzeczypospolitej*, Kraków 1987.
- Daszkiewicz Andrzej, *Polskie Stronnictwo Ludowe na Rzeszowszczyźnie 1945–1947. Lata walki*, Rzeszów 1993.
- Dąbrowa-Kostka S., *W okupowanym Krakowie*, Kraków 1972.
- Dąbrowa-Kostka S., Jankowski S.M., *Rozkaz: zdobyć więzienie*, Tuchów 2000.

- Dobosz S., *Przemiany polityczno-społeczne w Małopolsce środkowej w latach 1944–1950*, Rzeszów 1990.
- Dolata B., *Wyzwolenie Polski 1944–1945*, Warszawa 1974.
- Draus J., *Stronnictwo Pracy w województwie rzeszowskim 1945–1946–1950. Z dziejów regionalnej chadecji*, Rzeszów 1998.
- Draus J., Terlecki R., *Oświata na Rzeszowszczyźnie w latach 1939–1945*, Wrocław 1984.
- Działalność PPR na Ziemi Rzeszowskiej (szkice, opracowania, wspomnienia)*, pod. red. B. Syzdka, Warszawa 1976.
- Dzieje I Gimnazjum i Liceum w Rzeszowie. Jego nauczyciele i wychowankowie. Kalendarium*, red. T. Ochenduszek, Z. Jakubowski, R. Kisiel, Rzeszów 2008.
- Dzieje Rzeszowa*, t. IV: *Rzeszów w latach 1945–1989*, red. W. Bonusiak, Rzeszów 2012.
- Fara A., Szopa P., Witalec R., *Pozyskać „Dobrego”. Wywiad PRL wobec Franciszka Chrapkiewicza i jego rodziny*, Rzeszów 2008.
- Fitowa A., *Bataliony Chłopskie w Małopolsce 1939–1945. Działalność organizacyjna, polityczna i zbrojna*, Warszawa–Kraków 1984.
- Fitowa A., *Stanisław Mierzwa „Słomka” na tle swoich czasów*, Wierchosławice 1994.
- Fornal P., *Konspiracja akowska i poakowska w powiecie brzozowskim (1939–1949)*, Rzeszów 2010.
- Fudali D.J., *Więziennictwo na terenie województwa rzeszowskiego w latach 1944–1956*, Rzeszów 2012, mps.
- Garbacz D., *„Wołyniak”. Legenda prawdziwa*, Stalowa Wola 1997.
- Gawryszczak P., *Podziemie polityczno-wojskowe w Inspektoracie Lublin w latach 1944–1956*, Lublin 1998.
- Gąsiorowski T., *Obwód Przeworsk SZP-ZWZ-AK w latach 1939–1944/45*, Kraków 2009.
- Gella A., *Zagłada Drugiej Rzeczypospolitej 1945–1947*, Warszawa 1998.
- Gondek L., *Polska karząca 1939–1945. Polski podziemny wymiar sprawiedliwości w okresie okupacji niemieckiej*, Warszawa 1988.
- Gondek L., *W imieniu Rzeczypospolitej. Wymiar sprawiedliwości w Polsce w czasie II wojny światowej*, Warszawa 2011.
- Gontarczyk P., *Polska Partia Robotnicza. Droga do władzy 1941–1944*, Warszawa 2003.
- Górski G., *Administracja Polski Podziemnej w latach 1939–1945. Studium historyczno-prawne*, Toruń 1995.
- Górski G., *Polskie Państwo Podziemne 1939–1945*, Toruń 1998.
- Grabowski W., *Delegatura Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na Kraj 1940–1945*, Kraków 1995.
- Grabowski W., *Policja w planach Delegatury Rządu RP na Kraj*, Kraków 1995.
- Grabowski W., *Polska tajna administracja cywilna 1940–1945*, Warszawa 2003.
- Grzywacz-Świtalski Ł., *Z walk na Podkarpaciu*, Warszawa 1971.
- Grünberg K., Serczyk J., *Czwarty rozbiór Polski. Z dziejów stosunków niemiecko-radzieckich w okresie międzywojennym*, Warszawa 1990.
- Hap W., *Kedyw Podokręgu AK Rzeszów, Jasło* 1996.
- Hap W., *Obwód ZWZ-AK Jasło*, Jasło 1997.

- Izdebski H., *Historia administracji*, Warszawa 2001.
- Jakimek-Zapart E., *Nie mogłem inaczej żyć... Grypsy Łukasza Cieplińskiego z celi śmierci*, Kraków 2007.
- Jakubowski G., *Sądownictwo powszechne w Polsce w latach 1944–1950*, Warszawa 2002.
- Jubileusz 100-lecia II Liceum Ogólnokształcącego im. płk. Leopolda Lisa-Kuli w Rzeszowie 1904–2004, Rzeszów 2004.
- Jubileusz 110-lecia II Liceum Ogólnokształcącego im. Płk. Leopolda Lisa-Kuli w Rzeszowie, red. B. Kaczmar i inni, Rzeszów 2014.
- Kacprzak K., *Podziemie zbrojne na Mazowszu północnym w walce z systemem komunistycznym 1945–1952*, Warszawa 2011.
- Kaczmarek K., *Druga Armia Wojska Polskiego*, Warszawa 1978.
- Kaczmarski K., *Podziemie narodowe na Rzeszowszczyźnie 1939–1944*, Rzeszów 2003.
- Kaczmarski K., *Pogrom, którego nie było. Rzeszów, 11–12 czerwca 1945 r. Fakty, hipotezy, dokumenty*, Rzeszów 2008.
- Kapłon M. ks., *Diecezja przemyska w latach 1944–1964*, Rzeszów–Przemyśl 2015.
- Kersten K., *Narodziny systemu władzy. Polska 1943–1948*, Warszawa [1984] 1988.
- Kirszak J., *Generał Kazimierz Sosnkowski 1885–1969*, Warszawa 2012.
- Kister A.G., *Pretorianie. Polski Samodzielny Batalion Specjalny i Wojska Wewnętrzne 18 X 1943–26 III 1945*, Warszawa 2010.
- Klukowski Z., *Zamojszczyzna*, t. 2: 1944–1959, Warszawa 2007.
- Kochański A., *Polska 1944–1991. Informator historyczny*, t. 3, Warszawa 2005.
- Komorowski K., *Polityka i walka. Konspiracja zbrojna ruchu narodowego 1939–1945*, Warszawa 2000.
- Korboński S., *Polskie Państwo Podziemne, Przewodnik po Podziemiu z lat 1939–1945*, Bydgoszcz 1990.
- Korboński S., *W imieniu Kremla*, Warszawa 1984.
- Korboński S., *W imieniu Rzeczypospolitej*, Warszawa 1991.
- Korkuć M., *Zostańcie wierni tylko Polsce... Niepodległościowe oddziały partyzanckie w Krakowskiem (1944–1947)*, Kraków 2002.
- Kornat M., *Polska wobec Paktu Ribbentrop–Mołotow*, Warszawa 2003.
- Kotula F., *Miasteczko na przykładzie Głogowa Małopolskiego i jego sąsiadów*, Rzeszów 1982.
- Kowalski T., *Eksterminacja ludności na Rzeszowszczyźnie w okresie II wojny światowej (1939–1945)*, Rzeszów 1987.
- Kryczko M.J., *Rzeszowska Kośba 25 maja 1944. Likwidacja gestapowców Friedricha Pottebauma i Johanna Flaschki*, Przemyśl 2004.
- Kryczko M., *Oficer dywersji Inspektoratu AK Rzeszów Józef Lutak*, Przemyśl 1991.
- Krzysztofiński M., *Komuniści na Rzeszowszczyźnie 1918–1944/1945*, Rzeszów 2010.
- Księga Jubileuszowa I Gimnazjum i Liceum w Rzeszowie*, oprac. J. Świeboda, Rzeszów 1985.
- Księga Jubileuszowa Liceum Konarskiego w Rzeszowie 1658–2008*, red. J. Świeboda, Rzeszów 2008.
- Kujawa J., *Rzeszów między wojnami. Opowieść o życiu miasta 1919–1939*, Łódź 2016.
- Kurtyka J., Pawłowicz J., *Generał Leopold Okulicki 1898–1946*, Warszawa 2010.

- Lazarowicz Z., „Klamra” – mój ojciec, Wrocław 2009.
- Leniart E., *Skazani za antykomunizm. Orzecznictwo Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie (1946–1954/1955)*, Rzeszów 2016.
- Łopuski J., *Losy Armii Krajowej na Rzeszowszczyźnie (sierpień–grudzień 1944)*, Warszawa 1990.
- Majka J., *Dzieje 17 pułku piechoty (Ziemi Rzeszowskiej) 1918–1939*, Rzeszów 2009.
- Matusak P., *Wywiad Związku Walki Zbrojnej – Armii Krajowej 1939–1945*, Warszawa 2002.
- Mazur G., Węgierski J., *Konspiracja Lwowska 1939–1944. Słownik Biograficzny*, Katowice 1997.
- Mazur G., *Biuro Informacji i Propagandy SZP-ZWZ-AK 1939–1945*, Warszawa 1987.
- Mieczkowski A., *Geneza i działalność polityczna Stronnictwa Ludowego 1944–1949*, Lublin 1987.
- Miśkiewicz B., *Wstęp do badań historycznych*, Poznań 1976.
- Mojak F., *Prasa konspiracyjna w Inspektoracie AK Jasło*, Krosno 1998.
- Motyka G., *Na białych Polaków oblawa. Wojska NKWD w walce z polskim podziemiem 1944–1956*, Kraków 2014.
- Musiał F., *Wokół teczek bezpieki – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, Kraków 2006.
- Nawrocki Z., *Zamiast wolności. UB na Rzeszowszczyźnie 1944–1949*, Rzeszów 1998.
- Ney-Krwawicz M., *Armia Krajowa. Szkic historyczny*, Warszawa 1999.
- Ney-Krwawicz M., *Armia Krajowa. Siły zbrojne Polskiego Państwa Podziemnego*, Warszawa 2009.
- Ney-Krwawicz M., *Biuro generała Sosnkowskiego: Komenda Główna Związku Walki Zbrojnej we Francji, listopad 1939 – czerwiec 1940*, Warszawa 1996.
- Niedziela J., Sagan F., *ZWZ-AK Inspektorat Rejonowy*, Rzeszów 2005.
- NKWD i polskie podziemie 1944–1945. Z „teczek specjalnych” Józefa W. Stalina*, red. A.F. Noskowa, A. Fitowa, Kraków 1998.
- Nowakowski J., *Akowskie tematy (Placówka AK Strzyżów – „Śliwa” 88 B)*, Strzyżów 2006.
- Olczak M., *Jan Rodowicz Anoda. Życie i śmierć bohatera „Kamieni na szaniec”*, Warszawa 2015.
- Ostasz G., *Krakowska Okręgowa Delegatura Rządu na Kraj 1941–1945*, Rzeszów 1996.
- Ostasz G., *Obwód ZWZ-AK Rzeszów. Konspiracja wojskowa i „Burza”*, Rzeszów 1992.
- Ostasz G., *Okręg Rzeszowski Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”. Model konspiracji, struktura, dzieje*, Rzeszów 2006.
- Ostasz G., *Podziemna armia. Podokręg AK Rzeszów*, Rzeszów 2010.
- Ostasz G., *Z dziejów „Rozbratla” – Obwodu AK Rzeszów*, Rzeszów 2003.
- Ostasz G., *Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” Okręg Rzeszów*, Rzeszów 2000.
- Ostasz G., Zagórski A., *Podokręg AK Rzeszów. Plan zbrojnego ujawnienia w świetle dokumentów (sierpień – wrzesień 1944 roku)*, Rzeszów 1999.
- Paczkowski A., *Powrót żołnierzy AK z sowieckich łagrow*, Warszawa 1995.
- Paczkowski A., *Od sfalszowanego zwycięstwa do prawdziwej klęski. Szkice do portretu PRL*, Kraków 1999.

- Pamiętny rok 1947*, red. M.E. Ożóg, Rzeszów 2001.
- Pluta-Czachowski K., *Organizacja Orła Białego. Zarys genezy, organizacji i działalności*, Warszawa 1987.
- Podziemie zbrojne na Lubelszczyźnie wobec dwóch totalitaryzmów 1939–1956*, red. S. Poleszak, A. Puławski, Warszawa 2003.
- Półciwiartek D., *Strajk chłopski w województwie lwowskim w 1937 r. [w:] Wielki Strajk Chłopski w 1937 roku. Uwarunkowania i konsekwencje*, red. W. Wierzbieniec, Rzeszów 2008.
- Puchalski S., *Partyzanci „Ojca Jana”*, Stalowa Wola 1996.
- Roszkowski W., *Historia Polski 1914–1998*, Warszawa [1991] 1999.
- Roszkowski W., *Najnowsza historia Polski 1914–1945*, Warszawa 2003.
- Roszkowski W., *Najnowsza historia Polski 1918–1980*, Warszawa 1991.
- Sagan F., *ZWZ-AK Obwód Rzeszów 1939–1945*, Rzeszów 2000.
- Sagan F., J. Niedziela, *ZWZ-AK Inspektorat Rejonowy Rzeszów*, Rzeszów 2005.
- Sagan F., *Podokręg Armii Krajowej Rzeszów*, Rzeszów 2009.
- Siedem rozmów z generałem dywizji Władysławem Pożogą I zastępcą ministra spraw wewnętrznych, szefem wywiadu i kontrwywiadu*, rozm. H. Piecuch, Warszawa 1987.
- Skazani na karę śmierci przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Rzeszowie 1944–1954*, red. T. Bereza, P. Chmielowiec, Rzeszów 2004.
- Skotnicki M., *Bitwa o Tyczyn*, Tyczyn 2004.
- Sokół Z., *Rzeszowska prasa konspiracyjna (1939–1945)*, Rzeszów 1989.
- Sowa A., *Historia polityczna Polski 1944–1991*, Warszawa 2011.
- Straceni w polskich więzieniach 1944–1956*, red. S. Pająk, Lublin 1994.
- Strzembosz T., *Przestępczość i okupacja, [w:] Problemy bandytyzmu w okupowanej Polsce w latach 1939–1947*, Warszawa 2003.
- Strzembosz T., *Rzeczpospolita Podziemna. Społeczeństwo polskie a państwo podziemne 1939–1945*, Warszawa 2000.
- Surdej M., *Oddział partyzancki Wojciecha Lisa 1941–1948*, Rzeszów–Mielec 2009.
- Surdej M., *Okręg Rzeszowski Narodowej Organizacji Wojskowej/Narodowego Zjednoczenia Wojskowego 1944–1947*, Rzeszów 2017.
- Szary A., *Dzieje wsi Świlcza w czasach nowożytnych*, Świlcza 2002 [wersja pracy magisterskiej napisanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Józefa Półciwiartka i obronionej w 2001 r.]
- Szopa P., *Armia Krajowa w Strzyżowskiem*, Rzeszów–Strzyżów 2009.
- Szopa P., *„W imieniu Rzeczypospolitej...”. Wymiar sprawiedliwości Polskiego Państwa Podziemnego na terenie Podokręgu AK Rzeszów*, Rzeszów 2014.
- Szwagrzyk K., *Prawnicy czasów bezprawia. Sędziowie i prokuratorzy wojskowi w Polsce 1944–1956*, Kraków 2005.
- Śmietanko-Kruszelnicki R., *Podziemie poakowskie na Kielecczyźnie w latach 1945–1948*, Kraków 2002.
- Świeboda J., *Zespół Szkół Ekonomicznych w Rzeszowie (1916–1986)*, Rzeszów 1988.
- Terlecki R., *Miecz i tarcza komunizmu. Historia aparatu bezpieczeństwa w Polsce 1944–1990*, Kraków 2007.

- Testament Polski Walczącej. Ostatnie przesłanie Polskiego Państwa Podziemnego*, red. I. Gałęzowska, M. Gałęzowski, Warszawa 2015.
- Tochman K.A., *Skok po niepodległość. Pułkownik Adam Boryczka (1913–1988)*, Rzeszów 2016.
- Uliasz B., *Cmentarze, kwatery i mogiły wojenne na Podkarpaciu*, t. 1: *Opisy*, t. 2, Rzeszów 2006.
- Urbanik M., *Żelazne Kompanie Batalionów Chłopskich w powiecie rzeszowskim „Radło” 1939–1945*, Strzyżów 1994.
- Wieczorkiewicz P., *Historia polityczna Polski 1935–1945*, Warszawa 2014.
- Wieliczko M., *Jasielskie w latach drugiej wojny światowej*, Warszawa 1974.
- Więźniowie Wronek w okresie stalinowskim. Część I. Lata 1945–1948, oprac. G. Barczykowski, Ł. Przybyłka, Poznań 2016.
- Wilbik-Jagusztynowa Weronika, *Bataliony Chłopskie na Rzeszowszczyźnie. Dokumenty, relacje, wspomnienia*, Warszawa 1973.
- Witekówna M.S., *Wojskowa Służba Kobiet w SZP-ZWZ-AK*, Pruszków 1999.
- Wnuk R., *Lubelski Okręg AK, DSZ i WiN 1944–1947*, Warszawa 2000.
- Wojna domowa czy nowa okupacja? Polska po roku 1944*, red. A. Ajnenkiel, Wrocław–Warszawa–Kraków 1998.
- Wójcik B., *Niepodległościowe organizacje młodzieżowe na Rzeszowszczyźnie w latach 1944–1956*, Rzeszów 2009.
- Wójcik Z.K., *Rzeszów w latach drugiej wojny światowej. Okupacja i konspiracja 1939–1944/1945*, Rzeszów–Kraków 1998.
- Wójcik Z.K., Zagórski A., *Na katorżniczym szlaku*, Warszawa 1994.
- Zabierowski S., *Zamek. Więźniowie polityczni rzeszowskiego Zamku w latach 1939–1944*, Rzeszów 2000.
- Zaborski M., *Ustrój sądów wojskowych w Polsce w latach 1944–1955*, Lublin 2005.
- Zagórski A., *Inspektorat Armii Krajowej Rzeszów*, Kraków 1973.
- Zagórski A., Garbacz D., *W kleszczach czerwonych*, Brzozów–Rzeszów 1991.
- Zapart R., *Kościół katolicki i Polskie Państwo Podziemne na Rzeszowszczyźnie (1939–1945). Geneza, zakres i zasady współdziałania*, Warszawa 2012.
- Zaremba M., *Wielka trwoga. Polska 1944–1947*, Kraków 2012.
- Zaremba P., *Historia Dwudziestolecia 1918–1939*, [Paryż 1981], Wrocław 1991.
- Zblewski Z., *Między wolną Polską a „siedemnastą republiką”. Z dziejów oporu społecznego na terenie województwa krakowskiego w latach 1945–1947*, Kraków 1998.
- Zblewski Z., *Okręg Krakowski Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” 1945–1948. Geneza, struktury, działalność*, Kraków 2005.
- Z Godowej w świat – materiały do biografii prof. Franciszka Chrapkiewicza-Chapeville*, red. J. Nowakowski, S. Urbanik, Strzyżów 2006.
- Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” w dokumentach*, t. 6, cz. 3, red. M. Huchla et al., Wrocław 2000.
- Żenczykowski T., *Polska Lubelska 1944*, Wrocław 1989.

VII. Artykuły

- Aparat bezpieczeństwa publicznego w walce z polskim podziemiem niepodległościowym* [zapis dyskusji redakcyjnej], „Pamięć i Sprawiedliwość” 2004, nr 5.
- Augustyn A., *Ludwikowski Stanisław*, [w:] *Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik biograficzny* (dalej: KOSP), t. 3, Kraków–Warszawa–Wrocław 2007.
- Balbus T., *Badania dokumentacji komunistycznego aparatu represji*, [w:] *Wokół teczek bezpieki – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2006.
- Balbus T., *Człowiek, żołnierz, współpracownik MBP. Sprawa Zenona Soboty „Świdry” – czyli o poplątanych życiorysach ludzi podziemia*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2004, nr 1.
- Balbus T., *Dramat Władysława Strumskiego. Nieznany raport „Brutusa” do „Klamry” z 1947 roku*, „Studia Rzeszowskie” 1998, t. 5.
- Balbus T., „*Ku Wolności*” – podziemny biuletyn Okręgu Rzeszowskiego Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” w latach 1945–1947, [w:] *Studia i materiały z dziejów opozycji i oporu społecznego*, red. Ł. Kamiński, t. 1, Wrocław 1998.
- Balbus T., *Między konspiracją a zradą. Agentura UB w strukturach Okręgu Rzeszowskiego „WiN” w latach 1945–1948*, „Studia Rzeszowskie” 2002, t. 8.
- Balbus T., *Ofiary agentury UB (raport Zarakowskiego do Rokossowskiego i Bieruta z czerwca 1953 r. w sprawie „V Zarządu Głównego WiN”)*, „Studia Rzeszowskie” 2000, t. 7.
- Balbus T., *Z dziejów prasy podziemnej 1946. „Orzeł Biały” – pismo Obszaru Południowego WiN*, „Więź” 2001, nr 1.
- Balbus T., Nawrocki Z., *Ludzie Różańskiego. Pion śledczy rzeszowskiego UB w 1948 roku*, „Studia Rzeszowskie” 2002, t. 9.
- Baran A., *Hieronim Dekutowski*, [w:] KOSP, t. 1, Kraków–Warszawa–Wrocław 2002.
- Baran A.F., *Tarnobrzeczski Obwód AK w latach 1944–1945*, „Studia Rzeszowskie” 1998, t. 5.
- Bojdecki M., *Niezlomni – historie wyklęte. Muzeum Armii Krajowej im. Gen. Emila Fiedorfa „Nila” w Krakowie*, „Palestra” 2015, nr 3–4.
- Bonusiak W., *Ruch Oporu*, [w:] *Dzieje Rzeszowa*, t. 3, red. F. Kiryk, Rzeszów 2001.
- Bonusiak W., *Więzienie na Zamku w Rzeszowie w latach 1944–1956*, „Studia Rzeszowskie” 1995, t. 1.
- Borkowski R., *Franciszek Litwin patronem nowego skweru*, „Ziemia Głogowska” 2016, nr 8.
- Borkowski R., *Konspiracja antykomunistyczna w Głogowie w latach 1944–1948*, „Ziemia Głogowska” 2016, nr 4.
- Borkowski R., *Placówka AK Głogów*, „Ziemia Głogowska” 2016, nr 2.
- Borkowski R., *Pacyfikacje Przewrotnego, Huciska i Stykowa w 1943 r.*, „Ziemia Głogowska” 2015, nr 12.
- Borkowski R., *Spalenie ratusza w 1943 r.*, „Ziemia Głogowska” 2015, nr 11.
- Borowiec J., *Artykuł 86 kodeksu karnego Wojska Polskiego. Teoria i praktyka na przykładach orzecznictwa Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie w latach 1946–1954*, „Studia Rzeszowskie” 2002, t. 8.
- Borowiec J., *Funkcjonariusze rzeszowskiego UB represjonowani za współpracę z podziemiem poakowskim*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2015, nr 41.

- Borowiec J., *Metody śledcze stosowane podczas przesłuchań przez pracowników urzędu bezpieczeństwa publicznego (na podstawie akt Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Rzeszowie 1946–1955)*, „Studia Rzeszowskie” 1995, t. 2.
- Borowiec J., *Zbrodnie popełnione na Żydach przez oddział Gwardii Ludowej „Iskra” w świetle dokumentów sądowych*, [w:] *Z dziejów stosunków polsko-żydowskich w XX wieku*, red. E. Czop, E. Rączy, Rzeszów 2009.
- Borowiec J., Nawrocki Z., *Rzeszowski aparat bezpieczeństwa w kampanii wyborczej do Sejmu Ustawodawczego w 1947 roku. Metody fałszowania wyników*, „Studia Rzeszowskie” 1997, t. 4.
- Brzęk G., Gruba A., *Ruch oporu na Białoszczyźnie*, [w:] „W marszu 1939–1945” 1981, nr 9.
- Byszek D., *Wojewódzka Komenda Milicji Obywatelskiej w Rzeszowie. Struktura organizacyjna i obsada personalna w latach 1944–1954*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2004, nr 1, Rzeszów 2004.
- Celmer M., Krzysztof Kacprzak, *Podziemie zbrojne na Mazowszu północnym w walce z systemem komunistycznym 1945–1952*, Warszawa 2011, [recenzja], „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2016, nr 43
- Chmielarz A., *Działalność wywiadowcza Komendy Głównej Armii Krajowej*, [w:] *Polsko-brytyjska współpraca wywiadowcza podczas II wojny światowej*, t. 1: *Ustalenia polsko-brytyjskiej komisji historycznej*, red. T. Dubicki, D. Nałęcz, T. Stirling, Warszawa 2004.
- Chmielowiec P., *Grupa Operacyjna „Smiersza” na terenie powiatu Brzozów w 1944 r.*, „Wiadomości Brzozowskie” 2009, nr 3.
- Chmielowiec P., Rączy E., *Polskie Państwo Podziemne na Rzeszowszczyźnie – stan badań i postulaty badawcze*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2002, nr 2.
- Daszkiewicz A., *Struktura organizacyjna konspiracji Narodowej Organizacji Wojskowej po sierpniu 1944 r. na terenie Polski południowo-wschodniej*, „Studia Historyczne” 1995, t. 38, z. 1.
- Daszkiewicz A., *Zarys zbrojnej działalności Narodowej Organizacji Wojskowej w województwie rzeszowskim w latach 1944–1948*, „Prace Historyczno-Archiwalne”, 2002, t. 12.
- Dąbrowa-Kostka S., *Akcja „Burza” na terenach Okręgu AK Kraków*, cz. 1, „Sowiniec” 2001, nr 18.
- Dereń B., *Narcyz Wiatr „Zawojna” (1907–1945)*, „Rocznik Dziejów Ruchu Ludowego” 1992, nr 27.
- Draus J., *Wybory do Sejmu z 1947 r. z perspektywy półwiecza*, „Studia Rzeszowskie” 1997, t. 4.
- Draus J., Nawrocki Z., *Wybory do Sejmu w 1947 roku w woj. rzeszowskim w świetle raportów Zrzeszenia WiN oraz WUNP (dokumenty)*, „Studia Rzeszowskie” 1997, t. 4.
- Draus J., Nawrocki Z., *Wybory do Sejmu w 1947 roku z perspektywy półwiecza*, „Studia Rzeszowskie” 1997, t. 4.
- Dudek J., *Amnestia jako środek walki aparatu bezpieczeństwa z podziemiem niepodległościowym na przykładzie Lubelszczyzny*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2009, nr 30.
- Dudek A., Zblewski Z., *Materiały operacyjne służb specjalnych PRL jako źródło historyczne. Uwagi metodologiczne*, „Aparat represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2004, nr 1.

- Fitowa A., *Inspektorat AK Nowy Sącz w okresie powtórnej konspiracji (kwiecień–maj 1945). Dokumenty*, „Studia Historyczne” 2001, z. 3.
- Fornal P., *Zamach na Ludwika Bojanowskiego, funkcjonariusza WUBP w Rzeszowie (24 listopada 1945 r.)*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2009, nr 30.
- Forystek J., *Adwokaci w podziemnym wymiarze sprawiedliwości Podokręgu AK Rzeszów, „Palestra”* 2016, nr 13, „ePalestra” 2016, poz. 11/A.
- Forystek J., *Koryl Józef „Piła”*, [w:] MSBUDN, t. 17, Kraków 2015.
- Forystek J., *Nieakt (actum non existen) w demokratycznym państwie prawa*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2001, nr 2.
- Forystek J., *The Underground System of Justice in the Home Army’s Rzeszów Sub-Region, „Humanities and Social Sciences” (HSS)* 2016, nr 4.
- Frazik W., *Operacja „Cezary”. Prowokacyjna V Komenda WiN, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej”* 2008, nr 1–2.
- Frazik W., *Operacja „Cezary” – przegląd wątków krajowych*, [w:] „Zwyczajny” resort. *Studia o aparacie bezpieczeństwa 1944–1956*, red. K. Krajewski, T. Łabuszewski, Warszawa 2005.
- Frazik W., Kurtyka J., *„Marek” i zdrajcy. Korespondencja ppłk. Józefa Maciołka z „Wikto-rem” i „Kosem”*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2001, nr 16, s. 109–162.
- Gajewski B., *Więcej obiektywizmu!*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1995, nr 6.
- Grzywacz-Świtalski Ł., *W sprawie ruchu oporu w Rzeszowskiem*, „Studia Historyczne” 1972, z. 4.
- Hampel J., *Geneza i przebieg strajku*, [w:] *Strajk Chłopski w Małopolsce w sierpniu 1937 roku*, Warszawa 1988.
- Janicki S., *Działalność i likwidacja Rzeszowskiego Okręgu „Narodowej Organizacji Wojskowej” w latach 1944–1947* [w:] *W walce ze zbrojnym podziemiem 1945–1947*, red. M. Turlejska, Warszawa 1972.
- Kaczmarek K., *Kazimierz Mirecki*, [w:] KOSP, t. 2, Kraków–Warszawa–Wrocław 2004.
- Kaczmarek K., *Okręg Rzeszowski (IV C) Narodowych Sił Zbrojnych w latach 1942–1944*, „Studia Rzeszowskie” 2002, t. 8.
- Kaczmarek K., *Okręg Rzeszowski Narodowych Sił Zbrojnych w latach 1942–1944* [w:] *Annales Academiae Pedagogice Cracoviensis. Studia ad Educationem Defensorami Partinentia I*, Kraków 2005.
- Kaczmarek K., *Okręg Rzeszowski Stronnictwa Narodowego i Narodowego Zjednoczenia Wojskowego (Narodowej Organizacji Wojskowej) w latach 1944–1947. Zarys problematyki*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2004, nr 21.
- Kaczmarek K., *Wojskowe i cywilne podziemie narodowe na Rzeszowszczyźnie w latach 1944–1947*, „Studia Rzeszowskie” 2002, t. 9.
- Klon J., *Jak zginął Władysław Kojder*, „Ultimatum” 1989, nr 2.
- Kersten K., *Polityczny i propagandowy obraz zbrojnego podziemia w latach 1945–1947 w świetle prasy komunistycznej*, [w:] *Wojna domowa czy nowa okupacja? Polska po roku 1944*, red. A. Ajnenkiel, Wrocław–Warszawa–Kraków 1998.

- Komunistyczne amnestie lat 1945–1947 – drogi do „legalizacji” czy zagłady?* [materiały z konferencji naukowej IPN], red. W. Muszyński, Warszawa 2012.
- Korkuć M., „Kujbyszewiacy” – awangarda UB, „Arcana” 2002, nr 4–5, s. 74–96.
- Korkuć M., *Oddziały prowokacyjne UB i KBW w Małopolsce*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1996, nr 8.
- Korpik G., *Ppłk Łukasz Ciepliński ps. „Ostrowski”, „Bogdan”, „Ludwik”, „Pług”: 55 rocznica śmierci*, „Biuletyn Informacyjny Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej Okręg Poznań” 2006, nr 2.
- Krajewski K., *Skala i metody działań partyzanckich i konspiracyjnych w Polsce po 1944 r. [w:] Aparat represji a opór społeczeństwa wobec systemu komunistycznego w Polsce i na Litwie w latach 1944–1956*, Warszawa 2005.
- Krajewski K., *Akcje uwalniania więźniów z więzień, obozów oraz placówek UBP*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2007, nr 26/27.
- Krzysztofiński M., *Dziś a nie jutro trzeba atakować wroga. „Szlak bojowy” grupy GL „Iskra” na Rzeszowszczyźnie*. „Biuletyn IPN” 2006, nr 62–63.
- Krzysztofiński M., *Komuniści wobec ludowców na Rzeszowszczyźnie (1944–1945)*, [w:] *Reprezje wobec wsi i ruchu ludowego (1944/1945–1989)*, pod red. A. Indraszczyka i M. Krzysztofińskiego, t. 5, Warszawa–Rzeszów 2014.
- Kubik L., „Burza” między Sanem a Wisłoką, „Więź” 1963, nr 7–8.
- Kuler A., *Jagusztyn Władysław*, [w:] *MSBUDN*, t. 1, Kraków 1997.
- Kurtyka J., *Jeszcze o monografii Zrzeszenia WiN, o rozbiciu IV Zarządu Głównego i o początkach prowokacji*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1996.
- Kurtyka J., *Na szlaku AK („Nie”, DSZ, WiN)*, „Zeszyty Historyczne” (Paryż) 1990, nr 4.
- Kurtyka J., *Rozbicie IV Zarządu Głównego WiN i początek prowokacji w świetle dokumentów z archiwum Delegatury Zagranicznej WiN*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1993, nr 4.
- Kuta C., *Bohaterowie – „bandytami”, zbrodniarze – „bohaterami”. Wizerunek podziemia niepodległościowego w opracowaniach z okresu PRL*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2010, nr 32–33.
- Łabuszewski T., *Bandy reakcyjnego podziemia czy zbrojne podziemie niepodległościowe?*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2003, nr 19–20.
- Łaszczewski T., *Heilman Romuald Antoni*, [w:] *MSBUDN*, t. 8, Kraków 2002.
- Maciąga M., *Żołnierze Wojciecha Lisa*, „Korso”, 6 VIII 1992.
- Majer P., *Historiografia i stan badań nad dziejami aparatu bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz wojsk wewnętrznych*, Warszawa 1984.
- Mallmann K.-M., *„Człowieku, dziś świętuję tysięczny strzał w potylicę”. Policja Bezpieczeństwa a Shoah w Galicji Zachodniej*, [w:] *Akcja Reinhardt. Zagłada Żydów w Generalnym Gubernatorstwie*, red. D. Libionka, Warszawa 2004.
- Maruszak M., *Antykomunistyczne podziemie zbrojne w okolicach Głogowa w latach 1945–1947*, [w:] *Dla Polski. Z tradycji niepodległościowych Głogowa Małopolskiego i okolic*, red. W. Tarnawska, Łukawiec 2014.

- Maruszak M., *Chłopi przeciw komunistom. Działalność Franciszka Rejmana ps. „Wilk”, „Bicz” na tle przemian politycznych w latach 1944–1946*, „Tajna Historia Rzeszowa” (dalej THR), 2013, nr 1.
- Maruszak M., *Człowiek, który miał zlikwidować Władysława Kruczka*, THR 2015, www.tajnahistoriarzeszowa.pl [dostęp 27 IV 2017 r.].
- Maruszak M., *Czy Piotr Pięta „Vis” pozostanie na zawsze „wyklęty”? Skandaliczna wymowa pisma Rzecznika Praw Obywatelskich*, THR 2015, www.tajnahistoriarzeszowa.pl [dostęp 27 IV 2017 r.].
- Maruszak M., *Działalność żołnierzy AK z plutonu Zagłoby*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2005, nr 23.
- Maruszak M., *Hieronim Bednarski (1921–1953), ps. „Nawrócony”*, [w:] KOSP, t. 3, Kraków–Warszawa–Wrocław 2007.
- Maruszak M., *Oddział Franciszka Rejmana „Bicza” i Leona Słowika „Uzdy”. Geneza, struktury i działalność (1944–1947)*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2010, nr 32–33.
- Maruszak M., *Podwójnie „Wyklęty”. Sprawa Piotra Pięty ps. „Vis”*, THR 2013, www.tajnahistoriarzeszowa.pl [dostęp 27 IV 2017 r.].
- Maruszak M., *PPR-owiec w akcji „Burza”*, www.tajnahistoriarzeszowa.wordpress.com [dostęp 14 VII 2017 r.].
- Maruszak M., *Wyklęty oddział BCh. Dlaczego ocenizowano książkę Mieczysława Urbanika o Batalionach Chłopskich w powiecie rzeszowskim?*, www.tajnahistoriarzeszowa.wordpress.com [dostęp 14 VII 2017 r.].
- Mazur G., *„Burza” w Podokręgu AK Rzeszów*, „Studia Rzeszowskie 1997, t. 4.
- Mazur G., *Podziemna produkcja broni w Okręgu AK Kraków w świetle wspomnień i relacji*, „Studia Historyczne” 1978, z. 3.
- Mazur G., *Związek Odwetu i Kedyw. Partyzantka*, [w:] *Armia Krajowa. Szkice z dziejów Sił Zbrojnych Polskiego Państwa Podziemnego*, red. K. Komorowski, Warszawa 1999.
- Mikosz K., *Pod niemiecką władzą*, „Trzcionka” 1999, nr 11.
- Motyka G., *Bandytyzm na pograniczu polsko-ukraińskim w dawnym województwie rzeszowskim w latach 1943–1947* [w:] *Problem bandytyzmu w okupowanej Polsce w latach 1939–1947*, red. T. Strzembosz, Warszawa 2003.
- Motyka G., *Uwagi o biogramie Antoniego Żubryda pióra Andrzeja Zagórskiego*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1995, nr 7.
- Musiał F., *Dlaczego powstał WiN?*, „Biuletyn IPN” 2017, nr 3, s. 11–18.
- Musiał F., *Odślonięcie pomnika płk. Łukasza Cieplińskiego w Rzeszowie*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2013, nr 38, s. 317–322.
- Musiał F., *Podbój zwany wyzwoleniem*, „Biuletyn IPN” 2017, nr 1–2, s. 198–200.
- Nawrocki Z., *Brygady Wywiadowcze (1940–1946) – zarys problematyki*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2002, nr 18.
- Nekrolog Władysława Pałki, „Nowiny”, 21–23 XII 2012.
- Niwiński P., *Czarne karty podziemia poakowskiego. Problem demoralizacji członków konspiracji niepodległościowej po 1945 r.*, [w:] *Podziemie zbrojne na Lubelszczyźnie wobec dwóch totalitaryzmów 1939–1956*, Warszawa 2002.

- Ostasz G., *Armia Krajowa na Rzeszowszczyźnie. Więzienne zeznanie Zenona Soboty*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Rzeszowskiej. Ekonomia i nauki Humanistyczne” 2003, z. 12.
- Ostasz G., *Augustyn Paśkiewicz*, [w:] KOSP, t. 3, Kraków–Warszawa–Wrocław 2007.
- Ostasz G., *Błazewski Wiktor Tadeusz*, [w:] MSBUDN, t. 6, Kraków 2000.
- Ostasz G., „Burza” w Podobwodzie AK Rzeszów-Południe, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2004, nr 21.
- Ostasz G., *Kedyw i komenda Podokręgu AK Rzeszów w zeznaniach szefa sztabu*, „Prace Historyczno-Archiwalne” 1999, t. 8.
- Ostasz G., *Kim był Ludwik Bojanowski*, „A-Z”, nr 131, 7 VII 1992.
- Ostasz G., *Kogut Tadeusz*, [w:] MSBUDN, t. 8, Kraków 2002.
- Ostasz G., *Kogut Władysław*, [w:] MSBUDN, t. 8, Kraków 2002.
- Ostasz G., *Krakowska Okręgowa Delegatura Rządu na Kraj 1941–1945*, Rzeszów 1996.
- Ostasz G., *Leopold Rzęsa*, [w:] KOSP, t. 2, Kraków–Warszawa–Wrocław 2004.
- Ostasz G., *Lis Tadeusz „Ukleja”*, [w:] MSBUDN, t. 5, Kraków 1999.
- Ostasz G., *Litwin Franciszek*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2000, nr 14.
- Ostasz G., *Ludowcy w strukturach Delegatury Rządu po akcji „Burza”*, [w:] *Represje wobec wsi i ruchu ludowego (1944/1945–1989)*, pod red. A. Indraszczyka i M. Krzysztofińskiego, t. 5, Warszawa–Rzeszów 2014.
- Ostasz G., *(Nie) zapomniany bohater WiN-u. Franciszek Litwin*, „Biuletyn Informacyjny. Okręgu Podkarpackiego Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej” 2013, nr 1.
- Ostasz G., *Nowa taktyka konspiracji wojskowej w warunkach sowieckiej dominacji*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Rzeszowskiej” 2010, nr 275.
- Ostasz G., *Od Placówki Armii Krajowej do koła Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość (1939–1947)*, [w:] *Dla Polski. Z tradycji niepodległościowych Głogowa Małopolskiego i okolic*, Łukawiec 2014.
- Ostasz G., „Orlik”, który uniknął sideł. *Kazimierz Dziekoński (1913–1993)*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2017, nr 3.
- Ostasz G., *Poakowskie podziemie niepodległościowe w powiecie krośnieńskim*, [w:] *Krosno i powiat krośnieński w latach 1944–1945*, red. K. Kaczmarek, M. Krzysztofiński, Cz. Nowak, Rzeszów–Krosno 2009.
- Ostasz G., *Rzęsa Leopold*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1995, nr 7.
- Ostasz G., *Schemat organizacyjny Okręgu WiN Rzeszów (1945–1947). Uzupełnienia*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1996, nr 8.
- Ostasz G., *Siatki wywiadowcze rzeszowskiej Armii Krajowej*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2005, nr 23.
- Ostasz G., *Sobota Zenon*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 39, z. 4, Warszawa–Kraków 2000.
- Ostasz G., *Stęga Bronisław*, [w:] MSBUDN, t. 3, Kraków 1998.
- Ostasz G., *Szymański Zdzisław Zygmunt „Wyskiel”*, [w:] MSBUDN, t. 17, Kraków 2015.
- Ostasz G., *The Polish Government Delegation. The main part of the Polish Underground State*, „Humanities and Social Sciences” (HSS) 2016, nr 4.

- Ostasz G., *Walka bieżąca rzeszowskich struktur ZWZ-AK. Dywersja i sabotaż*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Rzeszowskiej” 2001, nr 189.
- Ostasz G., *Wałęga Mieczysław Jerzy „Jur”, „Mat”*, [w:] MSBUDN, t. 16, Kraków 2012.
- Ostasz G., *Wiktor Tadeusz Błazewski*, [w:] KOSP, t. 3, Kraków–Warszawa–Wrocław 2007.
- Ostasz G., *Władysław Martynuska*, „Studia Rzeszowskie” 1997, t. 4.
- Ostasz G., *Z dziejów samoobrony konspiracji niepodległościowej w Rzeszowie*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1993, nr 4.
- Ożóg M.E., *Lista straconych i zmarłych w więzieniu na Zamku w Rzeszowie w latach 1945–1949*, „Studia Rzeszowskie” 1995, t. 1.
- Piątkowski W., *Działania 32, 34, 36 pp i 37 pal w składzie 8 DP (lipiec 1945–lipiec 1947)* [w:] *W walce ze zbrojnym podziemiem 1945–1947*, red. M. Turlejska, Warszawa 1972.
- Pisuliński J., *Józef Rzepka (1913–1951)*, [w:] KOSP, t. 2, Kraków–Warszawa–Wrocław 2004.
- Piziak M., *Póki żyją świadkowie*, „Trzcionka” 2010, nr 55.
- Poleszak S., *Duże problemy UB*, „Rzeczpospolita” 11 V 2011, <http://archiwum.rp.pl> [dostęp 27 IV 2017 r.].
- Przekazanie Inspektoratu AK Rzeszów w likwidacji, 1 III 1945 r.*, opr. E. Jakimek-Zapart, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2005, nr 23.
- Rączy E., *Zabójstwa dokonane na Żydach w województwie rzeszowskim w latach 1944–1947 w świetle akt organów bezpieczeństwa*, [w:] *Z dziejów stosunków polsko-żydowskich w XX w.*, red. E. Czop, E. Rączy, Rzeszów 2009.
- Rutkowski T.P., *Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, [w:] *Encyklopedia Białych Plam*, red. H. Kiereś, Radom 2000.
- Samborski M., *Działalność Narodowej Organizacji Wojskowej oraz oddziału „Ojca Jana” w strukturach Narodowych Sił Zbrojnych na terenie ziemi leżajskiej*, „Rocznik Przemyski”, 2010, t. XLVI, z. 4.
- Satalecki B., *Akcja na więzienie w Rzeszowie 7–8 października 1944 (dokumenty)*, „Kra-kowski Rocznik Archiwalny”, t. 1, 1995.
- Selwa J., *W Przewrotnem na Podkarpaciu*, [w:] *Zbrodnie hitlerowskie na wsi polskiej w latach 1939–1945*, red. S. Durlęj, J. Gmitruk, Kielce–Warszawa 2008.
- Sokół Z., *Antykomunistyczna prasa podziemna na Rzeszowszczyźnie (1944–1953)*, „Prace Historyczno-Archiwalne”, 1998, t. 6.
- Sprawozdanie z całokształtu działalności Inspektoratu AK Rzeszów, 8 maja 1945 r.*, opr. E. Jakimek-Zapart, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2005, nr 24.
- Strzembosz A., *Okupacja w prawie międzynarodowym a status prawny Polski w latach 1944–1956* [w:] *Wojna domowa czy nowa okupacja? Polska po roku 1944*, red. J. Kawalec, Wrocław 1998.
- Suchcitz A., *Zarys dziejów Studium Polski Podziemnej 1947–2012*, [w:] *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, t. 1, część 1. Wrzesień 1939–czerwiec 1941, red. A. Suchcitz i inni, Warszawa 2015.
- Surdej M., *Amnestie i akcja ujawnieniowa na Rzeszowszczyźnie w latach 1945–1956*, [w:] *Komunistyczne amnestie 1945, 1947 – drogi do „legalizacji” czy zagłady?*, red. W.J. Muszyński, Warszawa 2013.

- Surdej M., *Ostatni Leśni na Rzeszowszczyźnie*, [w:] *Od Ostatnich Leśnych do Solidarności. Z dziejów oporu społecznego w Polsce południowo-wschodniej 1956–1990*, red. M. Gliwa, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2014.
- Surdej M., *Rajd Zgrupowania Partyzanckiego Zrzeszenia WiN pod dowództwem mjr. Hieronima Dekutowskiego „Zapory” na Rzeszowszczyznę latem 1946 r.*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2016, nr 43.
- Szary A., *Bóg, Honor, Ojczyzna... Rzecz o Bronisławie Adamcu, żołnierzu września 1939 r., dowódcy IV Drużyny ZWZ-AK z Przybyszówki*, „Trzcionka” 2007, nr 43.
- Szary A., *Jan Zbigniew Nyzio*, „Trzcionka” 2009, nr 51.
- Szary A., *Okupacja sowiecka (cz. II). Rozmowa z kpt. Kazimierzem Rzucidło żołnierzem Armii Krajowej, organizacji „Niepodległość i Delegatury Sił Zbrojnych oraz członkiem Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”*, „Trzcionka” 2017, nr 82.
- Szary A., *Placówka Armii Krajowej Kryptonim Świerk Świlcza–Trzciana*, portal gminy Świlcza, www.swilcza.com.pl [dostęp 27 IV 2017 r.].
- Szary A., *Początek okupacji sowieckiej w Gminie Świlcza (sierpień–wrzesień 1944 r.)*, „Trzcionka” 2008, nr 47.
- Szary A., *Rozmowa z kpt. Kazimierzem Rzucidło żołnierzem Armii Krajowej, organizacji „Niepodległość i Delegatury Sił Zbrojnych oraz członkiem Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”*, „Trzcionka” 2016, nr 79.
- Szary A., *Sytuacja społeczna i polityczna we wsiach gminy Świlcza w 1946 r. w świetle raportów Milicji Obywatelskiej*, „Trzcionka” 2009, nr 50.
- Szary A., *Sytuacja we wsiach gminy Świlcza jesienią i zimą 1944 r. w świetle raportów sytuacyjnych Milicji Obywatelskiej*, „Trzcionka” 2008, nr 48.
- Szary A., *W latach II wojny światowej*, [w:] *Trzciana – zarys dziejów wsi*, pod. red. Z. Dziedzic, J. Pisula, Trzciana 2007.
- Szary A., *Władysław Łabaj i Antoni Chorąży. Ostatni epizod „Żołnierzy Wyklętych” w Świlczy (1951–1952)*, „Trzcionka” 2012, nr 61.
- Sznajder S., *Oddany kapelan Armii Krajowej – ks. kan. Józef Czyż*, „Niedziela. Tygodnik Katolicki”. Edycja Rzeszowska 2014, nr 34.
- Szopa P., *Stosunek żołnierzy konspiracji niepodległościowej do Żydów w świetle wspomnień i dokumentów organizacyjnych na terenie Rzeszowszczyzny*, [w:] *Z dziejów stosunków polsko-żydowskich w XX w.*, red. E. Czop, E. Rączy, Rzeszów 2009.
- Szopa P., *Walka z osobami współpracującymi z okupantem niemieckim na terenie Placówki AK Niebylec*, „Rocznik Niebylecki” 2013, t. 1.
- Szubarczyk P., *Ludzie gdańskiej bezpieki: Korczyński, Wołkow i inni*, „Nasz Dziennik”, 21 IV 2007.
- Szymaniak M., *Jak nie pisać o niepodległościowym podziemiu zbrojnym. Uwagi do książki Alicji Paczoskiej-Hauke*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2015, nr 41, s. 231–294.
- Śmietanka-Kruszelnicki R., *Problem bandycenia się podziemia na przykładzie Kielecczyzny*, [w:] *Polska 1944/45–1989. Studia i Materiały*, t. 4, Warszawa 1999.
- Śmietanka-Kruszelnicki R., *Protokół przesłuchania jako źródło historyczne*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2003, nr 33.
- Tochman K.A., *Cichociemni na Rzeszowszczyźnie*, „Profile” 1987, nr 4.

- Węgierski J., *Oddziały leśne „Warta” Obszaru Lwów na Rzeszowszczyźnie (wrzesień 1944–czerwiec 1945)*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1996, nr 9.
- Wnuk R., *Dwie prowokacje – Piąta Komenda Zrzeszenia „WiN” i Berg*, „Zeszyty Historyczne” (Paryż) 2002, z. 141.
- Wnuk R., *Problem bandytyzmu wśród żołnierzy antykomunistycznego podziemia w Polsce (1945–1947)*, [w:] *Komunizm. Ideologia, system, ludzie*, red. T. Szarota, Warszawa 2001.
- Wójcik B., *Prześladowania żołnierzy Batalionów Chłopskich na Rzeszowszczyźnie*, [w:] *Represje wobec wsi i ruchu ludowego (1944/1945–1989)*, pod red. A. Indraszczyka i M. Krzysztofińskiego, t. 5, Warszawa–Rzeszów 2014.
- Wójcik Z.K., *Czyż Józef*, [w:] MSBUDN, t. 2, Kraków 1997.
- Wójcik Z. K., *Łukasz Ciepliński*, [w:] KOSP, t. 2, Kraków–Warszawa–Wrocław 2004.
- Wójcik Z.K., *Mieczysław Marian Kawalec*, [w:] KOSP, t. 2, Kraków–Warszawa–Wrocław 2004.
- Wójcik Z.K., *Pamięci tych co odeszli. „Ksiądz Józef Czyż”*, „Studia Rzeszowskie” 1995, t. 2.
- Wójcik Z.K., *Służba duszpasterska w Obwodzie ZWZ-AK Rzeszów*, „Prace Historyczno-Archiwalne” 1999, t. 7.
- W walce ze zbrojnym podziemiem 1945–1947*, red. M. Turlejska, Warszawa 1972.
- Wywiad i kontrwywiad Armii Krajowej*, red. W. Bułhak, Warszawa 2008.
- Zagórski A., *Edward Brydak*, [w:] MSBUDN, t. 2, Kraków 1997.
- Zagórski A., *Edward Brydak*, „Studia Rzeszowskie” 1997, t. 4.
- Zagórski A., *Kawalec Mieczysław*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1996, nr 8.
- Zagórski A., *Obwód Armii Krajowej Mielec przed i po „Burzy”*, [w:] *Mielec. Studia i materiały z dziejów miasta i regionu*, t. 3, pod red. F. Kiryka, Mielec 1994.
- Zagórski A., *Okręg Kraków Armii Krajowej*, [w:] *Armia Krajowa. Rozwój organizacyjny*, red. K. Komorowski, Warszawa 1996.
- Zagórski A., *Panu Benedyktowi Gajewskiemu w odpowiedzi*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1995, nr 6.
- Zagórski A., *Przysiężniak Franciszek*, [w:] MSBUDN, t. 2, Kraków 1997.
- Zagórski A., *Putek Kazimierz*, [w:] MSBUDN, t. 1, Kraków 1997.
- Zagórski A., *Rzepka Józef*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1996, nr 8.
- Zagórski A., *Schemat organizacyjny WiN (1945–1947). cz. I*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1992, nr 2 (o Józefie Frankiewicz – s. 100).
- Zagórski A., *Schemat organizacyjny WiN (1945–1947). Okręg WiN Rzeszów (próba rekonstrukcji)*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1995, nr 6.
- Zagórski A., *Sobota Zenon Tomasz*, [w:] MSBUDN, t. 2, Kraków 1997.
- Zagórski A., *Stefan Sieńko, ps. „Ikar”, „Oleg”, „Wiktor”*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 1992, nr 2.
- Zagórski A., *Wochanka Bronisław*, [w:] MSBUDN, t. 1, Kraków 1997.
- Zagórski A., *W sprawie „Burzy” na Rzeszowszczyźnie*, „Kierunki” 14 V 1972, nr 20.
- Zagórski A., *Z badań nad strukturą organizacyjną ruchu oporu w Rzeszowszczyźnie (Związek Walki Zbrojnej – Armia Krajowa)*, „Studia Historyczne” 1968, z. 1.
- Zagórski A., *Z działalności Armii Krajowej*, [w:] *Dzieje Rzeszowa*, t. 3, red. F. Kiryk, Rzeszów 2001.

- Zagórski A., *Zenon Sobota*, „*Studia Rzeszowskie*” 1997, t. 4.
- Zagórski A., *Żubryd Antoni*, ps. „*Orłowski*”, „*Zuch*”, „*Zeszyty Historyczne WiN-u*” 1994, nr 5.
- Zamoyski G., *Proces oczyszczania aparatu administracyjnego i samorządowego w województwie rzeszowskim w 1947 roku*, [w:] *Pamiętny rok 1947*, red. M.E. Ożóg, Rzeszów 2001.
- Zaremba M., *Polityka strachu i jej konsekwencje. Polska 1944–1947*, [w:] *Od Piłsudskiego do Wałęsy. Studia z dziejów Polski w XX wieku*, K. Persak i in., Warszawa 2008.
- Z walk przeciwko zbrojnemu podziemi 1944–1947*, red. M. Turlejska, Warszawa 1966
- Żebrowski L., *Działalność tzw. band pozorowanych jako metoda zwalczania podziemia niepodległościowego w latach 1944–1947*, [w:] *Skryte oblicze systemu komunistycznego. U źródeł zła...*, red. R. Bäcker, P. Hübner, Warszawa 1997.
- Żurek J., *Zofia Maria Łuszczkiewicz*, [w:] *KOSP*, t. 2, Kraków–Warszawa–Wrocław 2004, s. 322–330.

VIII. Opracowania i artykuły niepublikowane:

- Forystek J., *Brydak Edward*, [w:] *Słownik Biograficzny Adwokatów Polskich (SBAP)*, t. 3, z. 1, Warszawa 2017, s. 37–38, w druku.
- Forystek J., *Martynuska Władysław*, [w:] *Słownik Biograficzny Adwokatów Polskich (SBAP)*, t. 3, z. 1, Warszawa 2017, s. 284–285, w druku.
- Forystek J., *Kanimir J., Kokoszka Józef*, [w:] *Słownik Biograficzny Adwokatów Polskich (SBAP)*, t. 3, z. 1, Warszawa 2017, s. 196, w druku.

IX. Akty prawne

- Rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej z 11 lipca 1932 r. – kodeks karny (Dz. U. z 1932 r. Nr 60, poz. 571).
- Dekret PKWN z 15 sierpnia 1944 r. o częściowej mobilizacji i rejestracji ludności do służby wojskowej (Dz. U. z 1944 r. Nr 2, poz. 5).
- Dekret PKWN z 24 sierpnia 1944 r. o rozwiązaniu tajnych organizacji wojskowych na terenach wyzwolonych (Dz. U. z 1944 r. Nr 3, poz. 12).
- Dekret PKWN z 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. z 1944 r. Nr 4, poz. 17).
- Dekret PKWN z 23 września 1944 r. – kodeks karny Wojska Polskiego (Dz. U. z 1944 r. Nr 6, poz. 27).
- Dekret PKWN z 31 sierpnia 1944 r. o wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz dla zdrajców narodu polskiego (Dz. U. z 1944 r. Nr 4, poz. 16).

- Dekret PKWN z 23 września 1944 r. – prawo o ustroju sądów wojskowych i prokuratury wojskowej (Dz. U. z 1944 r. Nr 6, poz. 29).
- Dekret PKWN z 30 października 1944 r. o ochronie państwa (Dz. U. z 1944 r. Nr 10, poz. 50).
- Ustawa KRN z 31 grudnia 1944 r. o powołaniu Rządu Tymczasowego Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1944 r. Nr 19, poz. 99).
- Dekret Rady Ministrów zatwierdzony przez Prezydium KRN z 2 sierpnia 1945 r. o amnestii (Dz. U. z 1945 r. Nr 28, poz. 172).
- Dekret Rady Ministrów zatwierdzony przez Prezydium KRN z 16 listopada 1945 r. o postępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy państwa (Dz. U. z 1945 r. Nr 53, poz. 300).
- Dekret Rady Ministrów zatwierdzony przez Prezydium KRN z 22 stycznia 1946 r. o odpowiedzialności za klęskę wrześniową i faszyzację życia państwowego (Dz. U. z 1946 r. Nr 5, poz. 46).
- Dekret Rady Ministrów zatwierdzony przez Prezydium KRN z 13 czerwca 1946 r. o postępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy państwa (Dz. U. z 1946 r. Nr 30, poz. 192).
- Ustawa konstytucyjna z 4 lutego 1947 r. o wyborze prezydenta Rzeczypospolitej (Dz. U. z 1947 r. Nr 9, poz. 43).
- Ustawa konstytucyjna z 19 lutego 1947 r. o ustroju i zakresie działania najwyższych organów RP (Dz. U. z 1947 r. Nr 18, poz. 71).
- Ustawa z 22 marca 1947 r. o amnestii (Dz. U. z 1947 r. Nr 20, poz. 78).
- Ustawa z 22 listopada 1952 r. o amnestii (Dz. U. z 1952 r. Nr 46, poz. 309).
- Ustawa z 27 kwietnia 1956 r. o amnestii (Dz. U. z 1956 r. Nr 11, poz. 57).
- Ustawa z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego (Dz. U. z 1991 r. Nr 34, poz. 149 z późn. zm.).
- Ustawa z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (tekst jednolity Dz. U. 2016 r., poz. 1575).

X. Prasa konspiracyjna

- „Biuletyn Informacyjny”
- „Biuletyn Informacyjny Małopolski” („Małopolski Biuletyn Informacyjny”)
- „Czyn”
- „Komunikat »Iskry«”
- „Komunikat Radia Angielskiego”
- „Komunikat WC”
- „Komunikat Wywiadu WC”
- „Kurier Powszechny”
- „Ku Wolności”

„Na Posterunku”
„Naród Polski”
„Niepodległość”
„Orzeł Biały”
„Przegląd Polski”
„Przegląd Tygodniowy”
„Reduta”
„Rzeczpospolita Polska”
„Świt”
„Wedeta”
„Wiadomości”
„Wiadomości Codzienne”
„Wiadomości Polskie”
„Wiarus”

XI. Netografia i publikacje internetowe

<http://www.1944.pl>
<http://akrzeszow.pl>
<http://archiwum.rp.pl>
<http://bs.sejm.gov.pl>
<http://dzieje.pl>
<http://www.findagrave.com>
<http://ipn.gov.pl/archiwalia>
<http://kedyw.info>
<http://www.memento.com.pl>
<http://www.muzeum-ak.pl>
<https://www.nekropole.info>
<http://www.straty.pl>
<http://www.swilcza.com.pl>
<https://www.tajnahistoriarzeszowa.pl>
<http://pl.wikipedia.org> (Roczniki statystyczne GUS: 1939, 1945)

INDEKS NAZWISK

Indeks nie obejmuje rozdziału *Bibliografia*; pogrubiono nazwiska osób, których noty biograficzne zamieszczono w rozdziale *Biogramy*; kursywą oznaczono nazwiska autorów opracowań i strony, na których występują jako autorzy.

A

Adamiec Bronisław („Rak”, „Sokół”) 26, 28–29, 34, 43, 62, 67, 72, 77–78, 115, 117, 122, 128, 133, 163, 180–181, 184, 188–190, 198, 208, 241–242, 244, 251, 255, 275, 282, 292, 301–302, 307, 313, 329, 369, 394–395, 436, 441, 445
Adamiec Bronisław 28, 35, 62, 70–72, 77, 105, 115, 117, 133, 181, 182, 189, 198, 241, 282, 329, 355, 387
Adamiec Stanisław 255, 329
Adamczyk Stanisław („Lis”) 153
Ajnenkiel Andrzej 19
Ambroży, małżonkowie 382
Anders Władysław 137, 293, 390, 397–399
Andrzejewski Leon 259, 378
Antos Wiktoria 196, 296, 397
Antos Wojciech 196, 397
Arciszewski Tomasz 135, 397, 402
Argasiński Mieczysław 24
Augustyn Agata 19, 360
Augustyn Jan 222, 270, 411
Augustyn Józef („Ludwik”) 96–98, 126, 135, 175, 297, 330, 332, 364
Augustyn Marian 176
Augustyn Mieczysław 274

B

Babiński Marian („99”) *vel* Boliński 143, 334, 360
Bachorz Roman („Ordon”) 321, 339
Bäcker Roman 20
Bać Adam 226, 417
Bać Wiktoria 176
Badyna Karol 304
Bagiński Kazimierz 134
Bajek Marcin 319
Bajer Stanisława 273
Balawender Jan („Puchacz”) 21
Balbus Tomasz 18, 19, 23, 24, 35, 113, 138, 259–261, 378, 382, 383, 388
Bałda Jan („Piotr”) 115, 391
Bałda Ludwik 91
Banach Kazimierz 89
Baran Adam F. 19, 24, 205
Baran Edward 104
Baran Franciszek 104, 170
Baran Jan 174, 212, 237–238, 299, 310, 313, 330, 375, 432
Baran Józef („Motor”) 101–102, 110
Baran Ludwik 332
Baran Piotr („Blizbor”) 98, 336
Baran Stefania 229

- Baran Walenty („Skowronek”) 194, 255, 308
 Baran Władysław 228–230, 233, 295, 377, 421–422, 424, 429
 Barcik Zofia 176
Barczykowski Grzegorz 241
 Barć Marian 177
Bargielowski Daniel 50
 Bartnik Józef („Jurek”) 384
 Bartosik Władysław („Broda”) 50, 53
Basak Zdzisław („Sztorm”, „Zdzich”, „Basza”) 96, 330
 Basara Zygmunt 275, 503
 Bassara Jan („Janosik”) 310
 Bassara Józef („Konar”) 66
 Bassara Stanisław 237, 310
 Bassara Władysław 310
 Batóg Eugeniusz („Organista”) 311
 Batóg Franciszek („Wilk”) 311
 Batóg Jan 105, 209, 222, 313, 315, 410
 Batóg Wawrzyniec („Olówek”) 174, 312, 432
 Baumberger Eugenia, z d. Baran 229
 Baumberger Zofia *zob.* Rzepka-Sieniawska Zofia
 Baungard Feliks 319
 Bąk Andrzej 65, 313, 315
 Bąk Antonina 323
 Bąk Bronisław 316
 Bąk Franciszek 316
Bąk Jan *vel* Józef Wojtoń 117, 166–167, 173, 180, 216–219, 232–233, 251, 292, 298, 301, 331, 427, 429
Bąk Jan, oficer MO 247–249, 331, 349
 Bąk Józef 308
 Bąk Michał („Kruk”) 118, 325
Bąk Roman 174, 232, 250, 274, 318, 331
 Bąk Stanisław 217, 321
 Bąk Stefan 234, 273
 Bąk Władysław 321
 Bednarska Kazimiera, z d. Kwiatkowska 332
Bednarski Hieronim („Nawrócony”), TW „Biały” 29, 97–98, 175–176, 192, 247, 292, 298–299, 301, 331–333, 363, 399, 430
 Bednarz Jan („Jastrząb”) 316
 Bednarz Józef („Bicz”) 316
 Bednarz Leon („Brzeski”) 316
 Bednarz Władysław („Janek”) 316
 Belcer Bronisław 134
 Bembenek Michał („Oset”, „Halny”) 90, 101–102, 144
 Bendrych Antoni 227, 420
 Bendryczek Antoni 273
 Bereś Jan („Rzepak”) 86, 326
 Bereś Michał („Bem”) 27, 116, 382
Bereza Tomasz 30, 198, 266, 351
 Berling Zygmunt 73, 77, 127–128, 136, 174, 192, 332, 379, 396
 Bernatowicz Zbigniew („Bogusław”) 141
 Bialek Antoni („Brzana”) 85, 87, 307, 324–325
 Bialek Józef („Dąb”) 231, 371, 425
 Bialek Zygmunt 267, 433
 Biały Antoni 313, 315
 Biały Filip 313, 315
 Biały Michał 313
 Biały Szymon 313, 315
 Bielak Zbigniew („Staw”) 322
 Bielenda Józef („Wierny”) 94–96, 366
 Bieniek Józef 97, 175, 332
 Bień Adam 134
 Bieszczad Jan 219
 Bieszczad Marian 219, 244, 246–247, 269, 286–287, 295, 363, 369–370, 406–407, 433
Bieszczanin Zygmunt („Adam”) 75, 83, 249, 333
 Bijoś Edward („Dąb”) 314
 Bijoś Roman 314
 Biliński Jerzy („Dąb”) 141
 Biliński Mirosław („Andrzej”) 142
 Bliźniak Tadeusz („Wrona”) 322
 Bloch Izaak 97
Błaszczak Eugeniusz 249, 333
 Błażej Franciszek („Roman”) 177, 376
 Błażewska Alina 322
 Błażewska Janina 201, 322, 335
Błażewski Wiktor („Orlik”, „Dańczak”) 25, 38, 73, 113, 149, 154–158, 165, 168, 201–204, 241, 272, 284, 292–293, 302–304, 322–323, 334–336, 340–341, 345, 359, 377, 381–382, 385, 392, 401
 Błohin/Bokien NN, sierż. 79, 83
 Błoński Eugeniusz („Orlątko”) 337
 Boczkaj Karolina 323
 Boczkaj Piotr 222, 410
Boczkaj Tomasz („Sika”, „Zięba”) 163, 174, 186, 188, 235, 237, 311, 335, 430
 Boczkaj Walenty („Kłós”) 87, 173, 319, 374
Bogacz Kazimierz 30
 Boho Bronisław („Ślaz”) 155
Bojanowski Ludwik 19–20, 138–139, 156–158, 202, 248–249, 335–336, 341, 359, 382, 386
 Boliński *zob.* Babiński Marian („99”)
Bombicki Maciej Roman 18

Bonusiak Włodzimierz 19, 25, 101, 102, 266
Borek Andrzej 337
Borkowski Robert 27, 75, 85, 86, 87, 94–96, 102, 118, 119, 144, 151, 316–322, 324–326, 365
Borodziej Włodzimierz 18
Boroń Bronisław 134
Borowiec Antoni („Pal”), TW „Wagon” 100, 102
Borowiec Ignacy 102
Borowiec Janusz 19, 35, 74, 143, 144, 266, 267, 268, 360
Borowiec Paweł 102
Borowiec Włodzimierz 115
Borowski Aleksander 267
Boryczko Adam („Adam”) 259, 349, 378
Bosek Jan („Ćma”) 153
Bosek Walenty („Pióro”) 61, 66–67, 70, 313
Bracka Janina 324
Braiter Lesław („Brzoza”) *vel* Karol Brzozowski 131, 159, 336–337
Branaś Ludwik 172
Braun Eva 400
Broda Władysław 313, 315
Brydak Edward 22, 27, 49, 74, 84, 126, 127, 142, 180
Brydak Edward („Andrzej”, „Korab”, „Socha”) 21–22, 27, 49, 55, 60–61, 74, 84, 92, 103, 118, 126, 142, 165, 310, 323, 325, 368, 394
Brydak Julian („Borek”) 105
Brydak Władysław 322
Brygidyn Andrzej 24
Brzęk Gabriel („Dewajtis”) 24, 50, 258
Brzozowski Karol *zob.* **Braiter Lesław** („Brzoza”)
Buczek Władysław 226, 418
Buczkowski Mieczysław 142, 267
Buda Józef 311
Bugajski Józef 71, 74, 116–117, 121–122, 124, 150–151, 352, 383, 392
Bugajski Ryszard 34
Bukała Marcin 89, 101, 346
Bukowiński Zygmunt 267
Bułhak Władysław 140
Burdyka Antoni 227, 420
Burówna Emma/Ewa („Ewa”, „Grażyna”) 74, 142
Busse Krzysztof 24
Busz Eugeniusz 158
Buś Edward 74
Byk Antoni 308
Byk-Malinowski Stanisław 308
Bylica Józef („Bodziec”) 324

Bystreka Tadeusz 173
Byszuk Dariusz 19, 333

C

Cach Stanisław 319
Cach Władysław („Ząb”) 319
Cariewskaja Tatiana 23
Cebula Zofia 324
Celmer Mariusz 18
Chądziński Stanisław 321
Chmaj Bolesław 319
Chmaj Franciszek 320
Chmaj Henryk 174, 255, 312
Chmaj Józef („Skorup”) 317
Chmaj Roman 317
Chmaj Stefan („Wallenrod”) 319
Chmiel Franciszek 77, 79, 83, 337, 354
Chmiel Helena („Balbina”) 313
Chmiel Jan 79, 83
Chmiel Józef 111, 193, 195, 248–249, 337
Chmiel Józefa („Zośka”) 313
Chmiel Piotr 177
Chmielarz Andrzej 23
Chmielowiec Piotr 198, 266
Chrapkiewicz Franciszek („Dobry”) *vel* Chapeville François 42
Chrapkiewicz Józef 42
Chrapkiewicz Stanisława 42
Chulaka Bronisław 174
Churchill Winston 396
Chwaszcz Stefan 211
Chyliński Władysław 311
Ciebiera Józef 97, 120–121, 148, 295, 369, 392
Ciebiera Kazimierz („Wiktor”) 164, 197–198, 200, 208, 225, 235–236, 243, 250, 270–271, 275, 281, 301, 311, 416, 435, 440, 442
Ciebiera Władysław 222, 411
Ciejko Karolina 323
Cieplińska Irena, *z d.* Żubryd 349
Ciepliński Aleksander 349
Ciepliński Andrzej 349
Ciepliński Łukasz („Antek”, „Konrad”, „Pawłita”, „Apk”, „Pług”, „Grzmot”) 45, 49–50, 53, 55, 60, 68, 72, 74, 85, 103, 115, 121, 127–129, 136–137, 139, 141, 144, 150–152, 155, 165, 180, 229, 258–260, 303, 304, 334, 339, 342, 348–349, 353, 358, 364, 366, 368, 376, 378, 387, 393–394, 408
Cieśla Adam 316

Cieśla Zygmunt („Orkan”) 118, 316
 Cioch Bronisław („Róg”) 317
 Cioch Jan 169, 198, 295, 399
 Cioch Władysław 174, 308
 Cirok Zdzisław 247
 Cisło Bronisław („Ślusarz”) 174, 325, 431
 Cisło Józef („Cezar”) 114–115, 387, 391
 Cisło Stanisław 177
 Ciupak Bolesław 324
 Ciupak Czesław 324
 Ciupak Franciszek („Kula”, „Żbik”) 313
 Ciupak Piotr 324
 Ciupak Tomasz 313, 315
 Ciupak Zofia 324
 Ciura Jan 192
 Cymer Julian 308
 Cypryś-Bezruszko Stanisława („Czarna”) 313
 Cyrankiewicz Józef 254
 Czach Henryk („Litwos”) 87, 319
 Czach Maria 117
 Czach Michał („Góra”) 61, 313
 Czach Stanisław („Wilmer”), s. Franciszka 311
 Czach Stanisław („Wyrwa”, „Wilczur”) 130,
 163–164, 182, 240, 304, 311, 394
 Czach Tadeusz („Czajka”) 66, 311
 Czach Walenty („Prygoń”) 311
 Czach/Cach Walenty 311
 Czajak Antoni („Podkuwacz”) 62, 123, 164,
 209, 235, 313
 Czajak Walenty („Sprytny”) 164, 235, 313
Czajak-Rudnicki Franciszek („Lampart”,
 „Maczuga”) 64, 66, 69–71, 81–83, 112, 122–
 124, 142, 161, 168, 176, 180, 197, 207–210,
 222, 242, 251, 276, 281–282, 292–293, 301–
 302, 307, 313, 337–338, 441
 Czajkowski Franciszek 321
 Czajkowski Jacek 50, 88
 Czak Kazimierz Wilhelm 23
 Czarnik Tadeusz 139
 Czarnocka Halina 136
 Czech Antoni 308
 Czech Piotr 308
 Czech Roman 324
 Czech Władysław 250, 308
 Czech-Kozdrańska Aniela („Jadzia”) 62, 67,
 308, 315
 Czerny Emil 23
 Czop Edyta 20
 Czuryło Zbigniew 130
 Czyżkiewicz Mieczysław 130
 Czyż Aniela 322

Czyż Bronisław 105, 169, 186, 295, 313, 315
 Czyż Elżbieta 187
 Czyż Franciszek („Obacz”) 322
 Czyż Grzegorz 314
 Czyż Ignacy 322
 Czyż Jakub, s. Marcina 322
 Czyż Jakub, s. Michała 322
 Czyż Jan („Słysz”) 320
 Czyż Jan, ur. w 1888 r. 161, 172, 186–187, 295,
 385, 394, 439
Czyż Józef Jan („Baltazar”, „Kasper”, „Wo-
 łysz”), ks. 31, 84, 338, 355
 Czyż Józef, z Pogwizdowa 321
 Czyż Józef, z Rudnej Wielkiej 322
 Czyż Julia („Łania”) 322
 Czyż Julian („Przyszłość”) 67, 70, 313–314
 Czyż Kazimierz („Kmicic”) 322
 Czyż Paweł 74, 322
 Czyż Stanisław („Łata”) 322
 Czyż Stefan 322
 Czyż Stefania 377
 Czyż Tomasz („Wilk”) 322
 Czyż Walenty („Wałek”) 322
 Czyż Władysław 320
 Czyż Wojciech 227, 418
 Czyż Zygmunt 313

D

Daniłowicz Bolesław („Sas”) 350
Daszkiewicz Andrzej 21, 89, 91, 135
 Daszyński Roman *zob.* Struczkowski Romu-
 ald
Dąbrowa-Kostka Stanisław 18, 24, 53, 156, 367
Dąbski Stefan („Żbik”) 26, 75, 80, 151, 339,
 354
Dąbski Stefan 26, 75, 153, 339
 Dekutowski Hieronim („Zapora”) 205–206
 Delikat Jan 211, 311
 Demko Janina 324
 Denciak Jan 321
 Depa Adolf 105, 165, 172, 184, 199, 236, 255,
 309, 432
 Depa Antoni 317
 Depa Bronisław („Kora”) 317
 Depa Franciszek („Boja”) 273, 312
 Depa Franciszek („Stopa”) 317
 Depa Jan („Dupnik”, „Stoczek”) 311
 Depa Stanisław 317
 Depa Tomasz („Kuchniok”) 311
 Depa Wojciech 119

Depowska Janina, z d. Błazewska *zob.* Błazewska Janina
Dereń Bolesław 100
Długosz Adam („Dębina”) 59, 105, 125–126, 310, 392
Długosz Jan („Grot”, „Stoczek”), z Trzciany 61, 63–64, 66, 68, 161, 167, 173, 308, 311, 331
Długosz Jan, s. Józefa 310
Długosz Jan, s. Stefana 310
Długosz Karol 310
Długosz Ludwik 310
Długosz Roman 310
Długosz Władysław („Kwok”) 310
Dłużeń Włodzimierz 173
Dobosz Stanisław 17
Domino Antoni 332
Domino Władysław („Kamień”) 337
Doroba Andrzej 188, 295, 394, 438
Doroba Katarzyna 188
Doroszuk Aniela („Ada”, „Wrzos”) 141, 144
Draus Andrzej 319
Draus Edward 308
Draus Jan („Dym”) 28, 61, 63–64, 68, 92, 111–112, 151, 161, 198, 235, 246, 250, 261, 263, 270, 279, 300–301, 307–308, 436, 441
Draus Jan 17, 18, 19, 61, 63, 64, 68, 92, 111, 112, 151, 161
Draus Leon 319
Draus Ludwik 231–232, 273, 426–427
Draus Zdzisław („Orzeł”) 308
Drąg Czesław 119
Drąg Stanisław 231, 234, 274, 425
Drobnier Bolesław 393
Dronka Stanisław 178
Dryja Jan 337
Drzał J. 191
Drzał Andrzej 322
Drzał Maria 322
Dudek Jan 316
Duduś Józef 174, 236–237, 246–247, 250, 270, 310, 435, 442
Durlej Stanisław 118
Dusza Jan 308
Dusza Józef 308
Duzberger N., podoficer WP 382
Dworak Władysław 316
Dynda Mieczysław 308
Dynia Julia („Syrenka”) 320
Dynia Władysław („Dorsz”) 28, 60, 72–73, 85, 87, 142, 299–300, 307, 320, 339–340, 396

Dynia Władysław 28, 73, 320, 326
Dziad Roman („Kos”) 120
Dziedzic Bolesław 63, 308
Dziedzic Eugeniusz 173, 184, 236–237, 251, 270, 309, 435
Dziedzic Franciszek („Brzoza”) 65, 177, 315
Dziedzic Henryk 308
Dziedzic Jan, s. Walentego 308
Dziedzic Jan, s. Wawrzyńca 308
Dziedzic Józef („Kruk”) 173–174, 228, 230, 255, 308, 421, 423, 430
Dziedzic Piotr („Rój”) 174, 308, 430
Dziedzic Tadeusz („Grusza”, „Ziemniak”) 38, 65, 106, 116–117, 120–121, 151, 160, 163, 172, 180, 193–196, 199–200, 206, 215, 224–225, 229, 231, 236–237, 250, 270–271, 274, 292–293, 308, 315, 340, 344, 362–363, 368, 385, 405, 413–416, 422, 424, 435, 439
Dziedzic Walenty („Majerek”), s. Antoniego 308
Dziedzic Walenty, s. Wawrzyńca 308
Dziedzic Zofia 27, 29, 63, 310
Dziekoński Kazimierz („Bruno”, „Orlik II”, „Rolnik”) 25, 32, 38, 114, 138–140, 144, 153–154, 156–158, 162, 168, 201, 203–204, 292–293, 299, 302, 334–336, 340–341, 382, 401
Dzieniowski Mieczysław („95”) 143, 360
Dzierżyńska Maria 324
Dzięcioł Bogdan 265
Dzięcioł Bogdan 265
Dziwisz Antonina 34

E

Eisenhower Dwight 400
Engelking Barbara 146

F

Fara Anna 42, 101, 102, 115
Fąfara Antoni 177
Feret Franciszek („Żbik”) 319
Feret Franciszek 7, 165, 167, 202–204, 228, 244, 272, 283–284, 293, 295–296, 342, 401, 438
Feret Franciszek, s. Jana 173, 229, 317
Feret Jan 229–230, 273, 422–423
Feret Tadeusz („Dąbczak”) 80, 164, 319, 341, 431
Feret Zofia 320
Fiadura Jan 251, 311
Fieldorf August Emil („Nil”) 45, 112, 398
Finder Paweł („Paweł”) 93

Fitowa Alina 18, 19, 23, 72, 82, 89, 91, 99, 101, 103, 104, 106, 116, 134, 135, 346
Flaschka Hans 71, 116, 362, 379, 392, 394
Florczykiewicz Jan („Lupin”) 316
Fornal Paweł 18, 19, 24, 138, 139, 140, 157, 336, 341, 359, 385
Forynowicz Jakub, ks. 324
Forystek Józef 19, 26, 49, 72, 110, 265, 352, 355, 367
Franczak Andrzej („Rdzeń”) 316
Franczak Józef 316
Franczyk Andrzej („Czczuga”) 87
Frankiewicz Antoni 341
Frankiewicz Józef („Marcin”, „Wapień”, „Korzeń”, „Pomidor”, „Kruczkowski”) 27–28, 38, 61–64, 67–71, 81, 105–106, 109, 111–112, 117–119, 122–124, 133, 150, 160–161, 165–169, 173, 180–181, 186, 193, 197–199, 202, 207–209, 214–215, 236, 241, 244, 258, 260–263, 292–293, 296, 298–299, 307–308, 331, 341, 347–349, 352, 365, 369, 385, 387, 391–393, 446
Frankiewicz Józef 27, 28, 61, 67, 71, 106, 117, 118, 119, 122, 123, 124, 167, 169, 180, 186, 198, 214, 261, 262, 263, 299, 343, 347, 355
Frankiewicz Kazimierz 324
Frankiewicz Maria, z d. Pomianek 341
Frankiewicz Michał („Kaczor”, „Rak”) 61–63, 109, 117, 151, 157, 159, 164–165, 167, 169, 180, 202–204, 251, 262, 271–273, 283–284, 292–294, 301–302, 308–309, 341–342, 352, 388, 401, 430, 438, 442
Frączyk Michał 87, 311
Frazik Wojciech 259–261, 349, 378
Frączek Tadeusz („Sęp”) 140, 258, 301
Fronc Tadeusz 228, 420
Fudali Dariusz Jcek 25, 266
Fugas Bolesław 214, 308
Fugas Jan 224, 232, 273, 414, 427
Fugas Józef 173, 214, 309
Fuglewicz Katarzyna („Jadwiga”) 360
Fura Wojciech 191, 396
Furman Antonina („Jutrzenka”) 323
Furtak Zbigniew 349

G

Gaba Władysław vel Władysław Swoboda 260–261
Gagat Jan 177

Gajdek Adam („Agata”, „Olek”, „Antek”) 128, 301, 342
Gałek Franciszek 322
Gałek Józef („Orzeł”) 322
Gałęzowska Iwona 137
Gałęzowski Marek 137
Garbacik Józef 21
Garbacz Dionizy 349
Garnowski Władysław („Lech”) 109, 130–131, 264, 267
Gawalewicz Irena („Antoni”), z d. Kołodziejczyk 143–144
Gawalewicz Lesław („Bankier”) 74, 143–144
Gawel Bronisław 229–230
Gawel Franciszek 319
Gawel Mieczysław („Rajtuz”) 317
Gawryszczak Piotr 24
Gąsior Jan 316
Gąsior Józef („Rola”) 319, 322
Gąsior Karolina 322
Gąsior Kazimierz („Zamora”) 157, 307, 322, 377
Gąsior Paweł 232, 273
Gąsior Stanisław („Szabla”) 118, 121, 157, 165, 173, 316, 418
Gąsior Władysław („Wróbel”, „Wróblewski”) 106, 166–167, 172, 202–204, 214, 222, 224–228, 236, 243–244, 246, 250, 270–272, 274, 308, 369, 405, 410, 413–420, 434, 438–439
Gąsior Władysław 316
Gąsior Wojciech 322
Gąsiorowski Teodor 24
Gdowik Andrzej („Jodelka”) 65, 81, 209, 251, 313, 315, 342
Gella Aleksander 134
Geroń Aleksandra („Janina”), z d. Pruchniewicz 343
Geroń Jan („Olek”, „Wiesław”, „Roman”) 49, 60–61, 64, 69, 260, 292, 299, 342–343, 352, 368, 387
Gielnik Leon („Bylina”) 311
Giemborek Julian 267
Gieras Ludwik 177
Gierlach Tadeusz 24
Gil Walenty 178, 189
Gliwa Franciszek („Sokół”) 319
Gliwa Małgorzata 20, 30
Głowiak Stanisław („Światowid”) 102
Głuszczyk Kazimierz 311
Gmitruk Janusz 94, 118, 146

Gniewek Bronisław 177
 Gniewek Jan 177
Gniewek Józef („Prędkie”), TW „Kapelusz” 81,
 163–164, 209, 248, 255, 297, 299, 303, 314,
 343, 372, 432, 445
 Gniewek Stanisław („Jeleń”) 325
 Gniewek Walenty 319
 Gniewek Wincenty 177
 Godkowski Władysław 155–156, 322
 Godlewski Edward („Garda”) 125, 129
 Golczak NN 382
 Gołaś Ignacy 321
 Gołaś Józef („Orkan”) 60, 66, 69, 313
 Gołaś Józef 176, 233
 Gołaś Katarzyna 171, 230–231, 273, 424
 Gomulka Władysław („Wiesław”) 93, 402
Gondek Leszek 26, 108
Gontarczyk Piotr 93
 Gotkowski Bronisław („Długi”) 322
 Gotkowski Franciszek („Obacz”) 322
 Gotkowski Józef („Sowa”), s. Antoniego 322
 Gotkowski Józef, s. Franciszka 322
 Gotkowski Julian 322
 Gotkowski Kazimierz („Marchewka”) 322
 Gotkowski Ludwik 322
 Gotkowski Stanisław („Żar”) 322
 Gotkowski Władysław („Lis”) 87, 320
 Gorzelski Zenon („Chojny”) 42
 Górski Antoni 267
Górski Grzegorz 23, 126
 Grabowski Stanisław („Strzała”, „Gryf”) 311
Grabowski Waldemar 23, 72, 126
 Grabowski Władysław 322, 377
 Grabowski Władysław, z Bratkowic 177
 Graczkowski Stanisław („97”) 143, 360
 Grendys Antoni („Fis”) 222, 224, 236, 251, 311,
 411, 413
 Grendys Jan 177
Griesgraber Mieczysław 140, 343
Groblewska Stanisława 21
 Groch Tomasz 225, 415
 Grosser Hojzer *zob.* Orłowski Roman
Gruba Aleksander 24
 Gruba Aleksander („Sęp”) 113
 Gruda Marcin *zob.* Koba Władysław („Tor”)
Grünberg Karol 91
Gryciuk Franciszek 23
 Grygiel Karol („Okienko”) 325
 Grzebyk Karol („Burza”) 103
 Grzegorzczak Adolf 313, 315
 Grzegorzczak Jadwiga 313

Grzesik Franciszek („Stonka”) 87, 319
 Grzesik Henryk 319
 Grzesik Jan („Kret”) 319
 Grzesik Józef („Cień”) 173, 250, 270, 319, 344,
 436, 443
 Grzesik Ludwik 319
Grzesik Tadeusz („Franciszek”) 80, 164, 174,
 255, 319, 344, 357, 431
 Grzesik Zygmunt („Niedbały”) 319
Grzeszek Jan 77, 83–84, 344, 354
 Grzywacz Stanisław 325
Grzywacz-Świtalski Łukasz 19, 21
 Gubernat Andrzej 198, 222, 295, 398, 411
 Gubernat Józef, TW „Głóg” 173, 248, 309
 Güntner Rudolf („Ciupaga”, „Sylwer”) 109
 Gutaj Adolf *vel* Adolf Guterman 130
 Guterman Adolf *zob.* Gutaj Adolf
 Gutkowski Andrzej („Sęp”) 77, 105, 313, 354
 Gutkowski Jan („Harnaś”) 77, 209, 313, 354
Gutkowski Józef („Kania II”, „555”, „Barań-
 ski”) 27, 38, 62, 67, 77, 112, 117, 120–124,
 152, 159–160, 163, 172, 183–186, 188–190,
 197, 222, 240–241, 292–293, 298, 302, 313,
 329, 335, 344–345, 385, 394–395, 401, 411
 Gutkowski Stanisław („Kanion”) 77, 105, 313,
 315, 354

H

Haba Franciszek, ks. 122
 Haba Kazimierz 176
 Hadała Stanisław 313, 315
 Hadyś Mieczysław („Orkan”) 118, 320
 Hadyś Władysław („Sen”) 317, 320
 Hadyś Władysław („Żarna”) 319
 Halicki Włodzimierz 71, 114, 115, 338, 387, 391,
 392
 Hamiwka Jarosław („Kamiński”) 259
Hampel Józef 89
Hap Wiesław 18, 24
 Haracz Bronisław 275
 Hawryłowicz NN 324
 Heda Antoni („Szary”) 403
 Heil Edward („Jerzy”) 156
Heilman Romuald („Sandacz”) 85–86, 324,
 345
 Heilman-Rawicz Kazimierz („Orzeł”, „Anto-
 ni Orłow”) 49, 345
 Heilman-Rawicz Krystyna 324
 Hendzel Maria 275, 361
 Hendzel-Raczy Jadwiga 275, 361

Herman Helena 320
 Herman Stefan 321
 Hitler Adolf 400
 Hodyr Jan („Huzar”) 66, 311
 Hodyr Julian 311
 Hoff Erwin 156
 Homa Gabriel 317
 Homa Stanisław 173, 318
Hübner Piotr 20
Huchla Mieczysław 349
 Hujban Kazimierz 176
 Hul Bronisław 173
 Hul Julian 177, 317
 Hulek Bronisław 310
 Hulek Wiktor 119

I

Idzik Franciszek („Tomek”) 63, 311
 Idzik Wojciech 311
 Ignasz Władysław („Tarzan”) 432
 Ignasz/Ignasik Władysław („Sten”) 117, 180, 308
Indraszczyk Arkadiusz 19, 20, 72, 82, 89, 102, 146 A.
Iranek-Osmecki Kazimierz 136
 Irzeńska Monika, z d. Kawalec 308
 Irzeński Edward („Zorza”) 63, 310
 Irzeński Leopold („Grab”) 310
 Iwaszek Edward 321
Izdebski Hubert 126
Izdebski Jakub 333, 366, 373, 386

J

Jabłoński Bronisław 61, 90, 312
 Jabłoński NN 248–249, 349
 Jabłoński Władysław („Słowianin”) 74, 142
 Jachna Józef („Waga”) 109
Jaczyńska Agnieszka 18
 Jagielski Adam 110
Jaguszyn Władysław („Oracz”, „Kuźma”) 100, 102–103, 346, 406
Jakimek-Zapart Elżbieta 50, 258
 Jaksan NN, z Zawadki 97
 Jakubek Władysław 176
 Jakubiec Władysław 332
Jakubowski Grzegorz 264
 Jakubowski Jan, ks. 207
 Jamuła Jan 175
 Jamuła Stanisław 319

Janczycki Józef 112, 170, 172, 206, 213, 215, 228–229, 237–238, 251, 270–271, 274, 280, 292, 302, 346, 375, 421–422, 434, 439, 442–443
 Janczycki Walenty 308
 Janda Franciszek („Kruk”) 118, 322
 Janda Jakub 313, 315
 Janda Krystyna 34
 Janda Tomasz („Żak”) 321
 Janda Zofia 321
Janicki Stanisław 91
 Jankowski Jan („Biały”, „Giewont”, „Kruk”) 101–102
 Jankowski Jan Stanisław 134, 398, 402
Jankowski Stanisław Maria 24
 Jarecki NN, z Przybyszówki 233
Jaremko Roman 73, 83, 142, 271, 299, 308, 346, 436
 Jasiukowicz Stanisław 134
Jastrzębski Bolesław („Jastrząb”) 151, 159, 161, 248, 279, 299, 308, 315, 347
 Jastrzębski Franciszek 308
 Jastrzębski Józef 230, 308, 423, 432
 Jastrzębski Włodzimierz („Błyskawica”) 308
 Jaszczewski NN 246
 Jedliczka Józef („Rydlewski”) 109–110
 Jedynak Józef („Jot”) 113, 116
 Jemioła Franciszek („Adam”) 226, 273, 319, 417
 Jemioła Józef 212–213, 230, 273, 319, 424, 438
 Jemioła Maria 213, 296
 Jemioła Zygmunt 234
 Jeż Henryk 234
 Jeż Michał 274
 Jęczmyk Edward 267
Jędrzejowicz Jan 188
 Jędrzejowicz Jan („Szach”, „Ignacy”) 141, 158, 188
 Jodl Alfred 400
 Jucha Józef („Dubiel”) 65, 308, 315, 319
 Jucha Ludwik („Ułan”) 319
 Jucha Marian („Błady”) 317
 Jucha Stanisław 168, 174, 255, 318, 430
 Jucha Tadeusz 317
 Jurkiewicz Augustyn *zob. Paśkiewicz Augustyn* („Drozd”, „Malinowski”, „Ptaszor”)

K

Kacprzak Krzysztof 24
Kaczmarek Krzysztof 18, 20, 91, 92, 94, 110, 205, 245, 333, 366, 373, 386

- Kaczor Władysław 236–237, 300
 Kalandyk Stanisław 430
 Kalandyk Władysław („Włodek”) 313
 Kalandyk Władysław 97
 Kalankiewicz Maciej („Kotwicz”) 108
 Kamiński Andrzej 90
 Kamiński Franciszek („Zenon Trawiński”) 82,
 99, 101, 390
 Kamiński Józef 308
Kamiński Łukasz 23
 Kamiński Szczepan 231–232, 426–427
 Kamiński Szczepan, z Trzciany 273
 Kaniewski NN, z okolic Dębicy 382
Kanimir Janusz 352
 Kaperzyński *zob.* Kopczyński NN
Kapłon Marcin 62
 Karaszewicz-Tokarzewski Michał 49–50
 Karaś Michał 176
 Kaszub Jan 177
 Kaszuba Antoni 314
 Kaszuba Edmund 313
Kaszuba Franciszek 79, 98, 207, 209, 247–
 248, 347, 360
 Kaszuba Ignacy („Stala”), starszy 62, 313
 Kaszuba Ignacy, młodszy, s. Floriana, ur.
 1916 r. 313
 Kaszuba Michał 209
 Kaszuba NN [Franciszek] 114, 120
 Kaszuba Walenty, ur. 1901 r., sołtys Przyby-
 szówki 79, 207, 209, 313, 362–363, 369,
 398, 434–435
 Kaszuba Walenty, ur. 1924 r. 184, 197–199, 208,
 222, 241, 270, 281, 283, 295–296, 300
 Kaszuba Walenty, ze Zgłobnia 111–112
 Kaszuba Wojciech („Kruk”) 62, 65, 314
 Kaszuba Zygmunt 314
 Kawa Franciszek 325
 Kawa Jan 177
 Kawa Jan, z Borku Nowego 178
 Kawa Maria 195
 Kawa Stefania 195, 296
 Kawa Tadeusz („Bruzda”) 325
 Kawa Wiktoria 194–196, 274, 340, 362, 397,
 438–439
 Kawa Wojciech 111–112, 194–196, 274, 295, 302,
 340, 362, 397, 438–439
 Kawalec Bronisław („Kret”) 432
Kawalec Henryk („Orwid”, „Rubin”) 61, 63–
 64, 308, 347–348
Kawalec Jolanta 129
 Kawalec Jan („Kostek”) 308
 Kawalec Jan, z SOK 226, 417
Kawalec Józef („Sad”, „Liść”) 64–65, 70, 308,
 315, 346, 348
 Kawalec Ludwik („Twardy”) 310
Kawalec Mieczysław („Żbik”, „Psarski”) 22,
 28, 55, 61, 71, 117, 131, 137, 141, 144, 151,
 158–161, 164–165, 175–176, 258, 260, 272,
 292, 296, 303, 304, 308, 334, 342, 347–
 349, 376, 378, 408
 Kawalec Tadeusz 308
Kawalec Walenty („Tomek”), s. Pawła 90,
 100, 104, 135, 166, 309, 349
 Kawalec Walenty 308, 344
 Kawalec Władysław („Sęp”) 308
 Kazimierowicz Andrzej *zob.* **Sieńko Stefan**
 Kaznowski Marian 324
Kersten Krystyna 93
 Kędzia Jan 312
 Kędzior Franciszek 321
 Kędzior Jan („Chart”) 321
 Kędzior Janina 321
 Kędzior Tadeusz 323
 Kędzior Władysław („Prus”) 321, 339
Kielbasa Mieczysław 210, 248, 249, 349
Kiereś Henryk 134
Kirszak Jerzy 50
Kiryk Feliks 19, 20, 25, 53, 101, 120, 206
Kister Anna Grażyna 134
Klementowska Izabela 30
 Klimek Stanisław 232, 428
 Kloc Józef („Knotek”), z Głogowa 102, 319,
 324, 340
 Kloc Józef, z Zaczernia 104
 Kloc Stanisław („Ozimek”) 312
Klon Jan 19, 351
Klukowski Zygmunt 19, 145, 148
 Kluz Józef („Wacek”) 258
 Kluza Kazimierz 267
 Kłeczek Florian („Żbik”) 325
 Kłeczek Julian 309
 Kłeczek Kazimierz („Zaręba”) 324–325
 Kłos Bronisław („Krakus”, „Znój”) 319
 Kłos Eugeniusz 174, 319–320, 432
 Kłos Kazimierz 234
 Kłos Łukasz 234
 Kłos Marian („Rak”) 238, 255, 319, 431
 Kłos Tadeusz 319
 Koba Józef 91
 Koba Władysław („Tor”) *vel* Marcin Gruda 75,
 83, 142, 176, 207, 234, 258, 301, 375
 Kocan Julian („Lew”) 313

Kocan Tomasz („Komar”) 123, 313, 350
 Kocan Władysław 313
 Kocan Wojciech („Mak”, „Czarny Sędzia”) 67–68, 70, 73, 75, 79–83, 123–124, 139, 142, 148, 150, 160, 161–164, 168, 176, 180, 183–184, 186, 204, 207–210, 221–225, 233, 235, 241–242, 281–282, 293–294, 297–298, 302, 313, 319, 329, 338, 341, 343–344, 347, 354–355, 357, 372, 405, 410, 412–415, 440
Kochanowski Jerzy 220
 Kocur Edward 310
 Kocur Jan 140
 Kocur Stanisław („Sobiesław”) 61, 310
 Kocur Stefan 173, 309
 Kocur Tadeusz 308
 Kocur-Karski Jan („Rawicz”, „Tarski”) 140
 Koczur Jan 215
 Koczur Michalina 215
Koczur/Kocur Adolf 161, 172–173, 180, 184, 228, 230, 236–237, 249, 274, 292, 299, 350, 402, 421–422, 424, 437, 439
 Kogut Edward 313
 Kogut Emil („Niekłód”) 317
 Kogut Franciszek 320
 Kogut Janina 320
Kogut Józef („Kmicic”, „Józef”, „Skrzetuski”) 141, 300, 324–325, 350
 Kogut Ludwik 320
 Kogut Tadeusz („Florian”, „Kotlarczyk”, „Kalbarczyk”) 155–159, 241, 322
 Kogut Tadeusz („Krzemień”) 320
 Kogut Władysław („Dawid”, „Dźwięk”, „Hubert”) 156, 158, 322, 324, 432
Kojder Władysław („Trzaska”, „Zawieja”, „Grab”) 90, 350–351
 Kokoszka Jan („Kaczor”) 312
 Kokoszka Jan („Kowal”) 312
Kokoszka Józef („Korab”, „506”, „Filoncyn”) 29, 32, 60, 110–112, 144, 151, 197, 292, 296, 302, 312, 341, 351–352, 365
 Kokoszka Piotr („Turkot”) 312
 Kokoszka Teofil („Struzik”, „Kruk”) 163, 174, 186, 193, 197, 241, 312, 430
 Kokoszka Tomasz („Paulka”) 312
 Koliński Jan 275
 Köller Otto 42
 Kołodziejczyk Irena *zob.* Gawalewicz Irena („Antoni”)
 Komorowski Krzysztof 18, 20, 23, 91
 Komorowski Tadeusz 22

Komorowski Tadeusz („Bór”) 22, 50, 53, 99, 108, 129, 137, 339, 397, 401
 Kondratiuk/Kondraszczuk Maria 187, 296
 Kondratiuk/Kondraszczuk Zenon 187, 275, 282–283, 295, 372, 394, 437, 439
 Konieczkowski Roman („Krzemień”, „Skok”, „Szaniec”, „Głaz”) 115
Konieczkowski Roman 30, 159
 Konopka Jan 364
 Koń Andrzej („Młotek”) 89–90
 Koń Wincenty („Kos”) 90
 Kopczyński NN *vel* Kaperzyński 237
 Kopeć Marian („Mściwój”) 102
Kopisto Wacław 30
Korboński Stefan 22, 136
 Korboński Stefan 22, 136, 254, 399, 401
 Kordowska Emilia 313
Korkuć Maciej 19, 24
 Kornak Władysław 82, 111–112, 162, 188–189, 235, 241–242, 270, 275, 282–283, 295, 302, 329, 372, 395, 434, 436–437
Kornat Marek 91
Korpik Grzegorz 50
 Koryl Andrzej 105, 315
 Koryl Apolonia, po mężu Szara 78, 79
Koryl Józef („Piła”, „507”) 2, 38, 46, 60–62, 64, 69–84, 124, 127, 141–142, 161, 181, 190–191, 209, 216, 249, 292, 299, 303, 313, 315, 319, 333, 337–341, 344, 346, 352–357, 368, 373, 383–384, 388, 399, 444
 Koryl Ludwik 67, 70, 79, 313, 353
Koryl Maria 81, 84, 209, 355
 Koryl Walenty 105, 313, 315
Koseski Adam 146
 Koszela Józef („Sowa”) 362, 405
 Kot Andrzej („Olcha”) 313
 Kot Franciszek („Szpada”) 321
 Kot Franciszek, s. Marcina 321
 Kot Jan 313
 Kot Julia 321
 Kot Walenty 313
 Kot Wiktoria 309
 Kot Wincenty („Koral”) 118, 321
 Kot Władysław („Lin”) *vel* Władysław Pisarek 80–81, 83, 87, 321, 431
 Kot Wojciech 313
 Kot Zygmunt 313
 Kotula Edward („Zuch”) 87, 324
Kotula Franciszek 27, 95, 155
 Kotula Krystyna 324

Kowal Ludwik („Roman”, „Jesewicz”) 316
 Koza Bronisław 134
 Koza Stanisław 134
 Kozak Władysław („Tkacz”) 153
 Kozdęba Józef 319
 Kozdra Władysław 178
 Kozubal Henryk 227, 273, 419
 Kozubal Janina 320
 Kozubal NN, z Dąbrowy 227, 418–419
 Kozubal Stanisława 309
 Kozubal Wawrzyniec 309
 Kozura NN, z Kłęczan 215
Krajewski Kazimierz 259, 379
 Krak Józef 231–232
 Krasoń Ludwik 320
 Krasoń Stanisława 309
 Krok Józef 273
 Król Józef („Krzywy”, „Leon”) 350, 364
 Król Ludwik 178
 Kruczek Jan 74, 140
 Kruczek Władysław 29, 93
 Krupa Andrzej 176, 223, 233–234, 412
 Krupa Jan, młodszy 313
Krupa Jan, s. Pawła 208, 251, 313, 327, 355
 Krupa Paweł 234
Krupa-Rudnicka Maria („Tiptula”) *vel* Jadwiga Rudnicka *vel* Czajak-Rudnicka Maria 67, 71, 121, 207, 313, 315, 338, 352, 355–356
Kryczko Michał Jerzy 18, 71, 116, 121, 122, 155, 386
 Kryda Marian („Nut”, „Boryna”) 324
Krzysztofiński Mariusz 17, 18, 19, 20, 72, 82, 89, 94, 95, 96, 97, 98, 102, 330, 333, 356, 365, 366, 373, 386
 Krzysztoń Andrzej 227, 418–419
 Krzyś Stanisław („Stąp”/„Stęp”) 85, 87, 324
 Książek Gabriel 316
 Książek Henryk 316
 Książek Leon („Ziarno”) 316
 Książek Roman 316
Księżarczyk Franciszek („Michał”, „Bruno”) 76, 78, 143, 181–182, 356, 364, 377, 402
 Kubicz Ludwik („Bicz”) 174, 255, 431
 Kubicz Wojciech („Jesion”) 62, 67, 313
 Kubiczka Jan 272
Kubik Ludwik 53
 Kubis Wiktoria 323
 Kubisz Jan („Copak”) 312
 Kubisz Stanisław („Szajba”) 312
 Kuczek Emila („Sroka”), z d. Pączek 122, 314
 Kula Augustyn („Sęp”) 321

Kula Henryk („Mól”) 321
Kuler Andrzej 19, 346
 Kunysz Henryk („Szczygieł”) 116
 Kupkała Józefa („Kometa”) 324
 Kurc Jan 111–112, 194–196, 274, 295, 302, 340, 362–363, 397, 438–439
 Kurc Stefania 111–112, 194–196, 274, 340, 362, 397, 438–439
Kurtyka Janusz 50, 259, 379
 Kurzaja Jan 173, 246
 Kurzaja Tadeusz („Cichy”) 164, 173
 Kurzejowa Monika 171
 Kustra NN 223, 412
 Kuśmider Józef („Sikora”) 323
 Kuśmider Stanisław 323
Kutkowski Arkadiusz 24
 Kuźmich Łukasz 96
 Kuźnierz Maciej 210
 Kwaśniak Leon 310
 Kwiatek Stefan 201
 Kwoka Bronisław 168, 174, 177, 316, 430
Kwoka Franciszek („Przystów”/„Przysłów”), s. Jakuba 173, 251, 316, 356–357
 Kwoka Franciszek 317
 Kwoka Henryk 316
 Kwoka Jan („Jaskuła”) 317
 Kwoka Jan („Ułaz”) 307, 316
 Kwoka Ludwik 317
 Kwoka Maria 323
 Kwoka Stanisław 173, 255, 320
 Kwoka Tadeusz 317

L

Lachcik Franciszek („Roja”) 118, 303–304, 317, 393
Lachcik Ludwik („Igor”) 73–74, 79–81, 83, 299, 319, 341, 355, 357, 445
 Lachcik Roman („Szabla”) 203, 317
 Lachcik Władysław 317
Lachman-Nowakowski Stanisław 23
 Lang Franciszek („Lampart”), TW „Stefan” 85, 260
 Lasota Tomasz 213, 231, 273, 426
 Lasota Walenty 312
Lazarowicz Adam („Klamra”, „Pomorski”, „55”, „Orczyk”, „Zygmunt”, „Aleksander”) 53, 68, 81, 128, 137–138, 140, 151, 156, 158–159, 162–163, 168, 209, 242, 258, 260, 284, 293, 296, 303, 329, 338, 341, 348, 357–358, 372, 376, 381, 388, 405, 408

Lazarowicz Zbigniew 19, 349
Lech Eustachy 266–267, 436
Lech Józef 312
Lech Stanisław 323
Lecki NN 236
Lecki Stanisław 362
Leja Władysław („Trznadel”) 116
Lelek Antoni („Lipa”) 311
Leniart Ewa 266, 268
Leś Jan („Anna”) 321
Leśko Stanisław („Leśniewicz”, „Wojnar”, „Ścibor”, „Lelek”) 157, 204, 292, 299, 302, 327, 336, 359, 368
Leśko Stanisław 359
Leśko Stanisław, s. Tomasa i Anny 248–249, 327, 358–359
Lewicki Franciszek 319
Lewicki Henryk („Brona”) 229–230, 317
Lewicki J., sędzia SN 272
Lewicki Józef 317
Lewicki Józef, ur. 1923 r. 217–218, 230, 295, 406
Lewicki Roman 274, 319
Lib Aniela 226, 416
Lib Józef („Bruzda”, „Skiba”, „Wiktor”) 364, 388
Libionka Dariusz 145
Lip Emilia 176
Lipiński Piotr 259
Lipka Julian („Worek”) 317
Lis Alfons 219, 244, 269, 370, 406
Lis Andrzej („Wrzos”) 316
Lis Franciszek („Wrona”) 317
Lis Ignacy („Rękoizm”) 307, 317
Lis Jan 229, 422
Lis Janina 219, 295, 406
Lis Józef („Tajfun”), s. Stanisława 86, 96, 157, 210, 317, 371, 377, 380
Lis Józef 316–317
Lis Józef zob. Miś Wojciech
Lis Józef, s. Piotra 317
Lis Józef, z Mrowli 319
Lis Konrad 317
Lis Maria, z d. Migut 219, 244, 269, 370, 406
Lis Piotr 319
Lis Roman 317
Lis Stanisław 174, 316, 318–319
Lis Tadeusz („Ukleja”) 65, 85–86, 114, 120–121, 126, 173, 303–304, 317, 340, 356, 359–360, 376, 392–393
Lis Wojciech („Mściciel”) 175, 206, 221, 249, 254, 298, 300, 386

Liszczy Stanisława 223
Litwa Józef 274
Litwin Eugeniusz 325
Litwin Franciszek („Zelota”, „Żegota”, „Zareba”) 151, 307, 325
Litwin Henryk („Gruz”) 325
Litwin Janina („Smentek”/„Smętek”) 324
Litwin Józefa („Kometa”) 324
Litwin Karol 325
Longchamps de Bérrier Roman 351
Lorenc Zdzisław 215, 269, 433, 443
Lubaczewski Jan 266–267, 436
Lubas Franciszek 181–182
Lubas Józef („Kikut”) 312
Lubas Józef („Koza”) 312
Lubas Józef („Luneta”) 312
Lubas Józef, z Przybyszówki 205
Lubas Stanisław („Lanca”) 312
Lubas Stanisław („Teklin”) 312
Lubas Stanisław, z Rudnej 205
Lubas Stanisław, ze Świlczy 186
Lubas Szymon 205
Lubas Władysław („Lipa”) 97, 163, 166, 181–182, 197, 235, 241, 246, 250, 270–271, 279, 312, 360, 434, 441
Lubas Władysław Tomasz („Komar”) 166
Lubowicz Tomasz („Zendra”) 312
Ludwikowski Stanisław („98”) 143, 334, 360
Lutak Józef („Dyzma”, „Roch”, „Sokół”) 155, 334, 336, 338, 382

Ł

Łabaj Władysław („Uciekinier”, „Drań”) 73, 251, 275, 288–289, 292, 301, 303, 361, 437
Łabędzki Jan 259
Łabuszewski Tomasz 18, 379
Łagowski Aleksander 275
Łagowski Edward („Bocian”) 106, 166–167, 172, 214, 222, 226–228, 234, 243–244, 246, 250, 270–271, 274, 309, 369, 405, 410, 417–420, 435, 439
Łagowski Józef 309
Łagowski Mieczysław („Iskra”, „Żbik”) 63, 151, 176, 309
Łasica Stanisław 309
Łaszczewski Tadeusz 345, 259
Łoboda Józef 310
Łopatka Andrzej („Drzewo”) 73
Łopatka Michał 73, 83, 142, 275, 299, 301, 361

Łopuski Jan („Mariusz”, „Morwa”, „Monk”) 25, 40, 133, 141, 300, 302, 361
Łopuski Jan 19, 25, 128, 133, 141, 394
Łożański Jan 30
 Łuszcz Franciszek („Zadra”) 325
 Łuszcz Wincenty 325
 Łuszczkiewicz Zofia Maria (siostra Izabela) 139
 Łyszczak Edward („Kłos”) 432
 Łyszczarz Franciszek 174

M

Mac Piotr 232, 526
 MacArthur Douglas 404
 Mach Stanisław 313
 Machnica Franciszek („Kania I”) 62, 67, 313
Machowski Jan 173, 228, 361, 421
 Machowski Józef („Wrona”) 63, 66, 308–309
 Machowski NN, plut. MO 216
 Maciąg Kazimierz 98
 Maciąg Tadeusz 98
Maciaga Mirosław 19
 Maciej Kazimierz 96–97, 114, 120, 210
 Maciej Tadeusz 97, 114
 Maciołek Józef („Kazimierz”, „Żuraw”) *vel* Józef Podgórski 105, 144, 156–158, 258, 334, 359, 382
 Mack Hans 116
 Madej NN, ze Zgłobnia 97
 Madej Tadeusz 230, 432
 Madej Władysław 317
 Madejewski Jan („Baryka”) 324
 Maj Henryk 432
 Majcher Stanisław („Komar”)
Majchrowski Jacek Maria 50, 88
Majer Piotr 18
 Majka Andrzej 312
Majka Jerzy 69
Majka Jan („Rydz” „Tygrys”), s. Szymona, ur. 1919 r. 172, 192, 210, 213, 250, 270, 274, 317, 361, 435, 439
 Majka Jan 316
 Majka Józef 350
 Majka Stanisław („Jurand”) 63, 309
 Makowski Walenty 158
 Maksymowicz Franciszek 309
 Malczyński Marian („Lew”) 337
 Malec Ludwik („Szpak”) 311
 Malinowski Władysław 310

Malisiewicz Władysław 100, 311
Mallmann Klaus Michael 145
 Marchlik Andrzej 309
 Marchlik Jan 309
 Marcinkowski Mieczysław („Kamień”, „Kmicic”) 27, 151, 153
Marcinkowski Mieczysław 27, 153, 385
 Marczak Stanisław 378
 Marczuk Andrzej 224, 413
 Markocka Józefa („Srocza”), z d. Pączek 122, 314
 Marszał Michał 119, 390
 Marszałek Emilia („Maj”) 382
 Marszczak Andrzej 176
 Martynuska Władysław („Zagroda”, „Nałęcz”) 72, 110, 165
Maruszak Marcin 27, 29, 44, 96, 97, 104–106, 112, 131, 159–163, 165, 167, 170, 172, 175–178, 188, 190–192, 196–198, 200, 202, 205–207, 210, 212–215, 217, 219, 222–225, 227–231, 233, 235, 237, 244–248, 252, 272, 285–287, 297, 298, 330, 332–333, 345, 369–372, 380–381, 411, 413–416, 422–423, 425–427
 Maś Bronisław 310
 Maś Czesław 310
 Maś Józef („Psiakrytka”) 310
 Maś Stanisław („Biały”) 321
 Maś Władysław („Młot”) 310
 Matula Zenon 324
Matusak Piotr 23
 Mazan Szymon 319
 Mazur Franciszek („Sosna”) 323, 336
Mazur Grzegorz 19, 23, 24, 53
 Mazur Julian 104, 323
 Mazur NN, z Rudnej Wielkiej 104, 227, 418–419
 Mazur Paweł („Oracz”) 323
 Mazurek Adam („Wojbor”, „42”, „s3”) 61, 109–110, 272–273, 284, 438
Mazurek Jerzy 94
 Mazurkiewicz Jan („Radosław”) 112, 376
 Mazurkiewicz Stanisław 120, 211, 227, 233, 237, 295, 375, 419–420, 428–429
 Mederer Florian 35
 Mendoń Bronisława 344, 402
Mercik Stanisław 264, 266–267, 269, 362
 Miąsik Tadeusz („Mikuś”) 192, 249
 Miazga Jan 316
 Miazga Michał 226, 418
 Micał Augustyn („Kuba”) 93

- Micał Bronisław 232, 426
 Micał Feliks („Snigar”, „Śmiga”) 321
 Micał Jakub 312
 Micał Jan, s. Wincentego 199–200, 274, 295, 321, 340, 362, 399, 439
 Micał Jan, z Pogwizdowa Nowego 321
 Micał Jędrzej 114
 Micał Karol 114
 Micał Kazimierz („Wulkan”) 71, 160, 313
 Micał Michał 114
 Micał Stanisław 314
 Micał Szymon 114
 Micał Tadeusz 321
 Micał Wiktoria, z d. Prokop 200
 Micał Wincenty 200
 Michniewicz Aleksander 130
 Miciek Władysław („Mazepa”, „Wojewoda”) 113
 Midura Franciszek 267
Mieczkowski Antoni 89, 135
 Międlar Marian („Kusy”) 307, 323
 Międlar Władysław („Sikora”) 323
 Mierzwa Apolonia 321
 Mierzwa Edward („Mocny”) 321
 Mierzwa Franciszek 321
 Mierzwa Józef 321
 Mierzwa Piotr 321
 Mierzwa Stanisław 99, 134, 321
Migala Bronisław („Mauser”), młodszy 63, 121, 164, 180, 182, 184, 193–196, 198–199, 204, 208, 222–225, 227, 231, 236, 243, 250, 270–271, 274, 292, 298–299, 301, 311, 362, 386, 404, 407, 411–415, 418–419, 425, 434, 439
 Migala Bronisław („Zamek”), starszy 311
 Migala Jacek („Igła”) 311
 Migala Jan 386
 Migala Stanisław („Szpilka”) 311
 Migdał Tadeusz 110
 Migut Franciszek 117
 Migut Maria *zob. Lis Maria*
Mik Bronisław 362
 Mik Bronisław, z Błędowej Zgłobieńskiej 223, 413
Mik Jan („Brzostek”) 141, 301, 315, 362–363
Mik Józef 174–175, 363, 430
 Mika Franciszek 223, 411
 Mikołajczyk Stanisław 45, 135, 137, 169, 293–294, 394, 402–403, 408
 Mikosz Kazimierz 20, 119
 Mikosz Ludwik („Pień”) 115
 Mikuła Leon 175
 Miłek Franciszek 314
 Miłek Sebastian 314
 Miłek Stanisław, s. Józefa 314
 Miłek Stanisław, s. Tomasza 314
 Miłek Stanisław, z Nosówki 273
 Miłek Stefan 213, 223, 225, 231, 273, 412, 416, 426, 438–439
 Miłek Wawrzyniec 314
 Mirecki Kazimierz 91
 Mirek Jan („Drzazga”) 110
 Miś Andrzej 176, 208, 233
 Miś Franciszek *zob. Słowik Roman* („Żagiel”)
 Miś Franciszek, z Przybyszówki 71, 74, 116, 117, 121–124, 150–151, 338, 352, 383, 392, 419
Miś Stanisław („Pryc”, „Rys”), s. Macieja, ur. 1903 r. 111, 164, 167, 173, 186, 188, 193, 194, 196–198, 214, 222, 225–228, 231, 235, 237, 244, 246, 249, 270–271, 274, 286, 301, 312, 363, 405, 411, 416–420, 425, 434, 438
 Miś Stanisław, s. Franciszka 123
Miś Wojciech („Sokół”) 167, 170, 173–174, 214, 216–217, 219, 232, 238, 243, 255, 298–299, 303, 363, 406, 427, 431
 Misiuda Franciszek 227, 419
 Misiuda Jan 111, 112
 Misiuda Roman („Szczygiel”) 312, 431
 Misiuda Walenty („Ryszard”) 65, 104–106, 165, 312, 315, 385, 391–392
 Miśta Józef 229
 Miśta Stanisław („Jasion”) 164, 174, 255, 312, 431
 Miśta Władysław 317
 Mitka Tadeusz 178, 241
Modrzejewski Józef 22
 Moebel Herbert 116
Mojak Franciszek 23, 108
 Molenda Edward 177
 Molenda Henryk („Bluszcz”) 65, 314
 Mołojec Bolesław („Edward”) 93
 Mołojec Zygmunt 93
 Moskal Mieczysław („Runo”) 42
 Mościcki Ignacy 404
Moskwa Piotr („Spytek”, „Sprzęgło”), TW „12” 75, 83, 96–98, 115, 127, 142–143, 190, 299–300, 353, 364–365, 377, 445
Motyka Grzegorz 79, 205
Mróz-Rodek Genowefa 24
 Murdzia Tadeusz („508”, „Oset”) 73–74, 142, 144, 292, 299, 303, 321
 Musatow Antoni 222, 410, 434–435

Musiał Filip 35, 138, 304
Muszak Edward 130
Muszyński Wojciech Jerzy 20
Myrlak-Dąbrowski Bolesław 267
Myszor Jerzy 30
Mytych Franciszek („Szpak”) 210, 231, 316,
 423–424
Mytych Jan 316
Mytych Tomasz 230, 423
Mytych Władysław 96–97, 114, 120–121, 126,
 148, 295, 364, 369, 392, 423

N

Nabożny Franciszek („Cel”) 324
Nakonecznikoff-Klukowski Przemysław
 („Kruk II”) 132, 147, 400
Nalepa Aleksander 223, 412
Nalepa Julian 223, 411
Nalepa Marek 27, 385
Naleziński Czesław 24
Naleziński Ludwik („Rys”) 91, 115
Nasierowski Jerzy („Jaszczur”, „Tur”) 109
Nawrat Jan Kazimierz 399
Nawrocki Ludwik 309
Nawrocki Michał 224–225, 232, 273, 414–415,
 428
Nawrocki Stanisław 309
Nawrocki Zbigniew 18, 19, 138, 253, 254, 260,
 261, 359, 366, 378, 388
Ney-Krwawicz Marek 23
Nędza Zbigniew 377
Niećko Józef („Grabowski”, „Zgrzebniać”)
 101, 390
Niedziela Józef 19, 24, 25, 65, 66, 86, 87, 105,
 311, 355
Niemczycki Ludwik („Pasterz”), ks. 388
Niemiec Marcin („Górski”) 90
Niemiec Stanisław („Spiral”) 321
Niemiec Walenty („Wicher”) 321
Nitka Kazimierz („Narwał”, „Jerzy”) 73, 85–
 86, 217, 324, 340, 365
Nitka Marian („Kiełb”) 87, 307, 324
Niwiński Piotr 20, 44
 NN („Adolf”) 117
 NN („Beton”) 141
 NN („Bożęta”) 141
 NN („Bukowy”) 141
 NN („Daleki”) 156
 NN („Gopło”) 65, 315
 NN („Góral”) 141
 NN („Ignac”) 141
 NN („Karl”) 114
 NN („Krop”) 157
 NN („Kwiatkowski”) 113
 NN („Log”) 118
 NN („Łoś”) 315
 NN („Mazda”/„Mazdeka”) 62
 NN („Norwid”) 322
 NN („Pokusa”) 87
 NN („Rakoczy”) 141
 NN („Rozborski”) 141
 NN („Top”) 315
 NN („Wilk”) 157
 NN („Wojtek”) 141
 NN Franciszek, z BCh 105
 NN Maciej 97
 NN Piotr („Grubas”) 105
 NN Piotr („Kocirba”) 105
 NN Władysław („Zagłoba”) 105
Nowak Adam 324
Nowak Bronisław („Narew”) 163, 174, 183, 235,
 237, 312, 431
Nowak Czesław 20
Nowak Edward 142, 216, 217, 252, 269, 295,
 299, 317, 331, 406, 433
Nowak Franciszek („Fil”) 312
Nowak Henryk 274
Nowak Marian 176
Nowak Stanisław („Gaz”) 312
Nowak Wojciech („Motyka”) 314–315
Nowakowski Józef 24, 42, 159
Nowicki Aleksander („Nurek”) 312
Nowina NN 155
Noworól Jan („Sokolik”) 237, 309
Noworul Czesław 321
Noworul Jan 174
Nowotko Marcelli („Marian”) 93
Nycz Franciszek („Banita”) 118–119
Nyzio Jan Zbigniew („Grzmot”, „Józef”) 28,
 66, 112, 162, 197, 261, 263, 307, 309, 311–312,
 348, 365–366, 431
Nyzio Walenty 309

O

Ochał Henryk 316
Ochał Józef („Wacek”) 61, 63, 65, 311, 315
Okulicki Leopold („Niedźwiadek”) 50, 132,
 134, 396, 398, 402
Olejarek Antoni, ks. 377
Ołyński Norbert 245, 266–267, 269, 433, 440

Opiela Józef 231, 274, 425
 Orbaczewska Bronisława („Róża”) 323
 Orbaczewska Janina („Grażyna”) 323
 Orbaczewski Teodor („Wróbel”) 323
 Orbaczewski Władysław („Ryś”, „Okon”) 85, 323
 Orłowski Roman *vel* Hojzer Grosser 76
 Orszulak Mieczysław („Jarzyna”) 158, 201, 323, 335
 Orzech Roman 316
 Orzechowski Feliks („Wilk”) 157, 323
 Orzechowski Tadeusz 323
 Osetkowski Stanisław („Zajac”) 112, 197, 235, 312
 Osóbka-Morawski Edward 45, 294, 395, 398–399, 402
 Ossak Józef 162, 183–185, 274, 369, 372, 397
 Ossak Julia, z d. Molenda 184
 Ossak Ludwika 185
 Ossak Stanisław 162, 182–185, 187, 240, 274–275, 282–283, 369, 372, 394, 437, 439
 Ossak Stefania 185
 Ossak Tomasz 182–183, 185, 240, 274, 369, 372, 394, 439
 Ossak Władysława 185
 Ostasz Grzegorz 1, 19, 20, 23–25, 27, 46, 53, 55, 62, 67–68, 71–72, 74, 85, 88–89, 103, 105–106, 110, 113, 115–116, 120, 126–129, 132, 138–139, 140–144, 151–153, 155–160, 162–163, 178, 180, 184, 187, 198, 205–206, 209, 241, 286–287, 299, 311, 335–336, 339, 341, 343, 345, 350, 360, 362, 365, 367–368, 374–375, 377, 382, 385, 388, 389
 Ostrowska-Glinkowska Karolina („Elfa”) 144
 Ostrowska-Grochala Zofia („Jar”, „Jarzębina”) 144
 Ostrowski Józef 126, 173, 237, 309
 Ostrowski Tadeusz *zob.* **Strumski Kazimierz** („Tyran”, „Dan”, „Zygmunt”, „Światowy”)
 Otocki Włodzimierz 136
 Owczarski Franciszek 192
 Ożóg Maria Ewa 19, 20, 25, 266

P

Pacia Jan („Lew”) 319
 Pacia Tadeusz 319
 Pacześniak Tadeusz 192
 Paczkowski Andrzej 23, 125
 Pado Jan („Rembisz”) 316

Pado Władysław („Bies”) 325
 Padowicz Janina 324
Paduch Jan („Janek”) 94–95, 366
 Paja Tadeusz („Sokoł”) 387
Pająk Sławomir 265
 Pajda Albin („Zbigniew”) 115
 Pajda Czesław („Drukarz”) 115
 Pajda Stanisław 115
 Pajda Stefan („Funio”) 115
 Palka Henryk 259
 Paluch Wojciech, TW „Tor” 248, 254, 298, 312
 Pałka Julia 320
 Pałka Ludwik („Jutrzenka”) 86, 174, 307, 320
 Pałka Stefan („San”) 320
Pałka Władysław 119
Pałka Władysław („Karaś”, „Zdzisław”, „Rygor”) 85–86, 111–112, 119, 141, 299–300, 302–303, 320, 351, 366–367
 Panas Zygmunt 267, 269
 Panek Antoni („Kowal”) 314
 Panek Janina 367
Panek Stanisław 367
Panek Stanisław („Gil”) 25, 38, 154, 155, 156, 302, 367, 377, 392
 Pańczak Aleksandra, z d. Pruchniewicz 343
 Pańczak Maria („Irys”), z d. Geroń 343
Pańczak Władysław („Adam”) 49, 343, 368
 Parwicz Janina („Smentek”, „Smętek”) 324
 Pasionek Mieczysław 386
Pasterz Stanisław 30
 Pastuła Józef 231, 425
Paśkiewicz Augustyn („Drozd”, „Malinowski”, „Ptaszor”) *vel* Augustyn Jurkiewicz 143, 368
 Paśko Leon 175, 331
 Paśko Tadeusz („Ostoja”) 337
 Patała Tadeusz 325
 Pater Karol 314
Pater Wojciech („Przyrwa”) 61, 314, 359, 368
 Patryn Zygmunt („Słowik”) 42, 113
 Pawlus Antoni („Sewer”) 133
Pawłowicz Jacek 50
 Pawłowski NN („Zawisza”) 75, 118
 Pączek Emilia *zob.* Kuczek Emila („Sroka”)
 Pączek Józefa *zob.* Markocka Józefa („Srocza”)
 Pączek Michał 97
 Pelc Janina („Marta”) 321, 323
 Pelc Stanisław 321
Pelczyński Tadeusz 136, 146
Persak Krzysztof 20

- Piasecki J. 273
Piątek Edward („Orzech”, „Szczur”) 77–78, 117, 121, 128, 164, 180–182, 184, 189–190, 193–200, 303, 309, 368–369, 394–395, 398
 Piątek Henryk 369
 Piątek Józef („Korzec”) 309
 Piątek Leon 309
 Piątek Mieczysław 77, 354
 Piątek Piotr 302, 309
Piątek Stanisław („Gruby”, „Kloc”), z Trzciany 100, 102, 104, 116, 224–225, 228, 237, 273, 295, 354, 369, 413, 416, 421
 Piątek Stanisław, ur. 1902 r. 309
 Piątek Władysław 77
 Piccard (Pickard) Willi 117, 386
Piecuch Henryk 19, 341
 Piejko Stanisław 381
 Piekarski Stanisław 324
Piela Stanisław („Kościerz”, „Kogut”, „Dendry”) 32, 39, 68, 104–106, 135, 150, 161, 165–167, 173, 176, 198–199, 202–205, 210, 214, 216–217, 219, 221–222, 224, 226–228, 232, 234, 236, 238–239, 242–244, 246–247, 250–252, 269–270, 272–274, 286, 294, 297, 301–302, 309, 312, 331, 349, 360, 363, 369–371, 381, 383, 405–407, 410, 413, 415, 419–420, 427, 433, 438
 Pieniek NN, z Trzebownika 97
 Pięnkowski Stanisław („Hubert”, „Brona”) 132, 136, 253, 397
 Pietroń Wacław 266–267
 Pietrucha Michał 223, 412
 Pietrucha Mieczysław 175
Pięta Piotr („Vis”) 29, 168, 173, 217, 219, 232, 247, 250, 269, 274, 286–287, 363, 365, 370–371, 406–407, 427, 433, 440, 443
 Pięta Władysław („Karp”) 316
 Piętowski Józef 317
 Pilecki Witold („Witold”, „Druh”) 45
 Piłat Mikołaj 234, 273
 Piotrowski Kazimierz 155
Piper Franciszek 94, 102
 Pisarek Bronisław 117
 Pisarek Henryk 176, 233, 314–315
 Pisarek Józef 222
 Pisarek Józefa, po mężu Kostur 314
 Pisarek Kacper 224, 233, 414
 Pisarek Stefania („Ewa”), po mężu Szymańska 314
 Pisarek Władysław *zob.* Kot Władysław („Lin”)
Pisula Janusz 27, 29, 63
 Pisula Jan 309
 Pisula Stanisław 309
 Pisula Tadeusz 237
Pisuliński Jan 85, 377
 Pitrus Mieczysław („Żurek”) 382
 Piwnik Jan („Ponury”) 45
Piowowski Stanisław 24
Piziak Maria 20, 214
 Piziak Maria, z d. Pisula 214
 Pizło Jan 233
 Płonka Franciszek („Kubacki”) 113
 Początek Jan 234
 Podgórski Józef *zob.* Maciołek Józef („Kazimierz”, „Żuraw”) 321
 Polak Franciszek („Duma”) 321
 Polak Józef („Most”) 321
 Polak Józef („Szary”) 323
Poleszak Sławomir 18, 24
 Pomianek Antonina 323
 Pomianek Eugenia („Pypec”) 309
 Pomianek Franciszek 169, 214–215
 Pomianek Jan 227–228, 273, 316, 420
 Pomianek Józef 173, 236–237, 246–247, 250, 270–271, 275, 281, 301, 310, 435, 440, 442
 Pomianek Kazimiera 309
 Pomianek Kazimierz 250, 309
 Pomianek Stanisław 90, 173, 310
 Pomianek Teresa 191, 295
 Pomianek Władysław 232, 273, 428
 Pomianek Zofia 309
 Pomprończ Piotr 119
 Pomykała Józef 119
 Poprawski Józef, ks. 175, 295
Porada Eugeniusz („Kikut”) 39, 170–172, 174, 210–219, 230–232, 238, 245, 247–248, 250–252, 269–270, 273–274, 287–288, 292, 294, 297, 299, 301, 347, 371, 374–375, 384, 405–406, 424–427, 433, 438, 443
 Porada Józef 155–156, 322
 Porada Józefa, z d. Kokoszka 371
 Porada Wincenty 371
 Potępa J. 272
 Pottebaum Friedrich 71, 116, 362, 379, 392, 394
 Półchłopek Ludwik 314
 Półchłopek Mieczysław („Wierzbą”) 192, 431
Półciwiarzek Dariusz 89
 Półtorak Jan 273
 Probola Tomasz 210
 Pruch NN 155
Przybyłko Łukasz 241
 Przybyło Jan („Marian”) 61, 64, 151, 309

Przybyło Józef 319
 Przysiężniak Franciszek („Ojciec Jan”) 205, 400
 Przysiężniak Janina 400
 Przywara Bronisław 316
 Przywara Jan 230, 423
 Przywara Michał 230–231, 423, 425
 Przywara Stanisław 316
 Przywara Stanisława 323
 Przywara Tadeusz 317
Przywara Wincenty („Marian”, „Michał”) 96, 177, 210, 213–214, 219, 231, 246, 363, 371–372
 Przywara Władysław („Rembisz”) 316
Puc Teresa 310
Puchalski Stanisław 19
Pukała Edward („Lis”) 75, 82, 122, 163, 183–186, 188–190, 208, 222, 242, 248–249, 251, 255, 275, 282–283, 298, 301, 314, 349, 372, 395, 410, 437, 443, 445
 Pukała Jan 75, 83, 143, 189–191, 353
 Pukała Katarzyna, z d. Kostur 372
 Pukała Wincenty 372
Puławski Adam 24
 Puszkarewicz Tadeusz 314
 Putek Kazimierz („Zworny”) 22, 72, 109, 126–129, 131–133, 136, 141, 152, 157, 188, 253, 292, 353, 394–395
 Putyło Roman 310
 Putyło Zdzisław 310
 Pużak Kazimierz 134, 350, 398
 Pypec Anna 309
 Pypec Józef („Kępa”) 166–167, 172, 199–200, 202–204, 214, 222, 224–226, 236, 243–244, 249, 271, 274, 309, 405, 410, 413–418, 435, 438–439
 Pyziak Józef 77, 354
 Pyziak Mieczysław 77, 354
 Pyziak Zdzisław 111

R

Rabczak Jan („Dąb”) 130, 336, 382
 Rachwał Mieczysław („Dzi ryt”) 109
 Radkiewicz Stanisław 346, 351, 393
 Rajchert Józef 209
 Rak Józef 272
 Rałdugin Piotr 246
 Rasz Jan („Łupacz”) 87, 320, 325
 Rausz Tadeusz („Sum”) 87, 325
Rączy Antoni („Rak”), TW „Gołąb” 82, 163–164, 183, 186, 204, 208, 222, 233, 235,

241–242, 248, 262, 298, 303, 314, 329, 350, 372–373, 410, 431, 446
Rączy Bronisław („Słowik), s. Tomasza 165, 177, 251, 373
Rączy Elżbieta 20, 77
Rączy Edward 177
Rączy Henryk 105, 176, 208, 223, 233, 314–315, 412
Rączy Jan 373
Rączy Józef („Wilk”) 314
Rączy Łucja, z d. Szkoła 373
Rączy Michał 207, 248–249, 373
Rączy Paweł 223, 412
Rączy Rozalia 169, 186, 295–296
Rączy Walenty 314
Rączy Władysław („Przybysz”) 71–72, 84, 90, 353, 373–374
Rączy Zbigniew 71, 84, 314
 Reguła Bronisław 317
 Reguła Franciszek 318
 Reguła Jan („Wrąb”) 319
 Reguła Stanisław („Retus”) 318
 Rejman Barbara 252
Rejman Franciszek („Wilk”, „Bicz”) 38, 43, 82, 105–106, 116, 161, 165, 168–175, 191–194, 196–198, 200, 205–206, 211–215, 218, 222–223, 225–226, 228–231, 235–236, 238–239, 243, 245, 251–252, 273, 292, 294, 297, 299, 302, 374–375, 384, 405–406, 411–412, 416, 421–422, 424, 431, 445
 Rembisz Alfred 386
 Reniak Marian („Wojciech”) *zob. Strużyński Marian*
 Reszkow NN, ppłk sowiecki 128, 342
 Rębierz Stefania 179
 Rodowicz Jan („Anoda”) 45
 Rodzoń Edward 63, 66, 310
 Rodzoń Paweł („Jelec”) 61, 63, 308, 310
 Rodzoń Władysław („Wero”) 309
 Rogala Henryk („Krak”) 319
 Rogala Jan 309, 318
Rogala Józef („Rychsza”, „Ryksza”, „Chmielnik”, „Chmiel”) 173, 251, 318–319, 374, 430
 Rogala Marian 318
 Rogala Piotr („Wróbel”, „Ogień”) 100, 102, 104, 309
 Rogala Stanisław („Janczar”), s. Teofila 309, 316
 Rogala Stanisław 319
Rogala Stanisław, s. Tomasza 173, 246, 250, 270, 298, 309, 374, 436

- Rogala Tadeusz 320
 Rogala Władysław 319
 Rogala/Reguła Piotr 309
 Roja Andrzej 215
 Roosevelt Franklin Delano 396, 399
Rosowska Ewa 23
 Rossiński Czesław („Jemioła”) 399
 Rotkiewicz Iwan (Jan) 246
 Rozborski Andrzej 178
Rozborski Kazimierz 176, 211–212, 218, 237, 249, 269, 280, 300, 330, 375, 405, 433–434, 443
 Rozborski Tadeusz 131, 337
 Rozborski Wojciech 236
 Rożek Tadeusz („Sawa”) 114
 Rożkiewicz Antoni („Zośka”) 337
 Rożkiewicz Maria („Stanisława”) 314
 Rożkiewicz Roman („Czarny”) 324, 325
 Róg NN 413
 Róg Stanisław 90
 Różański Józef 234, 250
 Różański Stefan 322
 Różański Władysław 322
 Różewicz Franciszek („Dąb”) 324
 Różewicz Teofila („Sęp”) 324
 Różycki Stanisław 142
 Rudnicka Jadwiga *zob. Krupa-Rudnicka Maria* („Tiptula”)
 Rudnicki Eugeniusz 226, 417
Rudnicki Szymon 23
 Rumak Marcin 231, 274, 425
Rurak Andrzej 25, 115
Rusin Aleksander 206
 Rusin Aleksander („Olek”) 206
 Rusin Elżbieta („Ela”) 323
 Rusin Julian 318
 Rusin Kazimierz („Czajka”) 155–157, 323
 Rusin Piotr 321
 Rusin Stanisław 321, 429
 Rusin Szymon TW „Szarotka” 204
 Rusin Władysław 174, 233, 320, 428, 431
 Rusin/Rusinek Szymon 158, 201, 204, 335, 359
 Ruszel Jan („Niewidomy”) 90
 Ruskiewicz Stanisław („Florian”) 50, 53, 365
Rutkowski Tadeusz Paweł 134
 Rybicki Stanisław Józef („Żukowski”) 259
 Rybka Marian 310
 Rycuk Emilia 231, 425
 Rykała Stanisław 178
 Rykiel Eugeniusz („Ryba”) 312
 Rykiel Józef („Zamek”) 66, 311–312
 Rykiel Stanisław („Topór”) 312
 Rysik Józef 176
 Ryszel Władysław 178
 Ryszkowski Kazimierz 289
 Ryś Edward 309
 Rządcki Józef („Boryna”) 55, 151, 309
 Rząsa Edward 164
Rząsa Leopold („Wacław, „Jesiotr”, „Augustyn”) 140, 258, 301, 375, 389
Rząsa Michał („Twardy”) 66, 103–104, 116, 119, 164–165, 315, 369, 375
 Rząsa Paweł 233
 Rzepecki Jan 137, 399, 401, 403–404
 Rzepka Franciszek 206, 319, 384, 404
 Rzepka Henryk 320
 Rzepka Jan 375
 Rzepka Jan, z Niechobrza 176
Rzepka Józef („Znicz”, „Rekin”, „Krzysztof”, „Bogusław”, „Stefan”) 41, 63, 74, 85–86, 125, 229, 260, 300, 303–304, 318, 342, 359, 375–376, 378, 408
 Rzepka Leon („Karp”) 85–86, 318
 Rzepka Mieczysław („Rekrut”) 431
 Rzepka Mieczysław 318
 Rzepka Stanisław 195
 Rzepka Stanisław Mieczysław („Jastrząb”) 74, 318, 364
 Rzepka Stanisław, ur. 1919 r., z Bratkowic 177
Rzepka Zdzisław 229, 318
 Rzepka-Sieniawska Zofia, z d. Baumberger 229, 377
 Rzeszutek Tadeusz („Kwiatek”) 165, 203, 240, 345
 Rzsoś Józef 90
 Rzucidło Antoni („Szkop”) 251, 298–299, 301, 430
 Rzucidło Czesława, z d. Rączy 377
 Rzucidło Franciszek („Zielony”) 312
 Rzucidło Jan 321
 Rzucidło Józef („Rydel”) 312
 Rzucidło Józef („Żółw”) 311–312
 Rzucidło Józef, z Rudnej Wielkiej, szewc 377
 Rzucidło Józef, ze Świlczy 221, 410
Rzucidło Kazimierz („Kował”, „Rzuk, „Żegota”) 73, 155, 157, 168, 201, 204, 244, 323, 377
 Rzucidło Stanisław („Burza”) 66, 311–312
 Rzucidło Stanisław („Dziamczyk”) 312
 Rzucidło Zofia 323

S

- Sagan Antoni („Młot”) 323
 Sagan Eugeniusz 324
 Sagan Franciszek („Grabik”) 25, 28, 31, 155, 157, 263, 307, 323, 334, 377
 Sagan *Franciszek* 19, 24, 25, 53, 65, 66, 86, 87, 105, 113, 157, 263, 307, 311, 355, 377, 383
 Sagan Helena 323
 Sagan Józef 323
 Sagan Kazimierz („Stokrotka”) 323
 Sagan Kazimierz 377
 Sala Jan („Słoma”) 324
 Salach Bronisław („Kozak”) 323
 Salach Edward („Sam”/„San”, „Stanisław”) 155, 157, 201, 323
 Salach Jakub („Żbik”) 323
 Salach Jan („Tur”), s. Antoniego 323
 Salach Jan, s. Pawła 323
 Salach Józef 335
 Salach Paweł („Orczyk”) 323
 Salach Tadeusz („Lis”), s. Józefa 323
 Salach Tadeusz, s. Antoniego 323
 Salach Wojciech 81
Salmonowicz Stanisław 23
 Sałata Stanisław 177
Samborski Mieczysław 91
Samolewicz Piotr 44, 154
 Sanecki Władysław 332
 Sanocki NN 97
 Sarna Edmund/Edward („Pudełko”) 307, 314
 Sarna Franciszek 325
 Sarna Jakub 314
 Sarna Ludwik 164, 312, 314
 Sarna Mateusz 314
 Sarna Mikołaj 314
 Sarna Wincenty („Kościelny”) 314
Saturn Józef („Bartek”) 75, 83, 377–378, 386
 Sawicki Władysław 316
 Sawuła Edward 321
 Sawuła Henryk („Jeleń”) 155–157, 321
 Sawuła Józef 321
 Schönwald NN 156
Selwa Jan 95, 118
 Serafin Józef 226, 418
Serczyk Jerzy 91
Seweryn Tadeusz 109
Sieńko Stefan *vel* Kazimierz Słaby *vel* Andrzej Kazimierowicz („Ikar”, „Oleg”, „Wiktor”, „Klemens”), TW „Maciej” 258–261, 299, 348–349, 378
 Sieracki Władysław 268, 437
 Sieradzki Eugeniusz 314
 Sieradzki Stanisław 105, 164, 242, 314–315
 Sieradzki Wincenty („Wacusi”) 314
Sigda Józef 30
 Sikora Irena 323
 Sikorski Stanisław („Niger”) 118, 325
 Sikorski Władysław 50, 53, 92, 98, 391
Siłka Stanisław 168, 173, 230, 250, 270, 379, 423, 436
 Sitarz Józef („Lupin”) 115
 Sitek Józef 176
 Sitko Stanisław 174, 317
 Siuba Antoni 164
 Siuta Piotr 173
 Skiba Jan 325
 Skiba Józef 325
 Skiba Wiktoria 175
Składzień Władysław 84, 103
 Składzień Władysław („Twardy”, „Boruta”) 55, 103, 122, 131
 Skoczylas Anna 175
Skorupski Józef („Orlę”) 309, 379
Skotnicki Mieczysław 104
 Skóra Augustyn 424
 Skóra Jan 273
 Skrzypek Stanisław 312
Skubisz Władysław („Pingwin”) 116, 379, 394
 Skup Tomasz 268
 Skupień Jan („Radło”) 323
 Skupień Józef („Młot”) 312
 Skupień Stanisław („Szprot”) 66, 311–312, 323
 Skupień Tomasz 323
 Skupień Walenty („Brzoza”) 323, 335
 Skwira Józef 318
 Skwirut Michał 234
 Skwirut Mieczysław („Szczotka”, „Szarotka”) 198, 222, 224, 236, 275, 301, 311, 411, 413, 430, 440
 Słabosz Antoni („Paweł”, „Stary”) 142
 Słaby Kazimierz *zob.* **Sieńko Stefan**
 Słapiński Andrzej 90
 Słoiński Karol („Szczepcio”, „Moniek”) 71, 314, 352
 Słoiński Marian („Mały Szczepcio”) 314
 Słowik Antoni 319
 Słowik Feliks („Pokusa”) 320, 339
 Słowik Jan 380
 Słowik Józef 380
 Słowik Julian („Zbula”) 168, 173

- Słowik Leon** („Uzda”) 29, 32, 87, 121, 161, 167–168, 170, 172–174, 190, 192, 203, 205–206, 210, 213, 215, 226, 228–232, 236, 238, 244–246, 251–252, 255, 271, 284–285, 294, 297, 300–303, 316, 350, 356, 361, 370, 374, 375, 379, 380, 385, 388, 402, 405, 407–408, 417, 421, 423–426, 429, 436, 443
Słowik Mieczysław 268
Słowik Roman („Żagiel”) *vel* Franciszek Miś 170, 172, 174, 226, 255, 320, 380, 418, 430
Słowik Stefan („Sęk”, „Rydz”) 168, 172, 212–213, 232–233, 250, 274, 302, 316, 380–381, 427–428, 439, 443
Słowik Tadeusz 316
Słowik Wojciech 174, 317
Ślupczyńska Jadwiga 232, 273, 428
Ślupczyński Jan 309
Smagała Andrzej 232, 273, 428
Smagała Julian 309
Smykała Stanisław („Zrąb”) 321, 339
Sobota Zenon („Świda”, „Korcza”) 112–113, 155, 299, 329, 393
Socha Skarbimir 30
Sochacka Bronisława 323
Sochacki Ludwik 316
Sochacki Roman („Żar”) 316
Sokołowska Salomea 201–202
Sokół Zofia 19, 20, 23, 108
Sołtys Henryk 320
Sołtysik Kazimierz 269
Sosnkowski Kazimierz 50, 98, 391
Sotirovič Dragan Mihajlo („Draža”) 156–157, 382
Sotirovič Dragan Mihajlo („Draža”) 30, 341
Sowa Władysław 121
Spychalski Józef („Luty”) 21, 36, 114, 156, 334, 367, 385, 392
Stabrawa Adam („Borowy”) 134
Stachak Karol („Róża”) 141, 364
Stachowicz Władysław 111–112, 162, 172, 192–196, 223, 235, 270, 283, 295, 300, 302, 362–363, 397, 412, 434–435
Stalin Józef 70, 93, 245, 255, 275, 301, 396
Stańko Antonio 23
Stańko Helena (siostra Benigna) 139
Stańko Jan („Szczupak”) 66, 311–312
Stawarz Henryk („Sęp”, „Czarny”) 82, 90, 100, 102, 104–106, 116, 119, 121, 135, 165–167, 170, 174, 227, 250, 294, 297, 309, 330, 340, 349, 374, 381, 418–419, 440
Stawarz Jan („Sęk”) 104–105, 135, 309, 381
Stawiński NN 236–237, 300
Stapor Henryk („Sroka”) 323
Stelmach Michał („Koło”) 310
Sternal Michał („Morski”), ks. 87, 318
Stęga Bronisław („Szczygieł”, „Kolejarz”) 362, 405
Stokłosa Maria („Marta”), z d. Zagrodnik 323
Stokłosa Tomasz 219
Stopa Franciszek („Okor”) 85, 87
Strączek/Strążek Józef 314
Struczkowski Romuald *vel* Roman Daszyński 122
Strumski Andrzej 383
Strumski Kazimierz („Tyran”, „Dan”, „Zygmunt”, „Światowy”) *vel* Tadeusz Ostrowski 139, 156, 158–159, 292, 302, 336, 381–382
Strumski Władysław („Brutus”, „Chlebowicz”, „Laszkiewicz”, „Szeryf”) 153, 156–159, 292, 302, 382–383, 437
Strużyński Marian 259
Strzelecka Irena 94, 102
Strzembosz Adam 129
Strzembosz Tomasz 19, 23, 80, 146, 147, 151
Styka Antoni 320
Styka Bronisław („Lew”) 320
Styka Franciszek 377
Styka Fryderyk („Zdun”) 320
Styka Ignacy („Dąb”) 320
Styka Jan 227, 273, 419, 435
Styka Ludwik 255, 320, 431
Styka NN, z Woliczki 176
Styka Paweł („Szpak”) 318
Styka Stanisław 320
Styka Tomasz 320
Styka Władysław („Miły”) 320, 432
Suchcitz Andrzej 23
Sulikowski Kazimierz 324
Sulislawski Kazimierz („Żubr”) 325
Sum Jan 234, 425
Sum Stanisław 231, 234, 425
Surażski Juliusz 267
Surdej Mirosław 19, 20, 33, 91, 92, 149, 206, 220, 221, 246, 254, 255
Surdej Mirosław 33, 91, 149, 220–221, 254
Surdal Julian („Siłacz”, „Wrona”) 174, 227–228, 246, 250, 270, 320, 419–420, 435
Surowiec Franciszek („Otręba”) 318
Surowiec Henryk („Sej”) 307, 319
Surowiec Jan („Rydz”) 85, 87, 173, 316, 370, 374, 376, 380, 388

Surowiec Janina 219, 406
 Surowiec Leon („Wrota”) 318
 Surowiec Ludwik 318
 Surowiec Łukasz („Szczurek”) 318
 Surowiec Piotr 318
Surowiec Stanisław („Unikat”) 174, 232, 250, 274, 318, 325, 383, 427, 440
 Surowiec Władysław 318
 Swoboda Władysław *zob.* Gaba Władysław
 Synoś Bronisław 337
 Synowiec Tadeusz („Śmigło”) 62, 314
Syzdek Bronisław 162
 Szafran Bronisława („Jodelka”) 323
 Szafran Jan 230, 316, 423
 Szafran Maria 324
 Szalony Stanisław („Żubr”) 274, 318, 325
 Szalony Tadeusz („Adam”) 320
 Szalony Tadeusz 318
Szarota Tomasz 20, 79, 145
Szary Artur 19, 27–29, 45, 63, 70, 74, 100, 142, 168, 182, 183, 187, 201, 204, 209, 230, 250, 322, 323, 329, 335, 355, 361, 366, 377, 385, 424
Szary Franciszek 216–217, 331, 383, 406, 433
 Szary Kazimierz 79, 81, 83
 Szawan Florian („Szalewski”), ks. 113
 Szczepan Aleksander („Stanisław”) 65, 312
 Szczepan Józefa („Irena”) 314
 Szczepanik Rudolf 175
 Szczepanik Władysław 120
 Szczepański Mieczysław („Dębina”) 399
Szczepański Wojciech 30
 Szczepka Wojciech 176
 Szela Jan („Kluczyk”) 332
 Szeliga Franciszek („Młot”) 322
 Szeliga Franciszek, s. Antoniego 322
 Szeliga Franciszek, s. Jana 322, 332
Szeliga Stanisław („Stach”, „Kruk”) 74, 124, 208, 242, 251, 271, 288, 292, 299, 303, 311, 314, 346, 383, 436–437, 441
 Szeliga Tadeusz („Gryf”, „Sęp”), TW „Groch” 101
 Szeliga Zofia 321
 Szendzielarz Zygmunt („Łupaszko”) 261, 387
 Szkoła Antoni („Oracz”) 325
 Szkoła Jan („Lach”) 321
 Szkoła Karol 325
 Szkoła Stanisław 200
 Szmigiel Antoni 228, 273, 421
Sznajder Stanisław 31, 339

Sznepf Oswald 268
 Szopa Franciszek 221, 274, 410
Szopa Piotr 19, 20, 25, 26, 29, 42, 44–45, 61, 72, 77, 85, 90, 95, 101, 102, 109–111, 114–115, 119, 121, 130–131, 133, 151–152, 154–155, 275, 296, 341, 352, 355, 367
 Szpala Kazimierz 337
 Szpunar E. 272
Szubarczyk Piotr 387
Szulc Stefan 220
 Szulakow Andriej 246
 Szurmiński Wojciech („Sęp”) 337
Szwagrzyk Krzysztof 264
 Szybisty Stanisław („Stefan”) 94, 96
 Szybkowski Tadeusz („Sas”) 364
 Szyller Adela 384
 Szyller Antonina, z d. Moras 384
 Szyller Emilia 384
 Szyller Jan 384
Szyller Józef („Szczery”, „Dzik”) 170–172, 174, 206, 218–219, 228, 245, 247, 250–252, 270, 274, 294, 297–298, 301, 374, 384, 405–407, 433, 440
 Szyller Kacper 384
 Szyller Władysław 384
Szymaniak Marek 298
 Szymański Józef 110
 Szymański Tadeusz 318
Szymaszek Jan 23

Ś

Śladecka Magdalena 18
 Śledziona Piotr 124
 Ślęzak Bolesław („Bicz”) 323
 Ślęzak Leon 322
Śmietanka-Kruszelnicki Ryszard 24, 34, 79
 Śmigła Józef 175
 Światło Józef 343, 348
 Świda Józef („Lech”) 108
 Świder Antoni 314
 Świder Bronisław („Ruczaj”, „Rygor”) 85–86, 312, 317–318, 376
 Świder Eugeniusz 318
Świder Franciszek („Morol”) 73, 121, 142, 206, 236–237, 294, 299, 318, 384–385, 404, 444
 Świder Genowefa, z d. Pączek 209
 Świder Grzegorz 314
 Świder Henryk („Skowron”) 164, 255, 314, 432
 Świder Jan, s. Józefa 173, 284, 309

Świder Józef („Flaszka”) 163, 173, 312, 432
 Świder Julian 274
 Świder Maria 222, 380, 410
 Świder Roman („Unikat”, „Kowadło”) 316
Świder Stanisław („Lew”) 112, 131, 164, 172,
 186–187, 189, 193–195, 197–198, 237, 244,
 250, 270–271, 274, 283, 301, 303, 312, 385,
 405, 411, 434, 439, 442
Świder Stanisław, s. Mateusza 168, 173, 250,
 270, 385, 436
 Świder Szymon 314–315
 Świder Tadeusz 314
 Świder Wincenty 176, 233
 Świder Władysław 314
Świeboda Józef 335, 349, 355, 379
 Świetlik Józef 233, 429
 Świetlik Konrad 259
 Świetlik Tomasz 228, 273, 421
 Świętoń Józef 234, 274
 Świstara Jan 309, 312

T

Tabaczyński Karol 189
Tarnawska Wanda 27
 Tarnawski Jan („Sroka”) 325
 Tarnowski Aleksander 130
 Tasiemski Kazimierz 266, 268
 Tataj Jan 259, 378
 Tatar Stanisław („Erazm”) 141, 394
 Tebik Ludwik 155
 Tendera Władysław 174, 246, 250, 270–271,
 275, 301, 320, 435, 440
Terlecki Ryszard 17, 18
 Tobiasz Michał 214
 Tobiasz Wojciech 176
 Tobiusz Władysław 104
Tochman Krzysztof A. 20, 259, 349, 378
 Tokarz Władysław 332
 Tomasik Mieczysław 324
 Tomczyk Stanisław 174, 192, 195, 317
 Tomicki Stanisław („Kulawy”) 260
 Topolski Franciszek („96”) 143, 360
Topolski Jerzy 37
 Toś Bronisław 237
 Towarnicki Tadeusz („de Vran”) 108
 Traczykowski Bronisław 225, 416
 Trala Franciszek („Tartak”) 312
 Trala Rudolf („Kujon”) 312
 Trala Rudolf („Paluch”) 312

Trala Tomasz („Tuńczyk”, „Tomasz”) 60, 62,
 85, 312, 339
 Trala Walenty 312
 Trawiński Zenon *zob.* Kamiński Franciszek
 Trela Józef 119
 Tretiakowa Nina 79
 Trojan Aleksander 232, 428
 Trojan Szymon 274
 Tryliński Władysław 349
 Trytka Wojciech, ks. 274
 Trzeciak Franciszek („Rój”) 312
 Trzeciak Franciszek („Szczerbiec”) 321, 339
 Trzeciak Franciszek, z Rudnej 191
 Trzeciak Jadwiga 273
 Trzeciak Jakub 321
 Trzeciak Józef 190–191, 321, 353, 396
 Trzeciak Maria 321
 Trzeciak Monika 75, 190–191, 353
 Trzeciak Sebastian 117
 Trzeciak Stanisław („Lis”) 321
 Trzeciak Stefan („Brzoza”) 323
 Trzeciak Władysław 323
 Trzeciak Zofia 312
Turlejska Maria 18, 91
Tyrybon Zdzisław („Szpak”) 61, 64, 68, 312
 Tyrybon/Tyrybosz Tadeusz 312
 Tyszkiewicz [Jerzy], z Weryni 94

U

Ungehauer Ferdynand 321
 Ungehauer Karol 321
 Urban Edward 309
 Urban Józef 273
 Urban Tadeusz 309
 Urban Władysław („Kruk”) 61, 63, 66, 308–
 309
 Urbanik Mieczysław („Sęk”, „Łoza”) 90, 100,
 102, 106, 166, 244, 375
Urbanik Mieczysław 19, 89, 90, 101, 102, 103,
 104, 105, 106, 119, 310, 374
Urbanik Stanisław 42
 Urzyński Zbigniew 91
 Ustrzycki Augustyn 175

W

Waltoś Edward („Granit”) 323
Waltoś Fabian Sebastian („Sowa”, „Krab”)
 155–157, 321, 336, 385

- Waltoś Florian 383
 Waltoś Jan 321
 Waltoś Kazimierz („Wróbel”) 323
 Wałęga Mieczysław („Jur”, „Mat”) 86, 140, 188
 Wałkow NN *zob.* Wołkow Jan
 Warczak Andrzej („Wrona”) 323
 Warczak Jakub 323
 Warecki Aleksander 349
 Warzocha Feliks 168, 173, 238, 316
 Wasacz NN 216, 317
 Waszkiewicz Józef 266, 268
 Watras Józef („Mały”) 321
 Watras Teofila 321
 Wawszczak Zofia 368
 Wąsik Michał 173, 251, 274, 440
 Wąsik NN, z Rudnej Wielkiej 104
 Wąsik Tadeusz („Sęp”) 201, 323
 Wcisło Franciszka 232, 273–274, 428
 Wdowiarz Ludwik 310
 Wdowik Józef („Miecz”) 318
 Wendrowski Henryk („Józef”) 259
 Wępieć Stanisław 323
 Werelusz Jan („Meszt”/„Maszt”) 65, 314
 Werelusz Józef 314
 Węgiński Jerzy 20
 Węglarz Andrzej 314
 Węglarz Florian („Sęp”, „Tatar”) 325
 Węglarz Maria 314
 Węglarz Rudolf („Ryś”) 67, 176, 233, 313–314
 Węglarz/Węgrzyn Onufry („Jaskier”) 314
 Wiatr Julian 227, 420
 Wiatr Narcyz („Zawojna”) 100, 400
 Widak Florian 325
 Widak Henryk 325
 Wiecha Stanisław 231
 Wierzchowicz Piotr 90
 Wielgosz Filip 130
 Wieliczko Ignacy 246
 Wieliczko Mieczysław 19, 21
 Wiercioch Jan („Cios”), TW „Jeleń” 90, 110
 Wierzbieniec Waclaw 89
 Wierzyński Mieczysław 325
 Wiewióra Franciszek 320
 Wiewióra Ignacy („Wolny”) 320
 Wiktor Leszek/Lesław 117, 180, 309
 Wiktor Zdzisław („Budrys”) 61, 117, 180, 309
 Wilbik-Jagusztynowa Weronika („Błyskawica”) 100, 103
 Wilbik-Jagusztynowa Weronika 17, 89, 100, 101, 103
 Wilczek Szymon 322
Wilczyński Józef 117, 385–386
 Wilga Stanisław 174, 320
 Wilk Franciszek 143
 Wilk Julian 100
 Wilk Wojciech 226, 417
 Wilusz Bronisław („Ząbek”) 42
 Winiarski Wiktor 176
 Wiśniowski Stanisław („Wrzos”, „Kłos”) 67
Witalec Robert 42
 Witalis NN 272
Witek Kazimierz 193, 248, 386
 Witek Piotr 178
Witek Władysław 203, 248, 386
 Witos Wincenty 88, 135, 404
 Wladek Jan 97
Włodyka Józef 244, 249, 386
 Włodyka Piotr („Krak”) 103
 Włodyka Roman („Brzezina”, „Brzoza”) 103
 Wnorowska Alicja („Ewa”) 144, 258
Wnuk Rafał 18, 20, 24, 79, 145, 148, 254, 259
 Wochanek Bronisław („Andrzej”) 140
 Wojciechowska Zofia, z d. Świder 200
 Wojciechowski Bolesław 199–200, 274, 295, 340, 362, 369, 399, 439
 Wojciechowski Kazimierz 200
 Wojciechowski Klemens („Nart”) 321, 325
 Wojnar Franciszek 227, 274, 420
 Wojton Antoni 319
 Wojton Henryk („Bogumił”) 87, 322–323, 381, 391
 Wojton Janina („Olga”) 323
 Wojton Stanisław 323
 Wojtoń Henryk („Krzem”) 104–106
 Wojtoń Józef *zob.* **Bąk Jan**
 Wojtoń Władysław („Kruk”) 118, 323
Wojtusik Julian 243, 274, 298, 362, 386–387, 404
 Wołek Leopold („Stach”) 61, 66, 307–308, 311
 Wołek Ludwik („Jacek”) 311
 Wołek Wojciech („Sęk”) 311
Wołkow Jan 68, 259–261, 263, 343, 387
 Wołoszyn NN 79, 83, 354
Wołowiec Antoni („Pantera”) 28, 114–115, 292, 302, 304, 314, 338, 387, 391
 Wołowiec Czesław 274, 440
 Wołowiec Franciszek 174, 320
 Wołowiec Władysław („Śmiały”) 320, 357
 Worosł Jan („Wrzos”) 60, 312
 Worosł Józef („Betun”) 312

Worosz Michał („Wacek”/„Walek”) 66, 311–312
 Worosz Piotr („Waga”) 312
 Worosz Stanisław („Kurząc”) 312
 Worosz Stanisław („Walas”) 312
 Woźniak Jan 211
 Woźniak Maria 211
 Woźniak Piotr 30
 Woźniak Stanisław 210, 246, 295, 435
 Woźniak Wincenty 234
 Woźny Franciszek 321
 Woźny Józef 321
 Woźny Tadeusz („Grzyb”) 323
 Woźny Wojciech 273, 420, 424
 Wójcik Bogusław 17, 19, 20, 25, 89, 95, 100, 102, 104, 116, 122, 155, 165
 Wójcik Bronisław 323
 Wójcik Jan („Szpada”) 384
 Wójcik Józef („Artur”) 320
 Wójcik Stefan 103–104, 116, 165, 323
 Wójcik Tomasz 100, 102
 Wójcik Władysław 155, 323
 Wójcik Zbigniew Kazimierz 20, 25, 26, 95, 122, 339, 349, 365, 388
Wrażen Stanisław („Brzezina”), ks. 62, 65, 84, 242, 262, 314, 339, 352, 355, 388
 Wróbel Adam 175–176, 192, 332, 399

Z

Zabierowski Stanisław 25
 Zaborski Marcin („Zagłoba”) 264–265
Zaborski Marcin 130, 264, 265
 Zadziński Józef („Wołyniak”) 205
Zagórski Andrzej 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 49, 53, 71, 72, 85, 113, 116, 120, 132, 133, 157, 205, 335, 339, 342, 343, 349, 350, 358, 360, 365, 367, 368, 374, 377, 379
 Zagrodnik Maria *zob.* Stokłosa Maria
Zagrodnik Stanisław („Łopata”, „Sokół”) 173–174, 230, 238, 255, 292, 388, 423, 430
 Zagrodnik Zdzisław 174, 318
 Zając Andrzej 177
 Zając Czesław 178
 Zając Franciszek 231
 Zając Jan, z Raclawówki 178,
 Zając Jan, ze Stykowa 231, 425
 Zając Józef 318
 Zając Kazimierz 177, 231, 425
 Zając Leon 178
 Zając Piotr („Głaz”) 318
 Zając Roman („Rower”) 318
 Zając Stanisław 230, 316, 423
 Zając Tadeusz 316
 Zając Władysław 206–207, 228, 294–295, 380, 388, 405
 Zakrzewski Edward („Koścień”) 63, 309
 Zakrzewski Kazimierz („Lipień”) 63, 309
Zakrzewski Włodzimierz 18
Zapart Robert 62
 Zapolski Henryk 267
Zaremba Marcin 19, 20, 142, 145, 146, 147
Zaremba Paweł 91
 Zarowia Michał 175
 Zawisza Anna 218
 Zawisza Henryk 121
 Zawisza Józef („Czarny”) 318
 Zawisza Karolina 218–219
 Zawiślak Stanisław („Zelówka”) 117, 312
 Ząbczyk Franciszek 318
 Ząbczyk Roman („Sosna”) 325
 Ząbczyk Władysław, ks. 314
 Ząbczyk Zygmunt („Grom”) 314
Zblewski Zdzisław 19, 24, 367
 Zdrojewska Jolanta 336
 Zdrojewski Mieczysław („Orzeł”) 336
 Zdun Edward („Garbaty”) 164, 167, 174, 184, 193–194, 196, 224–225, 236, 243, 255, 310, 413, 415, 430
 Zdun Józef („Zając”) 312
 Zdun Stanisława, z d. Kawalec 214
 Zdun Tadeusz („Zemsta”) 60, 63, 65, 312
 Zdun/Zduń Józef („Króćica”, „Wisła”) 111–112, 121, 163, 174, 183–184, 193, 196–197, 235, 241, 243, 255, 312, 431
 Zieliński Ignacy 176
 Zieliński Jan („Zagroda”) 74, 142
 Zieliński Kazimierz („Olchowy”) 382
 Zieliński Tadeusz („Obuch”) 157
 Zieliński/Zielnicki Piotr 105, 175
 Ziemianin Jan 324
 Zięba Jan („Góra”) 89–90
 Zięba Julian („Ząb”) 63, 316
 Zięba Władysław 231, 424
 Zimny Władysław („Dunin”/„Dumin”) 110
 Ziółko NN („Walida”) 115
 Złamaniec Jan („Grab”) 192, 249
 Złotek Roman („Wyrwa”) 89–90
Zych Tadeusz 25
Zygo Michał Jan („Szymon”) 72, 74, 142, 301, 375, 388–389

Ż

Żakowski Jerzy 309

Żebrowski Leszek 20

Żenczykowski Tadeusz 130

Żmuda Józef 163, 237, 309

Żmuda Walenty 163, 174, 237, 309

Żoła Józef 225, 415

Żubryd Antoni („Zuch”, „Orłowski”) 205

Żukow Gieorgij 400

Żurek Jacek 139

Żurek Marian 178

Żymierski Michał („Rola”) 264

WYKAZ PSEUDONIMÓW

Numery stron podane zostały przy nazwiskach w indeksie nazwisk.

„12” TW *zob.* Moskwa Piotr
„42” *zob.* Mazurek Adam
„55” *zob.* Lazarowicz Adam
„506” *zob.* Kokoszka Józef
„507” *zob.* Koryl Józef
„508” *zob.* Murdzia Tadeusz
„555” *zob.* Gutkowski Józef
„69” *zob.* Kawalec Mieczysław
„95” *zob.* Dzieniowski Mieczysław
„96” *zob.* Topolski Franciszek
„97” *zob.* Graczkowski Stanisław
„98” *zob.* Ludwikowski Stanisław
„99” *zob.* Babiński Marian *vel* Boliński

A

„Ada” *zob.* Doroszuk Aniela
„Adam” *zob.* Bieszczanin Zygmunt
„Adam” *zob.* Boryczko Adam
„Adam” *zob.* Jemioła Franciszek
„Adam” *zob.* Pańczak Władysław
„Adam” *zob.* Szalony Tadeusz
„Adolf” *zob.* NN
„Agata” *zob.* Gajdek Adam
„Aleksander” *zob.* Lazarowicz Adam
„Andrzej” *zob.* Biliński Mirosław
„Andrzej” *zob.* Brydak Edward
„Andrzej” *zob.* Wochanke Bronisław
„Anoda” *zob.* Rodowicz Jan

„Anna” *zob.* Leś Jan
„Antek” *zob.* Ciepliński Łukasz
„Antek” *zob.* Gajdek Adam
„Antoni” *zob.* Gawalewicz Irena, z d. Kołodziejczyk
„Antoni Orłow” *zob.* Heilman-Rawicz Kazimierz
„Apk” *zob.* Ciepliński Łukasz
„Artur” *zob.* Wójcik Józef
„Augustyn” *zob.* Rząsa Leopold

B

„Balbina” *zob.* Chmiel Helena
„Baltazar” *zob.* Czyż Józef Jan
„Banita” *zob.* Nycz Franciszek
„Bankier” *zob.* Gawalewicz Lesław
„Barański” *zob.* Gutkowski Józef
„Bartek” *zob.* Saturn Józef
„Baryka” *zob.* Madejewski Jan
„Basza” *zob.* Basak Zdzisław
„Ben” *zob.* Bereś Michał
„Beton” *zob.* NN
„Betun” *zob.* Worosz Józef
„Biały” *zob.* Jankowski Jan
„Biały” *zob.* Maś Stanisław
„Biały” TW *zob.* Bednarski Hieronim
„Bicz” *zob.* Bednarz Józef
„Bicz” *zob.* Kubicz Ludwik

„Bicz” *zob.* Rejman Franciszek
 „Bicz” *zob.* Ślęzak Bolesław
 „Bies” *zob.* Pado Władysław
 „Blady” *zob.* Jucha Marian
 „Blizbor” *zob.* Baran Piotr
 „Bluszcz” *zob.* Molenda Henryk
 „Błyskawica” *zob.* Jastrzębski Włodzimierz
 „Błyskawica” *zob.* Wilbik-Jagusztynowa Weronika
 „Bocian” *zob.* Łagowski Edward
 „Bodziec” *zob.* Bylica Józef
 „Bogumił” *zob.* Wojton Henryk
 „Bogusław” *zob.* Bernatowicz Zbigniew
 „Bogusław” *zob.* Rzepka Józef
 „Boja” *zob.* Depa Franciszek
 „Borek” *zob.* Brydak Julian
 „Borowy” *zob.* Stabrawa Adam
 „Boruta” *zob.* Składzień Władysław
 „Boryna” *zob.* Kryda Marian
 „Boryna” *zob.* Rządcki Józef
 „Bożęta” *zob.* NN
 „Bór” *zob.* Komorowski Tadeusz
 „Broda” *zob.* Bartosik Władysław
 „Brona” *zob.* Lewicki Henryk
 „Brona” *zob.* Pieńkowski Stanisław
 „Bruno” *zob.* Dziekoński Kazimierz
 „Bruno” *zob.* Książarczyk Franciszek
 „Brutus” *zob.* Strumski Władysław
 „Bruzda” *zob.* Kawa Tadeusz
 „Bruzda” *zob.* Lib Józef
 „Brzana” *zob.* Białek Antoni
 „Brzeski” *zob.* Bednarz Leon
 „Brzezina” *zob.* Włodyka Roman
 „Brzezina” *zob.* Wrażeń Stanisław
 „Brzostek” *zob.* Mik Jan
 „Brzoza” *zob.* Braiter Lesław *vel* Karol Brzozowski
 „Brzoza” *zob.* Dziedzic Franciszek
 „Brzoza” *zob.* Skupień Walenty
 „Brzoza” *zob.* Trzeciak Stefan
 „Brzoza” *zob.* Włodyka Roman
 „Budrys” *zob.* Wiktor Zdzisław
 „Bukowy” *zob.* NN
 „Burza” *zob.* Grzebyk Karol
 „Burza” *zob.* Rzucidło Stanisław
 „Bylina” *zob.* Gielnik Leon

C

„Cel” *zob.* Nabożny Franciszek
 „Cezar” *zob.* Cisło Józef

„Chart” *zob.* Kędzior Jan
 „Chlebowicz” *zob.* Strumski Władysław
 „Chmiel” *zob.* Rogala Józef
 „Chmielnik” *zob.* Rogala Józef
 „Chojny” *zob.* Gorzelski Zenon
 „Cichy” *zob.* Kurzaja Tadeusz
 „Cień” *zob.* Grzesik Józef
 „Cios” *zob.* Wiercioch Jan
 „Ciupaga” *zob.* Güntner Rudolf
 „Copkis” *zob.* Kubisz Jan
 „Czajka” *zob.* Czach Tadeusz
 „Czajka” *zob.* Rusin Kazimierz
 „Czarna” *zob.* Cypryś-Bezruszko Stanisława
 „Czarny” *zob.* Rożkiewicz Roman
 „Czarny” *zob.* Stawarz Henryk
 „Czarny” *zob.* Zawisza Józef
 „Czarny Sędzia” *zob.* Kocan Wojciech
 „Czczuga” *zob.* Franczyk Andrzej

Ć

„Ćma” *zob.* Bosek Jan

D

„Daleki” NN
 „Dan” *zob.* Strumski Kazimierz *vel* Tadeusz Ostrowski
 „Dańczak” *zob.* Błażewski Wiktor Tadeusz
 „Dawid” *zob.* Kogut Władysław
 „Dąb” *zob.* Białak Józef
 „Dąb” *zob.* Bijoś Edward
 „Dąb” *zob.* Biliński Jerzy
 „Dąb” *zob.* Rabczak Jan
 „Dąb” *zob.* Różewicz Franciszek
 „Dąb” *zob.* Styka Ignacy
 „Dąbczak” *zob.* Feret Tadeusz
 „De Vran” *zob.* Towarnicki Tadeusz
 „Dendy” *zob.* Piela Stanisław
 „Dewajtis” *zob.* Brzęk Gabriel
 „Dębina” *zob.* Długosz Adam
 „Dębina” *zob.* Szczepański Mieczysław
 „Długi” *zob.* Gotkowski Bronisław
 „Dobry” *zob.* Chrapkiewicz Franciszek *vel* Chapeville François
 „Dorsz” *zob.* Dynia Władysław
 „Drań” *zob.* Łabaj Władysław
 „Draza” *zob.* Sotirovič Dragan Mihajlo
 „Drozd” *zob.* Paśkiewicz Augustyn *vel* Augustyn Jurkiewicz

„Druh” *zob.* Pilecki Witold
 „Drukarz” *zob.* Pajda Czesław
 „Drzazga” *zob.* Mirek Jan
 „Drzewo” *zob.* Łopatka Andrzej
 „Dubiel” *zob.* Jucha Józef
 „Duma” *zob.* Polak Franciszek
 „Dunin”/ „Dumin” *zob.* Zimny Władysław
 „Dupnik” *zob.* Depa Jan
 „Dym” *zob.* Draus Jan
 „Dyzma” *zob.* Lutak Józef
 „Dziamiczyk” *zob.* Rzucidło Stanisław
 „Dzik” *zob.* Szyller Józef
 „Dziryt” *zob.* Rachwał Mieczysław
 „Dźwięk” *zob.* Kogut Władysław

E

„Edward” *zob.* Mołojec Bolesław
 „Ela” *zob.* Rusin Elżbieta
 „Elfa” *zob.* Ostrowska-Glinkowska Karolina
 „Erazm” *zob.* Tatar Stanisław
 „Ewa” *zob.* Burówna Emma/Ewa
 „Ewa” *zob.* Pisarek Stefania, po mężu Szymańska
 „Ewa” *zob.* Wnorowska Alicja

F

„Fil” *zob.* Nowak Franciszek
„Filoncyn” *zob.* Kokoszka Józef
„Fis” *zob.* Grendys Antoni
„Flaszka” *zob.* Świder Józef
„Florian” *zob.* Kogut Tadeusz
„Florian” *zob.* Ruśkiewicz Stanisław
„Franciszek” *zob.* Grzesik Tadeusz
„Funio” *zob.* Pajda Stefan

G

„Garbaty” *zob.* Zdun Edward
 „Garda” *zob.* Godlewski Edward
 „Gaz” *zob.* Nowak Stanisław
 „Giewont” *zob.* Jankowski Jan
 „Gil” *zob.* Panek Stanisław
 „Głaz” *zob.* Konieczkowski Roman
 „Głaz” *zob.* Zajac Piotr
 „Głóg” TW *zob.* Gubernat Józef
 „Gołąb” TW *zob.* Rączy Antoni
 „Gopło” NN
 „Góra” *zob.* Czach Michał
 „Góra” *zob.* Zieba Jan

„Góral” *zob.* NN
 „Górski” *zob.* Niemiec Marcin
 „Grab” *zob.* Irzeński Leopold
 „Grab” *zob.* Kojder Władysław
 „Grab” *zob.* Złamaniec Jan
 „Grabik” *zob.* Sagan Franciszek
 „Grabowski” *zob.* Niećko Józef
 „Granit” *zob.* Waltoś Edward
 „Grażyna” *zob.* Burówna Emma/Ewa
 „Grażyna” *zob.* Orbaczevska Janina
 „Groch” TW *zob.* Szeliga Tadeusz
 „Grom” *zob.* Ząbczyk Zygmunt
 „Grot” *zob.* Długosz Jan, z Trzciany
 „Grubaś” *zob.* NN Piotr
 „Gruby” *zob.* Piątek Stanisław, z Trzciany
 „Grusza” *zob.* Dziedzic Tadeusz
 „Gruz” *zob.* Litwin Henryk
 „Gryf” *zob.* Grabowski Stanisław
 „Gryf” *zob.* Szeliga Tadeusz
 „Grzmot” *zob.* Ciepliński Łukasz
 „Grzmot” *zob.* Nyzio Jan Zbigniew
 „Grzyb” *zob.* Woźny Tadeusz

H

„Halny” *zob.* Bembenek Michał
„Harnaś” *zob.* Gutkowski Jan
„Hubert” *zob.* Kogut Władysław
„Hubert” *zob.* Pieńkowski Stanisław
„Huzar” *zob.* Hodyr Jan

I

„Igła” *zob.* Migąła Jacek
 „Ignac” *zob.* NN
 „Ignacy” *zob.* Jędrzejowicz Jan
 „Igor” *zob.* Lachcik Ludwik
 „Ikar” *zob.* Stefan Sieńko *vel* Kazimierowicz
 Andrzej *vel* Kazimierz Słaby
 „Irena” *zob.* Szczepan Józefa
 „Irys” *zob.* Pańczak Maria, z d. Geroń
 „Iskra” *zob.* Łagowski Mieczysław
 „Iza” *zob.* Kawalec Mieczysław

J

„Jacek” *zob.* Wołek Ludwik
„Jadwiga” *zob.* Fuglewicz Katarzyna
„Jadzia” *zob.* Czech-Kozdrańska Aniela
„Janczar” *zob.* Rogala Stanisław, s. Teofila
„Janek” *zob.* Paduch Jan

„Janek” *zob.* Bednarz Władysław
 „Janina” *zob.* Geroń Aleksandra, z d. Pruchniewicz
 „Jan Kępski” TW *zob.* Urbanik Mieczysław
 „Janosik” *zob.* Bassara Jan
 „Jar” *zob.* Ostrowska-Grochala Zofia
 „Jarzębina” *zob.* Ostrowska-Grochala Zofia
 „Jarzyna” *zob.* Orszulak Mieczysław
 „Jasion” *zob.* Miśta Stanisław
 „Jaskier” *zob.* Węglarz/Węgrzyn Onufry
 „Jaskuła” *zob.* Kwoka Jan
 „Jastrząb” *zob.* Bednarz Jan
 „Jastrząb” *zob.* Jastrzębski Bolesław
 „Jastrząb” *zob.* Rzepka Stanisław Mieczysław
 „Jaszczur” *zob.* Nasierowski Jerzy
 „Jelec” *zob.* Rodzoń Paweł
 „Jeleń” *zob.* Gniewek Stanisław
 „Jeleń” *zob.* Sawuła Henryk
 „Jeleń” TW *zob.* Wierciuch Jan
 „Jemiola” *zob.* Rossiński Czesław
 „Jerzy” *zob.* Heil Edward
 „Jerzy” *zob.* Nitka Kazimierz
 „Jesewicz” *zob.* Kowal Ludwik
 „Jesion” *zob.* Kubicz Wojciech
 „Jesiotr” *zob.* Rzaśa Leopold
 „Jodełka” *zob.* Gdowik Andrzej
 „Jodełka” *zob.* Szafran Bronisława
 „Jot” *zob.* Jedynak Józef
 „Józef” *zob.* Kogut Józef
 „Józef” *zob.* Nyzio Jan Zbigniew
 „Józef” *zob.* Wendrowski Henryk
 „Jur” *zob.* Wałęga Mieczysław
 „Jurand” *zob.* Majka Stanisław
 „Jurek” *zob.* Bartnik Józef
 „Jutrzenka” *zob.* Furman Antonina
 „Jutrzenka” *zob.* Pałka Ludwik

K

„Kaczor” *zob.* Frankiewicz Michał
 „Kaczor” *zob.* Kokoszka Jan
 „Kalbarczyk” *zob.* Kogut Tadeusz
 „Kamień” *zob.* Domino Władysław
 „Kamień” *zob.* Marcinkowski Mieczysław
 „Kamiński” *zob.* Hamiwka Jarosław
 „Kania I” *zob.* Machnica Franciszek
 „Kania II” *zob.* Gutkowski Józef
 „Kanion” *zob.* Gutkowski Stanisław
 „Kapelusz” TW *zob.* Gniewek Józef
 „Karas” *zob.* Pałka Władysław
 „Karl” NN
 „Karp” *zob.* Pięta Władysław

„Karp” *zob.* Rzepka Leon
 „Kasper” *zob.* Czyż Józef Jan
 „Kazimierz” *zob.* Maciołek Józef *vel* Józef Podgórski
 „Kępa” *zob.* Pypeć Józef
 „Kiełb” *zob.* Nitka Marian
 „Kikut” *zob.* Lubas Józef
 „Kikut” *zob.* Porada Eugeniusz
 „Klamra” *zob.* Lazarowicz Adam
 „Kloc” *zob.* Piątek Stanisław
 „Kluczyk” *zob.* Szela Jan
 „Kłós” *zob.* Boczkaj Walenty
 „Kłós” *zob.* Łyszczyk Edward
 „Kłós” *zob.* Wiśniowski Stanisław
 „Kmicic” *zob.* Czyż Kazimierz
 „Kmicic” *zob.* Kogut Józef
 „Kmicic” *zob.* Marcinkowski Mieczysław
 „Knotek” *zob.* Kloc Józef, z Głogowa
 „Kocirba” *zob.* NN Piotr
 „Kogut” *zob.* Piel Stanisław
 „Kolejarz” *zob.* Stęga Bronisław
 „Koło” *zob.* Stelmach Michał
 „Komar” *zob.* Kocan Tomasz
 „Komar” *zob.* Lubas Władysław Tomasz
 „Komar” *zob.* Majcher Stanisław
 „Kometa” *zob.* Kupkała Józefa
 „Kometa” *zob.* Litwin Józefa
 „Konar” *zob.* Bassara Józef
 „Konrad” *zob.* Ciepłiński Łukasz
 „Kora” *zob.* Depa Bronisław
 „Korab” *zob.* Brydak Edward
 „Korab” *zob.* Kokoszka Józef
 „Koral” *zob.* Kot Wincenty
 „Korczak” *zob.* Sobota Zenon
 „Korzec” *zob.* Piątek Józef
 „Korzeń” *zob.* Frankiewicz Józef
 „Kos” *zob.* Dziad Roman
 „Kos” *zob.* Koń Wincenty
 „Kostek” *zob.* Kawalec Jan
 „Kościarz” *zob.* Piel Stanisław
 „Kościelny” *zob.* Sarna Wincenty
 „Koścień” *zob.* Zakrzewski Edward
 „Kotlarczyk” *zob.* Kogut Tadeusz
 „Kotwicz” *zob.* Kalankiewicz Maciej
 „Kowadło” *zob.* Świder Roman
 „Kowal” *zob.* Kokoszka Jan
 „Kowal” *zob.* Panek Antoni
 „Kowal” *zob.* Rzucidło Kazimierz
 „Koza” *zob.* Lubas Józef
 „Kozak” *zob.* Salach Bronisław
 „Krab” *zob.* Waltoś Fabian Sebastian
 „Krak” *zob.* Rogala Henryk

„Krak” *zob.* Włodyka Piotr
 „Krakus” *zob.* Kłos Bronisław
 „Kret” *zob.* Grzesik Jan
 „Kret” *zob.* Kawalec Bronisław
 „Krop” NN
 „Króćca” *zob.* Zdun/Zduń Józef
 „Kruchniok” *zob.* Depa Tomasz
 „Kruczkowski” *zob.* Frankiewicz Józef
 „Kruk” *zob.* Bąk Michał
 „Kruk” *zob.* Dziedzic Józef
 „Kruk” *zob.* Janda Franciszek
 „Kruk” *zob.* Jankowski Jan
 „Kruk” *zob.* Kaszuba Wojciech
 „Kruk” *zob.* Kokoszka Teofil
 „Kruk” *zob.* Szeliga Stanisław
 „Kruk” *zob.* Urban Władysław
 „Kruk” *zob.* Wojtoń Władysław
 „Kruk II” *zob.* Nakoniecznikoff-Klukowski
 Przemysław
 „Krzem” *zob.* Wojtoń Henryk
 „Krzemień” *zob.* Kogut Tadeusz
 „Krzemień” *zob.* Konieczkowski Roman
 „Krzysztof” *zob.* Rzepka Józef
 „Krzywy” *zob.* Król Józef
 „Kuba” *zob.* Micał Augustyn
 „Kubacki” *zob.* Płonka Franciszek
 „Kuchniok” *zob.* Depa Tomasz
 „Kujon” *zob.* Trala Rudolf
 „Kula” *zob.* Ciupak Franciszek
 „Kulawy” *zob.* Tomicki Stanisław
 „Kurząc” *zob.* Worosz Stanisław
 „Kusy” *zob.* Międlar Marian
 „Kuźma” *zob.* Jagusztyn Władysław
 „Kwiatek” *zob.* Rzeszutek Tadeusz
 „Kwiatkowski” NN
 „Kwok” *zob.* Długosz Władysław

L

„Lach” *zob.* Szkoła Jan
 „Lampart” *zob.* Czajak-Rudnicki Franciszek
 „Lampart” *zob.* Lang Franciszek
 „Lanca” *zob.* Lubas Stanisław
 „Laszkiewicz” *zob.* Strumski Władysław
 „Lech” *zob.* Garnowski Władysław
 „Lech” *zob.* Świda Józef
 „Lelek” *zob.* Leśko Stanisław
 „Leon” *zob.* Król Józef
 „Leśniewicz” *zob.* Leśko Stanisław
 „Lew” *zob.* Kocan Julian
 „Lew” *zob.* Malczyński Marian
 „Lew” *zob.* Pacia Jan

„Lew” *zob.* Styka Bronisław
 „Lew” *zob.* Świder Stanisław
 „Lin” *zob.* Kot Władysław *vel* Władysław Pi-
 sarek
 „Lipa” *zob.* Lelek Antoni
 „Lipa” *zob.* Lubas Władysław
 „Lipień” *zob.* Zakrzewski Kazimierz
 „Lis” *zob.* Adamczyk Stanisław
 „Lis” *zob.* Gotkowski Władysław
 „Lis” *zob.* Pukała Edward
 „Lis” *zob.* Salach Tadeusz
 „Lis” *zob.* Trzeciak Stanisław
 „Liść” *zob.* Kawalec Józef
 „Litwos” *zob.* Czach Henryk
 „Log” NN
 „Ludwik” *zob.* Augustyn Józef
 „Luneta” *zob.* Lubas Józef
 „Lupin” *zob.* Florczykiewicz Jan
 „Lupin” *zob.* Sitarz Józef
 „Luty” *zob.* Spychalski Józef

Ł

„Łania” *zob.* Czyż Julia
 „Łata” *zob.* Czyż Stanisław
 „Łopata” *zob.* Zagrodnik Stanisław
 „Łoś” NN
 „Łoza” *zob.* Urbanik Mieczysław
 „Łupacz” *zob.* Rasz Jan
 „Łupaszko” *zob.* Szendzielarz Zygmunt

M

„Maciej” TW *zob.* Stefan Sienko *vel* Kazimie-
 rowicz Andrzej *vel* Kazimierz Słaby
 „Maczuga” *zob.* Czajak-Rudnicki Franciszek
 „Maj” *zob.* Marszałek Emilia
 „Majerek” *zob.* Dziedzic Walenty, s. Antonie-
 go
 „Mak” *zob.* Kocan Wojciech
 „Malinowski” *zob.* Paśkiewicz Augustyn *vel*
 Augustyn Jurkiewicz
 „Mały” *zob.* Watras Józef
 „Mały Szczepcio” *zob.* Słoński Marian
 „Marchewka” *zob.* Gotkowski Kazimierz
 „Marcin” *zob.* Frankiewicz Józef
 „Marian” *zob.* Nowotko Marceli
 „Marian” *zob.* Przybyło Jan
 „Mariusz” *zob.* Łopuski Jan
 „Marta” *zob.* Pelc Janina
 „Marta” *zob.* Stokłosa Maria, z d. Zagrodnik
 „Mat” *zob.* Wałęga Mieczysław

„Mauser” *zob.* Migała Bronisław, młodszy
 „Mazda” / „Mazdeka” *zob.* NN
 „Mazepa” *zob.* Miciek Władysław
 „Meszt” / „Maszt” *zob.* Werelusz Jan
 „Michał” *zob.* Książarczyk Franciszek
 „Miecz” *zob.* Wdowik Józef
 „Mikuś” *zob.* Miąsik Tadeusz
 „Miły” *zob.* Styka Władysław
 „Młot” *zob.* Maś Władysław
 „Młot” *zob.* Sagan Antoni
 „Młot” *zob.* Skupień Józef
 „Młot” *zob.* Szeliga Franciszek
 „Młotek” *zob.* Koń Andrzej
 „Mocny” *zob.* Mierzwa Edward
 „Moniek” *zob.* Słowski Karol
 „Monk” *zob.* Łopuski Jan
 „Morol” *zob.* Świder Franciszek
 „Morski” *zob.* Sternal Michał
 „Morwa” *zob.* Łopuski Jan
 „Most” *zob.* Polak Józef
 „Motor” *zob.* Baran Józef
 „Motyka” *zob.* Nowak Wojciech
 „Mól” *zob.* Kula Henryk
 „Mściciel” *zob.* Lis Wojciech
 „Mściwój” *zob.* Kopeć Marian

N

„Nałęcz” *zob.* Martynuska Władysław
 „Narew” *zob.* Nowak Bronisław
 „Nart” *zob.* Wojciechowski Klemens
 „Narwał” *zob.* Nitka Kazimierz
 „Nawrócony” *zob.* Bednarski Hieronim
 „Niedbały” *zob.* Grzesik Zygmunt
 „Niedźwiadek” *zob.* Okulicki Leopold
 „Niekłód” *zob.* Kogut Emil
 „Niewidomy” *zob.* Ruszel Jan
 „Niger” *zob.* Sikorski Stanisław
 „Nil” *zob.* Fieldorf August Emil
 „Norwid” NN
 „Nurek” *zob.* Nowicki Aleksander
 „Nut” *zob.* Kryda Marian

O

„Obacz” *zob.* Czyż Franciszek
 „Obacz” *zob.* Gotkowski Franciszek
 „Obuch” *zob.* Zieliński Tadeusz
 „Ogień” *zob.* Rogala Piotr
 „Ojciec Jan” *zob.* Przysiężniak Franciszek
 „Okienko” *zob.* Grygiel Karol
 „Okon” *zob.* Orbaczewski Władysław

„Okon” *zob.* Stopa Franciszek
 „Olcha” *zob.* Kot Andrzej
 „Olchowy” *zob.* Zieliński Kazimierz
 „Oleg” *zob.* Stefan Sienko *vel* Kazimierowicz
 Andrzej *vel* Kazimierz Słaby
 „Olek” *zob.* Gajdek Adam
 „Olek” *zob.* Geron Jan
 „Olek” *zob.* Rusin Aleksander
 „Olga” *zob.* Wojton Janina
 „Ołówek” *zob.* Batóg Wawrzyniec
 „Oracz” *zob.* Jagusztyn Władysław
 „Oracz” *zob.* Mazur Paweł
 „Oracz” *zob.* Szkoła Antoni
 „Orczyk” *zob.* Lazarowicz Adam
 „Orczyk” *zob.* Salach Paweł
 „Ordon” *zob.* Bachorz Roman
 „Organista” *zob.* Batóg Eugeniusz
 „Orkan” *zob.* Cieśla Zygmunt
 „Orkan” *zob.* Gołas Józef
 „Orkan” *zob.* Hadyś Mieczysław
 „Orlątko” *zob.* Błoński Eugeniusz
 „Orlę” *zob.* Skorupski Józef
 „Orlik” *zob.* Błazewski Wiktor
 „Orlik II” *zob.* Dziekoński Kazimierz
 „Orłowski” *zob.* Żubryd Antoni
 „Orwid” *zob.* Kawalec Henryk
 „Orzech” *zob.* Piątek Edward
 „Orzeł” *zob.* Draus Zdzisław
 „Orzeł” *zob.* Gałek Józef
 „Orzeł” *zob.* Heilman-Rawicz Kazimierz
 „Orzeł” *zob.* Zdrojewski Mieczysław
 „Oset” *zob.* Bembenek Michał
 „Oset” *zob.* Murdzia Tadeusz
 „Ostoja” *zob.* Paśko Tadeusz
 „Otręba” *zob.* Surowiec Franciszek
 „Ozimek” *zob.* Kloc Stanisław

P

„Pal” *zob.* Borowiec Antoni
 „Paluch” *zob.* Trala Rudolf
 „Pantera” *zob.* Wołowicz Antoni
 „Pasterz” *zob.* Niemczycki Ludwik
 „Paulka” *zob.* Kokoszka Tomasz
 „Paweł” *zob.* Finder Paweł
 „Paweł” *zob.* Słabosz Antoni
 „Pawlita” *zob.* Ciepłiński Łukasz
 „Pień” *zob.* Mikosz Ludwik
 „Piła” *zob.* Koryl Józef
 „Pingwin” *zob.* Skubisz Władysław
 „Piotr” *zob.* Bałda Jan
 „Pióro” *zob.* Bosek Walenty

„Pług” *zob.* Ciepliński Łukasz
 „Podkuwacz” *zob.* Czajak Antoni
 „Pokusa” *zob.* NN
 „Pokusa” *zob.* Słowik Feliks
 „Pomidor” *zob.* Frankiewicz Józef
 „Pomorski” *zob.* Lazarowicz Adam
 „Ponury” *zob.* Piwnik Jan
 „Prędkie” *zob.* Gniewek Józef
 „Prędkie” TW *zob.* Urbanik Mieczysław
 „Prus” *zob.* Kędzior Władysław
 „Pryc” *zob.* Miś Stanisław, s. Macieja
 „Prygoń” *zob.* Czach Walenty
 „Przybysz” *zob.* Rączy Władysław
 „Przyrwa” *zob.* Pater Wojciech
 „Przystów”/„Przysłów” *zob.* Kwoka Franciszek, s. Jakuba
 „Przyszłość” *zob.* Czyż Julian
 „Psarski” *zob.* Kawalec Mieczysław
 „Psiakrytka” *zob.* Maś Józef
 „Ptaszor” *zob.* Paśkiewicz Augustyn *vel* Augustyn Jurkiewicz
 „Pudełko” *zob.* Sarna Edmund/Edward
 „Puchacz” *zob.* Balawender Jan
 „Pypeć” *zob.* Pomianek Eugenia

R

„Radło” *zob.* Skupień Jan
 „Radosław” *zob.* Mazurkiewicz Jan
 „Rajtuz” *zob.* Gawel Mieczysław
 „Rak” *zob.* Adamiec Bronisław
 „Rak” *zob.* Frankiewicz Michał
 „Rak” *zob.* Kłos Marian
 „Rak” *zob.* Rączy Antoni
 „Rakoczy” *zob.* NN
 „Rawicz” *zob.* Kocur-Karski Jan
 „Rdzeń” *zob.* Franczak Andrzej
 „Rekin” *zob.* Rzepka Józef
 „Rekrut” *zob.* Rzepka Mieczysław
 „Rembisz” *zob.* Pado Jan
 „Rembisz” *zob.* Przywara Władysław
 „Retus” *zob.* Reguła Stanisław
 „Rękoizm” *zob.* Lis Ignacy
 „Roch” *zob.* Lutak Józef
 „Roja” *zob.* Lachcik Franciszek
 „Rola” *zob.* Gąsior Józef
 „Rola” *zob.* Żymierski Michał
 „Rolnik” *zob.* Dziekoński Kazimierz
 „Roman” *zob.* Geroń Jan
 „Roman” *zob.* Kowal Ludwik
 „Roman” *zob.* Błażej Franciszek
 „Rower” *zob.* Zajac Roman

„Rozborski” *zob.* NN
 „Róg” *zob.* Cioch Bronisław
 „Rój” *zob.* Dziedzic Piotr
 „Rój” *zob.* Trzeciak Franciszek
 „Róża” *zob.* Orbaczevska Bronisława
 „Róża” *zob.* Stachak Karol
 „Rubin” *zob.* Kawalec Henryk
 „Ruczaj” *zob.* Świder Bronisław
 „Runo” *zob.* Moskal Mieczysław
 „Ryba” *zob.* Rykiel Eugeniusz
 „Rychsza” *zob.* Rogala Józef
 „Rydel” *zob.* Rzucidło Józef
 „Rydlewski” *zob.* Jedliczka Józef
 „Rydz” *zob.* Majka Jan, s. Szymona
 „Rydz” *zob.* Surowiec Jan
 „Rydzek” *zob.* Słowik Stefan
 „Rygor” *zob.* Pałka Władysław
 „Rygor” *zob.* Świder Bronisław
 „Ryksza” *zob.* Rogala Józef
 „Ryszard” *zob.* Misiuda Walenty
 „Ryś” *zob.* Miś Stanisław, s. Macieja
 „Ryś” *zob.* Naleziński Ludwik
 „Ryś” *zob.* Orbaczewski Władysław
 „Ryś” *zob.* Węglarz Rudolf
 „Rzepak” *zob.* Beres Jan
 „Rzutek” *zob.* Rzucidło Kazimierz

S

„s3” *zob.* Mazurek Adam
 „Sad” *zob.* Kawalec Józef
 „Sam”/„San” *zob.* Salach Edward
 „San” *zob.* Pałka Stefan
 „Sandacz” *zob.* Heilman Romuald
 „Sas” *zob.* Daniłowicz Bolesław
 „Sas” *zob.* Szybkowski Tadeusz
 „Sawa” *zob.* Rożek Tadeusz
 „Sej” *zob.* Surowiec Henryk
 „Sen” *zob.* Hadyś Władysław
 „Sewer” *zob.* Pawlus Antoni
 „Sęk” *zob.* Słowik Stefan
 „Sęk” *zob.* Stawarz Jan
 „Sęk” *zob.* Urbanik Mieczysław
 „Sęk” *zob.* Wołek Wojciech
 „Sęp” *zob.* Frączek Tadeusz
 „Sęp” *zob.* Gruba Aleksander
 „Sęp” *zob.* Gutkowski Andrzej
 „Sęp” *zob.* Kawalec Władysław
 „Sęp” *zob.* Kula Augustyn
 „Sęp” *zob.* Różewicz Teofila
 „Sęp” *zob.* Stawarz Henryk
 „Sęp” *zob.* Szeliga Tadeusz

- „Sęp” *zob.* Szurmiński Wojciech
 „Sęp” *zob.* Wąsik Tadeusz
 „Sęp” *zob.* Węglarz Florian
 „Sika” *zob.* Boczkaj Tomasz
 „Sikora” *zob.* Kuśmider Józef
 „Sikora” *zob.* Międlar Władysław
 „Siłacz” *zob.* Surdel Julian
 „Skiba” *zob.* Lib Józef
 „Skok” *zob.* Konieczkowski Roman
 „Skorup” *zob.* Chmaj Józef
 „Skowron” *zob.* Świder Henryk
 „Skowronek” *zob.* Baran Walenty
 „Skrzetuski” *zob.* Kogut Józef
 „Słoma” *zob.* Sala Jan
 „Słowianin” *zob.* Jabłoński Władysław
 „Słowik” *zob.* Patryn Zygmunt
 „Słowik” *zob.* Rączy Bronisław, s. Tomasza
 „Słysz” *zob.* Czyż Jan
 „Smentek” *zob.* Litwin Janina oraz Parwicz Janina
 „Smętek” *zob.* Parwicz Janina oraz Litwin Janina
 „Smigar” *zob.* Micał Feliks
 „Sobiesław” *zob.* Kocur Stanisław
 „Socha” *zob.* Brydak Edward
 „Sokolik” *zob.* Noworól Jan
 „Sokół” *zob.* Adamiec Bronisław
 „Sokół” *zob.* Gliwa Franciszek
 „Sokół” *zob.* Lutak Józef
 „Sokół” *zob.* Miś Wojciech
 „Sokół” *zob.* Paja Tadeusz
 „Sokół” *zob.* Zagrodnik Stanisław
 „Sosna” *zob.* Mazur Franciszek
 „Sosna” *zob.* Ząbczyk Roman
 „Sowa” *zob.* Gotkowski Józef, s. Antoniego
 „Sowa” *zob.* Koszela Józef
 „Sowa” *zob.* Waltoś Fabian Sebastian
 „Spiral” *zob.* Niemiec Stanisław
 „Sprytny” *zob.* Czajak Walenty
 „Spytek” *zob.* Moskwa Piotr
 „Sprzęgło” *zob.* Moskwa Piotr
 „Srocza” *zob.* Markocka Józefa, z d. Pączek
 „Sroka” *zob.* Kuczek Emila, z d. Pączek
 „Sroka” *zob.* Stąpor Henryk
 „Sroka” *zob.* Tarnawski Jan
 „Stach” *zob.* Szeliga Stanisław
 „Stach” *zob.* Wołek Leopold
 „Stala” *zob.* Kaszuba Ignacy, starszy
 „Stanisław” *zob.* Salach Edward
 „Stanisław” *zob.* Szczepan Aleksander
 „Stanisława” *zob.* Rożkiewicz Maria
 „Stanisławski” *zob.* Kawalec Mieczysław
 „Stary” *zob.* Słabosz Antoni
 „Staw” *zob.* Bielak Zbigniew
 „Stąp”/„Stęp” *zob.* Krzyś Stanisław
 „Stefan” *zob.* Rzepka Józef
 „Stefan” *zob.* Szybisty Stanisław
 „Stefan” TW *zob.* Lang Franciszek
 „Sten” *zob.* Ignas/Ignasik Władysław
 „Stoczek” *zob.* Depa Jan
 „Stoczek” *zob.* Długosz Jan, z Trzciany
 „Stokrotka” *zob.* Sagan Kazimierz
 „Stonka” *zob.* Grzesik Franciszek
 „Stopa” *zob.* Depa Franciszek
 „Struzik” *zob.* Kokoszka Teofil
 „Strzała” *zob.* Grabowski Stanisław
 „Sum” *zob.* Rausz Tadeusz
 „Sylwer” *zob.* Güntner Rudolf
 „Syrenka” *zob.* Dynia Julia
 „Szabla” *zob.* Gąsior Stanisław
 „Szabla” *zob.* Lachcik Roman
 „Szach” *zob.* Jędrzejowicz Jan
 „Szajba” *zob.* Kubisz Stanisław
 „Szalewski” *zob.* Szawan Florian
 „Szaniec” *zob.* Konieczkowski Roman
 „Szarotka” *zob.* Skwirut Mieczysław
 „Szarotka” TW *zob.* Rusin Szymon „Szary”
 zob. Heda Antoni
 „Szary” *zob.* Polak Józef
 „Szczepcio” *zob.* Słoński Karol
 „Szczerebiec” *zob.* Trzeciak Franciszek
 „Szczery” *zob.* Szyller Józef
 „Szczotka” *zob.* Skwirut Mieczysław
 „Szczupak” *zob.* Stańko Jan
 „Szczur” *zob.* Piątek Edward
 „Szczurek” *zob.* Surowiec Łukasz
 „Szczygiel” *zob.* Kunysz Henryk
 „Szczygiel” *zob.* Misiuda Roman
 „Szczygiel” *zob.* Stęga Bronisław
 „Szeryf” *zob.* Strumski Władysław
 „Szkop” *zob.* Rzucidło Antoni
 „Szpada” *zob.* Kot Franciszek
 „Szpada” *zob.* Wójcik Jan
 „Szpak” *zob.* Malec Ludwik
 „Szpak” *zob.* Mytych Franciszek
 „Szpak” *zob.* Styka Paweł
 „Szpak” *zob.* Tyrybon Zdzisław
 „Szpilka” *zob.* Mięgała Stanisław
 „Szprot” *zob.* Skupień Stanisław
 „Sztorm” *zob.* Basak Zdzisław
 „Szymon” *zob.* Zygo Michał Jan

Ś

- „Ścibor” *zob.* Leško Stanisław
 „Śláz” *zob.* Boho Bronisław
 „Ślusarz” *zob.* Cisło Bronisław
 „Śmiały” *zob.* Wołowicz Władysław
 „Śmiga” *zob.* Micał Feliks
 „Śmigło” *zob.* Synowiec Tadeusz
 „Światowid” *zob.* Głowiak Stanisław
 „Światowy” *zob.* Strumski Kazimierz *vel* Tadeusz Ostrowski
 „Świda” *zob.* Sobota Zenon

T

- „Tadeusz” *zob.* Dziekoński Kazimierz
 „Tajfun” *zob.* Lis Józef, s. Stanisława
 „Tarski” *zob.* Kocur-Karski Jan
 „Tartak” *zob.* Trala Franciszek
 „Tarzan” *zob.* Ignas Władysław
 „Tatar” *zob.* Węglarz Florian
 „Teklin” *zob.* Lubas Stanisław
 „Tiptula” *zob.* Krupa-Rudnicka Maria *vel* Jadwiga Rudnicka *vel* Czajak-Rudnicka Maria
 „Tkacz” *zob.* Kozak Władysław
 „Tomasz” *zob.* Trala Tomasz
 „Tomek” *zob.* Idzik Franciszek
 „Tomek” *zob.* Kawalec Walenty
 „Top” NN
 „Topór” *zob.* Rykiel Stanisław
 „Tor” *zob.* Koba Władysław *vel* Marcin Gruda
 „Tor” TW *zob.* Paluch Wojciech
 „Trzaska” *zob.* Kojder Władysław
 „Trznadel” *zob.* Leja Władysław
 „Tuńczyk” *zob.* Trala Tomasz
 „Tur” *zob.* Nasierowski Jerzy
 „Tur” *zob.* Salach Jan, s. Antoniego
 „Turkot” *zob.* Kokoszka Piotr
 „Twardy” *zob.* Kawalec Ludwik
 „Twardy” *zob.* Rząsa Michał
 „Twardy” *zob.* Składzień Władysław
 „Tygrys” *zob.* Majka Jan, s. Szymona
 „Tyran” *zob.* Strumski Kazimierz *vel* Tadeusz Ostrowski

U

- „Uciekinier” *zob.* Łabaj Władysław
 „Ukleja” *zob.* Lis Tadeusz
 „Ułan” *zob.* Jucha Ludwik

- „Ułaz” *zob.* Kwoka Jan
 „Unikat” *zob.* Surowiec Stanisław
 „Unikat” *zob.* Świder Roman
 „Uzda” *zob.* Słowik Leon

V

- „Vis” *zob.* Pięta Piotr

W

- „Wacek” *zob.* Klus Józef
 „Wacek” *zob.* Ochał Józef
 „Wacek”/„Walek” *zob.* Worosz Michał
 „Wacław” *zob.* Rząsa Leopold
 „Wacus” *zob.* Sieradzki Wincenty
 „Waga” *zob.* Jachna Józef
 „Waga” *zob.* Worosz Piotr
 „Wagon” TW, *zob.* Borowiec Antoni
 „Walas” *zob.* Worosz Stanisław
 „Walida” *zob.* Ziółko NN
 „Wallenrod” *zob.* Chmaj Stefan
 „Walek” *zob.* Czyż Walenty
 „Wapień” *zob.* Frankiewicz Józef
 „Wero” *zob.* Rodzoń Władysław
 „Wicher” *zob.* Niemiec Walenty
 „Wierny” *zob.* Bielenda Józef
 „Wierzba” *zob.* Półchłopek Mieczysław
 „Wiesław” *zob.* Geroń Jan
 „Wiesław” *zob.* Gomułka Władysław
 „Wiktor” *zob.* Ciebiera Kazimierz
 „Wiktor” *zob.* Lib Józef
 „Wiktor” *zob.* Stefan Sienko *vel* Kazimierowicz Andrzej *vel* Kazimierz Słaby
 „Wilczur” *zob.* Czach Stanisław
 „Wilk” *zob.* Batóg Franciszek
 „Wilk” *zob.* Czyż Tomasz
 „Wilk” NN
 „Wilk” *zob.* Orzechowski Feliks
 „Wilk” *zob.* Rączy Józef
 „Wilk” *zob.* Rejman Franciszek
 „Wilmer” *zob.* Czach Stanisław, s. Franciszka
 „Wisła” *zob.* Zdun/Zduń Józef
 „Witold” *zob.* Pilecki Witold
 „Włodek” *zob.* Kalandyk Władysław
 „Wojbor” *zob.* Mazurek Adam
 „Wojciech” *zob.* Reniak Marian *vel* Marian Strużyński
 „Wojewoda” *zob.* Miciek Władysław
 „Wojnar” *zob.* Leško Stanisław
 „Wojtek” *zob.* NN

„Wolny” *zob.* Wiewióra Ignacy
 „Wołyniak” *zob.* Zadziński Józef
 „Wołysz” *zob.* Czyż Józef Jan
 „Worek” *zob.* Lipka Julian
 „Wrąb” *zob.* Reguła Jan
 „Wrona” *zob.* Bliźniak Tadeusz
 „Wrona” *zob.* Lis Franciszek
 „Wrona” *zob.* Machowski Józef
 „Wrona” *zob.* Surdel Julian
 „Wrona” *zob.* Warczak Andrzej
 „Wrota” *zob.* Surowiec Leon
 „Wróbel” *zob.* Gąsior Władysław
 „Wróbel” *zob.* Orbaczewski Teodor
 „Wróbel” *zob.* Rogala Piotr
 „Wróbel” *zob.* Waltoś Kazimierz
 „Wróblewski” *zob.* Gąsior Władysław
 „Wrzos” *zob.* Doroszuk Aniela
 „Wrzos” *zob.* Lis Andrzej
 „Wrzos” *zob.* Wiśniowski Stanisław
 „Wrzos” *zob.* Worosz Jan
 „Wulkan” *zob.* Micał Kazimierz
 „Wyrwa” *zob.* Czach Stanisław
 „Wyrwa” *zob.* Złotek Roman

Z

„Zadra” *zob.* Łuszcz Franciszek
 „Zagłoba” *zob.* NN Władysław
 „Zagłoba” *zob.* Zaborowski Marcin
 „Zagroda” *zob.* Martynuska Władysław
 „Zagroda” *zob.* Zieliński Jan
 „Zajac” *zob.* Osetkowski Stanisław
 „Zajac” *zob.* Zdun Józef
 „Zamek” *zob.* Migala Bronisław, starszy
 „Zamek” *zob.* Rykiel Józef
 „Zamora” *zob.* Gąsior Kazimierz
 „Zapora” *zob.* Dekutowski Hieronim
 „Zaręba” *zob.* Kłeczek Kazimierz
 „Zaręba” *zob.* Litwin Franciszek
 „Zawisza” *zob.* Pawłowski NN
 „Zawieja” *zob.* Kojder Władysław
 „Zawoja” *zob.* Wiatr Narcyz
 „Ząb” *zob.* Cach Władysław
 „Ząb” *zob.* Zięba Julian
 „Ząbek” *zob.* Wilusz Bronisław
 „Zrąb” *zob.* Smykała Stanisław
 „Zbigniew” *zob.* Pajda Albin
 „Zbula” *zob.* Słowik Julian
 „Zdun” *zob.* Styka Fryderyk

„Zdzich” *zob.* Basak Zdzisław
 „Zdzisław” *zob.* Pałka Władysław
 „Zelota” *zob.* Litwin Franciszek
 „Zelówka” *zob.* Zawislak Stanisław
 „Zemsta” *zob.* Zdun Tadeusz
 „Zendra” *zob.* Lubowicz Tomasz
 „Zenon Trawiński” *zob.* Kamiński Franciszek
 „Zgrzebnik” *zob.* Niecko Józef
 „Ziarno” *zob.* Książek Leon
 „Zielony” *zob.* Rzucidło Franciszek
 „Zięba” *zob.* Boczkaj Tomasz
 „Ziemniak” *zob.* Dziedzic Tadeusz
 „Znicz” *zob.* Rzepka Józef
 „Znój” *zob.* Kłos Bronisław
 „Zorza” *zob.* Irzeński Edward
 „Zośka” *zob.* Chmiel Józefa
 „Zośka” *zob.* Rożkiewicz Antoni
 „Zrąb” *zob.* Smykała Stanisław
 „Zuch” *zob.* Kotuła Edward
 „Zuch” *zob.* Żubryd Antoni
 „Zworny” *zob.* Putek Kazimierz
 „Zygmunt” *zob.* Lazarowicz Adam
 „Zygmunt” *zob.* Strumski Kazimierz *vel* Tadeusz Ostrowski

Ż

„Żagiel” *zob.* Słowik Roman *vel* Franciszek Miś
 „Żak” *zob.* Janda Tomasz
 „Żar” *zob.* Gotkowski Stanisław
 „Żar” *zob.* Sochacki Roman
 „Żarna” *zob.* Hadyś Władysław
 „Żbik” *zob.* Ciupak Franciszek
 „Żbik” *zob.* Dąmbrowski Stefan
 „Żbik” *zob.* Feret Franciszek
 „Żbik” *zob.* Kawalec Mieczysław
 „Żbik” *zob.* Kłeczek Florian
 „Żbik” *zob.* Łagowski Mieczysław
 „Żbik” *zob.* Salach Jakub
 „Żegota” *zob.* Litwin Franciszek
 „Żegota” *zob.* Rzucidło Kazimierz
 „Żółw” *zob.* Rzucidło Józef
 „Żubr” *zob.* Sulisławski Kazimierz
 „Żubr” *zob.* Szalony Stanisław
 „Żukowski” *zob.* Rybicki Stanisław Józef
 „Żuraw” *zob.* Maciołek Józef *vel* Józef Podgórski
 „Żurek” *zob.* Pitrus Mieczysław